





Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30418525>

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

PASCOLI, A.

000-57-

XX 4

ALEXANDRI
PASCOLI
PERUSINI

IN ALMO URBIS ARCHIGYMNASIO
*Medicinae Professoris Primarii, totiusque Status
Ecclesiastici Protomedici Generalis*

DE HOMINE

Sive de Corpore humano vitam habente, ratione
tum prosperæ, tum afflictæ valetudinis

LIBRI TRES.

*In quibus ad Mentem tum Veterum, tum Recentiorum Theoria, ac
Praxis Medica nova, clara, ac brevi methodo exponitur.*

*In hac Veneta Editione duabus sub finem
Prolusionibus adjectis.*



VENETIIS, MDCCXXXV.

TYPIS ANDREÆ POLETI.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

LONDON MEDICAL SOCIETY

ALEXANDER

ANDERSON

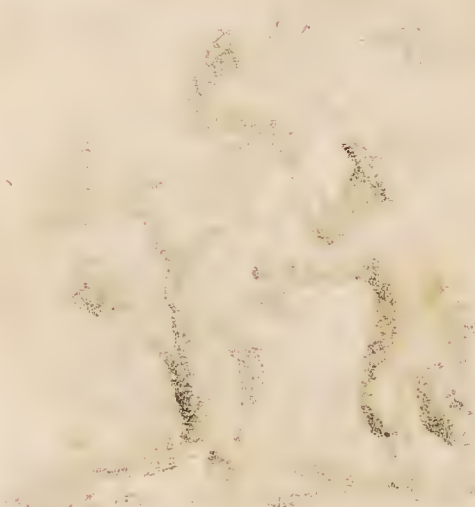
ANDERSON

DEPARTMENT

of the Interior

1881

Washington



AMERICAN

LIBRARY

of the Interior

Illustrissimo ac Eruditissimo Viro

FRANCISCO
ROMANI



*Consilio Virorum eruditorum acquievi ,
& negligendum non fas mihi putavi ,
cum me quamplurimum voluptatis , atque emolumentum
medicæ Artis Tyronibus , ac Professoribus allaturum
esse intellexi , si Alexandri Pascoli de Homine , sive de
Corpore humano vitam habente libros typis ederem .
Quare operam dedi ut mea industria recusata , &
duabus insuper Prolusionibus locupletati quam emen-*

datissime in manus hominum pervenirent. Verum cogitanti mihi cui Viro, ut mos est, opus nuncuparem, tu primus eo munere dignus occurristi, tum ob eximias animi, ingenique dotes, tum quia non vulgaria tua erga me beneficia extant, pro quibus nullum tibi usque adhuc documentum exhibere potui. Has igitur lucubrationes nomini tuo inscribere aggressus sum, non ut tibi de me optime merito quasi gratiam referam, sed ut nostra aetas, atque posteritas observantiae in te meae habeat monumentum. Sed si neque his rationibus tibi devinctus essem, ad hoc me tua virtus impelleret, cum in hac nostra Urbe, & specteris, & proberis talis, ut doctissimis Viris medicam facultatem tractantibus, merito sis comparandus. Voluntatem itaque meam, non munusculum metiri velis, atque pro tua humanitate, diligentiam, & observantiam meam non improbo. Vale.

Eminentissimo , ac Reverendissimo Principi

ANNIBALI ALBANO

Tituli S. Clementis S. R. E. Cardinali
Camerario ,

Ac Romanæ Sapientiæ Protectori Vigilantissimo

A L E X A N D E R P A S C O L I

P. F.



*X quo felicitis recordationis Clemens XI. Pontifex olim Optimus Maximus , cui liberales Facultates , ac Artes ingenuæ plurimum utique debent , ut Medicinam publice in hoc Urbis celeberrimo Archigymnasio profiterer , ex Patrio Lyceo huc me accersivit , Institutiones hæc Medicas , quas adauctas , expolitas , excultas , & pro virium mearum tenuitate perfectas , sub tuis auspiciis , Eminentissime Princeps , nunc profero , Medicinæ Tyronibus quotannis exponendas , ea meliori , quæ mihi videbatur , via , clarè non minus , quam brevi , ni fallor , exposui . At eas , qualescumque aut fuerint , aut sint , si benignè modò respicere non dedignaberis , id mihi pro diutinis laboribus meis summum erit pretium ; tua quippe gratia abundè nobilitate , nisi sua , aliena saltem luce , splendet . Non eo tibi animo opus istud , Eminentissime Princeps , inscribere aggredior , ut aliquid vel minimum splendoris clarissimo Nomini tuo comparare confidam ; eoque minus , quod de singularibus animi , quibus eximie polles dotibus , ut in hac loquar epistola , nec tua sineret modestia , nec ob famam , quæ multo jam ante per Orbem eas longe , lateque profudit , rationi consonum videretur ; verum ut auctoritas iis , præsidium , & splendor , quem aliunde sperare nequirent , ex tuo clarissimo , quod præferunt Nomen , referatur . Quum igitur , ut illud tibi dicaverim , Eminentissime Princeps , id solum me equidem impulerit , non est , quod in operis commendationem aliud
pro-*

proferam. Si qua prædictas institutiones arte compegimus, id tute ipse, qui & latini sermonis elegantiam, & intimam cultioris Philosophiæ cognitionem, & rectam dicendi, scribendique in omni litterarum genere rationem optimè calles, æquè poteris æstimare. Rerum, quæ ad Medicinam universam exercendam spectare videntur, Fabricam, ut opinor, non planè spernendam extruximus. At, si nihilsecius æquos non ubique æstimatores offendere datum erit, id satis superque erit, ut animo non iniquo tu, Eminentissime Princeps, ut & in cæteris rebus, ita & in hac mihi adsis. Faxit Ter Optimus Maximus, ut diu feliciter vivas. Quoniam, si incolumem te diu in Terris servaveris, & nobis Romanæ Sapientiæ Cultoribus, & universæ litterarum Reipublicæ, bene sapienterque, ut ab ineunte ætate cœpisti, diu consulere prosequeris.

PRÆFATIO.



Ucubrationes hæc Medicas, quas multò ante jam exaravimus, atque in Archigymnasio Romano, Medicinam publicè professi, non semel exposuimus, quasque nuper expolivimus, ac pluribus aliis postremò practicis observationibus locupletavimus, non tam ut saneris, quàm ne immaturè occidaris, tibi, quisquis unquam futurus eris, qui eas legere velis, ac rebus Medicis imbui non dedignaberis, æquo, lætoque animo impertimur. Dicere pudet, Ornatissime Lector. At dicendum utique. Ut & reliquæ liberales Facultates, ita & ipsa Facultas Medica nobis Italis, Romæ præsertim, præ cæteris Gentibus floruit equidem, & nunc ut quum maximè floret. Non est tamen, [nescio an temporum, an improborum, sive imperitorum, qui eam turpiter profitentur, vitio,] quòd, ut & reliquæ liberales Facultates, ita & ipsa Facultas Medica identidem non deturpetur. Hinc non dicam in exteris plagis apud Barbaros tantùm, verum ubique, pluribus dolis, pluribusque fallaciis, necnon etiam occultis quandoque flagitiis nobilitata, non sine maximo Reipublicæ vulnere, nobis olim variis ex causis imposuit, & adhuc imponit. Enim verò, ut de cæteris sileam, nonne ea nobis olim imposuit, ex Arabibus præcipuè, ad nos tanta jampridem Pharmacorum transvecta multitudo, varietas, & confusio? Nonne nobis adhuc item imponit ea, ex Chymicorum officinis, arcanorum recens conficta potiùs, quàm deprompta feracitas; qua, res ut plurimum nullius ferè momenti vocum speciosa novitate decorantes, facilè credulos passim aucupantur, atque eorum facultates extenuando, se, suasque iniquo fœnore pinguiore facere curant? Nec aliter utique hodie nobis imponunt, qui ab ea Præscorum innocua simplicitate recedentes, plura simplicia, in Medicina facienda, insimul confundunt, ac talia temerè construunt medicamenta; quibus, & noxam plurimam quam sæpissimè moliuntur, & nostri corporis œconomiam irritant, evertuntque. Ut igitur ab ejusmodi prava Clinice, si nos inter unquam extiterit, opportunè cavere, modò litteris operam dederit, quisque sibi queat, hæc nisi unicè, saltem præcipuè scripsimus. Et quoniam eos præsertim,

P R Æ F A T I O .

fertim, quorum ad manus Tractatus hic noster pervenerit, in Medicinæ tyrocinio, veluti candidatos respeximus, de *Homine, sive de Corpore humano vitam habente, ratione tum prosperæ, tum afflictæ valetudinis explorato* agendo, a primo ad extremum Facultatis eisdem erudire curavimus. Et quicquid tum theoreticè, tum practicè ad Clinicam hodiernam spectare videbatur, nova equidem, clara, præcisaque methodo, in compendium ideo veluti contraximus, ut Clinicam brevi addiscere possint. Quod profectò efficiet, ut etiam si Clinicam ex professo exercere noluerint, Clinicos saltem vel imperitos, vel improbos maturè pernoscant; ne aut inanium verborum fucata illecti suavitate, aut subdolæ calliditatis illecebris capti, sese, suamque progeniem pessimo Clinicorum cuique imprudenter tractandam committant: quò sibi, suisque in tempore utique prospicient. Ut autem ad ejusmodi studium capeffendum alacrius incitarentur, doctrinas universas, scholasticas licèt, stylo nec penitus inculto, nec planè incondito, exposuimus; omnemque, quæ scholas olim pervagabatur, barbariem, scriptis nostris, nisi prorsus excussimus, quoad potuimus saltem cicuravimus. In animo enim, quæ in Tusculanis scripsit olim Tullius, adhuc nobis versantur. *Est enim quoddam genus eorum, qui se Philosophos appellari volunt, quorum dicuntur esse latini sanè multi libri: quos non contemno equidem, quippe quos numquam legerim: sed quia profitentur ipsi illi qui eos scribunt, se neque distinctè, neque distributè, neque eleganter, neque ornate scribere: lectionem sine ulla delectatione negligo* (a). *Sed mandare quemquam litteris cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis & otio, & litteris.* (b). Auctores proinde, quos scribendo in hoc opere præcipuè nobis imitandos proposuimus, Cornelius Celsus fuerunt, Plinius, & præsertim Historicus, necnon etiam Lucius Junius Moderatus Columella; qui, optimis equidem temporibus, de rebus item nostris, ut neminem fugit, limpidissimè scripserunt. Viros insuper in omni litterarum genere versatissimos consulimus, iisque libenter auscultavimus. Inter quos admodum Reverendum Patrem Ignatium Guarini Soc. Jesu nostri semper amantissimum, quo cum ab ineunte ætate maxima semper nobis fuit consuetudo, quem & plurimi semper fecimus, coluimus semper, & peramavimus; necnon etiam Ornatissimum Virum Petrum Assalti, tum inter Archigymnasii Romani Professores, tum inter Archiatros Urbis Collegam nostrum celeberrimum, præ cæteris selegimus: quibus & ex decreto Reverendissimi Patris Magistri Sac. Pal. Apost. litterarios labores hosce nostros explorandos tradidimus;

& , ut

(a) *Quest. Tusc. lib. 2.* (b) *Quest. Tusc. lib. 1.*

P R Æ F A T I O .

& , ut limam in iis ad unguem intenderent , facultatem fecimus . At si quid barbari nihilofecius exciderit , id non modo longævæ ex Cathedra dicendi , exponendique , consuetudini , ubi ex tempore ut plurimum dicere oportebat ; verum & necessitati , qua recens , temporibus videlicet nostris , aut excogitata , aut inventa exprimere debuimus , tribuendum . Et latine licet scribere sedulo studuimus , ad ambiguitates tamen evitandas , item & brevitatis gratia , vocibus nonnullis , tametsi barbaris , quæ in Facultate Medica usu invaluerunt , & nos , parcissime quamvis , usi sumus : ejusmodi sunt *aqua ex. gr. chalybeata* , *serum chalybeatum* , hisque similia , ubi præscribendum fuit aliquid per extinctionem chalybis , aut ferri candentis paratum : *jusculum alteratum* pro jusculo medicato &c. Diximus præterea *salia* , non sales , tum quum non de dictis lepidis , acribusque , sive sapientibus *metonymicè* , verum de *sale* , sive natura in fodinis *concreto* , aut arte ex mixtis naturalibus *elicit* , proprie loquutis , id discriminis cum Chymicorum plerisque designare placuit . Singulas tum Veterum , tum Recentiorum , quibus præcipue Medicorum innititur ratiocinium , hypotheses declaravimus , easque insimul in concordiam , admodum licet discordes , primo intuitu , viderentur , pro viribus composuimus , & quasi confociavimus . Humani corporis vitam habentis historiam , ejusque partium longe profusorem , quam superioribus annis pro Philosophiæ Tyronibus vernaculo sermone fecimus , anætomen exposuimus . At enim vero , earum componentia designantes , quæstiones dubias , quæ in minimis præsertim rebus , inter Sectores hodiernos acriter insurrexerunt , eo quod nec Philosophiæ , nec Medicinæ utiles adhuc videntur , ne Legentium mentem inutiliter modo maceremus , ex consilio omisimus . Temporis processu , quum lux iis major accesserit , perquam utiles fore speramus ; & tum cuique , qui *Hominem hunc nostrum* optime calluerit , quæ nobis hæctenus ambigua fuerunt , sibi dilucidare , aliisque declarare non erit difficile . Quicquid & in Nosocomiis , & in Procerum ædibus potissimum , quibus , ratione valetudin is , pene semper præfuimus Clinicen exercentes , non improspere cessisse quotidie observavimus , per historias peculiare concise , & ex ordine digessimus ; quibus , præter ægrotantium nomina , & nonnullas alias interdum circumstantias , quæ alienas delitescentes , animi non minus , quam corporis imbecillitates prodere , ac palam evulgare potuissent , nihil immutavimus . Si quid interim grati libris hisce posterioribus nostris , Lector Humanissime , tibi unquam fecimus , id nobis equidem abunde erit ; qui , ut & diu vivas , & optime valeas , unice exoptamus .

INDEX CAPITUM

LIBRI PRIMII

SECTIO PRIMA.

CAPUT I. **D**efinitur Medicina, & in suas dividitur partes precipuas. Pag. 1

CAP. II. Quid sit corpus humanum vivens, & quomodo ab Anatomicis dividatur. 5

CAP. III. De visceribus in genere, eorumque situ, ac connexione. 8

CAP. IV. De partibus minoribus corporis humani, quæ veluti componentes, majores componunt. 11

CAP. V. De humoribus præcipuis, sive de partibus fluidis corporis humani. 13

CAP. VI. De Musculis in genere. 16

CAP. VII. De Glandulis in genere. 19

CAP. VIII. De Tegumentis, ac primo de cuticula. 20

CAP. IX. De Cute. 21

CAP. X. De Pilis, & Unguibus. 22

CAP. XI. De Panniculo adiposo, & carnoso. 23

CAP. XII. De Ossibus in genere, cartilaginibus, & ligamentis. 24

CAP. XIII. De Sceleto, ejusque ossibus componentibus. 27

CAP. XIV. De Dentibus. 28

CAP. XV. Enumerantur ossa reliqui Trunci. 30

CAP. XVI. De Ossibus Artuum, ac primo manus universæ, sive brachiorum. 31

CAP. XVII. De Ossibus Pedum, sive Crurum. 32

CAP. XVIII. De nonnullis membranis præcipuis interioribus corporis humani, & primo de iis, quæ constituunt parietes abdominis. 33

CAP. XIX. De Meningibus, Pleura, Mediastino, Peritonæo, & Diaphragmate. 35

CAP. XX. De Corde, & Pericardio. 37

CAP. XXI. De Pulsatione cordis, ejusque valvulis. 41

CAP. XXII. De Arteriarum, venarumque structura, pulsatione, distributione, atque usu. 43

CAP. XXIII. De Thymo. 45

CAP. XXIV. De Sanguinis constitutione, ac Motu. 46

CAP. XXV. De Vita, & Morte hominis. 52

CAP. XXVI. Quid sit sanitas corporis humani vitam habentis. 54

CAP. XXVII. Exponuntur elementa ad mentem Galenicorum. 58

CAP. XXVIII. Exponuntur ad mentem Chymicorum. 59

CAP. XXIX. Exponuntur ad mentem Democriti, & Cartesi. 60

CAP. XXX. De Regionibus elementorum ex hypothesi Cartesiana. 64

SECTIO SECUNDA.

CAP. I. De Febris in genere. 67

CAP. II. De Febre Ephemera. 73

CAP. III. De Synocho simplici. 77

CAP. IV. De Synocho putrida, sive Fermentativa. 80

CAP. V. De Causo. 82

CAP. VI. De Febris malignis. 87

CAP. VII. De Febre maligna pestilenti. 94

CAP. VIII. De Febre Hæctica. 97

CAP. IX. De Febre intermittente in genere. 103

CAP. X. De Quotidiana simplici benigne intermittente. 105

CAP. XI. De Tertianâ simplici benigne intermittente. 108

CAP. XII. De quartana simplici benigne intermittente. 111

CAP. XIII. De Febris continuis intermittentibus, & de intermittentibus compositis. 118

CAP.

CAP. XIV. De Morbis, qui proprie respiciunt motum sanguinis progressionis, item & fluiditatis; ac primo de Polypo. 121
 CAP. XV. De Cordis Palpitatione. 125

CAP. XVI. De Animi deliquio, Eclysi, Lipothymia, & Syncope. 129
 CAP. XVII. De Aneurysmate. 130
 CAP. XVIII. De Varice. 132

INDEX HISTORIARUM.

Historia I. D E Febre ephemera. 75	Historia IX. De Tertianâ simplici benigne intermittente. 110
Historia II. De Synocho simplici. 78	Historia X. De Quartana simplici benigne intermittente. 112
Historia III. De Synocho putrida, sive fermentativa. 81	Historia XI. De Febre maligna intermittente. 113
Historia IV. De Causo. 83	Historia XII. De Febre intermittente composita. 119
Historia V. De Febre maligna. 90	Historia XIII. De Polypo cordis. 123
Historia VI. De Febre maligna pestilenti. 95	Historia XIV. De Cordis palpitatione. 126
Historia VII. De Febre Hectica. 100	Historia XV. De Aneurysmate. 133
Historia VIII. De Quotidiana simplici benigne intermittente. 107	

INDEX CAPITUM

LIBRI SECUNDI.

SECTIO PRIMA.

CAPUT I. D E Cerebro, ac primo de Meningibus. Pag. 135
CAP. II. De Cerebri substantia. 137
CAP. III. De Medulla oblongata, & de Nervis. 140
CAP. IV. De Apoplexia. 144
CAP. V. De Paralyfi. 151
CAP. VI. De Vertigine. 158
CAP. VII. De Convulsione, & spasmo. 163
CAP. VIII. De Epilepsia. 167
CAP. IX. De Catalepsi. 172
CAP. X. De Letargo, & Caro. 174
CAP. XI. De Comate Vigili. 179
CAP. XII. De Phrenitide. 183
CAP. XIII. De Mania, Cynanthropia, & Lycanthropia. 187
CAP. XIV. De Melancholia. 192
CAP. XV. De Affectione hypochondriaca. 193

SECTIO SECUNDA.

CAP. I. De Oesophago, & Stomacho. 197
CAP. II. De Intestinis. 200
CAP. III. De Mesenterio, Duclibus Chyliferis, Duclibus lymphaticis, & de Glandulis meseraicis. 203
CAP. IV. De Chyli capsula communi, ductuque thoracico. 205
CAP. V. De Anorexia, sive de fame deiecta. 206
CAP. VI. De Nausea. 211
CAP. VII. De Fame præter naturam adaucta, item & vitiata. 212
CAP. VIII. De Vomitu. 217
CAP. IX. De Cardialgia. 220
CAP. X. De Diarrhœa. 222
CAP. XI. De Lienteria. 227
CAP. XII. De Cæliaca. 230
CAP. XIII. De Dysenteria. 232
§§ ij CAP.

CAP. XIV. De Cholera.	239	CAP. III. De Pancreate.	290
CAP. XV. De Affectione Iliaca.	242	CAP. IV. De Omento.	ibid.

SECTIO TERTIA.

CAP. I. De Pulmonibus.	252	CAP. VI. De Hepatis inflammatione, sive Hepatitide.	293
CAP. II. De Pleuritide, & Peripneumonia.	257	CAP. VII. De Icteria, sive de Ictero.	297
CAP. III. De Hemoptysi.	264	CAP. VIII. De Liene obstructo, inflam- mato, & scirrhus affecto.	301
CAP. IV. De Phthisi.	269		
CAP. V. De Asthmate.	274		
CAP. VI. De Angina.	280		

SECTIO QUARTA.

CAP. I. De Hepate, & folliculo fel- lis.	285	CAP. I. De Renibus, Ureteribus, & Vesica urinaria.	304
CAP. II. De Vena porta.	288	CAP. II. De Renibus succenturiatis.	307
		CAP. III. De Nephritide.	312
		CAP. IV. De Diabete.	320

SECTIO QUINTA.

INDEX HISTORIARUM.

SECTIO PRIMA.

Historia I. D E Apoplexia.	147
Historia II. D E Paralyfi.	154
Historia III. De Vertigine.	161
Historia IV. De Epilepsia.	169
Historia V. De Catalepsi.	173
Historia VI. De Lethargo.	176
Historia VII. De Comate Vigili.	181
Historia VIII. De Phrenitide.	184
Historia IX. De Mania.	189

SECTIO SECUNDA.

Historia I. De Anorexia.	209
Historia II. De Pica.	215
Historia III. De Cardialgia.	221
Historia IV. De Diarrhoea.	224
Historia V. De Lienteria.	228
Historia VI. De Coeliaca.	231
Historia VII. De Dysenteria.	234
Historia VIII. De Cholera.	241

Historia IX. De Affectione Iliaca.	244
Historia X. De Colica.	246

SECTIO TERTIA.

Historia I. De Pleuritide.	259
Historia II. De Hemoptysi.	265
Historia III. De Phthisi.	270
Historia IV. De Asthmate.	276
Historia V. De Angina.	281

SECTIO QUARTA.

Historia I. De Hepatitide.	294
Historia II. De Icteria.	299
Historia III. De Scirrhus Lienis.	302

SECTIO QUINTA.

Historia I. De Nephritide.	313
Historia II. De Diabete.	320

INDEX CAPITUM

LIBRI TERTII.

SECTIO PRIMA.

CAPUT I. D E Oculis. Pag. 323.	
CAP. II. D E Ophthalmia. 327	
CAP. III. De Auribus. 331	
CAP. IV. De Naso. 334	
CAP. V. De Lingua, ejusque partibus adnexis. 336	
CAP. VI. De Glandulis salivalibus, & de Uvula. 338	
	<i>mensibus gestationis posterioribus. 368</i>
	CAP. XI. De Vita fœtus in Utero, ac nutritione, necnon etiam de Partu. 370
	CAP. XII. De Symptomatibus prægnan- tis, & Abortu. 375
	CAP. XIII. De Conceptu falso, sive Mola. 377
	CAP. XIV. De Partu difficili, sive cum labore. 378
	CAP. XV. Quid sit Meconium, & quo pacto ejus causa, extra uterum ledi possit recens natus Infans. 386
	CAP. XVI. Quo pacto lactis vitio quan- doque ledatur Infans. 389
	CAP. XVII. De Verminatione. 391
	CAP. XVIII. De Dentitione difficili. 394
	CAP. XIX. De Rachitide. 401
	CAP. XX. De Variolis, & Morbillis. 403

SECTIO SECUNDA.

CAP. I. De Testibus. 341	
CAP. II. De Pene, & Scroto. 344	
CAP. III. De Gonorrhœa. 346	
CAP. IV. De Gonorrhœa notha, tum benigna, tum maligna. 348	
CAP. V. De organis Mulierum genera- tioni inservientibus. Ac primo de Ute- ro. 353	
CAP. VI. De Testibus Mulierum, sive ovariis. 356	
CAP. VII. De Mensum defectu, immi- nutione, & suppressione. 357	
CAP. VIII. De Affectione Hysterica. 362	
CAP. IX. De Chlorosi. 364	
CAP. X. Quicquid de Fœtu observavimus	
	SECTIO TERTIA.
	CAP. I. De Hydrope. 412
	CAP. II. De Podagra. 419
	CAP. III. De Lue Venerea. 422
	CAP. IV. De Scorbuto. 427
	CAP. V. De Rheumatismo. 436

INDEX HISTORIARUM.

SECTIO SECUNDA.

Historia I. De Gonorrhœa. 349
Historia II. De Chlorosi. 364
Historia III. De Partu difficili. 380
Historia IV. De Verminatione. 393
Historia V. De Epilepsia Infantili. 397
Historia VI. De Rachitide. 402
Historia VII. De Variolis. 406

SECTIO TERTIA.

Historia I. De Hydrope. 414
Historia II. De Lue celtica. 423
Historia III. De Scorbuto. 429
Historia IV. De Rheumatismo. 438
Historia V. De Stranguria. 443

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approbazione del P. F. *Tomaso Maria Genari Inquisitore*, nel Libro Intitolato, *Alexandri Pascoli Perusini in Almo Urbis Archigymnasio medicinae Professoris, De Homine*, non v'esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Secretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *D. Andrea Poletti Stampatore*, che possi esser stampato, osservando gli Ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padoa.

Dat. 3. Maggio 1735.

(*Z. Piero Pasqualigo Ref.*

(*Lorenzo Tiepolo Kav. Proc. Ref.*

Agostino Gadaldini Segr.

Adi 4. Maggio 1735.

Registrato nel Magistrato Eccellentiss. sopra la Bestemia.

Gio: Briani Nod.

LIBER

LIBER PRIMUS

De iis, quæ tum secundum, tum præternaturam, ratione præsertim cordis, & sanguinis, exoriantur, atque exoriri possunt in corpore humano vitam habente.

S E C T I O I.

De corpore humano vitam habente in genere, ac præcipue de cordis structura, motu, & facultatibus; necnon etiam de motu sanguinis circulari, ejusque constitutione.

C A P U T I.

Definitur Medicina, & in suas dividitur partes præcipuas.

Definitur Medicina.

Medicina est cognitio quedam rationalis, quæ circa humani corporis vitam habentis affectiones, tum naturales, tum præternaturales, & circa varia earum præsidia versatur: quam per varias conjecturas, partim speculando, partim experiundo, qui eam profiteri aggreditur, processu temporis sibi comparat, ut in homine sanitatem præsentem conservare, amissamque restaurare opportune queat. Cognitio hæc, quæ, aut prosperam, aut hominis adversam valetudinem respicere quodammodo semper debet in rebus plerisque medicis, neque certa, neque evidens quamvis sit, si ratiocinium tamen, æque ac observationem ad eam probe acquirendam sedulo, solerterque pro viribus intendamus, admodum probabilis, perquam utilis, ac pene dicam,

Pascoli Oper. Med.

necessaria evadit; tum quum maxime facultatem equidem præstantissimam, haud vili, sordidoque quæstu illecti, sed candide, liberaliter, ac ingenue, procul ab omni dolo, ab omni versutia, ab omni calliditate, atque jactantia, procul ab omni furore, ab omni circulatoria ostentatione, ac inanum verborum, nugarumque lenocinio, atque in Reipublicæ commodum, aliorumque potius, quam nostrorum utilitatem, ut homines liberos decet, profiteri, atque exercere velimus.

Ex hac Medicinæ definitione, Medicinæ subjectum patet, hominem esse, quatenus dum vivit, & sanus, & morbis affectus esse possit. *Hominem* dicimus; quum in universis fere affectionibus, quibus in Terris frequentissime vexamur, una cum corpore organico defecturo, animus quoque, materiæ expers, haud quaquam defecturus, afficiatur. Quamobrem quisquis humani corporis ægritudinibus, directe quantumvis me-

Quid sint Medicinæ subjectum, medium, & finis.

A

deri

deri studeat, & animo quoque quodammodo ægrotanti, non directe saltem, medeatur, necesse est. Et quamvis, medendo, humani corporis sanitatem, proxime ut plurimum, in homine respiciamus, remote tamen vel sanitatem, ut ita dicam, mentis incorporeæ, qua corpus humanum vivens informatur, plane respicimus. Hinc Medicæ facultatis finis primarius, *Sanitas* est totius hominis, ratione videlicet tum mentis, tum corporis, quam conservare in eo oportet quamdiu viget, reficere autem quamdiu deficit. Medium vero, quod cum Sennerto & alii scopum dicere consueverunt, est *Mederi*; medendo quippe, & sanitatem præsentem conservat Medicus, atque absentem instaurat. Quod quum ita sit, nemo non videt, Medicinam, ratione tum objecti, tum finis, tum medii, inter plerasque facultates longe præcellere. Circa hominem porro omnium animalium præstantissimum versatur, sanitatis gratia, qua inter omnia mortalium bona nihil sane præstantius, nihil quod magis expetere debeamus.

Triplex
Medici-
næ clas-
sis: Em-
pirica,
Dogma-
tica, Me-
thodica.

De Medicinæ primordiis, deque ejus præcipuis cultoribus, quum prolixam de iis, & ad nauseam pene recoctam habeamus historiam, non est cur plura dicamus. Satis superque sit impræsentiarum animadvertere, Medicinam in sui exordio, omnium fere consensu, *Empiricam*, inde *Dogmaticam*, mox *Methodicam* extitisse. *Empirica* fuit, quum, solis observationibus innixi, rationibus omnino posthabitis, artem olim medicam colebant Majores. Fuit *Dogmatica*, quum ad normam nonnullarum regularum communium, quibus indiscriminatim, & quasi per analogismum affectiones universas audacter non minus,

quam perperam tractare deinceps cœperunt. Fuit *Methodica*, quum methaphysice tantum ratiocinantes, scientiam effecerunt futilem, ac pene chimericam, cui nil mirum, si temporibus nostris passim reclamitent observationes. Non injuria igitur in id unum hodie collimare contendunt ii saltem, qui præ cæteris in ea facultate sapiunt, ut experientia, æque ac ratiocinium basis sit, & fundamentum doctrinarum universarum, quas in Theoria, non minus, quam in Praxi per conjecturas ut plurimum eliciunt.

Quum Medicinæ objectum adequatum, juxta traditam definitionem, *Homo* sit; hominem prius optime cognoscere conducit, hominem videlicet in duplici statu, & quum bene se habet ratione sanitatis, in *statu* nimirum *naturali*; & quum prave afficitur, hoc est quum ab eo *statu* sanitatis *naturali* recedit, in *statu* nempe *præternaturali*. Hinc profecto binæ Medicinæ partes præcipuæ: *Physiologia*, & *Pathologia*. Physiologia versatur in cognitione Medicinæ objecti, hominis nempe in *statu* sanitatis, idest in *statu naturali*. Pathologia versatur in cognitione ejusdem Medicinæ objecti, ejusdem nempe hominis, qui tamen a *statu naturali* recedit, *Ægrotantis* videlicet, sive morbo affecti, idest in *statu præternaturali*. Signa autem, quorum beneficio dignoscitur, an bene, an male se habeat homo, ratione sanitatis; an affectio, qua detinetur, parvæ sit indolis, nec ne; an futura sit diuturna, an brevi solvi possit, an cum periculo, an citra periculum &c. alteram Medicinæ partem faciunt, quæ *Semiotica* nuncupatur. Quum homo sanus vivit, perquirendum est quicquid in rebus, quibus utitur, univer-

Quinque
Medici-
næ par-
tes de-
scribun-
tur: Phy-
siologia,
Patholo-
gia, Sem-
iotica,
Hygie-
ne, &
Thera-
peutica,

sis,

DIVISIO MEDICINÆ.

sis, præstare debeat, ut incolumis fervetur. Perquisitio ista quartam constituit Medicinæ partem, quæ *Hygiene* dicitur. Contra vero morbo quum laboret, ea præsidia excogitare oportet, quibus pristinam sanitatem ei comparemus. Inde Medicinæ oritur pars postrema, in qua de præsiidiis agitur in morbis adhibendis, quæ *Therapeutica* iccirco nuncupatur. Ex quo patet, quinque esse Medicinæ partes præcipuas, *Physiologiam*, *Pathologiam*, *Semioticen*, *Hygienem*, ac *Therapeuticen*.

Physiologia maxime tractat Medicinæ objectum in statu naturali; ideoque agit de corpore humano, ejusque partibus. Explicat earum constitutionem, situm, nexum, & usum, necnon etiam facultates, ratione tum organorum, tum animæ rationalis, quæ organa informat &c.

Pathologia agit de iisdem rebus, quas tamen considerat in statu præternaturali; atque adeo morborum, æque ac symptomatum tradit naturam, causas, & differentias, & quicquid contingere valet in eodem homine, quum a statu naturali recedit.

Semiotice exponit signa, quorum ope dignoscere possumus, an ægrotet homo, nec ne; latentemque morbos eruimus; affectionum omnium causas, item & eventum haurire conamur.

Hygiene versatur circa finem Medicinæ quod ad primam partem attinet; ac propterea versatur circa sanitatem hominis conservandam. Quocirca nos docet, qua ratione præsens tuenda est: nimirum quo pacto præcaveri possit, ne in morbos incidamus.

Therapeutice versatur quoque circa eundem Medicinæ finem, sed quod ad alteram spectat par-

tem; ideoque versatur circa sanitatem hominis amissam reparandam. Quamobrem verba facit de præsiidiis universis, quibus morborum causas, eorumque symptomata, aut curare, aut saltem lenire possumus.

Partes præfatæ, quæ in rebus medicis principes videntur, sub se alias partes continent minus principales, & quasi ministras, de quibus omnibus in eo libro, quem *Theoriæ Medicæ* passim inscribunt, plerique agunt Scriptores, quem propterea in partes quinque dividendum existimant, de morbis singulis probe dignoscendis, explicandis, curandisque in altero deinceps, quem *Praxis Medicæ* ideo dicunt, verba facturi. Nos autem in hoc tractatu, quem *Typis* tandem evulgare aggredimur, *Theoriam*, æque ac *Praxin Medicam* ad Veterum, item & Recentiorum mentem promiscue tradendam suscepimus; ut si quis brevitatæ amans, uno eodemque tempore utramque Medicinæ partem, vastissimam licet, condiscere velit, id nova prorsus, clara, facillique methodo consequi possit.

In libros tres, maximam sane, nisi universam Medicinæ partem, quam hic exposituri sumus, digerere studentes, in primo de corpore humano in genere, ac præsertim de corde, de motu sanguinis, de sanguinis constitutione, & de affectionibus, quæ cor, una & sanguinem primario afficiunt, sermonem habebimus. In secundo, de reliquis visceribus ejusdem corporis humani, de cerebro videlicet, de œsophago, de stomacho, atque intestinis, de mesenterio, de chylo, alimentorumque digestionem, de pulmonibus, deque respiratione, de hepate, liene, ac pancreate,

Auctoris intentio.

Totius operis divisio.

de renibus, ureteribus, ac vesica urinaria, necnon etiam de urina, æque ac de ægritudinibus, quæ organa præfata, eorumque facultates afficere solent, acturifumus. In tertio, organa sensuum, æque ac generationi infervientia, sensationum doctrinas, conceptionis, ac generationis, gestationis, puerperii &c. brevi exponentes, de morbis universis, qui in organis, æque ac functionibus præfatis versantur, item & de lue venerea, de morbis Infantum, æque ac Puerorum, dicere est animus. Age itaque maeste animo, & si quando, ignarus licet omnino, rebus medicis erudiri contendas, nostras hæc lucubrationes plane contemnere neutiquam deberes; quas pluribus tibi de causis gratas fore non diffidimus; cui præterea, ratione rerum clinice agendarum, per historias nonnullas, quas ægritudines humani corporis describentes, ad calcem singularum exaravimus, quicquid quadraginta annorum fere spatio, & in Urbe, & extra, & in publicis Nosocomiis, & in domibus Magnatum privatis, facultatem Medicam non infeliciter, Deo semper adjuvante, exercentes, observavimus, æquo, simplicique animo proferre non dedignabimur.

ANIMADVERSIONES PROŒMIALES.

Varia
Medici-
næ defi-
nitiones.

Medicinam Majores describentes, varias de ea afferre consueverunt definitiones. *Medicina est ars, quæ in hominum corporibus versatur, ac sanitatem tuetur.* Ex Hippocrate libello de arte. *Medicina ars, est additio, & detractio.* Additio quidem eorum, quæ deficiunt. Detractio vero eorum, quæ exuperant, num. 3.

de flat. *Medicina scientia est salubrium, insalubrium, & neutrorum:* Ex Herophilo apud Galenum libro de Medicinæ definitione. *Medicina est scientia, qua humani corporis dispositiones noscuntur ex parte, qua sanatur, vel ab ea removetur, ut habita sanitas conservetur, & amissa recuperetur:* Ex Avicenna cap. 1. Fen. doct. 1. lib. 1. de defin. Medic. *Medicina est ars corporis humani vitia per adjectionem emendandi:* Ex Heurnio Institut. Medic. libro primo de element. Nos autem definitiones hæc haud refellimus, eas dumtaxat potius omittimus, quibus nostram hic ideo præferre arrisit, quia longe satius per eam facultatis Medicæ naturam, & conditionem declaratum iri, visum nobis sit, affirmantibus cognitionem esse rationalem, qua Medicus quisque, dummodo rationalis sit, per conjecturas processu temporis, partim speculando, partim experiundo, sibi comparare debet. Num autem ars vere, num scientia sit Medicina, quum id rei nostræ inane prorsus videatur, aliis dirimendum relinquimus. Facultas utique perquam difficilis, valde fallax, atque incerta; quam si quis vel leviter assequi velit, ad eam probe acquirendam, totum hominem adhibeat necesse est. *Ars longa, vita brevis, occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile, neque solum seipsum præstare oportet opportuna facientem; verum & ægrum, & assidentes, & exteriora.* Id porro perquam eleganter, ac pene divine aphorismorum principio maximus proclamat Hippocrates. Enim vero, si quis aut magnitudinem totius rei, iisdem propemodum utitur verbis, quibus amplitudinem rei

D I V I S I O M E D I C I N Æ .

5

rei rusticæ declarare consuevit Lucius Junius Moderatus Columella . Enim vero , si quis aut magnitudinem totius rei Medicæ quasi quamdam vastitatem corporis , aut partium ejus velut singulorum membrorum numerum recenset , non injuria vereri debet , ne supremus ante se dies occupet , quam universam disciplinam rerum Medicarum possit cognoscere . Nam qui se in hac facultate perfectum volet profiteri , sit oportet rerum naturæ sagacissimus , declinationum Mundi non ignarus , ut exploratum habeat quid cuique plagæ conveniat , quid repugnet , syderum ortus , & occasus memoria repetat , ne , quod in morbis præsertim chronicis curandis , extenuandisque sæpe contingit , ne , inquam , imbribus , ventisque imminentibus opera inchoet , laboremque frustretur . Cæli , & Anni præsentis mores intueatur ; neque enim semper eundem velut ex præscripto habitum gerunt , nec omnibus annis eodem vultu venit æstas , aut hyems , nec pluvium semper est ver , aut humidus autumnus . Quæ prænoscere sine lumine animi , & sine exquisitissimis disciplinis , non quemquam posse crediderim .

C A P U T II .

*Quid sit corpus humanum vivens ,
& quomodo ab Anatomicis
dividatur .*

Auctoris intentio ,
ratione descri-
ptionis corporis
humani .

INter animalia ratione præditus homo , præter corpus organicum perituum , quod oculis obversatur , & mentem incorpoream non perituram , quam sensibus attingere haud possumus , habeat necesse est , quæ tamquam forma substantialis organis intime

Pascoli Oper. Med.

infusa afficit organa , & in organis , sive per organa quodammodo afficitur , ut in Metaphysicis nostris fuscè olim exposuimus ; in quibus de hac mente prorsus incorporea , ac pene divina , verba fecimus , essentiam illius , item & facultates pervestigavimus . Reliquum est igitur , ut brevem , non minus , quam perfectam humani corporis historiam imposteriorum exaremus , quam trifariam per sectiones olim distinguere placuit . In prima partes universas , & singulas in genere , tum continentes , tum contentas , tum fluidas , tum solidas , humani corporis exponentes . In secunda de visceribus singulis agentes . In tertia de organis sensuum , & generationis sexus utriusque verba demum facturi . Ita sane in Tractatu , quem de corpore humano superioribus annis evulgavimus , olim fecimus ; atque id plane deinceps in tractatu , quem modo præmanibus habemus , quasi facturi sumus ; ea tamen lege , quam in capite præcedenti non ita pridem proposuimus : nimirum , ut organa singula corporis humani viventis prius descripta , morborum series , atque historia , qui ea afficere solent , subinde insequatur .

Definiendum , sive per descriptionem potius quamdam genericam , ac compendiosam describendum videtur corpus humanum , quantitatem quamdam esse materiæ miro opificio ex limo Terræ in rerum exordio , uti Genesis docet , in gratiam Animæ potissimum rationalis , qua , homine vivente , informatur , ab Opifice ter Optimo Maximo fabri factam , quæ automati propemodum adinstar , per organa ab humoribus , item & ab objectis varie concitata , varie agit , ac varie afficitur , tum ut vivat , tum ut nutriatur , atque intrinsece

Definitio corporis humani vitam habentis .

sibi suscipiat incrementum, tum ut conservetur, tum ut species per eam propagetur.

Quid proprie sint ventres, & artus penes Anatomicos, ratione corporis humani.

Ventres habet, atque artus. Ventres, qui proprie dicuntur ab Anatomicis cavitates, sive capacitates, tres enumerantur. *Caput*, quod ventrem in corpore humano constituit supernum. *Thorax*, qui ventrem efficit medium. *Abdomen*, quod ventrem imum format. A situ ventres præfati distingui potissimum, ac denominari solent. Artus autem dicuntur *brachia*, & *crura*, quæ ex cavis præfatis quodammodo proficiuntur. Brachia nimirum superne utrinque a summo thorace. Crura inferne utrinque ab imo ventre.

Quid sit facies, ejusque divisio.

Trifariam dividitur caput, in *Calvariam*, *Faciem*, & *Collum*. *Calvaria* dicitur pars capitis superna, ex qua in corpore humano luxuriare solet cæsaries. Distribuitur calvaria in *Sinciput*, *Occiput*, *Verticem*, ac *Tempora*. *Sinciput* vocatur pars calvariæ anterior, nonnihil acuminata. *Occiput* posterior sane latior. Superior *Vertex*. Partes autem calvariæ laterales nuncupantur *Tempora*. *Facies* ab extremo sincipite anteriori explicatur ad reliquas partes capitis universas anteriores. Complectitur iccirco *frontem*, *oculos*, *nasum*, *genas*, *aves*, *os*, & *mentum*. Pars colli anterior vulgo *gula* nuncupatur. Posterior proprie *cervix*. Sub gulæ finem, proxime videlicet supra Thoracem, scrobiculum quoddam exterius deprehenditur, quod *Jugulum* nuncupatur.

Thoracis divisio exterior.

Thoracis pars anterior dicitur *Pectus*. Posterior *Dorsus*. Pectoris fossula ea exterior, quæ sese perhibet aspectui in imo pectore, versus principium ventris imi, vocatur *Cordis Scrobiculum*, a cor-

de, cujus extremitas propemodum in eam definit regionem. Sinus bini laterales, exteriores quoque, qui ex utroque latere in summo Thorace, proxime sub brachiis delitescunt, vocantur *Axilla*, a quibus in pubertate, maribus præsertim, germinant pili.

Ventris imi pars anterior trifariam dividitur; in regionem *super-nam* costis finitimam, in *mediam*, atque *imam*. Ad regionem *super-nam* spectant *duo hypochondria*, unum scilicet utrinque, quæ costis ex utroque latere proxime succedunt. Spectat quoque *Epigastrium*: regio ea videlicet abdominis anterioris, quæ ab hypochondriis explicatur ad regionem usque *mediam*, quæ dicitur *Umbilicalis*. Partes extremæ regionis *umbilicalis* laterales; quæ ad *Ilia* producuntur, *regiones* vocantur *Iliacæ*. Regio abdominis anterioris ima complectitur *Hypogastrium*, *Regionem pubis*, *Inguina*, *Pudenda* sexus utriusque, necnon & *Perineum*. *Hypogastrium* a confinio regionis *umbilicalis* extenditur ad regionem usque *pubis*, quæ nomen suum sortita videtur penes nonnullos a pubertate, quamvis pubertas potius a pube denominari videatur; siquidem ex ea regione pubertatis indicia, pili nimirum, luxuriare incipiunt. Confinitia regionis istius inter *coxas* interiores, & *pudenda* appellantur *Inguina*. *Interstitium* illud, sive *intervallum*, quod *ano*, & *vulva* in *Fœminis*; *ano*, *membroque virili* in *Maribus* proxime sub *scroto* intercipitur, penes *Anatomicos* universos, *perinæi* nomen habet, *Abdominis* pars posterior *superne lumbos* facit, sive *regiones lumbares*, *dexteram* nempe, atque *sinistram*. Inferne *nates*, sive *clunes*.

Abdominis divisio exterior.

Brachium distribuitur in *Humerum*, *Brachii* divisio.

rum, *Cubitus*, & *Manum extremam*. Humerus dicitur brachii pars superior, quæ a summo thorace proxime producitur ad nodum usque brachii intermedium, quo ei injungitur cubitus. Cubitus ab eodem nodo ad alterum usque tendit, ad eum nimirum nodum, quo ei injungitur manus extrema. Manus extrema distinguitur in *Carpum*, *Metacarpum*; & *Phalangem digitorum*. Carpus nuncupatur principium manus extremæ, quod digitis comprehendimus, ut pulsus in febre potissimum exploremus. Carpus mox insequitur Metacarpus, qui a carpo explicatur undequaque ad prima digitorum usque confinia. Pars posterior metacarpi dicitur *Dorsus*. Anterior *Vola*. Metacarpo succedunt digiti, qui phalangem constituunt. Primus dicitur *Pollex*. Alter *Index*. Tertius *Medius*, sive *Obscenus*. *Annularis* quartus. *Auricularis*, sive *Minimus* quintus. Digiti singuli tres habent nodos; quapropter digitorum processus inter nodos intercepti, vocantur *Internodia*.

Cruris
divisio.

Crus, non secus ac brachium distribuitur in *Femur*, *Tibiam*, & *Pedem extremum*. Femur ab imo ventre producitur usque ad genu. A genu ad partem usque pedis posteriorem extenditur tibia, quæ proprie *Cruris* nomine sonat. Cruris pars posterior carnosâ appellatur *Sura*. Cruri succedit pes extremus, qui distinguitur in *Tarsum*, *Metatarsum*, & *Phalangem digitorum*. Tarsus est portio illa, sive processus pedis, qui & *Collum* pedis vulgo dicitur, interceptus infra malleolos, inter tibiam extremam, & partem reliquam pedis superiorem ad calcaneum usque apud nonnullos. Pes reliquus ad prima digitorum usque confinia nuncupatur *Meta-*

tarsus. Metatarsi pars superior gibba, sive convexa *Dorsus* vocatur. Inferior cava dicitur *Planta*. Digiti singuli ejusdem pedis triplici componuntur internodio, pollice excepto, qui duplex tantum habet internodium. Ad tibiæ principium; posterius tamen inter tibiâ summam, & femur imum, e regione genu, occurrit scrobs exterior admodum visibilis, qui ab Anatomicis passim *Poples* nuncupatur.

Vid Tab.
I. Fig. II,
& III.

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ.

Corpus humanum vivens, ut pote organicum, vitam suam organicam, ut postmodum dicendum, ex motu quodam elicit naturali, qui ab organis provenit, quibus compingitur. Organa moveri nequeunt, nisi aut fluidorum ope, quæ per ea fluunt, refluuntque, aut per objecta, sive interiora, sive exteriora, quibus concitantur. Motus organorum naturales, qui proxime proveniunt a fluidis consuetis idoneis, quæ per eorum meatus dirimuntur, dicuntur *activi*, in quibus nimirum corpus humanum vivens agere quodammodo videtur. Motus organorum naturales, qui in organis ejusdem corporis humani viventis concitantur ab objectis, sive exterioribus, sive interioribus, dicuntur *passivi*, in quibus organa revera patiuntur. Motus universi, ex. grat. naturales, quorum ope vita corporis humani, tum quum vivit, conservatur, ejusque partes componentes nutriuntur, & intus sibi comparant incrementum, connumerari solent plerique inter motus naturales primi generis. Motus universi naturales, qui per objecta

Definitio
corporis
humani
luculentius
explicatur.

sensibilia in organis sensuum, tum exterioribus, tum interioribus, ut sensus in homine fiant, excitantur, inter motus corporis humani naturales secundi generis connumerari debent. Præter hosce, & alii in homine motus exoriuntur, qui quum pro lubitu voluntatis producantur, voluntarii, sive liberi, sive spontanei dicendi sunt, in quibus profecto quoque agimus; siquidem ad nutum mentis humanæ, quæ corporis organa informat, spiritus animales a cerebro per nervos in fibras influunt musculorum motrices ad excitandos motus hujusmodi. Hoc posito luculentius patet, quare corpus humanum vivens describendo, quantitatem quamdam esse dicimus materiæ miro opificio ab Opifice ter Optimo Maximo fabrefactam, quæ automati propemodum adinstar per organa, tum ab humoribus, tum ab objectis varie concitata, varie agit, ac varie afficitur, tum ut vivat, tum ut nutriatur, atque intrinsece sibi suscipiat incrementum, tum ut conservetur, tum ut species per eam propagetur. Dicimus præterea *automati propemodum adinstar*, quoniam quemadmodum automati partes componentes moventur extrinsecus beneficio elaterii, sive alterius cujusque impellentis intus in machinæ semoventis, sive versatilis penetralibus reconditi; ita quoque spiritus animales, sive succus nerveus, sive quicquid aliud, per fibras musculorum motrices, humani corporis viventis organa impellit, absconditum prorsus est, neque sensus attingere valent.

CAPUT III.

De Visceribus in genere, eorumque situ, ac connexione.

UBI ventres in corpore humano secti patefiant, sese perhibent aspectui partes quædam interiores, sive potius organa quædam præcipua, quæ *Viscera* nuncupantur. Hæc ordine ut prosequamur, a capite, veluti a corporis humani principio, sive a cælo quodam hominis editissimo exordiri conducit. Capite secto superne ex transverso ab occipite ad sinciput, resectaque parte penitus ablata, substantiam quamdam offendimus cineraceam, mollem, membranis obvolutam, quæ universum capitis implet cavum, *Cerebrum* nuncupatam, Membranosum illud involucrum, quo cerebri vestitur substantia, duplex est. Hinc duplicem constituit meningem, de quo suo loco. Pars cerebri anterior, quam excipit sinciput, quæque sane maxima est, proprie dicitur *Cerebrum*. Huic posterius adhæret altera quædam cerebri pars longe minor, quæ propterea *Cerebellum* nuncupatur. Cerebellum adamsimum aptatur, in occipite, parti occipitis infernæ, cui insidet. Tum ex cerebro, tum ex cerebello egreditur, quatuor veluti distracta radicibus, binis scilicet ex utroque, altera cerebri portio longissima, sive processus potius quidam cerebri longissimus, qui per foramen occipitis magnum vertebrarum ingreditur fistulam, sese producens ab occipite ad os usque sacrum. Quamobrem dicitur *Cerebrum oblongatum* a nonnullis, ab aliis *Medulla spinalis*, ab aliis *Medulla oblongata*. In cerebro, ut suo loco fusius dicendum,

Descri-
buntur
viscera
ventris
superio-
ris, &
precipue
cere-
brum.

DESCRIPTIO VISCERUM.

9

dum, glandularum cerebri corticalium beneficio, fecernuntur spiritus animales, qui a cerebro per nervos ad reliquas partes omnes corporis humani vitam habentes, distribuuntur.

Describuntur viscera ventris medii, & præcipue Pulmones.

Capite introspecto, & thoracem introspicere oportet, quem propterea in parte antica secare convenit, ut cor, æque ac pulmones commode detegantur. Pulmonum substantia mollis, ex subrubro pallescens, ac ubique spongiosa, universam propemodum occupat thoracis capacitatem. Secundum longitudinem finditur in duplicem sectionem lateralem. Hinc figuram bifidam ungu læ bubulinæ persimilem pulmones habent. Faucibus suspenduntur beneficio fistulæ cujusdam peculiaris, quæ *Trachea* nuncupatur, sive *Aspera Arteria*. A faucibus trachea ad pulmones usque producitur per faciem gulæ anteriorem. Trachæ principium, sive potius orificium, vel caput extuberans, dicitur *Larynx*. Per tracheam respirando aerem vicissim adducimus in pulmones, atque ex pulmonibus educimus. Inter utramque sectionem substantiæ pneumonicæ delitescit *Cor*, quod revera situm est in medio thorace coni adinstar, cujus basis superior est, ac propterea mucro inferior. Cordis basis partibus proximis superius suspenditur, *mediastino* præsertim intercedente.

Describitur Mediastinum.

Mediastinum dicitur membrana crassa, validaque, carnosam, quæ recta intercedit, sive ut melius dicam, quæ recta explicatur inter utramque pulmonum sectionem a summo ad imum thoracem. Iccirco thoracis cavum æque findit in sinus laterales. Producitur mediastinum a *Pleura* duplicata.

Pleura vocatur membrana quædam interior carnosam, mollior, ac tenuior, quæ per parietes thoracis interiores undequaque explicatur. Hæc duplicatur in regione thoracis posteriori, & duplicata mediastinum emittit, quod cor in progressu comprehendit. Inde profectitur, definitque in regionem thoracis ex adverso oppositam anteriorem. Quapropter, uti monuimus, nihil aliud est mediastinum, quam processus duplicatus ejusdem pleuræ.

Thoracis cavum dividitur a cavo ventris imi, *Diaphragmate* intercedente. *Diaphragma* est alia membrana, sive musculus membranaceus, partim carnosam, partim tendinosam, longe crassior, atque validior, quæ transversum apponitur, veluti fornix ad thoracis confinia, inter thoracem, & ventrem imum.

Imo ventre antè secto, primo intuitu *Peritonæum* occurrit, membrana nempe tenuissima, albicans, sive potius livescens, quæ veluti sacculus sub diaphragmate includit viscera omnia imi ventris. Quinimmo sese hinc inde intus duplicans, nonnulla vel seorsim vestit. Inferne emittit processus binos fistulosos, qui ad inguina utrinque perforant parietes abdominis, & sub membranis exterioribus, sub tegumentis nimirum, producuntur ad scrotum, ad marsupium illud videlicet, quod ad penis radicem laxè propendet. In scroto ex utroque latere testes vestiunt, sive quodammodo laxè obvolvunt. Secto peritonæo, in regione anteriori abdominis sese proferunt *Ventriculus*, *Omentum*, *Intestina*, *Mesenterium*, *Hepar*, *Lien*, *Pancreas*, *Renes*, *Ureteres*, *Vesica urinaria*, *generationis Organa*. Omnia quip-

Describitur Pleura.

Describitur Diaphragma.

Describuntur viscera ventris imi, & præcipue peritonæum.

quippe tum in Maribus, tum in Fœminis, in cavo abdominis infra diaphragma, peritonæo conduntur.

Describitur Ventriculus.

Ventriculus, sive stomachus, tamquam utriculus sese ostendit in cavo anteriori, ac superno abdominis, e regione epigastrii, in hypochondrio tamen sinistro, proxime sub diaphragmate. Duplici pervius est orificio. Unum occurrit superne sinistrorsum. Alterum inferne dextrorsum. Illud nomine caret; a nonnullis quamvis dicitur *Stomachus*. Hoc dicitur *Pylorus*, sive *Janitor*. Orificio superiori aptatur *Œsophagus*, ductus scilicet admodum insignis, membranaceus, qui a faucibus per gulam proxime sub trachea adhærens, descendit ad ventriculum, perforato diaphragmate. Principium *Œsophagi*, sive orificium *Œsophagi* superius ad fauces vocatur *Pharynx*. Ab inferiori ventriculi orificio, hoc est a pyloro, egrediuntur intestina, quæ per ambitus varios, variosque circuitus, æque ac anfractus ad anum usque perducuntur. Alimenta, quibus vescimur, solida, non secus ac fluida, ab ore per *Œsophagum* immittuntur in ventriculi cavum, a quo per pylorum delabuntur ad intestina, ut suo loco fuse dicendum.

Describitur Hepar.

Hepar occurrit quoque in eodem cavo anteriori abdominis, proxime sub diaphragmate, ad hypochondrium dexterum. Quapropter adjacet lateri dextero ejusdem ventriculi suspensum diaphragmati, partibusque proximis per ligamenta peculiaria. Hepatis moles maxima deprehenditur. Color ejus rubicundissimus. Substantia distribuitur in tres, quatuorve lobos minores.

Describitur Lien.

E regione hepatis in latere opposito obversatur lien, sive splen,

in hypochondrio videlicet sinistro versus regionem anteriorem abdominis, ubi nonnihil delitescit sub diaphragmate inter faciem ventriculi sinistram, & costas infernas. Splenis moles oblonga est. Colore ut plurimum saturatur atro. Adhærescit partibus finitimis vasorum, ac ligamentorum ope.

Ex ventriculi fundo per faciem abdominis anteriorem sub peritonæo explicatur ad regionem usque umbilicalem, & quandoque usque ad inguina, membrana quædam lata, plurimum adiposa, quæ a figura sua dicitur *Rete*, ab aliis *Zirbum*, *Omentum*, sive *Epiploon*.

Hac ablata membrana, deteguntur Intestina, quæ universum fere implent cavum imi ventris. Hæc ductu obliquo, eoque inflexo a pyloro ad podicem descendunt. Intestina partibus proximis suspenduntur in parte postica abdominis, proxime sub diaphragmate, beneficio membranæ cujusdam adiposæ, quæ intestinorum ambitum undequaque circumligat, *Mesenterium* nuncupata.

A motis intestinis, æque ac mesenterio, sese perhibet aspectui facies imi ventris posterior. In hac sese objiciunt Pancreas, Renes, Ureteres, & Vesica urinaria. Pancreas dicitur viscus quoddam tenue, subalbescens, oblongum linguæ adinstar bubulæ, quod occurrit sub fundo ventriculi, in facie tamen postica ipsius ventriculi; ubi transversum producit versus orificium ventriculi, inferiorius, idest versus pylorum, sive potius versus intestinorum principium, cui adnectitur.

Siti sunt renes paulo inferiorius. Numero bini sunt: unus scilicet utrinque ad regiones lumbares, quibus inhærescunt. Ex renibus singulis ad vesicam urinariam descendunt varie recurvati ductus qui-

Describitur Omentum.

Describitur Mesenterium.

Describitur Pancreas.

Describuntur Renes, atque Ureteres.

quidam minimi, qui dicuntur Ureteres.

Describitur Vesica urinaria. Vesica urinaria, quæ æmulari solet facculum membranaceum, sita est in hypogastrio ad faciem hypogastrii anteriorem, intestino extremo inferiori posterius incumbens. Figuram habet pyriformem, a lato quippe fundo, quod superius est, leniter in collum arctatur, sive in cervicem; quæ producitur deorsum per medium penem in Maribus, in Fœminis ad partem vulvæ supernam. In utrisque meatum conficit urinarium, urinæ egerendæ potissimum inservientem; quæ in renibus, ut suo loco dicendum, secedit a sanguine, inde per ureteres in vesicam defluit urinariam, ubi colligitur, donec vesica urinaria irritata, contracta, æque ac compressa, eam foras per meatum urinarium egerat. Inter vesicam urinariam, & intestinum rectum in fœminis intercipitur uterus cum partibus adnexis, in maribus non procul a collo vesicæ, posterius tamen utrinque occurrunt vesiculæ seminales, de quibus universis fufe suo loco quoque dicendum.

Per pauca hæc primum, & quasi in operis vestibulo, ratione situs, nexuque organorum innuere placuit, ut quicquid de Anatome corporis humani paucis deinceps proferre est animus, luculentius quisque percipere queat.

CAPUT IV.

De Partibus minoribus corporis humani, quæ, veluti componentes, majores componunt.

Describitur natura partium componentium. SI quis humani corporis vitam habentis organa, tum interiora, tum exteriora accurate inquirat, duplicis generis partes primo aspectu attinget: solidas nimirum,

& fluidas. Solidæ sunt ossa, caro, pinguedo, & reliqua, quæ in corpore humano consistunt, sibi invicem nectuntur, atque exteriori quadam figura circumscribuntur: idest, ut scholastice loquar, propriis detinentur terminis. Fluidum contra dicimus, sive humorem, sive liquidum, quicquid fufum, aut per tubulos, sive canaliculos, vel meatus ejusdem corporis humani fluit, aut sinibus colligitur, idest sanguinem, serum, lympham, chylum, succum nerveum, spiritum animale, reliquosque, si qui adsint humores; quibus organa, eorumque solida instrumenta irrigantur; quæ propterea vivunt, aguntque, sibi que alimoniam, atque incrementum suscipiunt.

Partes solidæ distribuuntur in duras, ac molles. Duræ ex. gr. sunt ossa, quæ si vel contrectas, vel palpas, minime cedunt, vel cedendo, potius infringuntur. Caro autem, pinguedo, & reliqua, molles dicuntur; eoquod palpanti non ita firmiter relutentur.

Quævis pars; sive mollis, sive dura, aut fibris intexitur, aut vasis, aut membranis. Quinimmo intexitur ut plurimum una & fibris, & vasis, & membranis. At vasa ipsa, ipsæque membranæ quum nihil aliud sint revera, quam fibrarum plexus, concludendum videtur, partes universas corporis humani, si modo solidæ sint, hoc est, si duræ, si molles, fibris dumtaxat implicari.

Fibræ dicuntur stamina quædam minima, filorum ad instar producta, quæ, ceu diximus, reliquas omnes corporis humani partes solidas componunt. In carne sunt iccirco rubicundæ ob sanguinem, quo irrigari solent, dicunturque carnosæ. In ossibus, eoquod sanguine careant,

Describuntur aliæ partes minores, quæ partes majores solidas constituunt.

Describuntur varia fibrarum genera.

reant, candorem præferunt, atque adeo nuncupantur *ossium fibræ albicantes*. In tendinibus, nervis, cartilaginibus, quæ utpote ossium, & carnis substantiam, ut ita dicam, participant, lividas sese obijciunt; ac propterea *livescentes*, sive potius *nervosæ*, *tendinosæ*, *cartilagineæ* vocantur.

Descri-
buntur
varia va-
forum
genera.

Vasorum nomine designamus corpora quædam oblonga ut plurimum, intus cava, veluti totidem canaliculi, qua humores, tamquam per meatus suos peculiare de regione in regionem deferuntur. Hujusmodi sunt arteriæ, venæ, nervi, ductus lymphatici, ductus chylieri, & reliqui, per quos humores humani corporis viventis fluunt, & refluunt.

Quid sint
arteriæ,
venæ,
ductus
Lymphati-
ci, ac
chylieri.

Arteriæ dicuntur *vasa sanguifera*, qua sanguis a corde movetur ad reliquas corporis partes, tamquam a centro quodam corporis humani ad circumferentiam. Nuncupantur *venæ* alia quædam *vasa sanguifera*, qua sanguis a reliquis corporis partibus refluit ad cor, tamquam a circumferentia ad centrum ejusdem corporis humani. Vocantur *nervi ductus* quidam *fibrosi*, sive potius *medullares*, per quos *spiritus animales*, sive *succus nerveus*, sive *ros quidam sanguinis perquam tenuis*, quique sub aspectum non cadit, a cerebro effunditur ad reliquas partes corporis humani, sive *sensitivas*, sive *mobiles*, quibus aut *sensum*, aut *motum*, aut utrumque impertiri valeat. Ductus lymphatici, ductus chylieri, sive *venæ lacteæ* dicuntur ductus quidam *perexiles*, *pellucidi*, per quos fluit vel humor tenuissimus, & limpidissimus, aquæ ad instar *defæcatissimæ*, qui propterea dicitur *lympha*; vel fluit humor *crassiusculus*, albicans veluti lac, qui penes Anatomicos *chyli* nomine sonat.

Quid sint
membranae.

Nihil aliud sunt *membranae*,

quam corpora quædam *lata*, & *mollia*, quæ reliquas humani corporis partes *solidas* vestiunt, easque *firmant*, & *nectunt*, vel *abinvicem distinguunt*, aut *vasorum parietes*, & *ventres constituunt*, aut in *valvulas aptantur*. Membranæ modo sese perhibent *carneas*, idest *rubore suffusæ*, modo *tendinosæ*, sive *nervosæ*, idest *livescentes*, necnon & quandoque *albicantes*, prout sunt *fibræ*, quibus contextuntur.

Valvulae dicuntur *membranulae* quædam ita ferme instructæ, ac *positæ* ad vasorum orificia, sive *meatus*, ut *retrocedentibus humoribus per vasa reluctentur*. Quocirca ita confurgunt ad orificia arteriarum, ut *deprimantur*, & *viam steruant* sanguini, qui a corde fluit ad reliquas partes corporis humani. Eriguntur contra, obiceque *nectunt*, quum idem sanguis a reliquis partibus corporis humani *retrocedere enitatur* versus cor; eodem propemodum modo, quo respectu aeris per *syringam* immissi in *cavum follis* agit *valvula* illa, quæ apponitur *follis orificio*, ne aer prius *immissus*, foras inde *emittatur*. *Valvulae* dicuntur a *mole*, necnon etiam a *munere*, eoquod veluti *parvæ valvæ meatus*, & *orificia vasorum claudant*.

Membranæ, *fibræ*, & *vasa* quibusdam in locis ita *mutuo con-veniunt*, & *immittuntur* in corpore humano, ut *musculos* hinc inde, atque *glandulas* efficiant. *Musculi* dicuntur *partes quædam molles*, *carneæ* corporis humani, *varie molis*, & *figuræ*, ita per organa, atque in artibus ejusdem corporis humani *instructæ*, ut per ipsas, veluti per *instrumenta peculiaria* moveantur.

Glandulae nuncupantur *partes quædam carneæ*, longe tamen *molliores*, *glandulae*.

ma-

magisque spongiosæ, quam musculi, varie quoque molis, varietate figuræ ita sparsim sitæ, atque instructæ per corporis ambitum, tum intus, tum foris, ut per ipsas a sanguine prætereunte varii excernantur humores, sive supervacui, sive nutriendo idonei.

Quid sint partes similes, dissimiles, Organicæ, & inorganicæ.

Partes præterea corporis humani aliæ vocantur ab Anatomicis *similares*, *dissimilares* aliæ. Aliæ *organicæ*, sive *instrumentales*, aliæ *inorganicæ*. Similares sunt, quæ partibus ejusdem generis constare videntur, uti ossa. Non ita musculi ex. gr., qui, quum partibus diversis congregentur, fibris nimirum, vasis, & membranis, dissimilares dici debent. *Organicæ* nuncupantur, quæ necessario requiruntur, ut in corpore humano vivente munus quoddam peculiare exequantur, non secus ac oculorum gemma, ratione visionis peragenda. Ciliorum autem pili, quibus ablatis, visio adhuc elicitur, partes *inorganicæ* nuncupari solent.

Quid sint penes Veteres partes spermaticæ, & sanguinæ.

Veteres insuper distinguere consueverunt partes solidas corporis humani in *spermaticas*, & *sanguineas*, sibi effingentes ossa, cartilagineas, ligamenta, & reliquas, si quæ adsint in corpore humano, partes, quæ rubore non suffunduntur, excitari post conceptionem fœtus in utero ex solo semine liquato prius, & mox concreto, ut incrementum exinde consequantur ope succi nutritivi chylosi, ad differentiam carnis, quæ rubicunda est, & penes eos, ex puro sanguine concrevit, & alitur.

CAPUT V.

De Humoribus præcipuis, sive de partibus fluidis corporis humani.

Ut carnem humanam ad huc viventem, vel leviter in organis incidas, sive foris, sive intus, humorem illico impense rubicundum, atque effervescentem profilire observabis, qui *Sanguis* ab omnibus dicitur, *Cruor* a nonnullis, a Græcis *Hæma*. Valde tenuis, fluidus, & calidus ex corporibus sanis erumpit. Mox tamen sensim frigeat, atque admodum concrevit extra vasa sua peculiariora, ex quibus in corpore humano elicitur. At uno, eodemque tempore, quo paulatim densatur pars sanguinis rubicunda, veluti per fibras sibi mutuo appositas, quæ propterea *fibrosa* vulgo dicitur, secernitur ab eodem sanguine concrecente alius humor tenuissimus, ac defæcatus, aquæ adinstar crassiusculæ, qui dicitur *Serum*. Ex quo non temere concludendum videtur, sanguinem in corpore humano partem esse fluidam heterogeneam, idest dissimilarem; quæ fieri minime potest, quo minus saltem congregetur duobus humoribus præcipuis non ejusdem generis: humore videlicet rubicundo, crassiusculo, quem nos deinceps proprie vocabimus *Cruorem* sanguinis, de quo fuse postmodum; atque humore quodam pellucido, ac tenui, quem imposterum appellabimus *Serum* ejusdem sanguinis. A sero præsertim fluorem sibi comparat massa sanguinis in corpore humano. A cruore consistentiam, & ruborem.

Quid sint in sanguine proprie cruor, & serum.

Serum, quod & *Horros* nuncupatur a Græcis, nihil aliud significat, nisi sive sanguinis, sive lactis

Quid proprie sit lymphæ.

Etis partem aquosam, quam *puitosam*, uti dicendum, vocant Galenici, *phlegmaticam* Chymici. Pars ista sanguinis reliquam sanguinis massam diluere solet, eamque magis fluidam, uti inuimus, facere. Iccirco *lympha* quoque a nonnullis appellatur, *lympha* quamvis passim usurpetur pro parte tenuissima, & defæcatissima ipsius feri, quæ secernitur a sanguine, sive potius a fero, penes nonnullos per glandulas minimas peculiare, penes alios per minima vaporum spiracula. Neque desunt inter Recentiores, qui sibi suadeant, *lympham* secedere ab eodem sanguine in corpore humano per canaliculos quosdam lymphaticos, qui eam aut a vasis sanguiferis, aut a glandulis aliorum devehunt.

Quare
serum, &
lympha
ad ignem
admotam
concre-
scant.

Ex fero sanguinis educunt Chymici plurimum phlegmatis, aliquid sulphuris, & perpauca salia alkalia. Hinc fit, ut serum ad ignem admotum, phlegmate omnino, & alkali evaporatis, non nihil concreascit gelatinæ adinstar. Concrescit quippe pars feri sulphurea, quæ, uti monuimus, particulis congregatur mollioribus, atque implicatibus, quæ propterea, reliquis evanescentibus, mutuo sese implicant, & concresecendo, fluorem prorsus amittunt. Id quoque de *lympha* fere observamus, eo tamen discrimine, quod partes volatiles ab igne in *lympha* excitatæ, facilius, atque majori absumuntur in copia. Ex quo concludendum videtur, tenuiores esse, magisque volatiles in *lympha*, quam in fero, cujus *lympha*, uti dictum fuit, pars est tenuissima, & defæcatissima.

Quid
sint spi-
ritus ani-
males, &
succus
nervus.

Spiritus animalis vocatur pars quædam sanguinis tenuissima, valde mobilis, & concitata, quæ plurimam quamvis habeat vim in corpore humano vivente, ratione

motus organorum, ob tenuitatem tamen maximam, sensus nostros omnino fugit. Spiritus animales, uti admodum probabile est, secernuntur a sanguine in cerebro, & a cerebro lucis adinstar, ut ita dicam, per nervos, ad reliquas effunduntur corporis partes, in quibus aut motum, aut sensum, aut utrumque excitare valent. Quia autem spiritus animales tenuissimi sunt, & concitatissimi, ne eorum fiat nimium dispendium, opinantur nonnulli, una cum spiritibus animalibus per nervorum fibras *lympham* quamdam provehi adhuc tenuiorem, ex qua aliquid consistentiæ acquirant, & quodammodo in nervis detineantur. Quo in casu *lympham* hujusmodi tenuiorem appellare consueverunt *succum nerveum*; eo quod succi istius ope, nervorum ali substantiam potissimum, existiment.

Præfati humores, sive proxime, sive remote chylo reficiuntur; *chylus* enim, qui ab alimentis, quibus vescimur, educitur, sanguini permixtus, & sanguinem, & per sanguinem, ut mox dicendum, reliquos omnes restaurat humores. Dicitur *chylus* humor quidam, sive succus alimentorum crassiusculus, sive pultaceus, lactis non absimilis, qui per digestionem ab alimentis tum in ventriculo, tum in anfractibus, sive recessibus intestinorum elicitur pro sanguinis, uti diximus, aliorumque fluidorum, ac cæterarum partium solidarum, opportuna refectione.

Quid sit
chylus.

Præter hosce humores, qui magis præcipui, adsunt & alii, qui longe minus præcipui videntur, *Bilis* nimirum, & *Succus pancreaticus*. *Bilis* est humor quidam flavus, amaricans, qui in hepate secernitur, & ab hepate per ductum

Quid
sint bilis,
& succus
pancrea-
ticus.

Etum peculiarem, qui dicitur *Chole-
dochus*, defluit in ductum inte-
stinorum. Succus pancreaticus est
lymphæ quædam acidiuscula, si-
ve potius subdulcis, quæ secerni-
tur in pancreate, & a pancreate
per ductum pancreaticum una cum
bile in eadem intus depluit inte-
stina.

Descri-
buntur in
genere
motus,
secretio-
nes, ac
distribu-
tiones
fluidor-
um præ-
cipuæ.

Quod quum ita sit, affirmare
possimus 1. sanguinem humorem
esse rubicundum, sive cruentum se-
ro dilutum, qui in corpore humano
vitam habente in gyrum movetur a
corde per arterias ad reliquas partes
ejusdem corporis humani, tamquam
a centro ad circumferentiam corporis
humani, & a reliquis partibus cor-
poris humani ad cor, veluti a cir-
cumferentia ad centrum. 2. Spiritus
animales partem esse sanguinis de-
fecatissimam, tenuissimamque, val-
de mobilem, & concitatam, quæ in
cerebro secernitur, atque a cerebro,
uti creditur, per nervos effunditur ad
reliquas partes corporis humani viven-
tis, motui, ac sensui conservandis,
excitandisque potissimum inservientem.
3. Lympham serum esse quoddam
magis purum, magisque limpidum,
sive partem seri tenuissimam, quæ se-
cedens a sanguine, fluit per vasa lym-
phatica. 4. Chylum humorem esse
alibilem, sive succum alimentorum,
lactis adinstar nonnihil consistentem,
sive pultaceum, qui per coctionem,
sive digestionem ab alimentis educitur
in ventriculo, æque ac in intestinis,
atque ab intestinis per vasa lactea,
ductumque thoracicum perducitur in
sanguinem. 5. Bilem humorem esse
flavescentem, amarum, qui a san-
guine secernitur in hepate, atque ab
hepate per ductum choledochum, ma-
xima saltem ex parte, instillat in ca-
vum intestinorum. 6. Succum pan-
creaticum humorem esse lymphati-
cum, subdulcem quandoque, quan-
doque subacidum, qui in pancreate a
sanguine secernitur, atque a pancrea-

te per ductum pancreaticum in ea-
dem depluit intestina. At enim ve-
ro, ut id magis adhuc elucescat,
motum sanguinis, aliorumque flui-
dorum ex professo, & prolixè de-
inceps explicandum, paucis & hic
attingere expedit.

Inter viscera humani corporis
præcipua, cor, cerebrum, una
cum œsophago, atque intestinis,
stomachus, sive ventriculus ha-
benda sunt. A corde quippe san-
guinem, a cerebro spiritus anima-
les, ab œsophago, stomacho, ac
præcipue ab intestinis chylum ad
reliquas omnes humani corporis
partes pro earum vita, calore,
nutritione, ac intrinseco augmen-
to, sive proxime, sive remote de-
ferri, certum est. Ab alimentis
enim, quæ deglutiendo per œso-
phagum immittimus in ventricu-
lum, atque a ventriculo per py-
lorum elabuntur ad intestina, di-
gestionis ope, ut fusius imposte-
rum declaraturi sumus, educitur
chylus; qui a fæcibus secretus,
dum fæces, quæ crassiores sunt,
per inferiora egeruntur, utpote te-
nuior, per minima intestinorum
foramina ductus subit chylicosos,
ac per ductus chylicosos, chyli
quædam receptacula in mesenterio
conspicua, unde per ductum tho-
racicum, per alium ductum nimi-
rum chylicosum, ad venam af-
cendit subclaviam sinistram, de
qua quoque mox dicendum; ubi
cum sanguine immixtus confluit in
truncum venarum communem,
qua descendit ad cor. A corde
per arterias una cum eodem san-
guine ad reliquas effunditur hu-
mani corporis viventis partes;
a quibus per venas iterum ad cor,
a corde per arterias ad partes, a
partibus per venas ad cor, & sic
deinceps. Hinc motus ille sangui-
nis temporibus nostris solemnis,
qui dicitur in corpore humano cir-
cu-

Descri-
buntur
viscera
præcipua
corporis
humani
viventis.

cularis, & quem ex professo de corde agentes fufe in capitibus fequentibus exposituri fumus. A fanguine, qui cerebrum arteriarum beneficio conscendit, fecernuntur spiritus animales, qui per nervos ad partes univerfas distribuuntur, quæ in corpore humano vitam habente, five mobiles, five sensitivæ sunt, pro motu, sensuque in iis excitandis. Ab eodem fanguine, qui per alias partes ejusdem corporis humani in gyrum movetur, secernitur lymphæ, quæ five a glandulis, five ab arteriis, five ab iisdem venis per ductus lymphaticos aliorum defertur. A fanguine, qui hepar, & pancreas irrigat, secernitur bilis, & succus, qui dicitur pancreaticus, quorum pars maxima per ductus peculiare defluit ad principium intestinorum, non procul a pyloro. A fanguine, qui per arterias emulgentes utrinque ad renes deflectit, secernitur urina, quæ a renibus per ureteres illabitur in vesicam urinariam, a qua per urethram mingendo excernitur. A fanguine, qui per arterias spermaticas dirimitur ad testes, secernitur semen, five sperma virile. Id in limine Tractatus præcise monuisse non abs re existimavimus; tradita quippe earum rerum idea generali, quicquid de singulis singillatim recensimus, facilius quemque intelligere posse, arbitramur.

CAPUT VI.

De Musculis in genere.

Descri-
buntur
musculi
in gene-
re.

Musculi sunt partes organicæ, dissimilares corporis humani vitam habentis, quorum beneficio præsertim, veluti per instrumenta peculiaria, fit membrorum motus. Quocirca habentur

ab Anatomicis tamquam præcipua motus instrumenta. Musculi dicuntur quasi parvi mures, eo quod pluribus in locis mures parvos corio exutos æmulari soleant. Attamen variæ figuræ, variæque deprehenduntur molis. Alii quippe minores sunt, majores alii, alii maximi, alii minimi. Rotundos sese perhibent nonnulli, nonnulli quadratos. Explicantur alii in membranarum formam. In orbem alii circumducuntur. Quibusdam in locis cavi sunt. Nul- lum alii cavum habent &c.

Organicæ partes sunt musculi; ablatis quippe, five intime læsis, deficit omnino motus partis illius, cui musculus ablati, five læsi inservire debuisset. Dissimilares item habendi sunt. Eorum enim substantia, quod ad formam anteriorem, plerumque distinguitur in carnem, & tendines. Caro dicitur eorum pars intermedia ut plurimum rubicunda, & longe crassior, quæ iccirco *venter* quoque nuncupatur. Musculi extremi, qui exiliores esse solent, atque albicantes, qui veluti appendices quædam ex utroque ventris extremo quodammodo proficiscuntur, vocantur *tendines*. Alter dicitur *caput*, alter *cauda*. Caput musculi appellatur tendo, qui partibus iis affigitur, quæ, respectu musculi agentis, habentur tamquam immobiles. Caudam contra vocamus in musculo alterum tendinem, qui partibus implantatur, quæ in corpore humano, musculo agente, adducuntur versus partes immobiles, idest versus caput ejusdem musculi agentis.

Sit ex. gr. in corpore humano cubitus A B, qui, si brachium inflectatur per musculum G, moveri debet versus humerum D A. Venter musculi est pars interme-

Distri-
buuntur
musculi
in partes
præci-
puas.

Tab. I.
Fig. I.

dia

Exponitur præfatæ partes musculorum præcipuæ.
 dia G rubicunda, & crassior.
 Tendines sunt FG, GC: partes scilicet musculi extremæ graciliores, & albicantes. Tendo FG dicitur caput, quod egreditur ab humero BA, qui, licet musculus contrahatur, moveri non potest ratione flexionis brachii. Tendo GC nuncupatur cauda; definit quippe, atque absimitur in cubitum AB, qui in flexione brachii præfati per musculi contractionem adducitur versus humerum AD.

Describitur in genere musculorum textura.
 Insuper dissimilares quoque habendi sunt musculi ratione substantiæ, sive texturæ interioris. Foris enim tunica obducuntur perquamexili. Sub hac tunica quamplurimæ deprehenduntur fibræ, quæ a munere suo vocantur *motrices*. Inter fibras triplicis generis occurrunt vasa: arteriæ videlicet, venæ, & nervi. Tunica musculorum exterior tenuissima, & pellucida undequaque explicatur per musculorum ambitum, æque vestiens ventrem, & tendines. Tunica ablata, offendimus illico fibras præfatas musculorum motrices, quæ a capite ad caudam usque producuntur fere parallelæ, sive æquidistantes. In ventre tamen abinvicem nonnihil recedunt, ac varias iccirco relinquunt ibi intercapedines, quibus innumeras pene excipiunt sanguiferorum minimas propagines, arteriarum nempe, venarumque. Hinc ventris color rubicundus; caro enim ex seipsa haud rubet, sed ruborem suum nanciscitur ab humore cruento, quo per minimos tubulos sanguiferos irrigatur. Quapropter si omnino exprimatur sanguis, & si pluries inde abluatur, musculorum venter ex rubicundo candidissimus fit. De musculorum nervis id potissimum animadvertamus oportet, quod antequam subeant musculum inte-

riorem, nonnihil producuntur per membranam exteriorem, mox eam pervadunt ad fibras usque musculorum omnes motrices, quas tamen circa tendines magis, quam circa ventrem attingere solent.

Per arterias fluit sanguis a corde ad musculos, quorum substantiam irrigat, fovet, alit. Reliquus a nutritione sanguis per venas a musculis refluit ad cor. Præterea sanguis, qui per arterias in gyrum movetur a corde ad musculos, atque a musculis ad cor, plurimum confert ad perficiendam musculorum actionem, ut mox dicendum. Per nervos effunduntur a cerebro spiritus animales in fibras musculorum motrices, quas quodammodo inflant, sive potius distrahunt secundum latitudinem, & contrahunt secundum longitudinem, quo musculus contractus partem mobilem versus immobilem adducit. Ex quibus patet musculorum munus præcipuum esse in corpore humano, ut tamquam organa peculiaris, & tamquam instrumenta idonea membra moveant, eaque firment, & renixum quemdam *tonicum* iis comparent; quod sane præstant per influxum spirituum animalium, necnon & per motum sanguinis circularem, & præsertim per contractionem fibrarum. Hinc fibræ musculorum motrices intexuntur, sive potius compinguntur, atque implicantur pluribus aliis fibrulis, aut staminibus longe minoribus; quæ, uti saltem admodum probabile est, ob influxum spirituum animalium, qui, uti diximus, fibras intime subeunt motrices, ab invicem recedunt; atque adeo, non secus ac funes madidi distractæ increassantur, contrahunturque.

Exponitur quodammodo musculorum actio.

Sunt qui se observasse testantur, musculos, sive compressis, sive

Quo pa-
cto Re-
centiores
nonnulli
probabi-
lius ex-
plicare
consue-
verunt
muscu-
lorum a-
ctionem.

obstructis fanguiferorum truncis , qui ad eos dirimuntur , statim veluti paralyfi , aut convulsione quadam affecti , facultatem suam illico prorsus amisisse ; siquidem contracti , non nisi per vim postmodum producuntur , idest quasi convulsi reluctantur ; quod , ni fallor , provenit , quia musculorum fibræ motrices contrahi nequeunt , nisi distrahantur , sive quodammodo explicentur ; distrahi , atque explicari nequaquam possunt , nisi fanguiferorum comprimant ramulos interceptos , ex quibus sanguinem exprimant . Id tamen fieri minime potest , quin sanguis ab arteriis excludatur in venas . Obstructis iccirco venis , sive compressis necessario deleri debet in musculis ea vis , qua sui contractionem inducunt . Contra autem obstructis , sive compressis arteriis , musculus facile licet contrahatur , plurimum tamen resistit , ne deinceps producat . Etenim fibræ motrices semel contractæ , contractionem suam obnixè conservarent , nisi ab altera vi quadam exteriori producerentur , vel nisi comprimerentur per diastolem arteriarum , quæ iis inferuntur . Verum sanguinis motu præcluso , arteriæ per diastolen explicari nequeunt . Ergo &c. Ex quo inferre possumus , sanguinis motum circularem , ratione musculorum actionis , neutiquam veluti causam proximam efficientem , ut nonnulli sibi suadent , sed solum veluti conditionem necessariam se habere . Quicquid in ea observatione ab aliis rescivimus , & nobis olim , quum ab ineunte ætate Perusiæ , exercitationis , atque eruditionis gratia , sectionibus anatomicis in ædibus nostris vacabamus , in cane adhuc vivente secto , semel quoque contigisse visum est . Opinionem hanc , quam ut nostram haud protulimus ,

quamque ab aliis equidem extepimus , longe probabiliorem , nostrisque rebus magis accommodatam ducerem ; si tamen æque , ut rem explicat , iteratis observationibus adamussim responderet . Cæterum musculorum actionem explicare , rem arduam , implicatissimam , obscuram , ac plane incertam , aliis non minus quam nobis hætenus semper fuisse , & forsitan futuram fore , candide fateamur oportet .

Musculi , ratione tum figuræ suæ exterioris , tum interioris structuræ , tum muneris sui peculiaris , varia sortiti sunt nomina . Hinc ratione figuræ dicuntur *cucullares* , *lati* , *pyramidales* , *triangulares* , *rotundi* , *quadrati* &c. Ratione structuræ nuncupantur *digastrici* , sive , *biventres* ; *trigastrici* , sive *triventres* ; *bicipites* &c. Digastrici vocantur , qui binos habent ventres ; qui tres , trigastrici . Biceps dicitur quum tendo , musculi caput efficiens , duplex sit ; quum triplex , triceps . Ratione muneris appellantur *flexores* , *extensores* , *contractores* , *elevatores* &c. Dicunturque *sphincteres* , sive *clausores* musculi quidam orbiculares , qui circumducuntur ad orificia vasorum , quæ contrahunt , atque adeo claudunt . Quocirca sphincter ani vocatur alius . Alius sphincter vesicæ &c. At enim vero , quia musculus agendo , ut plurimum sibi ex adverso resistunt , atque , ut ita dicam , colluctantur , ideo musculi omnes , qui sese contrahentes ex opposito enituntur , appellari consueverunt ab Anatomicis *Antagonistæ* , sive *contranitentes* .

Varia
muscu-
lorum
denomi-
nationes.

CAPUT VII.

De Glandulis in genere.

Quid sint glandulæ.

Glandulæ sunt partes dissimilares (non omnes tamen organice) carnosæ, spongiosæ, longe molliores quam muscoli, quæ hinc inde sparsim effunduntur per humani corporis ambitum, tum intus, tum foris, ut a sanguine præterlabente varii præsertim excernantur humores peculiare, qui, sive tamquamcrementa foras emittuntur, sive, vel pro nutritione, vel pro aliis usibus aliorum deferuntur. Dicuntur glandulæ, perinde ac parvæ si essent glandes. Nihilominus figuram, molem, item & texturam admodum variam habent. Aliæ siquidem minores, majores aliæ, nonnullæ minimæ, nonnullæ maximæ deprehenduntur. Aliæ orbiculares. Oblongas aliæ sese ostendunt. Quibusdam in locis simplices, hoc est distinctas ab aliarum consortio, sese offerunt. Quibusdam in aliis pluribus congregantur glandulis minoribus &c.

Describuntur glandularum sinus.

Glandularum substantia non injuria dissimilari censetur; variis quippe implicatur tunicis exilibus, necnon etiam vasculis pluribus cunjunctislibet generis, ita tamen sibi mutuo innexis, ut sinus minimos interiores constituent. Sinus in plures quandoque alios distribuuntur adhuc minores, ita tamen adinvicem communicantes, ut ex uno in alterum patens deinceps sit aditus.

Describuntur substantia, item & glandularum usus.

Tunica foris ut plurimum obducuntur tenuissima, qua ablata, mollem sese profert, laxamque glandularum substantia spongiosa, quæ arteriis intexitur, venis, & nervis. Ideoque sanguine irrigatur,

una & spiritibus animalibus, sive succo nerveo. Præterea glandulæ habent quoque alia quædam vascula peculiaria, quæ egrediuntur ab earum sinibus interioribus, dicunturque *excretoria*; eo quod per ea humor excernatur glandularum, qui a sanguine secedit. Humor præfatus secedit a sanguine in glandulis, uti admodum probabile videtur, & ob peculiarem glandularum texturam, & ob variam minimorum foraminum formam, ac figuram, & ob motum sanguinis circulaem, qui per glandulas jugiter fluit, refluitque. Sanguis enim, uti dicendum, variis congregatur particulis heterogeneis, quæ non omnes æque aptantur tubulorum præfatis minimis foraminibus quibus intexitur glandularum substantia interior. Hinc, dum per illos sanguis movetur in gyrum, iterum, atque iterum, ea spiracula subeunt tantum particulæ quædam sanguinis peculiare idoneæ, ex quibus inde congregatur humor a sanguine omnino diversus; qui a tubulis exudat in sinibus, ubi colligitur, donec per vasculum excretorium aliorum devehatur. Eo pacto saliva, sudor, lacrymæ, lympa, sive serum, quod nares humectat interiores, & reliqua a sanguine secedunt. Ex quo patet, se habere glandulas in corpore humano, tamquam minima quædam cola, vel minima quædam cribula, variis a sanguine humoribus secernendis potissimum inservientia. Quod, ut facilius succedat, per nervos, ni fallor, a cerebro effunduntur ad glandulas spiritus animales, qui glandularum tubulos, æque ac membranas extendunt, ac foraminula explicant, ne laxè subsidant, concidant, atque occludantur. Hæc est ex nostra sententia facultas

glandularum, Galenicis hæcenus occulta. Hoc, est fermentum illud, quod glandulis adscribere consueverunt plerique Chymici.

Distribuantur glandulæ in vasculares, & vesiculares.

Si glandularum fabricam interioriorem accurate rimemur, id præcæteris elicimus, quod glandulæ, quibusdam in locis, minimis congregantur vesiculis cavis, quæ sibi mutuo communicant. Vesicularum parietes vasculis intextuntur. Quibusdam in aliis ita vasculis prorsus implicantur glandulæ, ut earum substantia interior mollis nihil aliud videatur, quam tubulorum plexus implicatissimus. Ex quo factum esse videtur, ut glandulæ in genere distinguantur in *vasculares*, & *vesiculares*. Vasculares dicuntur, quæ vasculis ita implicantur, ut earum substantia interior nihil aliud appareat, quam aggregatum molle, atque spongiosum. Vesiculares appellantur, quæ minimis ubique compinguntur vesiculis.

Distribuantur in conglomeratas, & conglomeratas.

Rursus glandulæ pluribus quandoque glandulis componuntur, quæ propterea nuncupantur *glandule conglomeratæ*, ut ab aliis distinguantur, quæ vocantur *conglomeratæ*. In glandulis conglomeratis glandulæ singulæ componentes sua minima emittunt vascula excretoria peculiaria; quæ tamen in unum coeunt commune, quod vasculum appellatur glandularum conglomeratarum *excretorium commune*.

C A P U T VIII.

De Tegumentis, ac primo de Cuticula.

Describuntur tegumenta corporis humani.

Tegumentis ubique vestitur facies exterior, sive superficies corporis humani. *Cuticula* nempe, *cute*, *adipe*, ac *carne*; quæ omnia quatuor efficiunt mem-

branas universales humani corporis exteriores, in quo cuticulam primum offendimus; cui succedit cutis. Sub cute in corpore humano explicatur adeps. Adipem proxime subsequitur caro. Dicimus in corpore humano, quum in plerisque brutorum prius sese perhibeat aspectui caro, sive membrana carnosa, cui substernitur adeps, sive membrana adiposa pro variis usibus, de quibus suo loco.

Cuticula Græcis dicitur *Epidermis*, idest supra cutem. Tenuissima est, densa, exsanguis, indolens. Corpus humanum undequaque tegit, cutique subjectæ ita firmiter adhærescit, ut avelli vix queat, nisi leniter excoquatur. Cuticulæ substantia similis videtur. Pellucida est vel in Æthiope, in quo nigra quasi suffunditur fuligine, ob mucorem tenuem, atrum, qui subjectam cutem quodammodo oblinire solet. Innumeris ubique spiraculis pervia deprehenditur, ad quæ hiant vascula minima excretoria glandularum cutis subjectarum, observationibus Malpighii microscopio factis si fides habenda est. Pluribus contexitur villis perquam exilibus hinc inde sine lege ductis, qui tamen omnes proficiscuntur a cute subjecta, ejusque minimis papillulis.

Describitur cuticula.

Utut cuticulam incidas, sive laceres, aut discerpas, neque sanguinis quicquam, neque feri, neque lymphæ, aut alterius cuiusque humoris; quantum sensibus assequimur, exudat ex illius scissuris. Concludendum igitur, cuticulam, aut tubulis prorsus carere, quod tamen ex mea sententia fieri minime potest, aut canaliculos adeo esse in ea exiles, ut visum fugiant omnino. Idque ferme longe probabilius existimamus.

Opinio probabilis de cuticulæ nutritione.

Munus

D E C U T I C U L A .

21

Quid sit
cuticulæ
munus .

Munus cuticulæ præcipuum est, ut cutem subjectam tegat, eamque defendat ab injuriis exterioribus . Iccirco longe crassior existit sub planta pedis, ne ambulando, sive saltando, cutis ibi lædatur . Temperat præterea sensum cutis, qui secus permolestus eliceretur semper . Quinimmo, & apud nonnullos Recentiores, stipat quoque vasorum oscula, quæ ad faciem cutis exteriorem aperiuntur, ne citra mensuram in traspiratione fiat minimorum dispendium .

C A P U T IX.

De Cute .

Describitur
Cutis .

CUticula ablata, nudam sese perhibet aspectui cutis . Hæc *Dermis* dicitur a Græcis . Subjectis partibus firmiter adhærescit, in fronte potissimum, vola manus, plantaque pedis . Ex pectore tamen, ac brachiis facile avellitur . Crassior longe undequaque deprehenditur, quam cuticula, magisque densa . Non æque tamen ubique locorum; siquidem tenuiorem, magisque raram eam offendimus in pene, & scroto . Crassiorem, densioremque sub planta pedum, necnon & in collo . In capite plerumque densissimam, crassissimamque . Alba ut plurimum est facies illius exterior, variis licet quandoque suffundatur fluidorum coloribus, quibus ipsa irrigatur . Interior contra cruenta fere semper deprehenditur ob sanguiferorum copiam, quæ per eam dirimuntur .

Describuntur
organa
præcipua
quibus
componitur
cutis .

Cutis pars est humani corporis prorsus dissimularis, atque organica . Quinimmo habetur, neque injuria, veluti organum præcipuum, quod variis, ac pene innumeris compingitur organis; per eam quippe nonmodo distribuuntur arteriæ,
Pascoli Oper. Med.

venæ, ac nervi, vascula lymphatica, & fibræ plurimæ, quæ undequaque producuntur per ejus substantiam, tum interiorem, tum exteriorem; verum etiam habet quoque papillulas, glandulas minimas rotundas, sive miliares, pilorumque radices . Enimvero cutis universa nihil aliud videtur, quam omentosum aggregatum ex innumeris pene fibris carnosis, æque ac tendinosi, hinc inde recta, item & oblique sine lege excurrentibus, quæ in rugas contrahunt ejus faciem exteriorem . Inter fibras quamplurimæ inferuntur sanguiferorum propagines capillares, quarum ope irrigat sanguis cutem universam . Adfunt quoque innumeræ nervorum tenuissimæ productiones, quæ mutuo ita sibi nectuntur, coeuntque, ut plurimas efficiant papillulas pyramidales, quæ undequaque consurgunt ex rugis cutis exterioribus supernis per ordines parallelos versus cuticulam, quam in minimas propterea attollunt vaginulas; ac in vaginulis iterum in fibrulas sese explicantes, sive, ut ita dicam, effundentes, per ipsam postmodum cuticulæ substantiam plane delentur . Papillulæ præfatæ creberrime, structuræque eximioris occurrunt ad digitorum apices, quibus potissimum percipimus, sive elicimus ex objectis sensibilibus sensum tactus; quod sane ansam dedit, ut eas existimaverint Recentiores præcipua tactus organa .

Per faciem præterea cutis exteriorem, microscopii interventu, deteguntur nervorum fibræ quædam perquamexiles, quæ mirum in modum contexuntur, rete quoddam nervosum formantes, cujus foraminulis, veluti colligatæ detinentur papillulæ præfatæ pyramidales, pili, & vascula
B iij quæ

Quid sint
rete cutis
nervosum, ac
in ea valvulæ Recentiorum .

quædam minima excretoria, quæ originem ducunt a glandulis miliaribus, cuti subjectis, sitis videlicet in facie cutis inferna, qua cutis membranam tangit adiposam. Ad oscula vasorum istorum apponuntur valvulæ minimæ, cucurbitularum adinstar convexæ; quæ apud Recentiores nonnullos ita instructæ, ac positæ sunt, ut effluviis expirandis solummodo exitum pandant ab interioribus ad exteriora.

Quid sint pilorum radices.

Pilorum radices sub cute existunt, idest in eadem facie cutis inferna, tamquam globuli mucosi, quorum singuli a glandulis miliaribus minimam nanciscuntur propaginem capillarem, arteriosam, venosam, ac nervosam pro usu, de quo inferius, ubi de pilis, & crinibus ex professo acturi.

Quid sit cutis manus præcipuum.

Cutis, tamquam universale humani corporis integumentum, corpus organicum vivens ubique defendit, ejusque superficiem nitidam, venustamque facit. Tamquam diversorum organorum aggregatum per papillas, uti admodum probabile est, ex corporibus sensibilibus sensus elicit tactus. Per glandulas, & vascula excretoria humores incongruos, sive effætos cribrat, atque emittit; qui si guttatim decidant sudorem pariunt; hoc est diaphoresin, sive expirationem sensibilem; sin autem per spiracula cutis in auram evanescant prorsus insensibilem, tum ea fit corporis humani exspiratio, quæ dicitur insensibilis. Cutis rursus est veluti solum, in quo pili, & ungues educantur, extuberant, germinantque.

CAPUT X.

De Pilis, & Unguibus.

Inter partes corporis humani enumerari haud solent pili, & ungues, a Veteribus præsertim, qui ea existimare consueverunt, tamquam recrementa. An id tamen jure, an injuria affirmaverint Majores, ex infra dicendis palam facturi sumus. Duplicis generis deprehenduntur pili; alii enim cum foetu nascuntur, uti crines, supercilia, ac palpebrarum pili. Alii succrescunt adultis, uti ex mento, sub axillis, atque in pube; maribus nimirum, ubi semine scaterere incipiunt, foeminis cum menstruare, utrisque nempe in pubertate. Non tamen ex mento foeminis, eoquod per menses, ni fallor, succus egeratur pilis in mento alendis idoneus.

Quid sint pili, & ungues.

Pilorum omnium figura, nobis, quamvis nudis oculis, oblonga vel teres videatur, si microscopium iis tamen accurate aptabis, eorum nonnullos observabis triangulares, item & quadratos. Quinimmo ex pilorum superficie universa extuberat lanugo quædam densissima, plurium adinstar minimorum ramusculorum. Pilorum substantia innumeris pene compingitur tubulis perquamexilibus, ita mutuo in-nexis, ut concinnam quamdam referant fistulæ speciem, quæ apud nonnullos materia quadam tenuissima medullari, ossium adinstar, repletur. Intime subeunt cutem, in qua minimos quosdam offendunt calices ovals, qui pilorum excipiunt singulas radices, mucosos videlicet lobulos quosdam, ex quibus veluti ex totidem bulbis suis peculiaribus fruticantes, enascuntur crines, & pili, per spiracula cutis, item & cuticulæ.

Describuntur singulæ pilorum partes.

Bul-

Descri-
buntur
vasa, quæ
inferun-
tur in pi-
lorum
radices.

Bulbis singulis minima apponi-
tur glandula, a qua pilorum sub-
stantia nanciscitur propaginem per-
quam tenuem, arteriosam, veno-
sam, nervosamque. Vascula hæc
pilis alendis inservire procul dubio
autumarem, nisi in cadaveribus
quoque succrescerent, licet in iis
omnino cessaverit sanguinis motus
circularis.

Pilorum
usus.

Pilorum usus ad ornatum cor-
poris humani viventis non modo
conducit, verum etiam ab organis
saltem exterioribus ejusdem cor-
poris humani plura arcent incom-
moda, ut suo loco fusius dicen-
dum.

Distri-
buuntur
ungues
in suas
partes.

Digitis extremis, tum in ma-
nibus, tum in pedibus emergunt,
atque aptantur ungues; qui penes
Anatomicos tres habere solent par-
tes. *Radicem. Partem intermediam.*
Partem extremam. Unguium radix
appellatur pars inferior alba, car-
ni adhærens, eique quodammodo
infixa. Hanc subsequitur pars in-
termedia, quæ in benevalentibus
rosea ut plurimum deprehenditur.
Parti unguium intermediæ succe-
dit unguis extremus, qui nisi
crebro refecetur, aduncus fieri
solet.

Quid sit
unguium
substan-
tia.

Unguium substantia indolens
est, pellucida, & nonnihil cras-
sa. Duplici compingitur lamella.
Exterior levis. Interior aspera,
ut carni melius adhærescat. Un-
gues, non secus ac pili, pluribus
constant tubulis oblongis, atque
transversis, quod nonnullis ansa
fuit, ut ungues haberent veluti pi-
los adinvicem compactos, con-
cretos, digitisque extremis indu-
ratos.

Unguium
usus.

Unguium substantiam ali certo
constat per radicem suam; quo-
circa unguium maculæ magis ma-
gisque recedunt a radice, prout
magis magisque in dies eorum in-
crescat substantia. Peculiares usus,

præter exteriorem ornatum, præ-
stare valent ungues in corpore hu-
mano. Firmant quippe digitorum
apices, eosque tutantur. Corpori-
bus præterea minimis commode ar-
ripiendis, comprehendendisque ap-
prime conducunt.

Quod quum ita se habeat, hæ-
bendi nequaquam sunt, neque pi-
li, neque ungues, veluti partes
corporis humani effætæ, quæ suc-
crescunt per extrinsecam appositio-
nem partis ad partem, quum con-
cludendum potius videatur, eorum
substantiam succrescere, & ali per
introsusceptionem humoris cujusdam
tenuissimi; qui, a glandulis sub-
jectis, pilorum subeat, unguium-
que radices, ut postmodum effun-
datur in eorum universam alimo-
niam. Id confirmatur quoque ex
plica Polonum morbosa, in qua
carnosi quodammodo fiunt; & re-
secti cruorem exudant uberrimum,
necnon etiam dolorem inferunt per-
acutum.

Quo pa-
cto nu-
triantur
pili, &
ungues.

CAPUT XI.

De Panniculo adiposo, & carnosio.

SUB cute proxime aliud offen-
dimus in corpore humano te-
gumentum, quod *panniculus* dici-
tur *adiposus*, sive *membrana adipo-
sa*. Ubique locorum sub cute de-
prehenditur adeps, præterquam
in labiis, palpebris, fronte, au-
ribus supernis, pene, ac scroto,
ne motui forsan officiat partium
istarum, in quibus mobilia sunt
reliqua tegumenta, & præcipue
cutis, quæ musculorum ibi vices
exequitur.

Descri-
bitur si-
tus in
corpore
humano
pannicu-
li adipo-
si.

Crassus præ cæteris est, in par-
te præsertim anteriori imi ventris.
Ejus color, nisi morbose inficia-
tur, plerumque sese perhibet al-
bum. Panniculi adiposi substan-
tia, purus adeps, sive sebum con-
cre-

Describi-
tur adipis
substan-
tia.

cretum hæctenus a Veteribus habitata fuit, licet non sit profecto, nisi plurium congeries sacculorum, five loculorum, qui adipem excipiunt exudantem, nescio, an a glandulis minimis, quæ sub aspectum minime cadunt, hinc inde per loculos sparsim sitis; an potius ex spiraculis sanguiferorum, quibus irrigantur loculorum parietes. Loculi isti adiposi, superimponuntur adinvicem. Hinc cumuli quidam adiposi, qui acervatim adhærescunt membranæ crassiori universali, tamquam fulcimento communi. Per substantiam adiposam dirimuntur sanguiferorum stamina tenuissima, quæ retis in modum contexuntur, atque implicantur, explicanturque ad faciem loculorum præsertim exteriorem, in qua æmulari solent tenue veluti omentum. Inter ea filamenta excurrunt quoque ductus nonnulli adiposi, qui in viventibus, data opera saginatis, & recens interfectis, plurimum intumescunt.

Ufus
panniculi
adiposi.

Panniculus adiposus usum hunc præstare videtur in corpore humano, ut exuberantem a massa sanguinis adipem loculis suis excipiat, exceptum servet lubricandis, emolliendisque musculis subjectis, ne eorum fibræ motrices præ nimio nisu arefiant. Ad corporis humani venustatem plurimum confert. Nimum itidem minimorum compescit effluvium a partibus, visceribusque subjectis. Alii præterea opinantur, neque perperam plane, pinguedinem in loculis fusam, vel per venas, vel per alias adhuc nobis occultas vias, ad sanguinem identidem remeare, ne is, vel per inediam, vel per maximos nisus, vel per diuturnum fluidorum fervorem, balsaminis, atque, ut ita dicam, butyraceis evaporatis, absumptisque particulis, acris fiat nimis, & mordicans.

Panniculo adiposo, faciei nimirum exteriori, adeo firmiter adhærescit membrana carnosæ, quantum scilicet humani corporis integumentum, ut avelli vix queat, nisi eorum mutuo discerpatur substantia. Quibusdam in locis proxime adnectitur cuti; iis nimirum, in quibus adeps desideratur. Tenuissima est, fibrosa, sensus non expers peracuti. Inter fibras excipit cujuslibet generis vascula, quæ a partibus sibi comparat proximis.

Describitur
finitus
panniculi
carnosi.

Musculis a pinguedine secludendis inservire potissimum existimant Anatomici, iisque vestiendis, firmandisque; quinimmo, & iis in locis, in quibus præ cæteris fibrosa deprehenditur, musculorum vices exequitur cuti, cui adnectitur, contrahendæ.

Ufus
panniculi
carnosi.

CAPUT XII.

De Ossibus in genere, Cartilaginibus, & Ligamentis.

TEgminibus exuto, ac pene decoriato corpore humano, caro undequaque detegitur nuda. Musculis hæc ubique compingitur, quorum beneficio moventur artus, ac reliqua corporis membra, præsertim exteriora. Ex musculis fibrulæ insurgunt perquam exiles, quæ passim ubique ita conveniunt per faciem carnis exteriorem, ut tenuissimam, pelucidamque contexant membranam cæruleam undequaque superficiem carni humanæ superextensam. Sub musculis sese perhibent ossa, præterquam in facie imi ventris anteriori, ubi ossium loco peritonæum offendimus. Ossa sunt partes corporis humani similes, albæ, durissimæ. Basis præcipue, & fulcimentum reliquarum partium, quæ utpote molliores sunt, consistere

Quid sint
Ossa.

re sine ossibus nequirent. Non omnia tamen ejusdem sunt generis ossa; alia quippe durissima, uti observamus in Tibia; alia minus dura, uti in Vertebra; alia adhuc molliora, magisque spongiosa, uti in Sterno &c. Differunt quoque ratione molis, item & figuræ exterioris, uti deinceps de ossibus singulis agentes, singillatim exponendum erit.

Quid sint periosteum, & pericranium.

Tenuissima foris obducuntur membranula, quæ ossium substantiæ exteriori arctissime ita adhærescit, ut avelli vix queat. Nuncupatur *periosteum*, præterquam in cranio, in quo *pericranii* nomen sibi vindicat. Contexitur arteriis, venulis, ac nervulis pene innumeris, ex quibus sensum sibi comparat peracutum. Enim vero ossium substantia minime est sensitiva, sed sensus, & dolor provenit in ossibus, a fibris nervosis in periosteis distractis. Quocirca dentes ea parte, qua periosteis carent, quamvis ruditer pungantur, infringanturque, sensus omnino expertes observamus.

Quid sit ossium medulla.

Ossa intus ut plurimum deprehenduntur cava, suoque cavo substantiam continent unctuosam, tenuem, ac luridam, quæ vocatur *medulla*. Ossium medulla minimis componitur tubulis sanguiferis, qui per parietes ossium pervios producuntur ab arteriis, & venis periosteis in ossium cavum; ubi ita conveniunt, atque implicantur, ut per substantiam medullæ vesiculas ubique constituent minimas, quæ sebum excipiunt exudans, ni fallor, ex spiraculis tubulorum sanguiferorum. Sebum id oblinire non modo solet faciem ossium interiorum; verum etiam intime subire ossium substantiam, ne in motu arefiant, & facile infringantur. Ossa non omnia cava sunt, ea tamen, quæ cavum non habent, sunt intus

spongiosa, neque aliud continent, nisi sebum medullare. Id maxime observamus in ossibus calcanei. Ossa nonnulla pluribus quoque foraminulis, cribrorum adinstar, pervia sunt; quibus excipiunt, sive carnem, sive aliam substantiam diversi generis, quod præsertim deprehenditur in ossibus nasi cribriformibus.

Ossium numerus in omnibus non semper idem, neque semper idem in qualibet ætate; longe enim pluribus gaudent pueri, quam adulti, in quibus ossa diversa per ætatem paulatim coalescunt in unum. In universis tamen, dummodo corpus habeant probe constitutum, enumerare consueverunt Anatomici ultra 300.

Ossium numerus.

Diu stare nequaquam possent in corpore humano vivente, & præsertim cum valide sese in organis exerceant, tum quum maxime vel currendo, vel saltando, vel ludendo, membra hinc inde varie exagitemus, nisi mutuo innecterentur. Hinc profecto varii consurgunt ossium nexus, quibus nomina varia Scriptoribus imponere placuit. Nihilominus quævis ossium connexio dicitur *Articulatio*. *Articulatio* distinguitur in *articulationem proprie dictam*, & *simplicem concretionem*. *Articulatio proprie dicta* est ossium connexio cum motu: ea videlicet, in qua ossa licet connexa, seorsim moveri queunt. Quapropter *articulatio proprie dicitur* ea connexio, qua ossa cubiti humero nectuntur; eo quod moveri, & flecti possit cubitus, quin moveatur humerus.

Quid sit ossium articulatio.

Concretio est, quum ossa connexa seorsim moveri nequeunt. Ita dentes innectuntur cum alveolis maxillarum. Triplicis generis habetur concretio: *Sutura*: *Coagmentatio*, sive *Harmonia*: *Claviculatio*. Nuncupatur *sutura*, qua ossa concreta, quasi consuta videntur.

Varia articulationis genera.

dentur. Iccirco per futuram con-
crescunt ossa cranii, in quo potis-
simum oculis obverfantur *corona-*
lis, *lambdoides*, *sagittalis*. Coro-
nalis, coronæ adinstar per ante-
riorem reclinatur capitis regionem,
idest per sinciput. Huic directe
apponitur in occipite, in regione
capitis videlicet posteriori, lamb-
doides, ibique literam græcam
lambda æmulari solet. Inter coro-
nalem, & lambdoidem produci-
tur sagittalis, quæ a vertice co-
ronalis per mediam calvariam re-
cta tendit ad verticem lambdoi-
des, ideoque findit calvariam in
duplicem sectionem lateralem. Su-
turæ præfatæ, quæ dentibus vi-
sibilibus mutuo sese comprehen-
dunt, dicuntur *legitimæ*, seu *ve-*
ræ. Alias contra, in quibus locus
unionis non est adeo visibilis, vo-
camus *mendosas*, sive *spurias*.

Quid sit
coagmen-
tatio.

Coagmentationem, sive har-
moniam, eam dicimus connexio-
nem, qua ossa sese mutuo injun-
gendo, adamussim ita sese con-
tingunt, ut lineam quasi simpli-
cem in loco unionis designent,
non secus ac præstant ossa ma-
xillæ superioris, quæ per coag-
mentationem uniuntur.

Quid
sit Gom-
phosis,
Arthron,
Arthro-
dia &c.

Claviculatio, sive gomphosis
est, quum os alterum alteri tam-
quam clavus infigitur, quemad-
modum dentes utriusque infiguntur
maxillæ. Articulatio vera, quæ
Arthron Græcis appellari consue-
vit, modo fieri dicitur per *diar-*
throsin, modo per *enarthrosin*, mo-
do per *arthrodiam*, modo per *gin-*
glymon &c.; quæ ex græca ety-
mologia nihil aliud sonant, nisi
articulationem laxam, *articulationem*
strictam, *superficialem*, *profundam*,
&c.; quibus tamen, ne Tyronum
mentem intempestive defatigemus,
non est cur diutius immoremur.

Aliæ ar-
ticulatio-
nis spe-
cies.

Præterea ossium connexio, si-
ve arthron sit, nimirum vera ar-

ticulatio, sive sit concretio, qui-
busdam in locis fit per ossa con-
nexa, nulla videlicet alia inter-
cedente substantia. Quibusdam in
aliis eam fieri observamus inter-
ventu alterius substantiæ, quæ
propterea, quia cartilaginea quan-
doque est, quandoque ligamentosa,
quandoque carnosam factum est,
ut ossium articulationes in tres alias
distribuantur species: videlicet in
Syffarcosin, *Synneurosin*, *Synchondro-*
sin. Syffarcosis dicitur, ubi sub-
stantia intermedia est carnosam.
Synneurosis, ubi est ligamentosa.
Synchondrosis, ubi cartilaginea.

Cartilagines ejusdem ferme cum ossibus structuræ videntur. Quin-
immo, & ipsæ temporis proces-
su in ossa consolidantur. Ab os-
sibus differunt tantum, quia con-
sistentiam molliorem habent. Cæ-
terum cum ossibus omnino conve-
niunt, iisque ut plurimum conso-
ciantur. Plurimum discrepant in-
ter se, tum figura exteriori, tum
mole. Cavæ nequaquam sunt,
ideoque medulla carent. Medul-
læ tamen vices gerit in cartilagi-
nibus mucor quidam tenuis, olea-
ceus; quo, ut facilius inflectan-
tur, tum foris, tum intus obli-
niuntur.

Quid sint
cartilagi-
nes.

Ossa, & cartilagines, ut situm, Quis sint
nexusque suum, vel ad nisum ligamen-
valide servare valeant in articu-
ta.
lis, musculis non modo, tendini-
busque firmantur, verum etiam
ligamentis, quorum figura, item
& moles admodum varia depre-
henditur. Substantiam, post car-
tilaginem, durissimam habent,
plerumque albicantem, sensus om-
nino expertem, non secus ac os-
sa, & cartilagines, ne incedendo
organa cum dolore moveamus.
Alios usus non præstare videntur
in eodem corpore humano, nisi
quod tamquam funes membra in
eo ligent, & firment, ossaque
in

in primis, ne luxentur. Quibusdam in locis sese perhibent teretia; quibusdam in aliis in latitudinem explicantur. Id sane prout exigit munus, cui inservire debent. Ligamenta, quæ figuram teretem habent, nuncupantur *nervosa*; quæ lata sunt, *membranosa*. De ligamentis, uti ex pluribus extat observationibus, id potissimum adnotandum occurrit, quod in senibus ita concreescere, atque obdurari solent, ut consistentiam sibi vindicent cartilagineam, item & osseam, uti ex pluribus habemus observationibus.

Quid sint ossium apophyses & epiphyses. Ut commode injungantur ossa, & cartilagineae; ut in articulis dentineantur; ut per ligamenta firmamentur; atque ut commode per musculos moveantur, suas habent *apophyses*, atque *epiphyses*: processus nimirum, atque appendices. Apophyses dicuntur eminentiæ quædam, quæ ossibus, & cartilaginibus, extrinsecus quasi continuatæ, adnascuntur. Si tantummodo contiguæ sint, ac veluti simplices appendices extuberent, nuncupantur epiphyses.

Quid sit osseum synovia. Ut facilius sit ossium motus, jugiter exudat in articulis uligo quædam tenuis, unctiosa, *synovia* persimilis. Penes nonnullos provenit a minimis glandulis hinc inde sparsim sitis per ligamenta membranosa, quæ ossium adherescunt articulis. Humor is, uti opinor, acris quandoque fit, & iccirco fibras periostei acriter mordicans, easque distrahens, sive convellens, dolores in podagra perquam acutos procreare valet. Quinimmo non sine probabili conjectura inferre possumus, nodos, ac tophos in articulis podagra affectis, præfatam esse synoviam arefactam, ibique concretam; deficientibus enim, absumptisque particulis tenuioribus, vola-

tilioribusque, crassiores subsidunt, magis magisque uniuntur, concreescunt, atque indurantur.

Ossium munera alia videntur universalalia, alia peculiarialia. Universalalia sunt, ut membra subsistat, eaque in motu dirigant. Peculiarialia sunt, ut in cavis quibusdam peculiaribus parietes construunt, eosque fulciant; ut cibos in ore comminuant; ut sensationes ad auditum spectantes, in auribus interioribus, modulentur &c.

At de ossibus id in genere animadvertendum superest, quod fracta iterum coalescunt callo quodam, qui *poros* dicitur. Insudat enim ex fibris ossium fractis humor pellucidus, tenuis, oleaceus, & ut ita dicam, pultaceus; qui colligitur in extremis fractis, ubi concreescit glutinis adinstar, & callum præfatum inducit. Ex quo concludendum videtur, præfatum humorem ita exudantem, succum esse ossium alibilem; qui sive proxime, sive remote provenit a sanguine per arterias, vel medullæ, vel periostei, vel tendinum musculorum, qui absumuntur, & quodammodo delentur per ossium substantiam. Succus enim præfatus alibilis necesse est, ut a sanguine secretus, fibras ossium ingrediatur componentes, perque eas in gyrum moveatur, atque in alimoniam aptetur &c.

Ossium munera præcipua.

Quomodo nutriantur ossa.

CAPUT XIII.

De Sceletō, ejusque ossibus componentibus

Ossa carne prorsus exuta, quum situm, nexumque suum sibi servant naturalem in corpore humano, *Sceletum*, *Sceleton*, sive *Skeleton* constituunt. Voces, quæ ex etymologia a Græcis

Quid sit Sceletum. Vid. Tab. II. Fig. I. & II.

cis nihil aliud significant, quam *exiccatum*, sive *arefactum*. Sceletum bipartitur in truncum, & artus. Truncus in ossa capitis, & reliqui trunci. Ossa capitis cranium alia compingunt, capitis videlicet cavum, qui cerebrum condit. Alia compingunt maxillas.

Enumerantur ossa cranii propria.

Cranio ossa octo adscribere con- fuerunt plerique Anatomici. Unum videlicet fronti, quod in pluribus, & in pueris præsertim, dividitur cartilagine intermedia. Cartilago, puero crescente, ossa tandem evadit. Hinc ex ossibus duobus unum dumtaxat confurgit. Duo sincipiti, quæ nuncupantur ossa *Bregmatis*. Unum occipiti. Temporibus duo, quæ ossa inferne constituunt *petrosa*. Ossa petrosa triplicem emittunt processum, sive apophysem exteriorem: *Jugalem*, sive *Zygomaticum*: *Mammillarem*: *Styliformem*. Alterum processum, sive apophysem emittunt ossa petrosa interiora, quæ proprie dicitur *os petrosum*, quum durissima sit.

Describuntur processus ossis cranii.

Processus jugalis orbitæ oculorum formandæ inferiori sub oculis extuberat. Mammillaris occurrit posterius. Brevis est, atque obtusus, a figura sua extrinseca mammillaris dictus. Styliformis in formam styli gracilis, oblongus, atque acutus perducitur non procul a mammillari, paulo tamen anterior. Non apophysis revera est, sed potius epiphysis. Processus petrosus durissimus intus producitur versus ossa palati. Cavus est, suoque cavo organum continet auditus præcipuum. Idest *labyrinthum*, *cochleam*, atque *ossicula quatuor*, inferiorius, ubi de auribus ex professo, describenda.

Describuntur ossa cranii communia.

Ossa cranii præfata, quæ, uti monuimus, numero sex sunt, dicuntur *propria*. Reliqua duo dicun-

tur *communia*, eoquod ad maxillam superiorem quoque spectent. Alterum *basilare* est. Alterum *cribriforme*. Basilare dicitur, quum tamquam basis cranio substernatur. A figura nuncupatur etiam *cuneiforme*, sive *sphenoides*. A situ vulgo dicitur *os palati*. Processus emittit utrinque *aliformes*. Ex medio sphenoides, ad cerebri basin alii confurgunt processus minimi, qui *sellam equinam* æmulari solent.

Cribriforme situm est in frontis confinio ad nasi principium, foraminibus ubique perruptum; ac propterea *spongiosum*, sive *ethmoides* etiam nuncupatur. E medio cribriforme intus erigitur in eodem cranii cavo *crista galli*, alius scilicet processus squamosus, qui figura sua galli cristam quodammodo mentitur.

Describitur os cribriforme.

Maxillarum altera superior, altera inferior. Superior immobilis. Undecim ut plurimum habet ossa. Duo tantum habet inferior, quæ mobilis est: idque in pueris, quum adeo firmiter adinvicem in adultis coalescant, ut vix ullum in mento sese objiciat unionis indicium.

Describuntur ossa maxillarum

Ex maxilla inferiori duo utrinque confurgunt processus, qui *cornua* nuncupantur. Anterior acutus *corone*. Posterior obtusus, necnon etiam aliquantulum globosus, *condylodes*. Ad corone in apice affigitur cauda muscoli temporalis. Condylodes, cartilagine intermedia, sese immittit in sinum ossium temporalium, quibus immittitur maxilla inferior. Maxillæ alveolis ubique excavantur, quibus radices excipiunt dentium.

Describuntur bini processus maxillæ inferioris.

CAPUT XIV.

De Dentibus.

Maxillis, uti notum est, in- Quid sine figuntur dentes; qui sunt dentes, ossi-

officula præ cæteris durissima, variæ molis, variæque figuræ, ad oris confinia cibis valide infringendis, comminuendisque, vocique immoderate profuse appositæ coerendæ potissimum instructa. Per gomphosin maxillis infiguntur, in quibus, membranis gingivarum intercedentibus, item & pluribus perquamexilibus ligamentis, firman- tur. Dentium alveoli membrana quadam tenuissima, maxime nervosa, sensuque prædita acutissimo intus obducuntur, quæ, ratione dentium, periostei vicem in radici- bus gerit. Hinc sane stupor quan- doque, ac dolor acerrimus; qui dentibus licet inesse videatur, non est revera dentium, quorum sub- stantia, non secus ac reliquorum ossium, sensus omnino expers est; verum provenit a læsione membra- næ istius interioris, necnon & quan- doque minimæ propaginis nervosæ quintæ conjugationis; quæ, ut mox dicendum, dentium subit radices.

Dentium numerus variat. Non infra tamen in bene dentatis 28. nec ultra 32. enumerari solent. Alii dicuntur superiores, inferiores alii a situ. Tum superiores, tum inferio- res in tres distribuuntur classes. Alii quippe sunt *Incisores*, alii *Canini*, *Mo- lares* alii. Octo ut plurimum incisores, quatuor scilicet antè superne, totidemque antè inferne. Lati- usculi sunt, & incidentes, atque adeo cibis in ore infringendis, pluri- mum accommodati. Incisoribus utrinque succedunt canini, oblongi, teretes, acuti, ut cibos melius comprehendant. Numero quatuor sunt, bini superiores, *Oculares* vocantur; eorum quippe radices versus oculos ascendunt. Dentes reliquos mola- res nuncupamus, sive maximos. Posteriores sunt, maximi, latius- culi, & asperi, ut cibos ruditer per alios dentes jam contractos, magis magisque conficiant, com-

minuant, & parvæ veluti moles extenuent.

Pars dentium interior, quæ ma- xillis conditur, *radix* dicitur. Qua- propter una tantum radice maxillis implantari dentes incisores obser- vamus. Duplici caninos. Quadru- plici molares. Ad radicem sibi den- tes immittunt propaginem capilla- rem arteriosam, venosam, ac ner- vosam perquamexilem, & vix sen- sibilem a ramis gingivarum proxi- mis, ex quibus alimoniam sibi com- parant.

Mensibus aliquot a nativitate apparere incipiunt dentes. Antea quippe in alveolis delitescabant suis sub forma mucoris crassiusculi albi- cantis; qui sensim concrefcit, in- duratur, atque augetur. Non om- nes æque uno eodemque tempore e- rumpunt, ne membranas obvolven- tes undequaque per gingivas scin- dendo, effectus permolestos, & pessima in dentitione inferant sym- ptomata. Hinc alios alii insequun- tur ad annum usque duodecimum, decimum quartum, & vigesimum, necnon & in aliquibus ad trigesi- mum. Incisores primum, & cani- ni; eoquod, utpote acutiores, fa- cilis, & citius membranas disrum- pendo, faciliorem sibi exitum pan- dant. Molares novissimi, qui pro- pterea *Sapientie* nuncupantur. Non procul ab anno septimo excidere in- ciunt dentes ad annum usque non- num, decimum, aliquando undeci- mum; aliis succedentibus, qui non secus ac priores sub alveolis latita- bant. Hi quippe increfcendo, alios paulatim, & sensim propellunt, do- nec vasculis avulsis, & retroceden- tibus a radicibus gingivarum mem- branis nutare, & vacillare inci- piunt, atque excidere.

In eo potissimum ab aliis ossibus differunt dentes, quod dentes con- tinue crescunt ad extremum usque senium; secus enim ob mutuam, diu-

Quid sit dentium radix.

Quare, & quo- modo e- rumpant dentes.

In qui- bus den- tes ab a- liis di- stent os- sibus.

Enume- rantur dentes.

diuturnamque attritionem, masti-
cando, cito forent contriti; quo-
fit, ut altero dente elapso, alter
quandoque oppositus in altera ma-
xilla brevi longior ad excessum e-
vadat.

Quare
fenescen-
tibus ex-
cidunt
dentes.
Eorum
que usus.

Quum fenescimus, excidere so-
lent dentes; eo quod, humoribus
per ætatem concretis, atque ob-
structis dentium tubulis, ali im-
sterum non amplius valeant. Quo-
circa exiccantur radices, recedunt
gingivæ, dentesque vacillant. Den-
tium usus est ad ornatum, ad cibo-
rum contritionem, ad vocis com-
modam articulationem, emissio-
nemque. Inter ossa capitis enume-
rare quoque nonnullis placuit os
Hyoides, sive *Bicorne*, sive *Ypsiloi-
des*, quod ita dicitur, quia literam
Y referre quodammodo solet. De
hoc tamen fuse deinceps, ubi de lin-
gua, cui potissimum aptatur, at-
que inservit.

CAPUT XV.

Enumerantur ossa reliqui Trunci.

Quid sint
Verte-
bræ, ea-
rumque
distribu-
tio.

TRuncum sub cranio Sceleti
humani compingunt *Spina*,
quæ vertebri construitur, *Sternum*,
Costæ, *Claviculæ*, *Scapulæ*, atque
Ossa iliaca. Triginta sunt officula,
quibus componitur *Spina*, quæ a
vertendo *Vertebræ* nuncupantur,
quum per vertebra hinc inde ver-
tatur corpus humanum vivens, eri-
gatur, inflectatur, & ut ita di-
cam, intorqueatur. Distribuuntur
vertebræ ab Anatomicis in *cervica-
les*, *dorsales*, *lumbares*, & *sacras*.
Cervici octo adscribunt vertebra,
quarum prima *Atlantica* dicitur.
Duodecim adscribunt dorso. Lum-
bis quinque. Quinque ossi sacro,
cujus extremitas acuminata intus
nonnihil incurva, vocatur *Os coc-
cygis*. Plures habent processus ver-
tebræ, quibus invicem innectun-

tur, & muscutorum tendines exci-
piunt. Plura quoque habent fora-
minula, & præsertim lateralialia,
quibus utrinque nervis exitum præ-
bent. Cavæ sunt intus, ideoque,
sibi mutuo inunctæ, fistulam com-
pingunt longissimam, tamquam
medulla repletam substantia cere-
bri producta, de qua suo loco fu-
sus.

Vertebri dorsalibus opponitur
anterius in thorace *Sternum*, os vi-
delicet fungosum, quasi semicarti-
lagineum, maxime in pueris, quod
producitur per faciem mediam tho-
racis anteriorem a jugulo ad scrobi-
culum usque cordis. Ossibus octo
constat in pueris ad annum circiter
septimum. Ossa ista innectuntur
cartilaginibus intercedentibus, quæ
temporis processu ita concresecunt,
ut unum dumtaxat, veluti os con-
tinuatum, in senibus præsertim, ef-
ficient. Sinus habet sternum utrin-
que duos exteriores in parte superna
ad jugulum, quibus ex utroque la-
tere excipit, & claviculæ caput, &
costam supernam cartilagineam ex-
tremam. Sub finem sterni aptatur,
sive potius producitur cartilago
quædam mucronata; quæ propte-
rea *ensiformis* nuncupatur. Quinim-
mo, quia non semel sese perhibet
bifurcatam, vulgo dicitur *forcilla*.

Costæ, Græcis *pleuræ*, produ-
cuntur, sive potius inflectuntur in
arcus a vertebri dorsalibus usque
ad sternum. Ante tamen quam ster-
no injungantur, cartilagineæ pror-
sus evadunt. Duodecim utrinque
sunt. Septem superiores, quæ ster-
num proxime attingunt, dicuntur
veræ, sive *legitimæ*. Inferiores di-
cuntur *spuriæ*, sive *mendosæ*, eo quod
in extremitatem habeant cartilagi-
neam, quæ sursum recurvatur, ac
costis superioribus adjuvantibus,
non proxime, sed remotæ, sterno
adnectantur.

Claviculæ utrinque occurrunt
sub

Quid sit
sternum,
ejusque
cartilago
mucro-
nata.

Quid sint
costæ.

Quid sint

sub imo collo in pectore summo transversum, ubi literam S inclinatum in utroque latere quodammodo referunt. A scapulis ad sternum producuntur; neque alia de causa claviculæ nomine insigniuntur, nisi quod, veluti clavi, sterno scapulas firment. Earum substantia fungosa est; ideoque, quemadmodum facile infringi, ita rursus propediem coalescere solent.

Quid sint scapulæ.

Scapulæ, Græcis *Homoplatae*, sunt ossa quædam lata, figuræ triangularis, quæ veluti scuta utrinque aptantur extrinsecus costis superioribus in dorso summo. Tres conspicuos habent processus; quorum unus latiusculus, & nonnihil sub finem cavus; suoque cavo claviculam excipiens extremam, angulum conficit ad humeri caput, qui dicitur *Acromium*, *humeri mucro summus humerus*. Alter minor inferior, atque acutus, a rostri sive ancoræ figura, *Anchovoides*, sive *coracoides*. Tertius brevissimus nominatur *cervix*, cujus extremitas in sinum aptatur exteriorem, quo humeri caput excipit. Quinimmo, ne levi de causa excidat humerus, labia sinus, cartilagine quadam orbiculari circumducta, nonnihil attolluntur.

Quid sit os coxendicis.

Os coxendicis, sive coxæ, quod penes nonnullos nomine caret, est sane maximum. Figuram perhibet triangularem. Situm est utrinque ad latera ossis sacri. Trifariam distinguitur, in partem superiorem, inferiorem, atque anteriorem. Superior dicitur *ilium*. Inferior *ischium*, quod proprie *coxendix* nuncupatur. Anterior *os pubis*. In pueris ossa præfata, cartilaginea intercedente unione, magis distincta apparent.

Quid sint ossa iliaca, & pubis.

Ossa iliaca majora sunt, in regione iliaca superne coaptata; quibus inferne succedunt ischia, quæ in facie exteriori maximum ha-

bent, profundumque cavum, quo femoris excipiunt caput. Sinus nuncupatur *acetabulum*; cui ne facile luxetur, per modum processus circumducitur circulus cartilagineus, *supercilium* dictus. Ischia inferne ex troque latere reclinantur versus regionem pubis, ubi processus efficiunt maximos perforatos, ut vulgo creditur, levitatis gratia. Processus præfati ossa dicuntur *pubis*, sive *pettinis*. Cartilagine intermedia per *synchondrosin* mutuo sese contingunt. In fœminis mollior est, & crassior cartilago, quo in partu dehiscere queant ossa pubis. Id tamen falsum existimandum videtur.

CAPUT XVI.

De Ossibus Artuum, ac primo Manus universæ, sive Brachiorum.

Ossa in artibus ad brachia alia spectant, alia ad crura. Ossa brachii distribuuntur in ossa *humeri*, *cubiti*, ac *manus extreme*. Humerus unicum est os, magnum, validum, extrinsecus inæquale, quod partem brachii supernam constituit. Caput ideoque maximum habet rotundum, quod scapulæ, idest ejus cervici, quam habet in acromio, innectitur. Anterior, prope caput, foris nonnihil incavatur, fossam, sive sinum efficiens oblongum, qua descendit alter de duobus tendinibus musculi bicipitis brachii flexoris. Inferne injungitur humerus cum ossibus cubiti; quocirca binos in extremo processus emittit, cartilagine obductos, inæquales; longior quippe interior, quam exterior, quibus cubitum excipit. Processus præfati inæquales tuberculis gaudent singuli, quibus inhærescunt ligamenta, & tendines mus-

Distribuuntur ossa artuum superiorum in suas classes, & describitur humerus.

sculorum , quorum ope carpus movetur , & digiti .

Descri-
buntur
ossa cu-
biti .

Ab humero ad manum usque extremam producuntur ossa cubiti , quæ bina sunt . Alterum dicitur *ulna* , *radius* alterum . Sive *focile majus* nuncupatur *ulna* , *focile minus* dicitur *radius* . *Ulna* longior inferne est , & major , quam *radius* . Hinc nomen retinet totius , & proprie vocatur quoque *cubitus* . *Radius* minor , ac brevior , situs est in facie *ulnæ* superiori . Sese tantum contingunt ossa præfata humeri versus partes extremas , quæ uti monuimus , globosæ sunt . Quocirca distant in medio , ut inter utrumque commode magis musculos brachii motores excipiant . *Cubitus* caput habet crassum . Binis donatur processibus , quibus humero innectitur . Processus præfati dicuntur *rostra* . Exterior longior ab Hippocrate (a) vocatur *olecranon* . *Cubitus* inferne ossibus innectitur carpi , tum cartilagine intermedia , tum processu quodam , unde vinculum proficiscitur , quo ossa carpi colligantur .

Descri-
buntur
ossa ma-
nus ex-
tremæ .

Ossa manus extremæ in ossa distribuuntur *carpi* , *metacarpi* , *phalangis digitorum* . Octo sunt officula carpi , quorum maximum vincere vix solet modicæ molis fabam . Eorum figura non multum variat . Superne quatuor sunt , totidemque inferne quæ radio , cubitoque , ac ossibus metacarpi adnectuntur . Colliguntur simul , constringunturque vinculis admodum validis a cubito , radioque exortis .

Descri-
buntur
officula
metacar-
pi .

Quatuor sunt officula *Metacarpi* ; oblonga , gracilia , fistulosa . Ossibus quatuor inferioribus carpi , item & prioribus digitorum injunguntur . In dorso manus sunt convexa . In vola-

cava , ut objecta arripere , eaque comprehendere melius valeant .

Quindecim enumerantur ossa , quæ constituunt digitorum phalangem ; singuli namque digiti tribus constant officulis . Priora , idest in basi digitorum , majora . Media minora . Extrema minima , ad digitorum præsertim apicem . Crassiuscula deprehenduntur ubi innectuntur , atque in nodos propterea ibi extuberant . Foris singula gibba sunt , & non nihil aspera . Plana intus , & aliquantulum incurva ; ut objecta profuga arctius corripere , eaque sistere queant .

Enume-
rantur
in manu
ossa , quæ
digitos
consti-
tuunt .

CAPUT XVII.

De Ossibus Pedum , sive Crurum .

NON secus ac brachium , trifariam dividitur crus , sive pes : in ossa *femoris* , *tibiæ* , sive *cruris* , ac *pedis extremi* . Os femoris unicum est , ac maximum , præsertim si longitudinem spectes . Collum habet cum capite adnexo , cartilagine obducto , quo arte sese immittit in acetabulum coxendicis , sive *ischii* ; ubi , ne levi excidere valeat de causa , valide detinetur duplici ligamento . Alterum breve est , ac teres ; veluti funiculus producitur ex medio acetabulo in medium caput femoris , cui arctissime affigitur . Alterum latum , & crassum , undequaque circumducitur per acetabuli supercilium , communi veluti fascia , sive *instita* articulationem ambiens . Non procul a capite binos utrimque femur emittit processus , qui *trochanteres* nuncupantur , sive *rotatores* . Exterior major , & superior . Interior minor , atque inferior . Alios in-

Descri-
buntur
ossa ar-
tuum in-
feriorum
in suas
classes ,
& descri-
bitur fe-
mur .

(a) Lib. 7. Epid. num. 32.

ferne habet processus, quibus tibiae innectitur.

Describuntur ossa tibiae.

Tibia, non secus ac cubitus, duo habet ossa, ad partes extremas arctissime conjuncta, medio nonnihil diffita. Alterum interius, & majus. Alterum exterius, & minus. Interius majus nuncupatur *tibia*, sive *focile majus*. Exterius minus *fibula* dicitur, sive *focile minus*. Tibiae pars posterior lata est. Anterior acuta, quae propterea cruris *spinam* conficit. Ibi ferme, ubi femori injungitur tibia, nimirum ad genu, anterius apponitur os aliud rotundum, latumque, quod *patella* vocatur, *rotula* a nonnullis, item & *mola*. Rotula, firmandae, ne vacillet, sive luxetur in genu, tutandaeque articulationi, plurimum conferre videtur. Inferne sinus habet tibia, quibus excipit ossicula tarfi. Habet quoque processum rotundum, unde extuberat malleolus cruris interior. Fibula tibiae adnectitur in latere, perinde ac ulnae radius in cubito. Haec inferne malleolum emittit cruris exteriorem, ibique plures habet sinus, quibus aptantur ossa *tali*, sive *tarfi*.

Distribuantur ossa pedis extremi in suas classes.

Pes extremus distribuitur in ossa *tarfi*, *metatarfi*, & *phalangis digitorum*. Septem sunt ossa *tarfi*. Quinque *metatarfi*. Quatuordecim *phalangis digitorum*. Eorum connexio, situs, & figura, ab iis, quae in manibus extremis descripsimus, non multum distant.

Quid sint sesamoides.

Extra sceletum, praesertim ad tendines musculorum extremos, atque ad digitorum internodia, tum in manibus, tum in pedibus, ossicula quaedam occurrunt minima, quae, quia minima sesami semina aemulari solent, *sesamoides* appellari consueverunt. Extra sceletum occurrunt, eoquod una

Pascoli Oper. Med.

cum tendinibus praefatis ut plurimum avellantur. Passim replent nodorum intercapedines, ne praevisu digitorum vacillent internodia.

Vid. Tab. II. Fig. I. & II.

CAPUT XVIII.

De nonnullis membranis praecipuis interioribus corporis humani, & primo de iis, quae constituunt parietes Abdominis.

Haec tenus de ossibus, ac de Quid sint membranis obvolventibus proprie parietes sinuum exteriores. De musculi iis modo agamus oportet, quae abdominis vel sinus intus obducunt, vel earum constituunt parietes. De *meningibus* nimirum in capite, de *pleura* in thorace, necnon etiam de *diaphragmate*, de *peritoneo*, item & de *omento* in imo ventre. Verum enim vero membranas hasce priusquam attingamus, operae pretium est, ut brevem saltem praemittamus historiam musculorum abdominis, qui simul sumpti, eoquod plerique in latum extendantur, veluti membranae quaedam crassiores, fibrosae, ac musculares, diversi generis, per parietes abdominis explicantur; quinimmo & eosdem parietes ipsi ferme conficiunt. Musculi abdominis statim occurrunt in facie praesertim anteriori abdominis sub tegumentis communibus. Latissimi sunt, crassissimi, plurimumque carnosissimi. Explicantur utrinque per faciem universam imi ventris anteriorem, inter panniculum carnosum, & peritonaeum. Decem sunt, ideoque in paria distribuuntur quinque, nomina sua ducentes peculiariter a figura, situ, ductuque fibrarum vario. Hinc alii dicuntur *oblique descendentes*. Alii *oblique ascendentes*. Alii *trans-*

C ver-

versi. Alii *recti*. *Pyramidales alii*. Recti tamen, atque pyramidales, quoniam figuram undique latam, uti priores, non habent, dicendi revera non sunt musculi membranosi, sed potius carnosus, ut deinceps dicturi sumus.

Descri-
buntur
oblique
descen-
dentes.

Oblique descendentes latissimi sunt. Originem ducunt a costis mendosis, quibus inseruntur tendinibus quibusdam ferræ adinstar veluti dentati. Exinde per processus vertebrarum transversos descendunt ad costam ossium iliacam, cui firmiter adhærescunt. Mox pars eorum carnosus admodum crassa extenuatur ubique, & tendines amplissimos, quamexiles licet, & membranaceos efficit, qui ad *lineam albam* utrinque desinunt.

Quid sit
linea al-
ba.

Linea alba nuncupatur concursus quidam tendinum musculorum abdominis communis, qui sese mutuo per medium abdomen implicando, lineam candidissimam constituunt, quæ a scrobiculo cordis per umbilicum ad pubem, per faciem imi ventris anteriorem, recta descendit.

Descri-
buntur
oblique
ascen-
dentes.

Detractis oblique descendentes, offendimus oblique ascendentes, qui enascuntur a costa ossium iliacæ, ac per processus vertebrarum transversos sub prioribus ad costas ascendunt mendosas, quibus arctissime affiguntur. Non secus ac oblique descendentes, in tendines tenuissimos sese extenuando membranosos, in eandem lineam albam absumuntur.

Descri-
buntur
transver-
si.

Sub oblique ascendentes explicantur transversus, qui originem ducunt a processibus vertebrarum transversis. Superne costis adhærent mendosis. Inferne ossibus iliacis. Tendinibus suis membranaceis perexilibus ex utroque latere ad lineam usque albam expanduntur.

Inter tendines musculorum præfatos adsunt musculi recti. Crassissimi quamvis, ac longissimi, longe minorem habent latitudinem. Proficiscuntur tendinibus suis extremis, sub finem ossis sterni, a lateribus cartilaginis mucronatæ. Non procul a linea alba recta descendunt utrinque ad ossa pubis, quibus firmiter ita adhærescunt tendinibus suis inferioribus, ut avelli vix queant, nisi eorum discerpatur substantia. Caro, sive venter rectorum in plures quandoque veluti musculos dividitur, lineis quibusdam intercedentibus tendinosus.

Descri-
buntur
recti.

Sub rectorum finem in facie eorum exteriori sese perhibent aspectui pyramidales, qui minimi sunt, id nominis sibi vindicantes, eoquod pyramidis adinstar, a lata, crassaque basi confurgant ex ossibus pubis, umbilicum versus; ex quibus paulatim, & sensim decrescentes extenuantur, donec tandem abeant in tendines minimos oblongos, quibus umbilicum interdum attingunt, plerumque licet, priusquam eo perveniant, penitus deleantur. Desunt non semel musculi pyramidales, iis præsertim, quibus crassiores sunt musculi recti.

Descri-
buntur
pyrami-
dales.

Sese contrahendo musculi abdominis deprimunt costas, viscera comprimunt imi ventris; quæ compressa, attolluntur, atque impellunt substantiam diaphragmatis in cavum thoracis. Hinc pulmones quoque quodammodo comprimunt. Quamobrem respirationem plurimum adjuvant, humores per viscera validius promovent, fœces ab intestinis excludunt, emittuntque. Urinam tum ex renibus, tum ex ureteribus, tum ex vesica urinaria, item & fœtum in puerperio, una & secundinas, & lochia, ut luculen-

Muscu-
lorum
Abdomi-
nis mu-
nus præ-
cipuum.

lentius, fufiusque dicturi deinceps sumus, egerunt.

CAPUT XIX.

De Meningibus, Pleura, Mediastino, Peritonæo, & Diaphragmate.

Quid sint meningis.

Meninges sunt membranæ quædam, quibus cerebrum in Calvaria obducitur. Altera exterior est, crassa, validior; iccirco dicitur *crassa*, sive *dura meninx*. Tenuior altera, & mollior; quamobrem vocatur *meninx tenuis*, sive *mollis*. Quia autem ex meningibus istis originem ducunt reliquæ omnes membranæ corporis humani, ut vulgo saltem creditur, passim sibi comparant quoque penes Anatomicos *Matris* nomen; crassior videlicet appellatur *dura mater*, tenuior dicitur *pia mater*. Verumtamen, quum de meningibus imposterum, ubi de cerebro ex professo, agendum sit, id paucis in præsentia de meningum situ, munere, ac structura in genere prolatum fuisse, sit satis.

Quid sit pleura.

Pleura, uti superius item innuimus, membrana est tenuissima, & validissima, quæ undequaque explicatur per parietes thoracis interiores, arctissime costis adhærens, musculisque intercostalibus. Substantiam duram habet, densam, maxime sensitivam, quæ facile tamen explicatur, sive extenditur. Facies pleuræ interior, ne pulmones in respiratione tangendo lædat, levis est, & mollis. Exterior, ea nempe, quæ proxime attingit parietes thoracis interiores, aspera, atque inæqualis; idque, ni fallor, ut musculis intercostalibus, costarumque periosteo melius adhærescat. Duplici compingitur lamella, atque inter utramque potissimum diri-

muntur trunci arteriarum, venarumque, necnon etiam nervi intercostales, quibus uberrime pleura contexitur. Hinc levi inflammatur de causa, dolorem, & febrem in pleuritide provocant peracutum.

Ad vertebrae dorsales duplicatur, ac duplicata recta producit inter utrumque pulmonum lobum per medium thoracem ad sternum, cui firmiter affigitur. Ideoque thoracis cavum universum a summo ad imum in duplicem findit sectionem lateralem. Pleura ita duplicata *mediastinum* nuncupatur. Superne claviculis adhæret. Inferne diaphragmati, cujus substantiam in regionem dexteram, atque sinistram dirimit. Mollior est mediastini substantia, quam pleuræ. Inter duplicem mediastini membranam inseritur cor, œsophagus, vena cava, nervi, qui dicuntur *stomachici*, & pleraque vasa lymphatica, quæ a partibus proximis tendunt ad receptaculum chyli commune, ut suo loco dicendum.

Mediastinum cor non modo suspendit, ac vasa fulcit, quæ distribuuntur per inferiora, verum etiam thoracis cavum bipartitur, ut uno vulnerato thoracis latere, per alterum respiratio adhuc peragatur.

Quemadmodum pleura thoracem interiorem, ita peritonæum abdomen intus obducit, perque ejus parietes interiores undequaque explicatur, ac veluti facculus membranaceus viscera non modo omnia imi ventris sub diaphragmate includit; quinimmo & eorum nonnulla, varie sese hinc inde duplicando, serosim vestit. Binos inferne emittit processus fistulosos, qui ad inguina ex utroque latere tendentes perforant musculorum abdominis inferiores,

Quid sit mediastinum.

Munus mediastini præcipuum.

Quid sit peritonæum.

ut ad scrotum producantur, in quo testes singulos laxè vestiunt. Facies ejus exterior fibris quandoque aspera deprehenditur. Interior mollis, & levis ob humorem tenuem oleaceum, qui jugiter exudat ex minimis glandulis per ejus substantiam undequaque diffusis. Ubique firmiter adhæret faciei abdominis interiori, ossibus præsertim iliatis, vertebrae ossis sacri, ac ossibus pubis. Substantia peritonæi, tenuis licet, duplici constat lamellarum strato, non secus ac pleura, sive duplici membrana, quarum altera exterior est, altera interior. Ab exteriori proprie producuntur processus peritonæi superius descripti. A partibus proximis suscipit vasa cujuslibet generis. Secto antè peritonæo, confestim oculis obversantur vasa, quæ dicuntur *umbilicalia*, quorum historiam exponam, ubi de *Fœtu*.

Quid sit
diaphragma.

Diaphragma dicitur, vel septum transversum membrana muscularis, lata, maxima ex parte carnosa, crassa, & mollis, quæ transversum aptatur ad thoracis confinia; ideoque cavum ventris mediæ secludit a cavo ventris imi. Figuram propemodum orbicularem habet. Posterius tamen binos emittit processus tendinosos, quibus plerumque infigitur prioribus lumborum vertebrae. Exinde a vertebrae sursum oblique, veluti fornix, laxè producitur ad finem sterni, cui adnectitur, sese tamen circumcirca explicans, costarum inferiorum ambitui firmiter adhærescit.

Figura
diaphragmatis
in
extinctis

Facies diaphragmatis superior, quæ thoracem spectat in expiratione, atque adeo in extinctis, gibba est, vel convexa. Inferior, ea nimirum, quæ ventrem imum respicit, cava. Pluribus fo-

raminibus pervium deprehenditur diaphragma, qua œsophagus transit, & vasa descendencia, præter arteriam magnam descendentem, quæ producitur inter processus tendinosos posteriores nuper descriptos. Substantia diaphragmatis marginem extremum habet tendinosum, item & meditullium, quod centrum dicitur diaphragmatis. Reliqua ubique deprehenditur carnosa. Duplici intercipitur membrana. Superior producitur a pleura per faciem diaphragmatis gibbam. Inferior a peritonæo per faciem cavam. Arterias, venasque plurimas habet a truncis proximis, item & nervos; inter quos præ cæteris insignes sunt nervi, unus scilicet ex utroque latere, qui triplici radice a cervice exoritur, utrinque descendentes per mediastinum indivisi ad substantiam diaphragmatis usque; per quam in quatuor, aut plures furculos dirimuntur, quorum alii distribuuntur per substantiam tendinosam, per carnosam alii &c. Ex truncis præfatis effunduntur quoque per membranam narium interiorem stamina nonnulla. Hinc, membrana narium interiori concitata, convellitur per consensum diaphragmatis substantia, & sternutatio, ut probabilius videtur, erumpit.

Non videtur diaphragma, nisi musculus membranaceus, non simplex, sed pluribus constans musculis, idest biventer, sive digastricus apud nonnullos. Triventer, sive trigastrius apud alios; quorum caudæ, sive tendines extremi cohærentes in medio, centrum diaphragmatis tendinosum conficiunt. Capita autem, sive alii tendines sterno, & costis adhærentes, ambitum extremum diaphragmatis tendinosum undequaque compingunt; quo fit,

ut,

Quomodo in vivo agat diaphragma.

ut, quum agit diaphragma, contrahatur, & complanetur. Hinc ejus substantia media, uno eodemque tempore, quo tendit ad anteriora abdominis, descendit quoque ad inferiora. Quamobrem cavum abdominis angustius evadit, tum quum amplius sit cavum thoracis.

Munus diaphragmatis precipuum:

Diaphragma, ut ad usum descendamus, ad liberam respiracionem, ac commodam humorum, per viscera præsertim imi ventris, distributionem, ad validiorem fecum excretionem, opportunamque foetus in puerperio, lochiorum, secundinarumque exclusionem, sese contrahendo, relaxandoque una cum reliquis musculis abdominis, plurimum conferre existimamus; viscera quippe comprimit subjecta, a quibus humores exprimit &c. De iis tamen omnibus suo loco. Oesophagum præterea inferne comprimit, clauditque, ne alimenta ingesta levi de causa eructentur.

C A P U T XX.

De Corde, & Pericardio.

Quid sit cor.

Vid. Tab. III. & IV.

COR inter organa corporis humani viventis ferme præcipuum, inter viscera maxime necessarium, est pars organica, dissimularis, carnosa, admodum crassa, in medio thorace sita, inter lobos pulmonum, ubi & sanguinem propellit in corpus univsum, atque a corpore univso eundem reducem recipit sanguinem, lympham, una & chylum, quem magis magisque digerit, extenuatque. Sanguinem propellit sese contraendo. Sanguinem reducem, lympham, & chylum recipit, sese vicissim explicando. Hinc in thorace jugiter movetur cor; pulsaturque, id est alternatim contra-

Pascoli Oper. Med.

hitur, atque explicatur. Figura cordis exterior conica quasi videtur; a lata quippe basi in mucronem decrescit. Basis superior, partes nempe supernas spectat thoracis. Mucro inferior. Cordis magnitudinem, prout corporis univsi variat moles, ipsam quoque variare comperimus. Nihilominus longitudo in adultis ut plurimum ad digitos producitur sex transversos. Latitudo basis ad quatuor, vel quinque explicatur. Ambitus cordis totius ad quatuordecim circiter extenditur.

Cordis basis suspenditur partibus supernis, vasorum præsertim interventu, quæ ad cordis pertinent substantiam, item & ad sinus. Reliquum cor liberum, & ubique solutum cernitur, ut facilius fortasse agendo contrahi, explicarique valeat. Quinimmo, ut diaphragmati subjecto cedat, cuspis cordis sinistrorsum paululum vergit. Conditur inter binos mediastini parietes, ubi includitur membrana quadam tendinosa, veluti marsupio peculiari, quæ nuncupatur *pericardium*.

Quibus partibus innestatur cor.

Pericardium, five capsula cordis, five cordis vagina, five marsupium, five sacculus, dicitur membrana tendinosa, quæ veluti sacculus, cor laxè includit. Cordis basi firmiter adnascitur. Per reliquam cordis faciem exteriorem nullibi adnectitur. Extremitas pericardii inferior centro diaphragmatis tendinoso in corpore humano accrescit. Non ita in reliquis animalibus; homo enim recta incedit; ideoque, nisi pericardio adnecteretur diaphragma, deorsum nimis adduceretur gravitate viscerum abdominis; quæ, aut proxime, aut remote diaphragmati suspenduntur univsa. A lateribus facies pericardii

Quid sit pericardium.

exterior membranis interioribus mediastini per minimas fibrulas hinc inde alligatur. Facies pericardii exterior aspera nonnihil occurrit. Levis contra interior.

Describitur pericardii textura.

Distinguitur substantia pericardii in duplicem lamellam, sive in duplicem tunicam. Exterior provenit a mediastino. Interior originem ducit a truncis sanguiferorum communibus, qui consurgunt ex basi cordis. Per membranas, tendinosas licet, distribuuntur propagines sanguiferorum variæ, nervorumque, necnon etiam minima quædam lymphatica.

Pericardii munus.

Pericardium nihil aliud præstare videtur in corpore humano, quam excipere, & continere humorem peculiarem, qui cor humectat, ejusque irrorat fibras, ut facilius sit cordis motus alternus.

Quid sit humor pericardii, & unde proveniat.

Humor pericardii serosum sese perhibet, subsalsum, & aliquantulum rubicundum, veluti carnis loturam. Colligitur in cavo pericardii ad quantitatem cochlearis unius circiter. Quum ad ignem admovetur, tenuioribus, volatilibusque extenuatis, atque absumptis particulis, paululum concrevit. Exudat, uti opinor, vel a spiraculis sanguiferorum insensibilibus, vel a *thymo*, vel, ut longe probabilius existimo, a glandulis minimis hinc inde sparsim sitis, & per membranas pericardii, & per pinguedinem, quæ ad cordis basin sub pericardio exuberat. Recentiores nonnulli affirmant quoque humorem præfatum a partibus proximis per minima lymphatica defluxisse, se observasse, in cavum pericardii.

Describitur cordis textura, æque ac sinus interiores.

Cordis substantia crassa quantvis, & densa, non æque tamen ubique ejusdem generis occurrit; quandoquidem tenuior, & mollior

deprehenditur in latere cordis dextero; crassior in sinistro, magisque compacta; ad apicem densissima; sub finem apicis admodum tenuis, quum ibi nihil aliud videatur; quam productio quædam membranæ cordis exterioris. Partem efficit organicam; siquidem ablata, vel intime læsa, cessat omnino sanguinis distributio per universas corporis partes, cessatque organorum facultas, item & vita. Dissimularis quoque haberi debet; membrana quippe foris obducitur; fibris intus complicatur; inter fibras sibi comparat a truncis communibus triplicis generis vascula, necnon etiam ductus minimos lymphaticos; quæ omnia ita conveniunt, ut sinus quatuor interiores constituent in corde valde conspicuos. Bini laterales sunt ad basin. Nuncupantur *auriculæ*, quum non videantur, nisi cordis appendices cavæ, quæ tamquam bini loculi, sive sacculi carnosissimi ad latera basis exurgunt. Bini occurrunt per ipsam cordis substantiam, a basi versus apicem, vocanturque *ventriculi*.

Auriculæ ab invicem distinguuntur, cordis basi intermedia. Ventriculi, septo cordis fibroso; quo fit, ut per foramina peculiarissima, item & auriculæ cum ventriculis: idest auricula dextera cum ventriculo dextero, sinistra cum sinistro, nequaquam auricula cum auricula, ventriculus cum ventriculo. Ventriculis ad apertis sese perhibent aspectui per eorum parietes interiores fibræ quædam carnosæ crassiores; quæ dicuntur *lacerti*. Sese perhibent aspectui plures quoque sulci, sive fossulæ in substantia cordis excavatæ per parietes ventriculorum interiores. Lacerti, item & sulci cordi contrahendo plurimum conferre videntur; nam, quum ventriculorum parietes sint ad-

DE CORDE, ET PERICARDIO.

39

admodum crassi, contrahi com-
mode nequirent, nisi essent in sul-
cos hinc inde proficisci, qui pro-
pterea in systole per variam lacer-
torum contractionem valide con-
trahuntur.

Descri- Membrana cordis exterior, te-
bitur nuis licet, est admodum densa.
membra- Explicatur undequaque per ambi-
na cordis tum cordis, cui firmiter ita adhæ-
exterior rescit, ut vix distinguatur. Huic
extrinsecus, in basi præsertim
cordis, plurimus adnascitur adeps;
qui, ni fallor, delinire valet fi-
bras cordis extremas, ne præ mo-
tu nimio arefiant.

Descri- Hac detracta membrana, nuda
buntur obversatur cordis substantia fibro-
cordis fi- sa. Hæc ubique deprehenditur car-
bræ. nosa, præterquam in basi, quæ
tendinosa est. Duplicis generis
sunt cordis fibræ. *Longitudinales*,
sive *rectæ*; *spirales*, sive *obliquæ*.
Longitudinales recta descendunt
per substantiam cordis interiorem
a basi ad mucronem; ideoque
omnes fere coeunt in lacertos,
sive in columnas ventriculorum
interiores. Spirales, quæ cæteras
numero longe superant, ab ea-
dem basi cordis tendinosa ductu
obliquo, inflexoque, spirarum in
modum, ad apicem prope per
ambitum cordis exteriorem de-
scendunt. Ab apice intus ascen-
dunt ad basin cordis, ductibus
spiralibus, prioribus omnino con-
trariis, per parietes ventriculi si-
nistri sese iterum intorquentes.
Quinimmo præfatæ fibræ spirales
interiores ascendentes maxima ex
parte parietes ventriculi sinistri
construere solent; adeo ut nihil
aliud videatur septum fibrosum
inter utrumque ventriculum in-
tercedens, nisi paries dexter ejus-
dem ventriculi sinistri contex-
tus, sive potius circumdatus fi-
bris spiralibus intus ascendentibus.

Fibrarum spiralium ope fit po-
tissimum, quod arctissime coer-
ceatur cor, ejusque substantia in
systole comprimatur. Etenim fi-
bris præfatis contractis, & cor
undequaque contrahatur necesse
est; eoquod per contractionem fi-
brarum istarum, ad basin apice
accedente, fieri minime possit,
quominus adinvicem accedant &
ipsi parietes.

Vascula, quæ per cordis sub-
stantiam uberrime distribuuntur,
sunt arteriæ, venæ, nervi, du-
ctusque lymphatici, qui tamen
potius excurrunt per faciem cor-
dis exteriorem. Arteriæ, & ve-
næ cordis dicuntur *coronariæ*. Bi-
næ sunt arteriæ coronariæ, item
& binæ sunt venæ coronariæ.
Originem ducunt binæ arteriæ ex
trunco arteriarum communi intra
pericardium, prope basin cordis
ex communi fere principio. At-
tamen versus partes extremas per
anastomosis mutuo passim conve-
niunt. Binis arteriis coronariis to-
tidem fere respondent venæ coro-
nariæ, quæ pluribus minimis di-
stractis radicibus confurgunt ex
universa cordis substantia, & trun-
cis suis communibus ascendentes
conveniunt omnes in truncum ve-
narum majorem communem intra
pericardium, non procul a basi
cordis. Dicimus fere; etenim fur-
culos nonnullos prædictarum arte-
riarum intimiores sanguinem ex-
puere in eosdem cordis sinus, ex
novissimis sectorum observationi-
bus olim accepimus. Tum arteriæ,
tum venæ coronariæ valvulas ha-
bent in exortu minimas semiluna-
res, quæ sanguinis regressum pro-
hibent. Nervii producuntur, &
dirimuntur per universam cordis
substantiam, tum a pari vago,
tum a plexu, quem paulo supra cor
in thorace offendimus, qui propterea
cardiacus a Villisio nuncupatur.

Munus
præci-
puum
cordis fi-
brarum.

Descri-
buntur
vasa cor-
dis.

Quid sint trunci præcipui arteriarum, venarumque.

At præter vasa hæc, quæ per substantiam cordis, præsertim nutritionis gratia, motusque pulsationis distribuuntur, consurgunt ex eadem cordis basi trunci quatuor maximi communes sanguiferi, qui haberi debent tamquam origo, & tamquam principium reliquorum omnium sanguiferorum, arteriarum nimirum, venarumque, quæ per partes universas, ac per organa omnia corporis humani effunduntur.

Unde proprie arteriæ, & venæ exoriri dicantur.

Arteriæ egrediuntur a ventriculis per basin cordis mediam duobus truncis maximis communibus omnino distinctis. Venæ proficiscuntur ab auriculis ad latera basis ejusdem cordis duobus aliis truncis quoque maximis communibus, atque longe magis distinctis. Exinde tum arteriæ; tum venæ quaquaversum per reliquas humani corporis regiones, vel per ipsam cordis substantiam distribuuntur, quum & vascula coronaria non ita pridem descripta ab iisdem truncis communibus, ut ita dicam, fruticentur, germinentque. In quo tamen id maxime adnotandum respectu motus sanguinis circularis per universum corpus, arterias revera tantum dici posse, a ventriculis egredi; a ventriculis quippe truncis veluti communibus, in plures propagines minores, & rursus minores dispersis, corpori universo sanguinem impertiuntur. De venis contra opinari potius debemus, pluribus dispersis propaginibus minoribus a reliquis exoriri corporis partibus, ut truncis postmodum maximis communibus desinant in auriculas. Siquidem sanguis per reliquas omnes corporis regiones effusus subit distractos venarum ramos, a quibus confluit in truncos communes, ac per truncos venarum communes iterum re-

fluit ad cor, ut mox dicendum.

Arteria, quæ egreditur a ventriculo cordis sinistro, quæ plane arteriarum omnium maxima est, quæque in universum dirimitur corpus, vocatur *Aorta*, sive *arteria magna*, quum per hanc sanguis a ventriculo cordis sinistro effundatur in universas corporis regiones. Altera, quæ originem ducit a ventriculo dextero, quæque dumtaxat effunditur per universam pulmonum substantiam, dicitur *Arteria pneumonica*, a nonnullis *vena arteriosa*. Per arteriam hanc sanguis a ventriculo cordis dextero irrigat tantum substantiam pulmonum. Vena, quæ a reliquis corporis partibus, uti ante jam diximus, egreditur, definitque in auriculam dexteram, vocatur *Vena cava*, a nonnullis *vena magna*; per hanc quippe venam a reliquis omnibus corporis partibus in auriculam cordis dexteram redux evomitur sanguis. Altera vena, quæ pluribus suis propaginibus exoritur tantum a substantia pneumonica, atque in truncum convenit communem, qui in auriculam aperitur cordis sinistram, appellatur *Vena pneumonica*, a nonnullis *arteria venosa*; quandoquidem per hanc venam redux a pulmonibus sanguis refluit ad cor.

Quamobrem arteriæ aortæ respondet vena cava, Arteriæ pneumonicæ respondet vena pneumonica; eoquod sanguis, qui a ventriculo cordis sinistro per aortam reliqua omnia corporis humani viventis irrigat membra, a reliquis omnibus corporis membris per venam cavam devolvatur in auriculam cordis dexteram. Ab auricula cordis dextera descendit in ventriculum dexterum, a quo propellitur per arteriam pneumonicam ad pulmones. In pulmo-

Quid sint arteria aorta, vena cava: arteria, & vena pneumonica.

Describitur motus sanguinis circularis.

nibus ramusculos subit venæ pneumonicæ, ac per truncum communem ejusdem venæ pneumonicæ defluit in auriculam cordis sinistram. Mox in ventriculum sinistram. A ventriculo sinistro per aortam in univcrsum corpus &c. Hinc sanguis, motu quasi perenni, in gyrum movetur per corpus humanum vivens a corde per arterias in univcrsum corpus. Ab univcrso corpore per venas iterum ad cor. A corde per arterias ad reliquas omnes corporis regiones &c. Unde sanguinis *motus circularis*, sive *sanguinis circulatio*, quæ Veteribus, nisi penitus ignota, fuit saltem admodum obscura, & quam temporibus fere nostris luculenter evulgavit præ cæteris inclytus Harvæus Professor Anglus.

Quicquid Motum progressionis, motum
revera nimirum, quo per univcrsas hu-
observa- mani corporis vitam habentis re-
tur de giones in gyrum progreditur san-
motu guis, designantes, reducem san-
sanguinis gulinem a trunco venæ cavæ in
circulari, auriculam dexteram, atque a trun-
qui per co venæ pneumonicæ in auriculam
venas re- cordis sinistram immitti, jam ante
meat ad inuimus. Adnotandum tamen,
cor. non omnem sanguinem venosum
reducem plane a venis in auriculas
effundi; quum aliqua saltem portio
a truncis venarum communibus,
quin auriculas ingrediatur, ventri-
culos statim subit. Id apposite ad-
notavit idem Boerhaavius (a) ex
auctoritate Ruyschii, Lovv.,
Drak., illustris Eustachii. *Venæ
quotcumque in toto visuntur corpore
eadem ratione se habent ad venam
cavam. Hæc autem format amplum,
atque membranæ arteriosæ simili ob-
ductum sinum, qui in cavum auris
dexteræ cordis, & in thalamum dex-
terum partim desinit &c.*

CAPUT XXI.

De Pulsatione cordis, ejusque
valvulis.

UT cor in arterias urgeat san-
guinem, contrahatur necesse
est. Ut eundem sanguinem a venis
excipiat, explicetur necesse est.
Hinc *systole*, & *diastole* cordis;
id est *contractio*, atque *expansio*, quæ
quamdiu corpus humanum vitam
habet, tamdiu alternari debent.
Quocirca indefinenter pulsatur cor,
& quodammodo palpitatur intus in
thorace: ea tamen lege, ut quum
ventriculorum fit *systole*, tum
auricularum fiat *diastole*. Et vi-
ceversa. Id profecto maxima ex
necessitate; nam sese contrahentes
ventriculi sanguinem valide pro-
pellunt uno eodemque tempore per
arterias, item & per venas univer-
sas, in auriculas; quæ propterea,
nisi explicarentur, propulsi san-
guinis affluxum excipere nequirent.
At, ne sanguis semel propulsus a
ventriculis in arterias, ab arteriis
in ventriculos retrocedat; & ne
sanguis ab auriculis propulsus in
ventriculos, a ventriculis retroce-
dat in auriculas, ad orificia ven-
triculorum valvulæ occurrunt du-
plicis generis, quæ a figura sua
exteriori varia sibi comparant no-
mina. Aliæ quippe dicuntur *sig-
moides*, *semilunares*, *cucullares*,
mitrales. *Tricuspidæ* aliæ, sive *py-
ramidales*.

Descri-
buntur
valvulæ
cordis.

Numero tres sunt sigmoides in
utroque ventriculo. Apponuntur
ad ventriculorum orificia, ex qui-
bus egrediuntur arteriarum trun-
ci. Figuram habent conicam,
sive potius quodammodo elycti-
cam, cavam intus. Basis earum
cava meatum respicit, arteria-
rum interiorum. Cuspis respicit,
sive

Descri-
buntur
valvulæ
sigmoi-
des.

(2) Institution. Medicar. num. 15.

sive quodammodo producta pervadit ventriculorum cavum. Altera facies valvularum, ea nimirum, quæ tangit ventriculorum parietes, cordis substantiæ proxime adhærescit. Altera versus cavum ventriculorum libera deprehenditur. Iccirco ita instructæ, ac positæ sunt, ut deprimantur a sanguine propulso a ventriculis in arterias; qui propterea viam per eas sibi sternit, ut irruere valeat a ventriculis in arterias, idest a cuspide versus basin valvularum depressarum. Contra, quum sanguinis retroducere enititur ab arteriis in ventriculos, subit valvularum cavum per basin, quas iccirco inflat, earumque explicat parietes, & per parietes expansos sibi prorsus claudit regressum ab arteriis in ventriculos.

Descri-
buntur
tricuspides.

Tricuspides sese perhibent aspectui in orificiis ventriculorum ad venas extremas, nempe ad orificia auricularum, inter auriculas, & ventriculos. Tres, ut plurimum, occurrunt sub finem auriculæ dexteræ. Binæ tantum sub finem auriculæ sinistræ. Nihil aliud videntur valvulæ tricuspides, quam productiones lacertorum membranaceæ triangulares; quæ, ne in cavum auricularum reclinent nimis, lacertis alligantur, sive columnis ventriculorum, per fibrulas minimas exortas ab earum cuspidibus. Ita assurgunt valvulæ tricuspides ex lata, & nonnihil crassa basi, ut cedant sanguini venoso, qui ab auriculis ingreditur ventriculos. Valide tamen resistunt, quum idem sanguis a ventriculis impetum faciat versus auriculas.

Cor inter
musculos
recense-
tur.

Sedulo perpendiculari structuram cordis, motum pulsationis, ac munus, fieri minime potest, quominus liqueat, cor musculus esse carnosum, cavum, pluribus

constantem musculis antagonistis, sive contranitentibus, quorum beneficio perennet in universo corpore humano vitam habente sanguinis motus circularis. Pluribus constare musculis videtur antagonistis, quorum tendines reclinantur, & complicantur per basin cordis tendinosam; quippe diversus est motus auricularum a motu ventriculorum; quinimmo & ex adverso opponuntur; motus enim auricularum directe, uti monuimus, motui opponitur ventriculorum, & viceversa.

Si quis quærat, aut causam motus cordis genuinam, aut quare contrahantur auriculæ, uno eodemque tempore, quo explicantur ventriculi, & e converso, respondemus, pluribus id fieri de causis, & maxime per influxum spirituum animalium, qui a cerebro per nervos radiant in fibras cordis, quas subeunt, atque inflant; siquidem quum spiritus præfati a fibris auricularum transeant in fibras ventriculorum, fit, ut contrahantur prius auriculæ, mox ventriculi. Respondemus præterea, quod cordis structura ejusmodi est, ut contractio ventriculorum necessario inducere debeat expansionem auricularum, & viceversa. Quocirca fieri nequaquam potest, quin systole, & diastole auricularum, & ventriculorum, uti diximus, alternentur &c.

In cordis sinibus longe magis effervescent sanguis, quam alibi. Quod ansam Veteribus dedit, ut haberent cor tamquam sedem præcipuam caloris innati; id licet fieri tantum possit per motum sanguinis intestinum, per fermentationem videlicet ejusdem sanguinis, quæ longe validior in sinibus præfatis excitatur, ut suo loco fusius.

Declara-
tur cau-
sa mo-
tus cor-
dis, ut-
pote quæ
nobis
probabi-
lior vi-
detur.

Quare
Veteres
cor effe-
cerint se-
dem præ-
cipuam
caloris
innati.
Vid.
Tab. III.
& IV.

CAPUT XXII.

De Arteriarum, venarumque structura, pulsatione, distributione, atque usu.

Declaratur arteriarum, venarumque structura, & usus.

Arteriarum parietes crassiores longe, validioresque deprehenduntur, quam venarum. Densissimi sunt, & quasi cartilaginei; præsertim in exortu. Quocirca duplicem arteriis passim concessere tunicam Majores, unam tantum venis. Veruntamen tum in arteriis, tum in venis quadruplicem fuisse, palam fecit Villisius, minime dissentiens a Galeno, qui (a) hæc habet. *Undaqueque arteria constat duplici tunica, quibus possunt addi tertia, & quarta. Exterior a minimis, quibus contextitur, vasculis, retis in modum, dicitur vasculosa. A minimis altera, quibus componitur glandulis, vocatur glandosa. Tertia dicitur muscularis, sive fibrosa a fibris suis carnosis, quæ per eam undequaque producuntur. Interior, quæ nervorum staminibus ubique contextam sese profert, nuncupatur nervosa. Tunicæ præfatæ longe tenuiores deprehenduntur in venis, ac minus fibrosæ, quam in arteriis. Arteriæ vicissim contrahuntur in systole, atque explicantur in diastole, non secus ac cor; quamobrem nihil aliud videntur, quam cor ipsum productum, extenuatum, & ut ita dicam effusum per universa corporis organa. De pulsatione arteriarum id præ cæteris adnotandum, eas explicari, uno eodemque tempore, quo contrahuntur ventriculi, & viceversa. Hoc sane fit, quia excipere debent, non secus ac auriculæ, sanguinem, qui per systolen urgetur a ventriculis. Ac propterea*

arteriæ, & auriculæ adamussim sibi respondent, tum in systole, tum in diastole. Venæ pulsu carent omnino pluribus ex causis, & præsertim ob texturam membranarum longe minus fibrosam, necnon & ob sanguinis per eas longe imminutam ebullitionem.

Munus arteriarum præcipuum est sanguinem deducere, ac propellere a cordis ventriculis in reliquas corporis partes, tum pro earum nutritione, & caloris conservatione, tum pro varia humorum in glandulis excretionem, tum ut sanguis magis magisque in dies cum aliis immisceatur humoribus, extenuetur, depuretur, digeratur, & perficiatur in organis corporis humani. Quocirca reliquus a nutritione sanguis, atque ab humorum separatione, reducitur per venas a reliquis corporis partibus in auriculas cordis. Ideoque passim ubique occurrunt in venis, ad earum divisionem potissimum, valvulæ quædam tenues, & leves; quæ nihil aliud sunt, quam minimæ expansiones tunicæ venarum interioris, ita fermè instructæ, ac positæ, ut cedant dumtaxat sanguini refluxo a reliquis partibus corporis humani per eas ad cor.

Munus arteriarum, æque ac venarum præcipuum.

Ut æque per aortam distribuat

Quid sit aorta ascendens, & descendens, item & arteriæ coronariæ.

(a) In administr. Anatom. lib. 7. cap. 5.

per membra capitis, tum exteriora, tum interiora. Subinde truncus paululum decrefcit, & reflectitur finiftrorfum per partes infernas. Quamplurimos quoque emittit ramos, quibus propagatur per membra thoracis univerfa, ventris imi, necnon et per crura. Quamobrem truncus ifte a fitu, atque munere *aorta* dicitur *descendens*. Alter contra vocatur *aorta ascendens*.

Ulteriores divisiones trunci aortæ ascendentis.

Rami aortæ ascendentis, qui producantur utrinque per artus superiores, & brachia potiffimum, ad digitos ufque extremos, nuncupantur *subclavii*, donec ufque tamen egressi nondum fint cavum thoracis. Postmodum ab humero fummo ad extremum ufque manus extremæ vocantur *axillares*. Reliqui, quorum quatuor occurrunt magis conspicui, distribuuntur in *carotides*, & *vertebrales*, five *cervicales*. Binæ funt carotides, & totidem cervicales. Omnes æque per collum ad caput ascendunt. Carotides majores funt. A trunco aortæ descendentis altera, altera a subclavia, ut luculentius infra dicendum, confurgunt per latera tracheæ, ut propaginibus inde fuis pene innumeris per partes effundantur capitis internas, æque ac externas. Quamobrem, digitis gulæ appofitis, pulsare deprehenduntur trunci arteriarum carotidum. Rami autem pulfant ad tempora. Vertebrales minores per cervicem, per regionem videlicet colli posteriorem, ad cerebrum ascendunt, medullam spinalem ingressæ, cujus substantiam fubeunt per foramina vertebrarum. Cervicales utrinque originem ducunt a subclaviis. Carotis finiftra emergit a trunco maximo aortæ ascendentis. Non ita dextera, quæ ut plurimum a subclavia dextera. Subclaviæ rursus

plures ramufculos emittunt, quorum alii dicuntur *intercostales superiores*, *musculares* alii, alii nuncupantur *mammarii*, id nominis a partibus, quibus prospiciunt, ducentes.

Aorta descendens non procul a principio germinat, minimas producens arterias, quæ *bronchiales* dicuntur. Exinde intercostales emittit inferiores ubique, quarum ramos enumeramus viginti. Inter Intercostales, in regione fere diaphragmatis, pullulat *phrenica*; quam subsequuntur arteriæ *lumbares*, *cœliaca*, *meseraica*, *hæmorrhoidales* &c. Insigniores tamen funt arteriarum trunci *emulgentes*, qui a trunco aortæ communi descendenti producantur ex utroque latere ad renes, quorum substantiam, pluribus dispersi ramis, ingrediuntur. Emulgens finiftra magis eminere folet, quam emulgens dextera.

Aorta descendens ad principium ossis sacri superfcandit venam cavam descendentem; mox finditur in truncos iliacos, qui, non modo effunduntur per pudenda, per regionem umbilicalem, hypogastricam &c.; verum etiam producantur per artus inferiores ad pedes ufque extremos.

Quicquid innumimus de distributione arteriarum, dictum quoque volumus de distributione venarum; eo tamen discrimine, quod truncus venæ cavæ longe amplior deprehenditur in exortu, quam truncus arteriæ magnæ. Insuper truncus venæ cavæ, nondum egressus a pericardio, in truncum dividitur ascendentem, & descendentem. Præterea venæ, quæ in trunco venæ cavæ arteriis respondent carotidibus, ab Anatomicis dicuntur *jugulares*.

Distributio trunci aortæ descendentis.

Quid finit trunci iliaci.

Quid interfit discriminis inter aortam & cavam.

C A P U T XXIII.

De Thymo .

Quid sit thymus .

IN parte thoracis superna , e regione juguli , ibi ferme , ubi arteria aorta , & vena cava ascendentes dividuntur , offendimus , inter subclavias , corpus quoddam glandosum , valde molle , spongiosum , albicans , quod duabus ut plurimum , vel tribus congregatur glandulis minoribus . *Thymus* dicitur . In pueris , & fœminis longe major esse solet thymus , & mollior , item & in vitulis , atque hœdis . Quocirca in deliciis conviviorum habetur .

Quid sit thymi structura , & usus .

Arterias , venasque habet a proximis carotidibus , & jugularibus . Nervos a pari vago . Habet quoque lymphæ ductus , quos præcæteris in vitulis observamus . Lymphæ ductus a thymo producuntur in venas axillares . An tamen emergant a thymo , nec ne , adhuc obscurum est . De ductu thymi excretorio nondum habemus , qui illum observasse affirmet , sedulo licet in hunc finem accuratissime rimati sint thymi texturam plerique Recentiores . Quod maximam porro nobis suspicionem facit , an revera glandula sit . Enim vero glandulas hæc habent nonnulli , tamquam Lymphæ , chylique diverticulum a ductu thoracico ; quod longe probabilius evaderet , si fides Bartholino habenda sit , qui thymum lacte turgidum in recens natis non semel observasse profert . Regnerus de Graaf humore potius quodam limpidissimo thymi glandulas turgentes vidisse affirmat . Quamobrem adsunt inter Recentiores , qui opinantur , thymum glandulam esse conglomeratam , fidenter sibi suadentes , præcipue in-

fervire humori a sanguine fecerendo , qui colligitur in pericardii cavo .

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ .

QUOD cor moveatur motu quodam pulsatili , qui systole , & diastole jugiter alternetur , id observatio sensibilis luculenter declarat . Quod motus hujusmodi , ut vita humani corporis organica conservetur , necessario exigatur , id quoque sensibus nostris procul ab omni dubitatione abunde satis percepimus . An autem ab influxu spirituum animalium , an a motu sanguinis circulari , an a fermentativo , an a sola fibrarum structura mechanica , motus cordis præfatus vitalis excitetur , id non satis hætenus exploratum habemus ; eoque minus , quod in vilioribus insectis non modo , verum etiam in nobilioribus , necnon etiam in avibus præsertim rapacibus , in anseribus , & in ipsis quadrupedibus adhuc viventibus , corde quamvis reciso , pulsationes in ventriculis , æque ac in auriculis ad aliquot saltem tempus alternari deprehendimus , spirituum quamvis per nervos influxu , æque ac motu sanguinis circulari omnino præcluso &c. In re tam dubia , tamque difficili , ac pene inextricabili , non secus ac in aliis ejusdem generis , quicquid alii probabilius protulerunt , & nos donec novi aliquid , quod veritati magis consonet , sive mathematice demonstrando , sive physice experiundo , nobis excogitare datum sit , cum eadem probabilitate proferre contenti erimus .

Res est valde adhuc incerta , qua ratione cor moveatur .

CAPUT XXIV.

De Sanguinis Constitutione,
ac Motu.

Declara-
tur san-
guinis
constitu-
tio, &
varius
motus.

QUUM sanguis, uti monui-
mus, duplici constet hu-
more sensibili, sero nempe,
ac cruore, negare haud debemus,
quum id vel sensibus appareat,
partem fluidam esse corporis hu-
mani viventis dissimilarem, quæ
duabus saltem partibus non ejus-
dem generis congregetur. Verum
enim vero, quia posito cruore,
positoque sanguinis sero, positis
videlicet in massa sanguinis par-
tibus iis solis, quas sensibus at-
tingimus, neque percipere, neque
explicare possumus, per hasce par-
tes sensibiles, innumeras pene
affectiones, quibus sanguis & se-
cundum, & præter naturam af-
fici solet in corpore humano vi-
tam habente, necessitate adduci-
mur, ut inducamus præter præ-
fatas partes sensibiles, & alias
insensibiles, quibus & serum, &
cruor compingitur, massæ sangui-
nis inesse. Quod, ut satius inno-
tescat, præscire juvat, triplicem
esse sanguinis motum, qui corpo-
ris humani vitam animalem, at-
que organicam excitare, fovere,
& conservare valet. Unus dicitur
fluiditatis. Alter *fermentativus*.
Progressionis tertius, sive *localis*.

Quid sit
motus
sanguinis
fluidita-
tis.

Motus Sanguinis fluiditatis, est
motus ille sanguinis intestinus,
quo fluit sanguis, quo videlicet
sanguis est de genere fluidorum:
atque adeo, quo distinguitur a
mixtis solidis, quæ arginibus, sive
terminis alienis, ut cum Philoso-
pho loquar, licet non detinean-
tur, attamen consistentes in se-
ipsis nequaquam effunduntur.

Quid sit
motus
sanguinis
fermen-
tativus.

Motus sanguinis fermentativus,
est motus ille sanguinis intestinus,

quo massa sanguinis intime sese
exagitans, effervescent, ebullit,
calorem suum naturalem sibi na-
ta fovet, conservatque: altera-
tur, digeritur, extenuatur. Per
motum hujusmodi fermentativum
sanguis est de genere mixtorum,
quæ fermentationis ope incalef-
cunt, non secus ac mustum in
doliis recens conditum, cerevi-
sia &c.

Motus sanguinis localis, sive
progressionis, est motus ille, ut
ita dicam, exterior, quo sanguis
de loco in locum subinde per
vasa sanguifera in gyrum move-
tur ad irrigandas universas hu-
mani corporis partes viventes,
tum exteriores, tum interiores;
quas iccirco irrorat, humectat,
calescit, vivificat, & nutrit.
Per motum localem, sive pro-
gressionis haberi potest sanguis de
genere *projectorum*, sive *propulso-
rum*, de quibus prolixè in Tra-
ctatu de Motu verba fecimus.

Quid sit
sanguinis
motus
localis.

Motus sanguinis fluiditatis, uti
ex physicis habemus, non secus
ac in reliquis mixtis fluidis, item
& in eodem sanguine, provenit a
motu ætheris illius, qui minimas
ingreditur intercapedines minimo-
rum sanguinem componentium.
Æther enim est, utialibi palam
fecimus, & præsertim in Tracta-
tu de Motu: æther est, inquam,
qui per rapidissimam Orbium ver-
tiginem, valide, ac celerrime
exagitatus, concitatusque, sese
immittit inter moleculas mixta
fluida componentes, quas iccirco
mover, exagitat, atque huc illuc
impellit, & præsertim ab inte-
rioribus versus exteriora &c.

Unde,
penes
nos, pro-
babiliter
provenit
motus
sanguinis
fluiditatis.

Motus fermentationis excitatur
in sanguine, eoquod ab æthere,
materia secundi generis penitus
exclusa, sola per poros minimo-
rum massam sanguinis componen-
tium moveatur materia primi ge-
neris;

Unde,
penes
nos, pro-
babiliter
provenit
motus
sanguinis
fermen-
tati-
vus.

neris ; quæ hoc in casu motum longe majorem sibi comparat , moleculas sanguinis minimas longe validius circumagit , easque intime subit , solvit , infringitque .

Unde , penes nos , provenit probabiliter motus sanguinis localis .

Motus sanguinis localis , sive progressionis producitur in corpore humano per systolen potissimum cordis , arteriarumque ; quarum parietes sese contrahentes , sanguinem contentum urgent , comprimunt ; atque ; ut ita dicam , expriment ; qui , valvulis reluctanti- bus , quum retrocedere nequeat cor versus , necesse est , ut ulterius procedat : a corde nimirum in arterias , ab arteriis in venas , a venis in auriculas cordis , ab auriculis in ventriculos , a ventriculis iterum in arterias , & sic deinceps , tamquam a centro corporis humani ad circumferentiam , atque a circumferentia , uti diximus , ad centrum &c.

Calor naturalis in corpore humano vitam habente provenit a calore ipsius sanguinis .

Motus sanguinis præfatos ad vitam , æque ac sanitatem corporis humani conservandam adeo necessarios existimamus , ut nonnisi per ipsos , quicquid passim contingere solet in homine vitam habente , ratione corporis organici , aut proxime , aut remote fieri posse autumemus . His de triplici sanguinis motu naturali per vasa sanguifera ita prælibatis , adnotandum superest , calorem illum naturalem , quo corpus humanum adhuc vivens fovetur , exoriri a sanguine , qui per organa in gyrum movetur ; qui quodammodo fervet , atque intus ebullit , atque adeo partes , quas alluit , blande calefacit .

Triplicis ratio , qua in corporibus mixtis calor excitatur .

Calor in mixtis , uti habemus quoque ex physicis , provenit a motu quodam intestino minimorum corpora mixta componentium ; qui , experientia teste , inducitur in mixtis , sive igne admoto , sive mutuo solidorum attritu , sive fer-

mentatione . Igne admoto toties succenditur materia combustibilis , & calefiunt corpora omnia , quoties vel ea ad ignem , vel ignis ad ea admoveatur . Mutuo solidorum attritu excutimus ignem ex silice . Inflammatur , quum per axem in curru celeriter circumagitur rota &c. Fermentatione effervesceat , uti monuimus , & mustum , item & cerevisia in doliis ; calx viva , tum quum aqua solvitur communi &c. in quibus sane minimæ partes componentes solvuntur , moventur , exagitantur , una & resolvuntur ab æthere tenuissimo , de quo non semel ex professo loquuti sumus . Hoc posito , ita ratiocinari debemus . In sanguine non inducitur igne admoto . Non mutuo solidorum attritu . Ergo per fermentationem . Non inducitur igne admoto ; commentitium quippe , ac plane chimericum flammulam ducimus inesse visceribus naturaliter succensam , aut calorem insitum , hisque similia , quæ non modo Veteres , verum & ipse Cartesius fabulatus est . Non inducitur mutuo solidorum attritu ; sanguis enim fluorem quamvis habeat , qui propterea quamvis in gyrum moveatur , motus tamen is per tubulos progressionis idoneus nequaquam videtur calori in eo suscitando ; quando quotidie observamus motus hujusmodi longe validiores in fluminibus decurrentibus , quin aqua ita decurrens , vel minimum , per alveum , ac litus , validissime quamvis affricetur , incalescat . Concludendum itaque superest , induci in sanguine per fermentationem : idest per motum quemdam intestinum , quo , uti monuimus , minimæ partes sanguinis componentes ab æthere concitatae exagitantur , & præcipue a materia primi elementi , ut alibi fuse docuimus .

Quod

Quænam
sint mi-
nimæ
partes,
quæ pro-
babilius
massam
sanguinis
consti-
tuant.

Quod quum ita sit, rationi consonum videtur inferre, sanguinis massam congregari particulis quibusdam, quæ sensus nostros minime licet afficiant, fermentationi concipiendæ plurimum tamen idoneis: *alkalicas* nempe, atque *acidis*; quæ, uti in Tractatu de fermentatione palam fecimus, sunt principia fermentationis. Quia autem fermentatio sanguinis, suapte natura, lenis esse solet, ideoque præter partes præfatas *alkalicas*, *acidasque*, quæ, ratione fermentationis, veluti causa proxima efficiens, & proprie occasionalis habendæ sunt, per eas quippe, tamquam per conditiones necessarias proxime quasi excitantur, ponamus necesse est in massa sanguinis partes alias, quæ fermentationem nimiam temperant, & quodammodo coerceant; quales sunt particulæ sanguinis oleaceæ, butyraceæ, sive balsaminæ, quas sulphureas vocamus; quæque, utpote molles, flexiles, plicatiles, ac in minimos veluti ramusculos ubique distractæ, effusæque, aliis immixtæ, præstant, eas implicando, ne cum impetu in fermentatione circumagantur. Quapropter in massa sanguinis, ut calorem fermentativum corporis humani viventis explicemus, una & reliquas omnes proprietates, tum naturales, tum præternaturales, ponamus oportet, & partem *alkalicam*, & partem *acidam*, & partem *sulphuream*, sive *balsaminam*. Reliquæ si quæ præter hæc insint in sanguine partes constituentes; *aquosæ* videlicet, sive *phlegmaticæ*, *terrestres*, sive *tartareæ*, ab iis diversæ, ibi potius inservire autumabimus, tamquam vehiculum, & tamquam menstruum solvens, quod reliquas solvat, atque hinc inde vehat, & veluti frenum eas detineat, ne ob vo-

lilitatem nimiam extenuatæ, plane in auras evanescant.

ANIMADVERSIONES PRIMÆ.

SI quis inter Chymicos, probe, ac mature philosophandi indotus, objiciat, partem acidam neutiquam elici a sanguine, hunc rogamus primo, ut, quæso, ostendat, neque ignem, neque menstruum aliud solvens ab igne diversum delevisse, ac omnino destruxisse, sive comminuisse, vel adeo saltem extenuasse partem sanguinis acidam, ut ipsa imposterum acorem suum haud potuerit amittere: quod profecto plurimum difficile censemus. Atque id si nihilominus fecerit, respondemus, partem eam sanguinis *acidam* dixisse, non quia saporem revera præferat acidum, verum quia eosdem propemodum effectus præstare valet in fermentatione sanguinis, quos præstare solent particulæ acidæ cum *alkalicas* effervescentes; adeo ut, ratione fermentationis calcis vivæ tum quum solvitur aqua communi, non secus ac *alkali* habetur *calx viva*, ita & *acidum* haberi poterit *aqua communis*, insipida quamvis, atque acoris intrinsicè prorsus expers &c. Quicquid dicimus de parte sanguinis *acida*, idem ferme dicendum existimamus de parte *alkalica*, de parte *oleacea*, sive *sulphurea* ejusdem sanguinis. Quapropter in eo discrepare non placuit a chymicis cordatioribus, qui observando, & ratiocinando, rem potius, quam voces in rebus medicis pervestigare aggrediuntur, cum quibus propterea *alkalicas* appellamus particulas quasdam sanguinis magis raras, ac pervias. Dicimus *acidas* particulas alias nonnullas ejusdem sanguinis solidiores, magis compactas,

Declara-
tur quic-
quid nos
intelli-
gere ve-
limus,
quando
dicimus
alkali,
acidum,
sulphur,
aquam, &
terram,
ratione
constitu-
tionis
sanguis-
nis.

DE SANGUINIS CONSTITUTIONE. 49

paetas ac pene impervias, quæ si-
ve spicula habent, five excessus
quosdam, five sunt in minimos
aptatæ cylindros, qui pervadere
queunt spiracula, vel meatus mi-
nimos insensibiles partis alkalicæ;
a quibus propterea omnino ex-
clusa materia secundi generis,
sanguinis fermentatio suscitatur.
Sulphureas dicimus particulas alias
sanguinis molles, flexiles, pli-
catiles, & nimix sanguinis fer-
mentationi cohibendæ plurimum
idoneas. *Pblegma*, five *serum*, five
lympham sanguinis dicimus partem
eam sanguinis fluidam, quæ reli-
quas solvit sanguinis partes, ut
vim suam, nisum, five virtutem
opportune exerere valeant. *Ca-
put* tandem *mortuum*, five *tar-
tarum*, five *terram* dicimus san-
guinis, quicquid crassioris magis
gravitat in massa sanguinis, ac per
eam fluitando, tamquam frænum
cohibet reliquas sanguinis par-
tes leviores, volatilioresque, ne
præ nimio motu concitatæ diffi-
pentur. At enim vero a vocibus
præfatis si quis adhuc abhorreat,
plenam æquo animo ei facimus po-
testatem, ut non procul ab hypo-
thesi Galenica appellare ad libi-
tum possit partem sanguinis sul-
phuream *sanguinem stricte sumptum*,
bilem partem alkalicam, acidam
melancholiam, five *atrabilem*,
phlegmaticam *pituitam*; dummo-
do cum nobis unanimi consensu,
quicquid vocibus istis in Re me-
dica designare velit, clare, &
distincte exponat.

ANIMADVERSIONES SECUNDÆ.

Opinio
galenica
item &
chymi-
ca, ra-
Sanguis, veluti pars dissimila-
ris vel a Priscis olim habe-
batur, quam quatuor iccirco hu-
moribus præcipuis constare trade-
bant, *sanguine stricte sumpto*, *pi-
Pascoli Oper. Med.*

tuita, *bile flava*, *atrabile*, quam
melancholiam item appellare con-
sueverunt: sanguinem stricte sum-
ptum humorem esse affirmantes
sanguinis peculiarem *calidum*, at-
que *humidum*: pituitam humorem
frigidum, atque *humidum*: bilem
flavam, *calidum*, & *siccum*:
atrabilem, five melancholiam
frigidum, & *siccum*: id elemen-
torum ad normam quatuor Ari-
stotelis, *aeris* nempe, *aquæ*, *ignis*,
& *terre*. Hinc pro hujus, vel
illius humoris in sanguine exces-
su diversa corporis humani vi-
ventis excogitabant Galenici tem-
peramenta; atque affectiones fe-
re omnes, five omnis intempe-
ries ejusdem corporis humani vi-
ventis pro eorum excessu, aut de-
fectu exoriri decreverunt. At enim
vero vetus ista opinio, detecto præ-
sertim motu sanguinis circulari,
plurimum suspecta esse cœpit Re-
centioribus; qui per analysin ic-
circo chymicam in massam san-
guinis acriter inquirentes, alia
sanguinis principia enucleare ag-
gressi sunt; proferentes, cum Wil-
lisio præsertim, quinque esse par-
tes præcipuas, quæ sanguinis mas-
sam constituunt, *sulphuream*, *al-
kalicam*, *phlegmaticam*, *terrestrem*,
atque *acidam*; eo tamen discrimi-
ne, quod pars sulphurea, &
phlegmatica præ cæteris maxima
sit, pars acida, & terrestris mi-
nima, vixque sensibilis; proferen-
tes præterea partem sulphuream,
alkalicam, & phlegmaticam vo-
latiliorem esse, quæ propterea de
facili dissipatur, atque evanescit.
Fixam contra affirmant, partem
esse acidam, & terrestrem; eo quod,
sanguine ad ignem admoto, reli-
quis evanescentibus, salia acida,
ac pars terrestris resistunt; quocir-
ca, vel fundo subsidunt vasorum,
vel lateribus adhærescunt sub for-
ma, five *salis*, five *tartari*.

tione
partium,
quæ mas-
sam san-
guinis
consti-
tuunt.

D Prin-

Quare
opinio
galeni
ca, item
& chy-
mica hic
nobis
impro-
banda vi-
deatur

Principia Chymicorum præfata, sive elementa, accommodata magis licet videantur vicissitudinibus pene universis, quæ sanguinis causa corpori humano vitam habenti occurrunt, exponendis, explicandisque; attamen ea quoque, non secus ac Galenicorum humores, maximas patiuntur difficultates; & ea quamvis, sive ignis, sive aliorum menstruorum ope per chymicos a sanguine eliciantur, suspicari adhuc possumus, neque injuria, ne per ignem, neve per alia menstrua ab igne diversa plane immutentur, & de novo quasi excitentur ob mutuam unionem particularum, sive menstrualium, sive earum, quæ per ignem in materia combustibili exaltantur, cum aliis particulis, quas in eodem sanguine soluto offendunt. Insuper partes istæ diversæ, quas tamquam principia componentia ex corporibus mixtis educere contendit analysis chymica, extenuatæ, exaltatæ, ac defæcatæ quantumvis sint, crassissimæ tamen haberi debent ratione earum, quæ, & ob maximam tenuitatem sensus nostros fugiunt, & eoquod concitatissimæ sint, in vasis, optime licet stipatis, detineri minime possunt, ex quibus, in sanguine præsertim, provenit calor, & reliquæ qualitates, tum expositæ, tum exponendæ. Atque adeo nescio quid *dogmatici* redolere existimandum ducimus hypotesin Galenicam, quæ observationibus minime respondet, Nescio quid *Empirici* chymicam, quæ, rationibus omnino posthabitis, sensibus fudit nimis. Ea contra, quam cum aliis non ita pridem & ipsi excogitavimus, quam hic proposuimus, quamque per varias observationes sensibiles ratiocinando eduximus, experientiæ, æque ac rationi innixa videtur.

ANIMADVERSIONES TERTIÆ.

Fermentatio in genere nihil aliud est, quam motus quidam intestinalis minimorum mixta componentium, quo soluta mixtorum compage, mixta immutantur, digeruntur, & quandoque omnino destruantur, de alia in aliam formam transeundo. Motus iste intestinalis in mixtis fermentando idoneis inducitur a materia quadam tenuissima, maxime mobili, ac maxime concitata, quam nos *primi generis*, sive *primi elementi* in physicis nuncupavimus, quæque per eorum minimos meatus, perque eorum intercapedines, soluta, ac libera, & sui, ut ita dicam, juris facta, celerrime movetur, atque exagitur. Id pluribus quamvis ex causis contingere possit, fermentationem passim tamen suscitari observamus in mixtis alkalicis, quæ salia imbibunt acida. Quocirca acidum, atque alkali penes chymicos plerosque habentur veluti principia, sive veluti fermentationis elementa. Perperam utique, quum neque principia, neque elementa proprie dicenda sint. Non dicenda sunt principia, quia uti diximus, & uti dicturi sumus, sunt corpora completa, quæ materiam suam, & formam habent peculiarem. Non dicenda sunt elementa, quandoquidem elementa corpora licet completa sint, simplicissima esse debent, quæ propterea aliis corporibus simplicioribus haud componuntur. Elementa enim, penes Physicos, sunt corpora completa, simplicissima, quæ reliqua corpora mixta componunt, & in quæ postremo sive resolvuntur, sive resolvi possunt eadem corpora mixta, quæ

Ea, quæ nos dicimus principia fermentationis, improprie principia, sive elementa dicuntur.

que iis componuntur. At acidum, item & alkali tantam neququam habent in rerum natura simplicitatem, ut & aliis corporibus completis simplicioribus non componantur, atque in alia simpliciora resolvi nequeant. Quicquid de acido, & alkali inuimus, dicendum quoque videtur de reliquis chymicorum elementis, quæ vires suas exerere, easque in natura exercere minime possent, nisi essent corpora mixta, moleculis videlicet conflata materiæ tertii generis, sive tertii elementi, de quibus in dissertationibus nostris de Fermentatione, necnon etiam in Tractatu præsertim de Motu, satis superque loquuti sumus.

ANIMADVERSIONES
QUARTÆ.

Brevi
describi-
tur sa-
lium va-
rietas, &
natura.

NIL quamvis antiquius in Re medica, atque usitatus, adhuc tamen incertum, obscurum, atque ambiguum est, quid id nominis *sal* vere designet. Sal, sive Græcis *Hals*, vulgo dicitur mixtum quoddam, sive naturale, sive artificiale, aut crystallinum, aut veluti crystallinum, quod aqua facile solvitur, ac de novo, uti prius, aqua præsertim absumpta, evaporataque, concrevit. Hinc salium duplex classis, *naturalium* nempe, atque *artificialium*. Salia naturalia, vulgo sunt *commune*, sive *marinum*, *sal gemmæ*, *nitrum*, *alumen*, *ammoniacum*, *vitriolum*, & reliqua, si quæ alia in fodinis suis peculiaribus congregentur, de quibus præ cæteris Schröderus, Hoffmannus, Ettmullerus, Lemery, novissime Guglielmini, & reliqui profuse scripsere. Artificialia eliciunt chymici ex triplicis generis materia, *vegetabili* scilicet, *animali*, & *minerali*, quæ quum

sint pene innumera, hic prolixè recensere non lubet. Id tantum pro instituti ratione hic adnotare satis sit, salia artificialia distinguere in *essentialia*, & *cinericia*. Essentialiale dicitur sal, quod elicitur ex decoctionibus mixtorum naturalium, & potissimum plantarum, eoquod participare credatur de natura, sive essentia mixti illius naturalis, unde elicitur. Cinericium vocatur sal, quod ex mixtis naturalibus, per combustionem in cinerem pridem veris, educitur. Præterea salia in genere modo dicuntur *fixa* a Recentioribus, modo *volatilia*, modo *fusa*, modo *concreta*. Dicitur fixum sal, quum vel ad ignem admotum concrevit potius, quam sive fundatur, sive in auram exaltetur. Volatile dicitur, quum aut ignis calore, aut Solis, aut alia de causa exaltetur, atque evanescat. Dicitur fufum, quum sub forma humoris, liquida nempe, sese perhibeat. Dicitur concretum, quum in substantiam solidam concrevit. Salia tum *fixa*, tum *volatilia*, tum *fusa*, tum *concreta*, tum *artificialia*, tum *naturalia*, tum *essentialia*, tum *cinericia*, *acida* quandoque nuncupari solent, quandoque *alkalica*, quandoque *acria*, quæ ut plurimum *alkalica*, item & *acria* sunt. Dicuntur *acida*, si particulis congregentur oblongis, acutis, non friabilibus, & quodammodo scindentibus. Dicuntur *alkalica*, quæ friabilia sunt, ob meatus minimos innumeros, sive ob minima spiracula insensibilia, quibus perviæ, atque adapertæ undequaque, sese perhibent moleculæ eorum componentes, particulis acidis imbibendis, destruendisque idoneæ. Alkali enim nihil aliud sonat, penes saltem Lexicographos nonnullos, quam

acido inimicum. Acria tandem dicuntur, si præter insensibiles meatus superficiem habeant asperam, rudem, atque, ut ita dicam, ob varias, quæ extuberant, particulas angulares, plurimum inæqualem; quæ iccirco scindit, lacerat, absumit, exedit, & quodammodo adurit, linguam præfertim, & fauces, quibus salia præfata acria apponuntur. Hinc perperam vulgo salia acria cum acidis interdum confunduntur. Salia acida quippe refrigerare, acria contra incendere potius valent, uti deinceps, ubi de Elementis luculentius, dicendum erit.

CAPUT XXV.

De Vita, & Morte Hominis.

Quid sit
in homi-
ne Ani-
ma ra-
tionalis.

QUamdiu corporis organa in homine rite sint constituta, ac per vasa sanguifera quamdiu apposite sanguis in gyrum moveatur, ac reliqui per ductus suos peculiare rite fluant humores, tamdiu & vivere, & sanus, ac prospere vivere dicitur homo, ratione corporis organici. Vita tamen ejusmodi est hominis plane corporea, materialis, atque, ut ita dicam, mechanica, quam cum brutis communem habet. Verum enim vero, quum animal ratione præditum homo sit, vitam habeat item necesse est rationalem, cujus ope cogitet, percipiat, judicet, ratiocinetur. Hinc inferre debemus vitam humanam, non tantum emerfisse ex vario organorum motu, quæ humoribus per ea decurrentibus concitantur, ut perperam, quam impie non minus præ cæteris olim fomniavit Democritus; verum etiam ex variis cogitationibus, quas elicimus a substantia quadam incorporea,

materiae prorsus, item & corruptionis experte, quæ corpus nobis informat organicum; eique intime unitur, carnem intrinsece animans humanam. Substantiam hanc spiritalem, incorpoream, materiae prorsus expertem, immortalem, *Animam* propterea vocamus *humanam*. Hanc dicimus *Mentem humanam*, sive potius *Spiritum hominis* rationalem.

Carnem animat humanam, secus enim neque ullum ab organis percipere posset homo sensum prorsus incorporeum, neque ullum in organis ad nutum voluntatis motum excitare. Hinc ad vitam humanam requiritur primo, *prioritate* saltem *naturæ*, ut vivat, ut ita dicam, *materialiter* corpus humanum organorum ope, quibus constituitur. Secundo requiritur, ut anima vivat rationalis, quæ, corpus, licet in homine destruat, ipsa, quum sit prorsus incorporea, & iccirco immortalis, destrui minime potest. Requiritur tertio, ut ea conservetur unio, qua anima humana rationalis organis intime consociata corpus informat humanum, tamquam hominis *forma substantialis*, & peculiaris.

Vitam corporis humani materialem describere possumus, *actionem esse, sive motum organorum, qui vel proxime, vel remote provenit in corpore humano a motu præsertim sanguinis circulari per meatus sanguiferos: idest a motu, sive potius a pulsatione cordis*, quod est organum, uti diximus, præcipuum, cujus ope sanguis in gyrum propellitur per organa præfata; atque adeo est organum præcipuum, quo reliqui omnes impelluntur humores, quibus in organis motus vitales excitantur.

Vitam animæ incorporeæ, sive rationalis,

Quid
requiri-
tur, ut
homo
integre
vivat.

Quid
sit vita
corporis
humani
materia-
lis.

Quid proprie sit vita animæ rationalis . Quæ propterea necesse est , ut vita sit omnino spiritalis , dicendum est , actionem esse pure spiritalem mentis incorporeæ ; qua , utpote rationalis , cogitando , percipit , iudicat , atque ratiocinatur .

Quid sit vita hominis . Vitam hominis inferre debemus , actionem esse quamdam mutuatam , qua organorum motus , licet materiales , excitare valent cogitationes nonnullas animæ , sive mentis materiæ prorsus expertis , quæ organa informat , & qua alternatim cogitationes animæ , spiritalis licet , excitare possunt , in organis per eandem animam informatis , motus quosdam peculiare , ob eam videlicet intimam unionem , qua anima rationalis corpus in homine organicum informat . Atque , ut id cuique satius innotescat , ponamus ex. gr. radios lucis reflexos ab objecto visibili per pupillam immissos , ac per humores oculorum infractos retinam ita movere in bulbo , ac per retinam fibras opticas , sive potius substantiam interiorum in nervis opticis , ut ex sensorio communi visionem excitent , speciem nimirum cogitationis , sive sensus , quam visionem appellare consuevimus ; quæ profecto in homine corporeo sine anima incorporea fieri minime potest . Hæc est cogitatio mentis incorporeæ , uti patet , excitata in homine vitam habente per motus organorum materialium . Ponamus e converso , eandem mentem incorpoream imperando exegisse , ut in corpore humano , quod informat , flectatur ex. gr. brachium . Flectitur statim brachium , ea prævia cogitatione , ad mentis nutum , si modo sanus vivat homo , eo quod spiritus animales , veluti ex præscripto mentis ita imperantis , propellantur a cerebro per nervos in fibras motrices musculorum , qui brachio flectendo inserviunt . Mo-

Pascoli Oper. Med.

tus ejusmodi est motus organorum materialium , qui elicitur in corpore humano vitam habente per cogitationem mentis incorporeæ , idest materiæ prorsus expertis , quæ corporis organa informat ; & qui iccirco excitari in organis nequaquam potuisset , nisi ab anima incorporea essent intime informata .

Ex quo inferre debemus , quum cesset unio præfata in homine inter animam humanam , & corpus organicum , quod in eo ab eadem anima informatur , tum cessare quoque actionem eorum mutuam , qua , uti ante jam diximus , homo , utpote animal rationale , vivit . Quo in casu moritur homo : destruitur videlicet in rerum natura animal illud rationale , quamvis anima rationalis vivat inde seorsim ab eo corpore humano , quod pridem informaverat . Corpus autem humanum , adhuc licet subsistere quodammodo possit , ratione figuræ exterioris , non amplius vivit ; quinimmo formam sibi inducens cadavericam , quatenus mortale , paulatim subinde destruitur . Hinc dicitur *cadaver* , sive corpus humanum extinctum , simul atque in eo cessaverit actio , sive motus organorum vitalis , qui , uti diximus , sive proxime , sive remote provenit a motu sanguinis circulari , videlicet a motu cordis pulsatili . Inde liquet , quod Medicus clinicus , ut vivat homo in rerum natura , sanitatem , & vitam corporis organici plane respicere debet ; quandoquidem tamdiu sanus erit , & tamdiu sibi vitam in terris servabit , quamdiu in eo sanitas , & vita corporis organici manere , ac vigere poterit .

Quid sit mors in eodem homine , qui vitam prius habebat .

Triples
vita ho-
minis,
quamdiu
vivit ho-
mo, me-
taphysi-
ce tan-
tum di-
stingui-
tur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

COR, ut ex iis, quæ hæcenus innuimus, abunde colligitur, haberi debet veluti fons, & principium vitæ organicæ corporis humani viventis. Tripliciter vitam, methaphysice saltem cogitando, ratione hominis actu viventis, considerare expedit. Ratione nimirum: *corporis organici viventis* in homine defecturi, quod ab anima incorporea, non defectura informatur: *animæ*, sive mentis incorporeæ, in homine non defecturæ informantis: *totius hominis*, qui confurgit ex mutua unione corporis organici, ac animæ, sive mentis incorporeæ; quæ veluti partes constituentes ex lege divina consociantur in rerum natura, ut animal illud præstantissimum ratione præditum *Hominem* constituent; qui, quamdiu inter corpus organicum, atque animam incorpoream unio præfata conservetur, tamdiu vivat statutum est. Unio autem ista tamdiu in homine conservari debet, quamdiu in eo vita corporis organici conservetur, uti fusius in sequentibus, & luculentius exponam.

CAPUT XXVI.

Quid sit Sanitas Corporis humani vitam habentis.

Defini-
tur sani-
tas cor-
poris hu-
mani.

Actio, sive organorum motus, in quo consistit vita corporis humani viventis, ita quandoque est, ut munus suum perfectissime exequantur partes singulæ componentes; quo in casu *sanum* vivere dicitur corpus humanum; *morbo* contra affici,

quum non ita se res habeat, adhuc licet vivere possit idem corpus humanum. Quocirca sanitatem corporis humani viventis definire optime liceat, *qualitatem quamdam esse, sive statum perfectissimum humani corporis vitam habentis; in quo singulæ eius partes, tum solidæ, tum fluidæ munus suum peculiare sive absolvent oportune, sive absolvere valent.* Hinc illud Galeni (a). *Non operari, sed posse, est sanum esse.* Quocirca apposite sanitatem describens, nil aliud esse tradit Sennertus, quam eas, quæ secundum naturam sunt, actiones exercendi potentiam ex partium omnium naturali constitutione dependentem. Ex quibus subjectum sanitatis esse liquet *corpus humanum vivens*, partes scilicet corporis humani vitam habentis. Etenim, quæ haud vivunt, quibus propterea actiones naturales edendi nulla facultas est, neque *sanæ*, neque *egrotantes* plane dicendæ sunt.

Ut rectas edant actiones partes corporis humani viventis, necesse est, ut optime sint constitutæ. Quamobrem, ut causam sanitatis efficientem, & conservantem hauriamus, sedulo, solerterque ea omnia perpendere, atque explorare debemus, quæ exiguntur ad constitutionem naturalem partium, quæ organa componunt corporis humani vitam habentis. Hinc est, quod in Physiologia considerare consueverunt Majores *Elementa, Temperamenta, Humores, Spiritus, Calidum innatum, Partes, Facultates*, atque *Actiones*, item & *Generationem* ejusdem corporis humani; in quo partes componentes plurimum, ex eorum sententia, suscipere, redolere, ut ita dicam, & retinere solent qualitatis feminis illius, ex quo in conceptione confurgunt. Nos item,

Quo pa-
do sa-
num, &
morbo
affectum
se esse
cogno-
scit ho-
mo.

(a) *De Morb. diff. cap. 2.*

item, ne Veterum institutum pervertamus, ea omnia in hoc Tractatu, quem præ manibus habemus, hinc inde sparsim, prout res exegerit, dilucide non minus, quam breviter declarabimus. Interea temporis, antequam ulterius procedamus, adnotemus hic oportet, quasi in limine, se vivere non alia de causa hominem cognoscere, nisi ex variis sensibus, variisque cogitationibus, quæ in mente incorporea, quæ corpus animat humanum vivens, excitantur per organa corporea ab objectis sensibilibus, quæ ea, alterando, quodammodo afficiunt. Secundo adnotemus oportet, se sanum esse sentire ex voluptate quadam intima, ut ita dicam, & perfecta, quæ provenit, & conservatur in eadem mente incorporea, ab optima organorum constitutione; quæ, nisi optima sit, aut permolestas doloris, sive mœstitiæ cogitationes, aut pravas, licet suaves, ut in amentibus non raro contingit, aut nullas, ut in apoplecticis, elicere, & fovere solet. Id profecto, quia homine vivente, ob mutuam unionem corporis organici, & spiritus incorporei, necesse est, ut anima humana, quamvis incorporea, uti alibi demonstravimus, sentiat, eo quo possit modo, affectiones corporis illius organici, quod informat; non secus ac idem corpus organicum informatum affici quoque debet in affectionibus animæ informantis, quamvis ipsa materiæ prorsus expers sit. Id in dies experimur in animi præsertim motibus, qui a Græcis *pathemata* nuncupantur; & qui animam quamvis primario afficiant incorpoream, afficere quoque solent organa ipsa corporea; in quibus propterea & morbos inducunt, atque inductos, quamvis invete-

ratos, sanant, sicuti in mœrore præ cæteris, gaudio, amore, odio, atque ira contingere observamus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

HIS præmissis, longe fatius elucescit quicquid tum de vita, tum de sanitate, tum de morbo, tum de interitu corporis humani viventis, æque ac totius hominis pridem innuimus. Elucescit nimirum, vitam corporis humani actionem esse, sive motum organorum, qui vel proxime, vel remote provenit in corpore humano vitam habente a motu sanguinis, præsertim circulari, sive progressionis, per vasa sanguifera: id est a motu cordis sese vicissim contrahentis & explicantis. Vitam mentis humanæ incorpoream, actionem esse pure spiritalem mentis incorporeæ, qua mens ipsa, utpote rationalis, cogitat, percipit, judicat, atque ratiocinatur. Vitam hominis actionem esse quamdam mutuam partim corpoream, qua organorum motus materiales excitare valent cogitationes nonnullas animæ, sive mentis incorporeæ, quæ organa corporea informat & partim incorpoream, qua alternatim cogitationes animæ, licet incorporeæ, excitare queunt in corpore humano organico per eandem mentem informato motus organorum pure corporeos. Hinc manifestum item est, ut vivat homo, necesse esse: ut in eo vivat prius corpus humanum: ut inde vivat mens humana ei infusa, atque, ut ita dicam, intime consociata tamquam forma hominis substantialis: & ut unio conservetur inter corpus humanum organice, ut ita dicam, vivens ab anima informatum, & inter mentem humanam spiritualiter viventem, quæ

Quid sit hominis interitus, sive destructio in rerum natura.

præfatum corpus humanum organice vivens informat. Ex quo liquet, ut vita hominis tandem aliquando destruat, vitæ humanæ destructioni, *prioritate* saltem *natura*, præcedere debuisse destructionem corporis organici. Non ita tamen opinari debemus de vita spiritali mentis incorporeæ; quæ utpote materiæ expers omnino, nisi ad nihilum reducatur, quod in rerum natura plane repugnat, destrui nequaquam posset. Hinc fanitas, eoquod in statu perfectissimo sita sit, revera neque augeri, neque imminui potest. Ægrotudo autem modo magis, modo minus intenditur, prout magis vel minus pars affecta laborat, & læditur.

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ
ET PATHOL.

Triplex
humani
corporis
vitam
habentis
constitutio, sive
status ex
Galeno.

TRiplicem humani corporis vitam habentis constitutionem, sive statum esse tradit Galenus. *Salubrem, insalubrem, & neutrum*. Salubris est, in statu videlicet perfectæ fanitatis, tum quum partes ejus universæ componentes, tum solidæ, tum fluidæ ita sint constitutæ ratione tum structuræ suæ peculiaris, tum situs, tum connexionis, tum soliditatis, tum reliquarum omnium qualitatum, ut actiones omnes, tum peculiare, tum communes, individuo conservando, ac speciei propagandæ inservientes, recte, & commode sive absolvant, sive absolvere valeant. Quum res autem non ita plane succedat, *insalubris* habendus est; in quo tria præcipue consideranda veniunt, *morbis, causa morbi, symptomata*; de quibus universis & in hac, & in sequenti sectione suo loco agendum. Quod quum

ita sit, chimericum ducimus omnino, constitutionem neutram sibi unquam comparare potuisse corpus humanum vivens, in qua neque fanitatem habeat, neque ullo morbo quodammodo laboret.

Morborum, quibus aut afficimur, aut affici possumus alii vulgo dicuntur *humorales*, alii *organici*. Organicus est, qui partibus solidis inhæret. Humoralis, qui fit humorum vitio, quin partes solidæ intrinsece affectæ sint. Morbi tum humorales, tum organici differre solent inter se ratione *magnitudinis, motus, moris, eventus*. Ratione magnitudinis dicitur *magnus, & parvus*. Magnus dicitur morbus, qui vel impense affligit, vel vires plurimum labefactat. Contra dicitur *parvus*. Ratione motus, & præfertim durationis, modo vocatur *longus, modo brevis*. Brevis dicitur *acutus*, si cum brevitate conjunctam habeat magnitudinem. Longus nuncupatur *chronicus*, si longus sit una & magnus, non secus ac *hydrops, febris hectica* &c. Ex quibus patet nonnullas fieri posse affectiones in corpore humano vitam habente, quæ chronicæ sint ratione *essentiæ*, atque acutæ ratione *paroxysmi*, ut in Epilepsia ex. gr. contingit. Acutus triplex est. *Peracutus. Acutus simpliciter. Acutus ex decidentia*. Rursum peracutus alter est *extreme peracutus*, alter *peracutus simpliciter*. Extreme peracutus adeo vehementer, atque velociter movetur, ut tertia vel quarta die solvatur, sive ad salutem, sive ad mortem. Simpliciter peracutus ad septimam usque perducitur. Acutus simplex, quum stricte simplex sit, ad diem tendit decimamquartam. Quum laxè simplex ad vigesimam, & ultra. Acutus ex decidentia ad diem qua-

Variaz
morbo-
rum spe-
cies in
genere.

quadragessimam usque perducitur; fin autem terminos hosce preterierit, appellatur *longus*, *diuturnus*, *chronicus*. Item & ratione motus, modo dicitur *continuus*, modo *intermittens*. Continuus est quum sine intermissione a morbi principio ad finem producat. Intermittens contra quum ex intervallo recurat. Ratione moris alter dicitur *benignus*, qui leniter affligit, alter *malignus*, qui triplex est, *venenatus*, *pestilens*, *contagiosus*. Venenatus est, qui vitæ corporis humani ob venenum, sive assumptum, sive admotum, sive intus, ob maximam humorum pravitatem, & corruptionem genitum, plane adversatur. Pestilens, qui malignam, & deleteriam, idest perniciosam habet qualitatem, atque in omnes promiscue grassatur. Contagiosus, qui ex commercio in alios quoque facile effunditur. Ratione eventus, *salutaris* alius vocatur, qui nullum scilicet vitæ minatur periculum: *Lethalis* alius, qui certissimam infert perniciem. *Periculosus* alius, dubii videlicet eventus.

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Axiomata nonnulla ad praxim medicam spectantia.

UT sanitas præsens, constitutio videlicet salubris corporis humani vitam habentis, conservetur, mentem, æque ac animum sedulo intendamus oportet in ea, quæ insequuntur axiomata, quæ non modo ad *hygienem*, verum & ad *therapeuticen* spectare videntur.

I. *Natura nihil agit temere.*

II. *Naturæ omne nimium inimicum est.*

III. *Natura haud subitas fert mu-*

tationes; quôcirca omnis subita mutatio haudquaquam periculi expers.

IV. *Natura est morborum medicatrix; Medicus vero Naturæ minister, eamque recte agentem imitari debet.*

V. *Consuetudo altera est natura. Hinc consueta longo tempore, deteriora quamvis sint, insuetis minus molesta esse solent.*

Per ea est, quod, & sanitati conservandæ, & ægritudini destruendæ, sex rerum, quæ a Medicis barbare *nonnaturales* vocantur, usum dirigere debemus. Res sex nonnaturales vulgo dictæ sunt 1. *Aer*. 2. *Cibus*, & *potus*. 3. *Excreta*, & *retenta*. 4. *Somnus*, & *vigilia*. 5. *Motus*, sive corporis exercitatio, item & *quies*. 6. *Animi affectus*, quæ Græcis *patbemata* nuncupantur. Nonnaturales dicuntur, eo quod, neque principia sint, neque causæ constituentes partium corporis humani viventis. Attamen extrinsecus, ut ita dicam, quantumvis adveniant, non nisi per ea, & sanitas diu, & vita ipsa humani corporis viventis conservari, & species propagari potest; quandoquidem quamdiu iis recte utimur, tamdiu fere semper corpus humanum vivens sanum conservari solet; quod, quum iisdem contra abutimur, tum de facili ægrotat.

Verum, ut paucis omnia complectar, cum Celso dicam. (a) *Sanus homo, qui bene valet, sua spontis est, nullis se obligare legibus debet.* Hinc enim ad sententiam Etmulleri, aliorumque nullis strictis, neque Veterum, neque Recentiorum se alliget legibus, sed libertate utatur sua; alias *medice vivere, est misere vivere.* At optimum, singulare, ac pene dicam, divinum sanitatis conservandæ præsidium, sive potius oraculum habemus ex Hippocrate, qui scriptum reliquit:

Quid sint in sensu medico res sex, quæ nonnaturales dicuntur.

Quid homini faciendum sit, ut sanus conservetur.

(a) *Lib. I. cap. I.*

quit : *Sanitatis studium est non satiari cibis, neque impigrum esse ad labores.* Et alibi : (a) *homo edens sanus esse non potest, nisi etiam laboret.* Quamplurimos autem resolvendi, præcavendique morbos rationem idem subministrat, docens, *quiete, atque abstinencia multos, & magnos morbos curari.* Quamobrem optime sobrietas ab Helmontio totius vitæ cardo nuncupatur.

CAPUT XXVII.

Exponuntur Elementa ad Mentem Galenicorum.

Qua ratione elementa dicenda sunt corpora simplicia. **P**ARTES corporis humani, quum revera sint corpora mixta, non secus ac reliqua omnia corpora mixta, suis congregari debent elementis. Elementa, uti ante jam innuimus, dicuntur in Physica corpora ea simplicissima, quæ reliqua omnia corpora mixta componunt, & in quæ postremo, sive resolvuntur, sive resolvi possunt eadem corpora mixta, quæ iis componuntur. Corpora dicuntur elementa, quoniam partes sunt mixtorum completæ, substantiales, revera existentes in rerum natura, extensionem habentes; secus enim alia corpora physica constituere nequaquam possent. Dicuntur simplicia, eo quod constare nequeant aliis corporibus simplicioribus completis genere diversis. Iccirco elementa constant solummodo *materia*, & *forma*, quæ profecto minime sunt corpora completa, verum tantummodo sunt principia corporum completorum, rerum videlicet naturalium *incompleta*.

Qualitates præcipuæ, Mixtorum elementa, sive rerum materialium principia completa quatuor sunt penes Philo-

sophum. *Terra. Aqua. Aer. Ignis.* Quæ quatuor elementis Aristotelis adscribuntur. Qua de re (b) Anaxagoram confutavit, aliosque, perperam sibi suadentes, mixtorum elementa extitisse infinita. Eos quoque confutavit Hippocrates unicum tantum affirmans (c) elementum extitisse in rerum natura. Cum Aristotele consensere Galenici universi, ac propterea præfatis elementis adscribere consueverunt; non secus ac idem Aristoteles, easdem qualitates peculiare. Quocirca terram docent frigidam esse, & siccam; aquam frigidam, & humidam; aerem calidum, & humidum; ignem calidum, & siccum. Qualitates hæc primas appellant, existimantes eas primo elementis inesse, atque ab iis alias exoriri qualitates, quas iccirco *secundarias* appellant. Quamobrem gravitas ex. gr. in terra, levitas in aere, & reliqua, quæ penes eos sunt qualitates secundariæ, proveniunt a qualitatibus primariis; videlicet a frigiditate terræ, a calore aeris &c.

Rursus qualitates præfatæ aliæ dicuntur *activæ*, aliæ *passivæ*. Activæ sunt, quæ præ cæteris, & ad mutuum elementorum alterationem, & ad mixtorum constitutionem validius agere solent. Passivæ, quæ minus. Hoc posito, definitiones hæc, quamvis admodum obscuras, item & falsas ut plurimum, tradunt.

Distinguuntur qualitates elementorum præfatæ in activas, & passivas.

DEFINITIONES GALENICORUM.

I. **C**ALIDITAS est qualitas prima activa, quæ congregat homogenea, & disgregat heterogenea. Hinc in visceribus nostris apud Galenicis humores resolvit, incidit, maturat, extenuatque.

II. FRIGIDITAS est qualitas prima activa.

(a) In lib. de diet. n. 15.

(b) de Cæl. (c) Lib. de Nat. hum.

activa, quæ congregat homogenea, simul atque heterogenea. Iccirco in glacie congregata promiscue observamus aquam, paleas, lignum, lapides &c. eo usque per calorem disgregentur. Quocirca in corpore humano calorem temperat nimium, ne solvat mixtorum compagem, adstringit humores, eosque condensat.

III. Humiditas est *qualitas prima passiva, faciens, ut suis terminis subjectum difficile, alienis facile sistatur.* Id liquet in aqua, vino, oleo, & reliquis, quæ humida sunt, & quæ propterea, nisi arginibus detineantur alienis, undequaque effunduntur. Hinc lubricat partes solidas corporis humani, easque molliores facit, & leves.

IV. Siccitas est *qualitas prima passiva, faciens ut facile subjectum suis sistatur terminis, difficile tamen ut alienis appetatur.* Verum enim vero, quum id in igne, calidissimo licet, minime contingat, respondent id fieri *per accidens*, ob maximam nimirum tenuitatem subjecti igniti. Siccitas exiccat partes nonnullas corporis humani, easque exasperat.

Secundarum qualitatum, quæ proxime in corporibus mixtis exoriuntur a temperie, & mixtione primarum, quatuordecim solent enumerare: *raritatem, & densitatem: gravitatem, & levitatem: duritiem, & molliem: subtilitatem, & crassitiem: ariditatem, & lubricitatem: friabilitatem, & lentorem: asperitatem, & lenitatem.* Raritas opponitur densitati. Gravitas levitati, & sic deinceps.

CAPUT XXVIII.

Fufius *Exponuntur ad Mentem Chymicorum.*

descri-
buntur
Chymi-
corum e-
lementa.

Q UINQUE esse tradunt elementa Chymicorum plerique; & maxime Recentiores, non alia de causa, nisi quod per

analyfin chymicam ex mixtis fere universis naturalibus substantias quinque omnino diversas educere solent, quibus iccirco nomina quoque imponunt diversa, *spiritum, oleum, sive sulphur, sal, aquam, terram.* Quo revera nequaquam a Galenicis discrepare videntur. Spiritus enim ob tenuitatem maximam, & mobilitatem particularum suarum componentium, quæ levi de causa dissipantur, convenit cum igne; qua de re nominatur quoque *mercurius*. Qualitates oleo, & sali adscribunt Chymici, quæ non discrepant a qualitatibus, quas aeri tribuit Aristoteles. Enimvero activa esse affirmant spiritum, oleum, & sal. Passiva contra reliqua duo: aquam scilicet, & terram, quæ propterea caput item *mortuum* appellari consueverunt.

Varias salis, ac pene innumeras, uti non ita pridem innumimus, esse tradidere species Chymici; quas, & brevitatis amantes, & quia in præcedentibus jam recensuimus, singillatim recensere iterum omittimus. Adnotemus tamen satis hic sit, a Chymicis præfatis acida, & alkalica dici salia, præsertim ratione fermentationis. Ideoque, quoniam salia acida subire commode nequirent alkalica, ut ex mutua eorum unione fermentatio suscitetur, nisi particulæ sal acidum componentes sint quodammodo oblongæ, rigidæ, acutæ, atque scindentes, opinantur Recentiores, salia acida variis congregari particulis oblongis, acutis, angularibus, & quodammodo scindentibus; quo fit ad mentem eorum, ut salia præfata sint erodentia, ac fibras permolestæ quandoque pungant, & lædant organorum nostrorum &c. Raras e converso, & pervias esse inferunt particulas, quæ salia com-

Salia acida, & alkalica quo sensu dicantur a Recentioribus in Physica.

compingunt alkalica; quæ propterea nonnisi per minimos meatus, quos habent, salibus acidis inhibendis, absorbendisque fieri possunt idonea. Enim vero friabilia ut plurimum esse solent alkalica, & longe minus compacta, quam ea, quæ dicuntur acida. Quocirca & insipida plerumque sunt alkalica; & si quandoque acria, uti observamus in eo sale, penes nos, alkalico, quod improprie a Chymicis vocatur spiritus salis ammoniaci, & inter salia tertii generis ab iis recensetur, id fortasse provenit a superficie aspera nimis, atque erodenti ob asperitatem scindentem particularum componentium, licet friabiles, & perviæ sint, necnon & a motu quodam validissimo, quo solutæ concitantur ob copiam maximam ætheris, qui salia præfata alkalica acria, tum ob raritatem tum ob tenuitatem earum undequaque subit, ambit, easque huc illuc celerrime impellit, exagitat, infringitque. Hinc salia hujusmodi facile avolant, atque evanescunt; quinimmo, avolando, nares acriter, atque oculos proxime adstantes stimulant. Nil mirum itaque si alkali, quum acris sit, palatum, & viscera incendat, humores solvat &c. Acida contra refrigerare solent, atque humores conglutinare, uti observamus de aceto, de succo limonum, de spiritibus sulphuris, item & vitrioli, & tum, quum maxime humoribus sulphureis, atque oleaceis confundantur. At enim vero plura de his si quis cupiat, consulat dissertationes nostras de fermentatione jam dudum in lucem editas, ubi rem pro viribus, fuse, & luculenter, quantum fieri potuit, exposuimus.

CAPUT XXIX.

Exponuntur ad Mentem Democriti, & Cartesi.

AB Anaxagora Philosopho, Quid sint atomi in sensu atomistarum. penes Majores nostros celeberrimo, non multum distare videntur Democritus, Epicurus, item & Lucretius olim, nec non etiam temporibus fere nostris Gassendus; omnes quippe nihil aliud existimavere fuisse elementa rerum naturalium, præterquam numerum atomorum infinitum, quæ ad eorum mentem concursu quodam mutuo corpora mixta unversa, sive sensilia, sive insensilia existentia componunt. *Atomos* vocant indiscriminatim minima quædam solida individua varie figurata, quæ iccirco ob tenuitatem quam habent maximam, sensus omnino fugiunt, simplicissima tamen, & completa. Simplicissima, quum in eorum sententia aliis non componantur partibus divisibilibus, utpote individua. Completa, eo quod revera corpora sint figurata, atque existentia, sensus quamvis nostris minime attingere valeant. Hinc fit, ut non negent Atomistæ, cordatiores saltem, veram Aristotelis elementorum existentiam, *terre*, nimirum, *aquæ*, *aeris*, atque *ignis*. Quemadmodum, neque negant existentiam *spiritus*, *olei*, *salis*, &c. quæ sunt elementa chymica. Opinatur autem ea nequaquam esse corpora adeo simplicia, ut aliis non componantur corporibus simplicioribus, atomis nempe. Hinc atomos potius quam ea dicendas esse concludunt vera elementa rerum naturalium, quæ Orbem universum compingunt.

Hic

Quare Hic insurgit Renatus Des Car-
 Cartesius tes, qui, utpote Geometra acutif-
 atomos simus, atomos præfatas subsistere
 rejiciat. haud posse sibi cognitum habuit;
 etenim, quum corpora sint figu-
 rata, extensionem physice ha-
 beant quoque necesse est. Si ex-
 tensionem habent, percipi haud
 potest, corpora esse individua,
 atque adeo, non costare aliis par-
 ticularibus semper indefinite divisibili-
 bus: tenuioribus tamen, quæ ato-
 mos singulas componunt. Id lu-
 culentissime liquet, ex pluribus
 præsertim demonstrationibus geo-
 metricis, tum apud Euclidem,
 tum apud Appollonium &c. Per-
 peram itaque Democritus, & cum
 Democrito Gassendus, aliique
 Recentiores Atomistæ, elemento-
 rum simplicitatem in eo sitam
 esse opinantur, quod dividi ne-
 queant atomi; quæ, quum corpora
 sint, uti ante jam monuimus, ne-
 cesse est, ut dividi semper possint
 in alia corpora minora, & rursus
 minora, & sic deinceps. Quocirca,
 ne processus admittatur in infini-
 tum, adducit præfatus Cartesius,
 veluti per simplicem hypothesein,
 materiam quamdam universalem,
 sive substantiam quamdam longe,
 lateque extensam, ubique homo-
 geneam, sibi que similem; quæ
 tamen ob motum ei inditum in
 creatione Mundi ab Opifice ter
 Optimo Maximo, qui eam ex
 nihilo excitavit, indefinenter mo-
 veatur, & dividatur, sive potius
 infringatur in particulas varias he-
 tereogenas, idest varie figuratas,
 insensiles tamen; quæ postmodum
 hinc inde, modo varie congregatæ,
 modo varie distractæ, varias com-
 pingunt moleculas majores, ac per
 moleculas alia compingunt corpora
 mixta, tum sensilia, tum insensi-
 lia; quæ ope generationis, & cor-
 ruptionis in rerum natura confur-

gunt vicissim, destruunturque. Id,
 uti diximus, Cartesius tradidit in
 suo systemate physico, tamquam
 meram hypothesein, quæ cæterum
 sacris Textibus non plane cohære-
 re videretur, a quibus quo pacto
 principio creavit Deus Cælum, &
 Terram &c. sane habemus. At
 nos equidem non fugit quicquid hic
 adversus Cartesianos afferre quis-
 piam consuevit pervicax atomorum
 defensor: nimirum atomos, penes
 Atomistas, individuas esse, non
 quod extensionis expertes sint, sed
 quod tantam habeant duritiem,
 ac concretionem, ut neque intrin-
 secus, neque extrinsecus ullo pacto
 infringi queant. Huic in disserta-
 tionibus nostris in lucem editis ab-
 unde pro viribus nostris olim re-
 sponsum fuit.

Hæc hypotheseis cartesiana, si
 rem accurate perpendas, cum ea
 omnino consonare videtur, quam,
 uti diximus in præcedentibus,
 confutavit Hippocrates, (a) ubi
 affirmat, non unicum esse posse
 elementum, quia, *si unico*, in-
 quit, *elemento Homo constaret, non*
doleret, quia nullum esset contra-
rium. Nihilominus varias parti-
 culas varie figuratas, quas Car-
 tesius eduxit ex hac materia uni-
 versali simplicissima prorsus ho-
 mogenea, varie tamen per mo-
 tum divisa, distinguere consuevit
 in tres classes præcipuas diversi
 generis, quas elementorum no-
 mine insignivit. Prima classis
 earum est, quæ ob tenuitatem
 maximam, necnon & ob motum
 concitatissimum, materiam quam-
 dam constituunt tenuissimam in-
 sensilem, maxime mobilem, quæ
 ubique fluit, refluit, atque effun-
 ditur per minimos meatus univer-
 sos, per universas intercapedines,
 perque universa interstitia, quæ in
 reliquis pervia offendit moleculis
 craf-

Quid sit
 in sensu
 cartesia-
 no mate-
 ria primi
 elemen-
 ti, in no-
 stro, pri-
 mi gene-
 ris.

(a) lib. de Nat. Hum.

crassioribus. Materiam hanc appellavit Cartesius *primi elementi*, nos in Tractatu nostro de Motu eam appellavimus quoque *primi generis*.

Quid sit in sensu cartesiano materia secundi elementi, in nostro, secundi generis.

Altera classis earum est, quæ crassiores sunt, rotundæ tamen, ac sphericæ, sive quasi sphericæ ob diurnam angulorum attritionem, eoquod alias offendentes in motu sese infringant, atque atterantur in superficie. Particulæ præfatæ in spherulas minimas ita redactæ, materiam quamdam constituunt in rerum natura crassiorem, magisque resistentem, atque adeo multo minus concitatam, sive exagitatam, longe validiorem quamvis, quam materia primi elementi, quæ, uti monuimus, concitatissima est. Hæc altera materia *secundi* a Cartesio dicitur *elementi*. Nos eam appellavimus item materiam *secundi generis*.

Quid sit æther in sensu cartesiano, sive materia æthereæ, materia subtilis.

De præfata materia secundi generis, id præ cæteris adnotemus oportet, quum longe, lateque per Orbem universum effundatur, globulisque congregetur minimis rotundis, fieri haud potuisse, ut globuli componentes adamsim ita sese contingant, ut varias inter se non relinquunt ubique intercapedines; quas, quum vacuæ esse nequeant, subeat necesse est materia primi elementi longe tenuior. Materia iccirco secundi elementi subsistere nequaquam posset sola in rerum natura, videlicet sine interventu materiæ primi elementi; quæ globulos secundi elementi undequaque circumdat, iisque per universam pene peripheriam circumfunditur. Hinc in Orbe universo, ad mentem Cartesii, confurgit aggregatum quoddam materiæ primi, secundi que elementi; quod longe minus movetur, sive exagitur, hoc est

longe minus est concitatum, quam sola materia primi elementi. Longe tamen magis quam si materia secundi elementi sola in rerum natura existere potuisset. Aggregatum istud materiæ primi, secundi que elementi quaquaversum per Orbem effusum est id, quod Cartesius appellat *ætherem*, *materiam ætheream*, *materiam subtilem*; quæ meatus universos, universas intercapedines, atque omnia interstitia mixtorum varie ingreditur, pro ut diversa est eorum forma, & constitutio, eorumque densitas, & raritas.

Tertia tandem classis est reliquarum molecularum, quæ, utpote crassiores, atque inæquales, rudes, atque, ut ita dicam, indigestæ, figuras habent varias, valde dissimiles, quæ motui propterea longe magis resistunt, quæ videlicet difficilius moventur, atque exagitantur, & quæ iccirco ex facili mutuo sese comprehendunt, uniuntur, & motum plane amittentes in moles majores concrefcunt. Hæc appellatur ab eodem Cartesio *materia tertii elementi*; quam nos appellavimus *materiam tertii generis*. Materia tertii elementi est, quæ in hypothesis Cartesiana mixta compingit in rerum natura longe crassiora, tum sensilia, tum insensilia, *terram* videlicet, *aquam*, *aerem*, & *ignem*, & reliqua omnia, quæ iis componuntur, mixta crassiora, necnon etiam *spiritus*, *salia omnia*, *sulphur*, *phlegma*, & *caput* tandem ipsum Chymicorum *mortuum*, quod *tartarum*, sive *terra* a nonnullis vocatur; & quicquid iis denique, ex eorum sententia, in Orbe conflatur.

Corpora præfata, sive mixta, quum variis congregentur particulis diversi generis necesse est, ut spiraculis saltem minimis, ubique per-

Quid sit materia tertii elementi in sensu cartesiano, tertii generis in nostro.

Quare mixta variis ubique spiraculis diversi generis pervia sint.

pervia sint, varii quoque generis, hoc est variæ configuratis, quæ repleri debent materia subtili, sive æthere; qui ea, uti monuimus, ingreditur motu quodam perniciosissimo, quem suscipit ab impulsu vorticis universalis, uti pridem in Tractatu de Motu præcitato fuisse, ac luculenter exposuimus.

Qua ratione variæ opinioniones, quæ circa rerum naturalium elementa versantur, conciliari possunt. Materia præfata subtilis, quæ ingreditur corpora mixta, si vel adeo sit crassa, vel si non in tanta sit quantitate, ut exagitare queat in mixtis moleculas componentes, mixta, quæ componuntur, erunt hoc in casu corpora solida; eoque solidiora, ac dura magis, quo particulæ præfatae componentes ab æthere intime minus exagitantur. Contra autem, si vel ob tenuitatem, vel ob copiam majorem, eas æther commoveat, atque exagitet, erunt fluida; eoque fluidiora, quo magis exagitantur. In quo tamen id potissimum adnotare juvat, si a meatibus præfatis insensilibus, vel ob minimas angustias, vel alia de causa excludatur a materia primi elementi, tum moleculas componentes mixta naturalia tantam in motu acquiri celeritatem a materia concitatissima primi elementi, quæ sola eo in casu, & sui juris, ut ita dicam, facta, in spiraculis movetur, ut vel flammam, vel ignem, vel fervorem, vel fermentationem concipiant. Ex quibus patet a Democrito non alia de causa dissentire Cartesium, quod attinet ad elementa mixtorum, nisi quod Democritus particulas minimas elementorum componentes effingit individuas, & Cartesius eas ostendit dividi posse *indefinite*. Multo discrepare videtur a Peripateticis, quum materia primi elementi non

fit revera nisi quam ignis ille perquam tenuis defœcatissimus elementaris, qui procul dubio appellari quoque potest materia primi elementi, sive primi generis. Enim vero Anaxagoras (a) ignem æthera nominavit. Materia secundi elementi, sive secundi generis convenit cum aqua elementari. Materia ætherea, sive materia subtilis, sive æther cartesianus convenit cum aere elementari. Materia tertii elementi, sive tertii generis, eo quod crassior longe sit, quam reliqua elementa, atque motui longe minus idonea ob varias ac valde dissimiles particularum figuras, adamum convenire potest cum terra elementari, modo tamen ignis, aqua, aer, & terra in sensu usurpetur scholastico; idest dummodo usurpentur tamquam corpora elementaria simplicissima, purissima, quibus reliqua omnia mixta componuntur, & in quæ, sive resolvuntur postremo, sive resolvi possunt. Affectiones, & qualitates elementorum istorum exposuimus non modo in præcedentibus, verum etiam in Tractatu de Motu præcitato.

Si quis quærat, quare nequam appellet Cartesius ætherem, sive materiam ætheream *elementum*. Respondemus, id factum fuisse a Cartesio, quia æther, quum sit aggregatum ex materia primi, & secundi elementi, dici haud potest, corpus simplicissimum fore, uti sunt reliqua tria elementa, quæ & simplicissima, & diversi generis sunt.

Cur æther a Cartesio inter elementa rerum naturalium proprie non recensetur.

C A-

(a) lib. 1. de Cæl. text. 22.

CAPUT XXX.

De Regionibus Elementorum ex
hypothesi cartesiana.

Hypo-
thesis
Cartesia-
na, ratio-
ne regio-
nis ele-
mento-
rum, est
plane
commen-
titia, ne-
que sa-
cris pa-
ginis co-
heret.

Acutissime, perperam licet, urget Cartesius suam de elementis hypothesin, eamque accomodat ad systema damnatum copernicanum. Collocat enim in centro Orbis Solem, qui, penes Cartesium, nil aliud est, quam aggregatum materiæ concitatissimæ primi elementi. Sol undequaque materia circumdatur, sive potius circumfunditur secundi elementi ad globum terraqueum usque, qui componitur, ex illius sententia, materia tertii elementi. Id mechanice exposuit Auctor in Tractatu suo physico ad leges motus vorticis illius universi, cujus in centro Solem accommodavit. Hoc non modo commentitium est, verum etiam sacris adversatur Paginis, ex quibus habemus, globum terraqueum centrum esse fixum, & prorsus immobile vorticis ipsius Solis, qui ab Oriente motu suo diurno tendit in Occidentem &c. Præterea in principio creavit Deus Cælum, & Terram &c. nequaquam materiam simpliciter extensam, & motum, quem postmodum in ea suscitavit, uti idem fabulatur in systemate suo physico, licet per simplicem hypothesin ad explicanda rerum phænomena ad leges motus mechanici.

Negari
non po-
test ve-
ra, ac
physica
in rerum
natura
materiæ
cujus-
dam in-

Nihilominus, falsa quamvis omnino sit hypothesis cartesiana, ratione generationis, & situs elementorum, non negamus tamen existentiam in rerum natura materiæ cujusdam tenuissimæ insensibilis heterogeneæ, quam ætherem appellare possumus; eoquod per Orbem hinc inde moveatur motu

quodam perniciosissimo; quo, prout modo tenuior sit materia præfata, modo crassior, modo magis, modo minus copiosa, varios inducit motus, variasque progignit in mixtis vicissitudines, uti quoque in Tractatibus præcitatis demonstravimus. Hujusmodi quippe vicissitudines, generationes, & corruptiones mixtorum naturalium proveniunt omnes a motu molecularum componentium; quæ tamen, quum corporeæ sint, moveri nequeunt nonnisi concitatae ab aliis corporibus, quæ eas proxime impellunt. At, quum corpora ista, quæ proxime agunt in moleculis easque impellunt, sensus fugiant omnino, inferamus necesse est, insensilia esse; atque adeo ex iis materiam quamdam confici mobilem, concitatissimam, adeo tamen extenuatam, atque subtilem, ut sensus organa proxime afficere nequaquam valeat.

Proxime diximus, quandoquidem materiam subtilem, sive ætheream quotidie sentimus beneficio aliarum molecularum sensilium, quæ per eam impelluntur. Eam ex. gr. sensibus nostris in igne quotidie percipimus, non proxime, sed adjuvantibus particulis crassioribus, quæ inflammatae in materia combustibili, non alia de causa agunt, atque inflammantur, nisi quod solvuntur, exagitanturque ab æthere, sive ab aere eo tenuissimo, qui meatus minimos ingreditur materiæ præfatae combustibilis, particulas ejus componentes valide impellit, movet, exagitat, atque adeo mixti solvit compagem, & particulas solutas secum abripit; quæ propterea moventur, quaquaversum effunduntur, & vel sensus concitant.

Si quis tamen hic quærat unde materia ista ætherea sibi comparet

sensilis,
longe, la-
teque ef-
fusæ exi-
stentia.

Materia
ætherea,
insensilis
licet sit,
ab effe-
ctibus,
quos in-
ducit,
sensibus
quotidie
percipi-
tur.

Unde in aethere, penes nos, provenit motus ille celerissimus, quo per Orbem movetur. motum suum validissimum, respondemus a motu celerrimo vorticoso, quo circumducitur in vortice eo maximo, quo Sol quotidie in gyrum movetur per vortices eclipticam ab Ortum in Occasum, atque ab Occasu in Ortum circumcirca globum terraqueum. Etenim Sol, quum maximæ sit molis, & quum perniciosissime moveatur, fieri minime potest, quin semper impellat, & secum abripiat copiam maximam aetheris illius tenuissimi, qui propterea ita motus, atque compulsus vorticem concitat maximum rapidissimum, validissimumque, qui centrum cum globo terraqueo habet commune, uti quoque demonstravimus. Aether iste, sive aer tenuissimus, per quem in gyrum Sol movetur, ab Aristotele, (a) aliisque Philosophis veteribus, item & aether passim vocatur. *Hæc vero in aere. Hæc autem in aethere. Et aether in Cælo. Cælum autem non amplius in alio est.*

Quare corpora, quæ tum a Veteribus, tum a Chymicis, tum ab Atomistis proponuntur veluti elementa, revera elementa neutiquam sunt. Ex motu vorticis istius, uti palam fecimus, sive fiat prope globum terraqueum, sive a globo longe distans, motus maximus oriatur, necesse est, materiæ aethereæ; quæ celerrime movetur ab ecliptica vorticis ad axem globi terraquei, atque ab axe per polos in ecliptica &c. Hinc materia præfata motu hoc suo perenni motus universos mixtorum, tum intrinsecos, tum extrinsecos suscitare valet, quos in rerum natura, & secundum naturam, & præter naturam quotidie observamus. Atque adeo, posita in rerum natura materia fluida, positoque motu Solis in gyrum per Orbem universum, facile percipere, atque explicare possumus generationes omnes, corruptiones, affectiones, & proprietates natu-

Pascoli Oper. Med.

(a) *lib. 4. text. 46.*

rales mixtorum naturalium, dummodo tamen sint mixta physica inanimata, cogitationis videlicet, & sensus omnino expertia, quin diutius ad virtutes confugiamus occultas, ad proprietates sympathicas, atque antipathicas, & reliqua, quæ sunt revera in Accademiis tutissimum ignorantiae asylum. Quamobrem, existant quamvis in rerum natura quatuor Veterum, Chymicorum quinque, ac pene innumera Atomistarum elementa, ea nequam elementa revera habenda sunt, quum non sint corpora simplicissima, & nonnisi per motum alterius materiæ simplicioris concitatissimæ, cujus ope vel ipsa agunt elementa, qualitates suas exerere, atque exercere valeant. Quæ de elementis hætenus exposuimus, si quis accurate perpendat, æque ac intime percipiat, si tamen reliquas omnes Philosophiæ partes optime calleat, citra negotium per quam facile, & luculenter, nonmodo haurire poterit causas universas qualitatum, actionum, item & affectionum omnium, quæ in corpore humano, quatenus materiale est, contingere solent; verum etiam ea dilucide exponere ad mentem tum Veterum, tum Recentiorum, tum Chymicorum, qui in plerisque quaestionibus, verbis profecto potius, Mens ho-

minis, licet incorporea, necesse est, ut in corpore humano, quod informat, agat per organa corporea. Diximus quatenus materiale, quatenus videlicet vitam habet materialem, atque omnino corpoream ab actione organorum materialium. Etenim quatenus vivens, & agens quoque ope Mentis incorporeæ, quæ illud animat, informatque, necesse est, ut præter motum materiæ, ponamus in homine cogitationes quoque prorsus incorporeas; quæ in ejus

ejus Mente excitantur incorporea, in ea nempe forma hominis prorsus incorporea; quæ, utpote corpus informans humanum materiale, debet quoque, uti palam fecimus in animadversionibus præfertim nostris metaphysicis, in eodem corpore humano, & cum eodem corpore vitam habente, per organa ejusdem corporis agere &c.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quid sit
revera
mixtio
penes
Chymicos.

Quum ad invicem varia in unum congregentur elementa, ita tamen, ut ex mutua eorum unione corpus aliquod exurgat, in quo elementorum qualitates mutuo alterentur, id corporis *mixtum* proprie nuncupatur. Unio elementorum præfata *alteratorum* proprie dicitur *mixtio*. Quocirca apposite Aristoteles (a) *mixtio est, inquit, miscibilium alteratorum unio*. Miscibilia sunt elementa, quæ in mixtione vera alterentur, necesse est. Quandoquidem unio plurium ex. gr. seminum, quæ denuo secerni possunt, vocatur *appositio*; non secus ac aquæ, vinique permixtio in vase, nuncupatur *confusio*; eoquod, licet imposterum vinum ab aqua secernere non valeamus, novam tamen formam in hujusmodi mixtione minime sibi comparant, adeo ut tertium quid ex ea confurgat, quod neque vinum, neque aquam sapiat. Hinc mixtio, penes Chymicos, qui nullam in elementis admittunt veram alterationem, *est unio naturalis spiritus, salis, sulphuris, aquæ, ac terræ*. Naturalem dicunt, ut ab appositione, & confusione distinguatur mixtio, quas appellant

mixtiones artificiales, accidentales, extrinsecas.

Hoc posito, liquet primo in mixtione elementa esse debuisse contraria; secus enim sese mutuo alterare, & quodammodo destruere nequaquam possent. Liquet subinde, generationem a vera mixtione differre tantum secundum magis, & minus, nempe gradibus, quamvis affirmant Peripatetici pristinam elementorum formam remanere in mixtione, sed valde alteratam; in generatione omnino corruptam, ut nova adveniat. Hinc vulgatum illud penes Physicos: *corruptio unius, est generatio alterius*; quum generatio revera nil aliud sit, penes nos, quam major elementorum in mixtis alteratio. Hinc corpora mixta proprie dicuntur lapides, qui quamvis, vel penes nos, per digestionem alimonie cujusdam intus influentis incrementum sibi suscipiant, in iis tamen terra ex. gr. compacta, maximam, saltem ratione sensuum nostrorum, non subit alterationem. Plantæ contra, frondes, flores, fructus in arboribus &c., eoquod in iis eo perveniat elementorum alteratio, ut pristina eorum forma prorsus deleta, novam acquirant, uti declarant sensus, proprie nuncupantur *corpora generata, sive mixta generata*. Quamobrem corpora mixta dici quoque possunt terra hæc nostra sensilis, aqua, aer crassus, atque ignis hic noster materialis; quæ, quamvis materiam præ cæteris sapiant elementorum, a quibus denominari solent, nihilominus haud sunt corpora simplicia; aliis siquidem congregantur elementis, ut patet ex Physica.

In quo
differet
generatio
vera
mixtione.

(a) 1. de Generat. Cap. 10.

LIBRI PRIMI

SECTIO SECUNDA

De Febris, aliisque Morbis, qui afficere solent sanguinem, una & cor.

C A P U T I.

De Febris in genere.

Febris
definitio.

QUUM nihil aliud esse videatur *Febris*, quam *calor naturalis in corpore humano vivente præter naturam sive adauctus, sive imminutus, vitio quodam, quod pravam inducit sanguinis fermentationem*, ut febris natura, ejusque symptomata luculenter innotescant, quicquid de triplici sanguinis motu per meatus sanguiferos corporis humani viventis in præcedentibus innuimus, hic mente imprimis recolendum est; qui uti diximus, triplex est: *fluoris, fermentativus, localis, sive progressionis*; etenim febris, triplicem quamvis motum istum afficere quodammodo semper soleat saltem non directe, directe tamen, ut ex dicendis haurire quisque poterit, nonnisi motum sanguinis fermentativum afficit; quod, ut magis elucescat, conditiones singulas, quibus febris definitionem exposuimus, singillatim perpendere juvat. Et primo febrem ideo *calorem* esse affirmavimus in corpore humano vivente præter naturam sive *adauctum, sive imminutum*, quia in febris plerisque, calor quamvis augeatur, negare tamen minime possumus, vel in

febris quandoque, in iis nimirum, quæ *frigida* propterea nuncupantur, a principio ad finem calorem naturalem præter naturam imminui. Quinimmo & febres ipsæ, in quibus calor processu temporis augetur, non raro prævio rigore, uti docet experientia, suscitantur.

Dicimus præterea *humorum vitio*; calor quippe neque augetur in febris, neque imminuitur, ut ita dicam, *ab extrinseco*, quoniam admodum fit, quum foco v. gr. assidemus, neque a chilo optimi succi, ac fervido, neque a gelidis potionibus, neque ab aere extrinseco; verum oritur a prava quadam fluidorum alteratione, sive corruptela, quæ pravam sanguinis fermentationem procreat; siquidem optima sanguinis fermentatio, quemadmodum calorem naturalem inducit, ita quoque prava ejusdem sanguinis fermentatio calorem præternaturalem in corpore humano vitam habente inducat necesse est.

Ex quibus patet, partem in febris primario affectam *sanguinem* esse; qui profecto affici potest vitio, tum sui, tum reliquorum fluidorum: lymphæ videlicet, succi nervei, vel spirituum animalium, æque ac vitium, chyli, bilis, succi pancreatici &c., necnon & quandoque vitio item partium solidarum,

Declaratur definitio febris præallata.

Sanguis est, qui in febris, ex nostra sententia, primario afficitur.

rum, in quibus non semel humores stagnando corrumpuntur, atque in gyrum cum sanguine postmodum effusi, fermentationem febrilem suscitant; uti contingere quotidie solet in tumoribus, qui suppurant, ulceribus, vulneribus &c. Hinc illud Hippocratis (a) *dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quam jam confecto.*

Præter Dicimus partem in febribus **sanguinem in febribus, secundo tamen, reliqui afficiuntur humores cum partibus universis.** *primario affectam* sanguinem esse; etenim si una cum sanguine in febribus contingat, ut reliqui quoque afficiantur humores, item & organa fere universa, & cor præ cæteris, arteriæ, & nervi, id fit *secundario*, eo quod sanguis prius alteratus, & præter naturam sive fervidus, sive frigidus, reliquos humores coinquinare, item & organa lædere debeat.

Diagnos. Quod quum ita sit, signa febris diagnostica desumenda veniunt ab alteratione, quæ provenit in corpore humano, & ab eodem sanguine, qui in vasis sanguiferis prave fermentatur, & a cæteris partibus, tum fluidis, tum solidis, quæ in eodem corpore humano vitam habente, ob pravam sanguinis fermentationem, alterari, & lædi debent. Quocirca febris indicia primaria esse solent calor præter naturam aut adauctus, aut imminutus. Secundaria pulsus præter naturam immutatus, virium defectus, pandiculationes, oscitationes, cephalalgia, artuum, lumborumque dolores ut plurimum vagantes, nervorum permolestæ irritationes, rigores cutanei, appetitus defectus, nausea, quandoque vomitus, urinæ non congruæ, & reliqua; quæ, quamvis in febribus non æque semper respondeant, neque febres tantummodo comitentur, in febribus tamen examinanda,

(a) *Sect. 2. Aph. 47.*

ac sedulo in ægrotantibus perquirenda sunt, quoniam per fermentationes febriles, aut proxime, aut remote in corpore humano, dum vivit, ut plurimum excitantur.

Causæ. Causam febrium proximam universalem efficientem ex iis, quæ ante jam diximus, patet, vitium esse sanguinis, quod pravam sanguinis fermentationem peperit. Quia autem sanguinis fermentatio, uti monuimus, suscitatur per materiam *primi generis*, sive *primi elementi*, quæ sola per meatus minimorum sanguinis massam componentium evagatur, inferre debemus, vitium sanguinis præfatum, quod febrem suscitatur, situm esse præsertim in humore quodam, ut ita dicam, heterogeneo, qui meatus minimos præfatos immutare ita valeat, ut plus, vel minus, quam par est, ad fermentationem naturalem inducendam, excludatur materia *secundi generis*, sive *secundi elementi*; quæ, uti ex Physicis habemus, maximum motum, maximum momentum, maximamque celeritatem in æthere compefcit materiæ primi generis &c. Humor autem heterogeneus, extraneus, ut ita dicam, sive non congruus, qui *fermentum febrile* appellari potest, aut generatur in eadem sanguinis massa, aut per meatus, sive spiracula cutis, aut per pulmones una cum aere inspirato, aut per ductus lacteos vasa ingreditur sanguifera. Quapropter causa febrium remota præcedens, sive *procatartica*, educenda est potissimum a qualitate, & quantitate *sex rerum nonnaturalium*, quibus, aut utimur, aut quandoque potius abutimur.

Prognosis. Prognosis desumitur in febribus a temperamento ægrotantis, a

na-

natura caloris febrilis, tum exterioris, tum etiam interioris, a qualitate, & quantitate pulsus, item & urinæ, a sanguinis inspecti constitutione, necnon & a varietate, atque intensione reliquorum symptomatum, quæ in febribus contingunt; de quibus tamen omnibus suo loco singulatim dicendum, ubi de febribus singulis ex professo acturi. In genere tamen adnotandum, sevo scatentes febribus ardentibus longe minus lædi, cæteris paribus, quam graciles, & macilentos. Sevum enim uno eodemque tempore, quo solvitur, & ut ita dicam, funditur ob exscescenciam febrilem, a sanguine præterlabente absorbetur, atque adeo oleositate sua tantum sanguinis fervorem lenire, ac blande compescere valet. Pulsus magnus in principio plerumque bonus, & quo major, eo melior habendus. Contra, quum imbecillitatem præferat, eoquod vires tum indicet maxime fractas, dubii eventus existimandus. Intermittens, nisi una, & valde debilis sit, non pessimus habendus. Syptomata in febribus, licet ingravescant, cum pulsu tamen magno, atque æquali, meliora sunt, quam leniora cum pulsu parvo, & inæquali. Urina turbida, nihil in matula deponens; magnam in febribus humorum perturbationem declarat. Quo tenuior, & rubicundior, eo pejor. Quamdiu cruda, tamdiu suspecta. Quo major, vel minor ex indiciis apparet sanguinis perturbatio, eo quoque magis, vel minus anceps haberi debet febris. *Autumnales longæ ut plurimum, aut mortales*, tum maxime, quum symptomata ingravescant. Id

Pascoli Oper. Med.

(a) *Aph. 10. Sect. 2.* (b) *Aph. 68.*

(d) *Sect. 1. Aph. 11.*

perfecto ob spirituum animalium, atque vitalium, quos calor æstivus pridem dissipavit, inopiam.

Non secus ac in cæteris affectionibus, ita & in febribus, ut methodice curentur, ex triplici fonte, *diætetico* nimirum, *pharmaceutico*, ac *chirurgico* elicienda sunt præsidia medica. In diæta id præ cæteris observandum in genere, ratione victus ex Hippocrate (a), quod *corpora impura, quo plus nutries, eo magis lædes.* (b) *Si quis cibum febricitanti dederit, ut sano robur, sic laboranti morbus,* quandoquidem in febribus, organorum facultatibus enervatis, aut saltem immutatis, alimentorum copia neque digeri probe, neque extenuari, neque defœcari, neque commode distribui potest. Habenda tamen ratio est temperamenti, regionis, anni temporis, ætatis, febrisque naturæ, de quibus universis suo loco dicendum. Interim de diæta in febribus, ex eodem Hippocrate (c), id in genere adnotare juvat primo, quod *victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & aliis, qui tali victu uti consueverunt;* fluida nempe alimenta longe facilius concoquuntur, citius, citraque magnum laborem solidas partes, æque ac fluidas corporis humani viventis reficiunt. Secundo, quod *in accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare, nocuum est;* & quibus *per circuitum sunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet;* (d) in accessione enim cibus ingestus organa jam labefactata, magis adhuc defatigat, atque adeo febricitantem magis quoque lædit. Observamus tamen bilem nonnullis, aut reliqua viscerum fermenta in accessionibus ita exal-

Cutatio
diætetica.

E iij

tari,

Sect. 7. (c) Sect. 1. Aph. 16.

tari, ut nonnisi aliquid vel in ipsa accessione in refectionem iis propinetur, adeo laborent, ut syncopæ frequentissimæ superveniant, aliaque pessima symptomata, non sine maximo vitæ febricitantis discrimine. Ratione motus, & quietis, motus nimius, exercitatio videlicet membrorum nimia, dissipat nimis partem fluidorum volatiliorem, ac propterea organorum facultates magis, magisque enervat. Quies contra, si nimia sit, efficit, ne sanguinis recrementa debite per glandulas excernantur, quæ propterea in vasis intus cumulata fermentationem febrilem magis adhuc fovent. Quicquid innuimus de motu, & quiete, idem ferme dicendum de somno, vigiliisque. Animus, quantum fieri possit, vacans a curis universis hilaritatem servet. Hilaritas quippe sola febres quandoque, contumacissimas licet, extinxit.

Curatio
pharma-
ceutica,
item &
chirurgica.

In Pharmacia febricitantes omnes, ubi saltem febre laborant calida, humectare, & refrigerare debemus: *omnis febris, qua febris humectatio, ac refrigeratio remedia sunt ex Galeno (a)*. Præmissis itaque, si tamen conveniunt, lenibus purgationibus, aut clysteribus simplicibus, quibus blande solvatur alvus, iis potissimum, qui aut edaces sunt, aut alvi adstrictionem patiuntur, aut repletionem nimia laborant, propinandæ sunt potiones copiosæ refrigerantes idoneæ, de quibus omnibus suo loco inferius. In Chirurgia, æstui febrili sedando, an sanguinis missio conveniat, in quibus, & quando opportune conveniat, id quoque de febribus singulis sermone in sequentibus habentes, quanta valeamus industria, protulimus.

(a) *Meth. med. lib. 9. cap. 14.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Definitionem, quam de febre tradidimus, si quis accurate perpendat, longe satius per eam, febris naturam proprie, ac clare circumscriptam nos exposuisse sibi suasum iri non diffidimus, Dialectica dummodo probe instructus, recte definiendi, describendique genuina calleat præcepta; quam, si aut cum Hippocrate, aut cum Galeno quis dixisset: *conversionem esse naturæ caliditatis in igneam naturam*; aut cum Avicenna: *calorem esse præternaturalem in corde accensum, & median- tibus sanguine, & spiritibus, per arterias, & venas in totum corpus diffusum*; aut cum Villisio: *motum esse inordinatum sanguinis, ejusque nimiam effervescentiam cum calore, siti, aliisque præterea symptomatibus, quibus œconomia naturalis varie perturbatur*; aut, non ita pridem, cum ipso Bellino: *vitium esse sanguinis, aut in motu, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in horum aliquibus, aut in omnibus*; omnes quippe superius allatæ definitiones, tantorum Virorum cum venia dixisse liceat, vel plane obscuræ sunt, vel falsæ, vel saltem non propriæ, eo quod solis febribus nonmodo conveniant, verum & ad alias extendantur affectiones.

Compa-
rantur
aliorum
de febre
cum no-
stra defi-
nitiones.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Signum dicitur quicquid rem aliquam significat, siue quicquid evidens est, cuius ope res aliqua occulta quodammodo educitur; quæ mobrem in Re medica; in ea

Quid sine
signa, ea-
que in
suas clas-
ses distri-
buuntur,
vi-

videlicet Medicinæ parte, quam *Semioticen* appellavimus; signum vocamus *quicquid*, aut declarat, aut notum facere valet ea, quibus indigemus in medendi methodo, ut dignoscamus, an corpus humanum vivens ægrotet, cuius generis sit affectio, qua ægrotat &c. Hinc alia dicuntur *salubria*, alia *insalubria*, alia *neutra*, utpote quæ, vel sanitatem indicent corporis humani viventis prosperam, vel adversam, sive morbum, vel neutram ejusdem corporis dispositionem, quam ut possibilem profert Galenus. Rursus alia vocantur *pathognomonica*, idest morbum indicantia. Alia *synedrevonta*, nimirum *assidentia*. Pathognomonica morbum indefinenter comitari solent; cum eo quippe incipiunt, augentur, imminuunturque, usque dum tandem deficient; ideoque morbi essentiam proprie commonstrare valent. Synedrevonta morbis non cohærent necessario, neque eorum indicant essentiam; verum indicant potius quicquid affectionibus evenire solet per accidens, ratione scilicet, tum *magnitudinis*, tum *indolis*, tum *eventus*. Signa hæc prodeunt ut plurimum processu morbi; quocirca nuncupantur quoque *epiphenomena*, nimirum post apparentia, *epigenomena*, hoc est post genita. Præterea alia eorum præsentem indicant corporis humani viventis statum, dicunturque *diagnostica*, sive *demonstrativa*. Alia prænunciant futura, dicunturque *prognostica*. Alia præterita commemorant, diciturque solent *commemorantia*, sive *anamnestica*, quæ tamen passim, tum sub diagnosticis, tum sub prognosticis, comprehenduntur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quicquid morbis excitandis quomodocumque, aut confert, aut conferre valet, id morbi causa dicitur. Hinc alia dicuntur *per se*, alia *per accidens*. Per se dicitur, quum agit primo tamquam causa efficiens, ratione illius, quam producit affectionem; ut *scammonium* ex.gr., quod, calidissimum licet censeatur, bilem nihilominus, penes Galenicos, calidosque humores egerit: tamquam causa *per se*, viscera impense præter naturam calefacere valet, eorumque inflammationes inducere: eadem contra viscera, tamquam causa *per accidens*, humores calidos educendo, potest quandoque præter naturam refrigerare; ideoque tamquam causa *per accidens* idoneum censeari potest *scammonium*, hepatitis ex. gr. intemperiei frigidæ, & siccæ pariendæ. Præterea, modo appellatur *causa principalis*, modo *adjuvans*, modo *sine qua non*. Principalis est, quæ affectionem proxime producit, quæque sola eam inducere valet. Adjuvans est, quæ sola quamvis affectionem non inducat, aliis tamen, ut inducatur, auxiliatur; requiritur nimirum tamquam conditio necessaria. In *tumore* ex.gr., qui ob contusionem extrinsecus intumescit, tubuli contusi, & labefactati, partem affectam licet non attollant tamquam causa efficiens, sunt tamen veluti conditio perquam necessaria, ut pars affecta in tumorem attollatur; quæ profecto in iis circumstantiis neutiquam attolleretur, atque intumesceret, nisi in tubulis læsis humores stagnando concreverent, eorumque propterea parietes ex in-

Quid sine causæ; eaque in suas classes distribuuntur.

terioribus versus exteriora in omnem dimensionem propellerent. Rursus dici potest modo *proxima*, modo *remota*, prout vel proxime, vel remote morbos inferat. Item modo *exterior*, modo *interior*. Exterior, vel est necessaria, vel nonnecessaria. Causæ exteriores necessariae sitæ sunt in vitio quodam, sive abusu sex rerum nonnaturalium, de quibus ante jam diximus; quæ, quum bene se habeant, & quum iis probe, ac opportune utamur, morbos quamvis non inferant, necessario tamen quodammodo afficere debent corpus humanum vivens, quod secus vivere diu nequaquam posset. Non ita ex. gr. lapidis ictus, viperæ morsus, & reliqua, quæ, quum sint fortuita, inter causas morborum exteriores nonnecessarias recensentur. Causæ interiores, quæ videlicet, in recessibus corporis humani viventis delitescunt, sensibus haud quaquam obversantur, sed per simplices conjecturas deprehenduntur, sunt vel *antecedentes*, vel *conjunctæ*. Antecedentes movent conjunctas, ut affectionem proxime pariant. Quocirca in tumore præter naturam sine causa manifesta extrinsecus exorto, humor, qui ad partem confluit affectam, priusquam ibi stagnet, causa antecedens est. Humor stagnans, qui jam confluit, & qui tumorem proxime producit causa *conjuncta* vocatur. Id de causis quoque exterioribus, quæ propterea exteriores *conjunctæ* nuncupantur, tum, quum morbum proxime pariant, dicendum est. Telum ex. gr. quod vulnus infligit, ratione vulneris infligti, est causa externa *conjuncta*. Causæ exteriores antecedentes passim in Re medica vocitantur *procatarticae*, idest *præincipientes*. Causa *conjuncta*,

vel *simpliciter conjuncta* est, vel *continens*. *Conjuncta simpliciter* est, in exemplo superius allato, telum vulnus infligens, quo posito ponitur & vulnus, eoque tamen ablato, vulnus haud aufertur. *Continens* est, qua posita, ponitur morbus, & sublata, morbus, quem infert, aufertur. Calculus iccirco obstructionem faciens in collo vesicæ, non injuria haberi potest veluti causa *conjuncta continens interior*, ratione suppressio- nis urinæ; quæ eo in casu, ideo non egeritur, quia calculus resistit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

EX signis prognosticis, quæ uti monuimus, in morbis futura indicant, alia designant morbi *eventum*, an videlicet ad salutem, an ad interitum tendat. Alia *tempus eventus*, an brevi nimirum, an diu duraturus sit. Alia *modum in eventu*, an scilicet qua solvendus sit crisi, si ad salutem; an quibus opprimi symptomatibus debeat æger, si ad interitum.

Varia ratione prognos- tis, signorum genera.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUICQUID causa morbi in corpore humano ægrotante, præter morbi essentiam, producit præter naturam, sive molestum, dicitur *symptoma*, quod revera nihil aliud est, quam *accidens*, sive potius *modus præternaturalis*, sive *essentialis*, sive *accidentalis*, qui morbi essentiam *insequitur*, & sine ea *subsistere nequit*. Essentiam morbi *insequitur*, aut *prioritate tantum nature*, aut *prioritate temporis*, & *nature*, sive aut proxime, aut

Quid sit symptoma.

remote . Quamobrem triplex est symptomatum genus . *Actio laesa . Excrementorum vitium . Qualitas partium mutata .*

ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ.

Distribuitur medendi methodus in suas classes , in Diætam scilicet , Pharmaciam , & Chirurgiam .

Medendi methodus , in qua præsertim sita est curatio therapeutica , apud Capiuaccium , aliosque nonnullos Praxis Medicæ scriptores , est *Ars , qua per indicationes inveniuntur auxilia , ut deperdita sanitas corporis humani viuentis restituatur .* Medicinæ pars , quæ de hac agit arte , Græcis *Therapeutice* nuncupatur . Indicatio , penes Practicos , est *ostensio auxiliorum , sive potius agendorum demonstratio .* Dicitur quoque *communitas* , item & *scopus* , quæ voces frequentissime a Clinicis usurpantur . Scopum tamen luculentius describendum existimamus , *perceptionem esse , sive comprehensionem iuvantis ex indiciis in morbo desumpti .* Quicquid percipitur iuvans , vocatur *indicatum* ; quæ indicant , dicuntur *indicans* . Nexus inter indicans , atque indicatum , vocatur *indicatio* . In tumore , qui præter naturam extuberat , habemus indicia humoris stagnantis ; qui , ut curetur , resolutionem indicat ; ac propterea humor stagnans hoc in casu indicans est . Resolutio , sive præsidia , quæ resolvere debent , sunt *indicatum* . Mutua connexio , quam inter humorem stagnantem in parte affecta *resolvendum* percipimus , & *resolutionem* , ratione curationis , est quod *indicatio* dici debet . Auxilium , sive præsidium idem ferme sonat , ac si dicas *remedium* : id nimirum , quod sanitatem , aut præsentem conservare , aut amissam restituere valet . Ex triplici fonte desumuntur auxilia . *Diæte-*

tico . Pharmaceutico . Chirurgico . Diætæ dicitur victus ratio , vivendi modus , ac lex , certa victus institutio , & norma , non in solo cibo , potuque consistens , verum in omnibus aliis rebus non-naturalibus dictis . Pharmacia hic sumitur pro ea therapeutice , nec non etiam hygiene parte , quæ versatur circa auxilia per os sumenda ; quæ vocantur quoque præsidia , sive auxilia , sive remedia interiora , atque universalia . Chirurgia proprie est ea pars tum hygiene , tum therapeutice , quæ rectam beneficio manus , equeac instrumentorum , pro sanitate , vel conservanda , vel recuperanda , nos docet administrationem . Hic tamen sumitur pro ea Medicinæ parte , quæ versatur in auxiliis exterioribus , partibus externis præsertim apponendis , sive injiciendis , quæ propterea vocari quoque solent *auxilia particularia , localia , sive topica .*

C A P U T I I.

De Febre Ephemera.

Febres , aut continuæ sunt , aut intermittentes , aut continuæ intermittentes , quæ *periodicæ* quoque passim nuncupantur . Continuæ distribuuntur in *Ephemeras , Acutas , & Chronicas* . Acutæ modo *benignæ* sunt , modo *malignæ* &c. Febris Ephemera , sive *Diaria* , est *febris quædam continua simplex ; sive benigna , quæ sine periculo citissime solvitur per circuitum ut plurimum viginti circiter quatuor horarum .* Hinc dicitur *ephemera* , unius videlicet diei .

Febris ephemera fere semper excitari solet prævia quadam levi per cutim universam horripilatione ; quam insequitur calor fe-

Descriptio Febris Ephemerae .

Diagnosis .

febrilis, intensus licet, æqualis tamen a principio ad finem, nullo alio intercurrente paroxysmo. Cutis præterea in febre ephemera affectis mollis, atque humida, sive leniter madida tactui esse solet. Cæterum reliqua omnia, quæ reliquis in febribus indiscriminatim observamus symptomata, & febres ipsæ ephemerae habere solent.

Causa. Febrem ephemeram exoriri plerumque observamus, præpedita recrementorum, sive sensilium, sive insensilium, per minimos cutis meatus, expiratione. Enim vero frequentes sunt potissimum tempore hyemali, ubi aer, flantibus præsertim aquilonibus, rigidior, ac gravior factus, validius comprimit cutem, ac in cute comprimit glandulas, earumque vascula excretoria, item & valvulas minimas, ac meatus minimos, in quibus sistit minimorum effluvia expiranda; quæ in massam iccirco sanguinis retrogressa pravam sanguinis inducunt fermentationem: idest eam fermentationem, unde oritur ephemera; quæ haud cessat, nisi fermentum illud febrile non congruum, atque effæctum, sive effervescentia absumatur, sive in sudorem, aut in urinam excernatur, vel alio quovis pacto a reliquo sanguine, ut ita dicam, despumetur. Nil mirum igitur, si suscitetur ephemera, sudore intempestive præcluso aut salivatione intercepta, fluxuque compresso hæmorrhoidali &c. quæ non alia ex causa febres hæcè passim movisse deprehendimus.

Prognosis. Febris ephemera, uti ex hæcenus dictis hauriendum est, omni periculo vacare solet. Quinimmo, & sponte, ut ita dicam, sua procul ab omni opera medica, sive in sudorem, sive saltem in madorem ex cute universam, ut

plurimum extenuata, resolvitur. Non est tamen quod, & ob errores in victu, aliisque rebus ad diætam spectantibus, & ob præfidia medica præpostere adhibita, tandem aliquando exulcerata degenerare non possit in *synochum putridam*, in *hæcticam*, aliasque graviores affectiones. Hinc, ne id succedat, caute semper incedendum.

Curatio. Quinimmo, quia ephemera, uti diximus, citissime solvitur, ideo fatius conducit semper ejus solutionem prorsus relinquere naturæ, ac temporis beneficio. Aer, quem respirare hoc in casu debet æger, eligatur temperatus, & quantum possit purus. Nocent insolationes, balnea frigida, aer ventilatus, & reliqua, quæ, vel nimium movent, vel transpirationem sistunt. Victus perquam tenuis sit, concoctu facilis, atque humidus, quinimmo & plerumque nullus. Potiones conveniunt potius tepentes, frequentes, & largæ; quæ propinari possunt ex aqua simplici hordeacea, sive mellita, sive saccharata. Necnon etiam conveniunt decoctiones the, caffè, infusiones florum violarum, borraginis cum corticibus citri, sive aurantiorum &c., quæ diaphoresin, item & diuresin citra periculum blande movere valent. Si adsit repletio, alvo præsertim suppressa, injiciendi sunt clysteres, horis tamen opportunis, simplicissimi, ex eadem aqua hordeacea, modice aut salita, aut saccharata, aut mellita, sive ex decoctionibus emollientibus, ex jure, & similibus, quæ ventrem leniter concitant, atque intestina fovent, humectantque. Defricationes quoque per cutim universam, & cucurbitulas leves membrum extrinsecus ubique defixas plurimum idoneas febribus hujusmodi.

modi mitigandis, solvendisque existimamus. Verum enim vero, quandoquidem ad praxin medicam faciendam melius erudire nemo poterit Tyrones, quam ipsa experientia, Rerum præsertim medicarum dux, & magistra, ad calcem singulorum capitum, historiam practicam exponendam suscepimus; ut inde luculentius quisque feligat quicquid practice in ea præstare debeat affectione, quam clinice tractare aggreditur, & quam pridem, theorice tantum, atque in genere, ut ita dicam, proposuimus.

Historia I.

Quicquid, febri Ephe- mere mendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

TItyrus agrestis ætatis suæ annum agens decimum circiter octavum corporis validi, modicæ staturæ, non pinguis, neque macilentus, plethoricus tamen, Mense Decembri venando plurimum insudans, ac sudore repente præcluso, febre ardentissima, prævio autem per artus præsertim, necnon etiam per dorsum, & lumbos, rigore, inde corripitur. Conqueritur in paroxysmo de dolore capitis acuto, ac permolesta temporum pulsatione, sitique intensa. Pulsus habet celerem, & magnum, cutem mollem, humidamque una & cætera symptomata, quæ febrem ephemeram ex cutis constipatione, uti pridem exposuimus, futuram fore, prædicere solent. Quamobrem nisi vehementiora subsequerentur, eam haud maximi fecimus; non desperantes crisi quadam, sive sensibili, aut per sudorem, aut per urinam, sive saltem insensibili per minimos cutis meatus erumpente, brevi solutum iri. Iccirco, ut a cibo prorsus per horas 24. sese abstineret æger, constituimus. Quinimmo, quia crapulis ante

indulserat, & alvus erat adstricta, eam clystere blande solvendam existimavimus. Quocirca clystere simplicissimum ita præscripsimus A. Et ad sitim restinguendam, emulsionem hanc B, quam, ut ad libitum large biberet, potestatem fecimus.

Itidem diaphoresi tempestive promovendæ, cutim universam, palmis oleo amygdalarum dulcium inunctis, ut leniter defricaretur, fecimus. Enim vero, ea per vices large hausta emulsione, clystere una & fœcibus abunde restitutis, ac universo corpore, ut ante jam innuimus, defricato, placide obdormivit æger. Sudor per universum corpus erupit, & febris ante horam a morbi principio 18. planè cessavit.

A R̄. Mell. comm. unc. iii. Sal. comm. dragm. ii. Aq. bord. q. s. m. pro clystere, ut m.

B R̄. Sem. melon. unc. ij. Aq. Nuc. sive comm. lib. i. m. f. emul. S. A., & adde Syr. violat. violac. unc. ij. b., ut m.

A N I M A D V E R S I O N E S
P A T H O L O G I C Æ .

IN plerisque morborum quatuor distinguuntur tempora. *Principium. Augmentum. Status. Declinatio.* Principium nuncupatur quoque proprie *invasio*, sive *accessio morbi*. Augmentum dicitur quoque *exacerbatio morbi*. Status proprie vocatur *vigor morbi*, sive *paroxysmus*, a nonnullis quamvis promiscue dicatur *paroxysmus* *invasio*, item & *accessio*. Declinatio, quæ tamen ut plurimum deest in morbo lethali, qui multo ante plerumque interimit, nuncupatur etiam *finis*. Id, non modo de morbis præcipuis, verum etiam de symptomatibus nonnullis, & de singulis præsertim recur-

Quid sit principium, augmentum, status, & declinatio morbi.

bus

bus, qui, aut periodice, aut erraticè, aut alio quovis pacto in affectionibus potissimum intermittentibus invadunt, dicendum est.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Quid sit
clyster.

Clyster, *clysterium*, *clisma*, aut *enema*, nonnisi *injectionem*, sive *ablutionem* in Praxi medica sonant. Clinice tamen usurpatur ut plurimum pro injectione fluidorum in anum, sive in intestinum rectum, beneficio fistulæ, aut tubi cujusdam idonei. Alii dicuntur alterantes, purgantes alii; quibus addunt item & roborantes, ratione qualitatis rerum, quibus parantur. Nos autem eos distinguendos satius ducimus in emollientes, atque irritantes; in quibus id potissimum adnotare juvabit; eos plane falli, qui, ut alvus validius purgetur, clysterem emollientibus, una atque irritantibus componunt, haud prævidentes, quicquid emollit, acrimoniam irritantis enervare; non secus ac quicquid irritat, vim non semel emollientem frustrari.

An per
clysteres
nutriri,
ac refocillari
possit
corpus
humani
vivi.

Clysteres in genere quo simpliciores sunt, eo plerumque validiores, citra quamvis maximum ægrotantis incommodum alvum cieant. Quamobrem eos ex simplici aqua hordeacea, sive modice salita, sive mellita, sive saccharata frequentissime præscribere consuevimus, optimo fere semper cum successu. Præter clysteres præfatos, habemus quoque clysteres refrigerantes, anodynos, refocillantes, necnon etiam nutrientes. De clysteribus anodynis id adnotemus præ cæteris oportet, opiata, doloribus intestinorum sedandis, per clysteres im-

missa, si dosin convenientem superant, soporem quandoque lethalem intulisse. An vero liquor per clysterem injectus refocillare, & nutrire possit, id hæcenus incertum est. Quod refocillare possit ut plurimum probabile existimamus. Quod possit nutrire, id maximas, penes nos, patitur difficultates, & quamvis omittamus, portionem saltem quamdam tenuissimam fluidi illius, quod clystere impellitur in fistulam intestinorum, per vasa lactea ex colo perducitur in receptacula Mesenterii, ut ibi cum chylo immisceatur; nihilominus rem perdifficilem ducimus, ut in alimoniam partium alendarum transire valeat, nisi in ventriculo prius, atque in intestinis, ope succorum digestionis, extenuatus sit, alteratus, atque digestus; quod fieri nequaquam potest, nisi materia enematis ex intestinis crassis transferatur in tenuia; quo sane, valvula Bauhini reluctante, transferri nequit. Et in volvulo, si clysteres quandoque immisos non modo, verum & fæces ipsas vomitu egestas observemus, id præter naturam, motu intestinorum peristaltico inverso, evenisse haud dubitandum.

Temporibus fere nostris a Recentioribus excogitatum quoque fuit instrumentum quoddam, quo, vel fumum tabaci in usum clysteris per anum sibi quisque commode adhiberi, immittique possit, intestinorum doloribus contumacioribus, cito, blande, ac opportune sedandis, discutiendisque. Instrumenti hujusmodi structuram, formam, item & modum adhibendorum id generis clysterum, fuse nobis descripsit Bartholinus (a); necnon & Federicus Dekkers. (b)

Clyster
ex fumo
tabaci
per an-
num im-
misso.

(a) Cent. 6. hist. anatom. 66.

(b) Observ. suis præf. circa diuretica.

CAPUT III.

De Synocho simplici.

QUum ultra spatium horarum 24. producat febris continua benigna, quod non raro contingit, solvi nequaquam solet, nisi ad quartam, aut quintam, aut septimam diem; quo in casu, si intra terminos hosce feliciter solvatur, proprie dicitur *Synochus simplex*. Sin autem eos prætereat, & ulterius perducatur, vocatur *Synochus putrida*, aut *fermentativa*. Definiri itaque potest Synochus simplex, *febrem esse continuam simplicem, sive benignam, quæ ut plurimum, utpote benigna, sine periculo effervescit, neque ultra diem septimam producitur*. Synochus dicitur, quasi continens, idest contiguum, sive non intercisum. Hujus causam sibi suadebant Majores in vasis dumtaxat contineri, atque humores propterea, solidis partibus planæ illæsis, tantum affici. Synochus simplex eadem fere habet symptomata, quæ habere solet simplex ephemera. Synochus tamen simplex sub vesperam plerumque exacerbatur, atque a cibo sumpto, quod de simplici ephemera haud observamus. Ideo sub vesperam exacerbatur, quia aer vespertinus crassior, atque impurior factus, spiramenta cutis extrinsecus plurimum immutare, atque per pulmones inspiratus massam sanguinis intrinsecus inficere valet. Neque mirari debemus, si chylus non procul a pastu, rudis, indigestus, & crudus per ductus lacteos, & per thoracicum in vasa sanguifera proxime immisus, fermentationem sanguinis naturalem magis, magisque turbet, atque excandescentiam febrilem validius foveat.

Quum Synochus simplex nihil aliud sit, quam longior, & validior, ut ita dicam, ephemera, credendum est, vitium sanguinis, quod pravam in febribus fermentationem inducit, majus esse non nihil in Synocho simplici, quam in simplici ephemera, utpote quæ mitior, uti ante jam diximus, & brevior esse debeat.

Synochus simplex, levis licet, & sine periculo plerumque sit, cum majori tamen periculo haberi debet, quam simplex ephemera. Persæpe ad quartam, ad quintam, & ad septimam tendit diem, & nonnisi aut sudore, aut urina, aut quandoque hæmorrhagia extenuatur.

In Synocho simplici tenuis sit victus, humectans, refrigerans, concoctuque facilis. Potiones largæ conveniunt, non secus ac in capite præcedenti ad ephemeram curandam proposuimus; quinimmo, & quum ardor febrilis impense urgeat, optimo cum successu gelidas quoque ad nimium viscerum æstum febrilem compescendum subacidas non semel propinavimus. Ad sordes ex meatibus primarum digestionum detergendas, necnon & ad intestina fovenda, abluendaque, clysteres conveniunt refrigerantes, atque emollientes. In plethoricis sanguinis missio haud negligenda, & tum, quum maxime, vel menstrua suppressa, vel fluxum interceptum hæmorrhoidalem, vel ex naribus, subsequuta sit synochus. Defricationes, cucurbitulæ, inunctiones, & fots modice tepentes, & reliqua exteriora, quæ cutim extendunt, atque emolliunt, ejusque meatus explicant, opportune adhibita, nonnisi plurimum conferre valent.

Causa.

Prognosis.

Curatio.

Definitio synochi simplicis.

Diagnos.

Historia II.

Quic-
quid ,
Synocho
simplici
meden-
do, præ-
flare
consue-
vimus ,
historia
declara-
mus .

DAmætas viator , vir ætatis annorum triginta , optime constitutus , temperamenti , quod vocant calidum , & humidum , sive sanguineum , habitus plethorici , nonnihil pinguis , proceræ staturæ , ac pene athleticus , qui sanguinem floridum , stasis temporibus , ac propemodum periodice vere quotannis ex naribus emittere consuevit ad libram , & ultra , non sine maximo œconomix animalis commodo . Mense Aprili sub dio equitans , aere sereno , ac feriantibus ventis , ob Sokis ardorem plurimum insudat . Prope vesperam , zephyro flante frigidiusculo , cessat illico sudor . Paulo post rigore quodam correptus , una & doloribus per articulos potissimum circumvagis , iter sistit . In proxima recumbit taberna . Rigorem , qui ad horam circiter duravit , insequitur ardor febrilis , levis quamvis initio , vehementissimus exinde . Incœnatus obdormit inquietus , atque insomniis exagitatus . De dolore capitis pergravi potius , quam acuto , conqueritur expergefactus . Sitit , fauces quamvis , una & linguam humidam habeat . Pulsus frequens est , æqualis autem , & altus . Urinæ sanorum sunt similes . Facile respirat . Congruè decumbit . Mollis , ac rore veluti quodam tenuissimo superfusa extrinsecus deprehenditur cutis . Sub vesperam , eadem ferme hora , qua pridie sese manifestavit , exacerbatur febris . Postridie diluculo nobis in Nosocomio sese commisit curandum . Pulsus iccirco , symptomata , æque ac causas sedulo explorantes , febrem , qua Damætas laborabat ; synochum fore simplicem non despe-

ravimus . Ad alvum itaque , quæ diu compressa fuerat , concitandam , clystere simplici immisso , libram circiter sanguinis ex brachio confestim educendam duximus ; atque hora circiter a phlebotomia elapsa , ut sitim large expleret , potionem hanc A frigidiusculam præscripsimus . Neque alio victu in refectionem bis in die utebatur , quam ferculo ex hordeo , & pane in jure modice salito , elixato , atque expresso , ovorum vitello superaddito . Pro potu ad libitum forbebat , aut aquam simplicem hordeaceam , aut nucerianam , aut communem cum saccharo depurato , succo & corticibus , sive citri , sive limonum non insuaviter paratam . Siti haustibus reiteratis præscriptæ potionis , expleta , horis duabus circiter a sanguinis missione placide obdormivit . Longe melius sese habere experrectus prædicabat . Enim vero febris inde in dies semper decrescere cepit , donec eadem in omnibus ab ægro servata methodo , sudore uberissimo sub finem a decubitu diei quartæ omnino evanuit .

A ℞. Syr. de pom. unc. ii. de cort. citr. unc. i. Aq. Nuc. , sive font. purissim. lib. v. Succ. limon. q. s. ad g. s. m. f. p. , & large bibat iterum , atque iterum , donec sitis omnino restringatur .

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ.

Nihil aliud est pulsus in corpore humano vitam habente , quam cordis , arteriarumque motus sensibilis , qui in organis eisdem corporis humani alternatur per systolen , & diastolen . Fit , ex Veterum sententia , a facultate vitali , ut caloris nativi conservetur temperies . Ex quo patet ,

Condi-
tiones
in pulsu
explo-
randæ

patet, cor, item & arterias esse pulsus instrumenta. Causæ autem pulsus efficientes eadem plane sunt, quas, ratione motus cordis, arteriarumque, jam ante exposuimus. Motus arteriarum, item & cordis præfatus sensilis, qui, neque in omnibus, neque idem semper est sibi similis vel in uno eodemque individuo, maximam pulsuum differentiam, ac varietatem, sive *absolutam*, sive *respectivam* efficit; quæ, ut in praxi optime distinguantur, exigunt, ut ratione eorum id hic maxime adnotemus, quum pulsus non sit revera, nisi motus contractionis, atque expansionis cordis, arteriarumque, quinque imprimis in eo expendere opus esse, *movens spatium*, per quod fit motus, *tempus*, *quietem* inter unum, & alterum ictum, *instrumentum*.

quum arteria brevi interposita pulsat quiete. Contra vocatur rarus.

Vehemens est, qui tangentes digitos valide ferit, & quodammodo reluctatur. Contra vocatur debilis.

Durus est, quum digiti tangentes arteriam in carpo duram quasi, & resistentem offendunt, quæ propterea haud facile cedit. Contra vocatur mollis.

Ex speciebus pulsuum præfatis simplicibus, aliæ componuntur, quæ propterea dicuntur compositæ: magnus nimirum, & celer &c.: rarus, & debilis &c.: tardus, & rarus &c., & sic de aliis. Ex quo patet pulsuum simplicem componi quandoque posse. De iis tamen experientia, & usus potius quam descriptio, quantumvis scrupulosissime, ut ita dicam, exarata, Tyrones erudire poterit; quamobrem, ne tempus frustreramus, brevi hic tandem adnotandum supererit, pulsuum intermittentem esse, quum arteria ita inter utramque pulsationem quiescit, ut pulsatio una, duæ, vel tres &c. inter utramque deficere videantur; sive, quum post unam, vel plures pulsationes intermissas iterum pulsare incipiat.

Quid sit pulsus compositus, & præsertim intermittens.

Intercurrens, sive intercidens vocatur, qui omnino intermittenti opponitur. In hoc siquidem inter utramque pulsationem plures aliæ diversi, ut ita dicam, generis intercurrunt, quæ crebritatis inæqualitatem inducunt.

Quid sit pulsus intercurrentis, sive intercidens.

Deficiens nuncupatur, quum ictibus quibusdam inæqualibus perceptis, plane deficere, & cessare videatur arteriarum motus; qui, si in pristinum redeat, tales pulsationes inducit, quæ tum constituunt pulsuum reciproce deficientem. Neque aliud interest discrimen inter pulsuum vere inter-

Quid sit pulsus deficiens.

mit-

Decla-
rantur
præfate
pulsus
conditio-
nes.

Ictus proprie dicitur in pulsuum motu arteriarum tactui in carpo præsertim occurrens. Quies appellatur intervallum, sive temporis spatium, quod inter ictum utrumque intercedere solet. Ratione istorum, videlicet ratione spatii, pulsus simplex dicitur, *magnus*, diciturque *parvus*. Ratione temporis dicitur, aut *celer*, aut *tardus*. Ratione quietis, aut *creber*, aut *rarus*. Ratione momenti, quod ictibus exercet, aut *vehemens*, aut *debilis*. Ratione instrumenti, arteriarum nimirum, aut *durus*, aut *mollis*.

Magnus dicitur, qui spatium superat motui arteriarum concessum a natura. Contra nuncupatur parvus.

Celer est, quum arteria pulsans brevi tempore spatium percurrit, sese tum explicando, tum contrahendo. Contra vocatur tardus.

Frequens, sive creber est,

mittentem, & reciproce deficientem, nisi quod reciproce deficiens post longum intervallum, quo pulsus omnino deficere videtur, iterum, ut ita dicam, reviviscit. Intermittens autem post quatuor, aut quinque ictus ad summum intermissos, revertitur.

CAPUT IV.

De Synocho putrida, sive fermentativa.

Definitio synochi putridæ, sive fermentativæ.

Synochus, quæ fermentativa, sive putrida nuncupatur, ideo id sibi nominis a Majoribus comparavit, quia a putredine quadam sanguinis fermentefcente exoriri opinabantur. Nihil aliud est, quam febris continua, atque acuta, quæ cum periculo producitur, ob vitium humorum intensius, quod validiorem propterea, diuturnioremque pravam inducit fermentationem, ac graviora iccirco infert symptomata.

Diagnos.

In Synocho enim putrida, calor, capitis dolor, & reliqua longe magis infesta esse solent, quam in synocho simplici. Pulsus insuper varie micantem sese perhibet. Genæ intense rubent; necnon etiam maculis, quandoque & livescitibus, cutis universa suffunditur. Variæ sunt urinæ. Alvi excrementa prætermo- dum graveolent. Non raro supervenit diarrhœa. Intumescunt hypochondria. Anxius quandoque fit æger, deliquis cum sudore frigido obnoxius &c., quæ omnia maximam œconomix animalis perturbationem præferunt.

Causa.

In hac, non secus ac in cæteris febribus, in quibus calor præter naturam intenditur ob pravam sanguinis adauctam fermentationem, in causam adducere possumus quicquid non congrui, & ut ita dicam, extranei massæ fan-

guinis immixtum, eam ita inficit, turbatque, ut partes sanguinis fermentativæ, quas, ratione fermentationis, *acidæ*, atque *alkalicas* appellavimus, solutæ, sui- que juris propemodum factæ, parte præfertim oleacea, atque balsamina, quam *sulphuream* diximus, sive absumpta, sive præcipitata, sive a reliquis prorsus extricata, libere coeunt, atque adeo longe magis effervescent. Ex quo, & calor præter naturam augetur, & cor irritatur, necnon etiam variæ fiunt feri, lymphæque fusiones, ac variæ sanguinis in tubulis potissimum capillaribus congestiones; quæ præcordiorum anxietatem, deliquia, sudores frigidos, ac maculas exteriores, hypochondriorum tensiones &c. inducunt.

Synochus putrida, quum in ea, uti monuimus, œconomix animalis eversio longe major sit, periculosa semper habenda; eoque periculosior, quo gravioribus stipatur symptomatibus. Solvitur persæpe critico superveniente sudore, interdum urina abunde excreta, non raro alvo soluta, ac fœcibus copiose egestis, quandoque hæmorrhagia, longe rarius vomitu.

Victus Synocho quoque putridæ curandæ, ut sit idoneus, eligendus est tenuis, humidus, concoctusque facilis, & refrigerans. A sordibus officinis digestionis detergendis, & tum quum maxime repletionis, & congestionis appareant indicia, conducunt clysteres, item & purgantia leniora, quæ parare convenit floribus cassiæ, electuariis lenientibus, syrupis rosaceis, infusionibus senæ orientalis tartarifatis, in sero præfertim caprillo &c., modo blande, ac leniter alvum concitent. Si adsit plethora, sanguis educendus; in quo tamen animadvertendum,

Prognosis.

Curatio.

an extent malignitatis indicia, si-
quidem hoc in casu caute admodum
incedendum. Ad sanguinis ni-
miam excandescentiam reprimen-
dam conducunt decoctiones, æque
ac infusiones ex floribus, herbis,
& radicibus refrigerantibus, emul-
siones ex feminibus ejusdem gene-
ris, aquæ per destillationem elici-
tæ ex cichoreo, borragine, son-
cho, radicibus graminis &c. Plu-
rimum idoneum censemus quoque
in hunc finem serum caprillum de-
puratum, aquam, sive nuceria-
nam, sive hordeaceam, sive ave-
naceam, sive alteratam per infu-
sionem corticum citri, & reliqua;
quæ large hausta diluunt, solvunt-
que quicquid in Synocho putrida
pravam fermentationem excitave-
rit. Quinimmo, si calor febrilis
magis magisque adhuc intendatur,
cum oris præsertim amaritudine,
potiones nonnihil subacidas ad bi-
lem coercendam felicissimo semper
cum successu propinavimus. De-
fricationes interim, cucurbitulæ,
fotus aquæ tepentes ad hypochon-
dria, inunctiones, & reliqua ejus-
modi, quæ diaphoresin provocant,
membranas exteriores explicant,
emolliuntque, atque humores per
tubulos, æque ac glandulas cuta-
neas in gyrum promovent, non
negligenda. Potiones, quæ præ-
sertim interdium propinantur, nisi
immineat, sive interior, sive ex-
terior inflammatio, frigidas potius
in Synocho fermentativa, quam
tepentes commendamus, quæ vi-
scerum perquam molestum ardorem
ex nimia sanguinis fermentatione
suaviter demulcent.

Historia III.

Quic-
quid, sy-
nocho
putridæ
meden-

Æ Schinus, qui vigesimum
quartum ætatis nondum
exegerat annum, modicæ staturæ,
pinguis, calido, humidoque tem-
Pascoli Oper. Med.

peramento præditus, idest sangui-
neo, crapulis, venerique indul-
gens, die septima Martii, anno a
Deiparæ semper Virginis Partu
1700. permolestam quamdam ca-
pitis gravitatem hora circiter a
prandio perferentem cœpit, quam fe-
bris vehementer ardens sine rigore
insequuta est. Viribus iccirco fra-
ctis, decumbit. Conqueritur de
fati ardentissima, ac impenso vi-
scerum ardore. Anxius fit, nau-
seabundus. Pulsus valde inæqua-
lem habet, maximeque concita-
tum; altum tamen, & vegetum.
Intumescunt hypochondria. Urinæ
sunt rubicundæ. Lingua, & fau-
ces aridæ. Adstricta est alvus.
Quamobrem, clystere simplici
sub vesperam immisso, ut aquam
nucertianam frigidam large potaret
cum syrupo violat. violac. præ-
scripsimus, item & ut incœnatus
obdormiret. Non multum requie-
vit. Quinimmo & varia per no-
ctem ingrata passus insomnia,
longe pejus se habere affirmabat.
Nihilominus tum ex aspectu, tum
ex decubitu, tum ex reliquis,
quæ non perperam se habebant,
malignitatis indicia nondum exta-
bant. Quapropter febrem syno-
chum potius fermentativam, ac
putridam, quam malignam futu-
ram eatenus judicavimus. Hinc
frictionibus præviis per cutim uni-
versam, ac sanguine per venam
ex brachio ad libram circiter edu-
cto, emulsionem hanc A refrige-
rantem, & aliquantulum soporife-
ram, hora circiter a phlebotomia
sumendam, eamque horis medicis
quotidie repetendam, frigidam
autem semper, præcepimus. Victu
interim tenui, humidoque ex pa-
natella in jure gallinaceo cum hor-
dei cremore cocta bis in die horis
congruis reficiebatur. Die a morbo
quarta, hac methodo in rebus
omnino servata, ad horas circiter
F qua-

do, præ-
stare con-
suevi-
mus, hi-
storia,
declara-
mus.

quatuor, aut quinque placide tandem requievit. Plurimum infudavit. Maximam urinæ copiam excrevit, ac multo melius se habuit. Postridie, loco emulsionis præfate, aquam frigidam nucerianam, cum corticibus citri alteratam perbibit semper ad septimam usque diem, donec scilicet, rebus omnino pacatis, a febre immunis penitus evasit.

A R̄. Sem. melon. unc. ij., pap. alb. dragm. ij, aq. lactuc; papav. ana lib. ss., sacch. depurat. q. s. ad g. s. m. f. emul. S. A. Sum. ut m.

C A P U T V.

De Causo.

Definitio **S**ynochus putrida, quum in hac **causi**, calor plurimum ita intenditur, ut ardentissimus, & vehementissimus vel tactu percipiatur, proprie dicitur *Causus*, idest *incendens*. Quamobrem paucis *causus* describendus videtur, *synochum esse putridam, in qua calor vel extrinsecus ita intenditur, ut vel tactu acerrimus, ac vehementissimus deprehendatur*.

Diagnos. Hinc dignoscitur imprimis a calore febrili, qui in gradu percipitur intensissimo; quem, ut plurimum, comitantur sitis ardentissima, ac propemodum inexplebilis, vox clamosa, capitis dolor plerumque pungens, infestissimæ temporum pulsationes, & reliqua; quæ de Synocho putrida in capite præcedenti recensuimus, quæque intensissimum sanguinis fervorem præternaturalem commonstrare solent.

Causa. Fermentum febrile, quod *causum* excitare valet, ex dictis inferre debemus, situm esse in humore quodam pravo massæ sanguinis immixto, qui sive destruat,

sive præcipitet, sive alio quovis pacto dirimat, ac separet omnino a reliquo sanguine partem eam sulphuream, oleaceam, & balsaminam; quæ, uti monuimus, ad maximam sedandam sanguinis fermentationem in eodem sanguine cumulatur; quæ tamen quandoque absumitur, & dissipatur quoque pluribus aliis ex causis, nimirum, aut ob nimiam insolationem, aut ob nimiam membrorum in motu exercitationem, aut ob vigilias, lucubrationesque diu protractas, animique affectus vehementiores &c. in quibus maximum fieri solet minimorum dispendium. Fieri item potest, ut in eadem sanguinis massa ob varios in rebus errores, augeantur partes sanguinis heterogeneæ, quas, ratione fermentationis, *alkalicas*, atque *acidas* appellavimus. Verum enim vero, ne in Theoria exponenda frustra tempus diutius hic, quam par est, teramus, quo pacto ex prava sanguinis fermentatione calor in *causo* intendatur, ex iis, quæ alibi de fermentatione exposuimus, commode elicere quisque poterit.

Prognosis. *Causus*, quum revera de genere sit acutorum, nequaquam sine periculo habendus; quinimmo & dubii semper eventus esse debet. *Acutorum morborum non omnino sunt certæ prædictiones, aut salutis, aut mortis ex Hipp. (a)*. Ad diem ut plurimum, perducitur decimam quartam, in qua, aut solvitur, aut febricitantem interficit. In senibus, ex Galeni sententia, fere semper lethalis. Pulsus in *causo* quo imbecillior, & a statu naturali recedit magis, eo majori semper cum periculo. *Causus*, uti practice observavimus, signis coctionis ex urina apparentibus, rigore die critico superveniente, aut per sudorem, aut per uri-

(a) *Apb. 18. sect. 1.*

urinam, aut per alvum, aut per alias excretiones, humoribus peccantibus ejectis, plerumque solvitur. Hinc rigor in talibus circumstantiis prænuncium esse solet criticum.

Curatio. Victus vel in causo tenuis esse debet, humectans, refrigerans, facilisque coctionis. Potiones iis non absimiles, quas pro curatione synochi, tum simplicis, tum fermentativæ paulo prius descripsimus, & ad causum curandum eligendæ sunt. Intestinis a fordibus, clysteris ope injecti, ablutis, sanguis iterum, atque iterum si opus fuerit, symptomatibus sedandis, educendus est. In præscribendis evacuantibus, fortioribus maxime, caute incedendum; hæc quippe, nisi lenissima sint, membranas interiores irritando, & serum lymphaticum ex tubulis exprimendo, febrem exasperant; quæ contra extinguitur potius, si ve saltem per haustus delinitur uberrimos, uti ante jam diximus, & uti impostero dicturi sumus.

Historia IV.

Quicquid, causo medendo præstare consuevimus, historia declaramus.

DArius Vir nobilis, corpore venusto, nonnihil tamen gracili, temperamento calido, & sicco, idest bilioso præditus, annum ætatis nondum compleverat trigesimum septimum, tum quum post varios, in victu præsertim, errores, Mense Octobri, dum animi relaxandi gratia ruri commorabatur, febris ardentissima correptus fuit. Is propterea, opem medicam quærens, nobis sese curandum objecit. Febris principio lenis, & vix sensilis percipitur. Mox intensissimus ex ea, ac pene intolerabilis succenditur calor. Calori associatur dolor capitis acerrimus, ac pulsans. Plurimum sinit. Aridam linguam, & fauces habet. Vocem clangosam edit.

Dies est morbi quarta, & symptomata ingravescent. Pulsum explorantes, arteriam in carpo plurimum semper irritatam, ejusque pulsationes admodum varias, valide licet sese explicantes, adinvenimus. Urinæ erant rubicundæ, tenues, ac perexiguæ. Diu noctuque pervigil, irrequietus conquerebatur. Libere tamen respirabat, ac optime decumbebat. Oculi, ac facies universa bene se habebant. Quamobrem causum febrem fore judicantes, vivendi norma, ut supra, ratione victus fere præscripta, alvum, rite quamvis responderet, ad fordes nihilominus intestinorum magis adhuc expurgandas, clystere simplici concitandam judicavimus. Id profecto, ut sanguinis missio præmeditata longe tutius fieri posset; quam diluculo postridie, die videlicet quinta, ex venis hæmorrhoidalibus ad libram circiter præscripsimus. Sanguine, venis jam adaperitis, extillante, capitis dolor longe mitior subinde semper evasit; ac siti per haustus frequentes aquæ nucerianæ expleta, blando postmodum sopore captus ad horas fere quatuor placidissime quievit; atque in omnibus dehinc melius se habere sensit. Die sexta corporis peripheria pluries defricata, ac cucurbitulis scarificantibus cervici, æque ac dorso infixis, alteram sanguinis libram educi curavimus. Sanguis floridus licet, sero tamen parce scatebat. Qua de re; ut quam sæpissime hauriret in dies, aut aquam nucerianam, aut hordeaceam, aut jusculum insulsum cum seminibus citri alteratum, præcepimus. Clysteres quoque quotidie reiterandos, eo usque donec die tandem nona, procul ab omni crisi manifesta, una cum febre reliqua omnia cessaverint symptomata, judicavimus.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quid sit
proprie
morbo-
rum so-
lutio cri-
tica.

Affectiones universæ, quæ nos præter naturam invadunt, contumacissimæ quamvis, ac diuturnæ, tandem aliquando cessent necesse est, sive ad interitum, sive ad salutem corporis humani viventis sese solventes; sive, uti non semel contigisse in Praxi observavimus, in alias affectiones sese commutantes. Id dupliciter fieri solet, sensim videlicet, & paulatim; subito & repente. Quum sensim ad interitum solvitur affectio, tum solutio vocatur *Marasmus*. Quum sensim ad salutem, tum proprie dicitur *solutio*, sive *lysis*. Quum subito, & repente in utroque casu vocatur *crisis*. Hinc vulgatum illud penes Clinicos: *solvuntur morbi, aut per crisin, aut per lysin*. Crisis tamen passim usurpatur pro solutione ægritudinis subita, ac repentina ad salutem corporis humani vitam habentis. Quum affectio, quin vel interimat, vel plane solvatur, in aliam affectionem transit, tum dicitur *Metaptosis*, idest permutatio, fitque aut per *Diadochen*, aut per *Metastasin*. Per diadochen, tum quum materia peccans ad partem ignobiliorum defertur; hoc est quum superne deorsum, intus foras, & procul a morbi foco, non sine aliquo saltem ægrotantis commodo excluditur. Per metastasin fit e converso, quum nimirum materia peccans ex partibus ignobilioribus moveatur ad partes nobiliores, idque fere semper in perniciem ægrotantis.

Decla-
rantur
voces
nonnul-
læ, qui-

Solutiones hæc, motu quodam, neque perperam omnino, declarare consueverunt Majores, ad lancem physices expendentes, *movens*, *mobile*, *terminum a quo*, *ad quem*,

medium, *per quod fit motus*. Movens in eorum sententia est ipsa natura, quæ materiam concoquit peccantem, atque humores pravos fecernit, ut eos inde die extrudat critico. Mobile est materia peccans. Terminus a quo est morbi augmentum, tum quippe revera incipit crisis. Incipit videlicet motus is, quo natura, sive potius structura organorum corporis humani vitam habentis, per humores, quibus adjuvantibus agunt organa, excutitur, ut ita dicam, & conatur, ut quicquid sibi non congruum, atque infensum est, egerat, excludatque. Terminus ad quem est sanitas in crisi perfecta, interitus in crisi mala, sive lethali, vel status ei proximus, quum in aliam transit morbi speciem. Veluti medium habetur id spatii, sive intervalli, quod ab invasione morbi ad solutionem usque intercipitur.

Præterea motus præfatus partim dicitur *localis*, partim *alterativus*, partim *naturalis*, partim *violentus*. Localis dicitur ratione *materiæ peccantis*, quæ sane movetur, atque exagitur, ut in crisi perfecta, sive salutari per vias consuetas excernatur. Alterativus dicitur ratione animalis, sive *subjecti ægrotantis*, fieri quod minime potest, quominus quodammodo alteretur, ut vel per crisin salutarem convalescat, vel per lethalem intereat. Naturalis dicitur respectu naturæ, quæ, tamquam proprium instrumentum, crisin movet primo, ut ajunt, & *per se*. Violentus dicitur, habita ratione perturbationis, celeritatis, & certaminis, quod in organis corporis humani ægrotantis fieri debet, quum crisis intus intentatur, atque absolvitur.

bus v
rios c
fis g
dus e
plicar
confue
verun
Veter

Trip
motus
genus
ration
crisis
penes
Prisc

ANIMADVERSIONES SEMIOTICAE.

fluxum. In morbo chronico confert, ut plurimum, per abscessum. In acuto per excretionem.

Crisis imperfecta, altera tendit in melius, altera in deterius. Illa, morbum quamvis non plane solvat, efficit tamen, ut affectionem, qua laborat, alacrius perferat æger. Hæc affectionem magis, magisque in dies exasperat.

Reliquum signa crisis alia sunt *antecedentia*, alia *comitantia*, alia *subsequentia*. Rursus antecedentia, tempus alia prænunciant, alia speciem crisis. Tempus crisis innoscit ex signis, tum coctionis materiæ morbificæ, tum ipsius morbi. Speciem crisis declarant ea loca, qua crisis adventura est, an per vomitum, an per urinam, an per sudorem &c.

Signa comitantia ea sunt, quæ una cum crisi apparent, atque adeo crisis declarant, an bona sit nec ne, an perfecta, an imperfecta &c. hæc desumuntur præsertim ab ipsamet natura crisis, necnon & a causis crisis promoventibus. Idcirco crisis, quæ fit per excretionem, judicari debet salutaris, & bona, si commode fiat. Et ut commode fiat, quatuor maxime requiruntur. *Qualitas laudabilis*. *Quantitas moderata*. *Tempus opportunum*. *Excernendi modus naturæ familiaris*. Humor excernendus laudabilis dicitur, si peccans, & coctus per crisis evacuetur. Moderatæ dicitur quantitatis, si excernatur ad justam mensuram; exiguis enim suspectus esse debet; uberius quam par est, enervat, atque adeo periculo non vacat. Tempore fit opportuno, si diebus erumpat criticis. Familiaris, si per loca conferentia, & naturæ commoda. Conditiones tamen præfatæ attendendæ sunt potissimum, in crisi, quæ per excretionem fit. In ea quippe,

Signa crisis distribuuntur in antecedentia, comitantia, & subsequentia.

Explicantur signa præfata.

Conditiones, quæ ad optimam crisis requiruntur.

UT perfecta sit crisis, una & salutaris, sex exigat conditiones. Primo, ut optimis indicetur signis. Secundo, ut sit manifesta. Tertio, ut die fiat critico. Quarto, ut fida sit. Quinto, ut tuta. Sexto, ut conveniens tandem sit, tum morbo, tum naturæ, sive constitutioni ægrotantis. Perfectam, & salutarem indicant crisis dies *judex*, item & signa coctionis optima; coctiones enim penes Hippocratem *celeritatem judicii*, *crisis nimirum*, & *morbi securitatem ostendunt*. *Cruda vero*, & *non concocta*, aut *in malos abscessus conversa*, *dolores*, aut *diurnitatem*, aut *mortem*, aut *recidivam afferre solent*. Denotant quippe maximam naturæ irritationem, ejusque leges, & consuetudines, sive funditus everfas, sive prætermodum labefactatas. Crisis manifestam declarant evacuationes insignes, quæ sive excernendo, sive per abscessus fiunt. An autem die contingat critico, id ex iis educendum, quæ de diebus criticis deinceps dicturi sumus.

Fidam facit crisis, si nullas post se morbus relinquat reliquias, ex quibus supersit, nisi recidivæ periculum, aliqua saltem suspicio.

Tuta est crisis, si erumpat cum lenibus symptomatibus, necnon etiam cum ægrotantis tolerantia.

Conveniens denique, si fiat per loca conferentia tum ægrotanti, tum naturæ ægritudinis, & constitutioni. Atque adeo conveniens existimanda erit crisis in Juvene febre ex. gr. correpto ardente, si fiat per narium hæmorrhagiam. Inconveniens si in Senes per alvi

quæ per abscessum erumpit, tria maxime perpendenda sunt, ut censeatur legitima. *Quo. Unde. Propterquod.*

Quicquid requiritur, ut decubitus in morbis sit salutaris.

Quo denotat partem, in quam descendit materia peccans, quæ inferior sit, oportet, ignobilior, remota a parte affecta, & capax, ut affluxum excipiat totius materiæ peccantis, quæ secus retrocedendo symptomata quoque pejora inferre posset. *Unde* partem denotat, ex qua descendit humor peccans; decubitus enim fieri debet apud Practicos secundum directionem, idest si partem sinistram afficit morbus, minime per dexteram decubitus, quinimmo & per eandem sinistram optimus existimari solet in abscessu. *Propter quod* declarat causam, quæ abscessum inducit: num a natura digestis, coctisque humoribus peccantibus: num a materia urgente, & natura divexante, humoribus adhuc crudis, & nondum subactis; quo in casu parvus est abscessus, neque sufficiens, ut affectionem solvat.

Signa crisis consequentia desumuntur ab *actionibus, excrementis, & qualitatibus* corporis affecti, quæ ad statum naturalem quo magis accedunt, eo spem crisis optimæ meliorem faciunt; & viceversa &c.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Denominantur dies, respectu morbi.

DIES critici, ii nimirum, in quibus, ut plurimum, crisis erumpere solet, alii dicuntur vere, & perfecte critici. Alii indices, aut iudices, Alii intercidentes, necnon & intercalares. Dies perfecte critici sunt ii, in quibus crises habere solent notas omnes crisis perfectæ, qui propterea vocantur *principes, & radicales*.

Hujusmodi, penes Practicos, sunt dies septimus a decubitu, decimus quartus, vigesimus, vigesimus septimus, trigessimus quartus, quadragesimus.

Indices vocantur qui crisis indicant futuram, idest quartus, undecimus, decimusseptimus, item & vigesimusquartus. Indicant vero per signa præsertim, quæ apparent coctionis in urina. Si apparent ex. gr. die quarto, crisis præcinnunt futuram ad diem septimum; si undecimo, ad decimumquartum, & sic deinceps.

Appellantur intercidentes tertius, quintus, nonus, decimus tertius, decimusnonus, & penes nonnullos item & decimusquintus, & decimusoctavus, in quibus nonnisi per accidens, & præter naturam, inquit Sennertus, vel ob paroxysmi vehementiam, vel ob causam externam, natura concitata expulsionem intentat in tempestivam.

Præter dies hosce, alii dicuntur *non critici, sive vacui*, in quibus nulla, aut admodum raro, sive imperfecta, & mala plerumque accidit crisis. Sunt sextus, octavus, decimus, decimussecundus, decimussextus, decimusoctavus, quibus addunt nonnulli vigesimumsecundum, vigesimumtertium, vigesimumquintum, vigesimumnonum, trigessimum, trigessimumsecundum, trigessimumtertium, trigessimumquintum, trigessimumoctavum, trigessimumnonum, qui & *medicinales* passim nuncupantur; eoquod tutius diebus hisce præscribere possit Medicus purgantia, phlebotomiam &c. Post diem quadragesimum languent, ut ita dicam, morbi, & lenta coctione, atque abscessu potius, quam crisi solvuntur, experientia teste.

Dierum criticorum enumeratio, ut æqua sit, fieri debet; ad nostram sen-

sententiam, ab ea hora, ex qua manifestam percipit æger actionum suarum læsionem. Varia de causis dierum criticorum fabulari consueverunt Scriptores, earum qualitates, & virtutes vario Lunæ influxui præ ceteris adscribentes; quæ tamen, quum propemodum commentitia videantur, fusius impræsentiarum recensere non arripet.

CAPUT VI.

De Febris Malignis.

Quare febres malignæ vocentur.

INter febres acutas, peracutas quoque, ac mortiferas eas connumeramus, quæ a pravitate symptomatum *malignæ* nuncupantur. In iis quippe, eoquod ob labem quamdam pene veneficam, quæ humores universos inficit, sanguinis compages longe magis, quam in cæteris febribus a statu naturali recedat, funditus, ut ita dicam, evertitur œconomia animalis. Duplici ex causa ab eo, quem, ut sanitas in corpore humano vivente conservetur, habere debet, statu præter naturam recedere solet, penes Recentiores, sanguinis compages; nimirum vel quia densa nimis sit, sive nimis concreta ob acidum coagulans; exuberans, quod partem sanguinis sulphuream densat; vel quia sit nimis laxa, sive soluta nimis, alkali exuberante, quod eam solvit. Quapropter febres in genere malignæ bifariam distinguuntur in *vere malignas*, atque in *malignas pestilentes*, sive *pestiferas*. Proprie maligna dicitur febris, quum in ea sanguinis compages, eoquod præter naturam plurimum concreseat, a statu naturali longe recedit. Pestilens autem, & maligna nuncupatur febris, quum in ea sanguinis compages, eoquod præter naturam

plurimum soluta fluorem nimium habeat, a statu naturali longe recedit. Utraque dicitur maligna, quia utraque occulte, ut plurimum, & quasi per insidias agit, & clanculum febricitantem non semel interficit. De febre proprie maligna in hoc capite acturi, de maligna pestifera in sequenti agendum ducimus.

Febris vere maligna, quæ quoque maligna dicitur ex coagulo, febris *vere maligna*, quæ quædam acuta perniciosissima, quinimmo & quandoque peracuta, in qua symptomata maximam indicant humorum pravitatem, ac universam œconomia animalis evertionem ob coagulum quoddam sanguinis virulentum.

Indicia malignitatis, tum ex coagulo, tum ex nimia solutione, sunt in febribus admodum ambigua; pleraque enim communia esse solent, & passim in utrisque indiscriminatim obversantur. Hujusmodi sunt virium lapsus repentinus, horripilatio frequens, necnon & animi dejectio. Quocirca perterritus, ut plurimum, nimium timet æger, anxius est, inquietus, delirat, conqueritur, ac palpitat, lipothymia, ac sincopæ frequenter obnoxius. Hæc omnia principio febris, & tum quum maxime pulsui, atque urinæ sanorum similibus associantur, intestinam febribus inesse denotant malignitatem. Quandoque adest nausea, vomitus, cardialgia, atrocissima cephalalgia, aurium tinnitus, item & surditas, vertigo, pectoris angustia, viscerum ardor urens, convulsiones, & reliqua. Alii præterea maligne febricitantes sunt somniculosi, quinimmo & lethargo quandoque consopiti arctissime dormiunt. Alii contra pervigilant insomnes. Oculos præferunt alii obscuros, feroces alii. Lacrymas alii fundunt involun-

tarias. In sudores alii resolvuntur frigidos. In nonnullis defluit, vel saltem extillat ex naribus sanguis &c. Verum, ut paucis omnia complectar, ea universa symptomata in febribus malignis non raro exoriuntur, quæ facultates universas corporis humani viventis commotas, irritatas atque labefactatas esse commonstrare valent. Pulsus præterea, item & urina, nisi sanorum similia sint, maximam habent varietatem. Lingua, & fauces areferi, & nigricare persæpe solent, unde fitis intensissima &c. Insuper extrinsecus in pluribus erumpunt exanthemata, petechiæ, aliæque maculæ livescentes, necnon etiam tumores, qui ad inguina præsertim, sub axillis, & secus aures in abscessus erumpunt; quæ omnia humores ob labem veneficam contractam in glandulis stagnare, concrefcere, ac putrescere satis superque declarant.

Causa.

Febris vere maligna, ut per ipsam patet definitionem, provenit a fermento quodam venefico, quod sanguini in vasis sanguiferis immixtum, uno eodemque tempore, quo pravam sanguinis fermentationem inducit, sanguinis massam intime ita inficit, ut eam præter naturam coagulet.

Prognosis.

Lethales ut plurimum sunt febres hujusmodi, fraudolentes, & subdolæ. Quinimmo & quo in vere malignis atrociora apparuerint symptomata, eo meliorem, uti observationes docent quotidianæ, spem salutis inde desumere debemus; eo quod longe minus tum habere soleant periculi. Nil mirum itaque, si Ægrotum, Adstantes, & Medicum quam sæpissime fallant. Verumtamen si floccos aut carpat Æger, si plicas explicet linteorum, si quid non congrue sibi arripiat, id fu-

nestum fore semper observavimus. Malum quoque si negligenter decumbit, & indecore nudetur. Pulsus valde explicatus, validus, constans, atque æqualis in febris processu melior est, quam si parvus evadat, debilis, profundus, atque inæqualis. Delirium morbi principio, quod, sopore præsertim superveniente, non sedetur, pessimum haberi debet, item oblivio, motusque convulsivi, inter quos præ cæteris singultus, tremores, & spasmus. Vigiliæ contumaces, quas ut plurimum lethargus insequitur, perniciem inferunt. Si oculi ferocitatem præferant, si præter voluntatem, procul ab occasione manifesta, lacrymentur, si nullo apparente extrinsecus ophtalmiæ indicio, oculorum bulbi doleant, raro evadunt Ægri, item & si rubeant intense, atque in sopore nisi adamussim committantur palpebræ, ita ut inde albi quid foris appareat. Linguae tremores, æque ac manuum damnat Hippocrates. Ex naribus stillæ sanguinis, cardialgia, & maxima apepsia mortem proximam interdum præcitant. Petechiæ, aliæque cutis maculæ, luridæ, quamvis, ac livescentes, quæ die nona, ac decima prodeunt, non malæ semper existimandæ. Contra si statim ab initio morbi fœdæ, atque obscuræ, quæ minimam habeant extensionem, aut uberrimæ effundantur cum anxietate, & respiratione difficili, & præsertim si retrocedant, lethale est. Si tussis accedat, si cutis vel leniter madescat, & quodammodo irroretur, sicut & in aliis, ita & in febribus quibuscumque malignis ex coagulo serum inesse sanguini, & naturales per glandulas fieri excretiones indicat; ideoque bonum.

In

Curatio.

In febris vere malignis, malignis nimirum ex coagulo, curandis, sanguis valde concretus blande solvendus, & virus coagulans, aut corrigendum, aut destruendum, aut foras ejiciendum est. In diæta aer sit temperatus, ventilatus, & purus, qui alteretur quoque, si opus fuerit; suffitibus variis odoratis, uti ex ligno juniparino, aloetico, ex foliis rorismarini, aliisque idoneis accensis combustibilibus, in quibus ea pinguedo, qua scatent volatili, balsaminaque, per ignem extenuata, atque, ut ita dicam, exaltata, longe, lateque per aerem effunditur, spiracula subit cutis, necnon etiam pulmones inspirata, atque adeo sanguini sese funditus immixta, labem veneficam contractam discutit, extenuat, emendatque. Ambiens frigidum nocet semper. Victus, principio saltem, tenuis sit, optimi succi, & qui facile digeratur. Processu tamen ad vires pridem enervatas reficiendas plenior convenit. Potiones calidas potius quam frigidas hisce in casibus profuisse observavimus. Evacuantia, item & emetica, in febris passim, licet malignis, atque indiscriminatim usurpentur, admodum tamen suspecta pluribus de causis esse debent, tum ob maximam organorum ex labe contracta irritationem, tum ob virium defectum, quibus purgationes, & præsertim cathartica fortiores, plurimum adversantur. Tutiores longe sunt clysteres, quorum ope alvo, & bis in die prius abluta, conferunt potiones alexipharmacæ ex aquis destillatis, & decoctionibus florum ex gr. borraginis, foliorum sonchi, card. benedict., rutæ caprar., cichorei; radicis scorzonæræ, contrayervæ &c. Commendantur item

pulveres absorbentes, atque alkalici, uti sunt oculorum cancrorum, matrisperlarum præparat., margaritar., cor. cer., & præcipue philosophici, sive usti &c. quæ diaphoresin, & diuresin placide movent, quæque, nisi juvent, nocere saltem nequicquam possunt. Si adsint convulsiones, dolores interni, cardialgia, deliquia, vigiliæ contumaces &c., apprime conducunt anodyna, theriacalia, cordialia &c., quæ utpote vim habeant alexipharmacam, sive directe, sive non directe sanguinem solvunt, irritationes sistunt, & vel sudorem, vel urinam placide movent. Sanguinis missionem, neque passim cum Riverio admittendam, neque cum aliis indiscriminatim plane damnandam censeo. Ubi sanguis redundat, & in primis ob diu retentam sanguinis excretionem per loca consueta, in pueris nimirum ex naribus, in adultis ex hæmorrhoidibus, in fœminis post pubertatem ex fluxibus menstrualibus, non video cur iis vel in febre maligna ex coagulo non emittendus sit sanguis, per ea præsertim loca, ex quibus egeri consueverat, sive saltem per partes proximas. At enim vero, si phlebotomia suspecta nobis unquam fuerit, certum est, eam hisce in casibus præ cæteris debuisse; nam quemadmodum febres hujusmodi per phlebotomiam ex locis consuetis, idoneis nimirum, opportune constitutam, curatas interdum observavimus, ita & necem quam sæpissime attulisse intempestive præscriptam evidentissime cognovimus. Tutius itaque semper erit in labe maligna, nisi urgeat necessitas, eam omittere. Non idem tamen de vesicantibus, & sinapismatibus judicandum; quæ profecto, & tum, quum

quum maxime extet ex coagulo malignitas, virus coagulans resolvunt, discutunt, destruant, ac foras, aut sudore, aut urina eximunt. Defricationes interim, inunctiones, fofus, cucurbitulæ, & præsertim ventosæ, haud negligendæ; quinimmo &, ubi opus fuerit, eas in cute scarificare conducit.

Historia V.

Quicquid, febrili malignæ medendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

C Remes rusticus annorum quadragintaquinque circiter, temperamentum calidi ad humidum vergentis, validus, ac pinguis, bene pridem in omnibus se habens, Mense Septembri varia, in rebus rusticis sese villicando exercens, subditiò passus incommoda, repente febricitat. Ad proximum in Urbe Nosocomium delatus, viribus omnino fractis, conqueritur de præcordiorum angustia, de acri viscerum ardore, ac de aurium tinnitu. Pulsus valde inæqualiter explicatur. Frequens est, una & imbecillis. Urina sanorum est similis, & quamvis non sitiat, linguam, & fauces aridas habet. Febris identidem in dies, nulla periodi servata lege, animi tamen prævio semper deliquio, necnon & sudore, sive potius madore tenui quodam frigido, exacerbatur. Quibus mature consideratis, malignam fore febrem ex coagulo suspicabar, eoque magis, quia calor urens, viscera quamvis intus affligeret, foris nusquam effundebatur. Quinimmo frigidæ potius vel ad tantum partes extremæ ut plurimum deprehendebantur. Victu crassiori, ac pleno, fructibus cujusque generis, meroque plurimo antequam ægrotasset, vesci solitus erat æger. Alvus triduo fœces non excreverat. Quamobrem,

clystere injecto, fœcibus antea egestis, ut cutis leniter univarsa cum oleo Matthioli quotidie defricaretur præcepimus. Clyster injectus erat hujusmodi A, quem bis in die horis congruis ad diem usque septimam reiterandum duximus. Præscripsimus præterea potionem hanc B horis Medicis in decoctione alexipharmaca, ut infra, hauriendam. Victus fecimus ut esset tenuis, humidus insuper, & medicatus. Fercula quippe parabantur soncho, cichoreo, borragine in jure gallinaceo modice salito; ac per infusionem rasuræ cor. cer., ac matrisperlar. alterato elixatis, necnon etiam cum ovi vitello recentis quassato immixtis. Pro potu aqua destillata modo sonchi, modo scorzonæræ, modo carduibenedicti alternatim ad libitum propinabatur. Sub finem diei quartæ delirare cœpit, somniculosus esse, ac præter modum nauseabundus. Quapropter, rebus jam præscriptis haud omissis, ad vesicantia, & sinapismata confugimus, partibus infernis applicanda; quibus virus illud malignum, quod organa nobiliora labefacere jam cœperat, aut evinceretur, aut saltem averteretur. In quem finem leni emetico ex hydrelæo cum oxymelite simplici, ut vomitum blande cieret, tepenti non ita pridem propinato, purgans quoque, quod validius ageret ita paratum C inde sumendum duximus. Quum primum alvum concitaverit purgans, ut serum caprillum depuratum, ac cum eodem melle hispano non insuaviter mellitum ad libras duas circiter superbiberet, necnon & aquam nunc simplicem purissimam, nunc corticibus citri alteratam per vices abunde biberet, potestatem fecimus; quam per urinam, æque ac per alvum una

una cum fœcibus, sine dolore ubertim excrevit. Postridie, die nimirum a decubitu septima, sub noctem obdormivit, plurimum insudavit, atque experrectus, longe melius se sensit. Sudor per noctes singulas ad diem decimam-quartam uberrime profequitur, donec tandem, labe virulenta penitus deleta, febris maligna ex coagulo, ut opinor, qua per dies fere quindecim, & ultra, non sine maximo vitæ discrimine, Cremer rusticus laboraverat, soluta est.

A ℞. Mell. com. unc. iv., sal. com. unc. ss., aq. bord. q. s. m. p. clyf. ut m.

B ℞. Confect. hyacint., alKerm. ana drag. i., aq. theriac. tot. cit., flor., & fruct. acerbor. aurant. ana unc. i. m. sol. exag. & adde juscul. alterat. cum foliis sonchi, card. benedict., radicib. scorzon., & contrayer. bib. eger. ut m.

C ℞. Sen. orient. mund. unc. ss., rhab. elect. dragm. i., cinnam. opt. scrup. i., ser. Capr. rec. lib. i. m. f. lev. inf., & mac. S. A. Colet., & adde mell. hisp. opt. unc. iij. cap. ut m.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

In Febribus malignis non semper damnanda est sanguinis missio.

IN febribus, tum ex coagulo, tum ex solutione malignis, indiscriminatim, hic præsertim **ROMÆ**, veluti plena periculi, utpote quæ febricitantem confestim pene jugulet, incusari solet sanguinis missio, tum potissimum, quum ea adsit suspicio, febrem exarsisse ob aeris pessimam quamdam virulentiam, quam in Agro Romano, æstate, aut autumnio vel leniter consopitus quis clam contraxerit. Enim vero sanguinem mittere hoc in casu pernicio-

sum fere semper extitisse unanimi pene omnium firmata consensu, vetus item & recens opinio fuit, quam magis adhuc semper in dies, neque injuria, convaluisse accepimus. Et quamvis plane obscurum sit, cur præ cæteris in febribus ejusmodi improspere quidem hætenus cesserit id chirurgiæ præsidium, rem tamen ita prorsus se habuisse longævus per diutinam experientiam nos item satis superque edocuit usus. Nihilominus si aut viscerum inflammationis, si-ve præsentis, si-ve imminentis, aut ex redundante sanguine, proximæ suffocationis, aut hæmorrhagiæ non ita facile compescendæ non dubia adsint indicia, in plethoricis præcipue sanguinem, aut cucurbitulis in cute scarificantibus, aut hirudinibus ex partibus infernis elicere, rationi consonum ducimus; quod ferme in Regiis præsertim Hispanorum Urbis Nosocomiis non semel cum successu tentavimus.

Quare autem in affectionibus saltem quibusdam ex una potius, quam ex altera humani corporis parte venas solvere conducatur, re-
 Sanguis non indiscriminatim ex qualibet parte in febribus malignis emittendus.

perito sanguinis circulo etiamsi penitus ignoremus, negare tamen haud possumus, observationibus practicis edocti, sanguinem ut ex vasis quibusdam peculiaribus peropportune e ductum quam sæpissime profuisse, ita quoque noxam plurimam intulisse, ubi, aliis tubulis sectis, eandem sanguinis quantitatem in iisdem propemodum ægritudinibus ex opposita regione detraximus.

ALIAE ANIMADVERSIONES
AD THERAPEU-
TICEN SPECTAN-
TES.

Theriac., mithrid.,
confect.
hyac., al-
ker., &
reliqua,
quamvis
medica-
menta
composi-
ta, non
semper
damnan-
da.

IN medendi methodo, non se-
cus ac in reliquis, non modo
Medicinæ, verum etiam univer-
sæ Philosophiæ partibus, simpli-
citatem quantumvis semper ama-
vimus, non est tamen, quod in-
ter medica præsidia confectiones
hyacinthinas, alkermes, theria-
cam, mithridatum, & reliqua
hujusmodi non magni faciamus;
quæ composita quamvis, vi sane
plurima in usu medico pollere,
tum in gravioribus sedandis sym-
ptomatibus, tum etiam in mor-
bis omnino quandoque profligan-
dis, abunde comperimus. Fieri
nihilominus posset, non inficior,
ut præfata præsidia, vel ad lon-
ge majorem simplicitatem reda-
cta, nisi meliores, eosdem sal-
tem propemodum effectus præsta-
rent. Attamen hisce in rebus ad
Praxin medicam spectantibus,
quas ad multos jam ante actos
annos nobis indefinenter usus, &
consuetudo probavit, vetustatem
venerari potius, quam vanam
quamdam Recentiorum innovan-
di libidinem consecrari, Tyroni-
bus præcipue suadebamus olim,
suademus modo, & suadebimus
semper.

ALIAE ANIMADVERSIONES
AD THERAPEU-
TICEN SPECTAN-
TES.

Quomodo tuto,
cito, ac
blande
moveri
debeat
sudor.

Sudoribus ciendis, eliciendis-
que, aquam simplicem com-
munem, aut frigidam, aut te-
pentem abunde haustam, cute
universa prius, oleo præfertim
inuncta, & defricata, atque cu-

biculo modice tepefacto, præ cæ-
teris omnibus diaphoreticis, vel
præ lapidibus ipsis bezoar, hy-
strix &c., longe magis idoneam
semper adinvenimus; quam pro-
pterea quoties in hunc finem, at-
que in iis circumstantiis adhibui-
mus, toties plane, brevi, tuto,
ac blande effectum suum præsti-
tisse hætenus observavimus. In-
terdum vero, quum id tamen ci-
tra ægrotantis noxam fieri datum
sit, ne vel injuria pervicaces exi-
stimemus, sinimus, vulgo indul-
gentes, ut præfata quoque præsi-
dia, sudori promovendo penes Cli-
nicos decantata, tametsi prorsus
essent inepta, propinentur; quo
& futes plerumque, inanesque
quæstiones, & sophisticas, ver-
bosasque inductiones, ac permo-
lestas, pene ad nauseam in con-
gressibus medicis, refictas di-
gressionibus opportune quandoque re-
secando, ut æger quantocius re-
valesceret, unice curavimus. Ve-
rumtamen sudorem, quamtumvis
sorbitationibus, ut ante jam dixi-
mus, large haustis, facile sit mo-
vere, id tamen nequaquam mor-
bi principio, humoribus peccan-
tibus, crudis adhuc, indigestif-
que tentandum, ne loco materiæ
morbificæ ea lymphæ tenuis, o-
leosa, balsamina, quæ febriles
æstus compescit, per diaphoresin
aut exprimatur, aut egeratur.
Atque adeo, ne febris, sudore
excreto, excandescat. Quod
quam sæpissime contigisse satis su-
perque constat.

ALIAE ANIMADVERSIONES
THERAPEUTICÆ,
AD CHIRURGIAM PRÆ-
SERTIM SPECTANTES.

SI quotidianis observationibus
fidem adhibere velit, negare
nemo poterit in febribus mali-
gnis,

Opini
probabi-
lis, cu-
sanguis

ex vasis majoribus scalpello solutis e ductus in febribus malignis, lethalis ut plurimum sit. gnis, in Urbe saltem, necnon & in Regionibus finitimis, perniciem quandoque maximam intulisse sanguinem ex brachio præsertim, venis majoribus sectis, etiamsi parce emissum. Quod tanta saltem cum noxa fieri nequaquam solet, si vel longe uberius iis, aut hirudinibus ex vasis hæmorrhoidalibus, aut ex cute cucurbitulis scarificata educatur. Non latet id tamquam ridiculum ratione motus sanguinis circularis a nonnullis Anatomicis Recentioribus improbatum fuisse, ac pene irrisum. Experientia tamen nos, etsi non facile credulos, ut rem ita se habere ingenue fateamur, olim inducere valuit. Num autem id succedat, quia ex vulnere inflictò una cum sanguine, qui valide erumpit, maximum quoque fiat spirituum præsertim vitalium dispendium, uti Veteres opinabantur; num quia motus sanguinis progressionis per ejusmodi phlebotomiam valde acceleratus ex latebris viscerum venenum quoddam abditum, & quasi ibi consopitum excitet, educat, fundatque; num uno, eodemque tempore, quo sanguis cum impetu per vulnus exilire contendit, sese intus in venas ab aere extrinseco proxime circumfuso nescio quid virulenti sese immittat, quod una cum fermento sanguinis maligno immixtum, atque intime cum reliquo sanguine longe, lateque perfusum, massam universam magis magisque coinquinet, ejusque fermentationem funditus evertat, uti nos, tamquam longe probabilius excogitavimus olim, id aliis plane decernendum relinquimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Inter cætera Artis præsidia, quibus ab ineunte ætate, quum Praxis medicæ plane imperitus Theoriæ tantum vacabam, adverteri ceperam, ea propemodum rejiciens, veluti in perniciem quasi excogitata, obversabantur vesicantia; eo quippe tempore suadere mihi neutiquam potueram, quo pacto id puris, quod in parte affecta erodentibus arte vitiata procreatur, sanguinis febrilem impuritatem eluere unquam valeret. Quinimmo fluidis universis id potius inficiendis, scædandisque idoneum esse intulissim, nisi variis deinceps in Urbe præsertim Nosocomiis præfectus, postquam ægrotos tractare maturius suscepim vesicantia profecto, sicuti pluribus in morbis nocere, ita pariter & in aliis prodesse satis superque exploratum habuissim. Cur autem modo prodesse, modo nocere potuerint, ex dictis in præcedentibus abunde constat, neque est cur in eo diutius immoremur. Id tantum rursus innuere præstat, vesicantia ea parte tenuiori, ac volatiliori, qua intus sese immittunt, sudori, atque urinæ cingendis, egerendisque mirifice conferre. Cavendum vero ne iis adhibeantur, quibus sive ob luem veneream, sive alia quaque de causa, affecti sunt aut renes, aut vesica urinaria, aut organa generationis adjacentia; quæ sale cantharidum volatili exasperata inflammantur, atque adeo ægro tantem longe magis lædere solent; propter quod vesicantibus, maxima nisi necessitate coacti, inflammatione viscerum proxime im-

Vesicantia, ut quandoque prodesse, ita & nocere possunt.

minente, uti nequaquam debemus.

CAPUT VII.

De Febre Maligna Pestilenti.

Definitio febris pestilentis.

Diagnosis.

Febbris, quæ maligna pestilens vocatur, pestilens ideo dicitur, quia in peste grassari ut plurimum atque invalescere creditur. Est febris quædam perniciosissima, acuta; & peracuta, in qua symptomata maximam indicant humorum pravitatem, atque universam animalis œconomiae everisionem ex solutione quadam sanguinis virulenta.

Quia autem eosdem plane affectus, qui in corpore humano vivente exoriuntur a prava sanguinis fermentatione, quum præter naturam ob coagulum veneficum inspissatus concrevit, eosdem, inquam, præstare quoque valet prava ejusdem sanguinis fermentatione, quum præter naturam solutus prætermo- dum fluit, sive effunditur, perquam difficile existimamus in febribus malignis dignoscere, num ex coagulo, num ex solutione malignitas extet. Nihilominus id maxime adnotandum, eum, qui febre maligna pestilente laborat, plerumque aut nequaquam sitire, aut sitim in eo non adeo intendi, eoquod fauces, item & linguam mollem, ut plurimum, atque humidam habeat ob exuberantem salivam, quæ sanguinis compage soluta uberissime in glandulis salivalibus secer- nitur. Frequentiores præterea, & adhuc magis perniciosæ esse solent in cute congectiones, quæ in febribus hujusmodi fiunt. Hinc profecto carbunculi, exanthemata, necnon item bubones pessimæ indolis, suppurationes pravæ &c., in quibus salia acria, atque erodentia tubulos exedendo,

membranas irritando, ac nervos vellicando, non modo dolores excitant acerrimos, verum etiam solidarum partium gangrænam, atque sphacelum inducunt.

Ex definitione febris maligne pestilentis inferre debemus, eam excitari a fermento quodam venefico, quod sanguini in vasis sanguiferis intus immixtum, uno eodemque tempore, quo pravam sanguinis inducit fermentationem, massam sanguinis intime inficiat, & prætermo- dum solvat. Ex quo opinari non erit abs re, fermentum, quod febres vere malignas fovet, acidum esse virulentum coagulans; atque acre virulentum esse potius, ac solvens fermentum, quod malignas pestilentes inducit.

Quicquid inuimus, ratione prognos, in capite superiori de febre vere maligna, id plane & de maligna pestilenti item affirmare debemus. In hac tamen anthraces, & bubones lethales pene semper. Nihilominus quocitius erumpunt, atque ex locis consuetis, eo melius. Anthraces non procul a cordis regione, bubones in collo, vel retro aures, funesta ut plurimum. Febres hujusmodi motibus convulsivis, hæmorrhagia exuberante, animique deliquio, sudore præsertim frigido aut prævio, aut superveniente, necem moliri solent. Et si quandoque solvantur, phthisis insequitur, hydrops, cachexia, aliæque affectiones chronicæ, ex quibus non nisi admodum raro evadit Æger.

Ut febris pestilens evincatur, id pro viribus tentare debemus, ut virus solvens in massa sanguinis destruat, sive saltem eluatur. Victus igitur ei non sit ab- similis, quem in capite præcedenti proposuimus, subacidus tamen

Causa.

Prognosis.

Curatio.

po-

potius, quam amaricans. Quamobrem ferculis multum commendamus folia acetosæ immixta, uvam, quæ vulgo dicitur *spina*, sive grossularia, passulas orientales recentes, hisque similia. Sorbitiones quoque parentur subacidæ, cum succo præsertim, ac corticibus citri, aut limonis, aut cum succo omphacino &c. Frigidæ sane propinentur, raro tepentes, quinimmo & quandoque gelidæ. Purgantia, æque ac emetica noxam hisce in casibus attulisse semper hæcenus observavimus. Nisi respondeat alvus, clysteribus cienda. Alexipharmaca leniora, tum diuretica, tum diaphoretica, quæ fermentum pestilens blande egerant, eligenda. Inter hæc apprime conducunt terræcea, bolosa, crustacea, absorbentia &c. Hinc conveniunt terræ sigillatæ omnes, nuceriana, rasuræ cor. cer., eboris, matrisperlarum, mandibulæ lutii præparatæ, dentes apri in pulverem redacti, margaritæ præparatæ, cancrorum oculi, cor. cer. philosophicum, lapis cordialis, coralli præparati, gelatina cor. cer., & similia. Ut vires solutæ instaurentur, & præsertim in deliquiis, commendamus theriacalia, confectioes cordiales, hyacinthinam, alkermes, sive in bolos cum conserva rosarum digestas, sive in aquis ejusdem generis solutas. Massa sanguinis, ne fluxus lethalis superveniat, opportune minuenda. Vesicantia, item & sinapismata prorsus arcenda, utpote quæ particulis suis acribus, atque volatilibus, quas intus immittunt, sanguinis compagem magis magisque solvant, tubulos erodant, atque adeo hæmorrhagiam non raro vel moveant, vel augeant, una & reliqua symptomata exulcerent.

Historia VI.

Lysimachus viator annorum quinquaginta circiter, optime constitutus, temperamenti sanguinei, calidi nempe, atque humidi, habitus plethorici, vegetus quantumvis, & sanus, pluribus tamen diu itinerando defatigatus incommodis, Mense Octobri repente febricitat. Febris principio mitem sese perhibet. Inde exasperatur. At enim vero, neque sitit, neque capite laborat, neque calor extrinsecus intenditur. Viribus tamen plane destitutus, una & animo dejectus, valde timet. Ferox est aspectu. Livore quodam præter naturam suffunduntur oculi. Anxius est, brevi se decessurum existimans. Pulsus, lingua, fauces, urina nullam fere sensibus eatenus præseferbant præternaturalem immutationem. Affectionis causas interim inquirentes, Lysimachum ab ineunte ætate sanguinis copiam quotannis per fluxum hæmorrhoidalem excernere sub finem Æstatis solitum fuisse intelleximus, qui Æstate proxima præterita omnino restiterat. Clystere itaque simplici injecto, venas hæmorrhoidales hirudinibus apposis illico aperiendas judicavimus ad libram circiter sanguinis. Sanguis erat floridus, tenuis, solutus, ac ferofus. Hora circiter a sanguinis missione interposita, potionem hanc a frigidam statim sumendam præscripsimus. Sorbitione hac sumpta, paululum obdormivit. Expergefactus caput sibi pergravatum sensit, ac prurientibus antea superciliis, ex naribus sanguis affatim inde stillare cepit ad libras usque circiter duas; qui nonnisi per motus universos convulsivos, restitit, quibus identidem

Quicquid, febrili pestilenti mendendo præstare consuevimus, historia declaramus.

dem per horam circiter misere torquebatur. Convulsiones bis, aut ter in die quotidie recurrebant, nulla servata periodo, cum febris exacerbatione ad diem usque septimam decubitus. Erat decubitus dies secunda, & morbi tertia, ex qua præfatæ convulsiones inceperant. Convulsiones præterea insequiebantur sudores quandoque frigidi, item & syncopæ, quibus profligatus, ac viribus plane fractus procul dubio, ut opinor, decessisset, nisi per id conditum B cordiale opportune reffectus, quodammodo refocillaretur. Interea temporis ad vires conservandas, duobus ovorum vitellis recentium in jure gallinaceo modice salito, cum hordei cremore alterato, solutis, bis in die vescebatur, item & aquam gelidam saccharatam ut supra cum corticibus, & succo limonum paratam, ut ad libitum interdium sorberet potestatem fecimus. Diebus singulis in Aurora jusculum jejuno insulsum alteratum ex radicibus scorzonæræ, graminis cum foliis sonchi, acetosæ, melissæ, & cum seminibus citri propinabatur. Alvus clysteribus frequenter abluebatur. Sub finem diei septimæ a decubitu æstare intus cœpit Æger, uberrime tandem insudavit, ac maculis quibusdam ubique per cutem livescentibus effusis, a motibus convulsivis, una & a sudoribus frigidis, item & a syncope prorsus immunis deinceps fuit. Hinc rebus in dies gradatim subinde in melius procedentibus, ante diem decubitus vigesimam primam hac methodo plane convaluit; enervatus tamen, & viribus ita languens, exsuccus, atque excarnis, ut ad tabem proximè accederet; quinimmo & pene dicam attingeret, nisi per optimam vivendi normam, ac per usum diuturnum lactis asini-

ni, a pluribus quibus per sex fere menses obnoxius vicissim imposterum fuerat, incommodis se subducere valuisset.

A. ℞. Syr. de cort. citr. unc. i., aq. acetos. meliss., sonc. ana. unc. iiii., m. f. p. &c.

B. ℞. Conf. hyac; alKer, conf., ros., marg. præp., corall. rub. præp. ana. drag. i., syr. de pom. unc. ii., aq. cinnam., flor. aurant. ana. unc. ss. m. f. cond. cochleatim in dies propinandum.

ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ AD CHIRURGIAM PRÆSER- TIM SPECTANTES,

SIve ex coagulo, five ex solutione malignitas extiterit in febribus, anthraces, & bubones ob labem intus ingenitam, uti dictum est, non raro in iis vel extrinsecus extuberant. Tumores sunt quidam inflammatorii, qui humoribus prave alteratis, atque in tubulis stagnantibus, variis in locis, & præsertim exterioribus, ex regionibus humani corporis ægrotantis, præter naturam attolluntur. Bubo dicitur, quum glandulas inficit insigniores quasi humani corporis vulgo *emunctoria*, ac per inflammationem ad suppurationem tendit, Anthrax autem, five carbo, five carbunculus, quum membranis nervosis, partibusque tendinosi acriter inhærens, eas mordicando lacerat, corrumpit, incendit, ac pene inurit. Bubones distinguuntur in benignos, malignos, & venereos. Benigni vocantur, five simplices, qui in pueris præsertim, atque adolescentibus, redundante in partibus affectis sero, extant; qui propterea, & corporis robur, & prosperam valetudinem inferre solent.

Quid sint bubones parotides, anthraces, five carbunculi &c.

Maligni nuncupantur, qui ab illuvie quadam, sive maligna, sive pestilenti, quæ humores prius coinquinaverit, exoriuntur. Veneri tandem dicuntur, qui ob labem fiunt ex impuro concubitu contractam. Bubones passim ex inguibus erumpunt; interdum tamen ad fauces, secus aures, in collo, partibusque finitimis; quo in casu *parotides* proprie appellari debent.

Quid præstandum sit in curatione bubonum, qui ex malignitate ex- tent. Bubones malignos nequaquam discutiendos censemus, sed tentandum potius, symptomatice quamvis extiterint, ut blande maturati, ad commodam suppurationem quantocius perducantur, qua humores peccantes, ibique stagnantes egeri possint. Parotides vero, quum non semel adeo increpant, ut præsens inde suffocationis immineat periculum, tum nisi proximæ, ac salutaris suppurationis non ambigua nobis sese objecerit spes, exigunt, ut aut immature aperiantur, aut fotibus, vel inunctionibus, vel cataplasmatibus emollientibus, volatilibusque, benigne semper, quum id tamen fieri possit, resolvantur. Quinimmo & quum necessitas urgeat, eas hisce in casibus nequaquam sane causticis, at ferro candente inurere non plane damnamus.

Quid præstandum sit in curatione anthracis. Anthraces, sive carbunculi eam propemodum requirunt curandi methodum, qua, gangrænæ evincendæ, extirpandæque, quotidie utimur; in quo conatus omnis adhibendus videtur, ne pars infecta proximam non infectam corrumpat. Hinc ut suppuratio propediem, sive potius corruptio sequatur, curandum est, atque adeo escharæ separatio. In quo plurimum sane cauti simus oportet, ne aut altius quam convenit scarificando, aut acrius quam par est erodendo, topicorum auxilio

Pascoli Oper. Med.

morbum longe magis exulceremus. Nos quam sæpissime anthraces ita, ut sequitur, optime curatos vidimus: nimirum debite prius parte in anthrace affecta proxime emoritura scarificata, atque cum aqua calcis vivæ postmodum intime madefacta, mel hispanum specificè paratum, linteamentis eo intime imbutis superimposuimus: idque sæpè sæpius in dies renovavimus, donec ulcus tandem omnino exterius cicatricem induxerit. Mel hac propemodum ratione parare consuevimus A. Interdum addidimus etiam therebintinam venetam ovorum vitello solutam, theriacam, & reliqua, quæ pro indicatorum ratione nobis congruere visa sunt.

A ℞. Mell. hispan. unc. ii., sper. cet. dragm. ii., camph. scrup. i., spir. vin. rect., sive aq. Reg. Hung. unc. ss., m. pro usu ut m.

CAPUT VIII.

De Febre Hæctica.

Inter febres chronicas primo Definitio febris hæcticæ. sese objicit hæctica, febris nimirum, quæ in habitu corporis consistere, in partibus videlicet

solidis humani corporis viventis inesse, autumabant Prisci, quam proinde hæcticam dixerunt, solutuque difficilem habuerunt. Eam vero paucis describendam censeo, febrem esse chronicam, in qua, calor augeatur licet, lenis est, acris tamen nonnihil, ac liquans, qui propterea solidas partes fundendo, earum maciem extremam, sive tabem inducit. Tres habet gradus. Primus est, quum in ea calor febrilis adeo lenis est, ut vix percipiatur, quo in casu febricitantem, non modo, atque ad-

Gradus hæcticæ.

G stan-

stantes, verum & Medicum ipsum eludere valet. Alter est, ubi calor febrilis aliquantulum exacerbatur, & una præsertim, vel altera hora post pastum interposita, intensior fit. Tertius est, ubi calor febrilis acris, ut ita dicam, & mordicans, in hæctica adeo intenditur, atque extenditur, ut partibus solidis adiposis imprimis liquatis, corpus univèrsum extenuet, emacietque. Febris hæctica, quæ, quum eo devenerit, nullam plane curationem admittit, proprie dicitur *marasmoïdes*, *marasmus*, sive *tabes*.

Diagnosis.

Signa, quæ num hæctica, & quo in gradu sit febris, declarant, alia ex dictis elucescunt, alia sunt quæ sequuntur. Pulsus frequens in primo hæcticæ gradu, celer, & minor semper in dies. Sopor quasi pervigil. Permolestum quoddam, vix tamen quandoque sensibile capitis, cæterarumque partium fastidium. Calor in gradu hæcticæ secundo, unius circiter horæ spatium post pastum interposito, plurimum intenditur. Rubore intensius suffunduntur genæ. Torpidi evadunt ægri, mœrentes, tristes, infesti. Sitire incipiunt. Tussicula nonnumquam infestantur sicca. Urinæ, quæ naturales prius erant, crassiores fiunt, atque oleosæ. Sudores, & præsertim nocturni, uberrimi sanie, graveolentesque in gradu tertio, iique liquantes; quibus iccirco solvuntur vires, extenuatur adeps, absimitur caro, usque dum marasmoïdes tandem, sive tabes manifesta insequatur.

Causa.

Hæcticam febrem ab ulceribus ut plurimum interioribus, necnon etiam exterioribus, & inductam, & fotam fuisse cognovimus; sanies enim, quæ a sanguine præterlabente in ulceribus absorbe-

tur, humores labefacit univèrsos, eosque coinquinat, fœdatque; atque adeo fermentationem succendit febrilem, quæ tamen lenis saltem principio sit necesse est; eoquod particularum vis fermentescens, sanie per sanguinem effusa, quodammodo obruitur, eatenus dum tandem sanguinis balsamo per fermentationem diuturniorem absumpto, sive præcipitato, aut alio quovis pacto a reliquis secreto, exaltetur, calorem majorem, sive potius acriorem exerat; qui solidas iccirco partes, atque imprimis adiposas fundendo, sudores, item & urinas oleosas, easque uberrimas movet, quæ *colliquativa* nuncupantur.

Febris hæctica facile in gradu primo curari posse creditur. Difficilius in secundo. Neutiquam plane in tertio. Ab anno decimo octavo ad trigésimum quintum usque, penes Hippocratem, (a) hæcticæ febrî obnoxii sumus; quo tempore quamdifficile, si succendatur, evadimus. Non ita, quum vel ante, vel post eam ætatem supervenerit. In fœminis facilius solvitur, quam in maribus. Alvi fluxus si insequatur, febricitantem quamprimum decessurum præcinit. Si decidunt capilli, pessimum omen faciunt: maximam quippe indicant fluidorum corruptelam, succique alibilis acrimoniam, qui rescindit, eroditque potius quam nutrit pilorum radices; quæ propterea recisæ, excuccæ, ac pene dicam, excarnes avelluntur; quo fit, ut proprio pondere defluant capilli. Hæctica febris, quæ ab ulceribus fovetur exterioribus, nisi ea tamen curationem plane respuerint, longe minus habet periculi, & longe facilius cedit, quam quæ produ-

Prognosis.

(a) Sect. 5. Aphor. 9.

ducitur aut sine causa manifesta, aut ab ulceribus internis.

Curatio. Nullum unquam, hecticis curandis, prout ipsa rerum magistra quotidie præcipit experientia: magis antiquum, magis accommodatum, ac præsens videtur præsidium, quam pacatus animus, jucundæ consuetudines, rusticationes salubres, itinera, equitationes, vectiones, & vel in exterarum regiones navigationes frequentes, ac diuturnæ, quibus vel tabidos quandoque solis omnino restitutos non modo accepimus, verum & ipsi vidimus. Ubi id contra nullatenus profuerit, incassum pene pleraque cessisse alia remedia in hectica vera semper observavimus. Victus esse debet optimi succi, humectans, non semper tamen tenuis, quin & plenior potius, ut plurimum, quam tenuissimus, concoctu cæteroquin facilis, & medicatus, ut infra dicendum. Vinum noxam plerumque intulit. Loco vini ptisanam alii, alii mulsam, cerevisiam alii objiciunt. Infusionem radicis chinæ cum melle hispano, ac sufficienti quantitate optimi cinnamomi in mulsæ formam digestam, nos utique commendamus. Loco mellis, satius interdum quoque utimur passulis majoribus recentibus mundatis, necnon & radice glycyrrhizæ &c. In victu profunt hordeacea, amygdalata, cancri fluviatiles, in jusculis præsertim sive gallinaceis, sive vitulinis elixati. Nocent salita nimis, aromatizata, eaque omnia, quæ particulis scatere solent acris, ac volatilibus nimis; quæque iccirco humores universos acriores in die semper efficiunt, magisque erodentes. Aer deligatur temperatus, serenus, perflatus, qui ad humidum, frigidumque potius,

quam ad calidum declinet. Id præ cæteris monet Galenus, qui docet præterea æstivo tempore, ubi calor magis intenditur, hectica febre laborantes, commorari debere in locis subterraneis, quæ sint frigidissima, una & maxime ventilata; eoque unico præsidio febricitantem hecticum extrema macie confectum, intra mensem restitutum se vidisse proclamat Riverius. Nisi respondeat alvus, clysteribus leniter concitanda. Plurimum confert, uti ante jam diximus, hilaritas. Mœrorem e converso, æque ac animi angustias, curasque mordaces hecticam quam sæpissime per se solas induxisse habemus. Coitus, maxime nimius, fugiendus, in quo sanguinis, ut ita dicam, uligo, quæ nimiam fluidorum compefcit acrimoniam, absumitur. Purgationes penitus in hectica proscribendæ, ne lympham eam per dejectionem educamus; quæ humores concretos diluit, ac salium vim acrem, fundentemque enervat. Hinc potius humectantia conveniunt, alkalifata, bolosa, atque absorbentia. In quem finem optimo cum successu adhibentur pulveres ocul. canc., rasur. ebor., cor. cer. &c., gelatina ejusdem cor. cer., & reliqua ejusmodi, decoctiones emollientes, antiscorbuticæ ex radicibus ex. gr. graminis, althææ, fragarum, ex floribus, foliisque borraginis, violarum, primulæveris, pimpinellæ, hederæ terrestris, cochleariæ &c. At præ cæteris ferum, item & lac, asininum imprimis, solemne, ac præsens hecticæ curandæ solet esse auxilium; de quibus in historia, necnon & in animadversionibus subsequen- tibus fusius. Ad obstructions viscerum, quæ hecticam passim aut fovere, aut comitari, aut saltem in-

sequi solent, referendas, perquam idoneas censemus aquas chalybeatas large haustas, non fecus ac nucerianam, quæ particulas insuper falsas eluit, infringitque, ac per urinam subducit. Sanguinis missio, ubi redundet, & ob menses præsertim aut non debite fluentes, aut diu retentos, sive ob excretiones consuetas, aut per hæmorrhoides, aut per nares, aut per alia loca non ita pridem suppressas, necessaria videtur. Vesicantia contra, item & fonticuli plane ableganda; eo quod pus illud, quod in ulceribus conficitur, per ulcera ea extrinsecus inducta, non excernatur omnino; quinimmo ejus aliqua saltem portio, sive a sanguine, sive ab aliis per ulcera circummeuntibus humoribus absorpta, in gyrum per venas remeat, fluidorum massam iterum coinquinat, atque hecticam potius exasperat. Vesicantia præterea damnamus item ratione potissimum cantharidum, quarum acerrima effluvia, uti sensibus patet, a carne extrinsecus affecta, intus immittuntur in vasa, ac fluidorum acrimoniam longe magis acuunt. De fontibus, æque ac balneis, aquæ potissimum dulcis, non ita judicandum, quæ opportune adhibita, feri vim erodentem diluunt.

Historia VII.

Quicquid, febri hecticæ medendo præstare consuevimus, historia declaramus.

GLycerium nobile, ac nubile puella, quæ decimum septimum nondum compleverat annum, optime constituta, robore valens, atque aspectu venusta temperamento prædita calido, humidoque, nempe sanguineo, amore tribus circiter ab illinc mensibus vehementer capta, zolotypa fit, ac misere ideo angitur. Mense Augusto, tum,

quum fluxus lunares, qui prius opportune, commode, affluenterque ad id temporis numquam non confluerant, recurrebant, ex inopinato exterrita, ac mensibus iccirco omnino compressis, febre corripitur ardentissima, rigore prævio; quæ ex acuta post diem morbi vigesimamprimam, quartana simplex evadit, contumax, diutina, quam tandem per tesa, ulteriorem curationem ad annum, & ultra neglexerat. Fluxus præfatus pridem suppressus, uti consueverat, tandem reversus quartanam penitus solvit. Paulo post febricula quædam insequitur; quam, cum ad menses fere octo sine ulla sensibili remissione perdurasset, hecticam esse pronunciamus. Mitis erat quippe calor. Lenis per articulos universos evagabatur dolor. Aderat tussicula, quæ duarum circiter horarum spatio a pastu interposito nonnihil exacerbabatur, quo tempore impense quoque rubebant genæ. Torpida erat, languens, pervigil, siticulosa, mœrens, irrequieta, noctu præsertim, ubi præterea in sudores uberrimos solvebatur. Urinas emittebat crassas, oleosasque. Pulsus parvus erat, frequens, & celer. Saliva falsa. Corpus insuper universum tabes ita confecerat, ut febrem ad gradum saltem hecticæ secundum pervenisse, inferre quisque potuerit. In eo plane statu hanc mense Aprili Anno salutis 1713. tractare cœpimus. Quia autem, ut famem, qua interim laborabat quasi canina, expleret, opipare vescebatur, & alvus adstricta erat, ventrem ideo blande prius sero caprillo solventi A concitavimus. Ut vero viscerum obstructions evincerentur, atque ut ab humoribus labes fundens jam ante contracta elueretur, serum hac alia

alia ratione B paratum in Auro-
ra quotidie iterum sumendum con-
fecimus . Ut primum alvus sero
solventi soluta , fluere cœperit , al-
teram quantitatem seri caprilli ad
libras circiter quatuor depurati ex
intervallo potendam ei præscripsi-
mus ; ac deinde , modo ulterius
sitiisset , ut aquam nucerianam
frigidam , utut ei libuisset vel post
pastum superbibisset , potestatem
fecimus . Serum præfatum B pro
diebus sequentibus constitutum in
cubili hauriebat . Et postquam
ad horam fere quievisset , insur-
gere consueverat , per amœna
subinde ambulatura . Ut placide
tamen , commode ac lente ince-
deret , ne sanguis excandesceret ,
hortabamur . Lacte interim dum-
taxat caprillo cum ovorum vitellis
recentium quassatis , per B. M.
cocto bis in die cum s. q. panis
optimi triticei , abstemia prorsus ,
reficiebatur . Loco vini potare con-
suevit decoctionem hanc C . Die-
bus quindecim vix exactis , sudor-
es nocturni plane sistuntur . Ube-
rior excernitur urina , quæ tamen
optimæ sit conditionis ; atque al-
vus laxitatem quamdam inde na-
turalem sibi comparare cœpit . Qua-
mobrem longe placidius noctu re-
quiescebat Glycerium . Longe mi-
nus febricitabat . Et ut multa pau-
cis complectar , longe melius eam
se deinceps habere manifestissime
cognovimus . Adeo ut brevi post ,
febre radicitus extincta , ac ani-
mo tandem pacato , carnem sibi
induit , modicam suscepit pingue-
dinem , neque alia imposterum pa-
tiebatur incommoda , præter eam ,
qua adhuc vexabatur tussicula
sicea , atque irritanti , quæ , ut
plane extenuaretur , lac asininum
post seri præfati usum , ea , quæ
insequitur , ratione D paratum ,
proposuimus ; neque incassum , si-
quidem lac illud forbere vix cœpe-

Pascoli Oper. Med.

rat , ut optime convaluerit ; ea ta-
men prorsus in omnibus servata
ratione , quam pro usu seri præ-
scripsimus .

A ℞. Mell. hispan. opt. unc. iv. ,
crem. tart. drag. ij. , ser. caprill. lib. j. ,
m. f. serum solv. sumendum in Auro-
ra , cui horæ unius circiter interpo-
sito intervallo , superbibere alteram
per vices incipiat seri quantitatem
ad libras usque quatuor , & ul-
tra .

B ℞. Flor. borrag. , viol. , pri-
mulever. , folior. pimpinel. , heder.
terestr. , chocleariæ ana. pug. iij. ,
ser. caprill. recent. lib. j. m. f. levis
infus. , & mac. S. A. , col. , f. f.
expr. & adde Mell. hisp. opt. unc.
j. , matrisperl. præp. dragm. j. cap.
quot. jejuno in A. pro syr. ad dies 40.
circiter .

C ℞. Hord. mund. , & elixat.
unc. ij. , rad. opt. chin. dragm. ij. ,
cinnam. opt. scrup. j. , aq. nucer lib. iv.
m. f. inf. & mac. S. A. ad hor.
xii. circ. ciner. calid. Adde passu-
lar. majorum mundat. rec. , & mel.
hisp. q. s. ad g. s. bull. lenit. ,
desp. S. A. , col. pro potu quotid.
ut m.

D ℞. Lact. asin. lib. j. , cui ad-
de syr. rad. chin. cum mel. hisp.
confect. unc. j. cap. bis in die h. m.

ANIMADVERSIONES AD
THERAPEUTICEN SPE-
CTANTES .

MELLE intus fatius quam fac-
charo in Praxi medica u-
tendum ducimus . Mel quippe ,
nihil aliud esse videtur , quam suc-
cus quidam roscidus , quem ex
variis hinc inde delectissimis flo-
ribus , odoratisque foliis delibare
solent apes ; quemque ingestum ,
ac leviter immutatum ex stoma-
cho postmodum in foveolis al-
vearium cereis eructant ; ubi re-
conditus fermentatur , atque effer-

Quid sit
mel , &
quid præ-
stet in
usu me-
dico .

vescit; donec optime tandem digestus, atque in mellis formam subactus, eam, qua pollet vi, sibi comparet balsaminam. Particulas quæ tamen blande agunt, longe volatiliores habet, quam saccharum *hodiernum commune artificiale*, quod ex cannis contusis, atque contritis expressum, igne concrefcit. Saccharum dico *hodiernum commune artificiale*; *vetus* enim, quod, penes Majores nostros, solemne fuisse accepimus, species fuit mucoris, ut ita dicam, melliti; qui naturæ solius ope in foliis, sive in tubotalium cannarum extrinsecus ex succo quodam earum tenuissimo exudante, cum rore matutino immixto, ad Solem inde, veluti manna, inspissatur. Mel tum ob plurimum, quod habet volatile, tum ob balsamum illud roscidum, tenue, ac blandum, quod ex plantis potissimum suaviter fragrantibus rore madefactis nanciscitur, leniter solvit, detergit, roborat, una & aperit. Quamobrem Mulierum mensibus, aut deficientibus, aut diu suppressis ciendis, revocandisque; necnon etiam obstructionibus viscerum referendis præfens sane haberi debet remedium; quo optimo cum successu in jure ut plurimum simplici ad unciam unam, aut duas quotidie in dies plures subinde frequentissime utimur & ipsi, jam pridem edocti a Viro celeberrimo Francisco Redi Præceptore nostro olim dignissimo, qui pro re nata mel præsertim hispanum in præfatis affectionibus prædicare consueverat. Hispanum præ cæteris in Italia optimum existimamus, inde Calabrum. In plagis siquidem ejusmodi calidioribus ob majorem plantarum virtutem mel longe melioris notæ deligitur. Si decoquatur, & despumetur, te-

nuijores avolant particulæ, atque adeo ejus, ex nostra sententia, potius obtunditur vis, qua morbis medetur. Mellis abusus pluribus ex causis noxius censeridebet, juvenibus potissimum, hypochondriacis, scorbuticis, hysteris, & maxime febrientibus, dummodo febris ardens sit; eoquod cum succis intestinorum facile fermentando, effervescat, immutetur, corrumpatur, atque in vappam, ut ita dicam, degeneret.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Sunt qui hæcticæ curandæ victum plane insulsum commendare consueverunt; atque adeo hæctica affectos ab eduliis omnino arcebant. Sal quamvis, vel ex nostra sententia, quum eo hæctici abutantur, valde noxium haberi debeat, utpote quod intus per meatus corporis humani effusum, humores universos, & præsertim lymphaticos acriores facere, magisque erodentes valeat. Tantum tamen Clinicorum ea in re rigorem non probamus. Salis abusum in hæcticis utique damnamus; quemadmodum damnamus item, fercula iis neque sale vel minimum condiri. Sal enim dapibus modice inspersum, ventriculi fibras, æque ac intestinorum roborat, blande stimulat, fermentorum vim acuit, digestiones adjuvat, secretiones movet, alvum lubricat, atque alios optimos præstat effectus vel in hæcticis ipsis; qui præpostera ejusmodi quandoque victus potius ratione, quam febre ipsa, brevi, aut contabescunt, aut cachectici prætermo- dum intumescunt &c. Hyacinthus Fontana, vulgo

Victus
salitus
pro hæ-
cticis cu-
randis
non pla-
ne im-
proban-
dus.

go *Farfallino*, municeps noster inter comicos modulate canentes, temporibus nostris celeberrimus, hectice superioribus annis febricitans, Parisiis Romam, pene jam confectus, nauseabundus, imbecillis, insomnis, ac prope modum expirans, redierat; quem nos protinus quasi, mense Januario inter ludos bacchanaliorum, convaluisset observavimus postquam eo, quo utebatur victu, prorsus insipido fidenter improbato, ut fercula de more saliret præmonuimus. Si adeo, uti vulgo creditur, nobis noceret sal, saporibus, quos ex dapibus non inconcinne salitis elicit, sensus nostros tam eleganter neutiquam scalperet; quum sensuum organa, ut & in aliis tractatibus ante jam declaravimus, ad id unice nobis instruxerit Sapientissimus ille Maximus Optimus Opifex, ut per affectiones modo suaves, modo insuaves ab objectis sensilibus intime partas, quicquid humani corporis fabricæ conservandæ, sibi conveniat, ad punctum, ut ita dicam, temporis quisque intelligat.

C A P U T IX.

De Febre Intermittente in genere.

Varia intermittentium genera.

Quia febris intermittens modo certa, modo incerta recurrit periodo, hinc fit, ut modo dicatur *vera intermittens*, sive *intermittens regularis*, modo dicatur *intermittens erratic*; sive *intermittens non regularis*. Vera intermittens est, ubi certa recurrit periodo. Intermittens erratic vocatur, quum incerta recurrit periodo. Veræ intermittentes rursus dividuntur, *ratione temporis*, *ratione moris*, *ratione complicationis*. Ratione temporis distri-

buuntur in *quotidianas*, *tertianas*, *quartanas*, *quintanas* &c. Ratione moris in *benignas*, & *malignas*. Ratione complicationis in *simplices*, & *compositas*; quæ iterum distinguuntur in *compositas homogeneas*, atque in *compositas heterogeneas*. Compositæ homogeneæ, sive ejusdem generis, dicuntur, quæ pluribus componuntur intermittensibus ejusdem generis. Hujusmodi sunt quotidiana ex. gr., sive duplex, sive triplex &c., duplex, sive triplex tertiana, quartana &c. Intermittentes heterogeneæ vocantur, sive generis diversi, quum intermittentes simplices, quibus componitur intermittens composita, sint diversi generis, ut ex. gr., quum quotidianæ simplici injungatur tertiana, quartana, & sic de cæteris.

Ex hæcenus dictis de natura, ac diversitate intermittentium in genere, educuntur quoque signa diagnostica; de quibus tamen fusius, quum de singulis intermittensibus verba facienda sunt, dicturi, non est, cur impræsentiarum plura dicamus.

Diagnosis.

Febres intermittere, easque per intervalla recurrere, ideo autumamus, quia humor peccans, fermentum nempe febrile confectum prius, atque in cavis, meatibus, tubulis, sive in glandulis obstructis collectum, adeo ibi cumuletur, atque excandescat, ut objicibus tandem, sive repagulis superatis, atque distractis, identidem eructet in massam sanguineam, qua sædata, labefactaque, nil mirum, si ejus vis, aut fervor quodammodo prius obruatur; qui postmodum, subactis, digestis, atque extenuatis, sive discussis crassioribus grumis, necesse est, ut invalescat, ac longe majorem vim acquirat. Hinc fermentatio, calor videlicet in ac-

Causa.

cessionibus, quæ intermittunt, principio ut plurimum valde restingitur, incrementum longe majus deinceps suscepturus.

Prognosis.

Duo potissimum, ratione prognosis, de intermittentibus in genere considerata sese objiciunt: febris nempe natura, atque urinæ constitutio. Respectu febris, *quocumque modo intermiserit, periculo vacat* ex Hippocrate. (a) Attamen, ubi accessiones malignitatem præferunt, plane quantumvis intermittant, neququam sine maximo vitæ periculo recurrunt. Intermittens, quæ diu sese produxerit, aut in hæticam, aut in hydropem facile definit. Autumnales contumaciores. Si negligantur, aut si perperam tractentur, fieri solent continuæ, quandoque acutæ, quandoque chronicæ admodum pernicaces. Respectu urinæ, si principio tenuis sit clara, cruda; & crassior tamen si subinde evadat, turbeturque, febrem intermittentem brevi solutum iri indicat. Quinimmo & sedimentum quo citius demittit, eo melius.

Curatio.

De curatione intermittentium perpauca hæc in genere recensere juvat. In diætâ id præ cæteris curandum, ne vel ante, vel in ipso paroxysmo vescatur æger. Quinimmo principio paroxysmi, neque potus propinandus cujus tamen in statu, atque in declinatione potissimum, pluribus de causis, de quibus infra, plenissima faciendâ est copia. *Quicquid enim, verbis utor Dolæi, paroxysmus in stomacho invenit, id omne corrumpit, atque in scorias febriles vertit.* Sorbitiones chalybeatas commendamus, utpote quæ viscerum obstructions intermittentibus consuetas referare valeant. Vigente paroxysmo, necnon etiam sub

finem, sudoribus præsertim instantibus, ut largæ sint, ac frequentes, opera danda est; membranas quippe, ex æstuatione febrili arefactas, refrigerant, humectantque, falia concreta, & quodammodo fixa, volatilibus in fermentatione febrili absumptis particulis, solvunt, eaque per sudorem; quem longe facilius movent, eluunt, emittuntque. Emetica, vomitoria nempe, febribus extinguendis, extirpandisque, si unquam convenerint, id maxime in intermittentibus, & præsertim contumacioribus, ex vitio ventriculi contulisse, comperimus. Ubi idonea censentur, una, vel altera hora antequam paroxysmus invadat, & tum maxime, quum stomachus nauseabundus sponte, ut ita dicam, sua, sese exonerare enititur, propinanda; vel quum a somno matutino expectatus æger, aut oris amaritudinem, aut nauseam, aut rictus patitur nidorosos. Morbi principio, ut diximus, maxime conveniunt; neque nocent processu, si intermittens, aut producat, aut reviviscat, aut symptomata ingravescant. Leniora tamen eligantur, quæ neque irriterent nimis, neque viscera torqueant. Purgationes, si fortiores sint, intermittentes ut plurimum exasperant; organorum quippe facultates evertunt; fluidorum constitutionem turbant, vires minuunt, atque æstus febriles, symptomatum recrudescente syndrome, movent magis, ac augent. Clysteres contra vel ante paroxysmum injecti, & præ cæteris leniter detergentes, symptomata valde leniunt, iis præsertim, quibus aut alvus adstringitur, aut injunguntur in paroxysmo præcordiorum angustia, viscerum

(a) *Apb. 47. sect. 4.*

rum ardor, borborygmi, hypochondriorum inflationes &c. Febrifuga, cortices nempe Kinæ Kinæ, coni cupressini exsiccati, cortices aurantiorum, hisque similia nequaquam in paroxysmo, verum aut ingruente, aut multo ante, aut etiam post, vel diebus ipsis intermissionis, propinanda sunt, eaque iteranda, parva tamen dosi per vices plures, iterum, atque iterum vel quum ad plures dies penitus intermiserit febris, quo morbi radicibus omnino sublatis, intermittens funditus tandem evellatur. Hæc tamen, nisi alvo prius opportune purgata, humoribus rite præparatis, ac fermento febrili per accessiones febriles quodammodo subactis, adhiberi tuto nequaquam solent, præterquam in intermittentibus malignis; quibus principio confestim occurrere debemus, ne ægrotum interficiant, ut deinceps fusius dicturi. Accessiones, nisi prævia saltem aliqua horripilatione invadant, febrifugis plerumque reluctantur. Venæ sectionem intermittentibus compescendis ut plurimum sine successu hætenus experti sumus; quinimmo & atrociores quandoque provocasse invasiones, observavimus. Non ita tamen ubi febris intermittens excretiones sanguinis diu retentas insequuta sit; tum enim minime negligendam existimamus.

CAPUT X.

De Quotidiana simplici benigne intermittente.

Definitio quotidianæ simplicis benigne intermittentis.

Quotidiana benigne intermittens ea dicitur febris, quæ quotidie intermittit, atque adeo quotidie recurrit sine malignitatis indicibus, frigore tamen, ut pluri-

mum, atque horrore præviis, febrilem non procul a cibo ingesto invadens.

Quamobrem ab invasionibus præsertim dignoscitur quotidianis, quæ penitus intermittere, atque recurrere debent sine ullo malignitatis indicio, ut quotidianam simplicem benigne intermittentem proprie constituent.

Quicquid commenti unquam fuerint Veteres de origine febris hujusmodi intermittens, pituitæ in stomacho, æque ac in intestinis putrescentis vitium culpantes, nos longe probabilius ducimus, non alia de causa quotidianam simplicem benigne intermittentem excitari, nisi quod humor quidam stagnando in tubulis obstructis visceris alicujus, depravetur, ac depravatus tantum ibi quotidie suscipiat incrementum, ac tanto cum impetu obices quotidie impellat, ut semel in die eos vincat, atque in vasa irrumpat sanguifera; ubi sanguini immixtus fermentationem febrilem suscitet. Quod autem ut luculentius sit, ponamus ex. gr. in mesenterio, ductibus quibusdam lacteis obstructis, glandulis, sive potius receptaculis chylosis stagnando inhæsisse portionem quamdam chyli; quæ ibi propterea consistens adeo alteretur, sive potius depravetur, ut in fermentum abeat febrile; quod intra spatium horarum 24. ita cumuletur, effervescat, rarefiat; ac rarefactus ita ebulliendo intumescat, ut ibi inclusus diutius stare nequeat. Atque adeo ponamus, impetu factis, viam sibi per meatus obstructos quodammodo stravisse. Fermentum id, tum deferatur necesse est in cystemam chyli communem, ac per ductum thoracicum, venamque subclaviam sinistram in auriculam cordis dexteram; ubi

Diagnosis.

Causa.

ubi sanguini immixtum, ac intime perfusum, una cum eodem sanguine quaquaversum effunditur. Hinc fermentatio suscitatur febrilis, quæ fere semper, tremore, ac frigore præviis, invadere deberet; quibus exinde succedere æstus febrilis; quæ fieri minime potest, quominus habeat incrementum, statum, ac decrementum, cessans quotidie penitus, atque recurrens pluribus ex causis mox exponendis.

Quare Deberent prius sensibiles fieri tremores cum frigore. Fermentum enim febrile, quod recens sanguini commiscetur, & una cum sanguine vasis sanguiferis distribuitur, crudum adhuc, crassum, rude, atque, ut ita dicam, indigestum, cordis ruditer irritat fibras, æque ac minimos plexus nervosos, sanguinis fermentationem obruit, & calorem iccirco compescit, imminuitque. Inde horripilatio, tremores quandoque spasmodici, concussiones, ac molesta corporis universi perfrigeratio. Perfrigerationem ideo paulo post insequitur æstus febrilis, quia fermentum febrile ulteriori fermentatione magis magisque subactum, sensim semper per gradus extenuatur, donec tandem exaltatum incendatur, atque effervescat. Quamobrem in intermittentibus universis perfrigeratio saltem aliqua spasmodica, ac convulsiva, æstum febrilem præcedere solet. Fermento demum febrili, aut penitus absumpto, aut despumato, aut excreto, egestoque, calor extinguitur febrilis; qui modo magis, modo minus producitur, prout major, vel minor est quantitas humoris peccantis, sive prout magis, vel minus resistit &c.; neque prius recurrit, quam alia quantitas humoris stagnantis, stagnando alteretur, at-

que in fermentum febrile, uti prius, convertatur, in vasa sanguifera iterum, atque iterum irrupturum. Quicquid innuimus de quotidiana intermittente, intelligere quoque expedit de tertiana, quartana, ac de universis intermittentibus, quarum periodi excitantur, præfiniuntur, dirigunturque a qualitate, & quantitate materiæ pravæ stagnantis in visceribus obstructis, in quibus magis magisque in dies immutatur adhuc, atque corrumpitur. In visceribus dicimus obstructis, id siquidem contingere potest vitio, non modo folius mesenterii, verum etiam hepatis, lienis, pancreatis &c., necnon etiam a supuratione quadam interiori; quæ tamen febres, erraticas potius procul ab omni lege, quam periodicas, statis temporibus, intermittentes progignere, atque educare solet.

Febris quotidie intermittens, periculo quamvis plerumque vacet, contumax adeo esse solet, ut ad plures menses quandoque perducatur. Neglecta tamen, sive si perperam tractetur, non expers periculi; quinimmo & ad tabem, & ad hydropem, febricitantem quam sæpissime deducens, enecare solet.

Quotidianis intermittentibus solvendis plurimum confert aer calidus, & siccus potius, quam frigidus, atque humidus, victus tenuis, humectans, optimi succi, concoctuque facilis. A vino, prioribus præsertim diebus, plane abstineatur. Alvus sit adaperata, animique affectus, fieri quantum possit, pacati. Priusquam febrifugis utamur, ut alvus, & stomachus eluatur, necnon etiam ut humores præparentur, operanda est. In quem finem clysteres, non modo præscribendi sunt prius,

Prognosis.

Curatio

prius, verum etiam purgantia, item, si opus fuerit, emetica, aut vomitoria, leniora tamen, & blandiora. Decoctiones dehinc, infusiones, atque emulsiones conveniunt emollientes, aliquantum amaricantes, deobstruentefque, de quibus universis in historia sequenti. Si redundet sanguis, minuendus. Quibus opportune præmissis, quum febris adhuc tamen quotidie recurrat, tum ad præsidia febrifuga, de quibus & in superioribus verba fecimus, & in sequentibus facturi sumus, confugiendum.

Historia VIII.

Quicquid, quotidiana simplici intermittenti mendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

P Amphilus decem & octo ab illinc annis natus, corpore sano, nonnihil pinguis, ac temperamento, quod calidum, & humidum dicitur, sanguineo videlicet, præditus, Mense Augusto, ardente Syrio, non procul a fonte frigidissimo, sub umbra platani, zephyro flante, ludendo delassatus, placide obdormit insudans. Experrectus, ac fame tentatus, fructibus præsertim horariis, avide vescitur, quibus vinum malvaticum meracius superbibit; quo temulentus domum revertit, atque recumbens, sopore arctissime captus, ad plures horas iterum obdormit. Expergiscitur tandem, & ut consopitus plurimum insudasset, faucibus exhaustis, plurimum sitit. Hinc intus, uti dictitabat, pene arefactus, gelidam, quam artificiose ei confecerant, perquam acidam ex succo limonum, large sorbere cepit. Siti expleta, denuo recumbit, una & requiescit. At ex inopinato vehementissimis torminibus, alvo suppressa, excitatus, nisus habet evomendi irritos; quibus occurrit theriaca, quam vino ge-

neroso solutam deglutivit. Solvitur inde alvus, ac nisibus evomendi plane pacatis, longe melius se habere testatur. Attamen nauseabundus, ac viribus perfractis, admodum languens, de maxima conqueritur apepsia, una & de summa capitis imbecillitate: id fere per triduum, eo usque dum non procul a prandio, tandem frigefactus, ac rigore quodam repentino correptus, ad horam circiter concutitur. Mox calor febrilis insequitur, qui processu intensissimus fit; ac postmodum decrescens, intra spatium horarum 12., vomitu prævio bilioso amarissimo, prorsus extinguitur. A febre immunis fit ad eandem plane usque horam diei præcedentis. Ex quo iterum, uti pridem, iisdem symptomatibus renascitur, item & resolvitur paroxysmus, eandem propemodum servans periodum ad diem usque morbi octavam. Quo tempore sese nobis tractandum objecit. Febrem esse quotidianam simplicem benigne intermittentem dignoscentes, eam hac, quæ insequitur, methodo illico tractare suscepimus. Ex erroribus, quos in victu potissimum præmiserat, necnon & ex nausea, vomitu, sapore pravo, atque hypochondriorum inflatione, quæ in paroxysmo præter naturam intumescabant, stomachum, æque ac intestina, sarcina recrementorum quadam effœta, sive non congrua in hoc morbo affici imprimis, pro certo habuimus. Eluenda iccirco quamprimum fore judicantes, potionem hanc A emollientem blande solventem, clystere ex solo jure salito prius injecto, hauriendam confecimus. Quæ ut concitaverit alvum, iterum atque iterum præcepimus, ut superbiberet jusculum modice sali-

salitum ad quantitatem libræ unius, & ultra, per vices tamen, quo satius alvi colluvies elueretur. Ut primum itaque præfatæ purgationis ope abluta est alvus, longe melius imposte- rum se habere cœpit æger, ratio- ne præsertim, tum nausæ, tum vomitus, tum hypochondriorum, quæ prius intumuerant. At enim vero, licet non adeo uti pridem infesti, recurrebant tamen quoti- die paroxysmi. Hinc humoribus, jusculo alterato decoctionibus ido- neis, quod jejuno potabat, prius præparatis, quotidianam hanc in- termittentem febrifugis plane era- dicandam decrevimus; quæ per infusionem quater, diebus singu- lis ita ut in B præbuimus. Dies erat morbi decima, ex qua ejus- modi febrifugo uti cœperat, neque incassum; siquidem ante diem vi- gesimam septimam, sudoribus uberrime erumpentibus, una & urina abunde excreta, in pristi- num se optime restitutum sensit Pamphilus.

A R̄. Syr. viol. viol. unc. ij., ol. amygd. dulc. rec., & s. ig. ex unc. iv., aq. cinnam. j. unc. j., m., & cap. in jure insulso tartarizato.

B R̄. Cort. kin. kin. unc. j., cin- nam. opt. dragm. ij., sal. tart. dragm. ss., aq. com. lib. iv., m. f. inf., & mac. in B. M. ad hor. 48. circiter S. A. Adde mell. hispan. unc. iv. bull. levit., despum. colet. cap. per vices ad quantitatem unc. iv. singulis vici- bus hac lege, uncias nimirum qua- tuor h. m., & tantundem hora quo- tid. ante prandium, & ante cœ- nam &c.

CAPUT XI.

De Tertianâ simplici benigne intermittente.

FEbris tertiana simplex beni- Defini-
tio : gne intermittens, tertiana ideo vocatur, quia tertia quaque die recurrit; quocirca eam descri- bendam ducimus, *febrem esse, quæ plane licet intermiserit, tertia quaque die recurrit, rigore utpluri- mum præeunte sine ullo malignitatis indicio.* Rigore dicimus utpluri- mum præeunte, eo quod in tertianis quandoque, raro quamvis, ut vel ipsi passim observavimus, sine ulla, vel levissima sensibili hor- ripilatione de tertia in tertiam diem recurrat calor febrilis.

Diagno-
sis : A periodo, qua tertia quaque die recurrit febris, quæ omnino intermiserit, evidentissime digno- scitur, eam temporis processu ter- tianam fore. Principio autem tertianam fore simplicem inter- mittentem benignam suspicari da- tum erit, si intra horarum duo- decim circiter spatium, nullo vel levi apparente malignitatis indi- cio, plane intermiserit. Si cum horrore, ac frigore vehementer febrientem corripuerit. Si febris progressu impense tandem inca- luerit. Si vomitus accesserit ama- ricans, aut principio, aut incre- mento, aut in statu, sive in de- cremento paroxysmi. Hinc non modo vomitus inter symptomata tertianarum simplicium connu- merari solet; verum etiam quic- quid molesti infert, tum in ore, tum in ventriculo, tum in parti- bus finitimis humor peccans, qui ventriculi, una & intestinorum plexus nerveos lædere possit, an- tequam evomendo egeratur: an- xietas nimirum, præcordiorum angustia, nausæ, sapor amari- cans,

cans, ructus nidorosi, atque, faucibus exhaustis, sitis quandoque ardentissima &c.

Causa. Quicquid de origine tertianæ simplicis benigne intermittentis protulerint Prisci, fermentum febrile in ea, non secus ac in reliquis universis intermittentibus, ubique locorum confici, latitare, & cumulari posse in visceribus obstructis corporis humani viventi existimamus; quandoquidem si de tertia in tertiam diem in vasa irrumpat sanguifera, minime fieri poterit, quominus excitet accessiones febriles typo tertianario ex intervallo recursuras, ut non ita pridem satis superque declaravimus.

Prognosis. Tertiana simplex benigne intermittens, nullum quamvis natura sua periculum habeat, non est tamen; quod non raro, aut si negligatur, aut clinice male administrata si vitietur, evadere non possit vel intermittens maligna, vel continua acuta, ac perniciosa, ut non semel percepimus. Nonnumquam, declinante præcipue autumno, in quartanam cessasse observavimus. In senibus neutiquam sine periculo. Superveniens icteritia, tertianam solvit. Tertiana, quæ legitima est circuitibus septem terminatur ex Hippocrate (a) vel ad summum decem. Sin autem ulterius producat, difficilior curatu fit. Nubecula alba per urinam in matula stagnantem suspensa, brevi solvendam tertianam denotat. Quo vehementiora in accessionibus apparuerint symptomata, dummodo febris penitus intermiserit, eo citius solvendam fore, prænunciant. Ulcera, quæ labiis supervenerint, eam contumaciorum fieri penes nonnullos indicant; tametsi non ita sentiant

alii per plures, inter quos Rivierius præcipue ita scriptum nobis reliquit (b). *Scribit Haly, & vulgatissima docetur experientia, tertiana laborantibus, si ulcera, aut pustula in labiis, & naribus erumpant, finem febris præagire. Est enim quædam veluti crisis, quæ ad illas partes fit.* Quum diu protrahitur, viscerum obstructions, & lienis imprimis contumacissimas facit.

Præter ea, quæ, ratione diætæ quotidianæ simplici curandæ, antea proposuimus, quæ profecto & tertianæ simplici evincendæ plane conveniunt, animadvertendum superest, tertianam simplicem intermittentem, benigna licet sit, valde tamen pervicacem fecisse victum saccharatum, mellitum, falsum, atque aromatizatum, validam, ac diuturnam corporis exercitationem, item & vigilias data opera diu protractas. Hinc sopori quandoque opiata in tertiana conciliando apprime conducunt; quæ sola eam non raro, contumacissimam quamvis, omnino extenuasse, coniecimus. A vino prorsus abstinendum. Quietem tum animi, tum corporis præcæteris commendamus; corpore quippe quiescente, ac animo pacato, succorum in organis digestiones, in vasis despumationes, in glandulis secretiones, longe facilius peraguntur. De curatione pharmaceutica, æque ac chirurgica, quum eadem fere pro curandis, tum tertianis simplicibus, tum simplicibus quotidianis benignis usurpari debeat, non est cur hic plura addamus; eoque minus, quod si quid de iis reliquum est, in historia, quæ insequitur, id fufe exponere non dedignabimur.

Curatio.

(a) Sect. 4. apb. 59.

(b) *Prax. Med. l. 17. c. 3. de febr. tertian.*

Historia IX.

Quic-
quid ,
tertianæ
simplici
inter-
mittenti
meden-
do , præ-
stare con-
suevi-
mus, hi-
storia de-
claramus.

L Eucippus venator, vir anno-
rum triginta circiter, optime
constitutus, neque pinguis, neque
prætermodum gracilis, tempera-
mento præditus, quod calidum,
& siccum, sive biliosum vocant,
staturæ proceræ, nullum prope-
modum, in victu præsertim, or-
dinem servans, mense Januario
subdio venando, aquilone vicif-
sim, atque austro promiscue,
nulla lege servata, ex adverso
flantibus, æque ac reflantibus,
varia passus incommoda, rusti-
cum tuguriolum ingreditur. Al-
gens gelu, ac imbribus madefa-
ctus, foco assidet. Calefit. Con-
quiescit. Valde inde exuriens, le-
guminibus, cæpis, item & car-
ne suilla abunde vescitur, me-
ro interim plurimum indulgens.
Domum postridie reversus acer-
rimis, ac circumvagis per ar-
ticulos universos doloribus tenta-
tur, quos capitis quædam grave-
do non ita pridem præcesserat.
Paulo post horror, una & rigor
insequitur ingens, cui horis dua-
bus fere elapsis calor febrilis ac-
cedit. Is principio mitis. At adeo
deinceps intenditur, atque exten-
ditur, ut in progressu intolerabilis
evadat, neque restinguitur, nisi
plurimo prius egesto sudore, ac
uberrima urina excreta; quod ad
horam fere a paroxysmi principio
duodecimam contingere consue-
verat. In paroxysmo a primo ad
ultimum nauseabundus, pluri-
mum fitit, ac de dolore capitis
permolesto conqueritur. Eadem
ferme hora, eodem typo, alter-
nis diebus, iisdem symptomati-
bus febris ita recurrit, ut ex ter-
tia invasione eam tertianam fore
exquisitam simplicem benigne in-
termittentem prædicere non du-

bitaverim, quam propterea non
ultra septimum paroxysmum sese
producturam fore sperans, operam
tantummodo dedi, optima victus
ratione præscripta, ut alvus die-
bus intermissionis clysteribus elue-
retur. Atque humores jusculis al-
teratis cum foliis cichorei, borra-
ginis, atque acetosæ interim præ-
parare studui. At enim vero,
quum rem præter opinionem ces-
sisse ex octavi paroxysmi magis
recrudescente invasione intellexi,
statim Diatartaro P. Cast., quod
ad dragmas decem in bolos re-
formavimus, ante cœnam deglu-
tito, fœcibus ab alvo omnino ex-
clusis, necnon & sanguine ex ve-
na in brachio soluta, biduo post,
die nimirum intermissionis proxi-
me futura, ad libram circiter
educto, ad usum Kinæ Kinæ
confugiendum decrevimus, quam
Leucippo ea qua insequitur A ra-
tione propinavimus. Bolos præ-
fatos quatuor vix vicibus deglu-
tiverat, quum tertiana plane ces-
saverit. Ne tamen imposterum
revixisset amplius, Leucippum per
alias vices, diebus quindecim cir-
citer interpositis, prædictis bolis,
ut identidem ad mensam, & ul-
tra uteretur hortati, effecimus,
ut is morem nobis gerendo, ea,
quam præscripsimus, methodo om-
nino convaluisset.

A ℞. Cort. Kin. Kin., rha-
barb. elect. ana. scrup. j., sal. tart.
gra. vij. m. in pollinem redigan-
tur, & in bol. cum syr. de ci-
choreo redacta, cap. quotid. sta-
tim ante prand., & ante cœ-
nam.

DE QUARTANA INTERMITTENTE. III

CAPUT XI.

De Quartana simplici benigne intermittente.

Definitio
quartanæ
simplicis
benigne
intermit-
tentis .

NON fecus ac quotidiana , item & tertiana , a periodo , qua febricitantem corripit , quartanæ sibi comparat nomen febris ea intermittens , quæ quarta quaque die recurrit . Quocirca quartanam simplicem benigne intermittentem describendo , affirmare non erit abs re , *eam esse febrem , plane intermittentem , quæ quarta quaque die , ab omni procul malignitatis indicio , recurrit , prævio utplurimum rigore , aliorumque symptomatum concomitante caterva .*

Diagno-
sis .

Ideoque a periodo , quam recurrendo in accessionibus servare solet , potissimum dignoscitur . Quartanarii præterea famelici plerumque sunt , quinimmo & persæpe *picacei* ; id , ni fallor , ob vitiatum stomachi fermentum , quod ventriculi plexus præter naturam mordicando eum elicit prævum ventriculi sensum , quo inducuntur , ut vel congrua , vel etiam quandoque non congrua avide appetant . Insuper morosi , item & languentes deprehenduntur , ptyalismo frequenter obnoxii . Urinam præter naturam varie alteratam excernunt . Sudores uberrime , graveolentes , glutinosos , atque acidum utplurimum spirantes emittunt , &c.

Causa .

Quum paroxysmus de quarta in quartam diem in hac febre recurrat , inferre non dubitabimus , fermentum febrile , quod quartanam procreat , fovetque ; per bidduum coerceri , & carcere , ut ita dicam , detentum intus in vasis , sive in glandulis obstructis commorari ; in quibus iccirco , diu stagnando , magis magisque cor-

rumpitur , atque impensius acescit , quam in quotidiana simplici , & in simplici tertiana . Nil mirum igitur , si quartanam utplurimum comitentur obstructiones viscerum longe contumaciores ; eoquod humores in quartanariis longe acidiore evadant , magis magisque concrecant , fixentur , & stagnent .

Quartana simplex benigne intermittens plerumque sine periculo exoriri , & perdurare solet , iis præsertim , qui nondum senio confecti plurimum habent roboris , quo , recurrentibus paroxysmis , diu resistere queant . De genere est chronicorum , atque ad animum , & ultra non semel producitur , tum maxime , quum autumno succendatur . Interdum , ubi contumacissima sit , in hydropem desinit , aut in cachexiam , necnon & in affectiones scorbuticas , & quam sæpissime in hecticam . Infantibus facilius , quam adultis discutitur . Senibus non expers periculi .

Prognosis .

Victus , quartanæ curandæ , non absimilis illi , quem reliquis intermittentibus extenuandis hactenus præscripsimus , conveniens est . Vinum in quartana , quæ plurimum sese protraxerit , non omnino ablegandum ; quod autem bene diluere , ac temperare juvat aqua chalybeata per extinctionem ferri candentis ad obstructiones referandas . Purgationes tum emeticas , tum catharticas propter virium imbecillitatem , nisi blande moveant , plane damnamus , & maxime in morbi processu . Qua de re humoribus pravis discutiendis , egerendisque satius ducimus *epicraticæ* potius incedere rhabarbaratis , aliisque solventibus amaricantibus , quæ humores concretos solvunt , eorumque acoem emendant .

Curatio .

In

In quem finem inter alterantia commendamus quoque decoctiones amaricantes, cichor. ex. gr., centaurei minoris, & reliqua aperientia; quibus quandoque immisceri præfens est remedium emollientia, uti sunt flores, folia, atque radices malvarum, violarum, borraginis, altheæ, graminis, hisque similia. Oleosa tamen, pingua, eaque denique omnia, quæ ventriculi, intestinorumque fibras prætermo- dum relaxare valent, noxam intulisse quartanariis fere semper animadvertimus. Fœcibus in organis digestionis congestis, uti proposuimus, ante discussis, atque humoribus probe alteratis, nisi tamen cesset febris, eam, ut consuetis febrifugis plane deleamus, conari debemus.

Historia X.

Quicquid, quartanæ intermit- tenti me- dendo, præstare consue- vimus, historia declara- mus.

MElibœus villicus, qui æta- tis ad annum nondum per- venerat sexagesimum, corpore sa- no, temperamento pituitoso, fri- gido nempe, humidoque præditus, æstivo tempore, mense videlicet Augusto sub canicularis æstus fi- nem, procul ab omni manifesta occasione, febre maligna, uti cre- debatur, ex coagulo, correptus est, qua diu vexatus, ac pene confectus, die vigesima morbi prima exacta, tandem aliquando convaluit; valde tamen exinde imbecillis, macilentus, ac plane enervis. Mense Octobri, dum ut famem, quæ tum maxime super- venerat acerrima, expleret, opi- pare vescebatur, ex inopinato post cœnam decumbens, adeo frige- scit, ut pene algens nullo pacto, nisi horis tribus elapsis, calefieri potuerit. Frigori calor statim ac- cedit febrilis, qui de gradu in gradum subinde semper invaluit, usque dum maximus tandem eva-

fit. Ab hora duodecima decre- scere cœpit, ac uberrimo superveniente urinæ affluxu, quam sub finem, a principio paroxysmi, horæ circiter decimæ octavæ ex- crevit, omnino evanuit. Paroxys- mus eodem ferme principio, eo- dem incremento, æque ac decre- mento, quarta quaque die, eadem ferme hora, iisdemque symptoma- tibus recurrit, intervallo nimirum quartanario. Hanc itaque quarta- nam fore præsentens vel æger, eamque parvi faciens ad plures menses plane neglexit. Quinimmo & varios in victu potissimum er- rores committens, viribus plane destitutus, ac macie pene consum- ptus, mense Aprili Anni 1717., ad Nosocomium confugit. Jamdu- dum erat, ex quo nausea superven- iens, eam edendi maximam sub- stulerat aviditatem. Alvum inte- rim quotidie commode, atque op- portune exinaniebat. Plurimum sitiebat. Sudoribus nocturnis, die- bus præsertim intermissionis, in- festabatur, iisque graveolentibus, crassis, atque acorem insuper spi- rantibus, quo tempore parce min- gebat. Urinæ tenues semper erant, aquosæ, atque non coctæ, nullum deponentes sedimentum. Quibus omnibus mature consideratis, Me- libœum in Nosocomio ægrotantem ita ut in A tractare cœpimus. Vi- ctu interea temporis utebatur op- timi succi, concoctu facili, qui tamen tenuis erat, ob eam ma- ximam, qua tenebatur a pepsia. Vini loco, eo quod vinum ipsum summopere fastidiret, aquam mul- sam chalybeatam cum corticibus citri, ac cinnamomo infusis, non insuaviter alteratam in usum quo- tidianum potabat. Quia autem hu- jusmodi curandi methodum parum processisse post dies octo cognovi- mus, præter decoctiones præfatas alterantes, quas in Aurora sume- bat,

DE QUARTANA INTERMITTENTE. 113

bat, usum corticis Kinæ Kinæ ea, qua insequitur ratione B, instituimus. Die tertia ab usu febrifugi istius quartana omnino intermisit. Attamen, quoniam languens adhuc erat æger, & ad vires recreandas, & ad cibi, quæ plane defecerat, revocandam cupiditatem, optimam chocolatum in lacte caprino per extinctionem ferri candentis chalybeato solutam, atque spumantem, diebus singulis bis per triduum, loco prandii, & loco cœnæ, ut forberet, præcepimus, experientia quam sæpissime edocti, sorbitionem hanc solam morborum diurnitate viribus fractis restaurandis, spiritibus obrutis excitandis, refocillandisque, plurimum profuisse. Enim vero illico aliquantulum restitutus, & cibos consuetos appetere, & longe minus incommode post cibum requiescere cœpit. Quamobrem reliquis omnibus procul amotis medicis præfidiis, ut semel saltem in die jejunis faucibus antelucanis horis, ut obdormire inde commode potuisset, eandem potionem ex chocolata lacte subacta, exagitataque sorbendo, intra mensem tantum sibi roboris, omnino convalescens, nactus est, ut dehinc, semper licet abstemius, numquam se melius habuisse, chocolatæ vel in rebus medicis usui plaudens, decantaret.

A ℞. Folior. pimpinel. cichor., centaur. minor. ana. pug. iij., salu. fol. iij. aut iv., sem. citr. contus. dragm. i., cinnam. opt. scrup. ss., aq. chalyb. q. s. m. decoqu. S. A. Col., & adde syr. de cichor. cum rhah. unc. i., Cap. quot. in A. per dies xv.

B ℞. Cort. Kin. Kinæ, Rhabarb. elect. ana. scrup. i., sal. tart. scrup. ss. m. in tenuis. pulv. redigant., ac in b. cum theriac., ac Pascoli Oper. Med.

conserv. rosar. ana. dragm. ss. S. A. reform., cap. statim ante prandium, & ante cœnam quotidie per dies viij.

ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

NON raro contigisse observavimus, & observamus in dies, invasiones febrium intermittentium, quamvis plane intermittant, præferre tamen, & in vigore præsertim invasionis; nonnulla malignitatis indicia, delirium nempe, soporem quasi lethargicum, convulsiones, non raro petechias, & reliqua, quæ humores omnes, labe quadam maligna, sive ex coagulo, sive ex solutione sædatos commonstrare solent. Tum, quamvis, uti diximus, plane intermittat febris, maligna nuncupatur vere intermittens; quæ profecto, quoniam febrientibus, vel prioribus invasionibus, necem molitur, summopere periculosa habenda est. Hinc febribus hujusmodi vere intermittentibus malignis, ne dum Romæ, ut ita dicam, consulitur, Saguntum expugnetur, febrifugo confestim occurrendum est. Quemadmodum autem hisce in casibus clinice incedendum sit, id fufe ea, quæ insequitur, historia exponere aggrediar.

Quid sint febres malignæ intermittentes, & quomodo curandæ.

Historia XI.

Archillis Mulier, tribus ab illinc annis vidua, annorum quadraginta & ultra, modicæ staturæ, temperamenti calidi, atque humidi, corpore sana, ac fluxibus licet per pudenda consuetis ad Menses complures plane exhaustis, viribus, æque ac valetudine ad id temporis optime

Quicquid febrili malignæ intermittente mendo, præstare consuevit.

H

con-

historia
declara-
mus.

constans, mense Novembri ruri febre ex improvise corripitur, quæ valde perniciosam vel principio sese manifestavit. Hæc tamen ex intervallo horarum duodecim circiter omnino extinguitur. A primo ad ultimum paroxysmi arctissimo quodam lethargo veluti consopita spasmodice identidem convellebatur. Aridæ, atque exsuccæ erant fauces, æque ac lingua. Intumuerant hypochondria. Partes extremæ pene algentes ad tactum, madore quodam frigido irrorabantur. Horror, quo febris invadere consueverat, brevis erat, & vix sensibilis. Pulsus sanorum similis vel in ipso vigore paroxysmi, item &, quas parce tamen emittebat, urinæ. Quibus mature consideratis & antequam alter rediret paroxysmus febrem hanc malignam fore intermittentem conjicientes, clystere ad alvum eluendam prius immisso, ut satius tamen expurgaretur, id solvens A ex oleo amygdalarum dulcium recenti, & sine igne extracto, confestim sumendum confecimus. Cui tum, quum alvum concitare ceperit, large ex intervallo superbibit jusculum infusum cum seminibus citri alteratum. Ter itaque, die intermissionis prima, alvo modice soluta, jusculum ex foliis cichorei, borraginis, ac sonchi alteratum postridie in Aurora potandum præbuimus, observantes interim, num de tertia in tertiam paroxysmus deinceps revivisceret; qui profecto, iisdem symptomatibus, eadem propemodum hora Archillidem aggressus, eam adeo profligavit, ut animam brevi actura quasi videretur. Quamobrem sine mora coxis, cruribusque inferioribus vesicantia, necnon etiam sinapismata plantis adhibuimus; idque ut a cerebro, item & a præ-

cordiis humor peccans eo, quo valuisset, modo, averteretur, qui partibus iis præ cæteris minitabatur. Solvitur paroxysmus sudore uberrimo, una & urina copiose excretis, quæ sub finem paroxysmi egressit. Paroxysmo iterum soluto, ne tanta atrocitate deinceps recurreret, vires ejus infringere febrifugis enittebatur, quæ statim ita ut in B præscriptimus. Præterea, quia sanguine plurimo scate-re, ex indiciis inferre rationi consonum videbatur, eoque magis, quia excretionibus menstrualibus, uti diximus, plane carebat, venas ex pudendis solvendas hirudinibus judicavimus; ex quibus die intermissionis secunda, libra circiter sanguinis, ut lethargus præcipue, quo in accessionibus arctissime detineri consueverat, discuteretur, data opera effecimus, ut guttatim deflueret. Rediit paroxysmus tertius, & longe minor, item & quartus, qui & adhuc longe mitior exarsit. Mox Archillis ea a primo ad ultimum servata methodo optime convaluit. Enervistamen, ac viribus ad mensē plane integrum destituta.

A ℞. Tart. bonon. dragm. ii., sennæ orient. mund. unc. ss., aq. comm. q. s. m. f. inf. S. A. Col., & adde Mell. hispan. opt. unc. ii., olei amygd. dulc. rec. & s. igne extrac. unc. iv. cap. ut m.

B ℞. Cort. Kin. Kin., rad. contrayer. ana. scrup. i. m. in pulv. redig., ac in b. cum conf. hyacint. alb. reform. cap. quot. h. m. quibus superbib. semper jusculum alteratum cum radicibus scorzoneræ, contrayervæ, cum foliis card. benedict., sonchi, ac pimpinellæ.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES, ET PRÆ-
SERTIM RATIONE
PHARMACIÆ.

Quic-
quid ad-
notare
debemus
in corti-
ce peru-
viano
præscri-
bendo.

PER quam pauca sane ex prom-
ptuariis Medicis nobis extant
præsidia, quæ in cæteris morbis
profligandis eam vim exercent,
quam in resolvendis febribus sal-
tem quibusdam corticem Kinæ Ki-
næ specificè exercuisse jam dudum
observavimus. In quo autem præ-
fati corticis facultas febrifuga si-
ta sit, nondum exploratum habe-
mus; & amaritiem intensissi-
mam, una & austeritatem quam-
dam saporis licet præferat, an
tamen refrigeret, an calefaciat,
an solvat, an coagulet, an fun-
dat, an præcipitet, an alios de-
nique in corpore humano vitam
habente abditos occulte præstet
effectus, plane hætenus ignora-
mus. Id tantummodo ex obser-
vationibus, & nostris, & aliorum
practice accepimus, corticis abu-
sum viscerum quandoque obstru-
ctiones contumacissimas, profun-
dos abscessus, mensium in fœmi-
nis suppressiones, hæmorrhoidum
in maribus frequentissime peperis-
se. Quocirca id præcise adnotare
expedit, ne corporibus prætermo-
dum impuris, aut fluxibus ejus-
modi depurantibus, vel præsentibus,
vel imminentibus, modo fieri
possit, propinetur. *Modo fieri*,
inquam, *possit*; intermittentibus
quippe malignis, penitus quamvis
intermittant, nisi febrifugis quam-
ocissime occurramus, prioribus in-
vasionibus æger omnino perfractus
ut plurimum succumbit.

Formu-
læ, qui-
bus cor-
tex præ-

Modus, quo cortex is præscri-
bitur, varius est, exhibetur enim
in substantia, & vires ejus eliciun-
tur quoque infundendo, decoquen-

do, macerando, nec non etiam con-
diendo. Antiquissimum fuit, cor-
ticem Kinæ Kinæ, hac, quæ in-
sequitur, formula A parare, &
propinare. Dehinc in intermitten-
tibus maxime continuis loco vini
aquis destillatis, sive scorzonæræ,
sive cardui benedicti, sive rutæ
caprar., hisque similibus uti con-
sueverunt alii. Posthac tincturam
ex cortice præfato elicere præfer-
tim aggressi sunt Galli in vino eo-
dem per digestionem in B. M., ea,
qua insequitur lege B. Nos autem
in vino nisi in corporibus quibus-
dam cachecticis, vel in quartanis
diuturnioribus id febrifugum num-
quam propinare consuevimus; eo-
quod longe melius in reliquis fe-
bribus restinguendis per alia men-
strua potius, quam per vinum,
vires suas exerere experientia nos
certiores fecerit; a qua præterea
didicimus, si per vices subinde in
parva dosi exhibeatur, validius,
ac tutius egisse, quin symptoma-
ta, vel minimum exasperet in pa-
roxysmo. Methodum iccirco, qua
corticis Kinæ Kinæ præscribendæ
utimur, sequens C propemodum
esse solet. Hujusmodi formula
simplicissima est, eaque optimo
semper cum successu usi sumus,
tum in tertianis simplicibus, tum
in quotidianis, tum in tertianis
duplicibus, sive intermittentibus,
sive continuis, dummodo sint be-
nignæ. In quartanis vero, & præ-
sertim tum quum quartanarius vi-
sceribus obstructis ad cachexiam
vergat, febrifugum ex cortice Ki-
næ Kinæ hac alia ratione D pa-
rare conveniens est. Ubi inter-
mittens malignitatis notas præse-
tulerit, tum cortici Kin. kin., ra-
dicem contrayervæ hoc pacto E
associavimus. In casu malignita-
tis, bolis præfatis addere solet
quispiam guttas aliquot olei scor-
pionum Matthioli; quod licet non

fatus pe-
ruvianus
præscri-
bi solet.

improbemus, ambigere tamen adhuc possumus, observationibus innixi, num per id unice ad labem malignam eluendam, uti opinantur, validius agat cortex. Quia vero non semel contingit, ut præfatos bolos deglutire nequeat æger, tum corticis, aliarumque rerum cum cortice præscribendarum, tincturam aquis destillatis ita ut in Fropemodum elicere consuevimus. De cortice præfato, hæc præ cæteris, ut ante jam diximus, adnotare fas est, primo incassum ut plurimum adhiberi, nisi accessiones cum aliquo saltem rigore invadant. Secundo, experientia nos docuisse, magis prodesse corticem multo ante paroxysmum, quam vel in ipso paroxysmo, vel principio paroxysmi propinare. Tertio, quum non omnino febris usu corticis extinguitur, toties repetendum fore, quoties intermittens reviviscat. Quarto, nisi quid malignitatis redoleat paroxysmus, tutius semper post septimam accessionem, alvo purgata prius, atque humoribus digestis, propinari. Quinto, in forma solida deglutitum, in pulverem redactum nimirum, atque in stomacho cum alimentis immixtum, digestumque, longe validius agere. Per pauca hæc propemodum sunt, quæ de cortice peruviano in Praxi medica nos hætenus observavimus, quæque Tyronibus perpendenda candide, ac ingenue proposuimus; ne tam egregium, ac pene dicam unicum, certum sedandis, resolvendis, extenuandisque febribus specificum ab exteris Regionibus non ita pridem nobis invecum, quod rerum Parens, provida Natura, idest Supremus ille Mundi conditor, adversæ valetudini reparandæ, tanta mortalibus benignitate præbuit, ne inquam, in eorum,

præpostere adhibitum, convertant potius perniciem.

Quicquid de cortice hoc febrifugo paucis inuimus, & de conis quoque cupressinis dictum volumus, quos eadem ferme in febribus curandis vi pollere jamdiu comperimus; de quibus iccirco in Tractatu de Febribus vernaculo idiomate superioribus annis edito prolixius sermonem instituimus.

A R̄. Cort. Kin. Kin. in pulv. redac. drag. ij., vin. opt. lib. circit. ss. m. f. inf. per horas xij. circiter pro una vice tantum paroxysmi principio propinanda.

B R̄. Cort. Kin. Kin. unc. ss., vin. opt. lib. ij., m. f. inf. per B. M. ad horas 48. circiter, sumenda quater in die quotidie per congrua intervalla ad quantitatem unciarum trium circiter vicibus singulis.

C R̄. Cort. Kin. Kin. in pulver. redact. scrup. j., syr. idonei, viol. viol. videlicet, vel de cichor., de capill. vener. q. s. m. ref. b. quem cap. quotidie, sive b. m. cum jusculis alteratis, sive proxime ante prandium, & ante cenam ad dies tres, aut quatuor, & ultra.

D R̄. Cort. Kin. Kin., rhab. elect. ana. scrup. j., sal. tart. scrup. ss. m., in pulver. redig., & cum syr. de cichor. in b. reform. cap. ut supra.

E R̄. Cort. Kin. Kin., rad. contrayer. ana. scrup. j. m. in pulver. redig., & cum confectioe sive hyacinth., sive alker., sive cum theriac., mitridat. &c. prout virulentia maligna qualitas exegerit in b. ref. cap. ut supra.

F R̄. Cort. Kin. Kin., rad. contrayer. ana. unc. ss. aq. Card. B. lib. iv. m. f. inf. & macer. S. A. cin. cal., sive B. M. sumenda per vices, ter, aut quater die quo-

DE QUARTANA INTERMITTENTE. 117

quotidie ad uncias tres, aut quatuor circiter.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES, ET PRÆSERTIM AD PHARMACIAM.

Quid præstare valeat in Praxi medica usus radicis contrayervæ. **C**ontrayerva, cujus historiam inter cæteros accepimus a Bahuino, Schrodero, necnon & postremo, quantum scio, ab Ettmullero, cyperi species videtur. Ejus nobis radices aliquot abhinc annis ex Provincia Peruvana inventæ sunt. Acre quoddam impense aromaticum sapiunt; hinc, eoquod calefacere debeant, vim iis alexipharmacam, videlicet contra venenum, passim adscribunt. De hac radice id quamquam affirmare nequeam, quod de cortice Kinæ kinæ ante jam affirmavi, non inficior tamen, blande solvere posse, alimentorum coctiones adjuvare, excretiones tum diaphoreticas, tum diureticas placide promovere, vermes, sive lumbricos intus ingenitos, aut pellere, aut enecare &c., uti præcitati Scriptores testantur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES, ET PRÆSERTIM AD PHARMACIAM.

Quid judicandum sit de usu olei in morbis curandis. **N**IL plane temporibus nostris in Re medica frequentius, nil usitatus, quam olei amygdalarum dulcium recens, & sine igne extracti, ac per os, ad labem, in morbis plerisque, qualemcumque eluendam propinati, nescio an dicam usum, an potius abusum. Oleum præfatum opportune, ac debite præscriptum, haustumque in torminibus præfer-

Pascoli Oper. Med.

tim, convulsionibus, atque irritationibus universis, in nephritide potissimum ex calculo, pectorisque inflammationibus plurimum procul dubio profuisse inficias ire haud possumus. Attamen quotidie observavimus quoque, atque observamus in dies, eos, qui Medicis quibusdam ad excessum, ut ita dicam, oleaceis, sese tractandos fidenter commiserunt, si quando evaserint, observavimus, inquam, viribus eos adeo exinde destitutos, atque tanto ciborum fastidio correptos, ut longo tempore imbecilles, & nauseabundos, per ejusmodi tam oleosam, tam lubricam, tamque incertam medendi methodum, longe magis quam per morbi perniciem contractos extitisse. Enim vero nos edocet experientia; oleum, utpote quod vi polleat emolliendi, relaxandi, retundendique, ventriculi, æque ac intestinorum facultatem, item & fermentorum robur adeo enervare, ut maxima deinceps subsequatur apepsia, imbecillitas, aliaque perplura incommoda; quæ nonnisi vel in corporibus ipsis cæteroquin vegetioribus, diuturnitate temporis evincuntur. Hinc, nisi contraindicatum sit, plurimum sane confert oleo per os in ægritudinibus, quibus convenit, propinando immisceri prius dragmas aliquot, necnon etiam unciam unam aquæ cinnamomi, qua volatilius factum, longe minus organa lædat. Quicquid de oleo amygdalarum dulcium, innuimus, dicendum quoque autumamus de oleo olivarum communi, de oleo feminum melonum, & præ cæteris de oleo feminum lini; quod quamvis aliquando viscerum inflammationibus discutiendis opportunum esse possit remedium, uti docet Ettmullerus, alique,

Res
est ad-
modum
incerta,
an oleum
acidum
revera sit.

plurimis tamen tantam quandoque noxam intulisse rescivimus, ut valde ambigamus, an in morbis edomandis eam exerceat, quam ei passim adscribunt, facultatem.

Quisquis autem, inter medica præsidia, oleum sive ex oleis, sive ex feminibus præfatis expressum, elicatumque damnare, atque omnino proscribere aggreditur, ob eum humoribus nostris infensissimum acorem, quo scatere sibi suadet, ut ad id, quod mox dicturi sumus, animum quæso, ac mentem adhibeat, hunc rogamus. Rerum acidarum usus diutinus nos abunde monet, acidum nequicquam humani corporis viventis œconomix adeo esse inimicum, ut eo, non modo prosperæ valetudini conservandæ, verum etiam & adversæ reparandæ, pluribus saltem in casibus uti commode non debeamus; quando & ad famem, diu consopitam, excitandam, & ad ventriculi cruditates extenuandas, & ad sanguinis æstus nimios temperandos, & ad bilem prætermo- dum exaltatam coercendam, rebus acidis haud incassum quotidie vescimur. Præterea, oleum acorem habere, eoquod erodit, atque in rubiginem convertit metalla, res plurimum est incerta; aqua siquidem communis crocum ex ferro, necnon & ex ipso chalybe, ad Solem præsertim incalescente, quamcitissime educit; & nihilominus quis aquam communem proinde intrinsece acidam censere, ejusque acorem valde noxium jure criminari poterit? Aqua item & oleum, acida tamen non sint, ut fermentationem tamen in mixtis inducant, eorumque solvant compagem, ac ferruginem eliciant, abunde est, ut in minima spiracula sive in minimos mixti meatus ita sese immittant, ut ab iis materiam ex-

cludant dumtaxat crassio- rem primi generis; quemadmodum & in dissertationibus nostris de Fermentatione, & in Tractatu de Motu, & in capitibus quoque præcedentibus, ante jam fuisse exposuimus. Quia vero eundem prope- modum effectum oleum præstare posset, ratione substantiæ bulbi oculorum exterioris, tum quum evenit, ut guttula aliqua ejusdem olei, quantumvis minima, fortuito sese intus in palpebras ingerat, nil mirum si æther ille tenuissimus, qui per meatus oleo obstructos celerrime movetur, exagiturque; nil mirum, inquam, si membranas acriter incendat, & lacrymas exprimat, acoris quamvis expers omnino esset oleum, quod bulbo inhæsit.

CAPUT XIII.

*De Febris continuis intermittenti-
bus, & de Intermittentibus
compositis.*

UBI contingit, ut febris, nequaquam licet intermittat, per paroxysmos tamen periodice exacerbetur manifestos, qui ex intervallo recurrant, sive in dies singulos, sive aut tertia, aut quarta quaque die &c. tum vocatur vel continua intermittens, vel continua periodica; & ubi recur- rat sine periodo, nuncupatur febris continua erraticè intermittens. Quum quotidie exacerbatur, dicitur quotidiana continua. Quum alternis diebus, vocatur tertiana continua. Quum quarta quaque die, dicitur quartana continua &c. Non raro quoque evenit, ut febris revera intermittat, recurrens autem per paroxysmos, aut duplicatos, aut etiam triplicatos, &c., vel uno eodemque die, vel alternis &c. Hinc altera confur-
git

Desc
ptio t
brium
interm
tentiu
compo
tarum
& con
nuarum
interm
tentiu

git intermittentium species, quæ dicuntur vere intermittentes compositæ, quotidiana nimirum duplex, triplex. Tertianæ duplex, triplex, & sic de cæteris; de quibus tamen id potissimum animadvertendum est, paroxysmos in tertianæ duplici, duplicique quartanæ &c. uno eodemque die singulos quandoque recurrere, quandoque diebus diversis. In tertianæ ex. gr. duplici intermittente, interdum uno eodemque die ingeminantur paroxysmi, temporibus autem diversis. Interdum alternantur ita, ut sine paroxysmo nullus habeatur dies. Quo in casu, si paroxysmi alternis adeo producantur, ut præcedens nequaquam remittat omnino, priusquam alter, qui insequitur, recurrat, tum species exardebit febrium continuarum intermittentium, quæ dicuntur, sive quotidianæ, sive tertianæ intermittentes per *subintrantiam*, aut per *subingressum* continuæ. Hæc autem omnia, quum satis superque ex iis, quæ ante jam diximus, innotescant, non est cur ulterius urgeamus, febres singulas, sive continuas intermittentes, sive intermittentes compositas definitionibus peculiaribus singillatim, ac fuscè describendo.

Diagnosis.

Signa itidem, quorum ope febres ejusmodi dignosci queunt, ex præallata febrium descriptione, ac divisione perquam facile erit elicere. Id tantum in tertianæ præsertim duplici adnotandum superest, ne eam cum quotidiana simplici intermittente confundamus, tum præcipue, quum paroxysmi tertianæ duplicis, diebus alternis sese alternantes, quotidiana invasione, quotidianam simplicem mentiri solent: adnotandum, inquam, superest, num paroxysmi, qui singulo quoque die revertuntur, eadem hora, iisdemque symptomatibus re-

vertantur, num e converso. In primo casu pro quotidiana simplici continua intermittente habetur. In secundo pro tertianæ duplici intermittente, perinde ac si duabus tertianis simplicibus componeretur, quarum accessiones per vices alternentur, de tertia in tertiam alternatim sibi respondentes. Altera ut plurimum, diebus nimirum alternis, major esse solet. Altera, diebus nimirum intermediis, solet esse minor.

Si quis ea, quæ de febribus continuis simplicibus, æque ac de simplicibus intermittibus inuimus, accurate perquirat, ex facili enucleabit, quare quandoque fiant continuæ periodicæ, æque ac intermittentes compositæ &c.

Intermittentes compositæ, quæ penitus intermiserint, longe minus habent periculi. Inter acutas, quin immo & inter peracutas eas connumerare debemus, tum maxime, quum sibi conjunctam labem malignam habeant. Febres continuæ intermittentes, quamvis continuæ sint ex subingressu, non semel adeo sunt funestæ, ut febricitantem quamocissime interimant.

In curatione id præ cæteris præstandum, ut una saltem citius, quam fieri possit, ex pluribus componentibus, febris evincatur; una quippe delata, longe facilius altera dabit manus, & cedit. Alvo igitur purgata, ac humoribus probe præparatis, febrifuga quamprimum adhibenda sunt, præsertim si paroxysmus vel levissimo cum frigore, aut rigore inceperit.

Historia XII.

A Scanius adolescens, qui vigesimum primum nondum compleverat annum, corpore gracili, temperamento calido, & sicco, vel bilioso præditus, optime

Causa.

Prognosis.

Curatio.

Quicquid, hæmitritæo medendo, præstare con-

ſuevi-
mus, hi-
ſtoria de-
clara-
mus.

valens, & organis bene inſtru-
ctus, Menſe Januario ludens, at-
que in paleſtra ſeſe vehementer
exercens plurimum incaluit, in-
ſudavitque. Ita ſudans in conten-
tione refrixit. Inde febricitavit.
Febris erat continua; at quotidie
cum rigore ita exacerbabatur, ut
rigor, item & calor febrilis alter-
nis diebus longe magis intendere-
tur, quam diebus intermediis. Ea-
dem quoque ratio reliquorum erat
ſymptomatum, ſitis potiffimum,
capitisque doloris, quæ diebus ma-
joris afflictionis vehementius ſane
ægotantem torquere confueverant:
diebus videlicet alternis, in qui-
bus longe major morbi deprehen-
debatur exacerbatio. Æſtus inſu-
per febriles diebus præfatis non-
nulla præſerebant malignitatis in-
dicia. Pulſus quippe parvus erat,
compressus, & valde inæqualis.
Urina perexigua, ac tenuis. Fau-
ces aridæ. Nigricabat lingua. De-
lirabat æger, atque anxius de ſum-
ma virium proſtratione conquere-
batur, ob ſoporem quemdam præ-
terea continuum, dies, noctesque
pervigilem valde ſollicitus. Al-
vus tamen recte reſpondebat. Ne-
que ſæces a ſtatu naturali recede-
bant. In vigore acceſſionis uber-
rime ſudat, quod autem ibi præ-
fertim contingit, ubi minus affli-
gitur. Dies eſt morbi tertia, ex
quo Aſcanium ita ægotantem ob-
ſervabamus, cui nihil aliud eate-
nus adhibuimus, niſi potiones u-
berrimas, item & clyſteres; qui
quamvis ſimpliciffimi, alvum ni-
hilominus ſatis commode cientes,
fordes uberrimas quotidie educe-
bant. Ut victus interim perquam
tenuis eſſet, refrigerans, atque hu-
meſcans, utque a viño proſus ab-
ſtineret, curavimus. At horis me-
dicis emulſionem hanc A frigidam
potandam ei præſcripſimus. At
enim vero quum præſidia iſta pa-

rum proceſſerint, febrem hanc in-
termittentem, valde pernicioſam
fore tertianam duplicem, ex ſub-
ingreſſu continuam, ſatis ſuper-
que nobis innotuit. Quocirca Aſ-
canio propinare ſtatim cœpimus bo-
los febrifugos hac lege B confe-
ctos. Per triduum præfatos vix
iis deglutiverat bolos, quum
ex ea tertiana duplici per ſubin-
greſſum continua, ſive plane ma-
ligna, ſive ſaltem peſſimi moris,
nulla, præter ſudorem confue-
tum, apparente criſi manifeſta,
proſus evaſerit.

A ℞. Sem. melon. unc. j., pap.
alb. dragm. ij., aq. ſonch., ſcorzo-
ner., card. ben. ana. unc. iii. m.,
f. emul. S. A. Alteretur levi infuſio-
ne corticum citri, & adde Juleb.,
rad. contrayer. S. A. parat. unc. ſs.
cap., ut m.

B ℞. Cort. Kin. Kin., rad. con-
trayer., oculor. cancror. ana. ſcrup. i.,
m., in pulv. redig., & cum con-
fect. hyacint., atque alKerm. aqua-
li portione in bolos reformat. cap. bis
quotidie, videlicet ſtatim ante pran-
dium, & ante cœnam.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ UNIVERSALES.

E OS equidem ſcimus, qui Variarum
verba, quam res pluris fa- febrium
cere confueverunt, præter eas, ſpecies,
quas jam ante deſcripſimus, alias, quæ no-
etiam pene innumeras febrium, mina ſua
ſpecies in medium protuliſſe, a ſym-
tione præfertim eorum, quæ in- ptomati-
ferre ſolent ſymptomata. bus ut-
de re alias dixerunt morbillares el- pluri-
ſe, alias ſcarlattinas, petechiales mum
alias, alias colliquativas, helodes ſortitæ
alias, alias aſſodes, caſtrenſes a- ſunt.
lias, ſyncopales, humorales, epia-
las, typhias, horrificas, hemitri-
tas, ſticuloſas, famelicas, car-
di-

diacæ, torminales, præfocantes, anhelosas, asthmaticas, tussiculosas, arthriticas, insanas, emeticas, diureticas, diaphoreticas, catharticas &c., quarum tamen omnium, tum quum ex dictis, tum ex infra dicendis perfectissimam sibi cognitionem haurire, ac comparare quisque possit, non videtur cur ad nauseam prolixiorum singularum tradamus historiam. Id tantum propterea paucis hic adnotare sufficiat: primum *hemitritæos* dici, sive *hemitritæum* a nonnullis, febrem quamdam compositam continuam malignam, ac putridam, cui accedit præterea tertiana vere intermittens; sive febrem tertianam continuam, cui associatur quotidiana vere intermittens; secundò *lypiriam*, vel *lypirias*, sive proprie *leipyrias*, dici, quam nonnulli confundunt cum epiala, febrem quamdam continuam valde malignam, cum inflammatione viscerum erisipelacea, in qua interiora veluti uruntur, uno eodemque tempore, quo frigent exteriora, & præsertim extrema. Febrem hanc porro ut plurimum lethalem, eam quamvis nequaquam neque Sylvius, neque Dolæus sese observasse affirmant, nos porro Romæ, in Nosocomiis præsertim, quibus præsumus, præcæteris in Gente Hispana, non semel observavimus. De reliquis Lexicographos consulito.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM SPECTANTES.

Aliæ Februm species, quæ distinguuntur ob
Febres insuper, non secus ac alii plerique morbi, modo dicuntur *endemicæ*, sive *endemiæ*, quum peculiare, item & communes in aliqua tantum Regione sint, ob æris patritii inclemen-

tiam, sive ob alimentorum prævitatem &c. quæ iccirco nuncupantur quoque *vernaculæ*, sive *gentilitiæ*, a nonnullis item & *castrenses*, ubi potissimum per militum castra evagentur. Modo dicuntur *epidemicæ*, sive *epidemiæ*, quum non alicui tantum Regioni, neque peculiare, neque communes sint; neque per eandem semper effundantur, quinimmo quum modo per hanc, modo per illam ob aeris malignam infectionem, non innatam, sed contractam suscitentur. Modo dicuntur *sporadicæ*, quum videlicet omni tempore, omnique loco exoriri possint, & seorsim quemquam invadere procul ab omni contagii suspitione. Ab endemiis iccirco differunt, atque ab epidemiis, eo quod sporadicæ febres multos uno, eodemque tempore, variis tamen in locis, quin tamen ex contagio communicentur, sparsim corripiant. Morborum istorum, qui sporadici vocantur, luculentissimam inter Veteres a Galeno habemus descriptionem, penes quem tamen, & quidem in latiori sensu, id nominis usurpatur: *Morbi diversi non ejusdem generis, alii aliis contingentes.*

CAPUT XIV.

De Morbis, qui proprie respiciunt motum sanguinis progressionis, item & fluiditatis, ac primo de Polypo.

DE febribus, quæ sunt affectiones quædam universales, quæ sanguinis motum fermentationis proprie respiciunt, hæcenus egimus. De Polypo igitur, item & de cordis palpitatione, animique deliquio, de syncope, necnon etiam de lipothymia, quæ sunt affectiones, quæ ad motum unice sanguinis progressionis partim,

In quo sensu polypi vox hic accipitur.

tim, partim ad motum, qui in eodem sanguine fluiditatis dicitur, pertinere videntur, reliquum est, ut deinceps agamus. Polypus, vox scilicet in Praxi medica admodum ambigua, ad denotandas varias humani corporis passim usurpatur affectiones. Quandoquidem productionem, sive excessum modo quemdam morbosum designare solet mollem, carnosum, qui ex naribus producitur ad chirurgos proprie spectantem, cujus mentionem facit vel Hippocrates. Modo autem significat corpus quoddam variæ molis, variæque figuræ album ut plurimum, quandoque licet livescens, ac molle, quod in sinibus præsertim cordis concrevit, ac in ramos divisum, distractumque sese per vasa sanguifera immittit. De tali polypo loquuti sunt Recentiores complures, inter quos Marcellus Malpighius. De eo unice impræsentiarum nos quoque acturi, brevi recenserebimus quid sit, unde oriatur, quid præstet, & an curationem admittere queat ullam. Polypus dicitur a figura exteriori, qua polypum piscem, animal videlicet marinum de sepiarum genere, molle, exsanguis, pluribus veluti pedibus non æque productis instructum æmulari solet. Polypi piscis historiam præ cæteris profusam inter Italos Scriptores exaravit Aldovrandus. Nihil aliud est polypus, de quo hic agimus, quam *materia quædam fibrosa, in massam concreta, variæ, ut diximus, molis, ac variæ figuræ, coloris plerumque cinerei, sive livescens, consistentiæ, modo magis, modo minus validæ, quæ ut plurimum in sinibus cordis concrevit, ut inde producat, & dirimatur in ramos plures effusus, quibus immittitur in vasa sanguifera.* Hinc liberum, atque expeditum sanguinis motum per meatus san-

Definitio
polypi.

guiferos progressionis præcludens, plurimum variat corporis humani viventis œconomiam animale, ac varia iccirco inducit pessima symptomata, eo usque dum necem tandem inferat. Polyporum substantia alba, uti diximus, est ut plurimum, livescens, lurida, nec non etiam subflava, quandoque quasi tendinea, quandoque membranacea, quæ profecto nihil aliud esse videtur, quam materia quædam sanguinis chylosa, albuginea, sive pultacea in substantiam mollem, solidamque congesta.

An polypus adsit cordi intus **Diagnosis.** inhærens, dignoscitur potissimum a qualitate pulsus prava, item & a respiratione difficili. Pulsus intermittens, quinimmo & intercurrens in cordi hærente polypo affectis esse solet, valde inæqualis, qui maximam præterea in qualitatibus universis præfert inæqualitatem. Respiratio difficilis esse debet, quum pulmones, retardato sanguinis, per meatus polypo obstructos, motu progressionis, libere nec explicantur, nec contrahuntur. Accedunt præterea syncopes frequentes, creberrimæ cordis non raro palpitationes, virium imbecillitas, atque uno ut omnia verbo complectar, quicquid denique præter naturam exoriri valet, tum, quum libere moveri nequeat sanguis per meatus suos præcipuos, qua in gyrum movetur a corde ad pulmones, a pulmonibus ad cor. Nil mirum itaque, si symptomata præfata universa eo magis infesta evadunt, quo organa in motu validius exercentur.

Polyporum causa sita esse videtur in coagulo quodam sanguinis, cujus causa lymphæ, sive pituita quædam, aut succus ipse chylosus, qui cæteroquin in alimoniam

Causa.

niam sanguinis digeri, atque extenuari deberet, a reliquo secedit sanguine, concrefcens eo usque dum in materiam polypofam inspiffetur, quæ tum in finibus, tum in meatibus, ductibusque sanguiferis per appositionem extrinsecam alterius materiæ ejusdem generis, majus semper in dies incrementum suscipit, in ramos se se profundens, per venas longe facilius, quam per arterias, in quibus motui libero sanguinis circulari, uti supra innuimus, obices nectit &c.

& feminum melonum, recens vero, & sine igne extractum, cochleatim in usum lambentis, ex intervallo deglutitum apprime confert, item & spermaceti, syrupus violatus violaceus, de pomis, de althea Fernellii &c. quæ in os immiffa, tracheam licet minime subeant, emolliunt tamen membranas, æque ac musculos finitimos, atque adeo respirationem quodammodo, ut ipsa quotidie docet experientia, necnon & lymphæ concretæ per glandulas excretionem adjuvant. Motus nimius, membrorum nimia, ac concitata exercitatio, vehemens organorum nisus, lucubrationes diutinæ, animi sollicitudines, plane fugienda. Quum autem necessitas, symptomatibus ingravescentibus, urgeat, sanguis imminuendus est; in quo tamen caute semper incidendum; quorum quippe cordi polypus inhæret, ad cachochymiam pituitosam, sive phlegmaticam, quinimmo & ad cachexiam proni declinare solent, quam crebra plerumque promovet venæ sectio.

Historia XIII.

Mæcenas vir nobilis, facultatibus, æque ac moribus perquam insignis, qui ætatis septuagesimum secundum nondum expleverat annum, proceræ staturæ, pinguis, cæteroquin optime constitutus, temperamento sanguineo præditus, calido videlicet, humidoque, lacertosus, ac vegetus, nullum propemodum in victu ordinem servans, nisi quod opi-
pare quotidie vescebatur. Præter artes, quæ nobilem virum decent, quibus egregie exercendis ab in-
eunte ætate vacaverat, venatoriis exercitationibus vel senex ad-
dictus, cæli inclementiam, tum æstivam, tum hyemalem, tum
no-

Quic-
quid, po-
lypo me-
dendo
præstare
consue-
vimus,
historia
declara-
mus.

Prognosis.

Polypi hujusmodi interiores, qui non semel vel in renibus, aliisque corporis humani recessibus quoque deprehenduntur, insolubiles plane ab omnibus haberi solent, neque injuria, eorum quippe substantia extracta, infusa, & diu mensuris, licet validioribus, macerata, solvi revera nequaquam hætenus potuit. Ex quo, quam ridiculum sapiat, educitur quicquid de arcano quodam temporibus quidem nostris jactitare quispiam consuevit, proclamans oleo lini jejunis faucibus immisso, polypos cordis se felicissime fuisse, eosque in urinam solutos, egestosque vidisse.

Curatio.

Quum itaque polypus in corde solvi nequeat, ut minus saltem, quantum fieri possit, lædat, & minus augeatur, curandum est. Victus propterea tenuis, humectans, qui facile digeratur, eligendus est. Plurimum officiant alimenta crassiora, acida, glutinosa, pultacea, quæ facile concrefcunt; itidem ea omnia, quæ vim habent calefaciendi, quæque fermentationem sanguinis provocant; ideoque a vino prorsus abstinendum. Alvus lubrica fervetur, clysteribus tamen potius, quam potionibus purgantibus. Oleum amygdalarum dulcium,

nocturnam, tum diurnam æque semper pati solitus, eam tamen flocci faciens, doloribus licet ob calculos nephriticis, podagræ, aliisque pluribus incommodis multo ab illinc tempore, ex fistula præsertim in ano, identidem obnoxius, mense Aprili Anno Domini 1719. difficultate spirandi ex improvise laborare cœpit, quæ difficultas longe magis ei molesta erat, quum per acclivia iter facere contenderet; quo tempore, ubi conatus enixe magis intenderet, viribus plane collapsis, invasionibus vertiginosis, cum animi deliquio, infestabatur. Non febricitabat, pulsus quamvis varie intermitteret. Cæterum de more appetebat, prætermo- dum non sinitiebat, atque in reliquis bene ut plurimum se habebat. Ad annos duos circiter in hoc rerum statu versabatur, quum mense demum Junio anni 1722. tussi vehementissima per noctem concussus, ac præcordiorum angustia pressus, & longe magis, quam consueverat, exagitatus, materiam tandem purulentam per os tussiendo excreare cœpit; quæ omnia pulmones vomica affectos esse satis superque commonstrabant. Quicquid hisce in casibus clinice præstari solet, opportune adhibitum fuit. Attamen incassum, quum, symptomatibus semper in dies adhuc magis invalescentibus, nobilis Mœcenas, licet neque rigor, neque calor ullus sensibilis veram febrem indicans unquam sese manifestasset, mentis semper compos, animo præsentis, in omnibus constans, quin vel brevi admodum tempore animam agendo cum morte colluctatus, expirans, consopitus potius, quam extinctus, placidissime decessit. Secto cadavere, substantiam pneumonicam pluribus in locis suppuratam, ac in auricula cordis dex-

tera binos polypos magnæ molis invenimus, qui bulbis suis per minimas radices fibræ auriculæ interioribus inhærebant, ac truncis pluribus perquam longissimis in ramos effusis per venam cavam sese immittebant; quam ita occupaverant, ut sanguini refluxo plurimum resistentes, ea omnia quæ præcesserant, effecerant incommoda. Effecerant insuper, ut humores in pulmonibus stagnando temporis processu corrupti, atque in tuberculos congesti, vomicas induxissent. Pluribus ab illinc mensibus præfatorum symptomatum indolem, naturam, ac pervicaciam sedulo inquirentes, a polypo cordis exoriri procul dubio suspicabamur. Qua de re affectionem plane insanabilem futuram fore prædicentes, eam saltem moderari optima victus ratione curabamus. At enim vero diuturna incommoda jam pertæsus Mœcenas, iis demum, qui empirice imponunt, auscultare decrevit, se propediem a morbo evasurum spe fraudolenter illectus. Ex quo factum fuisse opinor, ut abusu potius, quam usu medicamentorum longe citius, quam morbi natura exegisset, efferretur.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Polypo affecti, ut plurimum quamvis febricitent, nihilominus calor febrilis raro admodum in iis percipitur. Polypi cordis ut plurimum bulbosi sunt, bulbisque suis, sinibus insunt cordis, pluribus minimis radicibus, lacertis implicati. At in ramos veluti plurimos effusi, sanguiferorum subeunt meatus, ad extremos usque quandoque capillares. Quamobrem, quum per nifus membrorum sanguis in gyrum longe validius impel-

Quar
polypo
affecti
quum i
motu fe
se val
dius ex
xercent
lipothy
miæ ob
noxii
sunt.

C A P U T X V .

De Palpitatione Cordis.

pellitur, fit plerumque, ut sanguinis motu circulari fere omnino intercepto, succedat lipothymia, item & syncope.

Falsum est, polypos in corde post mortem semper concretos fuisse, ut affirmat Kerkringius.

Longe majores, ac frequentiores in auriculis deprehenduntur polyphi, quam in ventriculis, atque ab auriculis in venas potius, quam a ventriculis in arterias mittuntur. Hinc sanguis propulsus a ventriculis in arterias, quum libere ab arteriis remeare nequeat in venas, atque a venis in ventriculos, quodammodo retrocedit in arterias, impetum ex adverso facit in valvulas, & pulsus intermittentes, intercurrentes, ac maxime inæquales producit, palpitationem quandoque cordis, virium imbecillitatem &c. Idque succedere semper debet, uti monuimus, præcipue in valida membrorum contentione. Hæc omnia si quis accurate perpendat, eoquod in viventibus passim obverfentur, redarguere nonnullos poterit, inter quos Kerkringium, perperam sibi suadentes, polypos cordis post mortem dumtaxat produci ob sanguinem, sive potius ob lympham quamdam in meatibus sanguiferis post obitum stagnantem, atque concretam. Ideo in venis facilius, quam in arteriis polypos concretos observamus, quia sanguis venosus crassior longe, quam arteriosus, facilius in venis stagnat; eoque facilius, qua nifus, sive conatus, quo venæ sanguinem exprimunt versus auriculas, nisi nullus sit, saltem longe minor esse debet, quam nifus, & conatus, quo per arterias in venas propellitur.

Cordis palpitatio dicitur *motus quidam cordis convulsivus, valde quandoque sensibilis, ac permolestus, quo cor præter naturam in systole contractum, atque in diastole vicissim explicatum, motum sanguinis consuetum per meatus sanguiferos progressionis turbat; atque ad eo vel proxime, vel remote facultates organorum universas quodammodo lædit.*

Definitio.

Cordis palpitatio vel sensibus dignoscitur; in ea quippe & ipsæ arteriæ palpitantes, subsaltationes suas & oculis quam sæpissime obijciunt, in collo præsertim, temporibusque. In carpo longe crebrius consueto micare solent motu quodam validiori, eoque inæquali, quo nullum ordinem servant, variis, ac inæqualibus cordis subsaltationibus æque respondent.

Diagnosis.

Palpitatio cordis, quum in affectione quadam spasmodica consistat, qua fibræ cordis motrices irritantur, eam, & *idiopathice*, sive *per essentiam*, & *sympathice*, sive *per consensum* fieri posse arbitramur. Idiopathice fit, quum humor peccans proxime cordis afficit substantiam, quæ pluribus sane de causis proxime affici potest; siquidem, aut serum, quod in pericardio colligitur, aut succi, quibus cor intime irrigatur nutritionis gratia, aut sanguis, qui in sinibus fervet, acris quandoque factus, fibras præfatas mordicando spasmodice convellit &c. Fit sympathice ex consensu cæterarum partium, quæ nervos suscipiunt a truncis, sive a plexibus cum corde communibus; quibus etsi reliquis in partibus, irritatis cor quo-

Causa.

quoque ex confortio irritetur necesse est. Non negamus autem cordis palpitationem interdum quoque suscitari vel ob maximam sanguinis effervescentis vim cor extendentem, vel vitio itidem aut cerebri organico, aut spirituum animalium, succique nervei, qui a cerebro per nervos in cordis fibras immittuntur.

Prognosis.

Ratione partis affectæ, cordis palpitatione plurimum semper habet periculi; enim vero syncopen, catarrhum suffocantem, cæterarumque partium convulsiones nonnumquam facit. Quinimmo quoties præter naturam palpitat cor, toties repentinæ mortis imminet periculum. Quæ sympathice excitatur, longe mitior esse solet, quam quæ idiopathice. In fœminis, quam in maribus facilius evincitur. Si a polypo, vel ab aneurysmate producat, omnem profus respuit curationem.

Curatio.

Ut medicis præfidiis cordi palpitanti opportune occurramus, distinguendum est, num per essentialiam, num per consensum palpitet, utraque quamvis palpitatione eadem fere requirat remedia; nam ea, quæ diluunt, atque emolliunt, quæque nimiam fluidorum acrimoniam, sive temperant, sive obtundunt, sive alio quovis modo compescunt, ea, inquam, omnia motibus convulsivis sistendis mirifice conducunt; nihilominus, quum fiat ex consensu aliarum partium, iis, quæ primario afficiuntur, proxime mederi oportet. In genere tamen, sordibus ex alvo blande discussis, potiones refrigerantes, bolosas, alkalifatas, balnea aquæ dulcis, item & decoctiones emollientes commendamus. Si sanguis redundet, aut si nimis effervescat, si palpitatione excretiones aut menstruales, aut hæmorrhoidales, aut ex naribus in-

sequatur, vena statim solvenda est. Si ulcere in cruribus præsertim vetusto, aut exiccato, aut conglutinato, aut si, cicatricem postquam duxerit, supervenerit, fonticulum aperire in loco idoneo præsens non semel fuit remedium. Si per consensum fiat, in pueris præsertim a lumbricis plexus nervosos, aut ventriculi aut intestinorum mordicantibus, ea propinanda veniunt, quæ lumbricis enecandis inserviunt; quæque, quum de iis fuscè imposterum pro verminationis curatione acturi plura scribere debeamus, plane hic omittere placet.

Historia XIV.

Phyllis optimæ indolis Puella, annum ætatis agens vigesimum circiter quartum, optime constituta, temperamento sanguineo prædita, & quasi plethorica, tribus ab illinc circiter annis, cælibatus amantissima, æquo lubentique animo Superis in ædibus sacris se dicaverat. Vitam hilarem, pacatamque in cœnobio sancte, pie, ac caste ducens, mense Maio, quum relaxandi animi causa subdio in hortis domesticis incedens spatiaretur, tonitruum fragore repens exterrita, pene ac si de cœlo tacta fuisset, viribus omnino collapsis, squalens illico corruit. Accurrunt omnes, accersitur & Medicus, qui Phyllidem, ad horam quasi semianimem, inclamans, vix obtinuit, ut graves oculos conata attolleret. Pulsus interim explorans, arteriam valde contractam, eamque varie micantem, & crebro intermittentem percepit. Hinc vena statim in brachio secta, ut ad libram usque boni ponderis proflueret sanguis, sivit. Crassus, feri propemodum expers, in grumos concretos, quinimmo & su-

Quicquid, cordis palpitatione medendi præstare consuevimus historia declaramus.

per-

perficietenus admodum fungosus erat. Quapropter oleo amygd. dulc. rec. & sign. extract. cum sperm. cet., ac sanguine hircino, cum aqua cinnamomi, ac camphora ad eam, quæ insequitur dosia, propinato, saphena ex pede sinistro paulo post soluta est, ut altera sanguinis quantitas ad libram circiter ex partibus quoque infernis educeretur. Ut primum ex pede sanguis proflire, item & pulsus sensim sese explicare cœpit, & vires adeo restaurari, ut Phyllidi stare deinceps, atque incedere libere datum esset. Verumtamen mensibus inde plane suppressis, cor ei præternaturam, non sine maxima animi angustia, ad annum, & ultra palpavit. Ex qua palpitatione non nisi usu diutino aquæ dulcis, quam corpore prius, ut insequitur, purgato, alteratoque ad dies plures perbibisset, atque in balneis sibi adhibuisset, immunis unquam omnino evadere potuit.

Doses, formulæ, & methodus, quibus a primo ad ultimum infirmitatis præfatam virginem in Cœnobio Deo sacram tractare consuevimus, ea fuerunt, quæ insequuntur. Sanguine, uti diximus, ex brachio, vigente paroxysmo, prius emisso, solvens huiusmodi A illico sumendum, humoribus in vasis concretis solvendis, extenuandisque, experientia teste, valde idoneum præscripsimus. Postmodum quotidie ad dies quindecim bolis hisce B cum oleo amygd. dulc. recent., & jure alterato ex floribus rhœados usa est. Imposterum autem, eo quod semper in dies præter cordis palpitationem, quæ nihilominus, uti cœperat, prosequerentur, res in melius processissent, ab omni artis præsidio ad mensem & ultra abstinuimus, eo usque dum menses consuetos neutiquam profluxis-

se observantes, saphena iterum, atque iterum secta, resectaque, eos interioribus, atque exterioribus, rhabarbaratis præcipue, item & chalybeatis adhibitis, necnon etiam cucurbitulis partibus infernis appositis, frictionibus, item & pediluviiis præscriptis, eatenus tamen incassum, revocare curavimus. Quapropter mense Majo sequentis anni eam denuo ita ut in C tractare cœpimus. Victu interim utebatur tenui, optimi succi, concoctuque facili. Vini loco aquam per extinctionem ferri candentis chalybeatam hauriendam præscripsimus. Id per dies quadraginta; quibus exactis, ad dies quindecim aquam quotidie nucerianam jejunis faucibus hausit ad lib. vj. circiter, cui præmittere diebus singulis consuevit aliquot cochlearia prædicti mellis hispani, quamque decumbens in cubiculo per urinam felicissime semper excrevit. Inde per alios dies quindecim & chocolata in Aurora, & balneis aquæ fluviatilis hora circiter ante prandium, usa est; quibus plane confectis, palpitatione intermittere cœpit, donec tandem aliquando fluxibus per pudenda ad annum fere suppressis redeuntibus, omnino cessavit.

A ℞. Sperm. cet., sang. hircin. ana. dragm. i., campb. gra. v., aq. cinnam. unc. i., ol. amygd. dulc. rec., & s. ig. extract. unc. iv., syr. flor. rhœad. unc. i. m., & cap. in iure statim. Id postridie tantum alvum blande concitavit.

B ℞. Sperm. cet., sang. hirc. ana. dragm. i., campb. gra. ii., syr. viol. viol. q. s. m., f. b., & cap. in Aurora jeiuno, ut monitum, superbibendo iusculum prædictum alteratum.

C ℞. Rhabarb. elect. scrup. i., croc. Mart., ror. maial., sive aqua pluviatil. ad Solem æstivum, uti docet

cet Etmullerus, parati scrup. ss., sal. tart. gra. viij., mell. hispan. q. s. m., ref. b., & cap. quotid. in Aur., cui superb. ser. caprill. hac lege alteratum.

℞. Flor. borrag., folior. pimpinell., capill. vener. ana. pug. iiii., ser. caprill. lib. j. m., f. lev. infus., & macer. S. A. colet., & adde crystall. montis præp. dragm. j., mell. hispan. opt. unc. ij. cap., ut m., quo blande alvus ex intervallo solvebatur.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit
in Vete-
rum sen-
tentia
morbus
idiopa-
theticus, &
sympa-
theticus.

Affectiones, quibus, ratione corporis humani vitam habentis, sumus obnoxii, aliæ exoriri dicuntur per *essentiam*, aliæ per *consensum*. Per *essentiam* exoriuntur, quum humor peccans, sive causa morbi efficiens proxime agit in parte affecta, ut ex. gr. in *pleuritide*, in qua sanguis, alique, qui stagnant humores, & præter naturam effervescent, *pleuram* proxime afficiunt, in qua revera stagnant, & præter naturam fermentantur. Tum proprie affectiones hujusmodi dicuntur *Idiopathicae*. Per *consensum* fiunt, ubi aliqua pars corporis humani viventis ex consortio, ut ita dicam, afficitur ab altera parte proxime affecta; ut quum caput dolet vitio materiæ cujusdam pravæ, crudæ, sive non coctæ in ventriculi cavo congestæ, quæ, & ventriculum pergravat, & plexus ejusdem laceffit; qua iccirco ex ventriculo sublata, egesta, vel extenuata, aut alia quavis ratione resoluta, illico cessat cephalalgia, idest dolor capitis ex consensu productus. Tum ea cephalalgia nuncupatur *sympathica*. In quo tamen id præsertim adnotandum, partem ipsam sympathice affectam, principio quamvis ex consensu vere

afficiatur, affici nihilominus adeo posse, ut vel ipsa tandem intime lædatur, ac pravam inde eam contractam retineat impressionem, quam diu conservare poterit, humor licet peccans ab altera parte sublatus fuerit, quæ idiopathice prius afficiebatur. Quo in casu affectio ex sympathica, idiopathica fit, diciturque *deuteropathica*, non secus ac ante appellari proprie potuisset *protopathica*, idest deuteropathicam præcedens. Morbus sympathicus ex Galenicis inducitur: vel ob *viciniam*, ut quum manus ex brachio patitur affecto: vel ob *generis societatem*, ut quum nervus ex alio, qui læditur, nervo: vel ob *muneris communionem*, ut quum vesica urinaria ex renibus laborantibus: vel ob *situm*, ut quum ex capite affecto cætera langueant membra, quæ sub capite sita sunt: vel ob *connexionem*, ut quum cerebrum læditur ex nervorum læsione; cor ex læsione sanguiferorum &c. At enim vero futilis ferme, ac commentitia pene videtur præfata Veterum distinctio; quum partes universæ corporis humani viventis, quæ sympathice afficiuntur, non alia affici possunt ratione, nisi quod nervos ab iisdem truncis, sive plexibus communibus suscipiant; ideoque non alia de causa compati posse autumabimus, nisi per *connexionem*, ubi morbus vere sympathicus sit, & pars affecta ex consensu *positive* compatiatur. Dicimus *positive*, eoquod affirmant Veteres, morbos sympathicos exoriri, aut *positive*, aut *privative*. *Positive*, ut quum vapores a stomacho, ex eorum sententia, superiora conscendunt cerebrum turbantes. *Privative*, ut quum ex præpedito spirituum animalium affluxu in pede ob validam ex. gr. nervorum compressionem in partibus su-

supernis, deletur in eodem pede, aut sensus, aut motus, aut uterque.

CAPUT XVI.

De Animi deliquio, Eclysi, Lipothymia, Syncope & asphyxia.

Definitio
Animi deliquii.

Eclysis.

Lipothymia.

Syncope.

Prognosis.

A Nimi deliquium nihil aliud est, præterquam *subitus*, & *præceps virium lapsus*, spirituum animalium influxu intercepto, vitio potissimum, uti creditur, cordis, quo, sive proxime, sive remote in animi deliquio afficitur. Ratione majoris, aut minoris intensio- nis dividitur in *eclysin*, *lipothymiam*, *synopen*, & *asphyxiam*. Eclysis, sive virium languor dicitur, quum animi deliquium est in gradu, ut ita dicam, primo, in quo *virium lapsus pertenuis est*. Lipothymia vocatur; quum ad secundum intenditur gradum, in quo *virium lapsus major est*, neque vires ita facile, ut in primo, *re- staurantur*. Appellatur syncope, quum ad tertium perducitur gra- dum, in quo *virium lapsus ma- jor adhuc, quam in secundo eva- dit*; quinimmo in hoc tertio gra- du non procul quandoque distat ab interitu, diciturque syncope, idest *naturæ solutio*. A nonnullis etiam asphyxia, ubi tamen pul- sus diu intermittens nequaquam percipiatur.

Signa, quæ futurum, assuetis præsertim; animi deliquium fore indicare solent, anxietas sunt repentina, animi, nulla data extrinsecus occasione, perturba- tio, gravedo, vertigo, colorum variæ præ oculis obversantes spe- cies, respiratio ex improvise præclusa, sive saltem difficilis, color faciei, item & pulsus, qui confestim immutetur, & reliqua,

Pascoli Oper. Med.

(2) *Sect. 2. aphor. 41.*

quæ paulo post insequitur animi deliquium. Præfens autem esse di- gnoscitur, ubi vultus squalens pal- lore suffunditur, atque extremis fri- gefactis, ubi sudor frigidus appa- reat; quæ quandoque, eo deve- niunt, ut, qui animo delinquit, vi- ribus plane solutis, per gradus sensim deficiat, ac veluti semiani- mis paulatim corruat, pulsu, co- lore, sensibusque internis, æque quam externis plane destitutus.

Causa.

Pluribus de causis corpus huma- num vivens, utpote quod vitam organicam, una & animale vi- vat, animi deliquio languere po- test. Ea tamen potissima videtur, quum, aliqua sive intus, sive fo- ris data occasione, mutuus præ- cluditur in corde contractionis, atque expansionis motus, quo al- ternatim sibi respondent systolæ, & diastolæ ventriculorum, & au- ricularum. Quamobrem, turba- to exinde sanguinis per meatus sanguiferos motu progressionis, ac propterea per nervos spirituum animalium affluxu intercepto, quo fibras musculorum motrices con- trahunt, nil mirum, si viribus col- lapsis concidat animus, & corpo- ris humani machina, quum diu- tius stare nequeat, sensim resoluta, sese destituat, corruatque.

Quum animi deliquium, ut in Prognosis definitione monuimus, nisi pro- xime, remote saltem cor lædat, neutiquam sine periculo habendum. Quo fortius, eo pejus. Me- lancholicis, atque hystericis, fre- quentius quamvis, non raro ta- men lethale. *Qui frequenter, ac fortiter absque causa manifesta de- ficiunt animo, de repente moriun- tur* ex Hippocrate (a). Id in Phthisi præsertim, ac Tabe pla- ne confectis, contigisse observa- vimus, item & tremoribus, & con- vulsionibus supervenientibus. Con- tra

I

tra

tra equidem, qui vel propter odores, vel ex phlebotomia, sive stomacho male affecto resolvuntur, citra periculum eclipfin non modo, verum etiam lipothymiam, & syncopen perferre solent.

Curatio. Animi deliquium raro admodum affectio videtur, quæ primario afficiat; quinimmo reliquas affectiones humani corporis viventis, veluti symptoma ut plurimum insequitur. Quocirca, qui idoneis præfidiis animi deliquio occurrere velit, plurimum sane expedit, ut in affectiones primarias, unde originem ducit, mentis aciem prius intendat. Nihilominus ea omnia in paroxysmo adhibere convenit, quæ roborandi, refocillandi spiritus animales, æque ac vitales revocandi, excitandique vim habent, volatiliora videlicet, ac balsamina; quæ, vel naribus admota, vel faucibus instillata, vel extrinsecus, regioni potissimum cordis, aut inunctionibus, aut fomentibus apposita, plurimum contulisse semper nos docuit experientia. Hujusmodi sunt vinum generosum, acetum rosaceum, spiritus vini, aqua Reginæ Hungariæ, aqua cinnamomi, melissæ, elixir proprietatis Helmontii, quinta essentia roris marini, theriaca sive aceto, sive vino soluta &c., & ubi necessitas urgeat, fortioribus quoque uti juvabit, spiritibus nimirum cornu cervi, salis ammoniaci, fuliginis &c. Apprime in eundem finem conducunt defricationes quoque, vellicationes, incamationes. Partes præcipue extremas defricare, ac vellicare, necnon etiam aqua frigida partes externas inspergere præsentaneum remedium est, quo spiritus a cerebro per nervos ad universas partes revocentur. In plethoricis venæ sectio ne utquam omittenda, iis quippe animi deliquium, quum

aut impense, aut crebro recurrat, repentinum ex tubulis fractis interitum moliri solet.

CAPUT XVII.

De Aneurysmate.

Aneurysmatis, & varicis nomine binæ in Medicina exprimuntur affectiones, quæ, quum arteriarum, venarumque parietes lædant, inter morbos organicos connumerari merentur; atque adeo tum maxime, quum sensibus in partibus extimis corporis humani vitam habentis obversentur, ad Chirugos potius, quam ad Medicos spectare videntur. Nihilominus, intus quoniam persæpe delitescunt, & varias humoribus pravas inferunt alterationes, de iis quoque in hoc libro paucis saltem agendum ducimus; quoniam, quum arterias, & venas, uti diximus, afficiant, & cor ipsum quodammodo proxime afficere debent; quum cor, uti in præcedentibus exposuimus, per arterias, & venas ad reliquas partes humani corporis universas dirimatur, atque effundatur. Aneurysma, idem utique denotat, ac *arteriæ dilatatio*, quæ propterea, sive intus, sive foris læsa, in tumorem attollitur, qui motum habet pulsatilem systoles, & diastoles. Longe meliorem, quam Galenus de aneurysmate descriptionem tradidit Barbete, nihil aliud esse affirmans, quam *tumorem præter naturam continuo pulsantem, digitis facile quandoque cedentem, atque iterum illico sese extendentem, ab arteriarum interioris tunicæ ruptura, atque exterioris dilatatione*. Enim vero in aneurysmate pars primario affecta sunt arteriarum parietes, pluribus, uti diximus, tunicis compacti; quarum interior nervosa,

vosa, si qua de causa recidatur, efficit, ut exteriores, ut ita dicam, resolutæ sanguini impetum intus facienti cedant, explicentur, atque in tumorem prolatentur. De hujusmodi dumtaxat aneurysmate, quod a causa producitur interna, ab humoribus nimirum pravis, hoc capite tractare aggredimur, reliqua aneurysmata, quæ a contusione fiunt extrinseca, a punctura &c. in chirurgia, si datum erit, exposituri.

Diagnos. Aneurysmata, quoniam arterias in partibus afficiunt interioribus quandoque, quandoque exterioribus, distinguere possunt, ratione sensuum nostrorum, in *apparentia*, & in *oculta*. Apparentia sunt, quæ sensibus, aut in ipsis tegumentis, aut a tegumentis non procul, obversantur. Ut occulta haberi possunt ea, quæ, quoniam in recessibus, sive in cavis, aliisque partibus abditis conduntur corporis humani, non nisi conjectura attingimus. Apparentium indicia duo sunt potissima. Tumor mollis, latus, ac plerumque cedens, qui propterea, si comprimatur, non ita reluctatur, ut compressus mox inde non resiliat. Pulsatio, quæ in aneurysmate in systolen, ac diastolen, non secus ac in carpo alternatur. Dicimus, *tumor ut plurimum cedens*; si quidem non raro factum fuisse vidimus, processu temporis, aneurysmate nimirum confirmato, inveteratoque, ob cartilaginem quamdam internam præter naturam crassam, qua veluti validiori folliculo intus sub arteriæ parietibus circumdatur, & quasi obducitur aneurysma: factum fuisse, inquam, vidimus, ut in *aneurysmate* tumor prætermodum ita consurrexerit, atque obduruerit, ut non modo digitis palpantibus valde restiterit, verum etiam, ut vix ul-

lum pulsationis indicium sensibus præbuerit. Quum autem aneurysma excitetur incisione exteriori, sive ubi parietes vel intus læsi, vel erosi in arteria omnino dehiscant, ita ut sanguis effundatur, tum cutis ut plurimum livore quodam suffunditur exteriori. Occultum, quoniam symptomata producit valde ambigua, non ita ex facili dignoscitur.

Aneurysma, de quo hic agimus, quod, ex definitione præalata, fit, recisa, sive potius lacera, atque exesa arteriarum tunica interiori, non raro provenit ob acrimoniam sive seri, sive lymphæ stagnantis, quæ eam tandem exedit, eroditque. Causa.

Aneurysma, non nisi operatione chirurgica curari potest, quæ Progno- pluribus de causis semper erit sis. suspecta, ac periculi plena. Quo extenditur minus aneurysma, & quo exterius magis situm est, eo facilius curatur. Contra maximam si habeat molem; si profunde delitescat, curationem non modo admittere queit nullam, verum etiam & mortem propediem, eamque non semel repentinam inducit. Non raro, tunicis plane discissis, sponte, ut ita dicam, sua, aperitur. Inde hæmorrhagia plerumque lethalis. De aneurysmate exteriori, cum quo diu superstites vivere quandoque possumus, id tamen adnotandum venit, emortuis partibus finitimis, denegato fluidorum motu, gangrænam facere. In curatione aneurysmatis, quod, ut innuimus, prope modum insanabile habetur, id tantum præstare possumus, ne citius quam deberet, vel immature exasperetur, & quamocissime necem inferat. Victus propterea tenuis sit, humectans, diluens, concoctu facilis, qui sanguinis copiam neque augere, neque in-

flammare valeat. Ideoque a vino prorsus abstinendum. Ubi sanguinis quantitas redundet, imminuenda. Motus, membrorumque exercitatio, sive contentio lenis fit; validior siquidem per se ipsam aneurysma interdum procreavit. Pars affecta institis blande comprimatur. *Blande* dicimus; quandoquidem compressio valida gangrænam nonnumquam fecit. Aneurysma, quod artus lædit in partibus præsertim extremis, tum maxime, quum perquam incommodum sit, requirit, ut pars affecta recidatur, quo partis ignobilioris jactura, reliquæ longe nobiliores conserventur.

CAPUT XVIII.

De Varice.

Definitio
Varicis.

Varix optime describitur, tumorem esse præter naturam mollem, inæqualem, nodosum, non pulsantem, indolentem ut plurimum, qui consurgit ex distensione venarum nimia, ob sanguinem concretum, glutinosum, & crassum ibi collectum.

Diagnos
is.

Varices plerumque intumescunt ex cute ad regionem ventris imi anteriorem, sub umbilico, in scroto, circa testes, atque in cruribus, necnon etiam in ano, quæ quum extrinsecus obversentur, facile dignoscuntur. Tumores quippe sunt nodosi, molles, uti diximus, fere semper indolentes, livescentesque. Livescunt plerumque varices ob sanguinem concretum, atque, ut ita dicam, *vappescentem*, qui stagnando, & præsertim prope valvulas, venarum parietes extendit, eosque longe tenuiores, & quasi pellucidos facit.

Causa.

Ex eadem varicum descriptione, item & causam elicere possumus, unde varices consurgant:

sanguis enim in venis, & non procul a valvulis præcipue concrefcens, eas ideo in tumores explicat, atque in nodos extollit, quia motui alterius reflui sanguinis libero resistit; qui propterea ibi quodammodo subsistens varices procreare valet; in cruribus sane potius, quoniam crura & magis distant a corde, quod sanguinem impellit; & per cruralia ligamenta, quibus caligas, ne laxè subsideant, circumligamus, arctius constringere solemus.

Varices periculo prorsus quamvis ut plurimum vacent, non est tamen, quod pluribus ferme de causis mortem aliquando accersire nequeant. Interdum enim aperiuntur, & inde ob hæmorrhagiam funestam vita deletur. Interdum parietes venosi ob varices adeo explicantur, ut partes finitimas, adjacentesque comprimendo, vel potius valide compressis, sive glandulis, sive tubulis minimis, quibus parietes ipsi extensi contextuntur, efficiunt, ut inflammatio succendatur; quam in abscessus non raro cessisse, in ulcus fordidum, in gangrænam &c. edocuit experientia. *Insanientibus si varices, vel hæmorrhoides supervenerint, insanie solutio*, ex Hippocrate (a). Varices, quæ gestationis tempore fiunt, sponte, post partum, ut ita dicam, sua, lochiorum repurgamentis egestis, evanescere consueverunt.

Varicibus discutiendis, extenuandisque, ea omnia conveniunt, quæ sanguinem in vasis concretum blande resolvunt; quod si necessitas urgeat, tum exterioribus, tum interioribus tentare expedit. Ratione exteriorum, ut quicquid venas varicosas extra varices comprimere valet, quamocissime amoveatur, opera danda

(a) Sect. 6. aphoris. 21.

da est . Fovenda insuper est pars affecta fotibus aquæ tepentis , & præsertim chalybeatæ , quæ humores concretos discutit , & membranas relaxatas roborat , iisque tonum restituit . Ex interioribus apprime conferunt diluentia , alkalifata . Vini abusum , crassi præcipui , acidique , ac fœculenti plurimam semper varicibus noxam intulisse cognovimus . Varices ferro secare , res est periculi plena .

Historia XV.

Quicquid aneurysmati mendendo præstare consuevimus , historia declaramus .

Sergius Sacerdos annorum trigintaquinque circiter , temperamento calido , & sicco , bilioso nimirum , præditus , habitu gracili , variis ex intervallo ægritudinibus obnoxius , postquam iter vere quotannis peregrinando susceptum confecisset , varia peregre passus incommoda , pleuritide tentatur . Pleuritis , die septima exacta , uberimo profuso sudore , plane discutitur . Non multum post dolorem quemdam pulsantem in latere thoracis sinistro anteriori , infra mammas , a scrobiculo cordis non procul persentire cœpit . Dolor in dies paulatim subinde major fit semper , atque in regione doloris , diebus aliquot exactis , pars tandem intumuit . Tumor mollis est , atque undosus . Compressus deprimitur . At digitis amotis comprimantibus , sese attollens , de novo statim consurgit . Pulsat eodem ferme typo , quo in carpo , ad latera gulæ , atque in temporibus pulsant arteriæ . Tum maxime , quum per acclivia properat incessum , præcluditur respiratio ; quinimmo & ubi magis adhuc properet , delinquit animo . In hoc rerum statu an-

Pascoli Oper. Med.

xius ad operam confugit medicam Sergius , qui præterea de virium conqueritur imbecillitate extrema , ac de summa identidem præcordiorum angustia . Mensis quintus erat , ex quo pleuritide soluta , ob tumorem deinceps hujusmodi in thorace pulsantem , ita , uti innuimus , ægrotare cœperat , quem procul dubio aneurysmaticum esse conjecimus . Et quia magnæ molis erat tumor , profundus , atque in arteria thoracis non procul a corde , inveteratus , cum symptomatibus vehementioribus , de ejus sanatione omnino desperantes , nihil aliud sane præstitimus , præterquam operam dare , ut , optima in omnibus vivendi ratione servata , ad sanguinis missionem ex intervallo confugeret , ut sanguine opportune imminuto , arteriarum parietes longe minus impellerentur . Nichiloscias mense Februario 1698 . Perusiæ , ubi hyems eo anno maxime nivofus fuit , rupto intus tumore , repente suffocatus , expiravit .

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

CAusa efficiens , quæ affectiones corporis humani viventis procreat , aut proxime lædit humores , qui per organa ejusdem corporis effunduntur , aut proxime lædit partes solidas , quibus organa conflantur , aut , quod ut plurimum contingere solet , proxime lædit humores , simul & organa . In primo casu affectio , quæ producitur , vulgo dicitur *humoralis* , sive *universalis* . In secundo dicitur *organica* , *topica* , sive *particularis* . In tertio dicitur *mixta* , siquidem utriusque particeps est .

Trifariam morbi distribuuntur , in humorales , organicos , & mixtos .

Neque defunt, qui inter Veteres bifariam iterum distinxerint affectiones humorales, in eas nempe, quæ humores contentos afficiunt, uti sanguinem; & quæ humores afficiunt impetum facientes, uti spiritus. Id profecto ad mentem Hippocratis, penes quem partes universæ corporis organici vitam habentis distribuuntur in continentes, contentas, atque impetum facientes. Continentes appellare consuevit partes omnes solidas viventes, quæ actionibus exercendis inserviunt. Contentas vocat humores universos, præter spiritus, qui fluorem licet, & motum potius maximum, ut ita dicam, intestinum habeant, nihilominus ab humoribus eos secrevit, atque ob eam maximam, qua polent vim, partes impetum facientes nuncupavit.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER

LIBER SECUNDUS

De iis, quæ tum secundum, tum præter naturam, ratione præsertim cerebri, ac spirituum animalium, digestionis, respirationis, recrementorumque secretionis in thorace, & imo ventre præcipue peraguntur.

SECTIO PRIMA

De Cerebro, nervis, spiritibus, deque iis, quæ ratione partium istarum in corpore humano vitam habente, tum secundum, tum præter naturam exoriri possunt.

CAPUT I.

De Cerebro, ac primo de Meningibus.

Quid sit cerebrum.

Cerebrum est organum, & viscus humani corporis præcipuum, dissimulare, album, molle, spongiosum, quod cranio conditur, & vertebris, ubi & motus universos tum mechanicos, tum voluntarios, tum liberos, tum necessarios, tum continuos, tum contingentes, & sensus omnes tum exteriores, tum interiores, vel in organis excitat, vel ab organis excipit universis spirituum animalium, & nervorum ope.

Distribuitur in cerebrum, cerebellum, & medullam spinalem. Quid sint meningis.

Vid Tab. V. Fig. I.

Distinguitur penes Anatomicos, uti pridem quoque monuimus, in cerebrum, cerebellum, medullamque spinalem. Duplici contegitur meninge. Altera interior. Exterior altera. Exterior crassa dicitur meninx, sive dura mater. Interior tenuis, sive pia mater. Matris nomen, penes Priscos, nactæ sunt membranæ cerebri ex-

teriores; quoniam sibi suadebant ii, reliquas omnes humani corporis membranas a meningibus, tamquam a primis suis, ut ita dicam, parentibus exoriri.

Meninx crassa laxè obvolvitur cerebrum, ejusque fissuram mediam ingreditur processu quodam falcis adinstar messoriæ. Cerebrum iccirco æque findit ab alto ad imum in duas sectiones laterales. Falcis pars posterior, ac superior lata est, quæ propterea dorsus dicitur, sive costa. Anterior acuta ac gracilis acie. Acies cristæ adnectitur galli, ubi in fibrulas dirimitur, quibus subit foramina ossis cribriformis ad nasi principium. Præterea transversum assurgens dura mater ex basi cranii duplicata cerebrum a cerebello distinguit, & quodammodo se jungit. Duræ meningis facies exterior, quæ aspera est, & salebrosa, variis in locis superne adhæret cranio, & præcipue prope futuras, ubi emittit fibrulas ad pericranium. Hinc inter menin-

Describitur crassa meninx.

ges, & pericranium consensus maximus, adeo ut, pericranio læso, facile lædantur quoque meninges. Id quotidie in vulneribus, atque ictibus capitis experimur, in quibus inflammatio pericranii effunditur ad meninges non sine maximo vitæ discrimine. Cranio subiecto adeo firmiter adnectitur inferne, ut avelli vix queat, nisi plane discerpatur. Facies duræ meningis interior levis est, ac mollior, ob uliginem quamdam; quæ, uti opinor, ex glandulis minimis per ejus substantiam ubique dispersis infudat. Libera, & soluta deprehenditur, præterquam in processibus, basi que cerebri, in quibus piæ meningi arctissime accrescit.

Quid sit
substan-
tia duræ
menin-
gis.

Substantia duræ meningis duplici constat tunicarum strato, quæ ita sibi mutuo adhærescunt, ut, nisi leviter excoquatur facies exterior duræ meningis, vix distinguatur. Tunicæ præfatæ fibris intexuntur carneis, quæ ad angulos obliquos mutuo sese ubique interfecant. Inter fibras minimæ arteriæ, ac pene innumeræ a carotidibus effunduntur interioribus, venulæ a jugularibus interioribus. Nervorum propagines ferme uberrimas habeat quoque necesse est, quum sensu polleat admodum acri. A ductibus sanguiferis duræ meningis hinc inde confurgunt plures ramusculi, qui per suturas dirimuntur ad substantiam cranii intermediam spongiosam, quæ *diploe* nuncupatur; quæque iccirco, cranio ad mediam usque sui substantiam perterebrato, sanguine scatere solet.

Sinus
duræ me-
ningis.

Per processus duræ meningis sinus excavantur quatuor semper, non raro septem. Primus, qui dicitur *longitudinalis*, vel *sagittalis*, producit per falcis dorsum a principio ad calcem. Alter, item

& tertius, qui nuncupantur *laterales*, enascuntur ad finem sagittalis in parte posteriori ejusdem sagittalis ex communi principio. Inde per partem supernam processus transversus tendunt utrinque ad venas jugulares, in quas hiant prope cranii basin. Quartus, qui a nonnullis *Torcular* improprie etiam vocatur, & brevior est, originem ducit ex mutuo concursu trium dictorum non procul a vertice, ex quibus per eundem processum transversum duræ meningis, inter cerebrum, & cerebellum recta quasi descendit ad basin cranii, ubi *glandula* alligatur *pineali*, suo loco inferius describendæ. Dicimus *improprie*; etenim mutuus præfatorum sinuum concursus torcular ab Herophilo primum vocatus est. Quintus per exiguum excurrit per aciem, sive per partem tenuiorem infernam extremam ejusdem falcis. Sextus, & septimus deprehenduntur sub lateralibus. Processus præfati communicant omnes inter se. A partibus proximis quamplurimos nanciscuntur ductus venosos valde conspicuos, qui sanguinem suscipiunt ab arteriis, quem postmodum, osculis adaperitis, in sinus mox descriptos eructant. Sanguis ita eructatus devolvitur omnis in sinus laterales, ac per eos in venas jugulares. Quamobrem sinus præfati duræ meningis habentur a Recentioribus, tamquam reflui sanguinis quædam diverticula; qui ne cum impetu irruat in venas jugulares, sinus laterales non procul ab ingressu intumescunt, atque conspicuas quasdam faciunt ibi concamerationes. Quinimmo in eundem finem tortuosi sunt, & per eorum meatus transversa passim assurgunt fibræ quædam carneæ, de quibus verba fecit Willisius.

Ufus

Ufus duræ meningis. Ufus præcipui, quos dura meninx in œconomia animali præstare videtur, sunt, ut cerebrum, cerebellum, medullam spinalem, nervosque universos vestiatur, ut cerebri substantiam in duplicem findat sectionem lateralem, ut cerebrum, veluti sepimentum a cerebello distinguat, totamque cerebri molem cranio suspendat, ne quum in hoc, vel illud latus flectamus, exagitamusque caput, cerebri substantia concutiatur. Affirmant alii præterea, ut veluti cerebri involucrum universum una cum pia matre spiritus detineat, ac compescat animales, ne in auras evanescant. Neque desunt qui duram matrem musculum esse existiment membranaceum, qui fibris blande identidem contractis, leniter comprimat cerebri substantiam; a qua propterea & sanguinem, & succum nerveum, aliosque humores, ne ibi concrecant, a tubulis, & glandulis, exprimit. Enim vero jugiter movetur dura mater motu veluti systoles, & diastoles, contractionis videlicet, & expansionis. An tamen motus is duræ matris alternus proveniat ab actione fibrarum, an a pulsatione arteriarum, quæ per eam effunduntur, nobis adhuc obscurum est.

Describitur pia meninx, ejusque substantia. Sub dura piam offendimus. Pia mater proxime adhæret cerebri substantiæ subjæctæ. Quin immo eam ubique intime pervadit, sese immittens in rimas omnes, in omnes fissuras, & concamerationes universas. Quapropter tenuior quamvis sit dura matre, longe amplior deprehenditur. Sensum habet peracutum. Fibris compingitur minimis, sanguiferorum tubulis, æque ac nervis, quæ per eam undequaque effunduntur. Arteriæ piæ matris

fese per *anastomosis*, non modo cum venis suis respondentibus immittunt, verum etiam passim quoque hinc inde cum arteriis: carotides videlicet unius lateris sese injungunt osculis adapertis cum carotidibus alterius lateris; quo fit, ex nostra quoque sententia, ut carotidibus in uno latere obstructis, carotides alterius lateris sanguinem nihilominus quaquaversum per substantiam piæ matris deferre valeant. Quum eosdem fere usus piæ, æque quam duræ meningi, adscribere possimus, non est cur in hoc diutius immoremur.

C A P U T I I.

De Cerebri Substantia.

A Motis a cerebro meningibus, nuda sese profert cerebri substantia. Hæc in homine, habita reliqui corporis ratione, longe major occurrit, quam in reliquis animalibus, vel in ipso elephante. Foris innumeris componitur glandulis minimis, quæ substantiam conficiunt cerebri exteriorem ad crassitiem digiti unius circiter transversæ. Mollis est. Colorem habet cinereum. Diciturque *Substantia cerebri corticalis*, sive *cerebri cortex*, alte quamvis hinc inde sese immittat per ipsam cerebri substantiam medullarem, & præsertim in cerebello veluti in plures arborum ramulos distracta, sive potius effusa.

Quid sit cerebri cortex.

Sub cortice latet cerebri medulla, quæ cortice durior est, magis alba, ac magis compacta, quæque iccirco vocatur ab Anatomicis *corpus callosum*. Substantia cerebri medullaris nil aliud videtur, quam compages fibrosa, pluribus contexta fibrulis albi-

Quid sit cerebri medulla.

albicantibus, provenientius ex glandulis minimis cerebri corticalibus; quapropter cavæ nonnullis visæ sunt, atque habentur veluti minima vascula glandularum cerebri corticalium excretoria. Ita a cortice tum cerebri, tum cerebelli producuntur, ut fibræ medullares, quæ exoriuntur in latere corticis dextero, tendant per corpus callosum in latus sinistrum; & contra fibræ medullares, quæ exoriuntur in latere corticis sinistro, per corpus callosum tendant in latus dexterum. Quamobrem si concursus, quo mutuo tendunt in corpore calloso fibræ præfatæ, non averterentur, ad angulos pene rectos sese passim decussarent. In medulla spinali, fibræ corporis callosi exteriores sunt, & glandulæ corticales interiores. Quo fit, ut in medulla spinali glandulæ componant substantiam interiorem cineream, glandosam, atque spongiosam corticis cerebri similem; non secus ac fibræ componunt in eadem medulla spinali corticem anteriorem fibrosum, magis album, magis durum, atque compactum corpori calloso similem; adeo ut in medulla spinali sese habeat tamquam corticem quicquid in reliquo cerebro medullæ vicem gerit; sicuti vicem gerit medullæ in medulla spinali quicquid in cerebri cortice offendimus. Id profecto, ut medulla spinalis in nervos commode per universum corpus distribuatur.

Quid sit corpus cerebri callosum, ac cerebri ventriculi.

Diductis utrimque in parte cerebri superna duobus cerebri hemisphæriis lateralibus, occurrit *corpus callosum* nudum. Hoc superne secto ab occipite ad sinciput, ac portione resecta a posterioribus ad anteriora reclinata, sive potius omnino amota, sese perhibent aspectui sinus bini se-

milunares versus cerebri partem anteriorem qui nuncupantur *ventriculi*. Abinvicem distinguuntur sepimento quodam intercedente, quod recta descendit a partibus ventriculorum supernis ad infernas. Sepimentum istud substantiam habet undequaque pellucidam; hinc *septum* nuncupatur *lucidum*. Ad latera septi istius lucidi *plexus* consurgunt *choroidei*, unus scilicet utrimque. Contexuntur plexus arteriolis minimis, ac venulis pene innumeris, quæ, tenui intercedente meninge, quamplurimas inter se minimas oculis perhibent glandulas, si tamen microscopium ad eas apponamus.

Fundum ventriculorum anteriorum tribus innititur cruribus, sive productionibus medullaribus. Binæ posteriores sunt. Altera anterior; quæ, quia omnes sibi mutuo in fornix quasi superne aptantur, incumbentemque sibi cerebri molem sustinent, *fornicis* nomine condecorantur. Sub fornice tertius latet cerebri ventriculus: alter nimirum sinus, qui fit quodammodo ob mutuum concursum parietum ventriculorum superiorum.

Quid sit fornix.

Duplex habet foramen ventriculus tertius. Alterum anterior oblongum, *vulva* dicitur. Alterum posterior rotundum, nuncupatur *anus*. Per foramen rotundum ventriculi tertii itur præcipue in alterum cerebri sinum oblongum versus principium medullæ spinalis, quod constituit ventriculum cerebri quartum. Ventriculus iste quartus, eoquod a latiori sinu, non secus ac *calamus scriptorius* in acumen aptetur, id profecto nominis penes Anatomicos sibi vindicavit.

Quid sit calamus scriptorius.

Ex vulva ductus producitur quidam membranaceus, qui soboles est piæ matris. Ductus is

Quid sit infundibulum, glandula pituitaria, glandula pinealis &c.

ex

ex suo ampliori orificio, quod vulvæ apponitur, paulatim arctatur adinstar infundibuli, donec tandem desinat in glandulam pituitariam, quæ in cranii basi extuberat a *sella equina*. Ad sunt præterea in cerebro *testes, nates, rete mirabile, corpora striata, opticorum thalami, centrum ovale*, de quo præsertim verba fecit Raymundus Vieuffens, & reliqua, quæ æquo quidem animo, ne Tyronum mentem frustra defatigemus, quum usus partium istarum genuinus revera adhuc incertus sit, hic prætereunda existimamus. De rete tamen mirabili, ac glandula pineali, eorumque situ, structuraque, pauca, quæ sequuntur, adnotare oportet. Rete mirabile nihil aliud est, præterquam plexus quidam pertenuis minimis arteriolis, ac venulis implicatus, pia intercedente meninge, glandulæ pituitariæ instratus in cranii basi ad fellam equinam. Glandula pinealis, sive *Konarion* Græcis, quam temporibus pene nostris inclytam fecit Renatus DesCartes, occurrit in principio ventriculi quarti ad ani foramen, ubi quodammodo suspenditur sanguiferorum ope, quorum propagines plexus choroideos mox descriptos utrimque intexunt; occurrit, inquam, ad ani foramen inter cerebri, & cerebelli productiones, in exordio medullæ oblongatæ, quod præfatum ventriculum quartum, uti diximus, constituit. Pinealis dicitur, item & *Konarion* a figura exteriori. Usus admodum incerti.

Cerebri substantia arterias, & venas suscipit a carotidibus interioribus, & jugularibus præsertim, necnon & a vertebralibus, quæ per foramina vertebrarum, æque ac per foramen occipitis magnum substantiam medullæ spi-

nalis hinc inde perreptant. Nervorum quoque filamenta apud nonnullos habet, quæ maxima ex parte dirimuntur per membranas cerebri interiores. Habet insuper ductus aquosos ferme conspicuos, qui ad finem infundibuli a glandula pituitaria producuntur extra cerebrum in venas utrinque jugulares.

Ventriculorum usus penes Veteres erat, ut spiritus animales exciperent, eosque servarent ad motus, tum vitales, tum animales corporis humani, necnon etiam ad sensus tum interiores, tum exteriores. Opinantur Recentiores, lymphæ potissimum excipiendæ, detinendæque, quum exuberat vel cerebri nutritione, vel a spirituum animalium separatione eos inservire. Lympha in ventriculis collecta, oculis testibus, defluit a ventriculis per vulvam ad infundibulum, quod eam devehit, atque immittit in glandulam pituitariam. A glandula pituitaria per ductus aquosos, non ita pridem detectos, elabatur in venas jugulares, ut una cum refluxo sanguine ad cor redeat.

Cerebrum est Mentis sedes, Animæ videlicet humanæ, utpote prorsus incorporea, quamvis tota in toto, & tota in qualibet parte corporis humani viventis, quod animat, atque informat, in cerebro tamen præcipua sua absolvit munera. In cerebro quippe cogitat, in cerebro percipit, judicat, ratiocinatur, & imperat. In cerebro sentit. Quinimmo ex cerebro, ope spirituum animalium, quos per nervos impellit, varios excitat in corpore humano vitam habente organorum motus, & per cerebrum ipsa quodammodo varios organorum motus excipit ope spirituum animalium, nervorumque, tum quum

varie in organis ab objectis sensibilibus afficiuntur. Id profecto neminem fugit, quum ablata, sive intime læsa cerebri substantia, facultates omnes præfatæ in homine sive cessant omnino, sive maxime pervertuntur. Ea tamen cerebri pars præcipua, in qua ea omnia potissimum Mens exercet, adhuc est nobis prorsus ignota. Hanc tamen cum reliquis Physiologicis *Sensorium commune* appellabimus.

Recentiorum opinio de spirituum animalium secretionem.

Anima humana, sive Mens præfata incorporea, in corpore humano nequaquam agit proxime, sed nervis, & spiritibus animalibus adjuvantibus, qui non sine maxima probabili conjectura fecernuntur a sanguine præterlabente in glandulis cerebri corticalibus, & a glandulis cerebri corticalibus per fibrulas corporis callosi in nervos deferuntur ut per nervos reliquis omnibus corporis humani partibus distribuuntur.

CAPUT III.

De Medulla oblongata, & de Nervis.

Quid sit medulla cerebri oblongata.

Medulla cerebri oblongata originem ducit ex basi ipsius cerebri, quatuor veluti distracta radicibus. Binæ anteriores sunt. Posteriores binæ. Apices anteriorum, quibus medulla oblongata egreditur a cerebro, dicuntur *crura medullæ oblongatæ*, sive *opticorum thalami*. Apices posteriorum, quibus a cerebello proficiscitur, efficiunt cerebri *testes*, item & *nates*. Medulla oblongata, quæ producitur intra cranium proprie dicitur *medulla oblongata*. Postquam vero ingressa est vertebrarum fistulam, nuncupatur proprie *medulla spinalis*. Medulla oblongata durior sane videtur, magisque compacta, quam

cerebri substantia medullaris. Durior adhuc deprehenditur medulla spinalis. Hæc a cerebro ad os usque sacrum in duplicem finditur sectionem lateralem, meningibus intercedentibus. Hinc fortasse non semel contingit, ut unum latus tantum corporis humani fiat paralyticum, altero prorsus illæso. Arterias, & venas suscipit ubique substantia medullæ spinalis per vertebrarum foramina, æque ac intercapedines.

Medulla oblongata censetur origo nervorum omnium, neque injuria, quum nervi omnes ab illius proveniant substantia. Non immerito iccirco nervi dici quoque solent parva medulla oblongata. Non sunt revera nervi, præterquam corpora quædam terretia, ut plurimum tenuissima, fibrosa, albicantia, duriuscula, quæ filorum adinstar inæqualia ex medulla oblongata producuntur, & in diversas corporis humani regiones dirimuntur. Hinc non omnes ejusdem sunt generis, & molis; omnes quamvis pluribus congregentur fibrulis medullæ oblongatæ in fasciculos collectis, atque a medulla oblongata in reliquas corporis partes ex utroque latere profusis. Quia autem fibræ medullæ oblongatæ proveniunt, uti monuimus, a corpore cerebri calloso, ac propterea a glandulis cerebri corticalibus, concludendum videtur, nervos universos, fibrulis saltem aliquibus suis, exoriri a glandulis cerebri præfatis. Dicimus *fibrulis saltem aliquibus suis*; eo quod nervorum plerique fibras quoque suscipiant a glandulis medullaribus medullæ oblongatæ, item & spinalis.

Nervorum singuli a medulla oblongata usque ad partes, in quas tendunt, duplici ubique vestiantur.

Quæ nervi dicuntur exoriri medulla cerebri oblongata.

DE MEDULLA OBLONGATA. 141

fiuntur meninge, quod nonnullis ansam dedit, ut nervos haberent veluti cerebrum productum, in stamina extenuatum, ac per universum corpus humanum effusum; non secus ac affirmari potest de corde, ratione vasorum sanguiferorum, eoquod per arterias, & venas cor quoque quodammodo producat, extenuetur, atque effundatur per reliqua omnia corporis organa tum interiora, tum etiam exteriora. Enim vero in pluribus nervis valde conspicuis, uti sunt qui egrediuntur a principio medullæ oblongatæ, si microscopio fides habenda est, inter fibras medullares observamus minimas quoque glandulas, & varia stamina sanguifera, non secus ac in cerebri, medullæque spinalis substantia. Dicimus in pluribus nervis valde conspicuis, quum reliqui, quamvis microscopio accurate introspecti, nihil aliud videantur, quam fasciculi fibrarum albicantium, quarum singulæ tunica vestiuntur tenuissima, eaque pellucida.

Distribuantur nervi in duplicem classem.

Nervorum, penes Anatomicos, duplex est classis; alii quippe egrediuntur a medulla oblongata, alii a medulla spinali. Prioris classis Veteribus paria septem. Recentioribus decem, penes quos par primum constituit *olfactores*. Secundum *opticos*. Tertium *oculorum motores*. Quartum *patheticos*. Sextum nervos, qui dicuntur *gustui inservientes*. Septimum *auditus*. Octavum *vagos*. Quintum, nonum, ac decimum, quoniam nomine carent, paria nervorum vocantur *innominata*. Par nervorum vagum per cranii foramina una cum ductibus aquosis, qui a glandula pituitaria tendunt extra cranium in venas jugulares, producit versus thoracem. In thorace varie implica-

tur, & plexus efficit, ex quibus sursum recurrunt propagines nervorum binæ, quæ propterea *recurrentes* dicuntur.

Paria nervorum triginta, quæ a medulla proficiscuntur spinali, ac per foramina vertebrarum in reliquas effunduntur corporis regiones, iterum dividuntur in quatuor alias nervorum classes; alii quippe vocantur *cervicales*, *dorsales* alii, alii *lumbares*, alii *ossi sacri*. Cervici paria octo adscribere consueverunt Anatomici. Duodecim dorso. Lumbis quinque. Quinque itidem ossi sacro. Nervorum istorum distributionem sedulo expositurus, ubi de singulis agam partibus, quibus paria præfata prospiciunt, plura de iis dicere impræsentiarum omitto.

Reliqua nervorum paria medullæ spinalis.

Per nervos a cerebro spiritus animales una cum succo nerveo ad reliquas corporis humani partes distribuuntur, ut in iis vel motum, vel sensum, vel utrumque, uti suo loco dicendum erit, excitent. De nervis id præ ceteris adnotandum superest, eos variis in partibus corporis humani, & præcipue in organis thoracis, & abdominis mirum in modum implicari, & sese implicando corpora duplicis generis conflare; *plexus* nimirum, & *corpora olivaria*, quæ *Ganglion* a nonnullis nuncupantur. In plexibus, retis in modum quodammodo intexuntur. In corporibus olivaribus, ita conveniunt, coeuntque, ut in nodos quosdam variæ molis aptentur: idque in utrisque fit, ut commodius postmodum ad alias partes iterum produci, explicarique possint.

Nervorum minus.

ANIMADVERSIONES
AD ANATOMEN
SPECTANTES.

Quid sit
centrum
ovale,
ejusque
partes
adnexæ.

HActenus cerebrum, ejusque partes universas ea ratione, ac methodo introspeimus, quæ eas Veteres Anatomici rimari consueverunt. Si quis igitur requirat insuper, ut ei exponamus centrum ovale, ductus striatos, item & geminum centrum semicirculare, de quibus temporibus nostris verba fecerunt postremo Recentiores, mentem, æque ac animum in ea, quæ deinceps dicturi sumus, sedulo intendat. Ablato cerebri cortice, fibræ statim sese perhibent aspectui corporis callosi, sive substantiæ cerebri medullaris; quæ ita ad invicem in progressu aptantur, coeuntque, ut substantiam eam spongiosam construant ejusdem corporis callosi, quæ anteriores cerebri ventriculos undequaque circumdat. Hanc centri ovalis nomine, eo quod in figuram propemodum ovalem ventriculis præfatis circumducatur, insignire placuit Raymundo Vieussens; qui inter ævi recens exacti sectores primus, quantum scivimus, eam nobis exposuit. Substantia centri ovalis colore plurimum varia est; distinguitur enim in albam, & cineream, sive livescentem, ac pene dicam, luridam; siquidem per eam recta excurrunt ductus quidam fibrosi albescentes, qui, intermedia cerebri substantia molliori glandosa, ac magis obscura a cortice producta, varie in strias aptantur. Qua de re ductus striati nuncupantur. At enim vero, ut ea res luculentior adhuc evadat, substantiam centri istius ovalis trifariam distinguere juvat: in

regionem scilicet supremam, mediam, ac imam; ductus quippe præfati nec idem æque omnes habent exordium, nec in eundem desinunt finem; quoniam qui e regione superiori centri ovalis procedunt, omnes fere tendunt in substantiam eam albicantem, quam præcitatus Auctor centrum cerebri semicirculare vocitare voluit. Unum conspicitur utrinque. Qui originem ducunt a regione centri ovalis media, qui & duriores, atque majores sunt, ulterius profequuntur, anteriorem substantiæ medullaris partem inferius constituentes. Qui autem ab ima proficiscuntur regione, licet minores deprehendantur, non secus tamen ac priores substantiam medullarem subeunt, perque eam antèrius producuntur.

Ab utroque centro semicirculari alii quoque egrediuntur ductus pene innumeri striati, minimi sane. Hi ulterius excurrentes, in partem posteriorem medullæ spinalis ubertim sese immittunt. Ea sunt profecto, quæ præ cæteris in cerebri substantia nobis postremo objecit Recentiorum solertia; penes quos centrum ovale habetur veluti commune, & maximum spirituum animalium receptaculum spongiosum, in quo consistit organum cerebri præcipuum, & sedes quasi peculiaris sensorii communis; ubi propterea suas præcipuas exercet facultates Mens ea incorporea, quæ humani corporis viventis organa informat; quum sibi suadeant, spiritus animales ibi collectos, ac varie commotos, varios sibi excudisse meatus, ac varias stravisse semitas, variosque tramites, qua libere in nervos effundi queant. Sibi suadent insuper, in ea cerebri parte rerum sen-

Præfatarum partium in cerebro minus.

fenfibilium , quæ fenfus nostros afficere confueverunt , veftigia quædam , five imagines imprimi in uſum memoriæ &c. Quod non plane improbamus , quandoquidem unanimi fere conſenſu in hoc hodie conveniunt omnes , ſaltem cordatiores Anatomici , a ſanguine ſpiritus animales in cerebri cortice ſecerni . Quod quum ita fit , fieri nequaquam poteſt , ut a cortice fibras non ſubeant corporis calloſi , per quas maxima ſaltem ex parte ad centrum tendant ovale per ejus ſubſtantiam ſpongioſam ſefe undequaque effundentes . Ab hac autem per ductus ſtriatos deſerri debent utrinque ad geminum centrum ſemicirculare , necnon etiam ad medullam ſpinalem ; ut inde per nervos ad reliqua omnia organa corporis humani viventis , tum interiora , tum exteriora distribuantur , motui , ac ſenſui eliciendis .

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ AD
CEREBRUM SPECTANTES .

Unde conje-
ctando
inferre
poſſu-
mus ſpi-
ritus ani-
males re-
vera exi-
ſtere .

Spiritus animales , eos ſenſibus quamvis noſtris aſſequi hæcenus unquam , nequaquam value-
rimus , ab effectibus tamen , quos in corpore humano vitam habente ipſos præſtare in dies obſervavi-
mus , & obſeryamus , ratiocinando inferre debemus , eos revera exiſtere , ac propterea materiam quamdam eſſe tenuiſſimam , ac pene dicam , ætheream , valde mobilem , concitataſque ; quæ ab eo præfertim ſanguine , qui per arterias carotides , ac vertebrales a ventriculo cordis ſiniſtro cerebrum conſcendit , in glandulis cerebri corticalibus ſecernitur ; & quæ a glandulis per ſubſtantiam corporis calloſi , tum in eodem cerebro , tum in cerebello , tum

in medulla ſpinali effunditur in nervos omnes , ac per nervos in fibras muſculorum motrices , item & membranarum ſenſitivas ; ut per muſculos , motum , ac per membranas ex organis animatis , ſenſum eliciat , ea propemodum ratione , qua humani corporis viventis facultates in Tractatu noſtro de *Corpore humano* jam pridem evulgato expoſuimus . Materiam hanc tenuiſſimam , plurimum ſane mobilem , concitataſque , quæ valide in organis agit , Recentioribus nonnullis paſſim appellare placuit itidem *ſuccum nerveum* ; ſuccus licet nerveus ab aliis proprie dicatur , uti ante innuimus , uligo quædam deſœcatiffima , longe tamen craſſior , quam ſpiritus præfati , quæ una cum ſpiritibus ex eorum ſententia per nervos dirimitur tum ſpiritibus ipſis , ne in auram facile evaneſcant , detinendis , tum nervorum ſubſtantia , ne areſiat , & ne tabida macreſcat , humectandæ , atque alendæ inſerviens . Nos equidem non fugit , noſtris quoque temporibus quosdam extitiſſe , qui ſingulari quadam innovandi , ut ita dicam , five potius contradicendi libidine plurimum acti , ac prope laceſſiti , proferre fidenter aggreſſi ſunt , eo quod inſenſibiles ſint ſpiritus five animales , five vitales , nullibi unquam extitiſſe , operationes univerſas corporis organici exponere jaçtantes ad leges cujuſdam mechanices proſus chimericæ , quas ipſi commenti ſunt , & quibus audacter innixi , non diſſimili fidentia improbare conſueverunt , non modo Veterum occultas facultates , verum etiam promiſcue , & Recentiorum fermentationes , ac ſalium doctrinas , ſibi ſuadentes corpora nequicquam mechanicè in rerum natura agere uſpiam poſſe , niſi ea & ſenſibilia ſint ,

sint, & vocibus exprimantur cuneorum, vectium, cochlearum, trochlearum &c. O quam ridiculum hominum genus! liceat hic mihi modo exclamare. Ut corpora physica suos præstare valeant físicos effectus abunde est, ut vere tantum existant, ut formam habeant, figuram, ac consistentiam peculiarem: idoneam nempe, ut in aliis agant corporibus. Abunde est, ut ab aliquo impellantur agente, ex quo motum, & momentum quoddam nacta aliis corporibus illud communicent. Quum id contigerit, sensus quamvis obtenuitatem suam minime moveant, efficient tamen, ut ex abditiis naturæ visceribus in apertum sese proferat quicquid virtutibus occultis adscribere hætenus consuevimus. At quid plura? Frustra sane contendimus. Cum iis equidem contendimus, qui fieri potest, ut sumis neque labiis cultioris Philosophiæ, atque Mathematices res unquam, nec Veterum, nec Recentiorum delibaverint. Sinimus æquo animo, ut pacate in nugis sese hujusmodi non inviti exercent, quibus & sexus indocti, & vanos imperitorum vulgi sibi captent plausus. Adolescentes nos interim ingenuos, qui in Reipublicæ potius, quam sui commodum, procul ab illecebris, aut sordidi quæstus, aut popularis, inanisque gloriolæ, medicinam liberaliter, pie, ac sancte facere profitentur, quanta valuimus industria, erudire, ut hætenus cœpimus, atque studuimus, ita & deinceps candide semper, Superis adjuvantibus, prosequemur.

CAPUT IV.

De Apoplexia.

DE febribus, aliisque nonnullis affectionibus, quæ sanguinem, item & cor præcipue afficiunt in corpore humano vitam habente, hætenus egimus. Inceptæ igitur methodi leges exigunt, ut ad alias transitum inde faciamus, quæ spiritus præsertim animales, succum nerveum, nervos ipsos, medullam spinalem, cerebellum, ac cerebrum primario lædere existimantur. Ejusmodi sunt propemodum *Apoplexia*, *Paralysis*, *Epilepsia*, *Coma*, *Lethargus*, *Carus*, *Coma vigil*, *Catalepsis*, *Vertigo*, *Phrenitis*, *Mania*, *Melancholia*, *Hypochondria*, *Spasmus*, *Convulsio*, *Incubus*, & reliqua; quæ deficiente ut plurimum, sive præcluso, aut exuberante, vel irritato, ac depravato spirituum præfatorum per nervos influxu, exoriuntur. Apoplexiam, quæ syderatio, morbus attonitus, & nervorum resolutio, sive paralysis universalis, necnon etiam *Gutta* a Paracelso appellari consuevit, describere possumus unacum iis, qui nos præcefferunt, *repentinam esse actionum animalium omnium, sensus videlicet, & motus abolitionem cum lesione facultatum principum, ex præpedito, vel præcluso aut in cerebro, aut a cerebro per nervos ad organa spirituum animalium influxu; sive ab ipsa vocis etymologia edoctus, eam nil aliud esse paucis dicam præterquam subductionem sensus, & motus in organis universis, aut vehementem, ac repentinam corporis totius resolutionem, vel stuporem.*

Imminentem fore apoplexiam prædicere solent & capitis dolor ex improvise adveniens, ac ingenii

Apoplexiæ definitio.

Diagnos.

ingenii stupor, tum maxime, quum accedat vertigo, stupor ac somnolentia, eoque magis si vel partes extremæ, vel corpus frigeat universum, si caligent oculi, si strideant in somno dentes, si obstrepant intus aures, si pruriant nares, si mucus, item & saliva prætermo- dum confluant &c. At si quem ea valide, & fortiter corripuerit, id facile deprehenditur, eo quod viribus omnino collapsis sine sensu, ac motu, in partibus saltem externis, universa corrui- tur corporis moles. Hinc forti si quis tactus fuerit apoplexia, semimortuus quasi decumbit, difficile respirat, ac alte veluti consopitus clausis oculis jacet, stertit, quin & in clamatus haud respondet.

Causa.

Ex eadem superius allata apoplexiæ definitione, eam exoriri habemus in corpore humano vitam habente ab intercepto spiritu animalium a cerebro per nervos ad cæteras partes influxu: sive, ut alii dicunt, ab intercepta, & præpedita spirituum animalium *radiatione*; quod pluribus sane ex causis fieri posse autumamus, vitio nimirum sive partium solidarum, sive fluidarum ejusdem corporis humani. Partes solidæ apoplexiam vitio sui procreare valent, tum, quum aut cerebri, aut cerebelli, aut medullæ oblongatæ, aut nervorum structura, vel ita turbata est, vel ever- sa, vel alio quovis pacto intime læsa, ut præfati spiritus animales, in glandulis a sanguine fecerni nequeant, aut si fecernuntur, ulterius nequeunt deferri. Humores autem, quorum pravitas apoplexiam moliri quit, modo esse possunt spiritus ipsi animales, vel succus ipse nerveus, modo lymphæ, vel serum, necnon &

Pascoli Oper. Med.

(a) Sect. 2. Aphor. 42.

sanguis idem, qui multifariam in id conferre valet. Spiritus animales item & succus nerveus, si aut in cerebri substantia, aut in nervis intus concreverent, meatus obstruendo, apoplexiam facerent. Si concreverent in iisdem partibus, sive in viciniis, aut lymphæ, aut serum, aut sanguis, vel si redundarent, aut alia quavis ratione si prætermo- dum rarefierent, tum parietes tubulorum, quibus continentur, nimis prolata- do, fibras nervorum interceptas comprimerent, ac præfatum spiritum animalium influxum ab organis arcerent, idemque ferme præstarent. Quamobrem apoplexiam recte bipartiri possumus in *humoralem*, & *organicam*. Rur- sus humoralem in eam, quæ fit ob- structione nervorum, & quæ fit per extrinsecam nervorum compressionem; quibus præterea injungere possumus eam, quæ fit lymphæ, sive sero exuberante, quam *pituitosam* quispiam vocat; & eam, quæ fit sive ex redun- dantia, sive ex nimio sanguinis fervore, quam alii *sanguineam* ap- pellant, quæque plethoricis solemnis esse solet, quamque intemulentis ex ebrietate non semel & ipsi vidimus.

Solvere apoplexiam quidem fortem impossibile; debilem vero non facile ex Hippocrate (a) Quibus cerebrum syderatum est, intra dies tres intereunt, sin hos evaserint, sani fiunt. (b) Et alibi. Apoplexia repente oborta, solubilis, adveniente febre lenta, mortifera. Lenta dixit; non raro siquidem contigisse edocuit experientia, vehementiori superveniente febre, apoplexiam brevi solutam fuisse. In quo tamen id maxime adnotandum objicimus, fervorem sanguinis ob febrem validiorem su-

Progno-
sis.

K

per-

(b) Sect. 7. Aphor. 51.

pervenientem recens adauctum apoplexiæ discutiendæ uti plurimum conferre, ita ex adverso, si febris, vehementior licet, prius exarserit, & deinde si febrientem apoplexia invaserit, tum eam, & lethalem extare, & omnem fere operam medicam respicere satis exploratum habuimus. In Senibus contumacior longe, & majori semper cum periculo censeretur debet. Quo lenior invasio, eo solutu facilius. Anhelitus, idest spirandi difficultas, quo major in apoplecticis deprehenditur, eo quoque fortiolem indicat affectionem. Si defluat sudor ex spiritus angustia, tum maxime, quum frigidus is sit, & spuma si ex ore profluat, id mortem subesse declarat. Sanguinis fluxus superveniens, præcipue ex hæmorrhoidibus in adultis, ex naribus aut ante, aut non multum post pubertatem, morbum discutit, item & uberrima quandoque salivatio. Cæterum si quis evaserit, & mortem in apoplexia vehementiori effugerit, is autem paralyticus imposterum vivit, aut cum periculo, ne recurrat, quinimmo & ne periodice etiam tentetur.

Curatio. Ut cerebri, nervorumque obstructions referentur, ut compressiones, si adsint, eximantur, & ut præclusus spirituum animalium ad organa influxus recludatur, apoplecticos clinice tractando, curam atque operam omnem, omnemque conatum traducere debemus. Quapropter, ratione diætæ, curandum est, ut temperatus sit aer, purus, ventisque salubribus perflatus; noxam quippe apoplecticis plurimam intulit semper frigidior, item & prætermo dum calidus, crassus, humidus, atque iners. Victus tenuis sit, quin saltem initio te-

nuissimus, qui ex facili concoquatur, & in alimoniam partium commode distribuatur. Itcirco, quum non extet apoplexia, aut ex redundante sanguine, aut ex eodem sanguine, vel ebrietate, vel alia quavis de causa nimium fervido, exculenta, æque ac poculenta aromatibus volatilibus blande consperges; quæ digestionis acuunt fermenta, coctiones adjuvant, & chylum tenuiorem quodammodo medicatum eliciunt; attamen vinum, utpote quod nervis semper infensum sit, omnino vitetur. Quoniam vero membra apoplectice affecta, sive, ut ita dicam, syderata, nequaquam apoplecticis exercere ut plurimum datum est, ideo exercitationis vice valide defricetur identidem cutis, præcipue partis affectæ, sive manibus tepentibus, sive linteis, sive cucurbitulis; quas præterea si humeris præ cæteris infigas, humoribus in cerebro concretis amovendis, extenuandisque valde semper contulisse patefecit usus. Somnum, item & vigiliis, nisi alternis de more æque sibi respondeant; multum nocere existimamus. Arceat æger pro viribus graves animi curas, ac mentis sollicitudines. Et quum vel forte a paroxysmo plane evaserit, caveat ab omni capitis ictu, & contusione, & ne vel leviter quidem cæspitet; quæ, cerebrum jam labefactatum concutiendo, præstare possunt, ut syderatio recurrat. Ex classe pharmaceutica, item & chirurgica, primo obversantur emetica, phlebotomia, vesicantia, necnon etiam inustiones. Emetica, validiora nimirum in apoplexia resolvenda, ut quandoque profecisse, ita & syderatos non semel iisdem interfectos esse, experientia edocti, testari pos-

possumus . Hinc ad vires ægrotantis , ac apoplexiæ genus , necnon etiam ad cæteras omnes , quæ eam comitari solent circumstantiæ , mentem , æque ac animum sedulo , solerterque convertamus oportet , ne audacter ad ejusmodi præsidia periculi plena confugiamus . Longe tutiores ducimus purgationes per inferiora , item & clysteres , qui etiam si fortiores , sæpè sæpius in die injiciantur , & procul ab omni periculo alvum exonerant , & præterquamquod maximas intus excitent turbas , fordes eluunt . At enim vero nullum remedium magis idoneum , magisque accommodatum apoplexiæ evincendæ temporibus nostris adhibetur , quam opportuna sanguinis missio ; quem si aut ex vena scalpello secta , aut ex cute cucurbitulis scarificata , aut ex partibus hirudinibus inferne , æque ac superne erosis , abunde eduxeris , id & in summa senectute mirifice profecisse fere semper cognovimus , tum maxime , quum in ea sanguis redundet . Alvo purgata , & sanguine , uti inuimus , imminuto , quod confestim in plerisque , ex nostra sententia , præstare expedit , & nihilofecius si morbus adhuc reluctetur , ulterius procedendum est : ad sinapismata videlicet , ad vesicantia , ad inunctiones &c. , de quibus universis infra . Cæterum spiritibus ex latebris , ut ita dicam , eliciendis , iisque refocillandis , revocandisque apprime conducunt ea omnia , quæ vulgo *cephalica* nuncupantur , uti sunt decoctiones betonicæ , salviæ , roris marini , melissæ , florum borraginis &c. Aquæ per distillationem eductæ ex peonia , corticibus citri , cerasis nigris &c. , quibus cerebri roborandi facultas

vulgo adscribitur . Conveniunt item conserva rosarum rubrarum cum baccis juniperinis confusis immixta , confectiones hyacinthinæ , alkermes , mitridatum , & reliqua ; de quibus in historia , quæ insequitur , dicere est animus . Ægrotantibus apoplectica invasione obrutis , excitandis , tum maxime , quum extremus virium languor ex pulsu valde depresso percipitur , non improbamus tum intus , tum foris alkalicæ volatiliora adhibere , uti sunt spiritus cor. cer. salis-ammoniæ , fuliginis , ossium sèpiæ &c. , quæ naribus præsertim admota , membranas irritando , spiritus in cerebro consopitos excutere valent . Commendamus quoque , ut saltem , utpote quæ noxam inferre nequeant , minime damnamus , succinum album , cranium humanum præparatum , ungulas Alcis , radices peoniæ in pulverem redactas , & reliquos pulveres absorbentes , qui vulgo *antiapoplectici* nuncupantur .

Historia I.

THrasibulus vir quidam fortis , ac pene plethoricus , opipare vesci solitus , qui quadragesimum septimum vix exegerat ætatis annum , optime valens , mense Decembri de gravidine quadam capitis , ac de stupore quodam , qui per artus citra ullam manifestam occasionem ex improvise ei advenerat , conqueri cœpit . Exiguo post , quum de hoc ipso cum domesticis conquereretur , pene ac de cælo si tactus esset , procidit resupinus , sensibus plane , ac motu extrinsecus destitutus ; quapropter in clamatus minime respondet , quinimmo & vehementer excussus , acriter-

Quicquid , Apoplexiæ mendendo , prestare consuevimus , historia declaramus .

que divexatus nequaquam sentit. Stertit insuper, difficile respirat, atque clausis oculis, ex ore spumans misere angitur. Accersiti, & pulsus explorantes, a febre quantumvis prorsus immunem advenimus, compressus tamen erat; durus, ac tardus. Quamobrem invasione apoplectica Thrasibulum impense correptum conicientes, vena quamprimum in brachio soluta, ut sanguis ad libras circiter duas, & ultra educeretur, sine cunctatione effecimus. Quum sanguis profluere cœpit, pulsus, item & respiratio magis, magisque semper explicabantur. Necnon etiam oculos hebetes tandem explicans, humiliter tamen voce, clamitare identidem, atque ambigua, duriter licet, proferre conabatur. Sanguine, ut ante jam diximus, educto, ac vulnere præcluso, item & clystere, ea, quæ sequitur, ratione A, parato, injecto, ut corpus universum defricaretur iterum, iterumque curavimus; quater alvum, aut quater abunde concitavit. Ne tamen deficerent vires, atque ut morbo vel interioribus quodammodo occurreretur, decoctionem hanc B, in jure gallinaceo, ut bis in die vice prandii, & cœnæ, & nihil aliud ad diem usque quartam sumeret cum ovorum vitello recenti præscripsimus; potestatem interim ei facientes, ut maximam, qua æstuabat, sitim expleret, aut aqua nuceriana frigidiuscula ex infusione corticum citri cum modico cinnamomo parata, aut variis nonnullis aliis non insuavibus ejusdem generis forbitionibus, modo a vino sese abstineret. Postridie, die nimirum morbi secunda, quum longe melius se habere ægrotantem ex indicibus universis intellexerimus, potio-

nem hanc C solventem, quæ plurimum sane profecit, ei propinavimus; ut inde quantitas alia sanguinis ex vasis inferioribus educi commode potuisset; quo educto, die nimirum morbi quarta, ad aliam sanguinis libram, res semper in melius cessit. A die quarta ad decimam quartam, præter jusculum prædictum alteratum, quo solo victu, uti diximus, vesceretur, sorbere insuper cœpit bis in die, horis nimirum medicis, bolis, quos ex succino albo præparato, ac confectioe alkermes ita, ut insequitur D paravimus, non multo ante deglutitis, optimam chocolatum lacte asinino solutam; qua mirum in modum propediem refectus omnino convaluisset, nisi resolutæ ægritudinis, morbosæ quædam tamquam reliquæ, per artus stupor levis inde superstiteret; qui contumax ad menses usque æstivos discuti numquam potuit, non nisi cucurbitulis scarificantibus cuti postmodum ubique infixis, atque usu balneorum aquæ dulcis, necnon etiam decoctionis farfæ parillæ, quam hac lege E confecimus, cui quotidie rhabarbarum in pulverem redactum, ac in bolos F ita digestum, præmittere consuevit. Thrasibulus ad annos plurimos, optime semper valens, imposterum vixit, prorsus tamen abstemius, neque alia deinceps unquam tentatus fuit ægritudine. Adhuc vivit, extremo potius senio, quam morbo pene confectus.

A ℞. Mell. comm. unc. iv., scl. comm. unc. ss., aq. tetutian. q. s. m. pro clyst., ut m.

B ℞. Rad. peon. contus. dragm. ij, ligni saxaf. drag. i, cinnam. opt. scrup. i, salviæ fol. iv, aut v., aq. comm. q. s. m., f. inf., & macer., & decoct. S. A. Adde carn. pulli, ac panis tritic. opt.

q. s., bull., f. juscul. tenue blande dilutum, adde bord. mund. ℥ elix., sem. melon. ana. unc. i. Col., f. f. expres. S. A. in emulsion. usum, in qua ovi recent. vitell. solv. in refectio. quotid., ut m. sumend.

C ℞. Folior. sen. orien. mund. unc. ss; crem. tart. dragm. ij., aquæ comm. q. s. m., f. inf. S. A., in qua solv. mann. elect. unc. ij., colet, ℥ adde syrup. rosat. solut. aur. unc. iij. pro potion. solut. diluculo, ut m. sumend., cui per vices abunde superb., aut aq. nucellan., aut aq. optim. simplicem comm. aut horde. aut jusculum modice salitum.

D ℞. Succin. alb. præp. dragm. ss., conf. alkerm. q. s., m. ref. b. sum., ut supra.

E ℞. Sars. parill. opt. S. A. incis. dragm. ij., glycyrrhizæ. contus. dragm. i., cinnam. opt. scrup. i., aq. comm. lib. i. M., f. inf., ℥ macer. cin. calid. S. A., levit. bull., colet., ℥ cap. quotid. in A. per dies 40.

Item ℞. Sars. parill. opt. S. A. incis. unc. ss., liquir. contus. dragm. ij., lign. saxaf. dragm. i., cinnam. opt. dragm. ss., aq. comm. lib. iv. M., f. inf., ℥ mac. S. A. cin. calid., levit. bull., colet. pro potu quotidiano.

F ℞. Rhabarb. elect. in pulv. redact. scrup. i., salis tart. scrup. ss., conf. hyacinth. q. s. m., ref. b. S. A., sumend. in A. statim ante decoct. præscript. sars. parill.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quo pacto lympha, sive ferum, quod colligitur in cerebri ven-

PRO causa veram inducente apoplexiam, unanimi fere consensu in id unum collimare videntur, tum Veteres, tum Recentiores, ut cerebri, nervorumque pravitatem, sive proluviem, ac denegatum ad organa spirituum animalium influxum incu-

sent; quod explicare consueverunt Veteres: & per humores pituitosos, eosque crassos, qui in ventriculis cerebri, aut exuberant, aut concresecunt: & per vapores quandoque, qui a partibus infernis exaltantur, & quasi sublimati cerebrum conscendunt. An tamen cerebrum vaporibus potius eo in casu lædatur, quam nervis, qui in cæteris partibus læsi, ex consortio cerebrum ipsum afficiunt, id iis plane judicandum relinquimus, qui res ejusmodi valde dubias, atque incertas, quin immo & ex nostra sententia prorsus inextricabiles, extricare adhuc contendunt. Dicimus tantum ratione pituitæ, quæ, penes Veteres, apoplexiam nonnumquam producere valet, id pluribus ex causis fieri posse; & præsertim ob eam lympham, de qua in capitibus superioribus, cerebri partes intus explorantes, verba faciebamus; ob eam nimirum, quæ in cerebri ventriculis colligitur, ut inde ex vulva ejusdem cerebri per infundibulum deferatur in glandulam pituitariam, a qua ex ductibus nonnullis aquosis in utroque latere sane conspicuis deducitur in venas jugulares. Hæc quippe, tubulis prædictis aquosis aliqua ex causa sive obstructis, sive obnixè compressis, quum libere delabi nequeat ad cor, evenire potest, ut redundans in iisdem ventriculis exuberet in cerebro; ubi cumulata, substantiam infarciat corporis callosi, præcludat spirituum animalium a glandulis corticalibus in nervos influxum; quo intercepto, nil mirum si apoplexia succedat; videlicet si apoplectice syderata ex nimio in cerebro collecto sero, sive pituitosa colluvie, evadant organa.

triculo, exuberans, apoplexiam facere potuit.

ALIAE ANIMADVERSIONES PATHOLOGICAE.

Sanguinis copia, tamen apoplexiam facere possit, difficile tamen credimus, ut ex ea mors repentina succedat.

QUAM saepissime occurrit, ut qui sanguine nimio scatent, quique plethorici proprie nuncupantur, optime quantumvis se semper habuisse senserint, repente tamen moriantur. Eos fortis apoplexiæ ictu correptos decessisse vulgo creditur. Id nos pluribus observationibus edocti erroneum plane ducimus; quoties enim corpus humanum ex improvise ita extinctum, & Florentiæ, & Perusiæ, necnon etiam in Urbe sectum introspeximus, toties mortem repentinam ob sanguinem, tubulis sanguiferis intus ruptis, & præsertim in thorace effusum, successisse observavimus. Quæ res, ut valde sane dubitemus, effecit, num quemquam illico vera apoplexia, fortissima licet, penitus unquam extinxerit. Non est tamen, quod inficias eamus, ob sanguinis copiam apoplecticos passim quoque fieri; siquidem sanguis in vasis exuberans apoplexiam, uti ante jam diximus, facere quandoque valet; quo in casu remedio præsentis est phlebotomia eundem sanguinem imminuere. Perquam difficile tamen existimamus, talem compressionem eo unquam devenire potuisse, ut confestim apoplecticum abstulerit.

ALIAE ANIMADVERSIONES PATHOLOGICAE.

Quid sit apoplexia, quæ dicitur imperfecta.

VETERIBUS apoplexiam distinguere placuit in *fortem*, & *debilem*. Fortem dixerunt apoplexiam, quæ in gradu est intensissimo, quæ propterea morbus perquam acutus haberi debet, qui celerrime apoplecticum de medio

tollit. Debilem appellabant apoplexiam, quæ mitior est, in qua videlicet sensus, & motus non omnino deletur. Hæc *imperfecta* a nonnullis proprie nuncupatur, quam in paralyfin tandem cessisse plerumque vidimus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

APOPLEXIÆ discutiendæ, tum maxime, quum aut apoplecticus sanguine scateat, aut fluxus sanguinis critice excernendos non ita pridem suppressos, insequuta sit; venam statim solvere, præsens, uti diximus, sollet esse remedium. Attamen non inficior, nonnullos longe citius, vena secta interfectos fuisse apoplexia correptos, quibus aut nimia ciborum repletio, aut cruditatis plurimæ quædam congestæ reliquæ stomachum, æque ac intestina pergravabant, aut cachectici apoplexiam patiebantur; quo in casu emetica potius, & purgationes principio commendamus, necnon etiam pulveris usum cornachini, quem autem nequaquam apoplecticis vino, utpote quod noxam iis plurimam semper intulisse hætenus nobis constat, sed potius, aut aquis, aut decoctionibus cephalicis ea, quæ, tum ætati, tum temperamento, tum ægrotantis viribus conveniens est dosis, infusum propinare consuevimus. Pulvis ejusmodi conficitur antimonio diaphoretico, scamoneo præparato, ac tartaro ex vino albo elicito. Dosis ejus varia est. Verum tuto, ac blande nos ita pulverem præfatum non semel præbuimus, idque ad mentem Joseph Donzelli, qui de ea compositione verba fecit in Theatro pharmaceutico.

Quibus in casibus sanguinis copia, tamen apoplexiam facere possit, difficile tamen credimus, ut ex ea mors repentina succedat.

R̄. Antimon. prout docet Auctor, præp., scammon., crem. tartar. ana scrup. i., iuscul. insuls. q. s. M. solv. S. A., & cap.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quibus in casibus fortiora remedia apoplectici extrinsecus adhibenda sunt.

Quibus in apoplexia sanguinem eduxisse, aut non profecerit, aut non conveniens visum sit, vesicantia, item & sinapismata procul ab omni cunctatione adhibenda videntur; quæ tum cutem extrinsecus vellicando, tum effluvia acria, ac volatiliora intus immittendo, nervorum fibras acriter afficiunt, easque commovent, humores concretos solvunt, aliosque plurimos præstare valent optimos effectus; qui neminem, nisi quis in Praxi medica sponte cæcutire velit sua, fugere deberent; quin immo & in extremis, quum necessitas id exigat, ad apoplecticum vehementer syderatum, ac alte, ut ita dicam, confopitum, excitandum, tegumenta, in cervice præsertim, ferro candenti inurere, non improbamus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quæ graviter olent, graviter quandoque apoplecticos lædunt.

Spiritibus vel instaurandis, refoecillandisque, vel potius provocandis frequentissime in apoplectici utuntur clinici rebus quibusdam volatilibus, ac iis præsertim, quæ naribus admotæ eas acriter feriunt. Ejusmodi sunt spiritus corn. cerv., sal ammoniac., fuligin., ole. succin., & reliqua, quæ graviter olentia, olfactus organa impense movent;

in quo tamen caute incedendum, ne talibus præfidiis adeo redolentibus cerebri facultates lædamus potius, quam recreemus. Hoc de balsamis itidem sive naturalibus, sive artificialibus in eundem finem paratis monuisse juvabit; quæ fœminis præ cæteris hystericis, necnon etiam maribus hypochondriacis apoplexia laborantibus noxam plurimam semper intulisse, pluribus observationibus edocti, jamdiu conjecimus.

CAPUT V.

De Paralyti.

Quam sæpissime in Praxi medica evenire constat, ut corpus humanum adhuc vivens, vel ubique, vel quibusdam tantum in partibus, aut motum, aut sensum, aut utrumque deperdat, procul tamen a læsione principum facultatum. Quo in casu *paralyti* laborare dicitur, sive *nervorum resolutione*; quæ profecto, utpote quæ apoplexiæ species est, ab ea non differt, nisi quod in gradu sit minori, quum in apoplexia vel ipsæ facultates principes, ut ante jam diximus, lædantur. Hinc paralytin recte describere possumus, *abolitionem esse, non semper tamen repentinam, aut sensus, aut motus, aut utriusque, quin principes facultates lædantur*. Distinguitur in *veram, notham, sive spuriam*, & in eam paralytin, quæ *stupor, sive stupiditas* proprie nuncupatur. Vera dicitur, ubi sensus, una & motus in partibus affectis omnino delentur. Spuria, aut notha vocatur, quum aut sensus, aut motus deficiat. Stupor denique appellatur, quum partes ad paralytin disponuntur,

Definitio.

prævia sensus, aut motus, vel utriusque difficultate, sive obtusa quadam, ut ita dicam, læsione. Quo fit, ut apoplexia nervos, item & cerebrum afficere debeat in gradu maximo, in minori paralyfis, in minimo stupor; stupor quamvis transire facile queat in paralyfin, ac paralyfis in veram apoplexiam.

Diagnosis.

Signa, quæ paralyfin membrorum jam inesse indicant, ex ante jam dictis desumenda sunt. Paralyfin autem imminere ea propemodum præcinunt, quæ insequuntur: videlicet paralyfi quamprimum is corripitur solet, cui procul ab omni extrinseca occasione, aut prurire incipiunt carnes, pene ac si innumeræ per eas infestæ latitantes incederent formicæ, atque hinc inde discurrent, aut torpere in membrorum facultates sensui, & motui inservientes, aut oculi cæcutire, vel caligine quadam suffundi, aut auditus graviter obtundi, tum maxime, quum præter ea, vertigine quoque tentetur. Verum, ne idem frequenter vel ad nauseam repetamus, ea omnia indicia, quæ in capite superiori, ratione imminentis apoplexiæ, consideranda proposuimus, hæc eadem hic perpendenda veniunt, quum paralyfis, uti innuimus, nil aliud, quam minor apoplexia videatur.

Causa.

Easdem fere causas paralyfi adscribendas ducimus, quas apoplexiæ superius adscripsimus. Dicimus easdem fere causas, quum in apoplexia præter nervos, item & cerebrum lædatur, necesse sit. In paralyfi autem lædantur nervi, quin cerebrum lædatur, ea saltem cerebri pars peculiaris, qua mens humana in corpore humano, cui tamquam forma incorporea intime unitur, suis

præcipuis muneribus obeundis; utpote quæ rationalis, utitur. Universis igitur nervis, aut obstructis, aut compressis, sive obstructo, aut compresso in medulla cerebri oblongata nervorum principio, qui ad reliquas corporis partes dirimuntur, vera tum succedere debet paralyfis; eoquod impotentes evaderent musculi ratione motus organici, qui per eos produci deberet; obstupescerent membranæ ratione sensus, qui aut in ipsis, aut saltem per ipsas excitari autumamus. Sin autem soli aut obstruantur, aut comprimantur nervi, qui in musculos tendunt, aliis plane illæsis, qui in membranas sensuum distribuuntur, paralyfis, quæ inde succederet, esse deberet notha, sive spuria, quoniam artus paralyfi correpti, sublata quamvis facultate motus edendi, varias nihilominus objectorum sensibilibus actiones exciperent, easque in sensorium commune deferrent, & viceversa. Ex quo patet, paralyfin sive notham, sive veram fieri modo posse in artibus universis corporis humani vitam habentis, modo in aliquibus solis; ideoque paralyfis vera, item & spuria dividitur iterum in *universalem*, & *particularem*. Universalis est, quæ per artus universos effunditur. Particularis, quæ hos, atque illos seorsim invadit. In quo id maxime adnotare juvat, paralyfin particularem *hemiplegiam*, sive *hemiplexiam* proprie dici, quum totius humani corporis viventis alterutram tantum partem sive dexteram, sive sinistram corripuerit.

De genere chronicorum haberi debet paralyfis, & præcipue quum sit vera, atque in artibus universalis, eo quippe in casu ad menses, & annos plures pro-

Prognosis.

producitur, antequam paralyticum interimat; qui vehementi apoplexia tandem correptus ut plurimum decedere solet. Perfectam paralyfin, idest veram curatu longe difficiliorem fore semper cognovimus, quam notham, tum potissimum, quum apoplexiam insequuta sit. Non ita tamen, quæ a labe provenerit, aut celtica, aut scorbutica, vel a doloribus colicis, vel etiam ab ebrietate; hæc siquidem longe facilius cedit. In Senibus discutiti vix unquam potuit. Cum atrophia pene insolubilis. Contumacissima, ubi pars resoluta tactui vel extrinsecus frigeat, non secus ac ubi vel imminutos in paralytico sese perhibeant oculi, aut vires plurimum langueant, aut capitis supervenerit dolor, aut vertiginibus obnoxius evaserit æger, tum maxime, quum fæces, item & urina, resolutio ani, ac vesicæ sphinctere, cohiberi nequaquam possunt, ne proprio quasi delapsæ pondere, sponte, ut ita dicam, sua, egerantur. Solvitur interdum febre superveniente ardentissima, vel diarrhœa critica. Contra effertur æger quum succedat, uti innuimus, apoplexia, aut sudores colliquantes, aut tremores convulsivi; qui plerumque suscitantur ab humoribus pravis, acribus, atque erodentibus, qui nervorum, & membranarum vellicant fibras.

Curatio. Paralyfi evincendæ, ea prope modum adhibenda sunt, quæ de resolvenda apoplexia ante jam innuimus. Aer igitur confert temperatus, serenus, qui, quum tempestas id requirat, luculentis quoque ignibus exagitetur, necnon etiam odoratis suffitibus, & cephalicis præcipue immutetur; udus quippe, crassus, & frigidus,

utpote qui nervoso generi semper infensus, paralyfi potius fovendæ non impar censetur, quem propterea *narcoticum* non injuria appellare consuevit Helmontius. Victus tamen humidus esse debet, perquam, tenuis, optimi succi, concoctaque facilis. Vinum plurimum sane nocebit &c. Ut vero morbosa colluvies, si adsit, a stomacho, æque ac ab intestinis quamprimum egeratur, uti debemus purgantibus, item & quandoque emeticis, lenioribus tamen, quæ blande moveant; ea quippe vel in affectionibus ejusmodi fortioribus præferenda esse ex usu quotidiano pene semper didicimus. Alvo nonnisi purgatione, clysteribus saltem, extersa, ad sanguinis missionem transeundum ducimus, quem large in plethoricis præsertim educi convenit, ut & ubi nervorum resolutionem sanguinis per loca consueta excernendi intempesta suppressio, aut alia qualiscumque imminutio præcesserit; nam hisce potissimum in casibus venæ sectionem opportune factam plurimum quamfæpissime processisse, diutina experientia edocti, quicquid inveterata Priscorum reclamitare unquam potuerit consuetudo, sine ulla dubitatione proferre aggredimur. His ita præmissis, propinare convenit alterantia specifica, nervina, ac blande resolventia, item & humectantia; humectando etenim facilius, quam exiccando, nervorum obstructions, contumacissimæ quantumvis, ex nostra sententia, pluribus porro ex causis, de quibus infra, resolvuntur. Vesicantia, setacea, & cauteria ad excitandas in partibus paralyticis facultates jam consopitas magni facit præ cæteris Sylvius, quæque nos haud impro-

probamus; quinimmo plurimum prodesse autumamus, iis saltem, quos, postquam ulcus inveteratum saniem consuetam non amplius excreverit, paralyfis invaserit. Hæc tamen nequaquam in parte affecta, quæ ex denegato spirituum animalium per nervos influxu, facile contabesceret, ac superveniente gangræna vel omnino emori posset, aperienda videntur.

Historia I I.

Quic-
quid
paralyfi
meden-
do, præ-
stare con-
suevi-
mus,
historia
declara-
mus.

Lysander ætatis annorum quadraginta circiter, temperamenti calidi, & sicci, biliosi videlicet, modicæ staturæ, optime constitutus, ac bene valens. Vir probus, atque ingenuus, litteris, bonisque artibus ab ineunte ætate alacriter vacans, mense Octobri, variis, quibus inopinato obnoxius fuerat, infortuniis vehementer commotus, de molesto quodam intus in latere capitis dextero aurium tinnitu conqueri cepit, qui, fluxu hæmorrhoidali non ita pridem suppresso, ei repente supervenerat. Non multum post, quum per amœna relaxandi animi causa spatia retur, levi quadam vertigine tactus torporem in brachio, ac crure sinistro subinde percepit, quem propediem, musculis plane resolutis, in veram paralyfin cessisse cognovimus; adeo ut in regione sinistra sine motu languerent artus; qui præterea acriter quantumvis tentati, vix ullum, vel hebetis sensus excipiebant vestigium. A febre prorsus immunis erat. Attamen clystere prius injecto, sanguis ad libram circiter, vena in brachio lateris oppositi non infecti illiso soluta, ut emitteretur, effecimus, neque prorsus incassum; siquidem uno, eodem-

que tempore, quo proflire cœpit sanguis, sensum antea, motum subinde in parte affecta rediisse observavimus. Enim vero brevi sensus in pristinum restitutus fuit, motus tamen languens adhuc, imbecillis, ac, pene dicam, enervis persisterat. Hinc alvo postridie cœnematis ope iterum extersa, alteram sanguinis libram ex vasis infernis hirudinibus educi curavimus. Interim, ut fluidorum motus in partibus extimis, quæ nonnihil algebant, revocaretur, sinapismatibus pedum plantæ admotis, ut cutis universa quoque defricaretur, atque cucurbitulis ubique apprehensa, ut hinc inde valide distraheretur, non semel præcepimus; quo factum tandem est, ut calore partibus singulis restituto longe melius se habere Lysander fateretur. Nihilominus, quia musculorum facultas, in crure præsertim, adhuc torpens, nondum bene redierat, potionem hanc A purgantem, alvo, quæ diu jam antea adstricta fuerat, leniter solventæ præscripsimus; cui superbibit maximam aquæ copiam ex levi sarsæ parillæ infusione alteratam. Victus interim, æque ac reliquarum rerum ad diætam spectantium, ratione in omnibus exacte servata, a vino penitus per dies quadraginta sese abstinuit; neque aliud hauriebat, quam aquam alternis modo simplicem, modo ex corticibus citri, modo ex prædicta sarsæ parillæ infusione cum glycyrrhiza, ac cinnamomo, ea, qua sequitur ratione B, paratam. In Aurora decoctionem cephalicam, & aliquantum solventem C in sero caprino, ut infra, confectam, quæ bis, aut ter die alvum blande concitare consueverat, ei quotidie præbuimus, eoque, dum in

in dies optime tandem convaluisse nobis innotuit. Intra mensem is profecto ita tractatus optime convaluit, neque ulterius, quantum scimus, paralyfis eum unquam invasit.

A ℞. Rhabarb. elect. dragm. i., tart. Bonon. dragm. ij., aq. comm. unc. ij. m., f. inf., & mac. S. A., colet. & adde mell. Hisp. unc. i., cap. in A., cui superb. ser. capr. rec. per vic. lib. ij., inde aquæ infus. sars. parill. parat., ut m.

B ℞. Sars. parill. opt. S. A. incis. unc. ss., glycirrhiz. contus. dragm. ij., cinnam. opt. dragm. i., aq. comm. lib. iv. m. f. inf., & macer. S. A. cin. calid. per hor. xij., Col. pro potu quotidiano, ut m.

C ℞. Lign. aloes dragm. ss., rhabarb. elect. scrup. i. lign. saxaf. dragm. i., cinnam. opt. scrup. i., aq. comm. q. s., m. f. infus., & mac. S. A. colet., & adde mell. Hisp. unc. i., succin. alb. præp. scrup. i. cap. quot. in A. per dies xxx. , cui horæ spatium interposito, superb. lib. i. ser. capril. recent. depurat., per infus. cort. citr. S. A. alterati.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Discrimen inter Auctores, qui paralyfis hætenus descripserunt.

Privatio motus, uti Galenus docet, sola veram constituit paralyfis, ab Areteo neutiquam discrepans; qui, ita ut sequitur, paralyfis descripsit. *Paralyfis autem motus tantum omnino est, actionisque defectio.* Idem propemodum, qui de Paralyfi egerunt Medici omnes antiquiores, nobis tradiderunt; tametsi Recentiores plerique, veluti paralyfis imperfectam, solam motus in organis privationem designent. Hinc talis, & tanta ea in re exorta est inde perturbatio, sive confusio; ex qua sese ut eriperet ad anti-

quos reversus Boerhavius, paralyfis describendo, scriptum ita porro nobis reliquit. *Paralyfis vocatur muscoli laxa immobilitas nullo nixu voluntatis, vel vitæ superanda; sensus aliquando simul absolute perit; aliquando levis cum stupore, sensuque quasi punctorio levi, superest, quibus verbis nequaquam distat a Francisco Deleboe Sylvio; qui ita ferme concludit, animalis motus symptoma proprie esse paralyfis.* Adsunt alii, inter quos Thomas Willisius, qui ut paralyfis exponeret, privationem fore motus, & sensus discrete protulerunt. *Motus videlicet, vel sensus; nobis autem, ut res luculentior evaderet, quum in lumine singulorum capitum, de vocibus potius, quam de rebus agendum suscepimus, paralyfis describere, eamque distinguere, ut jam fecimus, placuit.* Copiam interim cuique facientibus, ut aliorum definitionem, huic nostræ præferant; modo voces, eodem sensu, quem eis semel infixit, deinceps semper usurpet.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Recens inter animalium Sectores non ita pridem insurrexit opinio, quemadmodum organorum motus per musculos, tamquam per sua peculiaria instrumenta in corpore humano absolvitur, ita sensum unice per membranas, quæ partes sentientes vestiunt, elici; adeo ut si fibræ ex. gr. musculorum motrices sensus quoque participes deprehendantur, id fieri sibi suadent nonnulli, ope illius perquam tenuis, qua vestiuntur membranula. Horum sententia pluribus sane de causis omnino improbanda non videtur, & præcipue, quia

Ut per musculos fiunt motus in corpore humano vitam habente, ita & per membranas sensus.

in

in paralyfi, raro admodum licet, contingat, ut membra fyderata, motu fuperfite, fenfum prorfus amittant, nihilofecius eveniffe quamfæpiffime conflat, ut motu plane quamvis deleto, acriter tamen fentiant, etiamfi leviter vel extrinfecus tentantur.

ALIAE ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Descri-
buntur
faculta-
tes prin-
cipes
mentis
humanæ.

P Rincipes hominis facultates, ex Veteribus, tres funt: *ratiocinium, imaginatio, memoria*. Facultates præfatæ principes non injuria dicuntur, eoquod maxima faltem ex parte ab anima proveniant incorporea, quæ eft forma in homine præftantiffima, cujus caufa præ cæteris univerfis animalibus adeo præcellit homo, ut ad Angelorum naturam, ratione mentis, utpote quæ materiæ prorfus expers eft, proxime accedat. Ratiocinium quippe, imaginatio, æque ac memoria requirunt in homine cogitationem quamdam rationalem; quæ, uti in methaphyficis demonftravimus, educi nequaquam poteft ab organis pure materialibus. Quamobrem optime tradiderunt Majores, nil aliud effe ratiocinium, quam *animæ actionem, qua cogitat homo percipit, judicat, ratiocinatur*; immaginationem nil aliud effe, niſi *actionem mentis ejusdem, qua fpecies percipimus, easque discernimus, ſive potius educimus ex objectis fenſibilibus, quæ per organa fenſuum ad cerebrum deferuntur*; nil aliud effe memoriam, quam *actionem mentis, ſive animæ, qua exceptas rerum fpecies ſive materialium, ſive ſpiritualium, retinet, ſibiſque ſervat*. Quia tamen de omnibus iis in

alio tractatu fuſe egimus, nil aliud hic recensere juvat, niſi quod ad animam rationalem quamvis ſpectet magis ratiocinium, quam aliæ facultates, & quamvis ratiocinium plane videatur ſpiritale, atque incorporeum, attamen ob unionem, ut ita dicam, arctiffimam, qua prædicta anima rationalis organa informat corporis humani viventis, ea quoque agit, homine vivente, per organa vel in cogitationibus, atque in ratiociniis ſuis puriffimis, &, ut ita dicam, a materia defœcattiffimis; ſecus enim res meditando prorfus incorporeas, neque abfumerentur ſpiritus corporei, neque caput langueret, neque vires extenuarentur, neque univerſum contabefceret corpus, uti tamen quotidie evenire obſervamus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

S Unt qui in paralyfi reſolven-
da hypocausta, vaporaria, thermas, vinacea, & reliqua hujusmodi, quæ, quoniam extrinfecus adhibita ſudores uberri-
mos eliciendo exiccant, *exiccantia* nuncupantur, admodum commendare ſolent. Ea, etſi corporibus pinguibus, ac pituitofis paralyfi correptis profuiſſe quandoque comperimus, cæteris tamen pene omnibus noxam utplurimum intuliſſe, longo uſu edocti, cognovimus; eoquod, ni fallor, tenuioribus, ac volatilioribus ſudore evaporatis lymphæ particulis, fluidorum compages, magis, magisque concreverit, ac propterea nervorum obſtructiones contumaciores evaſerint. Hinc lon-

Hypocausta, vaporaria, thermas, & reliqua quæ ſudorem uberri-
mum eliciunt in reſol-
venda paralyfi utplurimum impro-
bamus

longe magis idonea ex eodem usu balnea censemus aquæ dulcis modice tepentia, quæ sudores minime moveant, quin potius urinas; iis maxime, qui paralyfin aut vinolentia contraxerint, aut infolatione, aut alia quavis de causa, quæ lympham perquam tenuem, ac pene dicam, sanguinis vitalem in visceribus aut exhaustit, aut compressit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

QUandoquidem Praxis medica pene omnis in eligendis, dignoscendis, atque recte adhibendis medicamentis versatur, quicquid unquam in sensu medico revera importet id nominis *medicamentum*, antequam ulterius incedamus non alienum erit, paucis saltem exponere. Medicamentum vox est admodum ambigua, quam modo laxè nimis usurpare consueverunt Scriptores, modo nimis stricte, modo vero mediâ quadam, ut ita dicam, significatione. Sensu latissimo usurpatur pro rebus universis, quæ nostram alterare queunt naturam; sive potius œconomiam animalem corporis humani vitam habentis immutare. Quamobrem eo sensu venena quoque a nonnullis medicamenta dicuntur. Sensu stricte denotat purgantia tum per superiora, tum per inferiora; idque vulgo, nostris saltem temporibus passim, occurrit. Sensu intermedio designare solet quicquid in corpore humano vivente, aut prosperam sanitatem conservare, aut afflictam restaurare valet; quo sensu nuncupatur quoque *auxilium, remedium, indi-*

catum &c. & vel ipsa alimenta in eo sensu dici deberent medicamentum. Nos autem hic sub nomine medicamenti tantum intelligimus quicquid corpus humanum vivens alterare ita potest, ut a statu præternaturali ad naturalem revertatur. Quocirca per hanc definitionem medicamentum distinguitur tum ab alimentis, tum a venenis. Ab alimentis, quatenus hæc neutiquam alterare soleant, sed tantum restaurare, reficere, necnon etiam quandoque augere. A venenis, quatenus neque alit venenum, neque alterat, sed vim habet destruendi, corrumpendi, atque evertendi corporis humani viventis facultates universas, universas actiones, idest universam œconomiam animalem. Medicamenta sub hac significatione accepta distinguuntur in simplicia, & composita. Simplicibus simplicissime curabant Majores, quibus id potissimum medicinæ primordiis, uti ex Veteribus scriptoribus accepimus, solemne fuit. Verum enim vero, quoniam simplicia cruda, vel solida non facile deglutiri queunt, orta inde est medicamentorum digestio quædam, ac præparatio, quæ conficitur, sive in pulverem redigendo, sive decoquendo, sive infundendo, ac varie res medicas condiendo. Hinc medicatos postmodum habuimus pulveres, medicatas decoctiones, medicatas infusiones, medicatos syrupos, medicatas confervas, confectiones &c; quin immo, eoquod sola quandoque medicamenta indicationibus universis plane satisfacere nequiverint, atque ægrotantibus nauseabunda nimis fuerint, adinvicem permisceri cœperunt; quamobrem ex simplicibus varia medicamenta composita extiterunt.

Et,

Quid proprie importet id nominis medicamentum.

Et, ut recte componerentur, certa quædam excogitata fuit lex, si-ve ratio; quæ, ut medicamento- rum compositionem in certam quasi redegerint artem, quam clini- ci methodum præscribendi for- mulas nuncupabant, effecit.

Varia
medica-
mento-
rum clas-
ses.

Varia sunt medicamentorum genera tum simplicia, tum com- posita, quæ promiscue distribuun- tur in alterantia, in purgantia, in emetica, vel vomitoria, in urinas cientia, vel diuretica, in sudores elicentia, vel diaphoretica, in alexipharmaca, in anodyna, nar- cotica &c. Alterantia sunt, quæ nullam licet excretionem sensibili- lem inducant, fluidorum tamen qualitates immutare valent. Pur- gantia sunt, quæ per alvum mo- vere solent recrementa; quæque proprie nuncupantur *evacuantia*. Leniora, quæ solas fæces cras- siores ex intestinis educunt, di- cuntur lenientia, si-ve *eccoprotica*. Fortiora, quæ præter fæces, reliquos quoque egerunt per al- vum humores, *cathartica* nuncu- pantur. Alexipharmaca dicun- tur ea alterantia, quæ veneno resistunt, & præsertim intus ge- nito. Anodynum nomen generi- cum est, tria quippe denotat me- dicamentorum genera; quæ dolo- rem, aut subducunt, aut saltem leniunt. Paregorica, Hypnotica, Narcotica. Paregorica sunt, quæ causa superstita, dolorem leniendo demulcent. Hypnotica, quæ, so- pore conciliato, dolorem obruunt. Narcotica, quæ, in partem affe- ctam stupore inducto, & sentiendi facultate adempta, dolorem ob- tundunt. Hæc porro medicamen- ta Nepenthes quoque dicta sunt, quasi ac *sine luctu* dicas, iisque propterea exhilarandi virtutem tribuunt. Inter narcotica præ cæ- teris sese objiciunt opiata, de quibus suo loco fusc dicendum.

Anodyna insuper aut strictiori, aut latiori sensu usurpantur. La- tiori sensu anodyna dicuntur quæ- cumque, ablata causa dolorem auferunt; quo in sensu, ferrum, caustica, & vel ipse actualis ignis aliquo in casu inter anodyna connumerari possunt. Ex triplici regno, ut cum vulgo loquar, in genere desumuntur medicamenta; ex regno nimirum minerali, ex re- gno vegetabili, & ex regno anima- li: ex fodinis videlicet, uti lapi- des, salia naturalia, bolus &c.: ex plantis, uti folia, flores, fru- ctus, radices, eorumque succi &c.: ex rebus animatis, uti ungues, cor- nua, pili, ossa, sanguis, adeps, eo- rumque universa recrementa &c.

CAPUT VI.

De Vertigine.

A *Vertendo*, si-ve a *vortice* dicitur vertigo, affectio nimirum, qua correptis non modo objecta omnia exteriora, verum etiam membra corporis ipsa vitio quo- dam cerebri, si-ve spirituum ani- malium, specie quadam verti- ginis rapidissimæ, circumire vi- dentur. Hanc describere, ne- que perperam, consueverunt Ma- jores, *falsam esse circumgyrationis, aut conversionis imaginem, si-ve po- tius sensum, qui elicitur in cere-* Defini-
bro *egrotantis ab inordinato, & circulari quodam spirituum anima-* tio.
lium motu. Enim vero objecta quoties aut vere, aut falso in gyrum circa nos converti depre- henduntur, toties, uti ex phy- siccis habemus, excitari debet in cerebro, non procul a senso- rio communi, motus quidam cir- cularis humoris alicujus, qui idem sensorium commune in gy- rum, ut ita dicam, afficiat. Tri- plicem extare vertiginis speciem, expe-

experientia innixi, passim tradunt Scriptores: *simplicem* nempe, *tenebricosam*, quam *scotomiam* appellant, & *caducam*. Simplex dicitur, *quum corpus, atque exteriora circumire tantummodo videantur*. Nuncupatur *tenebricosa*, sive *scotomia*, *quum oculi, affusa veluti caligine, in ipsa circumgyratione objectorum ita deobscurantur, ut visus vel omnino deficiat, vel admodum saltem imminuatur*. Ubi autem vertigo ita invalescat, *ut viribus plane solutis, aut corruat æger, aut ne concidat, adminiculis arreptis prætermo- dum languens sese sustineat*, eam tunc *caducam* vocamus. Præterea modo dicitur per *essentiam*, sive *idiopathica*, modo per *consensum*, sive *sympathica*. Per *essentiam* tum fit, *quum causa lædens cerebro inhærens, cerebri partes proxime afficit*. Per *consensum* tum exoritur, *quum cerebrum afficitur ex consortio sive stomachi, sive intestinorum, sive mesenterii, aliorumque viscerum; in quibus causa lædens proxime plexus, aut fibras nervorum irritando, per nervos irritatos, & organa cerebri concutit*.

Diagnos.

Tum vertigo, tum genus, quo tentatur, vertiginis, ab effectibus, quos patitur is, qui tali morbo obnoxius est, facile dignoscitur. Non adeo tamen ex facili con- jicere quisque poterit, an per *essentiam*, an per *consensum* extiterit. Verumtamen si *capitis dolor, si gravedo, si stupor mentis, si obtusio quædam repens olfactus organa, æque ac gustus hebetet, si aurium excitetur tinnitus, si citra manifestum ullum cæterarum partium læsionis indicium, præ oculis assurgens caligo oculorum aciem obnubilet, id vertiginem imminere, eamque per essentiam fore ut plurimum prædicere solet*. Sin autem per *consen-*

sum fit, id prudens quisque tum inferre poterit a parte ipsa proxime affecta, sedulo, solerterque inquirens, an *nauseabundus sit æger, an nifus habeat vomendi, an cardialgia vexetur, an permolesta quadam hypochondriorum inflatione, an torminibus &c.* Sanguis quandoque exuberans vertiginem quoque inducit; quod quum evenire soleat in *scæminis mensibus suppressis, in maribus adultis fluxu compresso ex hæmorrhoidibus, ante pubertatem ex naribus, id prænoscere possumus, num ejusmodi suppressiones vertiginem præcesserint, inquirendo*.

Causa.

Si quis mente revolvat quicquid in *physicis* exposuimus de vertigine, quæ iis, qui rapidissime in semetipsos aliquandiu sese pridem converterint, data opera, concitatur, sibi commode suadere is poterit, eum sensum, qui tum suscitatur rerum, quæ in gyrum falso circumire videntur, produci a motu quodam, quem in sensorio communi concitant vel spiritus animales, vel succus nerveus, vel alius quilibet idoneus humor, qui aut per centrum idem ovale, aut per vicinia in gyrum celerrime rapiatur. Quo posito, si unquam succederet, ut vitio aut cerebri, aut aliarum partium corporis humani viventis sive solidæ, sive fluidæ sint, si succederet, inquam, ut spiritus ex. gr. animales ita propemodum, uti monuimus, per substantiam cerebri interiorem in vorticem circumagantur, tum sensorium commune afficere, & alterare deberent, non secus ac revera si afficeretur, quum afficitur ab objectis sensilibus, quæ, dum in orbem ferme sese convertunt, movent organa sensus. Pone modo, ut compressis, ex hypothesi, vel obstructis meatibus nonnullis.

Po-

Pone, inquam, ut propterea spiritus animales influere libere nequeant per nervos ad partes; tum retrocedentes, & intus quasi coerciti ob motum maximum, maximamque, quam habent celeritatem, quum longe, lateque effundi libere nequeant, necesse est, ut in gyrum quodammodo per interiorem cerebri substantiam rapidissime convertantur. His ita præmissis, perquam facile videtur tum intelligere, tum exponere, unde virium languor, oculorum obumbratio, & reliqua omnia symptomata, de quibus verba jam fecimus, in quolibet vertiginis genere, proveniant.

Prognosis.

Vertiginem, quæ diu contumax fuerit, sive quæ periodice recurrit; insequi plerumque solet, aut apoplexia, aut epilepsia, aut mania, aut convulsio, quæ spasmodice viscera torqueat. Simplex longe minus habet periculi, quam tenebricosa, & multominus quam caduca, quæ omnium est pessima. Sympathica, modo recens sit, expers est periculi, & facile solvitur. In senibus, atque inveterata nullam prope modum curationem admittit. Si a sanguinis extet redundantia, spontanea sanguinis excretionem statim discutitur. Si a ventriculo repleto, vomitus, qui sponte erumpat, mirifice proderit. Si ex intestinorum colluvie, alvi solutio eam confestim subducere valet.

Curatio.

Ut vertigo, quæ sympathice ex aliarum partium læsione fit, recte curetur, partibus primario affectis opportune occurratur. Ut ea curetur, quæ idiopathice, vitio nimirum cerebri, oritur, distinguere prius oportet, num id vitium, quod in cerebro vertiginem facit, organis infideat solidis; num humoribus, qui per

organa effunduntur. In genere tamen, ratione rerum, quæ vulgo nonnaturales dicuntur, aer serenus, temperatus, & purus, vitæ tenuis, humidus qui facile intus subigatur, vertigini curandæ plurimum semper contulisse, ex usu habuimus. Ab inedia tamen nimia, æque ac a nimia satietate caveat æger; utraque nempe vertiginem fovisse non semel deprehendimus. A vino sese abstineat; quod, experientia teste, ad ebrietatem præcipue epotum vertiginem frequentissime procreavit. Motus licet conveniat, blande, ac sine contentione fiat, quum capiti quies potius expediat. Vigiliæ diu protractæ, quam somnus nimius, longe majorem in vertigine noxam moliuntur. Alvus laxa sit oportet, quum digestionis recrementa, atque intestinorum sordes diutius, quam par est, intus coercitæ vertiginem quam sæpiissime pepererint. Quemadmodum hilaritatem, ac animi pacati diutinam tranquillitatem solam quandoque affectiones hujusmodi, inveteratas quamvis, penitus extenuasse, percepimus, ita quoque vehementiores animi; æque ac mentis perturbationes eas fecisse, non raro comperimus. Ratione pharmaciæ; & chirurgiæ, si adsit repletio, si oris amarities, si nausea, nisus vomendi, hypochondriorum anxietas, inflatio, borborygmi, & reliqua, quæ ventriculi, item & intestinorum aliquam saltem proluviem denotare solent, ea imprimis purgationibus elui debet, quæ tum per superiora, tum per inferiora leniter agant. In corporibus plethoricis, vel iis; in quibus sanguis per loca consueta excernendus, vertiginem, compressus fecerit, sanguinem statim educere conveniens est. Cæterum nervina,

nar-

narcotica, & maxime camphorata, modo tamen lenia sint, commendamus, utpote quæ motus tumultuantes, atque spirituum excandescentiam blande compefcant. Neque pulveres improbamus, qui cephalicî nuncupantur, uti sunt cranii humani, ungu læ alcis, & reliqua, quæ nisi juvent, nocere saltem minime possunt. Neque contemnimus frictions, fofus, & balnea, tum maxime, quum sudor intempeftive coercitus vertiginem fecerit. Aquam dulcem, & præfertim nucerianam large haufam, ac in urinam abunde deinceps excretam, eoquod falia intus concreta folvat, diluatque, eam fluidorum, quæ nervos irritando, vertiginem quandoque induxit, acrimoniam fuftuliffe, ufu nobis innotuit. Si capitis dolor, gravitas, mentis obtufio, torpor, & quicquid humores vel in cerebro, vel in partibus cerebro adnexis, aut concrefcere, aut ftagnare commonftret, vertiginem vel comitetur, vel præcedat, vel infequatur, tum hirudinibus partibus prius infernis, inde fuper nis, naribus nempe, five ab auribus non procul appofitis, aut cucurbitulis cervici, ac dorfo infixis, venas fecare expedit, quibus in cafibus plurimum in fuper contuliffe fcimus, & pediluvia, & finapifmata, necnon & ipfa veficantia, coxis præfertim, cruribusque admota. Sunt qui præterea arteriotomiam, ac per arteriam feftam falium quorundam volatilium infufionem, aureum veluti præfidium extolunt. Id quamvis Recentiores nonnulli ad extirpandam radicibus vertiginem maximi faciant, aut ne fiat unquam, aut ne faltem audacter fiat, Tyrones monitos volumus, ne eorum culpa

Pafcoli Oper. Med.

vitæ periculum quamprimum Æger incurrat.

Historia III.

THefſala puella, decem & feptem quæ vix attigerat ætatis annuum, afpectu venuſta, acris ingenio, item & elegans, fucci plena, ac temperamento pol lens, quod calidum, & humidum, five fanguineum vulgo vocare potuerim, optime in omnibus conſtituta, inter varias tamen infuetas animi emotiones, quibus non ita pridem poſtquam Sifypho viro cuidam ingenuo nupſerat, vehementer angebatur, mentis quodam ftupore Menſe Aprili obumbratur. Vertigine, quæ ter, & quater die ex intervallo procul ab omni lege recurrit, inde corripitur. Vertigo ſingulis paroxyſmis ad horam circiter integram pene ſemper ſeſe extendit. Oculis caligo in paroxyſmi principio tenuis, diſtracta, atque admodum rara obverſatur; quæ nihilominus paulatim, ac ſenſim adeo in progreſſu denſatur, ut plane cecutiens ægra, ac viribus omnino deſtituta vel adminiculis innixa conſiſtat, vel collapſa decumbat. Vocatus accedo, atque omnia ſedulo explorans, fordes ſtomacho, æque ac inteſtiniſ plurimas inefſe cognovi, ſperans inde ut ea, quæ præfatam puellam invaſerat vertigo, ſympathica potius, quam idiopathica foret; eoque magis, quia alvus diu ſuppreſſa fuerat. Aderat nauſea, atque oris amarities. Nidorem interdum eructabat. Torminibus identidem cruciabatur, necnon etiam impenſe ſitiens urinas tenues, limpidas, ac plane crudas, ſub finem

Quicquid, vertigini medendo præſtare conſuevimus hiſtoria declaramus.

nem præsertim paroxyfmi, abunde excernebat; quæ res, quum maximam mihi suspicionem fecerint, coctionis organa, uti antejam diximus, recrementorum coluvie pergrayari, effecerunt, ut enemate communi, quod alvum bis concitavit, prius indito, hauriendam inde potionem hanc A blande solventem præscripserim. Dies erat morbi tertia, ex quo Theffalam ægotantem tractandam suscepimus; & sordes, quas, alvo arte soluta, uberrime efferat, reliqua omnia licet symptomata pene discussissent, adhuc tamen mens torpebat, atque accessus vertiginosi, uti prius, in dies semper recurrebant. Quamobrem optima victus ratione, atque alterantibus, ut in B insequitur, humoribus opportune præparatis, eoquod plurimo scatere sanguine videretur, ut is tempestive imminueretur, vena in brachio secta, sanguinis libram circiter, ex nostra sententia emisit. In die morbi octava, mensium fluxu, qui numquam restiterat, exacto, successit; neque incassum, siquidem, & mens clarificari, & vertigo, quæ posthac longe mitior semper invasit, resolvi cœpit. Hinc quum venæ sectionem plurimum sane in curatione morbi processisse conjecimus, cute de more scarificata, ac cervici, dorsoque cucurbitulis appofitis, aliam sanguinis quantitatem triduo post ad uncias octo circiter extraximus; quod sane quum itidem profuisset, & vires quum adhuc constarent, & quum pulsus febre licet semper immunis, adhuc tamen durus, sese non satis explicaret, ut opus tandem absolveretur, diebus aliis decem inde interpositis, ac pediluviiis, una & sinapismatibus in dies alternatim adhibitis, saphena ex dex-

tero pede soluta, sanguinem iterum imminuimus; qui ad alteram circiter libram eductus, effecit, ut menstrualis consueta repurgatio præmature, atque abunde excreta morbi reliquias deleverit.

Si quis modo quærat, an existimemus, vertiginem hanc ex consensu, an per essentiam extortam fuisse, ingenue fatemur id nos propemodum latere. Nihilofecius ex indiciis mixtam quodammodo eam extitisse, autumavimus. Animi quippe perturbationes nervorum genus primo, mox organa coctionibus affecisse credidimus. Hinc recrementa ex digestionibus pravis in visceribus congesta, & sanguis in vasis intus redundans, nil mirum si plexus in imo ventre mordicando, & meatus in cerebro identidem comprimendo, vertiginem præfatam per vices quotidie recurrentem pepererint. Quod autem meatus in cerebro redundante sanguine compressi vertiginem inducere queant, luculentissime patet ex ea vertiginis species, quam data opera, toties excitare possumus, quoties venis jugularibus instita extrinsecus, vel leviter compressis, præstamus, ne sanguis carotidum, ac vertebraliū per cerebri substantiam a sinistro cordis ventriculus prius effusus, libere per jugulares in dexterum remeare valeat. Neque dissimili ratione vertiginibus persæpe obnoxii evadunt ii, quibus, polypus cordi inhærens, ac in ramos distractus in truncum venæ cavæ ascendentis sese præsertim immiserit.

A ℞. Rhabarb. elect. dragm. i.,
salis. tart. scrup. ss., ser. caprill. lib. i.
m. f. infus., & macerat. S. A., colet.,
& adde syrup. flor. borrag. unc. ij. cap.
in A. ut m.

B ℞.

Cur ven
tigo ju
gulari-
bus com
pressis
quando
que ex
citetur

R. Ligni Aloes dragm. ss., rad. peon., gramin., fragar. ana dragm. j., aq. commun. q. s. m. f. infus., & macerat. S. A. Bulliant., & adde flor. borrag., violar., primula-ver. folior. pimpinel., capillor. Vener. ana pug. j., decoquant. S. A., colet., & adde syr. flor. borrag. unc. j., cap. quotid. pro syrup. in A. ut m.

Item **R.** Aq. peon., ceras. nigror., matricar. ana. unc. j. m., & cap. quotid. hora circiter ante prandium, & ante cœnam, ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Veterum opinio per vapores vertiginem explicantium.

Vertiginem excitari opinabantur Veteres a vaporibus, five halitibus quibusdam, qui aut in cerebro congregentur, aut ad cerebrum a partibus infernis provehantur. Quum in cerebro congregati vertiginem pariunt, tum eam idiopathice fore sibi suadebant. Quum a partibus infernis sublimati ac cerebrum conscendentes, vertiginem cieant, tum sympathicam eam extitisse affirmabant. Non desunt inter Recentiores, qui vapores, atque halitus hujusmodi, tamquam res omnino commentitias contemnendo, irrideant. Nos autem non inficias ibimus, portionem quamdam humoris in fermentationibus extenuatam, atque in vapores distractam, cerebrum lædere, item & mentem obumbrare quodammodo posse, rationi licet longe magis consonum ducamus, anatomie præsertim instructi, vertigini causam exponere, non secus ac in capite superiori exposuimus. Idque pluribus sane ex causis, de quibus & ante

jam diximus, & deinceps dicturi sumus.

CAPUT VII.

De Convulsione, & spasmo.

Convulsio a convellendo, & spasmus a contrahendo dicitur, eoquod hisce in affectibus musculorum principium, & finis in unum quasi convelli, contrahique videantur. A convulsione penes Recentiores nonnullos differt spasmus, quatenus spasmus fit cum dolore partis affectæ, convulsio sine; adeo ut dici possit, convulsionem esse musculorum contractionem involuntariam, firmam sine dolore, & spasmus cum dolore. Firmam dicimus, ut utramque affectionem a tremoribus, five a motibus convulsivis, aut spasmodicis distinguamus, in quibus musculorum contractio inter antagonistas, hoc est inter musculos contranitentes, alternatur.

Definitio.

Variæ in Praxi medica species, differentiæque gradus convulsionis occurrunt; convulsio enim ita quandoque per artus, ac per parietes universos corporis humani vitam habentis effunditur, ut membra corporis præfati maximam sibi nacta rigiditatem idem corpus quaquaversum coextendant, ejusque molem undique rigidam, atque inflexibilem faciant: Quo in casu tetanos convulsio nominatur. Modo autem musculorum contractio talis est, ut corpus humanum vivens antrorsum incurvetur. Modo demum talis fit, ut in diversam partem, retrorsum nimirum reclinetur. Hinc aliæ duæ convulsionis insurgunt species, quarum altera dicitur emprosthotonon, altera opisthotonon. Emprosthotonon est, quum in

anteriorē partē incurvatur . Opisthotonon , quum in posteriorē reclinatur . Alias præterea habemus convulsiones , quæ peculiare dici possunt : uti sunt *spasmus* , qui dicitur *cynicus* , *risus* , qui nuncupatur *sardonicus* , & ea convulsio , quæ *trismus* a Medicis appellatur . Necnon & ea , quæ vocatur *strabismus* . *Spasmus cynicus* fit , ubi musculus oris latus ex uno dumtaxat latere contractus os ita deformat , ut speciem canis prope ringentis quodammodo æmuletur . *Risus sardonius* producitur , quum ex utroque latere idem musculus contractus labia utrimque sibi attrahit , atque extendit , quo risum mentiri videtur . *Trismus* oritur a contractione musculorum temporum , & maxillarum ; qui vehementer infimul contracti efficiunt , ut dentes ex utraque maxilla adinvicem adducti mutuo adeo sese obnixè comprimant , ut prope modum attriti fridorem edant . *Strabismus* nihil aliud est , quam ea oculorum contorsio , quæ provenit a contractione musculorum non omnium , sed quorundam ex iis , qui oculorum gemmis movendis , sive circumducendis inserviunt .

Causa. Quum ex dictis diagnosis liqueat , ad causas transire expedit , quæ ex duplici fonte hauriri posse videntur ; contractio quippe musculorum fieri quandoque potest ob vim spirituum , qui a cerebro cum impetu in fibras motrices propelluntur musculorum , quos convulsio præter naturam contraxit . Quandoque autem fieri potest quoque , quod quam sæpissime contigisse experientia quotidie testatur , ex præpedito , præclusoque eorundem spirituum per nervos in muscu-

los antagonistas influxu ; qui propterea resoluti in causa sunt , ut musculi oppositi , eoquod renixus contrahentium iis defecerit , vim propriam , ut ita dicam , elasticam , exercentes convellantur ; quo in casu nequiquam musculi contracti , sed adversi , qui resolutionem patiuntur : ii videlicet , qui musculis contractis adversantur , tamquam partes morbo affectæ , respiciendi sunt . His ita præmissis , quum facile elicere quisque poterit , quare convulsio interdum excitetur simplex , interdum spasmodica , quare modo per essentiam ex cerebro , nervisque affectis , sive ex læsa musculorum structura , modo per consensum ex aliarum partium affectarum consortio , modo ob sanguinem stagnantem , aliosque concretos humores , aut in musculis contractis , aut in adversis resolutis , aut in partibus finitimis , non videtur cur in hoc diutius immoremur . Ad prognosin itaque accedamus , quantum ex Hippocrate , tum ex Galeno præsertim paucis expedire aggrediar .

Tetanos , nisi dierum quatuordecim circiter spatio solvatur , ægrotantem interimit . Convulsiones quo fortiores , eo peiores . Spasmodicæ magis , quam simplices . Idiopathicæ , quam sympathicæ . Apoplexiam , vel epilepsiam non raro accersunt . Ex vulneribus , lethales . In fœminis hystericis imprimis , longe minus habere solent periculi , quam in maribus . Convulsiones , quas concitavit helleborus , aliaque fortiora purgantia , ex Hippocrate præcipue (a) , necem fere semper moliuntur . Pessimæ sunt , quæ nimiam sanguinis excretionem , aut hypercatharsin insequuntur .

(a) Sect. 5. apb. 1.

quantur; tum maxime, quum viribus prætermo- dum resolutis, æger dejectus consistere nequeat. In febre, & præ cæteris maligna, & tum maxime, quum in progressu morbi supervenerint, febricitantem brevi decessurum indicare consueverunt. Febris ardens, quæ convulsionibus accesserit, eas ut plurimum extenuavit. Hinc illud Hippocratis (a) qui a convulsione, aut distensione nervorum tenetur, febre superveniente liberatur. Et ex eodem Hippocrate (b) febrem convulsioni supervenire melius est, quam febre convulsionem. Nil mirum igitur si in febre continua labiorum contorsio, oculorum, superciliarum, aut narium, præ foribus mortem versari non semel prædixerit.

Curatio. Diæta, quæ convulsionibus curandis præscribenda est, ei non absimilis fore videtur, quam reliquis cerebri affectionibus curandis in capitibus superioribus paulo ante adhibuimus. Aer igitur convenit temperatus, & serenus, quum borealis, frigidus, atque hybernus ex Hippocrate (c) convulsiones inducat. Victus tenuis sit, concoctusque facilis. Plurimum nocet falsus, acidus, acris, saccharatus, item & mellitus. Vinum, utpote quod nervis infensum, plane proscribendum. Quies longe magis, quam motus conferre videtur, is præsertim, qui contentiose, & vehementi fiat cum conatu. Alvus quotidie nisi respondeat, blande cienda. Hilaris, pacatusque sit animus &c. In pharmacia, & chirurgia distinguendum est prius num convulsiones extent per essentiam, num per consensum. Si ex consensu, partibus statim, qui morbo proxime laborant, partibus videlicet primario affectis, occurrere debemus. Si per essen-

Pascoli Oper. Med.

(a) *Seçt. 4. apb. 57.* (b) *Seçt. 2. apb. 26.*

tiam, sedulo inquiremus oportet, num id fiat spirituum vitio, an sanguinis; num alterius cujusque humoris, qui vel cerebrum, vel nervos, vel musculos lædat; num succedat ob contractionem violentam musculorum partis convulsæ; num ob resolutionem musculorum, qui musculis contractis adversantur &c. Sordibus itaque tum ventriculi, tum intestinorum blande egestis, ubi sanguis redundet, confestim imminuendus. Ubi spiritus excalescant, leniter coercendi. Si quis humor crassus, aut nervos obstruat, aut eos adeo comprimat, ne spiritus a cerebro in musculos resolutos libere fluant, is blande discutiendus. Qua de re clysteres commendamus, leniora emetica, item & purgantia, ea præ cæteris, quæ parantur oleo sive communi, sive amygdalarum dulcium sive seminum melonum, necnon etiam seminum lini &c. Spiritibus, qui nimium effervescent, cohibendis, apprime conducunt opiata, item & balnea aquæ dulcis, vel emollientia, aqua nuceriana large epota, decoctiones emollientes, hisque similia. Tetanos, alvo oleo amygdalarum dulcium purgata prius, balneo inde olei communis felicissime resolutum, non semel vidimus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

INter convulsionem, & spasmus, In quo, penes eos, qui inter Veteres penes de Facultate medica scripserunt, nos, convulsio nullum unquam aliud interfuit discrimen, nisi quod convulsio vox differt a spasmus. fit latina, & spasmos græca; quæ voces profecto, si nominis etymologiam intuearis, unum, & idem

L iij

(c) *Seçt. 5. apb. 20.*

& idem sonant, *contractionem* quippe dicunt; neque aliter, quantum scio, tum ab Hippocrate, tum a Galeno, usurpantur: *spasmus affectus est, quo nervi, & musculi tentantur, adeo ut modo totum corpus, modo pars sine voluntatis arbitrio trabatur*, inquit Galenus (a). Hos profecto inter Antiquiores, Mercurialis, Heurnius, Fernelius, Riolanus; inter Recentiores, Sennertus, Riverius, Sylvius, Ettmullerus, Bellinus, aliique sequuti, uno eodemque sensu *convulsionem*, & *spasmodum* complexi sunt, per eam utramque vocem, membrorum, aut musculorum *contractionem* promiscue designantes. Nobis autem, cum aliis, qui *convulsionem* a *spasmo* recens distinxerunt, licet fortasse non melioris notæ Auctoribus, ad eximendam rerum istarum, quæ non minima exorta est, ambiguitatem, *convulsionem* unice dicere placuit, eam membrorum *contractionem*, quæ aut minime dolet, aut ullum vix infert doloris indicium; & *spasmodum* proprie dicere arrisit eam membrorum, aut musculorum, aliarumque partium *contractionem*, quæ cum dolore sive exoritur, sive perennet.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Exponitur Veterum opinio, *convulsionem*, vel ex repletionem, vel ex inanitionem fieri, affirmantium.

Convulsionem fieri Veteres opinabantur aut ex *repletionem*, aut ex *inanitionem*. Ex repletionem fieri affirmabant, quum aut sanguis, aut alius quivis pituitosus humor sese insinuans in nervos, aut musculos, eos inflet, & contrahat. Ex inanitionem autem fieri exoriri sibi suadebant, quum humido radicali penitus exhau-

sto, ita quandoque, in eorum sententia, nervi, & musculi excantur, ut, corii adinstar igni admoti, contrahantur, & convellantur. Id figmentis quamvis anilibus fidenter annumerare consuevisset Helmontius, nos tamen Veterum opinionem interpretari potius, quam irridere juvabit. Atque adeo *convulsionem* ex repletionem fieri, cum Veteribus tum dicendum censemus, quum, ob violentam fibrarum ex vehementi spirituum influxu *distractionem*, musculi præter naturam contracti membra convellunt. Ex inanitionem vero tum, quum ob denegatam spirituum in fibras radiationem, resolutis antagonistis, musculi ex adverso vim suam connaturalem, procul ab omni contranitentium renixu, libere exercentes, valide contrahuntur. Ita profecto, & *spasmodum præcipue cynicum*, & *risum faradonicum*, & *strabismum*, non secus ac *emprosthotonos*, atque *opisthotonos* frequentius produci, credidimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Tremores, aut motus convulsivos, in quibus *contractiones* sive simplices, sive *spasmodicæ*, vicissim, uti monuimus, alternantur, concitari ut plurimum autamamus, vel ab humore quodam acri, qui nervos hinc inde sparsim mordicet; vel a sanguine, sive a lymphâ quadam crassa, quæ in tubulis identidem stagnando, eos prætermodum extendat, & nervos interceptos multis, variisque in locis divisim comprimat. Quo fit, ut, non æque præcluso spirituum a cerebro per-

Unde proveniunt tremores sive motus convulsivi.

(a) Def. med. pag. 397. 26. m.

nervos afflatu, modo hic, modo illic indiscriminatim muscoli resolvantur. Hinc variæ membrorum contractiones convulsivæ, quæ nequaquam persistere, sed in variis regionibus corporis humani vitam habentis, uti patet, alternari deberent.

convulsionibus, quas, vel fluidorum acrimonia, vel sanguinis redundantia, vel spirituum nimia incallescencia, concitavit: harum quippe invasiones exasperasse potius, quam cohibuisse, pene semper cognovimus.

ANIMADVERSIONES
THERAPEUTICÆ AD
CHIRURGIAM SPES-
CANTES.

CAPUT VIII.

De Epilepsia.

Quicquid opinandum erit ratione convulsionis, de vesicantibus, inustionibus, cæterisque exterioribus præsiidiis.

Inter præsidia chirurgica resolvendis convulsionibus plurimum tamquam idonea excogitata habemus, non modo defricationes, scarificationes, vellicationes, atque arctissimas vinctiones, verum etiam inustiones, item & vesicantia, in quibus tamen universis caute admodum, ex nostra saltem sententiâ, incedere oportet. Scimus equidem, prædicta remedia exteriora pluribus sane ex causis hisce in casibus prodesse posse; eliciunt quippe spiritus, eosque revocant ad musculos resolutos. Neque inficias imus, irritatis quandoque artubus extremis, spiritus præfatos a regionibus, in quibus impetum fecerant, averti, a musculis nimirum, quos præter naturam contraxerant. Ex quo fit, ut ea non omnino improbemus, & præsertim, ubi processerit convulsio a materia quadam crassa ac glutinosa, quæ aut in nervis, aut non procul a nervis concrescens, antagonistarum, ut ante jam diximus, resolutionem pepererit, tum maxime, quum pene deploratus fuerit morbus, atque in irritum reliqua omnia cesserint auxilia. Valde dubii hæc tamen eventus, & plurimum suspecta, magis magisque in dies nobis usu diutius instructis, non ita pridem esse cœperunt in cæteris

Epilepsia, eo quod, quos vehementer concussit, viribus omnino collapsis, ex improvise consternantur, & concidunt, morbus vulgo dicitur *caducus*. Annonnullis *comitialis* nuncupatur, *lunaris* ab aliis, *fonticus*, *berculeus*, *sacer* &c. Hanc describere possumus, *motum esse convulsivum, qui universas humani corporis vitam habentis partes ex intervallo corripit, sensus insuper externos, æque ac internos ledens*. Non fecus ac de vertigine innuimus, & per *essentiam*, & per *consensum* epilepsiam fieri posse, existimamus.

Definitio.

Imminentis epilepsiæ indicia sunt: sensus quidam, frigidioris veluti auræ, repentinus ab occipite in verticem calvariæ ascendens: præcordiorum anxietas: flatus, qui hypochondria pervagando, varie obmurmurantes, ventris inflationem inducunt: facies, quæ citra causam manifestam aut prætermo dum squallet, aut impense rubescit: linguæ motus varie præter naturam editi: capitis dolor, gravitas, oblivio, mœstitia, vertigo; quæ, nisi quidem omnia, pleraque saltem accessiones epilepticas anteire, non raro deprehenduntur. Tum etiam paulo antequam invadat paroxysmus, nonnumquam fluctuare solet animus, ac mens perturbari, in somniis noctu præsertim turbulen-

Diagnos.

tis: caligare incipiunt oculi, sive muscis, nubeculis, splendoribusque vagis, aut scintillis apparentibus illudi &c. Præsentem esse, præter ea, quæ epilepsiam describentes jam ante recensuimus, declarant quoque spuma per os effusa, una & convulsiones, motusque spasmodici, qui membra varie torquent, quatiuntque. Epileptici ulterius linguam in paroxysmo fere semper exerunt, quo, canes quasi sitientes æmulantur, stertunt, vociferantur, quandoque clamant &c. At, quum recesserit invasio, prope ac si ex ancipiti, incertoque conflictu plurimum defatigati evaserint, insurgunt.

Causa. Quicquid spiritus animales intus in cerebro adeo concitare, & commovere valet, ut longe validius quam decet, excandescant, vel tumultuantes, ut ita dicam, procul ab omni lege principium subeant nervorum, perque eos effundantur, id omne paroxysmis epilepticis excitandis satis idoneum censemus. Hinc haud errasse videntur ii, qui in epilepsia, vel sanguinis copiam, vel nimium fluidorum æstum, vel humoris cujusdam acris, qui membranas, ac plexus irritando, cerebrum turbet, pravitatem, vel vermes, sive lumbricos, qui viscerum tunicas mordicent, culpæ consueverunt; ea siquidem omnia præstare valent, ut spiritus animales in cerebro commoti huc illuc incurserint, musculos contrahant, ac membra convellant &c. Ex quibus itidem patet, quo pacto modo idiopathice, modo sympathice moveri queant paroxysmi.

Prognosis.

Epilepsia curatu perquam difficilis, & periculi plena, quæ præsertim frequenter invaserit,

haberi debet; cerebrum enim iterum, atque iterum in paroxysmo excussum, ac pene distractum, omnino tandem ratione structuræ intimioris, evertatur necesse est. Idiopathica tamen longe periculiosior, ac pervicacior habenda est, item & inveterata, nec non etiam hereditaria, de qua scimus, curationem fere omnem hæctenus respuisse. Pueri præ cæteris epilepsia tentantur, quibus in pubertate nisi solvatur, ad mortem usque perducitur. Quum ab anno ætatis vigesimo quinto infestare cœperit, plane insolubilis censenda, ex Hippocrate (a). Recurrentibus æquinoctiis & ipsa non sine periculo recurrit. Si, dentibus, aut variolis, vel morbillis erumpentibus, excitetur, non adeo funesta; eam quippe tum æstus febrilis plerumque discussit. In virginibus, deleri passim apprehenditur, aut mensibus, aut conjugio supervenientibus. In maribus, si ante pubertatem extiterit, ut primum semen excreverint, felicissime quandoque solvitur. Interdum cæcitatem, strabismum, & mentis stuporem, infert. Cæterum epilepsiam tum in maribus, tum in fœminis, tum in pueris, atque adolescentibus, tum quoque in adultis confirmatam, febre superveniente quartana, stertutatione creberrima, humoris cujusdam pituitosi sive per nares, sive per oculos, sive per aures egestione, vomitu, diarrhœa, urinæ, item & sudoris plurima excretionem, scabis per universum corporis ambitum exorta, sanguinis spontaneo, & præsertim per hæmorrhoides effluxu, penitus sublatam, raro admodum licet, non semel tamen, & legimus, & vidimus.

Aeris qualitas, victus ratio, Curatio. & re-

(a) Sect. 5. apb. 7.

& reliqua, quæ ad res, vulgo nonnaturales dictas, spectant, motui spirituum animalium tumultuario in epilepsia sedando, eadem plane convenire videntur, quæ apoplexiæ, vertiginibus, aliisque nervorum affectionibus evincendis, ante jam in diætâ proposuimus. Monemus tamen, ut hic præ cæteris laxa sit alvus, ut de more mulierum fluant menses, ut excretiones hæmorrhoidum, si quando compressæ fuerint, utut fieri possit, quodammodo revocentur. Quicquid autem in pharmacia, æque ac in chirurgia expedit adhibere, ægrotantem respicere debet, tum in paroxysmo, tum extra. In paroxysmo, curare debemus, ut spiritus ad organa sensuum revocentur, aut inclamando, aut artus extremos vellicando, aut cutem in dorso potissimum defricando, aut alvum clysteribus quandoque concitando &c. Si adsit plethora, vel si consuetæ sanguinis restiterint excretiones, vena solvatur; aut cucurbitulis cuti prius scarificatæ infixis, aut hirudinibus, partibus præcipue infernis admotis, sanguis educatur. Et quoniam inter symptomata, quæ epileptico invadente paroxysmo magis urgent, ea est spirandi difficultas, cum suffocationis imminentis interdum periculo, ob eam, quæ ex glandulis vehementer expressa, spumans ab ore intumescit saliva, quæque non semel, ore validissime convulsionibus contracto, obstructo, compressoque, quum libere foras egredi nequeat, intus retrocedit, ac sese cumulate, affluenterque in fauces immittens, respirationem omnino præcludit; iccirco, ne id succedat, pro viribus præstandum est, ne ore clauso, neve resupinus, vel alio quovis pacto retrorsum, maxime reclinata cervice,

perincommode respiret æger; quod insuper efficiet, & ne linguam sibi præmordeat, & ne occiput ad solum allidat. Extra paroxysmum, eadem propemodum curandi methodo epilepticos, æque ac apoplecticos, convulsos, item & vertiginibus obnoxios tractandos esse, censemus.

Historia IV.

N Arcissus adolescens octavum & decimum circiter ætatis annum, temperamenti calidi, & sicci, biliosi videlicet, modicæ staturæ, venustus, ac elegans, Incubrationibus in Urbe litterariis impense vacans, mense Januario febre ardenti correptus, ante diem decimamquartam, nisi quod crisin ullam manifestam emisisset, optime tamen convaluit. Inde ex improvise de peracuto quodam, atque infesto sincipitis dolore conqueri cœpit; qui horis vix duabus exactis, plane evanuit. Mox, vertigine tentatus, ac viribus subinde omnino collapsis, sensibusque amissis, concidit; angit, convellitur, ac spumans ore stertit, nec ex facili spiritum ducit. Intumescunt oculi. Rubore suffunduntur genæ. Quinimmo & pulsus prætermodum contractus, arterias quoque universas convulsas fuisse, satis superque ostendebat. Paroxysmus vehemens licet, brevis est. Periodice tamen bis singulis mensibus die inclinato, renascente in novilunio, ac decedente in plenilunio Lunæ lumine, recurrit. Neque solvitur, nisi urina prius abunde excreta. Quamobrem Narcissum epilepsia correptum fore conjicientes, tamquam epilepticum tractare constituimus. Hinc, sufficienti quantitate olei amygd. dulc. rec., & s. ign. extract., necnon & clysteribus emol-

Quicquid, epilepsia medendo, præstare consuevimus historia declaramus.

lien-

lientibus sæpessæpius injectis, alvo iterum, atque iterum eluta, ac sanguine tum superne, tum inferne educto, alterantia consueta antiepileptica ad plures menses propinanda ei præscripsimus. At plane incassum, quandoquidem præfata præsidia tum medica, tum chirurgica, ad leges Artis quamtumvis adhibita, in irritum tamen omnia cessere. Iccirco mense Augusto, ex nostra sententia, ad fontem nucerinum se contulit. Per mensem, & ultra eam aquam large hausit, atque in eadem bis in die sese immerisit. Quo factum fuit, abstemius tamen semper in posterum, ut penitus evaserit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quicquid de
cranii
terebra-
tione in
epilepsia
proposita
judican-
dum sit.

Epilepsiam de more Veteres procreari affirmabant humoribus quibusdam pituitosis, melancholicis, necnon etiam biliosis, qui aut in cerebro congesti, aut in reliquis visceribus stagnantes, effervescent, sive potius calesciunt. Hinc in vapores resolutos, & una cum spiritibus animalibus intus in cerebro commixtos, sibi suadebant, cerebri, nervorumque facultates universas lædere, irritare, & convulsiones epilepticas, item & sensuum alterationem producere. De vaporibus hujusmodi, qui ex visceribus corporis humani viventis exaltari, sublimarique creduntur, quicquid ipse sentiam quum ingenue jam ante protulerim, non videtur, cur id iterum repetam. Ad Praxim igitur descendo, in qua sunt qui hisce in casibus præter sinapismata, & præsertim in paroxysmo contumaciori, vesicantia, cauteria, setacea, hisque similia commendant; commendant quoque, cranium ad meninges usque pertere-

brare. De reliquis in capitibus superioribus abunde jam diximus. De terebratione dicendum tantum superest, nos plane ignorare quare ratione prodesse possit; & utique deterret præsidii atrocitas, infestusque plerumque exitus, quo eam factam fuisse accepimus. Non ita judicamus de pulveribus antiepilepticis, uti sunt pulveres Gutthet, succini albi, corallorum rubrorum, item & alborum, margaritarum &c. De aquis cephalicis ex gr. melissæ, cerasorum nigrorum, peoniæ &c. De confectioibus cephalicis, uti sunt theriaca, mithridatum, confectioes alkermes, hyacinthinæ, & reliqua, quibus, noxam utpote nullam, quum opportune propinentur, inferre valeant, tuto quisquis uti poterit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Epilepsia in recens natis vulgo ROMÆ dici solet *le infantigliole*. Hæc quam sæpissime, ut opinor, provenit: sive a meconio non excreto: sive a prava lactis, quo alitur infans, qualitate: sive a vermibus, qui tunicas aut ventriculi, aut intestinorum mordicando, eam per consensum faciunt: sive, quod passim contingisse deprehenditur, a *dentitione*. Talis epilepsia in casibus universis; ob organorum imbecillitatem, plurimum semper suspecta esse debet; commode tamen quandoque evincitur alvo blandè soluta injectionibus ex simplici oleo sive communi, sive amygdalarum dulcium, sive seminum melonum &c, quæ & in favoneam digesta, ac per os cocleatim identidem propinata mirifice profuisse, ex usu quotidiano percepimus. Quum a vermibus producat, ea insuper

Quo p
cto ep
lepsiam
in recens
natis
tractan-
dam du-
cimur.

per auxilia , de quibus verminationem exponentes acturi sumus , præscribenda veniunt. Verum hic perfunctorie saltem monere juvat , ut in qualibet infantum epilepsia a vino prorsus sese abstineat tum infans , tum nutrix . Id FLORENTIÆ ex oraculo inclyti in Praxi medica Præceptoris nostri * præsertim accepimus , qui nobis enarrabat , tali methodo epilepsiam ab infantia avitam in Familia perquam Illustri , tandem aliquando extenuasse . In plerisque Italiæ Regionibus , Romæ in primis , item & Florentiæ , cervicem aut ferro candenti inurere , aut setaceis , infantibus , puerisque epilepticis , perforare , consuetum , ac pene dicam , solemne est ; quo epilepsiam solvere , eamque arcere opinantur . Id remedium iis præsertim , quibus nimia pituitosa colluvies caput pergravaverit , interdum profecisse experientia edoctus , non inficior . Verumtamen testari quoque mihi liceat , noxam pluribus frequentius intulisse , quos stupidos , languentes , tardos , irrequietos , exsuccos , quandoque excarnes , quin & tabidos , ac variis aliis perincommodis affectibus obnoxios effecit ; nescio an quia nervos vehementer , acriterque nimis irritanda mollem cerebri structuram labefactaverit ; an quia serum lymphaticum meninges blande irrorans , ulcere inducto , egresserit ; an quia portio quædam puris ibi confecti a reduce sanguine absorpta fluida corporis universa coinquinaverit ; an pluribus aliis ex causis nobis hæctenus plane occultis . Hoc tantum certo scio , non semel evenisse , ut vix unquam ex prædictis incommodis , nisi cauterio prius sublato , puer evadere potuerit . In scæminis epilepsia , quæ , ut vulgo creditur , ex uteri fit con-

sensu , dicitur *uterina* , & non raro sedatur rebus graveolentibus naribus admotis , uti sunt camphora , castoreum , oleum succini , asafœtida , ruta contusa , matricaria , & reliqua , de quibus , ubi de affectibus mulierum hystereticis agendum erit , fuse verba facturi sumus .

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ .

SI quis unquam lunarem potestatem morbis excitandis , solvendisque magni facere velit , id non injuria in epilepsia profecto deberet ; quæ ideo *lunaris affectio* , passim olim nuncupabatur , quod ad lunares phases ipsa potissimum moveri soleat . An tamen lunæ prædictæ alterationes a nobis valde remotæ , an aliquid aliud , quod una cum Luna propinquius adhuc moveatur , in Terris agat , per quam difficile existimamus impræsentiarum enucleare . Idem porro de æquinoctiis , atque de Solstitiis quoque dicimus , aliisque cœli mutationibus , in quibus humani corporis vitam habentis œconomia evidentissime afficitur . Id , quod unde proveniat mentis acie attingere nequeant , inter Recentiores sunt qui audacter negant infimul , atque irrident . At enim vero vanas Astrorum in morbis interpretationes , & scrupulosam nimis in rebus plerisque medicis agendis astrologiæ , ut ita dicam , superstitionem , etiamsi negligamus , in eventibus autem , quos sensibus nostris longævus rerum usus luculentissime patefecit , nostram confiteri potius ignorantiam , quam istorum juvenilem , atque inexpertam arrogantiam imitari placuit .

Quid de Lunæ, Cœlique mutationibus ratione epilepsiæ recurrentis judicandum sit .

Franciscus Redi .

CAPUT IX.

De Catalepsi.

Catalepsis dicitur quoque *interceptio*, *stupor*, *catochen*, a nonnullis *congelatio*, quoniam ii, quos talis invaserit affectio, pene ac si gelu cogentur, sensus, ac motus expertes undequaque rigent. Eam describere possumus *repentinam esse sensus, & motus exterioris, qui fit nimirum mentis arbitrio, interceptionem, quæ partes universas corporis humani viventis ex improviso invadens efficit, ut, qui corripuntur, in eadem membrorum positione, quam antequam correpti fuerint, proxime habebant, obnixè consistent.*

Definitio.
Diagnosis.

Signa, quibus dignoscitur, sunt manifesta; nam qui catalepsi tentatur, illico obmutescit, rigidus, atque immobilis, veluti mente commotus, & ut vulgo dicitur *extaticus*, aut consistit, aut sedet, aut attonitus jacet. Vellicatus non sentit. Vocatus non respondet. Quinimmo & oculos ut plurimum licet apertos habeat, nequaquam videt; neque bulbos, neque palpebras, quas rigidas, atque intentas tenet, movet. Etsi quis versus pupillas digitos summos vel propius ei admoveat, nec vel minimum nictitare deprehendet. Hæc autem omnia in catalepsi perfecta fortiori, ac legitima absolute requirenda sunt; in ea quippe, quæ mitior est, quæque *spuria* iccirco, vel *illegitima* nuncupatur, admodum non ita sequuntur.

Causa. Catalepsin fieri neutiquam cum Priscis credendum reor ob intemperiem cerebri frigidam, & siccam, cujus causa spiritus in nervis congesti, comprehensi, ac prope congelati sistuntur. Quinimmo non alienum videtur, ideo sensum, & motum in catalepsi dele-

ri, quia spiritus animales a cerebro per nervos semel in musculos, atque in membranas vehementer, affluenterque, ut ita dicam, propulsi, meatibus inde confestim valide compressis, vel obstructis, in idem cerebrum retrofluere nequeant. Quam ob causam intercepti, præclusique membrorum rigorem, una & stuporem faciunt, idest ex organis sentiendi facultates adimunt.

Catalepsis est affectio, rara admodum licet, valde tamen acuta, ac periculi plena. Quamocissime quandoque interimit, tum maxime, quum sese per universum corpus effundens, legitima est. In senibus ex Sylvio, fere semper insolubilis. Longe minus contumax, quæ fœminas, & pueros comprehendit, quæque præsertim symphatice fit, aut dentibus erumpentibus, aut lumbicis viscera pungentibus. Solvitur non raro uberrimo ex hæmorrhoidibus in maribus, ex utero in fœminis sponte sua effuso sanguine. In fortem persæpe apoplexiam, epilepsiam, & lethargum commutatur; quibus in casibus ut plurimum definit in interitum. Nisi mature evincatur, immunis tametsi evaserit æger, stupidus tamen, languens, iners, ingenii tardus, ac mentis impos vivere subinde solet.

Catalepsi resolvendæ, arcendæque, aer convenit temperatus, serenus, atque exagitatus. Plurimum nocet frigidus, uliginosus, atque impurus. Victus tenuis esse debet, quinimmo & perquam exiguus in paroxysmo. Ufus vini omnino interdicitur. Motu identidem blande sese exerceat, qui catalepsi tentari consuevit. Ambulet nimirum, incedat, equitet, naviget, curru invehctus peregrinetur; vita quippe,

Prognosis.

Curatio.

pe, ut vulgo dicitur, sedentaria, five, ut melius dicam, umbratilis, experientia teste, catalepsin non semel accersivit. Mentis sollicitudines, animique perturbationes universæ, quæ catalepsin interdum solæ facere potuerunt, cane pejus, & angue vitari debent. Quum invaserit, alvi colluvie prius eluta, sanguinis copia, si adsit, statim; non secus ac in apoplexia innuimus, minuenda est; iterum, atque iterum, quum urgeat accessio. In corporibus pituitosis, quæ plurimo nimirum scatere solent sero, ut & in cachecticis non modo, quæ alvum subducunt, commendamus, verum etiam emetica, quæ tum plurimum profecisse, testatus est usus. Conveniunt item sternutatoria, balinea, defricationes, inunctiones ex balsamo volatiliori, vellicationes, sinapismata, & nihilofecius quum pertinax resistat, uti debemus defricationibus, item & inustionibus; de quibus omnibus idem ferme dicimus, quod in superioribus protulimus, quum nil aliud catalepsis videatur, quam species quædam convulsionis apoplecticæ, una & epilepticæ, quæ propterea tum in paroxysmo, tum extra eadem propemodum exigat auxilia.

Historia V.

H Ortensius quidam natione Theutonicus, vir nobilis, ingenuus, atque eruditus in cæteris omnibus liberalibus facultatibus, ac in rebus in primis philosophicis, & mathematicis versatus, quintum, & quadragesimum ætatis vix attigerat annum, Mense Julio Anni 1703. cujusdam phænomeni novitate illectus,

multo ante lucem ex editissima turri, quam una mecum ruri conscenderat, in Cœlum suspexit, ac tubo optico acie admota, tum, quum sydus quoddam non procul a Polo boreali intueretur intentus, catalepsin inopinato percussus, in eadem plane positione tubo aptatus arctissime riguit. Temperamento præditus erat calido nonnihil, & sicco idest bilioso. Opipare vescebatur, meraco insuper interdum non parcens. Pulsus in paroxysmo, aliquantulum licet febricitaret, sese tamen satis explicabat. Respiratio neque difficilis, neque anhelosa alternabatur. Attamen stupidus, atque immobilis, nisi respirasset, ullum vix aliud vitæ indicium extrinsecus dedisset. Hinc præcul ab omni cunctatione, clystere acriori ex aqua hordeacea plurimum salita prius injecto, ac vena in brachio inde soluta, libram circiter sanguinis eduximus, quem paulo post ad alteram libram ex saphena emisimus. Et quoniam nihilofecius minime excutebatur æger, sinapismatibus plantis ante admotis, mox cervici, ac dorso cucurbitulis infixis, iterum sanguinis libram extraximus. Quo factum fuit, ut ea catalepsis, quæ legitima erat, in spuriam tandem, trium circiter horarum intervallo cesserit; ex eo quippe tempore balbutire, deglutire, oculos movere, artus extendere, atque in clamatus audire aliquantulum cœpit, convulsus tamen, enervis, consilii expers, ac mentis prorsus obtusus. Quapropter foridibus alvi, ea, quæ insequitur, purgatione A, discussis, ac balneo aquæ tepentis bis in die per triduum adhibito, prorsus convaleuit. Eum vero in Patriam reversum, rescivimus, triennio inde

de vix elapso, apoplexia forti correptum, obiisse.

A. ℞. Folior. senæ orient. mundat. unc. ss., cremoris tartar. dragm. ii., aqu. commun. q. s. M. f. infus. S. A. cin. calid., & adde man. elect. unc. ii. Solve. Colet., & adde syrup. rosat. aur. solut. unc. iii., cap. in A., cui superb. prius lib. iv. aqu. Tetut., mox tantundem aqu. nucer., sive comm. optime, & ultra.

ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ.

Balnea non calida, sed modice tepentia adhiberi debent.

DE balneis aquæ dulcis, de fotibus, ac suffitibus, id præ cæteris adnotandum, ne calida nimis, verum modice tepentia adhibeantur, & convulsis præsertim, iisque omnibus, qui aut viscerum inflammatione, aut doloribus spasmodicis torquentur. Calor enim nimius aquarum cutem contrahit, vires prætermo- dum solvit, nervos irritat, alioque plures pessimos in corpore humano vivente præstare valet effectus, ex quibus noxam plurimam fere semper contraxisse coniecimus. Quicquid diximus de balneis aquæ dulcis, dictum volumus quoque de thermis, cæterisque, quæ, quantum nos docuit experientia, longe melius mediocriter tepentia, quam calida per cutis spiramenta sese in vasa immittunt, membranas emolliunt, humores congestos solvunt, salia intus concreta fundunt, ac per urinam blande egerunt. Quid sit aqua tetutiana, & quomodo propinanda est, inferius dicendum.

CAPUT X.

De Lethargo, & Caro.

LEthargus, & carus, quum affectus plane videantur consanguinei, & quum eadem prope, ut discutiantur, exigant præfidia, uno, eodemque capite affectionem utramque exponendam duximus. *Lethargus*, latine *Veterinus*, torpor nimirum obliuiofus, sive obliuiosa desidia, nihil aliud est, quam *gravis*, & *morbosa in somnum proclivitas*, cum obliuione, ac aliquo sensuum stupore, procedens ut plurimum a labe quadam maligna, quæ febrem lentam inducit. *Caro*, sive carus est sopor morbosus, quo præter naturam arctissime obdormit æger, qui alte consopitus excitari vix quit, & in soporem, si excitetur, statim uti prius relabatur, ob labem quamdam malignam, quæ in febrem manifestam plerumque non succenditur. Hinc in lethargo febricitare quodammodo, nequaquam autem in caro deprehenditur. Quæ res effecit, ut lethargum Veteres protulerint, propensionem esse in somnum inexpugnabilem, cum febre lenta, obliuione, ac torpore, ob sanguinem pituitosum in sinibus cerebri posterioribus putrescentem. Carum autem soporem esse dixerunt arctissimum, & quasi apoplecticum ab iisdem fere humoribus in iisdem cerebri sinibus sine febre productum. Quasi apoplecticum dixerunt; siquidem ab apoplexia non distinguitur carus, nisi spirandi difficultate, quæ in apoplecticis longe major esse solet, quam in lethargo, & caro consopitis; in quibus, aut liberam ut plurimum, aut quasi liberam sese manifestat.

Diagnosin ex præmissis definitionibus facile sibi quisque elicere

Def
tio.

po-

poterit; qualitas quippe soporis, sive in somnum proclivitatis inter lethargum, & carum potissimam differentiam facit. Cæterum in utroque adest oblivio cum aliquo sensuum stupore, membrorumque torpore. Accedit insuper in lethargo febris, uti diximus, non raro manifesta continua, & lenta cum delirio, sive potius cum variis insomniis, atque illusionibus. In lethargo, æque ac in caro admodum languere, & fluctuare solet pulsus, lente, ac tarde sese explicans. Frequenter oscitat æger, atque in sudorem uberrimum solvitur, & de capitis gravitate conqueritur experretus.

Causa. Quicquid cerebri substantiam obstruere, vel ita comprimere valet, ut spiritus animales, libero præcluso in nervos aditu, nervorum fibras rigidas, contractasque servare nequeant, id omne soporosas hæc affectiones procreare, easque fovere autumamus; quum ex physicis constet, tum potissimum consopitas conquiescere sensuum facultates, quum nervi ob spirituum inopiam resoluti, objectorum sensibilium actionem ex organis ad sensorium commune deferre impares sint. Nil mirum itaque, si ut lethargus, ita & carus induci quandoque possit ob sanguinem redundantem, ob serum exuberans, ob lympham crassam, glutinosamque, quæ vel cerebri meatus opplet, infarcitque, vel nervorum principium comprimit; quandoque tandem, quod longe frequentius contigisse cognovimus, in febribus præsertim malignis, ob illuviem quamdam virulentam; quæ aut cerebri structuram lædit, aut spirituum vim obruit, infringitque.

Prognosis.

Præfata affectiones, quum de

genere sint acutarum, brevi solvantur, necesse est, non sine maximo tamen ægrotantis periculo. Hinc optime Hippocrates (a) *Lethargici intra septem dies moriuntur; si vero hos effugerint, sani sunt*. Difficilius evadunt senes a Lethargo, & caro, quam adulti; adulti, quam adolescentes, & pueri; mares, quam fœminæ. Valde timendæ sunt, quum aut febribus acutis, aut morbis cephalicis, aut colicæ diutinæ supervenerint, & tum potissimum, quum tremores, ac frigidi extremorum præcipue sudores accesserint. Non adeo tamen pertimescendæ, quum extent a crapula, fumo nicotianæ, vulgo *tabaci*, a levi quodam capitis ictu, vel balnearum abusu. Solvuntur ut plurimum, ubi insequatur aut sudor uberrimus, aut alvi profluvium, aut sanguinis per loca consueta excretiones, aut vomitus, aut salivatio, aut creberrima, quæ ex naribus, oculisque lymphæ stillidium abunde elicit, sternutatio, aut abscessus, qui præsertim secus aures erumpat. Verum, quum ea prospere haud cesserint, id pessimum præbere debet indicium.

Curatio.

Affectionibus soporosis universis discutiendis, aer convenit sublimis, tenuis, lucidus, ventilatus, & defæcatus, quem medicari etiam oportet suffiminibus odoratis. Victus perexiguus sit necesse est, quum hisce in casibus defectu satius, quam copia peccare expediat. Potus, vino penitus amoto, confert præ cæteris ex decoctione the, caffè, salviæ, betonicæ, roris marini, hisque similium. Aquam item frigidam, tum maxime, quum febris prætermo dum æstuet, optimo cum eventu non semel propinavimus. **Exercitii loco cutis uni-**

(a) *lib.2. de morb. num. 63.*

universa quam sæpissime defricatur, ac de strato in stratum, sive de latere in latus æger identidem deferatur. Atque id in primis animadvertatur, ne alvi fordes quotidie non subducantur. Ad comprimendos tristes animi motus, qui morbosum inducere, ac fovere solent soporem, atque ad excitandam hilaritatem sunt, qui talibus in morbis probant obstrepentes aut tubarum, aut tympanorum concentus; qui auditus organa vehementer commovent, cerebri membranam exagitant, ac spiritus consopitos excutiunt. In corporibus plethoricis, alvo prius exonerata, sanguinis copia imminuatur, quem educere juvat tum vena secta, tum cucurbitulis; tum hirudinibus. In cachecticis, item & pituitosis commendamus purgationes per alvum, & quandoque, quum necessitas urgeat, item & emeticas. Commendamus quoque sinapismata, & vesicantia; quæ, uti alias diximus, particulis suis volatilibus, quas intus immittunt, humores crassos in cerebro concretos extenuant, una & spiritus obrutos eliciunt.

Historia VI.

Quicquid, lethargo medendo præstare consuevimus, historia declaramus.

ILdephonsus Sacerdos Hispanus, qui tertium, & septuagesimum jam expleverat ætatis annum, temperamento præditus calido, humidoque, sanguineo videlicet, vir fortis, vegetus, ac lacertosus, proceræ staturæ, febrem malignam ex coagulo, ut videbatur, mense Octobri anni proxime elapsi, nimirum 1725. contraxerat; qua dejectus in Nosocomium Regiæ Domus B. M. semper Virginis Montis Serrati Hispanorum Urbis, cui nos pluribus ab hinc annis Natio Hispana præfecerat, se contulit. Is

postquam cum ea febre ad ultimum pene vitæ extremum diu colluctatus esset, lethargo prius, inde caro comprehensus obdormire arctissime cœpit. Pulsus, qui vix amplius febricitare percipiebatur, erat languens, atque undosus, respiratio facilis, cutis madore quodam tenui ubique irrorabatur; laxa erat alvus, urinæ perexiguæ, ac sine sedimento valde tenues. Et quandoque, si per vim excuteretur, somno iterum consopitus, confestim uti prius, in eundem lethalem soporem relapsus obdormiebat. Dies erat cari quarta, & febris decima octava, quum affectio soporifera, præfidiis omnibus incassum adhibitis, adhuc magis invaluerat. Alvo quippe abluta, sanguine ter, aut quater ex variis locis educto, sinapismatibus, una & vesicantibus partibus infernis admotis, cute universa sæpius in die defricata, atque alterantibus alexipharmacis secundum Artem præscriptis, nihil tamen profecisse videbamur. Quamobrem constituimus, reliquis universis Artis auxiliis amotis, ut omnino quiesceret æger; cui propterea nihil aliud sexta quaque hora præbui-
mus, quam jusculum hordeaceum, in quo bis in die ovi recentis vitellum præterea solvebatur; potestatem insuper facientes, eo quod plurimum sitiret, ut aquam gelidam nucerianam ex infusione corticum citri non insuaviter paratam large hauriret. Triduo post alvo, sua sponte, abunde soluta, ac maxima urinæ copia egesta, uberrime sudare cœpit. Inde expergefactus optime se habere fatebatur, viribus tamen adeo destitutus, ut loqui vix posset. Quin immo languore pene confectus propediem defecisset, nisi quotidianis eximie chocolatæ haustibus vires jam

jam fractas sensim in dies sibi
nactus omnino convaluisset .

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ .

Unde
prove-
niant in
corpore
humano
vitam
habente
omnis,
& vigi-
iæ .

NON secus ac reliqua anima-
lia identidem cessat homo
vel in statu naturali , & quando-
que præter voluntatem a plerif-
que corporis organici, quibus de-
fatigari solet , operationibus , so-
pore placide consopitus : id pro-
fecto , ut in organis agentibus
spirituum animalium , æque ac
vitalium peropportune reparatur
dispendium . Cessatio ista somnus
proprie , sive sopor nuncupatur .
Vigilia ex adverso dicitur , ubi
vel exercet expergescit , vel eas-
dem saltem exercere valet actiones .
Hinc non perperam somnus de-
scribebatur a Galenicis quietem
esse , sive cessationem sensuum inter-
norum , æque ac externorum ad re-
creationem corporis humani viventis ;
non secus ac vigiliam esse affir-
mabant exercitium eorundem sen-
suum liberum . Quia autem sensus
exercemus spirituum animalium
ope , qui per nervos libere fluunt ,
refluuntque a cerebro ad reliqua
corporis organa , & a reliquis cor-
poris organis ad cerebrum , con-
cludendum videtur , somnum na-
turalem exoriri a compressione
quadam blanda , ac leni ejusdem
cerebri , præsertim fibrarum , sive
substantiæ corporis callosi , qua
spiritus animales per nervos effun-
duntur ad organa , & ab organis
repelluntur in sensorium commu-
ne ; quod luculentissime , ut opi-
nor , in epistolis nostris typis olim
evulgatis declaravimus . Id Ve-
teres fieri autumabant vaporibus ,
qui attolluntur e visceribus sub-
jectis , cerebri subeunt substan-
tiam , ventriculos implent , eo-
rumque parietes extendunt , ac
Pascoli Oper. Med.

fibras adeo comprimunt corporis
callosi , ut spiritibus præfatis ani-
malibus fluxus , refluxusque in
nervis præcludatur . Hinc tamdiu ,
ex eorum sententia , sopore quie-
scimus , quamdiu in ventriculis
cerebri vapores congesti commo-
rantur ; neque experrecti vigila-
mus , nisi prius calor nativus ip-
sius cerebri eos extenuaverit , re-
solverit , ac dissipaverit . Nos au-
tem , ut affectiones universas ,
sive alterationes , quæ in corpore
humano vitam habente , ratione
tum somni , tum vigiliæ recte ex-
ponamus , credendum potius du-
cimus , in somno ideo cerebri
blande comprimi substantiam ,
quia laxè subsideat , & proprio ,
ut ita dicam , concidat pondere ,
quum primum diutinus labor , at-
que organorum exercitium indefi-
ciens , eam dissipaverit spirituum
animalium quantitatem , quæ in
eadem cerebri substantia interiori
requiritur , ut ea consistat , &
quodammodo intumescat , ne fi-
bras comprimendo , meatus mini-
mos occludat , per quos iidem
spiritus libere transire queunt ad
organa &c. Quo posito expergisci
nequaquam deberet qui dormit ,
nisi tum , quum tanta eorundem
spirituum copia in cerebrum per
glandulas corticales iterum influ-
xerit , quanta satis sit , ut denuo
substantiam cerebri , uti prius ,
rarefacere , extendere , & , ut ita
dicam , attollere potuerit .

ALIÆ ANIMADVERSIO-
NES PHYSIOLOGICÆ .

Spiritus animales tum , quum ,
dormientibus nobis , sensim
excernuntur a glandulis , colli-
guntur , item & augentur paula-
tim in substantia centri ovalis ,
necnon etiam in sensorio communi,
motum quemdam ibi aliquando ,
Quomo-
do inter
dormien-
dam ex-
citantur
insomi-
nia .
M ebul-

ebulliendo, ut ita dicam, concipere valent, quo iccirco præter voluntatem dormientis rerum excitant species, sive phantasmata, vel ideas. Hinc profecto varia insurgunt insomnia, quæ propterea antelucanis horis, sub finem nimirum somni, idest in limine vigiliæ, menti humanæ ut plurimum obversantur.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Affectiones soporiferae, licet organicæ, facilius plerumque solvuntur, quam si fuissent humorales.

Lethargus, item & carus frequentissime oritur, cerebro aut concusso, aut vulnerato, aut contuso, aut compresso, aut alio quovis pacto, ratione structuræ, læso, uti ex ictibus, vulneribusque capitis quam sæpissime contigisse observavimus. Quo in casu tum lethargus, tum carus dicens videtur organicus. Nihilominus, quum cerebri læsio levis sit, affectiones præfatæ soporiferae, quantumvis organicæ, experientia docente, facilius plerumque, ut antea quoque innuimus, solvuntur, quam si humorales fuerint.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quo pacto, ex Musitano, nonnullæ cerebri affectiones ab invicem distinguantur.

EX Musitano præcipue habemus, ut lethargus, & carus ab apoplexia; apoplexia a catalepsi distinguatur, hæc præ cæteris animadvertenda esse; nimirum apoplecticos pulsus ut plurimum habere parvos, & ceieres, prorsus quamvis a febre immunes; catalepticis, tametsi fere semper febricitent, pulsus tamen magis explicari: iis, qui aut lethargo, aut caro opprimuntur, pulsus esse imbecilliores, molliores, ac magis inæquales, quam aliis, qui

catalepsi rigescunt. Catalepticis præterea oculi plerumque sunt aperti. Qui contra sive lethargo, sive caro afficiuntur, clausis oculis, aut dormiunt, aut dormire videntur. Distinguuntur insuper singulæ prædictæ affectiones ab omni animi deliquio; quum eorum, qui animo defecerint, pallet vultus, & membra frigescunt: in catalepticis autem, necnon etiam in apoplecticis, color, item & calor sanorum non absimilis esse solet.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Inter Practicos antiquissimum, ac solemne præsidium censebatur in affectionibus universis soporosis ægrotos consopitos, torquere potius, quam excitare, eos non modo vehementer inclamando, verum etiam acriter vellendo, pungendo, eorum pilos convellendo &c., quo, ni fallor, effectui potius, quam morbi causæ occurrere studebant. Nos autem, ut pro lubitu dormiant, vigente affectione sinimus, curantes interim tum interioribus, tum etiam exterioribus, ut materia peccans, quæ talem morbosum soporem induxit, fovetque, quamocissime discutiatur, qua discussa vel sopor discutitur; & æger, qui jam convaluit, ex se ipso placide expectatus de clinica sævitie haud conqueritur, quin curationis lenitatem expertus, probat, & commendat.

Improbatur eorum præxis, qui lethargo, aut caro consopitos torquendo, excitare contendunt.

ALIAE ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN, ET PRÆSERTIM AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

Arterio-
omia ad
morbo-
refligan-
os cen-
etur inu-
lis.

ARterias temporales ex Recentioribus sunt qui in morbis prædictis fecare aggressi, id præsentaneum esse, & quasi aureum sopori morbofo extenuando remedium fore, sibi suadent. Arteriotomia, penes nos, erit semper periculi plena, valde incommoda, & plane inutilis, quam sine successu ut plurimum factam fuisse accepimus, & vidimus. Quocirca, quum sanguinem ex partibus cerebro propinquieribus educere velimus, cucurbitulis cervici apposis, aut hirudinibus naribus, vel fecus aures admotis satius utimur. Et quum id non suffecerit, venas jugulares quandoque, raro admodum licet, solvendi potestatem fecimus, nisi cito, blande saltem, ac tuto mederi satagentes.

CAPUT XI.

De Comate vigili.

COma vigil, aliis pervigilium, idem est ac pene si dixeris soporem vigilantem; eo quod, qui comate vigili laborat, in somnum licet impense proclivem se sentiat, obdormire tamen revera neququam queat. Hinc oculis clausis in soporem quantumvis sese componat, adhuc tamen vigilans, atque irrequietus dies noctesque angitur, neque vel minimum unquam, morbo vigente, quiescit. Pervigilium ic-

circo, ut recte describatur, proferre possumus, eam esse proclivitatem, vel propensionem in somnum vehementissimam, qua qui comprehenduntur, somnolenti licet semper, nequicquam tamen obdormiunt. Ideo igitur differt a lethargo, quia, qui lethargo laborant, quodammodo semper dormiunt; levi licet de causa expergiscantur. At quos corripuit coma vigil, in somnum quantumvis proclives, revera aut semper, aut pene semper vigilant. Ideo differt a caro, qui a nonnullis propterea coma somnolentum vocatur, quia, quos caro invasit, arctissime dormiunt; at quos coma vigil comprehendit, aut numquam, aut propemodum numquam quiescunt. Præterea, qui lethargo, vel caro afficiuntur, sensuum tum internorum, tum externorum quemdam stuporem, ac levem saltem in motu torporem pati solent, quod in comate vigili observare adhuc nequaquam potuimus.

Defini-
tio.

Diagno-
sis.

Præter ea, quæ hæcenus enumeravimus indicia, comate vigili corpus humanum vivens actu affici, commonstrat delirium quoddam, quod sæpe affectionem hanc comitari solet; quum in pervigilio clausis, aut saltem demissis oculis, plura fabuletur æger, brachia, & crura hinc inde jactitans incomposite. Adstantes quandoque, si oculos aperit, torve intuetur; eos maxime, a quibus aut inclamari, aut alio quovis pacto excitari se senserit; nauseabundus ut plurimum, ac macilentus, quicquid ei in refectioem propinetur, respuit. Febrile solet. Vertiginibus obnoxius, phreneticus, sive maniacus interdum evadit.

Causa.

Morbus hujusmodi, non secus ac præcedentes, ex nostra sententia, fieri potest idiopathice, M ij & sym-

& sympathice . Idiopathice tum fieri autumamus , quum spiritus animales , five succus nerveus quodammodo concrefcatur , una & acrimoniam contrahat . Concretus proclivitatem in fomnum producit . Acris factus , fibras nerveas jugiter irritando præstat , ne revera unquam dormiat æger . Sympathice tum exoriri nobis videtur , quum absumptis in cerebro spiritibus , humor peccans extra cerebrum alterius cujusque partis membranas vellicet . Quo a Priscis haud longe distare opinor , pervigilium produci sibi suadentibus a vaporibus biliosis cum pituitosis immixtis , qui a partibus infernis ad cerebrum sese attollentes , fomni propensionem , simul atque impotentiam faciunt . Quamobrem coma vigil describendo , proferre consueverunt , *proclivitatem esse in fomnum cum dormiendi impotentia , ex vaporibus narcoticis exortam , fomnum inducentibus , & mentem turbantibus .*

Prognosis .

Vigilias omnes , utpote quæ volatiliorem , & balsaminam fluidorum partem dissipent , eorumque acrimoniam iccirco acuant , voraces non immerito dixit Hippocrates . Enim vero vigilæ pervicaces vires ita imminuunt , infirmantque , una & carnem extenuant , ut maciem inducant ; quinimmo & necem , senibus imprimis , moliantur . In comate vigili funesta præ cæteris esse solent spasmus , desipientia , mania , tussis , & præcipue sicca , quam phthisin , asthma , & pectoris hydropem non raro peperisse habemus .

Curatio .

Pervigilio laborantibus aer frigidus nonnihil , æque ac humidusculus melius contulisse semper visus est , quam calidus , & siccus . Victus nequaquam ;

quum id tamen fieri possit , valde tenuis præscribatur , quum vacuo ex inedia ventriculo , uti docet experientia , quiescere consopiti vix unquam valeamus . Pro potu decoctiones conveniunt hordeaceæ , avenaceæ , emulsionnes ex seminibus , quæ vulgo frigida vocantur &c. Vinum quam sæpissime tametsi noceat , opportune tamen , ac parce identidem haustum , diutinum , ac contumacissimum evicisse pervigilium , experientia , & usus non semel præceperunt . Alvus de more quotidie respondeat , laxa potius , quam adstricta . Motus lenis sit , quum corporis non minus quam animi quies sopori blande conciliando plurimum juvet , non secus ac amicorum suavem colloquium , musici concentus , canora vocis inflexio , aquarum decurrentium , ac confluentium blande obstrepens murmur , navigationes , vectationes &c. Si coma vigil ex aliarum partium extiterit consortio , tum partibus iis , quæ proxime afficiuntur , auxiliis medicis prospiciendum est . Si a sanguine exuberante , detrahendus . Si crapula præcesserit , aut victus non congruus , alvus clysteribus , item & purgationibus leniter eluenda . Si provenerit spirituum animalium , succique nervei vitio , id tum interioribus , tum exterioribus quamocissime eximendum . Quo in casu intus apprime conferunt blande narcotica , uti sunt emulsionnes papaverinæ , decoctiones , infusiones , item & aquæ per distillationem elicite ex præonia , lactuca , violis , & reliquis , quæ , usu atque experientia ducibus , fomnum blande conciliant , una & humores concretos resolvunt ; neque alia ex causa non improbamus confectio-

stiones hyacinthinas, alkermes, theriacam, mithridatum, requiem Nicolai, & reliqua hujusmodi, tum maxime, quum conservæ rosarum immisceantur. Potio quandoque gelida, ex aqua etiam si simplici, sive saccharo, & succo limonum non insuaviter parata coma vigil pervicacissimum discussit. Foris adhibenda veniunt fots, balnea, pediluvia, cataplasmata interdum lacte confecta; quæ, crinibus abrafis, calvariæ superimposita, soporem, qui pluribus ab il inc diebus longe abierat, revocare non semel potuerunt.

Historia VII.

Tullius eruditionis Vir eximia, temperamenti calidi, & ficci, nimirum biliosi, modicæ staturæ, macilentus; alioquin optime constitutus, sobrius, frugique in omnibus; studiis tamen litterariis sedulo, solerterque prætermodum addictus, quintum, & trigesimum ætatis nondum compleverat annum, quum mense Junio, procul ab omni causa manifesta, ardentissima febre correptus, summum quasi obiisset diem, nisi die morbi nona sudor critice superveniens febrem eam plane omnino restinxisset. Is autem, a febre licet immunis, nunquam bene convaluit, quinimmo & diebus inde aliquot exactis iterum febrile cœpit, diu, noctuque irrequietus. Febris adeo lenis erat, ut vix a calore, & pulsu deprehenderetur. Nihilofecius identidem delirans, clausis oculis in somnum licet valde semper proclivis, vigilans tamen, nunquam vere obdormire poterat. Quinimmo vigilans, & somnolentus, motus, & sensus omnes, tum interiores, tum exteriores penitus;

Pascoli Oper. Med.

uti prius exercebat. Ex quo pervigilio diu tentatum iri satis jam suspicabar, eo præsertim adductus, quia id coma originem sane duxisse conjeceram ab humoribus quibusdam crassis, acribusque in vasis, ob eam febrilem, quæ præcesserat, vehementissimam excandescentiam, abunde congestis, ac per tubulos hinc inde cerebri potissimum fluitantibus. Indito prius igitur ex aqua simplici salita leni enemate, ac ad uncias aliquot ex hæmorrhoidibus sanguine mox educto, potionem hanc A statim sumendam gelidissimam ei confecimus, curantes interea, ut sub vesperam ejusdem diei horam circiter in frigidario, aliquantulum antea calefacto, immerfus degeret. At quum id, ad dies plures assidue quamvis renovatum esset, in irritum tamen semper cessasse constaret, ad narcotica devenimus; quæ quum per os propinata valde hisce in circumstantiis nobis essent suspecta, ea clysteribus ex sola decoctione florum papaverum rhæados, aqua hordei paratis, bis in die immittebamus. Verum quia nausea superveniente a cibo prorsus abhorrebat, atque languens inedia pene confectus defecerat, vini meracioris cyathum cochleatim ei propinavimus; quo pervigilium istud, etiam si pervicacissimum, tandem evicimus; eo quippe hausto ad horas plures placide obdormivit, insudavitque; atque expectus se omnino convaluisse cognovit.

A R. Semin. melon. unc. j., papav. alb. dragm. ii., aqu. sonch. lib. j. M., f. emuls. S. A., & adde Syr. violat. violac. unc. j., cap. ut m.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quid sit
incubus.

INter affectiones, quæ somnum turbare solent, & eam connumerare consueverunt Auctores, quæ vulgo *Incubus* nuncupatur, quæque profecto nihil aliud est, præterquam *respirationis interceptio, quæ in consopitis falsam elicit cogitationem rei cuiusdam gravis incumbentis, & thoracem valide comprimentis, ac veluti suffocationem inducentis*. Talis affectio mulieres præ cæteris hystericas noctu inter somnum infestare solet. Fit ut plurimum tum quum ob sanguinis copiam fluidorum motus circularis per pulmones obdormientibus quodammodo præcluditur; qui propterea, quoniam facile restituitur, efficit, ut incubus ad breve tempus plerumque perducatur, & periculo vacet. Nihilominus, raro admodum licet, ægrotantem extinxisse fertur.

ANIMADVERSIONES AD
THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Opiatorum, & vesicantium usus in comate vigili curando.

DUO potissimum ratione therapeuticæ in comate vigili animadvertenda occurrunt. Unum est, comate vigili evincendo præfens, & perquam idoneum remedium prima facie opiata videri. Alterum est, sinapismata, & vesicantia, quoniam irritant magis, plane contraindicata censeferi. Coma vigil in lethargum insolubile, neque sine maximo Clinici Professoris probro, ex usu, leni licet, narcoticorum, cessisse nonnumquam vidimus. Qui pervigilio laborant, obdormire quamvis nequaquam possint, spiritibus animalibus, volatilibus saltem carere videntur; qui, si rebus so-

poriferis magis adhuc obruantur, nil mirum si sub finem morbi lethargo tandem omnino opprimantur. In quo adnotandum adhuc superest, non modo opiata per os ingesta, verum etiam clysteribus injecta, veterum lethale hisce in casibus non semel accersisse. Vesicantia, & sinapismata, etsi ex iis, quæ de eorum natura ante jam exposuimus, non injuria inferre quisque debuisset, plurimam pervigilio affectis noxam semper moliri; attamen experientia ducti fateamur, necesse est, ea saltem aliquando vel in hac affectione, partibus præcipue infernis admota, mire profuisse, nescio an quia, humores concretos solvendo, somniculosam ignaviam subduxerint, an quia spiritus irritantes a cerebro submotos aliorum devexerint, an quia materiam peccantem ex ulcere inducto egresserint, an aliis pluribus ex causis, quas ingenii nostri tenuitas attingere nondum potuit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

ÆGrotantibus non modo, verum etiam sanorum plerisque usum vini quotidianum, nostris saltem in Regionibus, plurimum semper obesse licet existimaverim; non est tamen, quod a vino clinicem exercens adeo abhorruerim, ut illud vel in febribus profligandis, extenuandisque, tamquam optimum remedium unquam non exhibuerim. Quam sæpissime, & maxime in Nosocomiis, febrientes nonnullos labe maligna pene confectos, quum reliqua Artis universa præsidia nullatenus processerint, meraci haustu, qui organorum facultates obrutas excitavit, sani-

In me
bis ali
quibus
extenuand
vini un
fus, oc
timura

sanitatem prorsus dejectam , ac vitam plane quasi deletam restituumus . De vino id tamen imprimis adnotandum , cerebro , item & nervis , vi quadam , qua pollet narcotica , simul & irritanti , valde semper officere posse ; necnon etiam in febribus ex inflammatione ardentibus , impensius quamvis appetatur , noxam plurimam quoque semper , quantum scimus , intulisse .

C A P U T XII.

De Phrenitide .

Phrenitis , si nominis etimologiam spectes , omnes licet mentis emotiones complecti videatur , passim tamen in Re medica , pro ea delirii specie unice usurpatur , in qua *vehementer delirat æger cum febre acuta , pervigilio , furore , risu , clamoribus , aliisque vehementioribus symptomatibus* , quorum , nisi omnia , pleraque saltem phrenitidem comitari solent . Cum *febre* dicimus *acuta* ; etenim , si a febre immunis licet , ita , uti ante monuimus , adhuc deliret , tum nuncupatur *maniacus* ; & delirium , quo procul a febre laborat , proprie dicitur *mania* , de qua inferius .

Phrenitis , quæ præsens est , ex dictis luculentissime patet ; eam vero imminere , quæ insequuntur prædicere queunt . Respiratio nimirum in febribus magna , quam veluti ex imis visceribus anxie depromere videtur æger . Facies impense rubicunda ; quæ ob sanguinem nimium in vasa quandoque confluentem intumescit . Oculi lucidi , qui coruscare quodammodoprehenduntur . Pulsus frequens , celer , & magnus . Sitis perquam

molesta , lingua arida , fauces perquam exhaustæ , &c.

Phrenitidem exoriri posse , ut edocuisse Veteres habemus , ex inflammatione meningum , haud inficiamur . Id tamen minime tamquam causam proximam , verum tamquam remotam proprie respicimus ; quum veram phrenitidis originem aliunde expromere , nonnisi a prava quadam sanguinis , æque ac spirituum animalium excandescencia , rationi consonum nobis videatur ; qui in furorem propterea , ut ita dicam , acti tumultuari , atque hinc inde procul ab omni lege in cerebro , & per nervos excurrentes , modo hac , modo illac temere evagari incipiunt . Hinc sane cogitationes inconcinnæ , dicta non congrua , motus inconditi , eaque demum omnia ; quæ , quia rectæ rationi nequicquam cohærere videntur , ægotantem desipere , ac delirare ostendunt . Præfatus spirituum animalium phreneticus , ut ita dicam , qui phrenitidem proxime inducit , æstus , excitatur non modo cerebro inflammato ; verum etiam reliquis quandoque , diaphragmate præsertim , inflammatis visceribus ; quod facit , ut vel ipsa phrenitis , & idiopathice , & sympathice procreari possit . Ea autem phrenitis , quæ diaphragmate inflammato sympathice oritur , *paraphrenitis* vulgo nuncupatur .

Phrenitis morbus esse solet peracutus , ac periculi plenus , qui , nisi propediem solvatur , septem dierum circuitibus ad summum interimit , tum quum maxime tenuis , incocta , ac limpida profluat urina . *Quibus urinæ albæ sunt , & perspicuæ , malæ , præsertim vero quæ in delirantibus apparent ex Hippocrate .* (a) Pessima sunt in phrenitide desipientia maxima ,

Causa .

Prognosis .

M i i i j vi-

(a) *Apb. 72. Sect. 4.*

Defini-
o .

Diagno-
s .

vigiliæ pervicaces, vomitus vehementiores, ii potissimum, qui aut bilem, aut atrabilem, aut recrementa nigricantia abunde, atque ingenti egerunt cum angustia, horror, item & rigor quum supervenerint. Pessimum est quoque si delirando æger jam phreneticus floccos, aut festucas ex stragulis carpere, vel linteorum plicas explicare contendat. Adolescentibus, quam senibus facilius longe discutitur. Ubi inedia, aut marasmoide affectis ingruerit, pene deplorata haberi debet. Contra, quum in phrenitide delirium sedaverit sopor, salva res erit ex eodem Hippocrate (a). Phrenitidem plerumque solvit, vel urina abunde excreta, vel sanguis, ex naribus præcipue, sponte emanans.

Curatio.

Phrenitidi cohibendæ aer purus, temperatus, frigidiusculus potius, quam calidus juvat. Vitus, qui facile digeratur, refrigerans, atque humectans, tenuis tamen, non tenuissimus, convenit; phrenitidem quippe plurimum inedia exulceratam fore interdum coniecimus. Potus refrigerans sit, quinimmo & nonnihil subacidus spirituum animalium fervorem nimium compescit. Somnus blande, si fieri potest, concilietur. Libera sit alvus. Animi sollicitudines universas, eas imprimis, quas salacioribus præ cæteris facere consuevit semper libido, pro viribus avertere oportet. Clysteres satius, fordibus ventris sine turba eiendis, quam purgationes, nisi admodum lenes sint, in phrenitide, utpote quæ viscerum inflammationem plerumque conjunctam habeat, adhibendos ducimus. Spiritibus animalibus intime percitis leniendis, sedandisque, vena iterum, atque iterum opportune so-

luta mirifice contulit. Conferunt quoque opiata, potiones uberri- mæ, decoctiones acidulæ, necnon etiam paullulum nitrata, ferum caprinum, aut destillatum, aut depuratum, aut rebus idoneis medicatum &c. De opiatis id potissimum monitum velim, ne viribus plane fufis propinentur; phrenitis nempe, non secus ac per- vigiliam, uti ante jam innuimus, eo in casu, narcoticorum usu, licet blandiori, in arctissimum veternum persæpe commutatur. Balnea commendamus, pediluvia, cataplasmata, lacte præsertim parata, atque abrafæ calvaria, uti in comate vigili quoque diximus, modice tepentia superimposita. Improbamus autem sinapismata, vesicantia, eaque omnia; quæ corporis humani viventis organa concitant, nervos irritant, fermentationes augent, fluida coinquinant, eorumque acrimoniam exacuunt.

Historia VIII.

A Lcestes vir ingenuus, annos quatuor & viginti circiter ab illinc natus, temperamento calido, siccoque, idest bilioso præditus, modicæ staturæ, gracilis tamen, aspectu venustus, postquam in ludis litterariis, æque ac equestribus sese diu exercuisset, iter facere in plagas longinquas aggressus, ac in Patriam tandem reversus nuncium permolestum de Phyllide, quam ipse in extremis Regionibus deperierat, ex tradita sibi epistola accepit. Hinc amore inani percitus, sui que propemodum oblitus, ac inedia pene confectus, tabe cupidinis propediem interire videbatur. In hoc rerum statu, ardente syrio, ardentissima febre correptus deli-

Quicquid, phrenitidi mendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

(a) Sect. 2. apb. 2.

delirare cœpit ; ac furibundus tanta demum agitur vefania , ut dies noctesque assidue pervigil modo acerbe plorans , quinimmo & quandoque ejulans , in lacrymas solvitur , modo subinde , ac si præ nimio gestiret gaudio , in risum funditur , modo , veluti sibi infensos torve circumspiciens adstantes , minitabundus variis in eos invehitur conviciis . Quicquid profert rationi minime consonat . Plurimum sitit . Splendent oculi . Rubore undique suffusæ intumescunt genæ . Perquam tenues emit tit urinas , easque perexiguas , ac rubicundas . Pulsus , mollis quamvis , & quodammodo undosus sit , alte tamen , frequens , una & enormiter micat . Dies est morbi tertia , ex quo Alcestes adeo delirans , ac plane furens nobis sese tractandum commisit ; omnem antea quippe operam medicam , quin & victum ipsum , præter aquam simplicem , quam ut ardentissimam , qua impense agebatur siti , expleret , pro lubitu hauriebat , obnixè rejecerat . Eam igitur , quam non invito sorbere consueverat aquam , ita , ut insequitur , in A , medicari cœpimus , eamque vel gelu quasi concretam , eoquod maxime cœstualet , ut perhiberet , copiam fecimus . Interim uncias aliquot sanguinis ex hæmorrhoidibus , quæ pridem intumuerant , eduximus ; necnon etiam fervidam hypochondriorum tensionem , quæ vel tactu percipiebatur , fotibus ex lacte modice tepentibus ita , ut in B , paratis , subigere studuimus . Die quarta sub vesperam Alcestes paullulum conquievit . Expergefactus adeo demens ut antea haud videbatur ; mortem siquidem proximam pertimescens , ac languore pene confectum sese sentiens , ut sibi præsto forent ,

ab omnibus exposcebat . Quamobrem , clystere C prius injecto , potionem hanc D , sopori blande conciliando , æque ac in refectio nem ei confecimus . Præfatam potionem hausit , & antequam prædictum clysterem rejecisset , placide obdormivit . Uberrime sudavit . Ingentem urinæ copiam excrevit , ac alvi torminibus subinde excitatus , bilem plurimam per inferiora dejecit . Mox iterum obdormivit . At oriente Sole experrectus , a febre non minus , quam a delirio , quibus adeo vehementer eatenus tentabatur , hilari , pacatoque animo penitus evasit ; exuccus tamen , enervis , ac pene excarnis , perinde ac si longe diutius ægrotasset . Quæ res effecit , viribus fractis refocillandis , ne cibus non congruis magis adhuc opprimeretur , ut nihil aliud ad dies aliquot , permittentibus nobis , præter optimam cocholatam lacte cum recenti ovorum vitello subactam , ac frustula panis optimi triticei per segmenta concisa de more torrefacta ei propinatum esset . Cocholatæ margaritarum insuper addidimus dragmam , quam ter in die antelucanis , meridianis , ac vespertinis horis , pro jentaculo nimirum , prandio , ac cœna sorbebat . Et quoniam plurimum adhuc sitiebat , ut aquam frigidam levi optimi cinnamomi infusione , una cum sufficienti sacchari clarificati portione non insuaviter paratam , utut ei libuisset , identidem hauriret , indulsumus . Hac methodo in pristinam sanitatem brevi restitutus , tuto , cito , ac blande convaleuit .

A ℞. Succi limon. unc. ss. , nitri depur. dragm. i. , sacch. clarif. q. s. , aq. commun. ex levi cortic. citr. infus. parat. lib. j. m. pro potu gelid. , ut mon.

B ℞.

B R̄. Flor. sambuc. , viol. , camom. ana. q. s. , lact. caprin. pariter q. s. m. pro fotibus tepent. , ut m.

C R̄. Flor. rhæad. , folior. malv. , viol. ana. q. s. , aq. bord. pariter q. s. m. f. decoct. , & adde mell. comm. unc. iv. pro clyf. ut m.

D R̄. Sem. melon. unc. i. , pap. alb. dragm. ij. , aq. nucer. lib. i. , m. f. emul. S. A. , & adde syrup. viol. violac. unc. ij. , & cap. frigid. ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid proprie significent delirium , & phrenitis.

PAssim pro delirio phrenitis in discrete usurpatur . Nihilosecius delirium in Re medica proprie est genus , atque adeo tamquam delirii species phrenitis in morbis habenda foret ; delirium quippe qualemcumque denotare valet mentis emotionem , quæ tum a phantasia , tum a ratiocinio depravatis proveniat . Hinc indiscriminatim insaniam modo designat , modo amentiam , modo desipientiam , modo mentis , ingeniique stuporem , modo melancholiam &c. , sive a febre , sive alia quavis de causa producantur ; de quibus universis egregie præ cæteris Villifius , quæque in nobis , aut cerebri vitio organico , aut vitio spirituum animalium , succique nervei , sive proximo , sive , ut ita dicam , remoto , extare possunt . Iccirco , non secus ac plæreque aliæ affectiones , delirii species præfatæ in genere dividendæ sunt in organicas , & humorales . Humorales longe facilius , quam organicae ut plurimum solvantur , neque tantum habere solent periculi .

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

NON alia de causa , nisi quod lactis acidum , si foret , absorbuissent , margaritas præparatas cum lacte immiscuimus ; quod propemodum & nos consequi potuisse reor , si in margaritarum locum vel oculos cancrorum in pulverem redactos , vel terram nucerianam , vel cornu cervi ustum , hisque similia longe viliora absorbentia substituissimus . Attamen non inficior , & margaritas , & alia hujusmodi non vulgaria præsidia , tacita quadam vi aliquid aliud longe nobilius intus , deglutita præstare posse ratione sanitatis tum conservandæ , tum reparandæ in corpore humano vitam habente . At enim vero si quid aliud revera præstent , id nobis nondum innotuit .

Quare margaritæ ægro- tantibus quandoque præberi possint .

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

HUMORIBUS ob fermentationem nimium excandescensibus , nisi viscerum adsint inflammationes , cohibendis , potiones gelidas plurimum idoneas fore , usu atque experientia nos interdum assequuti fuimus . Quicquid autem Neapoli succedat , Romæ saltem in pleuritide , peripneumonia , nephritide , atque hepatitide , funestas pene semper fuisse conjecimus . A si colicam , volvulum , choleram aqua vel gelu concreta , tum intus , tum foris propinata , atque admota , prout vel ipse observavit Hippocrates , quandoque discussit , id tum feliciter contigisse credimus , quum affe-

Num inflammationibus sedandis gelida convenient , necne .

affectiones prædictæ intestinorum inflammationem sibi conjunctam neutiquam habuerint.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Nitrum est sal quoddam, quod passim in locis humidis, ex ruderibus præsertim, aut cum veteri calce immixtis, aut cum urina diu, ut ita dicam, maceratis concrevit. Si sensibus credendum, particulis quibusdam partim volatilibus, partim fixis congregatur, quarum aliæ acidum quoddam gustui præferunt, quo maximum fluidorum æstum nonnihil compescendo blande refrigerant. Et quoniam serum quoque sanguinis fundit, sudorem, æque ac urinam leniter promovet. Dosis in adultis est a granis xij. ad dragmam unam. A Chymicis varie præparatur. Usitatus est inter Clinicos illud, quod dicitur depuratum. Antiquissimus in Remedica, & solemnus etiam Priscis fuerat nitri usus. An autem Priscorum nitrum idem sit cum nitro, quo recens utimur, res in dubiis adhuc versatur. Verum, si plura de nitro scire quispiam velit, Donzellum adeat, Ettmullerum, Lemery, cæterosque, qui de nitro ex professo verba fecerunt. Eo præsertim nos utimur, ubi fervor febrilis prætermo- dum excandescat, neque tamen in morbi principio, neque priusquam materia peccans percocta, subacta, ac pene digesta separationis quædam non ambigua præbuerit indicia; siquidem, quum cruda adhuc fuerit, tenuiorem lympham in sudorem, atque in urinam educendo, morborum pervicaciam auget potius,

quam imminuit. Cæterum, si quid unquam in morbis extremis hodiernus aquæ gelidæ, nescio an dicam usus, an satius abusus, profecerit, id sane non modo aquæ facultati, quæ, diluendo, salia intus concreta solvit, eaque egerit; verum etiam nitrosis, ut ita dicam, effluviis, quæ a nive circumfusa, vasis, ubi congelatur; sibi abripuit aqua, adscribendum ducimus.

C A P U T XIII.

De Mania, Cynanthropia, & Lycanthropia.

EX nominis etymologia idem erit maniam dicere, prope ac si *furorem*, sive *insaniam* dicas; neque aliud esse videtur, quam phrenitis sine febre; quæ iccirco vulgo describitur, *delirium esse maxime furens cum alienatione mentis procul a febre*. Quapropter nonnisi febre a phrenitide distat mania. Tanta quandoque vefania aguntur maniaci, ut furibundi hac illac excursitent, fera intus perciti libidine mordendi, lacerandi, dilaniandique, pene ac si canes essent rabidi, lupique rapaces. Quo in casu maniacus vocatur vulgo *cynanthropus*, sive *lycanthropus*. Cynanthropus a cane rabido. A lupo furenti *lycanthropus*. Et quoniam tum, noctu præsertim, in vicis interdum, in compitis, in foris publice, ac temere concursantes debacchantur, vulgata inter mulierculas invaluit fabella de *dæmone canino*, aut *lupino*, vulgo penes nos Italos *lupo manajo*, idest *lupo maniaco*.

Definitio.

Mania, quæ præsens est, facile apprehenditur, quum, qui tali morbo laborant, adeo in fu-

Diagnos-
sis.

rorem plerumque aguntur, ut ferarum in modum efferati sibi obvios immaniter invadant, nec amicis, nec parentibus parcentes; quos audacter aggredi, & lædere dentibus, manibus, pedibusque contendunt, mansuetudinem nonnumquam licet mentiti: atque gestientes exultent, sive ovantes hilaritatem ridendo, saltando, canendo præferre studeant. Interdum mirum in modum corporis exagitant membra. Aspectu interdum turbulenti, æque ac oculorum acie torvi, intenteque, necnon etiam inverecundi, ac meditabundi, aliquid secum mali infensique intus moliri videntur. Vigiliis quantumvis contumacissimas pervigiles plerique citra noxam perferunt. Inedia, licet diutina, aut nihil, aut parum leduntur. Tempestatis inclementiam, omnesque aeris tum diurni, tum nocturni injurias subditi aspernati, vegetioribus, quas non impune provocaveris, viribus pollent &c.

Causa. Non fecus ac phrenitis, ex nostra sententia, confurgit mania ob motum quemdam tumultuarium, ac pene dicam enormem, quo spiritus animales in cerebro per substantiam medullarem ejusdem cerebri, sive centri ovalis temere hac illac vehementer concitati, pravas suscitant cogitationes, ac motus provocant membrorum inconcinnos. Verum, quoniam maniaci haud febricitare solent, inferre non erit abs re, sanguinem in maniacticis immunem ab iis recrementis fore, quæ fermentationem febrilem procreare, & fovere valent. Quin immo potius opinari juvabit, causam, quæ affectionem maniacam proxime inducit, sitam esse in labe quadam organica ipsius

cerebri, qua spiritus animales in eadem cerebri substantia prætermodum incalescunt, ebulliunt, effervescent, & debacchantur. Enim vero maniam ut plurimum insequutam esse habemus aut vehementiores iracundias, aut metum, aut diutinos amores, aut zelotypiam, aliasque mentis impensas sollicitudines, animique emotiones; in quibus, præ cæteris visceribus, cerebrum impensius afficitur, & validius quasi concutitur.

Mania, quæ altas egerit rades, curatu perquam difficilis; quum, quæ in cerebro jam impressa reliquerit vestigia, deleri vix unquam posse, censeamus. Si maniacus ad plures dies pervigil somnum nequaquam sibi conciliare quiverit, id maniam pene insanabilem fore indicat. Desipientia in maniacticis quo major, eo pejor. Cum risu non adeo mala. Cum temeritate, propemodum insolubilis. In maribus sanguine ex hæmorrhoidibus, in fœminis ex pudendis profluente, eam solutam nonnumquam fuisse liquet. *Insanientibus si varices, vel hæmorrhoides supervenerint, insanie solutio*, ex Hippocrate (a). Maniaci non raro vere stulti perenniter fiunt; aut saltem in melancholiam maxime semper proclives, in veram maniam ex intervallo quam sæpissime relabuntur.

Maniacis curandis aer confert temperatus, ad humidum, frigidumque potius inclinans. Vitæ, confert quoque tenuis, humectans, refrigerans, & quandoque subacidus. Motus, corporis videlicet exercitatio, lenis esse debet. Sopor & arte conciliandus. Universæ animi sollicitudines, & præcipue molestæ, qua-

Prognosis.

Curatio.

(a) Sect. 6. aph. 21.

quantum possit, arceantur. Purgationes, nisi placidissimæ sint, abluentesque, plurimum semper nocuisse coniecimus. Sanguis ex partibus infernis emissus furoribus potissimum maniacis leniendis, cohibendisque valde conducit. Conducunt in eundem finem alterantia, quæ diluunt, humectant, emolliunt, refrigerant, ac soporem blande alliciunt. *Blande*, inquam; maniaci quippe, temporis processu, spiritibus exhaustis, in lethargum proni evadunt; qui propterea accersitur, si narcoticis obruantur. Aquam dulcem, vel gelidam, large hauritam mirum in modum hisce in casibus profuisse non semel experti sumus; item & balnea, quæ tamen modice sint tepentia; quum eorum praxin, qui perquam frigida adhibere balnea consueverunt, plane semper improbavimus.

Historia IX.

Quicquid, **L**ucius Eques hispanus, annorum trigintaquinque circiter, optime constitutus, ad temperamentum calidum, humidumque, sive sanguineum vergens, facultatibus florens, lacertosus, fortis, ac vegetus, opipare vesci solitus, ac vino plurimum indulgens, nubilem puellam postquam amore diutino, perditæ non minus, quam plane incassum prosequutus est, desperans omnino, sub exitum æstivi temporis, maniacus evadit. Is quippe delirans, ac plane furens hac illac vel nudus subdio per Urbem inverecunde evagatur. Quoscumque, qui sibi obvii occurrunt, torve intuetur, eosque pugnis, & calcibus aggreditur. Pervigil, diu noctuque neququam quiescit.

Vociferatur, inclamat, conqueritur, sese hinc inde variis in modis exagitans. A febre tamen prorsus immunis optime se habet in reliquis. Non respuit oblata. Alvum de more exonerat. Urinas opportune excernit. Ex quibus omnibus maniacum ex nimio amore factum fuisse Lucium abunde conjicientes, ut maniacum illum tractare cœpimus. Compedibus igitur adstrictus, ac verbera reformidans adstantibus morem gerere tandem edidicit. Dies erat ab initio morbi septima, ubi Lucium ita insanientem curare aggressi, alvo prius, ea, ut insequitur A, ratione, blande soluta, atque hirudinibus recto intestino admotis, ut sufficiens sanguinis quantitas proflueret, ad libras nimirum circiter duas, sivismus. inde, ut aquam gelidam diluculo jejunis faucibus, ad libras octo per vices ex intervallo ad dies plures, quotidie hauriret, constituimus, quam commode, citoque per alvum, atque in urinam egressit. Balneis interim hora ante prandium, & ante cœnam aquæ dulcis modice tepentibus utebatur. A vino prorsus sese abstinuit. Vini vice aquam gelidam cum succo, & corticibus citri non insuaviter paratam; prout ei liberet, quam sæpissime forbebat. Cucurbita, quam vulgo *hispanam* vocant, foliis acetosæ, grossularia, ac vitello, item & albo insimul quassatis ovorum liquore, vescebatur. Victus tenuis licet, non tenuissimus erat; etenim inediam, uti ante jam innuimus, citra virium languorem diu quamvis perferant maniaci, eorum tamen furor, & ferocia humoribus per inediam magis magisque in cerebro extenuatis, veluti per gradus in dies exasperantur. Præter id in ea Lucii adeo

adeo perditte infanientis potius, quam amantis vefania, nihil aliud fecimus. Nihilofecius paulatim subinde femper in melius res procefferunt, ac diebus a curationis primordiis quindecim vix exactis, plane convaluit.

A R̄. Rhabarb. elect. dragm. j., crem. tart. dragm. ij., mann. elect. unc. ij., aqu. comm. q. s. m., f. infus., & macer. S. A., & adde sem. melon. unc. j., f. emuls. solv., colet., & adde mell. hispan. unc. ij., cap. in Aur., cui superbib. per vices ex intervallo opt. aq. comm. lib. viii., & ultra, si libeat.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Opinio
Galeni
ratione
causæ
maniam
efficien-
tis.

VEteres præsertim ex Galeno maniam extare opinabantur a calida cerebri intemperie; quæ penes eos, utpote concitata modo a bile flava assata, modo a sanguine immodice effervescente, prætare potest, ut maniaci vel feroces evadant, vel insana lætitia quasi furentes prætermo- dum efferantur. Flava bilis assata, quæ in cerebrum ex eorum mente assurgit, feritatem in maniacis facit. Sanguis nimium in eodem cerebro excandescens exuberantem hilaritatem producit. In cerebro dicunt, ratione febris, quæ in maniacis haud percipitur; nam si fervor sanguinis adeo vehemens ex cerebro per universas corporis humani regiones effunderetur, fieri minime posset, quin & in eorum sententia febris succenderetur ardentissima. Id autem, quibus motus sanguinis circularis deinceps innouit, non ex facili suaserunt.

ALIÆ ANIMADVER- SIONES PATHO- LOGICÆ.

INter maniacos connumerandi veniunt quoque qui in furorem acti, eam pessimam, quam ex morfu canis rabidi sibi contraxerint rabiem, exercent. Hi vulgo Medicorum *Hydrophobi* nuncupantur; hydrophobia tametsi symptoma, quod ex eo delirii genere suscitatur, denotet potius, quam delirium ipsum, sive rabiem maniacam, unde suscitatur. Etenim tum canes rabidi, tum quilibet alii, quos rabidi canes momorderint, aquam ipsam, quam quandoque sitientes vehementer appetunt, abhorrent, & reformidant. Hydrophobiam quippe dicere idem est, pene ac si dicas, *aquæ metum*. Canes non modo, verum etiam & reliqua omnia animalia, vel homo, talem sibi ex rabie aut ingenitam, aut ab aliis nactam labem, aliis mordendo impertiri valent. Quomodo autem eam impertiantur, id perquam difficile semper fuit exponere. Nihilominus iis nobis assentiri placuit, qui non secus ac viperæ venenum, animalis rabidi virulentam, infectamque salivam, inflicto per morsum vulnere, humoribus infundi, eosque coinquinare, atque universum nervorum genus, aut mox, aut processu temporis lædere arbitrantur. Num autem ex rabidorum recrementis, ex lotio præcipue, ac saliva rabie scedatis, quamplurima venenosa suscitantur animalcula, quæ per cutem dentibus laceram intus in vasa traducta, universam in rabidis perniciem moliantur; id licet a pluribus,

Quid si
rabies e
morfu
rabido-
rum com
tracta, &
quo pa
cto cura
ri debeat

tum

tum Veteribus, tum Recentioribus proferatur, nondum abunde liquet. Liquet tamen, rabiei ex morfu contractæ feminium ad menses, & annos plures, prius quam excitetur, veluti consopitum in visceribus latitare. Quamobrem, ut prænoscat, num quis ex morfu animalis rabidi, rabiem intus exceperit, advertendum est, an animal, quod mordit, rabidum revera fuerit, quæ res cognitu perquam facilis est: ex nausea nimirum, qua canis præsertim tum exculenta, tum potulenta plane adversatur: ex glutinosa, spumeaque quadam, quæ ab ore, & naribus affluenter profluit, materia, ex mœrore, & furore quodam infueto, quo canes rabidi mœsti, macilenti, irrequieti procul ab omni lege debacchantur, torve intuentur, & quemcumque sive notum, sive ignotum, vel ipsos familiares, & domesticos, qui obviam sibi occurrunt, impingunt, & lædunt. Quum rabies in læso inceperit, plurima sese proferunt indicia ex eo, quod qui a cane rabido ictus pridem fuit, citra causam manifestam irascitur, languet, torpet, sibi, atque aliis molestum evadit, varia obmurmurat solus, lucem abhorret &c. At, quum rabies invaluerit, & ut ita dicam, adoleverit, tum ad hæc accedunt convulsiones, phrenitis, mania, hydrophobia, & reliqua, quibus quandoque ferarum, quæ eos infecerunt, immanitatem æmulantur. Raro admodum a cane rabido demorsus, quum labem virulentam jam exceperit, evadit, multoque minus, quum excepta labes intus diu delituerit; ne utique verò tum, quum vulnus morfu inflictum, prius quam venenum una cum sanguine uberrimo pro-

fluente penitus emiserit, cicatricem induxerit. Triduo, aut quadriduo, postquam hydrophobia corripuerit, decedere ut plurimum solet; interdum ardentissime febriens, interdum contractionibus spasmodicis accedentibus, a febre licet profus immunis. Quamobrem, ut vulnus recens labem omnem extrudat, enixe curandum; in quem finem partibus proximis apposite devinctis, & crebro, ac alte scarificatis, cucurbitulæ, quæ contagionem quanto citius educant, apponendæ; saliva interim per morsum cuti ex rabido inhærens, illico abluenda. Vulneri sunt qui postmodum, neque perperam, ut vel ipse opinor, aut theriacam, aut mithridatum, aut cæpas, aut allium, aut rutam hortensem contusam per modum cataplasmatismatis imponunt, aut sonchium, aut flores hyperici, vincæ toxicum, gentianam, & reliqua ejusmodi, quibus vim alexipharmacam adscribunt, cum vino generoso, aut spiritu vini, aut balsamis &c. In quo tamen caute incedendum, ne ulcere rebus præfatis balsaminis immature superimpositis exiccato, virus immissum intus coerceatur; quod, quum semel humores infecerit, tametsi præsidia omnia, etiam validiora, quæ hisce in casibus propinari solent, ingerantur, perquam ægre discutitur. Cæterum quicquid pro febribus malignis resolvendis ante proposuimus, & hic tum intus, tum foris prope modum conveniunt; præter sinapismata, & vesicantia, quæ tamen tum, quum æger diu consopitus lenioribus excitari haud possit, partibus infernis apponere non erit inconveniens. Hisce in casibus præ cæteris ad expugnandam perniciem intus illatam optimo cum successu usi fuimus oleo tum

tum communi, tum amygdalarum dulcium recenti, quod copiose ter, quater, item & quinque in die propinavimus; quo & in Nosocomio S. Jacobi Incurabilium Urbis non modo rabiem, verum etiam & labem a viperæ, ac tarantulæ morfu intus exceptam, prorsus extenuatam non semel vidimus. Haud iniquo finimus animo, ut ex improviseo in aquam frigidam submergatur hydrophobus; fieri quippe potest, ut metu suffocationis incusso, atque universis organorum facultatibus ob talem metum perturbatis, una cum tanta rerum everfione, & virulenta pravitas everfa, ex visceribus tandem expungatur. Sunt qui & ferro insuper candenti partem laceram inurunt, id pro præfenti atque aureo remedio prædicantes; quod tum potiffimum, quum tractu temporis immineat gangræna, non improbandum ducimus. Ne tamen statim fiat, antequam videlicet abunde ex vulnere sanguis effluerit, monemus.

CAPUT XIV.

De Melancholia.

Definitio.

Nihil aliud esse videtur melancholia, quam *delirium*, sive potius *desipientia* quædam tristis, diutina, & contumax, a furore, æque ac a febre prorsus immunis. Melancholia dicta est, non ut vulgo creditur, a mœrore, quem affert, sed ab humore melancholico, unde ortum ducere olim credebatur. Eam cum Veteribus non perperam fortasse describere consueverunt nonnulli, *delirium esse* affirmantes *procedens a phantasmatis melancholicis*, quo, qui detinetur, *mæstis inherens cogi-*

tationibus, neque furens, neque febriens; in mœrore aut continuo, aut prope continuo versatur.

Qui tali morbo tentantur, videntur ut plurimum inertes, mœstis, & procul ab omni vera causa propemodum semper meticulosi. Quinimmo terrificis, intentisque cogitationibus fere semper infixi, & adeo quandoque vitam ipsam pertesi, ut vivere diutius tædio habere videantur, solitudine gaudentes, quam subinde abhorrent. In lacrymas perpæpe sese fundentes, quidnam sibi mali unquam acciderit & ipsi ignorant. Interdum vero ridendo, canendoque maximam mentis inconstantiam in rebus ostendunt. Plerique infomes sunt, mœrentes, inquieti &c.

Ex pravis animi affectibus, quos melancholia inducere consuevit, inferre debemus, eam ab humoribus quibusdam acris, item & crassis, atque, ut ita dicam, vappescentibus exoriri; qui, una cum succo nerveo, nervorum principium stimulent, & spiritus animales intus in cerebro irretire adeo valeant, ut ægrotantes desides, eosque torpidos, irrequietos, morosos, sibi que metipsis exosos, infestosque, amentes, desipientes, necnon etiam in metum, atque mœrorem pronos efficiant. Quo non procul a Veteribus distare videmur, melancholiam fieri sibi suadentibus ab intemperie cerebri frigida, & sicca, sive potius a vaporibus in vasis meseraicis elicitis ab atrabile, atque in modum nebulæ, sive caliginis ad cerebrum provecctis, atque exaltatis.

Inter morbos chronicos pervicaciffimos non injuria recensetur melancholia, quæ curationem hætenus vix admittere quivit

Diagnosis.

Causa.

Prognosis.

vit ullam; quinimmo & curando ea plerumque exulceratur. Hinc Medicorum flagellum, atque opprobrium non immerito passim vocitatur. In epilepsiam quandoque transit, apoplexiam, & paralyfin. Qui melancholia afficiuntur, maniacy passim evadunt; quod vere, atque autumnoprecipue contingit.

ratio.

Aer lucidus temperatus, zephyro, aliisque ventis salubribus perfatus; victus humidus, optimi succi, concoctaque facilis, exiguus, non tamen perexiguus, melancholicis convenit, quum æque ac maxima repletio, diutina iis noxam inferat inedia. Tum quies, tum motus, tum etiam somnus, & vigiliæ cum moderamine alternentur. Lubrica servetur alvus. Hilaritas ægroto, quantum fieri possit, comparetur, & foveatur. Purgationes leniores quamtumvis, nisi necessitas id requirat, plurimum semper nocebunt. Tum, quum materia peccans ex alimentorum recrementis in intestinis congesta chylum coinquinet, ac per venas lacteas una cum chylo in sanguinem immissa, cerebrum turbet, clysteres humectantes, eluentesque, quam irritantes, potius contulisse pene semper cognovimus. Quibus melancholia sanguinis opportune per loca consueta excernendi suppressiones insequuta est, sanguis statim educendus. Cæterum melancholicis, quum id fieri possit, non mederi, satius, quam mederi expediet.

CAPUT XV.

De Affectione Hypochondriaca.

Defi-
tio.

Hypochondriaca in maribus, hysterica in foeminis, nostris saltem temporibus, affectio adeo familiaris, ac pene dicam, Pascoli Oper. Med.

solemnis facta esse videtur, ut ex adultis, qui ab ea immunes prorsus evaserint in Urbe maxime, perpauca nobis innotuerint. Hypochondriaca dicitur ab hypochondriis, hysterica ab utero: a regionibus nimirum, in quibus ejusmodi ægritudinis focum, & fomitem subesse Majores opinabantur. De iis tamen ideo in hac sectione agere inclinatur animus, quia vitio peculiari, aut cerebri ipsius, aut spirituum animalium, succique nervi, eas quoque exoriri potissimum credidimus. De affectione autem hysterica, de qua, quoniam fuisse alibi deinceps dicturi sumus, pauca perfunctorie dumtaxat hic attingam. De hypochondriaca ex professo loqui aggrediar. Affectio hypochondriaca, morbus dicitur quoque flatulentus, id nominis ducens a flatibus, quos ex regionibus, precipue hypochondriorum, suscitare consuevit. Eam describere placet, sensum esse tristem, ac permolestum tum animi, tum mentis, excitatum in organis a spiritibus animalibus, vel a succo nervo nonnihil acri, qui temere hac illac excurrens mordicat, ac lædit membranas tum cerebri, tum cæterorum viscerum, eorum præsertim, qui in hypochondriis delitescunt.

Diagno-
sis.

Nil mirum igitur, si variis quandoque speciebus inter mortales affectio hypochondriaca præludens, ægotantes non modo, sed & clinicos ipsos, saltem in exordio, fallere potuerit; eo quippe morbo detenti de ventriculi gravitate, postquam comederint, modo conqueruntur, modo salivam plurimam expuunt. Cibos mox avide appetunt, & nonnisi quid iis in refectioem denuo propinetur, viribus plane dejectis, acriter intus afficiuntur. Interdum evomunt, atque eructant. Flatibus hypochondria hinc inde obmurmurando

N do

do pervagantibus quam sæpissime leduntur; unde ventris rugitus, inflationes, tensiones, angustia &c. Motibus non raro convulsivis torquentur. Capite laborant, vertiginibus obnoxii. Tinniunt identidem aures. Oculorum aciei tenebræ offunduntur. Valde semper timent &c.

Causa. Ab exposita definitioae liquet, causam, quæ affectiones hypochondriacas proxime inducit, sitam esse in labe quadam; quæ spiritus animales, aut succum nerveum in cerebro præcipue afficit, quæque propterea, spiritibus ita affectis, afficere debet quoque nervorum principium, una & sensorium commune; quod adeo immutat, ut pravis elicitis cogitationibus, angatur animus, & organa lædantur. Hinc est profecto, ni fallor, quod vel in vigore paroxysmus hypochondriacus confestim omnino quandoque resolvatur, tum quum aliis sollicitudinibus majoribus æger improvide pressus, mentis intentionem aliorum inopinato convertere cogatur. Talis affectio impense adeo interdum invaluit, ut a vera melancholia vix distinxeris.

Prognosis. Tardæ nimium solutionis, ac pene insolubilis, quamvis plerumque sine periculo, experientia teste, ejusmodi ægritudo esse solet, & si quandoque cesset, ex facili recidivam patitur. Quum altas egerit radices, diuque sine intermissione sese protraxerit, quum organa prætermo- dum læserit, in maniam, melancholiam, hydropem, hæcticam, paraly- sin, epilepsiam, apoplexiam, aliasque nonnullas hypochondriacas longe pejores affectiones convertitur. Hypochondriam inveteratam, ac, pene dicam, avitam fluxu ex hæmorrhoidibus superveniente plane extenuatam fuisse accepimus.

Etiam si præfata affectio valde contumax sit, pro viribus tamen curandum, ut aut resolvatur, aut saltem mitigetur. Aer iccirco sit temperatus, serenus, purus, tenuis, apertus. Victus confert optimi succi, qui facile in stomacho, æque ac in intestinis subigatur, blande volatilis, humectans, & diluens. Motus hypochondriæ subducendæ longe satius, quam quies, conduxisse semper visus est. Hinc non immerito hypochondriacis suademus, ut, vel in venationibus, vel in palæstra quotidie sese exercent, ut equitent, ut vel itinera in exteris regiones peregrinando suscipiant; quæ res solæ humorem peccantem, qui hypochondriam fecit, frequentissime discusserunt. Laxetur alvus, quæ clysteribus, nisi opportune respondeat, ex simplici aqua hordeacea concitanda. Cætera omnia recreamenta, tum quæ sensum movent, tum quæ sensum minime attingunt, de more, ac per loca consueta debite excernantur oportet. Inter animi affectus hilaritas, sicut hypochondriam penitus non raro delevit, ita mœror, ira, timor, aliæque animi molestæ sollicitudines, eam quam sæpissime progenuerunt. Maxime tamen caveat, ne otiose vivat, qui hypochondriam tentatur, quum nihil sit, quod affectus hujusmodi suscitaret magis, foveatque, quam procul a negotiis, solutam omni fenore, desiderem vitam ducere. Pessimas fuisse semper cognovimus quoque purgationes, quascumque catharticas, neque vena, nisi consuetis suppressis excretionibus plurimum redundet sanguis, hypochondriacis unquam solvenda. Si adstricta sit alvus, & clysteres eluentes incassum inditi fuerint, ad ea confugiendum erit, quæ per os immissa alvum leniter ciunt; hujusmodi

di sunt cassia recens, pulpa tamarindorum, electuarium lenitivum, diatartarum Petri Castelli, pillulæ ex rhabarbaro, aloeticæ, hisque similia, quæ utpotè amaricantia hypochondriæ coercendæ valde conferunt. Non sine optimo successu hisce in casibus in hunc effectum potionem hanc A blande solventem quam sæpissime præscripsimus. Oleum, sive commune, sive amygdalarum dulcium, sive seminum melonum, & multo magis feminum lini, raro admodum, quinimmo & numquam fere, nisi, tum quum aut convulsiones, aut motus spasmodici, aut tormina supervenerint, hypochondriacis præbuimus. Ratio fuit, quod oleosa, & pingua plurimum pene semper eos læsisse, ab usu diutino percepimus: sinimus nihiloscius, opinioni potius, quam morbo, ut medeamur, sinimus, inquam, ut in unctiones, fatus emollientes, & reliqua ejusmodi regioni hypochondriacæ extrinsecus adhibeantur. Ex balneis autem aquæ dulcis, item & ex eadem aqua dulci, præ cæteris nuceriana, adeo abunde epota, ut quamprimum per urinam egeratur, utilitatis plurimum hypochondriacis extitisse, nobis quasi semper innotuit. Dicimus aquæ dulcis; acidulas quippe, thermales, fortioresque martiales noxam contra iis intulisse, ex longa experientia rescivimus.

A ℞. Folior. sen. orient. sin. stipit., crem. tart. ana. unc. ss., rhabarb. elect. scrup. j., aq. nucer. q. s. m. f. infus., & mac. S. A., colet., & adde mell. hispan. opt. unc. ij. cap. in Aurora.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

HYpochondriam inter morbos capitis, qui spirituum ani-

malium, aut succi nervei culpa passim enascuntur, quamvis recensuimus, negare tamen nequaquam aggrediar eam quandoque a læsione viscerum abdominis exoriri haud potuisse; siquidem nos minime latuit, aut bilem ex. gr., aut succum pancreaticum, aut ventriculi, intestinorumque latices adeo quandoque in tubulis obstructis depravari, ut, vel aciores, vel acidiores, ut ita dicam, facti, plexus nerveos in imo ventre sitos irritando, ea omnia, quæ affectionem hypochondriacam constituunt, induxerint symptomata. Quocirca non immerito inter Priscos habemus, qui affectionem hypochondriacam describendo, vitiosam esse tradiderunt humorum colluviem sine putredine, ob coctionem splenis læsam, in ramis venæ portæ, arteriæ celiacæ, & meseraicæ collectam, quæ per vaporem emissum multa, & varia inducere valet symptomata. Quibus in casibus eo magis conveniunt rhabarbarata, amaricantia, chalybeata, eaque omnia, quæ digestionis fermenta corrigunt, obstructions referant, atque humores pravos discutunt. Damus quoque, & concedimus æquo animo, in fœminis affectionem hystericam interdum extitisse quoque ex utero sive proxime, sive remote, ob labem quamdam ab humoribus pravis contractam, concitato; uterus enim, quum per ejus substantiam ex truncis cum aliis partibus communibus plurima dirimantur nervorum stamina, necesse est, ut læsus lædat ex consortio alia nonnulla organa præcipua, quæ, nervis intercedentibus, utero quodammodo innectuntur. At de hoc ex professo non hic, sed inferius, ubi de affectionibus mulierum peculiaribus scribere decrevimus.

impro-
batur
Veterum
opinio,
ratione
loci affe-
cti in
hypochon-
dria,

Non
nper

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Nihil
prope-
modum,
nisi in-
certi, at-
que in-
constan-
tis, de
præfidiis
pro hy-
pochon-
dria ex-
tenuanda
proferre
possumus.

DE præfidiis, quæ hypochon-
driacis affectionibus curan-
dis alii commendare consueverunt,
& nos utique clinicen exercentes
non improbavimus, quibus pro-
pterea hypochondriacos tractando
frequentissime usi quoque fuimus,
nihil hactenus certi, nihil quod
ea in re inconstans, quodque vi-
cibus obnoxium non fuerit, ex
diutinis observationibus a nobis
huc usque factis comparare un-
quam valuimus. Id tantum no-
bis compertum fuit, quicquid hy-
pochondriacis semel profuit, id
postmodum iis pene semper nocuif-
se; quæ res porro effecit, ut a
medicamentis sese prorsus absti-
neant hypochondriacis ut plurimum
suaserimus. Et nihilosecius si quan-
do coacti eos tractare debuimus,

id obnixe curavimus, ne majorem
noxam iis saltem opera nostra in-
tulisset; cæterum vigente paroxys-
mo æstibus hypochondriacis evin-
cendis potio gelida subacida qui-
busdam præfenti fuit remedio; a-
liis calidam, sive ex the, sive ex
caffè; nonnullis decoctionem aut
ex floribus hyperici, aut ex foliis
absynthii, matricariæ, cichorei,
pimpinellæ, ex seminibus citri &c.
Quandoque profuit aqua theriaca-
lis, totius citri, matricariæ, men-
thæ, hisque similia, tum maxi-
me, quum iis solutas immiscuimus
confect. hyacinth., alkerm., &
reliqua ejusmodi, præsertim sine
odore. Profuit interdum aut the-
riaca, aut mithridatum cum con-
serva rosarum in bolos redactum,
quibus non semel cum successu gra-
na aliquot camphoræ addidimus
&c.; quæ tamen omnia, ut ante
jam diximus, quemadmodum non-
numquam profecisse, ita & incas-
sum ut plurimum cessisse cognovi-
mus.

LIBRI SECUNDI

SECTIO SECUNDA.

De Œsophago , Stomacho , Intestinis , Mesenterio , Ductibus chyliiferis &c. , deque iis , quæ ratione partium istarum in corpore humano vitam habente, tum secundum, tum præter naturam exoriri possunt.

CAPUT I.

De Œsophago , & Stomacho.

Describitur œsophagus. Vid. Tab. V. Fig. V.

Oesophagus, stomachus, æque ac intestina, nonnisi ductum quemdam longissimum, sive fistulam quamdam musculosam infimul constituunt; quæ a faucibus ad podicem usque producitur, non recta; sed per varios ambitus, atque anfractus sese hinc inde circumflectendo, varios tubos, varios meatus, variosque recessus in cavo abdominis condit. Oesophagus est fistula, qua ab ore in cavum ventriculi tum esculenta, tum potulenta descendunt. Originem ducit a faucibus, ibique pharynx nuncupatur a Græcis, idest gula. Exinde per faciem gulæ posteriorem, hoc est a parte posteriori trachææ, recta fere ex thorace in abdomen descendit. At, diaphragmate perforato, ventriculo aptatur, cui e latere sinistro inseritur, atque orificium ejus sinistrum, vulgo superius, compingit.

Describuntur parietes œsophagi.

Parietes œsophagi organici sunt, neque ubique sibi similes. Organici, quum nonnisi per ipsos de Pascoli Oper. Med.

glutitio fieri queat. Non ubique sibi similes, tribus enim conflantur tunicis, quæ fibras, & vasa diversi generis habent. Varias quoque glandulas habent, minimas quamvis, admodum insignes. Membrana exterior tendinea est, & pellucida. Media carnea, & crassior utique, fibris pollet in homine duplicis generis, rectis, & anularibus. Rectæ a principio ad finem usque œsophagi recta descendunt. Anulares, quæ interiores sunt, priores ad angulos rectos secant, perinde ac si totidem essent anuli æquidistantes. Membrana œsophagi interior nervea videtur, quum pluribus ubique nervorum perquam exilibus implicetur staminibus. Exterior, & interior dicuntur communes, utpote quæ solæ a partibus producuntur proximis. Media, quoniam œsophago peculiaris censeatur, peculiaris dicitur. Facies interior tunicæ interioris perexigua quadam superinducitur lanugine; quæ humorem exudat oleosum, ut facilius sit deglutitio. Humor iste oleosus a glandulis depluit minimis ad radices villorum lanuginis existentibus:

Arterias habet œsophagus a ca-

Vasa œsophagi.

N iij

ro.

rotidibus, necnon etiam ab eodem trunco aortæ proxime descendens, & a bronchialibus. Venas ad jugulares emittit. Nervulos sibi comparat a pari sexto; apud nonnullos a propagini- bus quoque paris vagi. Posterius œsophago, prope quintam circiter thoracis vertebram, incumbit corpus quoddam glandosum usus incerti; quod in aliis duplici constat glandula, triplici in aliis, in aliis quadruplici &c. Per substantiam corporis istius transeunt lymphæ ductus, qui a partibus finitimis in ductum thoracicum, de quo mox, tendunt.

Ufus
œsopha-
gi.

Oesophagus, tamquam infundibulum, esculenta, non minus quam potulenta in cavum immit- tit ventriculi, deglutitionis ope. Quinimmo quicquid intus stoma- cho infensum est, foras vomitu quandoque ejicit. Deglutitio, & vomitus fit, ope non modo membranarum œsophagi, quæ plu- ribus varii generis, uti diximus, fibris texuntur; verum etiam mu- sculorum pharyngis, quæ triplici proinde gaudet musculorum pari, ac uno sphinctere.

Descri-
buntur
musculi
pharin-
gis.

Musculi primi paris dicuntur *Cephalopharyngei*. Secundi paris, *Sphenopharyngei*. Tertii paris, *Sty- lopharyngei*. Sphincter œsophagi, *œsophageus* vocatur. Cephalopha- ryngi originem ducunt a confinio cervicis, ibi ferme, ubi cranium posterius superiori cervicis verte- bræ incumbit. Inde recta descen- dunt in partem pharyngis posticam, cui firmiter inhærescunt. Sphenopharyngi in proximo e regione posteriori palati, deorsum inde utrinque sese producen- tes, oblique exoriuntur a proces- sibus aliformibus ad latera pha- ryngis; perque ea explicantur, atque absumuntur; non secus ac *stylopharyngi*, qui proveniunt

a processibus styloformibus ad ba- sin cranii ex utroque latere pro- fecti. Per musculos præfatos at- tollitur una & explicatur pharynx, ut alimentis immixtis inhiando, ea ab ore commode excipiat, com- prehendatque. Oesophagus fi- brarum ductu obliquo, eoque in- flexo, pharyngem circumdat, atque arcte adhærens cartilagini- bus laryngis, sphincteris munere fungitur: œsophagum videlicet, sive potius pharyngem contrahit; quo pharynx alimenta prius com- prehensa ulterius urgeat in mea- tum œsophagi; qui, quum a pri- mo ad ultimum subinde, fibris adjuvantibus, attollatur prius, & explicetur, mox contrahatur, motum quemdam peristalticum, sive vermicularem provocat; cu- jus causa a faucibus per œsopha- gum in cavum ventriculi sensim alimenta descendunt. Id proprie *deglutire* dicitur. Motus præfatus œsophagi vermicularis non semel invertitur, a stomacho nimirum ad fauces. Tum vomitum adju- vat, de quo inferius.

Stomachus est sacculus mem- branaceus in imo ventre condi- tus, idest in epigastrio, versus hypochondrium sinistrum, sub diaphragmate, inter hepar, & lienem; ubi ab œsophago inges- ta sibi congregat alimenta, ea- que continet, digerit, conco- quit, atque extenuat. Figuram quodammodo oblongam, & qua- si teretem habet, qua tibiam u- tricularem æmulari solet. Dupli- ci pervius est orificio. Alterum superne sinistrorsum. Alterum in- ferne dextrorsum. Illud nomine caret. Hoc dicitur *pylorus*, si- ve *janitor*. Orificium ventriculi superius, cui adnectitur œsopha- gus, amplius est, quam inferius; anularibus tamen fibris circumda- tur carneis, quibus adeo coarcta-

Descri-
bitur
ventri-
culus.

tur,

tur, ut nonnisi ab alimentis, quæ, vel proprio concidunt pondere, vel deglutitionis nisu in cavum intruduntur ventriculi, explicari queat. Pylorus fibris clauditur rectis, vel oblongis, anularibus, & transversis; quibus arctissime clauditur; non adeo tamen, ut solutis, pressisque alimentis, transitum deneget ad intestina. Intus paullulum adeo reflectitur in cavum ventriculi, ut valvulæ munus quodammodo præstet. De orificiis ventriculi præfatis in superioribus non ita pridem monuimus, alterum tametsi vulgò dicatur superius, alterum inferius, in eadem abdominis sublimitate utrumque disponi.

Describitur ventriculi structura.

Nihil aliud esse videtur stomachus, præterquam œsophagus productus, explicatus, atque in capacitatem maximam coaptatus. Eisdem iccirco cum œsophago tunicas habet. Media tamen carnea ordine pollet fibrarum triplici; nam præter rectas, atque anulares, fibras habet quoque transversas, quæ producuntur a plexu quodam fibrarum ab uno in alterum orificium per regionem ventriculi supernam recta excurrentium. Tunica interior nervosa longe amplior, in rugas ubique complicatur; quibus, ex omnium prope consensu, distractas sibi, ut ita dicam, abripit, nonnullas alimentorum portiones, easque comprehendit, retinetque, ut facilius digerantur. Tunica hæc nervosa crustam intus habet, in brutis saltem, villosam; ideoque tunica villosa nuncupatur. In brutis saltem diximus, quum in corpore humano, loco crustæ illius, mucor tantum glutinosus deprehendatur. Crusta villosa amota, detegitur ubique glandularum congeries minimarum, quæ faciei ventriculi interiori undequaque insi-

dent; quæque vasculis suis excretoriis inter villos hiantibus in cavum ventriculi laticem quemdam expuunt salivalem, qui dicitur *fermentum ventriculi*. Id laticis acrius inedia factum, plexus ventriculi supernos mordicare creditur, & famem identidem procreare.

Arterias sibi comparat ventriculus a cœliaca. Venas a porta. Nervos a pari vagò. Inter præcipuas digestionis officinas ab Anatomicis universis recensetur ventriculus. Hanc in ventriculo per *coctionem* fieri caloris ope innati non modo ipsius ventriculi, verum etiam viscerum finitimorum, hepatis præcipue, sibi quondam suaferunt Majores. At, quum calor ventriculi nusquam adeo intendi, atque extendi percipiatur, ut alimenta paulo prius ingesta, tam brevi solve, atque in chylum vertere queat, talis Veterum opinio jamdiu plane obsolevit; aliamque longe minus improbandam temporibus fere nostris protulerunt Recentiores, id operis absolvi fermentationis beneficio rati. Latex enim ille, de quo mox loquuti sumus, tamquam menstruum solvens, ex eorum sententia, intime subit alimenta, eaque solvit, digerit, comminuit, conficit, extenuat, ac motum proinde alimentorum intestinum inducit, qui dicitur *eorum* fermentatio, & qui propterea calorem adauget ventriculi; adeo ut fieri possit, ut in coctione alimentorum, ventriculus calefiat potius ab alimentis, quæ digeruntur; quam ut alimenta digerantur a calore innato, qui ventriculo fovetur.

Describuntur vasa ventriculi.

Effervescentibus, uti ante jam diximus, in cavo ventriculi alimentis digerendis, tenuiores, volatilioresque exaltantur particulæ;

Describitur munus ventriculi.

quæ in ventriculum sublimen e-
vectæ, orificium ventriculi supe-
rius laceffunt, per œsophagum ad
fauces attolluntur; easque velli-
cant, una atque exiccant. Hinc
sitim excitant; eum nimirum sen-
sum, five eam molestiam, qua,
ut frigida, atque humida exopte-
mus, adducimur; ut ea videlicet
ingeramus, quæ nervorum velli-
cationem sistunt, salia eluunt,
membranas arefactas humectant,
& sitim extinguunt; quæque in-
super ingesta magis magisque sol-
vunt alimenta, eaque fluidiora fa-
ciunt, ut facilius per pylorum ex
ventriculi cavo ad intestina dela-
bantur.

C A P U T II.

De Intestinis.

Descri-
buntur
intestina.
Vid.
Tab. V.
Fig. V.

UT ventriculum esse diximus
œsophagum productum, &
prolatatum, qui in capacitatem ma-
ximam aptetur; ita & intestina ni-
hil aliud esse dicendum ducimus,
quam ventriculum in fistulam con-
tractum extenuatumque; quæ per
varios gyros, & circuitus hinc in-
de inflexa, ad podicem usque pro-
ficiscitur; qua sordes a chylo se-
cretas statis temporibus egerit.
Longissima ideo sunt intestina, &
plurimas cellulas, plurimosque ha-
bent anfractus, ut in iis commo-
dius quicquid ingeritur, commo-
retur, digeratur, subigatur, ex-
tenuetur. Universum fere implent
abdominis cavum a fundo ventri-
culi ad regionem usque pubis; ac
mesenterio colligata vertebris su-
perioribus lumbaribus suspendun-
tur proxime sub diaphragmate.
Sunt ventriculus in fistulam pro-
ductus, quam iisdem fere consistit
tunicis, non absimili crusta villo-
sa intus obductis. Sub crusta de-
litescunt racematim acini glando-

si, qui eructant inter villos suc-
cum quemdam intestinale, hu-
morem scilicet fermenti haud ab-
similem ventriculi. Adipe quodam
obliniuntur foris. Mucorem intus
habent adversus contentorum acri-
moniam.

Ductus intestinorum, mesente-
rio solutus, septies circiter homi-
nis, cujus sunt intestina, æquant
longitudinem, quinimmo & non
raro superant. Dividuntur ab A-
natomicis in sex veluti partes,
quarum tres superiores, dicuntur
intestina *tenuia*, quum eorum pa-
rietes longe graciliores deprehen-
dantur. Inferiores contra, quo-
niam eorum tunicae crassiores sunt,
crassa nuncupantur. Ex tenuibus
primum, quod a pyloro produci-
tur, *duodenum* vocatur, cui suc-
cedit *jejunum*. Mox *ileum*. Ex
crassis primum est *cæcum*. Hoc
insequitur *colon*. Ex colo profici-
scitur *rectum*, quod recta in podi-
cem definit.

Duodenum nomen sibi compa-
ravit a longitudine, quæ ad digi-
tos pene duodecim transversos pro-
ducitur, Capacitatem habet ma-
gis angustam, quam reliqua inte-
stina. Oritur a pyloro. Mox re-
cta fere deorsum vergit ad poste-
riora sub fundo ventriculi, ver-
sus renem dexterum pancreati ad-
hærens. Vertebris alligatur lum-
borum, renique sinistro ligamen-
tis membranaceis. Inde paullu-
lum excurrit, definitque, ubi in-
cipit jejunum.

Jejunum alterum dicitur intesti-
num non alia ex causa, nisi quod
ejus meatum ab omni chylo va-
cuum ut plurimum observemus:
id tamen nescio an ob vasa la-
cteæ plurima, quæ chylum om-
nem confestim absorbent, an quia
bilis, quæ delabi cernitur ab he-
pate per choledocum ex duodeno
in cavum jejuni, tunicas ejus in-
te-

Intesti-
norum
disting-
ctio.

Descri-
bitur
duode-
num.

Descri-
bitur je-
junum.

teriores acriter irritando, alimen-
torum transitum accelerat ad re-
liqua intestina, an aliis ex causis
adhuc nobis occultis. Ejus longi-
tudo ad palmos producitur duode-
cim, vel tredecim. Latitudo in
adultis est unius digiti circiter trans-
versi. Pluribus intorquetur gyris
sub pancreate prope spinam in re-
gione umbilicali, & maxime ver-
sus latus sinistrum. Denominari
incipit a primo intestinorum cir-
citer inflexu ad terminum usque,
ubi livescere incipiunt intestina,
eorumque meatus angustior fieri;
ibi enim proprie incipit ileum.

Quid Tunica interior jejuni longe am-
nt. val- plior, quam exterior; hinc intus
ulæ in- complicatur ex æqualibus inter-
stino- vallis, valvulas formans semilu-
m con- naves, sive conniventes, quæ pro-
ventes. inde ubique in meatu jejuni occur-
runt. Conniventes a Kerkringio,
qui eas primus detexit, ideo dice-
bantur, quoniam orbem suum non
adeo complent, ut cavum peni-
tus occludant. Nil aliud præsta-
re videntur tales valvulæ, quam
ut alimenta aliquantulum deti-
neant, ne ad reliqua intestina de-
labantur indigesta.

Descri- Ileum, vel ileum a pluribus gy-
tur ris, quibus in orbem per abdo-
eum. men varie circumvolvitur, *vol-
vuli*, penes nonnullos, sibi quo-
que peperit nomen. Color ejus li-
vescens, ac luridus apparet. Lon-
gitudinem palmos viginti semper æ-
quat; quinimmo & non raro su-
perat. Hinc longissimum est, ta-
meti latitudo digitorum vix trans-
versum excipiat. Producitur sub
umbilico per regiones iliacas, hy-
pogastrium, & inguina. In late-
re dextero sursum reflectitur, &
non procul ab exordio e latere in-
hæret intestino crasso. Ileum non
ita firmiter, uti reliqua intestina,
mesenterio alligatur; iccirco levi
de causa ex processibus peritonæi

ad scrotum delapsum, herniam
facit intestinalem.

Ab ileo extremo producitur co-
lon, quasi *Kilon*, idest cavum,
amplissimum sane intestinum duo-
bus contractum ligamentis, quo-
rum beneficio cogitur ubique, &
in cellulas coarctatur, quibus in-
cocta diu sustinet alimenta, ne
chyli reliquæ una cum sordibus
egerantur. Longitudinem habet
palmorum octo, vel novem. Prin-
cipium coli appendice quadam,
sive sacculo membranaceo inter-
cedente vermiformi, qui dicitur
intestinum *cæcum*, reni dextero
adnectitur. Colon ex rene dexte-
ro sursum tendit ad hepar ductu
obliquo. Dehinc transversim sub
fundo ventriculi procedit ad renem
sinistrum. Lienem adhæret, sese
postmodum producit per abdo-
men universum. Mox plerum-
que contractum descendit, & af-
cendit versus finem ossis sacri,
ubi in literam S inversam velu-
ti circumflexum, extremum in-
testinum, rectum nimirum, pro-
generat.

Descri-
bitur co-
lon.

Colon supremum, digito cir-
citer transversum, ileum extremum
duplicatum intus excipit; quod
proinde laxè propendens in ca-
vum coli, valvulæ munere fun-
gitur; siquidem deprimitur ab a-
limentis, quæ irruunt a tenuibus
in crassa, quibus propterea transi-
tum facilem præbet. Erigitur con-
tra, atque erectum, valide se-
se apponit, ne alimenta a cras-
sis retrocedant in tenuia. Id præ-
cæteris inclutus non ita pridem
observavit Bahuinus; a quo ic-
circo *Bahuini valvulæ* sibi nomen
vindicavit. De hac valvula tem-
poribus nostris, inter celebres
potissimum Sectores hodiernos,
Blanchum Taurinensem, & Mor-
gagnum Professore Patavinum,
variæ, ac valde discrepantes in-
sur-

Quid sit
Valvula
Bahuini.

surrexerunt opiniones. Cæterum colum principio crassius, ac perangustum fuisse Veteribus item innotuit, a quibus cœcum propterea dictum fuit. Id sane ab iis melius quam a Recentioribus factum fuisse arbitror, quibus præfatam coli vermiformem appendicem eo nomine insigniri placuit, quæ revera nec intestinorum processus, nec intestinum proprie dici mereretur.

Quid sit
intesti-
num cœ-
cum pe-
nes Re-
centio-
res.

Appendix ista ideo a Recentioribus cœca nuncupatur, quod uno quamvis extremo, quo colopaptatur, in idem aperiatur colum; altero tamen impervia est. Appendicis longitudo digitorum quatuor, aut quinque esse solet. Proficitur, uti diximus ex latere coli. Exinde peritonæo intercedente, quin mesenterio nullibi alligetur, laxè injungitur reni dextero. Perexiguam habet capacitatem, in adultis vacuum omnino, in recens natis fordibus intumescens: quod contingere quoque in plerisque brutorum accepimus, & vidimus.

Descri-
bitur in-
testinum
rectum.

Sub finem coli descendit rectum. Ab osse sacro inter peritonæum ad anum recte profequitur. Longitudinem sesquipalmi non superat. Latitudo ad digitos tres fere transversos explicatur. Parietes longe crassiores sunt, quam in reliquis intestinis. Quinimmo ei superinducitur involucrium quoddam fibrosum, ut pro fœcibus excludendis facilius contrahatur. Intestinum rectum extremum musculo ad podicem circumducitur sphinctere, & binis fulcitur musculis elevatoribus. Sphincter ani carneus est, & fibris, quibus pollet anularibus, orificium recti intestini inferius ita constringit, atque ambit; ut substantiam internam intestini recti in plicas varias commode con-

trahat, quæ tamen levi ex causa explicari possunt. Undequaque circumligatur partibus proximis; &, ne nobis nolentibus proprio elabantur pondere intestinorum sordes, podicis orificium firmiter arctat. Musculi elevatores originem ducunt a ligamentis ossium pubis; ex quibus utrinque descendentes ad latera ejusdem intestini recti usque ad extremum, sursum attrahunt intestinum fœcibus exclusis, ne, præ nisu nimio, ejus insequatur procidentia.

Intestinorum membranæ a truncis proximis vasa cujuslibet nanciscuntur generis, & præsertim a truncis meseraicis, necnon etiam a splenicis, sive a porta venas præcipue hæmorrhoidales; quarum pleræque per substantiam carneam internam, atque externam intestini recti ad podicem usque dirimuntur.

In cavo intestinorum, alimentorum digestio perficitur, paulo prius in ore, & in ventriculo inchoata, ut chylus tandem a fœcibus secernatur. Chylus per venas lacteas ad glandulas fluit meseraicas. Fœces per anum egeruntur. Dicitur chylus succus alimentorum crassiusculus, sive pultaceus lactis non absimilis, qui coctis, digestisque alimentis, tum in ventriculo, tum in cavis intestinorum anfractibus, pro sanguinis proxima, aliorumque fluidorum remota, ac cæterarum partium solidarum educitur opportuna refectione. Pars chyli adhuc magis defœcata, proprie ab Anatomicis vocatur *chymus*.

Digestio in cavo intestinorum perficitur, ope non modo succi intestinalis, verum etiam bilis, succique pancreatici; qui ex ductibus suis peculiaribus ab hepate, & a pancreate sub finem inte-

Vasa de-
scribun-
tur,
quæ pe-
membra-
nas inte-
stino-
rum di-
stribuun-
tur.

Quid sit
chylus
& chy-
mus.

Succi
quorum
ope di-
gestio in
intestini-
perfici-
tur.

stini duodeni, ut mox dicendum, immittuntur.

Quomo-
do chy-
lis a
ordibus
intest-
inis fe-
runtur.
Unde
ove-
at in-
estino-
m
essio,
con-
stio.

Ideo chylus a fœcibus secernitur, quia contractis, & undique pressis intestinis, succus chylosus, utpote tenuior, venas subit lacteas; tum quam reliqua interea pars crassior ulterius provehitur, intruditur, atque propellitur per anfractus intestinorum, donec in massam fœtidam compressa, atque coacta per anum excludatur.

Intestinorum contractio vermicularis provenit a structura tunicarum fibrosa; fibris quippe a principio ad finem sese contrahentibus, & ipsa paulatim subinde contrahuntur intestina. Pressio provenit a musculis imi ventris, præcipue diaphragmatis, qui identidem contracti comprimunt inter viscera abdominis eadem intestina, a quibus propterea & chylum, & sordes exprimunt. Chylus utpote qui tenuior, per oscula minima parietum, ductus subit chylicos. Sordes, utpote quæ crassiores, ex alvo dejiciuntur.

CAPUT III.

De Mesenterio, Ductibus chylicos, Ductibus lymphaticis, & de Glandulis meseraicis.

Descri-
tur
mesen-
terium.
Vid.
ab. V.
g. IV.

Mesenterium, ea scilicet membrana adiposa, admodum lata, cujus interventu sibi mutuo colligantur intestina, & prioribus vertebris lumbatibus suspenduntur, nihil aliud est, præterquam substantia peritonæi duplicata, quæ duplicem constituit membranam, & inter utramque vasa excipit, cujuslibet generis, ac minimas condit glandulas inæquales adipe plurimo circumseptas.

Quid
oprie
mesen-
terium, &
mesoco-
n.

Solutum ab intestinis, atque explicatum mesenterium, figuram perhibet quodammodo orbicula-

rem, cujus diameter vix superat longitudinem duorum palmorum; ejus quamvis circumferentia ob fimbrias creberrimas, plurimasque plicas, longe ultra extendatur. Oritur circa primam, tertiamque lumborum vertebram, nexu valde angusto, eoque firmo. Mox explicatur, sive potius circumvolvitur per universum fere intestinorum ambitum. Superne, ea nimirum parte, qua intestinis adnascitur tenuibus, crassius est, & proprie nuncupatur penes nonnullos *meseraum*, sive *membrana lactea*, ob innumeros pene, qui per ejus substantiam effunduntur, chyli ductus. Inferne, qua adhærescit intestinis crassis, longe tenuius objicitur, diciturque mesenterium, necnon etiam a colo, cui præ cæteris accrescit, *mesocolon*.

Vasa, quæ dirimuntur per mesenterii substantiam, sunt arteriæ, venæ, nervi, ductus lymphatici, ductus chylicos, ductusque adiposi; quæ per mesenterium quaquaversum adeo implicantur, ut, pinguedine intercedente, rete adiposum admodum varium intexant. Inter vasa glandulæ sparsim hinc inde, quæ dicuntur *meseraicæ*, occurrunt. Numero sunt incerto. Figuram admodum variam habent. Earum maxima ab *Asellio*, qui de glandula hac verba fecit primus, *pancreas Asellii* nuncupatur; quam in canibus passim, numquam tamen in homine hæctenus observare licuit. Membrana foris, inter adipem plurimum vestiuntur singulæ. Glandulæ quamvis dicantur ab *Anatomicis*, veræ tamen nec videntur, nec habendæ sunt glandulæ, quinimmo receptacula quædam fibrosa mentiri potius solent, quæ chylum excipiunt a venis lacteis, una & lympham

Descri-
buntur
vasa, &
glandu-
læ me-
senterii.

a va-

a vasis lymphaticis, quæ a partibus proximis proficiscuntur.

Quid sint proprie vasa lactea, sive ductus chyliiferi.

Vasa lactea palam fecit Asellius inelytus Anatomicus, anno Domini 1622. De iis tamen inter Priscos sermonem habuit Erasistratus, qui vasa hujusmodi se observasse, præmonuit, in hædis lactantibus; ea tamen pro ductibus venosis lacte saturatis accepit, & promulgavit. Sunt tubuli perquam exiles, pellucidi, qui egrediuntur ab intestinis præsertim tenuibus, pluribus distractis minimis radicibus, a quibus in truncos conveniunt majusculos, qui per mesenterii substantiam ad glandulas producuntur meseraicas minores. A meseraicis minoribus alia egrediuntur vasa lactea, quæ pergunt ad meseraicam majorem in canibus, ad pancreas videlicet Asellii. Pancreas Asellii alia emittit vasa lactea in chyli capsulam communem. Quo fit, ut vasa lactea, sive ductus chyliiferi, qui proxime ab intestinis proficiscuntur, dicantur *primi generis*; reliqui, qui a glandulis meseraicis minoribus egrediuntur, vocentur *secundi generis*; qui autem a pancreate Asellii, dicantur *tertii generis*.

Structura peculiaris lymphaticorum.

Parietes lacteorum una dumtaxat constant membranula perquam tenui, fibrosa, quæ ob tenuitatem maximam, nisi chylo plurimo turgeant, oculos fugit. Tum quum turgent, oculis non modo apparent ductus chyliiferi, verum etiam noduli ubique, si vel leniter comprimantur. In nodulis minimæ occurrunt valvulæ semilunares, quæ chyli regressum denegant. Chilo quandoque plane carent, chylique loco, tum lympham vehunt. Ex quo factum fuisse videtur, ut inter Sectores quispiam opinaretur, ductus lymphaticos omnes, qui per mesen-

terium dirimuntur, ductus esse chylicos; perperam tamen, quum anno Domini 1652. ad oculos patefecit Bartholinus, vasa lymphatica, quæ ab hepate, liene, aliisque partibus proximis tendunt in chyli capsulam, nequaquam esse chylica, verum mere lymphatica; quum per ipsa minime fluat chylus, sed lymphantum, quam a partibus suscipiunt proximis, ut ad chyli capsulam deferant.

Vascula lymphatica tenuissima sunt, & pellucida, non secus ac chylica. Valvulis longe frequentioribus muniri solent. Hæc quoque temporibus fere nostris detecta sunt. Originem ducunt a glandulis, ut probabilius videtur, ab iis præsertim, quæ sitæ sunt in visceribus, in articulis, & potissimum in intestinis crassis, a quibus uberrime proficiscuntur vasa lymphatica. Desinunt tamen, vel in venas jugulares; vel in capsulam chyli, vel in glandulas meseraicas. In venas jugulares desinit pars lymphaticorum maxima, quæ proveniunt a partibus supernis. In capsulam Chyli, necnon etiam in glandulas meseraicas, quæ a partibus infernis. Tum in venas jugulares, tum in chyli capsulam, tum in glandulas meseraicas lympham devohunt: humorem videlicet aquosum, perquam tenuem, defœcatisimum ut plurimum, subdulcem; qui per glandulas, uti opinor, a sanguine secernitur arterioso. In venis jugularibus sanguinem solvit crassum. In chyli capsula, glandulisque meseraicis chylum solvit, diluitque, ut sanguis, una & chylus per vasa peculiaria fluere facilius queant.

Quid sint proprie vasa lymphatica eorum que principium finis, usus.

CAPUT IV.

De chyli Capsula communi, ductuque thoracico.

CHylum ab intestinis deferri ad hepar per venas meseraicas emulgentes, ut in sanguinem verteretur, opinabantur Anatomici ad micu ad tempora usque Pecqueti Sectoris inclyti; qui anno 1651. chyli capsulam communem detexit, sive chyli receptaculum, sive cystemam chyli, ostendens chylum ab intestinis progredi per venas lacteas primum ad glandulas meseraicas minores, mox ad pancreas Afellii, in canibus saltem, tandem ad chyli capsulam; a qua per ductum thoracicum ascendit ad venas subclavias, ut una cum sanguine refluxo rapiatur in auriculam cordis dexteram.

Quod ad structuram attinet receptaculi, plurimum variant Scriptores. Alii nobis capsulam hanc ostendere consueverunt, tamquam sacculum membranaceum, oblongum. Alii, tamquam congeriem spongiosam, sive cavam trium, quatuorve glandularum, quæ racematim uniuntur vasis chyliferis, & lymphaticis intercedentibus. Glandulas hæc a situ *lumbarès* vocant nonnulli. Dissentio tamen inde exorta videtur, quod chyli capsulam in variis animalibus diversi generis pervestigaverint Sectors. Quicquid tamen dictitent, unanimi fere consensu in hoc conveniunt omnes, eam receptaculi munere fungi. Vertebris prioribus lumbaribus adhæret inter utrumque diaphragmatis extrremum posterius tendineum; quo fortasse identidem compressa, chylum, una & lympham con-

tentam majori nisu in ductum thoracicum exprimit.

Ductus thoracicus emergit a capsula tribus ut plurimum, quatuorve minimis radicibus. Exinde per dorsum, in latere tamen sinistro, inter costas, & truncum aortæ descendentem, pleuræ inhærens, sursum recta ascendit versus claviculam sinistram, modo unico, modo pluribus ramusculis, quibus hiat in truncum sinistram venæ subclaviæ; ut chylum a capsula deferat in sanguinem, ac per sanguinem ad cor. Structura ductus thoracici non multum differt a structura lymphaticorum. Longe tamen major plerumque deprehenditur. Valvulas habet quoque semilunares ad oscula usque extrema, ne chylus per ductum thoracicum retrofluere possit in cystemam.

Quamvis fidenter affirmant nonnulli, chyli capsulam, ductumque thoracicum reperiri non posse cultro anatomico, saltem in homine; ipse tamen vel in cadavere humano non semel oculis meis partes hæc percepi, atque in Theatro anatomico celeberrimi Urbis Archigymnasii palam exposui.

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ.

CHylus est, qui una cum sanguine immixtus, eundem sanguinem, ac per sanguinem, reliquos omnes alit humores: quinimmo & partes ipsæ solidæ humani corporis vitam habentis exsuccæ, atque excarnes processu temporis evaderent, nisi, ab humoribus chylo resectis jugiter sibi noctæ alimoniam, eundem chylum in sui substantiam, aut proxime, aut remote converterent. Chylus itaque concresecat quo-

Principium, finis, & situs ductus thoracici.

Ductus thoracicus vel in cadavere humano seculo oculis quandoque obversatur.

Quid sint siccitates, & humiditates, ratione nutritionis, in sensu Galeni, & Avicennæ.

quodammodo, necesse est, atque, ut ita dicam, in substantiam solidam fixetur; secus enim organorum solidam compagem construere nequaquam posset. Id operis Veteres absolvi *exiccatione* opinabantur. Quapropter septimo methodi capite VI. quatuor exiccationis gradus effecit Galenus, quos *siccitates* appellavit; quibus subinde totidem humiditatis gradus opposuit Avicenna, eosque iccirco *humiditates*, sive *humores secundarios* ei appellare placuit. Succus quippe alibilis, ex illius sententia, partibus appositus, veluti per gradus, sensim exiccatur; quorum primum haud nominavit, rorem alterum dixit, gluten tertium, cambium quartum. Hinc quatuor esse constituit humores secundarios, *innominatum*, *rorem*, *gluten* & *cambium*. Secundarios vocat, quum nihil aliud sint profecto, præterquam succus alibilis varie immutatus, qui ab humoribus primariis, uti antea jam innuimus, provenit, sive ab eodem chylo, sive a sanguine, sive a fero, sive a succo nerveo, sive a reliquis, si qui adsint humores, quibus corporis organa irrigantur, qui *primarii* nuncupantur. Nos igitur cum Veteribus quoque secundarios humores appellare non dedignabimur, qui a primariis procedunt, singulis quibusque partibus alendis *peculiariter* idonei: idest secundarios appellabimus succos omnes alibiles, qui in partium solidarum alimoniam, aut cedunt, aut proxime cessuri sunt. Ex his humor dici potest innominatus, sive insitus succus alibilis; qui in extremis tubulis adhuc continetur, & qui quamprimum abire debet in substantiam partium alendarum, levissime tamen immutatus. Ros, quum ab extremis tubulis continenti-

bus excidit, & partes subit alendas, quas quodammodo principio irrorat. Gluten, quum in partibus alendis ita exiccatur, ut nonnihil concreascit. Cambium denique, quum plane concretus, atque in substantiam partis alendæ conversus ei omnino assimiletur. An autem ros, vel succus, præfatus alendo idoneus, a vasculis excidat extremis, ut partes alendas reficiat, iisque revera extra vasa adhæreat, nobis nondum decernere datum est; quibus anatome, & accurata sectio, partes universas corporis humani solidas nihil aliud esse jamdiu patefecit, præterquam variam tubulorum unionem, congeriem, plexum, aut compagem, in quibus propterea, ut vivant, humores indefinenter in gyrum moveri debent. Præter humores primarios, & secundarios adsunt etiam supervacui, qui barbæ dicuntur *excrementitii*: hujusmodi sunt, qui partes alendas, tamquam effœti, alere nequaquam valent; atque adeo tamquam non congrui, extra corpus humanum vitam habens egerantur necesse est. Hinc dicimus bilem excrementitiam, melancholiam excrementitiam, serum excrementitium, & pituitam excrementitiam, prout, aut hunc, aut illum saporem, & colorem præferant. De quibus id tantum innuere abunde erit, eos ut plurimum, tum in ventriculo, tum in meatibus intestinorum ex alimentis, vel pravæ indolis, vel perperam digestis, elici & cumulari.

CAPUT V.

De Anorexia, sive de fame dejecta.

Alimenta, quibus in sui refectationem quotidie quisque inter-

Distribuitur materia in hac sectione tractanda.

ter mortales vescitur, salivæ, ac dentium ope, in ore prius confecta, ac inde per fauces deglutita, ex œsophago, ut ante jam innuimus, in ventriculum descendunt; ubi iterum coctionis, sive potius fermentationis beneficio, magis adhuc digeruntur, eousque donec ex pyloro ad intestina tandem illapsa, atque una cum aliis succis digerentibus immixta, iterum atque iterum solvantur, subigantur, ac intime extenuentur. Id profecto, ut chylus a fordibus secretus, ductus subeat chylicos, & fordes in massam sensim prius coactæ, ac per annum postmodum egestæ, ex alvo tandem identidem excernantur. Hinc optime dicitur, prima alimentorum in ore digestionem, in ventriculo alteram, atque in intestinis tertiam fieri. De affectionibus igitur, quæ, vel prædictas digestionem vitare, vel a prædictis vitiatis digestionibus exoriri solent dicturi, ab iis exordiri existimavimus, quæ ad ventriculum proprie spectant, quæque nauseam ut plurimum, & vomitum inducunt; vel famem, sitimque, aut immutant, aut adimunt, aut prætermo- dum acuunt: ad eas nimirum, quibus tales sensus, qui intus in ore, a faucibus non procul p. n. excitari videntur, aut turbari, aut perverti quam sæpiissime constat: ad alias exinde, quæ, sive lædunt intestina, sive, quoniam intestina præcipue læduntur, ex imo ventre suscitantur, descendentes. Quocirca de affectionibus prius, quæ stomachum, œsophagum, una & fauces invadunt; mox de aliis, quibus intestina proxime torquentur, verba facturi, famem dejectæ, sive anorexiæ expositionem in vestibulo hujus sectionis aggredi placuit.

Fames, & sitis, species quæ-

dam, ut ante jam recensuimus, sensuum internorum sunt, quibus intime quandoque affecti, ut exculenta, non minus quam potulenta in alimoniam partium alendarum appetamus, congruenter; æque ac opportune excitamur. Nihilofecius operationes præfatæ non semel vitiatæ, affectiones quamplurimas procreare consueverunt; quarum prima, quæ anorexia, sive famem dejecta, aut deleta dicitur, hic nobis occurrat. A nonnullis dicitur quoque *asitia*, *apostia*, pene ac si synonyma essent, & nonnisi appetitum dejectum denotarent. *Pene ac si synonyma essent*, diximus; enim vero voces præfatæ cibi fastidium proprie significant. Anorexia nihil aliud esse videtur, quam *fames deleta ex depravata, aut fermentorum digestionem inservientium facultate, aut ventriculi structura*. Sive, ut a Majoribus accepimus, nil aliud est, quam *deleta ciborum omnium appetentia, vitio, vel potius defectu orificii superioris ventriculi, quod suctionis sensum plane amisserit*. Suctionis dixerunt sensum, sibi suadentes, ventriculi orificium superius, suctionis sensu ob inediam in eo excitato, avide cibos appetere, quibus, ut eos sibi attrahat, ingerat, immittatque, propemodum inhiare.

Diagnosim ex eadem tradita æ-

Causa:

gritudinis descriptione quum satis superque innotescat, ad causæ expositionem transeamus, oportet. Causa, quæ præfatæ affectioni procreandæ non impar videtur, multiplex esse potest; nam si glandulæ ex. gr. ventriculi, vel obstructæ, vel exhaustæ, vel alia quavis ratione arefactæ, laticem salivalem, qui plexus orificii ventriculi superioris blande vellicando, famem suscitaret, non emittant, anorexiam facerent; si ner-

vorum plexus, aut resoluti stupefiant, aut mucore nimio infarcti, laticis præfati actionem, vel non sentiant, vel sibi non immittant, anorexiam parerent. Si latex ipse, aut enervis, aut effœtus, aut alia quavis ex causa immutatus, plexus præfatos non titillet, aut titillando acriter lædat, is, vel famem neutiquam inferret, aut pro fame sensum potius doloris excitaret; quo in casu pessimam induceret anorexiam.

Prognosis.

Pueri, item & Senes longe magis, quam alii anorexia læduntur. Principio cujuslibet ægritudinis nocet minus, quam processu. Sub finem autem, tum, quum vires refici debeant, pessima.

Curatio.

Ubi glandulæ in tunicis, ac earum vascula excretoria inter villos ventriculi interiores, obstructions patiuntur; aut ubi, vel mucor nimius, vel is nimium glutinosus, ac densus, in ventriculi cavo exuberans, ejusdem ventriculi faciem intus infarcit, ea omnia adhibere convenit, tum diætæ, tum pharmacia, quæ prædictas obstructions referare, ac præfatum mucorem valde concretum discutere valeant. Id præ cæteris præstant amaricantia, blande volatilia, aromatica, inter quæ solemnia sunt rhabarbarata, theriacalia, pulvis stomachicus Quercetani, hisque similia, quibus vis resolvendi passim adscribitur. Ubi, aut serum, aut lympa redundans, ventriculi fermentum diluendo obruit, atque enervat, præter amaricantia, ea omnia conveniunt, quæ humores, ut ita dicam, pituitosos illuc confluentes, aut ex alvo, aut in urinam, aut per sudorem, necnon etiam vomitu leniter egerant. Hujusmodi sunt radix hipeacuanha, quæ vomitum blande cit, ut infra dicendum; magnesia, quæ di-

citur alba; salia tartari, absynthii, centaurei minoris, syrupus florum persicorum &c. Profunt quoque quamæpissime subacida, item & acida, quæ, aut alvum, aut urinam movent, uti sunt syrupi acetosi simplices, oxymel, de omphacio, tartarum, nitrum, & reliqua. Vini generosi semplex quandoque cyathus pervicacissimam, quam in abstemiis præsertim nimius fermentorum languor effecerat anorexiam, illico discutit. Ubi ventriculi succi acriores, atque erodentes facti, præter cibi fastidium, nervorum fibras acriter mordicando, cruciatus interiores provocant, conveniunt eulentia, bolosa, absorbentia, item & emollientia; quibus in casibus mirifice modo profuisse aquam nucerianam large epotam, observavimus; modo oleum amygdalarum dulcium recens ad uncias aliquot haustum, modo terram nucerianam, modo rasuram eboris, modo cancrorum oculos, aliaque testacea, margaritas præparatas, hisque similia, aut in bolos, aut in jure deglutita. Ubi vero, ob paralyfin quamdam ventriculi peculiarem, sensus, quo cibos appetimus, obstupuerit, tum ea omnia, quæ talem paralyfin resolvere queunt, propinanda veniunt; eaque vitanda, quæ eandem paralyfin, aut confirmare, aut fovere possent. Quocirca narcotica in hac anorexiæ specie; & vinum ipsum, utpote quod nervis officiat, quemadmodum plurimum nocent, ita præsidio esse debent antiparalytica, quorum pleraque, ubi de paralyfi, abunde proposuimus. Commendamus igitur decoctiones foliorum salviæ, rorismarini, betonicæ, melissæ, radicis peoniæ, sarsæparillæ, ligni saxafras, infusiones aloeticas; conservas ro-

farum, baccarum juniperi, betonicae &c. At enim vero, quia singulae anorexiae species, de quibus haecenus egimus, aliorum morborum, & maxime febrium, symptomata frequenter esse solent, ad affectiones praecipuas, quas, aut praecesserit anorexia, aut comitatur, aut insequuta fuerit, eam curando, mentis aciem sedulo semper intendere debemus.

Historia I.

Quicquid, anorexiae medendo, praestare con-
suevimus, historia de-
claramus.

CALVISIUS annorum quadraginta quinque circiter, artem pistoriæ pluribus, ab illinc annis exercens, vir fortis, bene constitutus, ac optime valens, modicæ staturæ, temperamenti frigidi, & sicci, quod melancholicum alii, sive atrabiliare vocant; mense Februario, variis, in diætâ potissimum, erroribus admissis, fluxuque, sive potius stillicidio quodam hæmorrhoidali, cui identidem, nullo temporis ordine servato, obnoxius erat, plane suppresso, febre, quæ penitus intermittebat, rigore prævio, ad plures menses erraticè tentatur. Sponte subinde redeunt præfatæ sanguinis excretiones, & febris omnino extinguitur. At pervicax, febre jam deleta, cibi fastidium, una & nausea subsequitur. Nisus irritos, raros quantumvis, & lenes habet vomendi, plurimum sitit, ac languet inedia. Non quiescit, urinas albas mingendo, tenues, incoctasque abunde excernit. Dura est alvus, flatibus quandoque intumescunt hypochondria, qui præterea intestinorum anfractus, quin foras erumpere valeant, quaqua-
versum pervagantur; quæ omnia Calvisium ita angebant, ut macie prope consumptus, ideo hæcticus

Pascoli Oper. Med.

non creditur, quia a febre immunis, ut ante jam diximus, prorsus evaserat. Mense Aprili ad operam istandem nostram in Nosocomio S. Jacobi Urbis Incurabilium, ulcere quodam non levi in crure sinistro insuper læsus, confugit. Ulcus brevi ex industria peritissimi, ac celeberrimi Chirurgiæ Professoris cicatricem duxit. Supererat igitur, ut cibi fastidium tamdiu contumax, & diutinum medicis præfidiis item discuteretur. Inter cæteros plurimos, quos olim in victu admittere consueverat, errores, carne suilla plurimum salita, ac fumo indurata, leguminibus, fungis, limacibus vesci solitus, vino plurimum indulserat. Ex quo anorexiam productam, eique fortam esse a recrementis quibusdam pravis, glutinosi, in ventriculo præsertim ex longo jam tempore congestis, ibique diu firmiter inhærentibus, clare quasi conjicientes, ægrotantem, ita ut sequitur, tractare cœpimus. Oleum amygdalarum dulcium recens, & sine igne extractum ad uncias quatuor primum, quod subinde quotidie ad uncias duas in Aurora per dies quatuor in jure tartarificato, ut quicquid superflui intus concreverat, emollivisset, idque nonnihil prius solvisset, ea, qua infra declarabimus A ratione, clystere antea injecto, propinavimus. Mox ad usum aquæ tetutianæ per vices hauriendæ, uti legitur in B, cum aqua nucarina, transivimus. Quo porro ventrem ei plurimum exinanivimus. Posthac cibos sensim appetere cœpit, eoque dum in pristinum restitutus, optime convaleuit. Is a vino, ad annum fere abhorrens, deinceps sese prorsus abstinuit; & res eatenus non improspere processerat. Quicquid

O

post-

postmodum evenerit, penitus ignoravimus.

A ℞. Ol. amygd. dul. rec., & sin. ig. extr. unc. iv., sal. tart. scrup. j., jur. insuls. q. s. M., & cap. in A., ut m.

Item ℞. Ol. amygd. dul. rec., & s. ig. extr. unc. ij., sal. tart. scrup. ss., jur. in quo sol. sit tart. bonon. dragm. j. M., & cap. quotid. in A. per dies quatuor.

B ℞. Syrup. flor. persic. unc. iv., aq. tetutian. q. s. M. f. pot., & cap. in A, cui post horæ unius intervallum per vices superbibat aqu. tetut. lib. ij. quibus egestis superbibat aquam nucerianam ad libras saltem quatuor quoque per vices; idque repetatur alternis diebus per vices quatuor, ea tamen lege, ut diebus intermissionis bibat in A. libras saltem duas aquæ nucerinæ cum unciis duabus syrupi de corticibus citri; quibus & viscera humedabat, & vires prætermo- dum languentes aliquantulum reficiebat.

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPE- CTANTES.

Vinum, spiritus vini, & reliqua ejusdem generis resistunt potius alimentorum digestionem.

Vinum, ut ante jam diximus, utpote quod nervis semper infensum, ventriculi plexus, quum eo præsertim abutimur, stupefacit, ac famem quandoque penitus adimit. Hinc ratio, quare Oenopotæ, vini nimirum potiores, anorexia passim laborent; quod iis quoque crebrius succedit qui spiritum vini, rosoli, cæterasque id generis res, ad roborandum, ut inquirunt, stomachum quotidie forbent. Videat igitur in quonam versetur errore imperitorum vulgus, qui in conviviiis, dapibus opipare ingestis digerendis, extenuandisque, talia adhibere studet; ac tandem

aliquando pernoscat, intelligatque, id aqua frigida large epota longe melius se consequi posse; quæ ingestorum compagem diluendo, æque ac solvendo, efficit, ut fermenta digestionis ea facilius subeant, subigantque. Præterea ventriculi parietes blande contrahit, eosque roborat, quo leniter latices digerentes ex minimis glandulis exprimit, ut per eos alimentorum digestio citius, & commodius peragatur; quod nequaquam, nec a vino, præcipue meraciori, nec a vini spiritu, cæterisque hujusmodi tanta opportunitate expectare possumus; quæ ventriculi fibras irritando, eas ruditer, ut ita dicam, corrugant, & oscula glandularum intercepta excretoria obnixè claudunt, menstrua solventia intus cohibent, continentque. Aquam diximus frigidam, quum idem, nec calida, nec tepens præstare possit; quæ, quum sit calida, & multo magis, quum intepescat, ventriculi membranas laxat, ejusque vires solvit, infringitque.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

AQUA tetutiana, quæ vulgo dicitur *del Tettuccio*, est aqua quædam mineralis, quæ, quia saporem salsum, item & quodammodo acidum præsefert, salmacidarum sub censu est. De hac scripsit Ugolinus, Andreas Bacci de Termis lib. V., nec non etiam postremo, perfunctorie licet in dialogis suis Antonius Franciscus Bertini. Eam, tum in potu, tum in balneo perquam utilem fane in dies experimur. A Castello quodam Montis Catini,

Aqua tetutiana usus, & facultates.

tini, quod Pistorio in Hetruria oppido, proximum est, uti legimus penes Bacci præcitatum, non procul extant scatebræ aquæ istius Intestinorum, æque ac renum recrementa non minus per alvum, quam per urinas hausta dejicit. Dysentericis præcipue, tum epota, tum clysteribus immissa, tum etiam balneis adhibita, uti suo loco dicendum, mirifice prodest. Præterea obstructions solvit, renes, ureteres, ac vesicam urinariam detergit; ventriculi, æque ac intestinorum fibras roborat, quibus, quum languent, tonum restituit &c. Nihilofecius præposcere propinata, plurimum quandoque lædit, cerebro potissimum, ac nervis infensa; quocirca, ut in ea præscribenda valde cauti semper incedant, Tyrones hortamur. Dosis ejus in potu a libra una ad tripondium est. Propinari semper debet cum vehiculo idoneo, eaque, si conveniens est, per vices quoque XV. reiterari potest; non tamen quotidie, sed ex intervallo, aut tertia, aut quarta, aut quinta quaque die &c. Vehicula, quibus nos utimur, sunt syrapi, vel florum persicorum, vel rosatus aureus solutivus, vel mel rosatum solutivum cum melle violato solutivo, hisque similia, ad uncias tres, aut quatuor cum eadem aqua soluta. Quibus, aut diarrhœa, aut dysenteria, aut lienteria alvus præter naturam quomodocumque fluat, vel sine vehiculo non semel felicissime præbuimus. Bolis paulo ante cœnam, sive ex cassia cum pulpa tamarindorum, sive ex Diatartaro Petri Castelli sub vesperam pridie deglutitis, aquam tetertianam postridie antelucanis horis in alvi profluvio, optimo cum successu, interdum præscripsimus. Si

febris adsit, eaque præcipue, aut ardens, aut continua, aquæ istius usus, in potu saltem omnino interdicens, quum noxam utique plurimam in febre continua eam semper intulisse, nobis visum sit. Non ita, si clystere immittatur; eoquod enemate frequenter immissa alvi sordes blande subducatur, ventrem mirifice exoneret, eluatque; quo febres etiam si contumacissimas, tum, quum maxime, visceribus imi ventris obstructis, extiterint, quamcitissime restinxit.

C A P U T VI.

De Nausea.

NAusea, proprie quamvis vomendi conatum, quem navigantibus æstuans mare concitare solet, passim designet, atque in Praxi medica tametsi pro omni ciborum fastidio indiscrete usurpetur, ex communi tamen calculo, *propensionem, aut conatum quemdam esse, describitur, vomendi irritum, cum cibi fastidio, anxietate, & salvatione.*

Definitio.

Diagnosin quum ex eadem morbi descriptione haurire quisque sibi commode valeat, nihil est, quod in ea diutius immoremur.

Diagnos.

Tum concitari potissimum videtur, quum ventriculi latices talem, ac tantam sibi nacti pravitatem, ventriculi plexus ita vellicent, ut appetentiæ loco, molestum sensum, quo cibos fastidimus, una & ventriculi levem quamdam contractionem, qua ad vomitum incitamus, provocent, qui propterea ex intervallo ideo augetur, quia nervorum plexibus in ventriculo lace-

Causa.

fitis, diaphragma, æque ac reliqui abdominis muscoli identidem ex consortio irritantur, convelluntur, sive contrahuntur, contractique una cum aliis visceribus imi ventris, ventriculum quoque comprimunt, & nisum vomendi concitant. Nisus autem vomendi triplici ex causa eo in casu irritus esse potest; quoniam nimirum ventriculi contractio, & pressio lenis est: quoniam materia vomitu egerenda caret ventriculus: & quoniam materia ipsa egerenda, utpote quæ tenax quandoque sit, glutinis adinstar, firmiter nimis intus inhæret. Quapropter nauseam explicare aggressi, haud perperam Majores nostri, eam tum fieri tradiderunt, cum ore superne prolatato, æque ac inferne contracto, compressoque, incassum ventriculus ob facultatis expultricis imbecillitatem, quicquid sibi molestum, atque infensum est, ejicere enittitur.

Prognosis.

Quicquid ratione prognosis de cibi fastidio nuper innuimus, & de nausea dicendum item ducimus; eo tamen discrimine, quod simplex anorexia minus semper habet periculi, cæteris paribus, quam vera nausea; in qua, uti ante jam diximus, præter cibi fastidium, accedit irritus vomendi nisus.

Curatio.

Quum humores, qui anorexiam faciunt, & nauseam itidem, modo in diversis agant circumstantiis, provocare possint, ea universa præsidia, quæ anorexiæ evincendæ mox proposuimus, pro nausea iterum hic proponendum existimamus. Emetica iccirco, eccoprotica, necnon etiam diuretica, quæ ad cibi fastidium discutiendum paulo ante recensuimus, nauseam quoque sustulisse, observavimus. Quo-

niam autem non semper ejusdem generis humores, qui nauseam faciunt, esse cognovimus; ideo neque semper iisdem præfidiis occurrendum ei arbitramur. Quapropter, alvo prius extersa, pulveres absorbentes, uti sunt corallium, crystallus montis preparata, hisque similia, modo propinavimus; modo subacida, uti sunt nitrum depuratum, sal-prunellæ, tartarum, decoctiones foliorum acetosæ, syrups acetosus, de acido limonum &c. modo acria, uti sal tartari; modo amaricantia, uti sunt infusiones corticum aurantium, citri, summitatum absynthii, rutæ hortensis, centaurii minoris, rhabarbari, & reliqua, de quibus in præcedentibus loquuti, nihil est, quod hic plura dicamus.

CAPUT VII.

De Fame præter naturam adaucta, item & vitiata.

FAMES, sive potius ciborum appetentia, quemadmodum ita quandoque prætermo- dum adeo prosternitur, ut cibos neutiquam appetamus; ita quoque interdum adeo intenditur, vel vitiatur, ut, aut longe plus, quam convenit, aut insueta appetamus. Unde triplex ægritudinis genus, quo appetentia læditur: fames nimirum, aut appetentia, quæ dicitur *canina*: *bulimus*: *mala-* *cia*, quæ sub *pica* nomine, penes nonnullos, item venit. In fame canina, canis adinstar voracis, congrua tamen appetit æger, quæque appetit, vorat, & quin ea dentibus quandoque comminuat, ingerit, atque, non-

co-

cocta, sive indigesta subinde non raro evomit. In bulimo adhuc magis intenditur appetentia, atque eo devenit, ut, nonnisi quid ægrotanti in refectioem sæpèpius propinetur, is acriter adeo fame intus tentetur, ut animo tandem delinquat. In malacia, sive pica, avide non minus, sed non congrua: carbones videlicet, calcem, lapides, corium, item & quandoque immunditias appetit æger. Ab appetentia, quæ dicitur canina, quam paucis hoc capite absolvendam decrevimus, exordiri placuit, reliquas vitiatæ famis species animadversionibus sequentibus exposituri. Nihil igitur aliud est appetentia canina, uti ex dictis quoque patet, præterquam *vehementissima, ac pene inexplebilis edendi, sive potius vorandi libido, quandoque cum vomitu, procul tamen ab animi deliquio*; quo solo, ut postmodum dicendum, a bulimo distat.

Definitio
famis caninæ.

Diagnos.
is.

Signa, quæ, ut ab aliis dignoscatur morbis appetentia canina, efficiunt, ex ejus descriptione satis, superque elucent.

Causa.

Exoriri credimus, quia ventriculi fermenta, optime quamvis constituta, vigent nimis; quæ proinde orificii superioris plexus in ventriculo acriter mordicando, eam propemodum inexplebilem, qua congrua appetimus, appetentiam excitent. Optime diximus constituta, quum nonnisi, aut ob nimiam quantitatem, aut ob intensissimam, qua pollent vi, in fame canina peccare existimemus; secus enim, aut cibi fastidium, aut nauseam, aut bulimum, aut malaciam provocarent. Quapropter appetentiam caninam describendo, *continuum, ac insatiabilem vorandi cupidinem, ob vehementem suctionis sensum, quo sto-*
Pascoli Oper. Med.

machus impense prurit, eam esse Majores nostri protulerunt.

Appetentia, etiamsi canina foret, raro admodum ægrotantem cum periculo invadit; quinimmo tum, quum ab aliis æger convalescit morbis, optimum omen facere semper deberet, morbum quippe tum plane solutum iri indicare solet. Caveat nihilominus, ne sibi, edendo, nimis indulgeat; quo in casu, aut recidivam pati, aut in alias longe peiores affectiones temporis processu incurrere posset.

Curatio.

Ut ea tam vehemens, ac pene dicam, efferata edendi aviditas cicuretur, vim fermentorum nimiam, aut leniamus, aut eluamus, aut retundamus, necesse est; quod præstare expedit modo aqua gelida abunde epota, sive simplici, sive hordeacea, sive avenacea &c. Cyathus quandoque vini meracioris gelu prope concreti, appetentiam caninam non semel discussit; modo eam absorbentia cohibuerunt: testacea nimirum, bolosa &c. Gelatina cornu cervi non raro mirifice profuit interdum oleacea; quam sæpissime emulsiones hordeacæ, ex amygdalis dulcibus recentibus, ex seminibus, quæ *frigida* vocantur; necnon etiam diutinus lactis usus, ejusmodi appetentiæ sedandæ, destruendæque, præsens fuit remedium. Varia denique, prout hic, atque ille in ventriculo peccaverit humor, esuriei curandæ præsidia adhiberi debent.

ANIMADVERSIONES
AD PATHOLOGIAM,
ET THERAPEUTI-
CEN SPECTANTES.

Exponitur bulimiam, quem & bulimiam appellare quispiam. consuevit, ab etymologia ex Græcis, nonnisi magnam esuriam sonare videtur. Nihil aliud est, quam ciborum appetentia canina cum frequenti animi deliquio; quum per id peculiariter bulimus ab appetentia ciborum canina, de qua mox diximus, distinguatur. Hinc id genus appetentiae describentes, ingentem, & vehementem, quæ in nauseam ut plurimum, cum animi deliquio, ac summa virium imbecillitate, desinit, esuriam esse, olim tradiderunt Veteres. Concitari existimamus ob nimiam fermentorum acrimoniam, qua orificii in ventriculo superioris plexus ruditer adeo mordicant, ut ex consensu cerebrum, æque ac cor offendant; quo animi deliquium frequens, ac virium languorem facit. Quia autem, hyeme præsertim, eos, qui per nivosas iter faciunt, bulimus tentate solet; ideo ob frigidam ventriculi intemperiem fieri sibi suadebant Prisci; qui nihilominus, si illud Hippocratis (a), ubi ait, *ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi, quare per ea tempora alimentum copiosiora sunt exhibenda; etenim tum calor innatus plurimus est, unde & pluribus egent alimentis*, animadvertissent, inferre potius debuissent, talem esuriam frigoribus, ea tempestate, hyeme videlicet, non alia ex causa augeri, nisi quod per *antiperistasin*, ut vulgo creditur, intus compressus, ac quasi coercitus magis

magisque intendatur calor, & longe validius agat, ac uberiores proinde alimoniam copiam in sui conservationem exigat. Non secus ac esuries canina, citra periculum ægrotantem laceffere solet bulimus; attamen, quoniam est morbus in gradu majori constitutus, difficilius cedit, longeque magis, quam simplex esuries canina œconomiam animale m lædit. Quinimmo, quum morbis chronicis, quartanæ nimirum, hydropi, phthisi, hisque similibus supervenerit, lethalis quoque non raro fuit. Ut solvatur, iisdem ferme præfidiis, quæ in capite superiori esurie caninæ sedandæ proposuimus, ei occurrendum ducimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES
AD PATHOLOGIAM,
ET THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Abave, ut creditur, voracissima, quæ vulgo *pica* nuncupatur, *pica* dicitur ea vitiatas fames, qua laceffiti res insuetas, quæque in alimoniam cedere haud possunt, aut perperam quandoque cedunt, appetimus. Ab aliis vocatur *malacia*; id nominis quamvis esurie etiam caninæ imposuerint alii. Nos autem *picam* hic, sive *malaciam* proprie dicimus, eam esse *pravam, sive vitiatam esuriam, quæ res, quæ nutritioni, aut prorsus ineptæ, aut saltem non congruæ, videntur, non raro cum languore, anxietate, animique deliquio, vehementer appetimus. Videntur dicimus, quoniam eo in statu fortasse morbofo, & picaceo, quæ appetantur, tametsi insueta, aptiora, quam consueta sunt, ut*

Exponitur pica, doctrina diagnostica, causa, prognostica, & curatio.

(a) Sect. 1. Aph. 13.

corporis illius , qui tali morbo laborat , in alimoniam vertantur . At hac de re quid sentire placuit , tum , quum in sequenti animadversione malaciæ causam , ut potero , enucleare conabor , deinceps aperiam . Fœminis , utero maxime gerentibus , aliisque , quibus compressi fuerint menses , quam maribus , frequentior esse solet , & passim sine periculo . In prægnantibus sanguinis eductio , ut suo loco dicendum , malaciam interdum discutere valuit ; quam & in aliis opportune factam commendamus , in plethoricis præcipue , cæterisque ; quibus postquam sanguis per loca consueta excernendus non amplius fluxerit , pica supervenerit . Purgationes blandas , alterantia , stomachica , & potissimum amaricantia , deobstruentia , & reliqua , ad fordes ventriculi , æque ac intestinorum eluendas , extenuandas , ac resolvendas , non improbamus ; de quibus tamen universis , ubi & de viscerum obstructionibus , & de morbis mulierum peculiaribus verba facturis , fuse dicendum . Tyrones modo hic perfunctorie tantum monitos volumus , ne prægnantes , quibus præ cæteris malacia solemnis est , adaucter tractare aggressi , abortum iis moveant , ut sese a purgantibus validioribus , deobstruentibus , hisque similibus , abstineant .

Historia II.

Quic-

quid, picæ mēdendo , præstare consuevimus , historia declaramus .

TULLIOLA nobilis mulier , tres & viginti annos nata , temperamento sanguineo prædita , optime in omnibus constituta , ac Romæ recens nupta , virum postquam passa est , febre continua corripitur ; quæ ardentissima licet , ad diem quartam , uberrimo

perfuso sudore , felicissime solvitur . Diebus vix 15. subinde exactis , menses , qui fluere jam cœperant , ob incussum quemdam timorem , repente supprimuntur ; quibus plane suppressis , febricula succenditur . Quamobrem diu lente postmodum febriens , cibi fastidio prius , mox nausea , pica postremo tentatur ; in qua nihil aliud in refectionem , nisi cortices arborum , ac vitium frondes , quas avide appetit , quotidie efflagitat , iisque præterea clanculum abunde vescitur . Languens interim , decolor , & squalens , prætermo fitit , a vino prorsus abhorrens . Identidem evomit , quæque vomendo ejicit , acorem sapiunt , lignea , atque herbida sunt , eaque demum redolent , quæ paulo ante ingesserat . Sub mensis finem , fluxus lunaris , uti consueverat , periodice recurrit , & morbus adhuc viget ; quinimmo potius invaluit . Hinc ad operam nostram confugit . Augustus mensis erat sub diebus canicularibus , quum eam tractare cœpimus , cui statim potionem hanc A solventem præscripsimus , quæ suaviter alvum concitavit . Vena postridie in brachio soluta , ut sanguinis libra circiter deflueret , curavimus . Ater erat sanguis , concretus , ac sero propemodum carens ; quapropter Tulliolum , ad eam , qua maximeangebatur , sitim explendam , aquam frigidam cum succo omphacii , ac saccharo paratam , ut large potaret , quotidie hortabamur . Diebus sequentibus infusionem hanc B ex rhabarbaro , in Aurora quotidie sumendam confecimus . Subinde , aliis nimirum quindecim diebus a prima sanguinis missione interpositis , ad aliam pari quantitate ex pede devenimus grossularia interim , ut dapes sibi condiret ,

potestatem facientes . Paulo post concepit . Tempore gestationis longe melius in dies se habere semper cœpit , donec tandem puerpera , fœtu in lucem feliciter edito , ac optime repurgata , omnino convaluit .

A ℞. Folior. sen. orient. mund. unc. ss. , sal. tartar. scrup. i. , cinnam. optim. scrup. ss. , rhabarb. elect. drach. i. , aqu. commun. q. s. M. f. inf. , & macer. ciner. calid. per horas 12. circiter S. A. , colet. , & add. mell. hispan. unc. ij. cap. in A. , ut m. , superbibendo postmodum per vices maximam aquæ nucerinæ copiam frigidam .

B ℞. Rhabarb. elect. scrup. i. , cinnam. opt. scrup. ss. , sal. tart. gr. x. , aq. comm. q. s. M. , f. inf. , & macer. S. A. , colet. & add. succ. omphacii , & mell. hispan. ana unc. i. colet. , & cap. in A. , ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quæ appetuntur in malacia , non congrua quamvis videantur , non omnino interdicienda .

COgitationes , quibus , sensuum beneficio , ut inter edulia in refectioem aliquid impensius præ cæteris appetamus quandoque ducimur , si tamen organa bene se habeant , docente natura , indicant nobis , id corpori nutriendo in eo statu perquam idoneum fore . Hinc vulgatum illud : *quod sapit , nutrit* . Idem non raro in ipsis morbis contingere videtur , in quibus & insueta appetimus . Ex quo procul dubio fit , ut in reparationem lymphæ æstu febrili jam exhaustæ plurimum sitire soleant febrientes . Hinc quibus viscera ingluvies antea labefecit , nausea mox superveniens cibi abstinentiam commendat . Hinc morbo diutino confectus si quis tandem convaluit , & vires fractas , æque ut carnem absumptam sibi refi-

ciat , ea ingenti , qua postmodum laceffitur , esurie , peropportune admonetur . Sicut igitur perperam sibi ut plurimum consuleret febriens , qui , quum sitit impense , sitim differret ; perperam nauseabundus , qui invito naturæ impulsu , opipare vesci adhuc contenderet ; & sicut perperam item sibi consulere , qui a morbo postquam evaserit immunis , fame licet valde tentatus ejusdem naturæ admonentis instinctui longe plus quam deceret , resisteret ; ita quoque picaceus affectionem sibi magis adhuc , ni fallor , exasperaret , si a rebus , quamvis insuetis , quas tamen avidè appetit , sese profus abstinere . Id profecto effecit , ut in Tulliola nostra picacea , quæ vitium frondes supra modum appetiverat , eam picam , grossularia , item & omphacio , hisque similibus , quæ rebus , quas tam impense appetebat , nobis quodammodo videbantur analogæ , solvere tentaverimus . Ex quo inferre rationi consonum insuper videtur , talem labem ventriculi latices in malacia contraxisse , ut eam excitent , in picaceis tamen , esuriam , qua res appetunt , ex quibus , non congruæ quamvis videantur , longe meliorem tamen digestionem , aptioremque alimoniam tum eliciant , quam ex aliis optimæ licet conditionis , quibus nihilominus adversantur . Enim vero carbonibus , lacertis , araneis , aliisque , quæ plurimum sordescunt , citra multam noxam vesci quam sæpissime solitos fuisse malacia affectos , ex usu innotuit . Per pauca hæc in gratiam Tyronum innuere hic voluimus , ex quibus ratione eorum , quæ ad malaciæ causas in medendi methodo subducendas adhibenda sunt , plurima indicia desumere possint .

Qui

Qui hydrope laborat , vehementer fitit , instabis ; ac proinde sitiens humidum , quod tum obruitur , impense appetit , ulterius urgebis . Age igitur quisquis es , qui talia loquutus quicquid superius innuimus , infregisse opinaris . Ades dum , & paululum opperire , quoad in sequentibus , hydropem tibi exponam ; ut qua ratione in hydrope sitis excitetur pernoscendo , aperte conjicias , sanguinem intus in vasis lymphæ ob hydropem jam exhaustum , eo , quo sitim in organo excitat , sensu , serum illud perquam tenue , quod sibi deest , natura , ut ita dicam , monente efflagitare .

C A P U T I X .

De Vomitu .

Definitio , & Diagnostis . Nihil aliud est vomitus , quam affectio ventriculi , qua contracto pyloro , contractus , & undique pressus quicquid intus continet ventriculus , per œsophagum rejicit . Hinc vomitum dignoscere res perquam facilis est , quum ejus indicia extrinsecus appareant . Quod ad causam attinet , quæties pyloro contracto , ut ex hætenus dictis item elucescit , contrahitur , & comprimitur ventriculus , toties , aut succedat vomitus , aut saltem vomendi nifus , necesse est . Ideo contrahitur pylorus , item & ventriculus , quia eorum contrahuntur fibræ . Ideo comprimitur ventriculus , quia contrahuntur muscoli abdominis , una & septum præsertim transversum ; quod cum reliquis musculis contractum viscera comprimit imi ventris , inter viscera comprimit ventriculum , unde materiam contentam exprimit ; quæ , quum ex pyloro contra-

cto , clausoque , in fistulam intestinorum traduci nequeat , fieri haud potest , quominus ad orificium superius evecta tandem eructetur . Hinc sane vomitus ; qui eo facilius erumpit , quo magis orificium ventriculi superius , contracto , depressoque , ac pene dicam , complanato diaphragmate , explicatur , & inhiat . Quicquid igitur , sive nervos , sive nervorum plexus , aut in ventriculo , aut extra , adeo afficere valet , ut præfatas excitet in abdomine contractiones , id tamquam causa vomitum inducens in præfatis circumstantiis , non injuria haberi debet .

Recrementa , quæ vomendo egeruntur , a cibo ingesto , a chylo , vel ab humoribus digestionis inservientibus , quo magis odore , & colore recedunt , eo majorem œconomix animalis indicant perturbationem . Iccirco si livescunt , si nigricant , si stercoreosa prætermodum graveoleant , id pessimum semper haberi debet indicium . Hinc plurimum animadvertere refert , an color , & odor hisce in casibus , num a rebus paulo prius ingestis , num a labe intus contracta , proveniant . Nihilofecius in morbis quibusdam gravioribus vomitum , præter naturam licet coloratum , criticum quandoque , & salutarem fuisse , non raro , qui talibus morbis laborabant , experti sunt .

Ut vomitus , qui ob materiam fit ventriculo insidentem , ejusque tunicas divexantem , peropportune sedetur , ea materia peccans , aut educenda , aut corrigenda est . Educi satius convenit per superiora , quam per alvum subduci , ne ad intestina delata , viscera torqueat imi ventris , nervorum plexus ibi laceffat , æque ac chylum coinquinet . Blandiora tamen sint

Prognosis .

Curatio .

sint emetica, quæ hydrelæo præcipue, aliisque non abfimilibus emollientibus, quæ tepentia per os immissa, vomitum facile cient, parari juvat. Materiam peccantem corrigunt præ cæteris abluentia; quocirca aqua, aut simplex, aut hordeacea, aut jusculum insulsum, large hausta, nisi vomitum provocent, humores acres obruunt, eluunt, retundunt, enervant, citraque noxam quam sæpissime ex alvo dejiciunt, nonnumquam per urinam, aliquando, raro admodum quamvis, per sudorem egerunt. Vomitus autem, qui fit ex aliarum partium confortio, tum maxime, quum producat ab organis læsis, si œconomiam animale plurimum lædat, ac viscerum facultates labefactet, opiatis cohibendus est; de quibus, & in superioribus abunde jam dictum, & in sequentibus fusius dicendum.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Vomitus
utplurimum
est salutaris.

Ventriculum, aut stomachum inter organa corporis humani viventis tali quoque, ac tanto opificio fabrefecit ter Optimus Maximus Opifex, ut si quid, ratione sanitatis, aut non congrui, aut nobis infensi in ejus capacitatem deferatur, eundem ita afficiat, ut plexibus irritatis, vomitum moveat; quo quicquid sibi, cæterisque partibus infestum est, quamprimum rejiciat: antequam videlicet ad intestina illapsum, vel ipsa lædat intestina, vel una cum chylo ulterius inductum, universam œconomiam animale turbet, atque evertat. Hinc vomitus in reparationem humani corporis affecti utplurimum tendit. Si quando, aut noceat, aut saltem non juret, id

per accidens est. Tum, quum, vel sympathice excitatur, ut in calculis; vel ab organis graviter læsis, ut in vulneribus, & capitis ictibus sæpe contingit, eo in casu symptomaticus nuncupatur; quinimmo & ubi ab organis graviter læsis extiterit, infausa portendit. Lumbrici stomachum insuper mordicantes, ut & ulcus, sive abscessus in eadem ventriculi substantia confectus, mortiferos quandoque movere possunt vomendi nisus. Quum sola verminatio in causa fuerit, res licet non semper expers periculi, facile tamen curatur iis, quæ vermes enecant, adhibitis præsiidiis, de quibus suo loco fuse.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Vomitus, qui navigantibus imprimis, quum æstuat mare procellis, movetur; quemque sese in gyrum perniciosissime circumducentes, una cum vertigine, data opera, sibi accersunt, negare nemo potest, quin sit vomitus, qui provocetur a motu quodam vorticoso, aut turbulento, quo, cerebro intus concusso, exagitatoque, spiritus animales, ut ita dicam, tumultuando, per intervalla erumpunt, ac per nervos in fibras, tum pylori, tum ventriculi, tum diaphragmatis, æque ac reliquorum musculorum abdominis irruunt; quo fit, ut pylorus, stomachus, una & muscoli præfati per vices insimul contracti, nisus identidem faciant vomendi; quibus colluviem quandoque viridem, quam *porraceam* vulgo appellant, cumulate eructant. Talis, ac tanta colluvies, quam vel ex corporibus saluberrimis tum prodire contingit, nihil aliud

Unde
proveni
recre-
mento-
rum col-
luvies,
quam
vomitu
navigan-
tes ege-
runt.

aliud esse videtur, nisi congeries, sive collectio, quæ ex laticibus variis per vomendi nisus expressis, in cavo ventriculi cumulat: ex bile præsertim, succoque pancreatico, quæ invicem permixta, ita in ventriculo immutantur, ut colorem herbidum, & quasi porraceum nacta, recrementi speciem referant. Sibimetipsi itaque, aliisque imponit Clinicus ille, qui quoties ejusmodi humores vomitu ejectos viderit, redundare opinetur, atque emeticis, & alvum subducentibus adimere adnitatur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Vomitus sanguinis quid, ejusque causa, prognosis, & curatio.

EX iis, quæ evomuntur, sanguis quoque non raro vomitur: quod tum potissimum fieri solet, quum aliqua ex causa tubuli intus in ventriculo adaperiti sanguinem in ejus cavum immittunt; qui propterea ibi collectus, & stagnans, vomitum movet, & eructatur. Vomitus hujusmodi iis frequens esse solet, quibus excretiones sanguinis diu suppressæ in causa sunt, ut in vasis redundans ea in ventriculo, aut referet, aut disrumpat. Quamobrem sanguinem evomunt non raro prægnantes, aliæque, quibus menses defecerint. Splenetici quoque vomitus sanguinis familiaris esse solet; quoniam sanguis, qui libere per ductus splenis infarctos in gyrum moveri nequit, augetur in tubulis ventriculi, eorum parietes extendit, oscula recludit, & in ventriculum extillat. Referunt item

Scriptores ulcus vetus, quod in crure cicatricem induxit, vomitum sanguinis progenuisse. Interdum fieri quoque potuit, ut humor quidam acris, aut ingenitus in eodem ventriculo, aut cum alimentis ingestus, vasa sangui-fera exedendo, vomitum sanguinis fecerit. Tales vomitus cruenti, propter visceris affecti præstantiam, cum ingenti vitæ discrimine semper erumpunt. Nihilofecius minus periculi uterum gerentibus, quam aliis, moliantur; ut & iis, quæ ex mensium fluxu compresso, sanguinem evomunt. Sanguinis vomitum febrientibus criticum observavimus; tamen si affirmet Hippocrates: *quicumque evomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare; si vero cum febre, malum* (a). Ejusmodi vomitiones sistit imprimis sanguis large eductus, item & diluentia, bolosa, vulneraria, subacida opportune propinata. Sunt, qui urticæ succum hisce in casibus plurimum commendant, alii aquas stipticas cum vitriolo paratas, alii spiritum sulphuris, chalybeata &c. Nobis autem non semel contigit, ut gelida, quam tempestive sorbendam præbuimus, vomitum sanguinis jam prope deploratum illico restiterit; juxta illud Hippocratis in eodem præcitato aphorismo: *Curare vero acerbis, & refrigerantibus*. In quo tamen id potissimum adnotandum, sanguinem ita compressum in tubulis quandoque concrecere, immutari, & adeo contaminari, ut ventriculi abscessus, ulcus, necnon etiam gangrænam faciat.

C A-

(a) Aphor. 38. Sect. 7.

CAPUT X.

De Cardialgia.

Definitio .

T Ametsi ex nominis etymologia nihil aliud proprie cardialgia, præterquam, qui cor mordeat, dolorem denotet; nihilominus ad designandam ventriculi atrocissimam affectionem, quæ, nervorum plexibus irritatis, præcordia acriter quoque ex consortio, una & ventriculum torquet, in Praxi medica passim usurpatur. Quinimmo penes Hipp. (a) *Mulierì cor, hoc est os ventriculi dolebat*. Unde ex communi Recentiorum saltem calculo eam describendo, proferre non dubitamus, cardialgiam *dolorem quemdam vehementissimum esse, ac pene dixerim, intolerabilem; qui præcordia quamvis acriter quoque torqueat, orificio ventriculi superno; sinistro videlicet, proxime tamen insidere, ac pene infixus inbærere videtur, gravissima exinde, ac varia inducens perincommoda symptomata*: palpitationes nimirum cordis, animi deliquium, creberrimos, ac vehementissimos vomendi nisus, tremores spasmodicos, convulsiones, vertiginem non raro, & reliqua, de quibus mox.

Diagnosis .

Cardialgiæ signa, præterea, quæ ante innuimus: præter syncopen nimirum, nauseam, vomitum, convulsiones &c. dolores sunt peracuti, lancinantes, & mordicantes non procul a corde, & præcipue ad scrobiculum cordis vergentes, hypochondriorum tensio, ac gravitas, respiratio difficilis, anxietas, & reliqua pravæ indolis symptomata, quæ, quum muscoli abdominis, & præcordia convelluntur, concitari possunt.

(a) *Lib. 2. de morb. popul. sect. 2.*

Dolor, qui cardialgiam facit, manifesto exoriri videtur, vel a materia quadam acri, vel a vermicibus; qui ventriculi plexus acriter mordicando, atrocissimum sensum doloris eliciunt. Præterea plexus ita laceffiti, per consensum non modo præcordia torquent, verum etiam & cerebrum non leviter afficiunt. Hinc vertigo, convulsiones, tremores spasmodici, syncopæ &c., quod Veteribus ansam dedit, cardialgiam procreari, ut sibi suaderent, modo a flava bile, quæ in cavo ventriculi plurimum excandesceret; modo a pituita admodum frigida, ac in flatus ob hepatis calidam intemperiem resoluta; modo a recrementis crudis, atque indigestis, quæ in eodem ventriculo ex coctionibus pravis congesta præter naturam fermententur; modo pluribus aliis ex causis; quas, quum brevitati studeamus, singillatim hic recensere non arridet.

Si febribus, & præsertim acutis, cardialgia supervenerit, fere semper lethalis. *In febribus circa ventriculum, & fortis æstus, & cordis morsus, seu dolor, malum.* Ex Hippocrate (b). *In febribus acutis convulsiones, & dolores fortes circa viscera, malum.* Ex eodem Hippocrate (c). Procul a febre, periculo ut plurimum vacat, ac non raro, vomitu accedente, solvitur; nisi tamen, aut ab ulcere extitisset, aut sympathica esset. Si ulcus ventriculum exserit, cardialgia, quæ ab eo concitatur, plerumque insolubilis. In verminatione, non adeo funesta. Quum vomitum in cardialgia singultus insequantur, sudores frigidi, & convulsiones, ægrotantem id ut primum decessurum, portendere quam sæpissime consuevit.

Prognosis .

Car-

(b) *Sect. 4. Aph. 65.* (c) *Sect. 4. Aph. 66.*

Curatio. Cardialgiam, quæ fit per essentiam, ab humoribus scilicet in ventriculo peccantibus, potiones oleaceæ, quæ vomitum blande moveant, felicissime solvunt. Et quum id non suffecerit, ad ea, quæ diluunt, confugiendum; quo in casu apprime juvant haustus largi, & frequentes juris insulsi, aquæ tepentis, decoctionis alicujus emollientis, olei, tum communis optimi, tum amygdalarum dulcium, tum feminum melonum recentis &c. Si a vermibus, ea, quæ verminationem curant, propinanda. Si spasmodica sit, vitio nimirum, aut spirituum, aut partium solidarum, præter oleosa præfata, conveniunt item & camphorata, opiata, theriacalia præ cæteris, confectioes hyacinthinæ, alkermes, hisque similia. Gelida persæpe ejusmodi cardialgiam, uti non semel testatus est usus, illico cohibuit. Si fiat ex consensu, partibus proxime affectis imprimis consulere decet. Fetus emollientes, femicupia, balinea, & reliqua ejusmodi exteriora, nisi cætera juverint, optima sunt. In corporibus plethoricis, vel iis, qui sanguinis consuetas suppressiones diu passi sunt, stomacho, ac alvo prius extersis, venam solvisse plurimum semper profuit.

Historia III.

Quicquid, cardialgiæ medendo, præstare consuevimus, historia declaramus.
M Acrinus perquam nobilis miles, qui ad septimum, & vigesimum nondum pervenerat ætatis annum, optime constitutus, staturæ proceræ, fortis, ac vegetus, temperamenti, quod vocant, aut biliosum, aut calidum, una & siccum; mense Octobri ex arce quadam, cui erat præsidio, profectus, peregre secessit. Subdico, itinere defatigatus, ad multas horas placide obdormivit. Experre-

ctus plurimum sitiens, ac fame acriter tentatus, tuguriolum agreste ingreditur. Uva, æque ac ficus avide vescitur, quibus mustum recens expressum, ut ardentissimam sitim expleret, iterum atque iterum superbibit. Postridie proximum Pagum ingressus febricitans, ac nauseabundus, vomendi nisus, quantumvis irritos, pati cœpit. Solvitur alvus, & febris cessat. Ac alvo subinde compressa, sistitur item & vomitus; verum dolore acerrimo a cordis scrobiculo non procul correptus, quo præcordia sibi dilaniari videbantur, opem ab omnibus in diversorio exoptulat. Frequens erat pulsus, depressus, durus, imbecillis. Urinæ perexiguæ, ac tennes. Difficile respirabat. Intumuerant hypochondria; ac præ nimio calore, intus æstuans, foris abunde sudabat. Quinimmo & animi deliquio frequenter obnoxius, brevi se decessurum fore, arbitrabatur. Illic eo tempore, relaxandi animi causa & nos commorabamur; quæ res effecit, ut universas affectionis istius causas, & conditiones inquirentes, cardialgiam in Macrino hoc nostro ita tractare decreverimus. Potionem hanc oleaceam A, blande emeticam præscripsimus, quæ, vomitu leniter provocato, ingentem varii generis colluviem, cum maximo ægrotantis commodo, ex ventriculo ejecit. Non multum post, alia olei recentis quantitas ita, ut indicatur in B, propinata est, quæ alvum placide concitavit. Et, ut magis adhuc elueretur, clyster postmodum ex aqua simplici hordeacea injectus fuit. Ut interim eam, qua maxime ardebat, sitim compesceret, tum aquæ frigidiusculæ, tum juris insulsi, utut ei libuisset, potestatem fecimus. Maximam exinde urinæ

copiam excrevit. Et condito non-nihil soporifero C deglutito, ad multam noctem requievit, insudavitque. Expergefactus optime convaluit.

A ℞. Ol. comm. opt. unc. iij., mell. comm. unc. j., aq. bord. tepent. q. s. M. pro potu blande emetico, ut m.

B ℞. Ol. amygd. dulc. rec., ℞ sin. ign. extr. unc. iij., aq. cinnam. unc. j., sacchar. alb. unc. ss. M., ℞ cap. in iure insulso, ut m.

C ℞. Mell. hispan. unc. j., confect. hyacinth., alKerm. ana. drach. j., laudan. nepent. liquid. gut. viij. M., f. condit., ℞ cap. in iure insulso, ut m.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

In cardialgia alvum statim movere est res plena periculi.

Cardialgiæ mederi studentibus, id imprimis adnotandum obijcimus, si modo ab humoribus erodentibus, qui stomachum vellicent, provocetur, ne ei principio evacuantibus, etiam si lenioribus, occurrant; quinimmo & clysteres, qui ægrotantem in vitæ quandoque discrimen adduxerunt, eo in casu plurimum iis suspecti esse debent; materia quippe taliter peccans, si ex cavo ventriculi prius, quam corrigatur, ad intestina devehatur, tormina, colicam, affectus iliacos, ac pervicacissimam dysenteriam non semel fecit. Ideoque emeticis prius, oleosis, eluentibus, atque emollientibus, quæ, aut colluviem eam mordicantem proxime per os expellant, aut non nisi dilutam, edomitam, & quodammodo subactam in alvum deferant, uti convenit.

CAPUT XI.

De Diarrhœa.

Diarrhœa idem sonat, pene **D**acsi profluvium dixeris. Nihil aliud est, quam modo, aut cum torminibus, aut cum febre, aut cum utrisque; modo sine iis, frequens, larga, ac continua ex intestinis fluidorum præter naturam excretio; qua descriptione & diagnosis tradidimus.

Diarrhœam provocant humores acres, qui nervorum propagine, quæ ad intestina dirimuntur, aut proxime, aut remote irritando, efficiunt, ut pressis, contractisque intestinis, eorumque motu peristaltico concitato; efficiunt, inquam, ut colluvies in eorum anfractibus cumulata, crebro, ac immature, indigesta videlicet, egeratur. Nil mirum igitur, si una cum fecibus solutis, adhuc crudis, & chylus in diarrhœa excernatur. Neque mirum esse debet, si raro admodum diarrhœa concitet alvum, quin flatibus quoque, borborygmis, torminibus, aliisque sollicitetur incommodis; quæ non modo alimenterum coctiones turbant, evertuntque; verum etiam facultates universas lædunt, & febrem non raro movent. Quod Veteribus affirmandi ansam fecit, diarrhœam passim produci a chylo in cavo intestinorum corrupto, atque in vapores calidos, flatulentosque resolutis; qui facultatem intestinorum excretricem irritando, eam impense moveant. Idcirco Hippocrates (a) chylus, inquit, corruptus calefacit, & turbat corpus.

Diarrhœa in Dysenteriam, nec-

(a) Lib. 2. de diæta cap. 25.

Definitio diarrhœæ, & diagnosis.

Causa.

Prognosis.

necnon etiam in Lienteriam facile quamvis transeat, longe tamen minus periculi habere, faciliusque curari solet, tum potissimum, quum talia purgentur, qualia purgari oportet. Nihilominus lethalem eam existimavit Helmontius, quæ, deleta fermentorum vi, atque œconomix animalis lapsu, ut inquit, fit. Salutaris contra censetur, quæ ob cutim stipatam, aquilone potissimum flante hyemali, minimorum effluviis expirandis intus coercitis, movetur. Non ita, quæ pleuritidem insequitur ex Hippocrate (a). *Pleuritide, & peripneumonia correpto, alvi profluvium adveniens, malum.* Malum itidem si excreta sint alba, spumea, graveolentia, cruda, glutinosa, aquosa, mordicantia, æruginosa, & præsertim nigricantia, nisi tamen nigricent martialium usu; quo in casu fæces in diarrhœa nigricantes licet dejectæ, morbi solutionem ut plurimum indicant. Periculo vacat, quæ a cibus, aut a vide, aut copiose ingestis provenit. E converso, periculi nequaquam experta plane habenda est quæ movetur, aut inedia, aut veneno ingesto, & præcipue si convulsiones supervenerint, singultus, syncopæ, & sudores frigidi, quæ mortem in proximo versari prænunciant. Quæ metastasi sistitur, pessima. In senibus sæpe funesta. Quo leniora in diarrhœa extant symptomata, eo facilius cessat. Cum febre neutiquam sine periculo. Colliquans omnino insanabilis. Recrementa, quæ diarrhœa egeruntur, quo a statu naturali minus recedunt, eo melius; & contra. Ideoque, quum inspissentur fæces, & quum color iis revertatur consuetus, id mor-

bum brevi solutum iri declarat. *Longo alvi profluvio laboranti, spontaneus vomitus superveniens, morbum solvit.* Ex Hippocrate (b).

Diarrhœæ comprimendæ aer Curatio. confert temperatus; humidum quippe, frigidumque diarrhœam provocasse, experientia quotidie docuit. Id, ni fallor, quia minimorum per cutim expirationes coercet. Victus humidus esse debet, boni succi, qui facile subactus in alimoniam transeat. Principio tenuis; progressu autem viribus conservandis paulo plenior propinetur. Potiones largæ potius conferunt, tum præcipue, quum diarrhœa ex intestinorum producat irritatione. Quo in casu mirifice prodest aqua dulcis limpidissima, item & bolosa, & quandoque etiam frigida abunde epota, quoniam salium vim acrem obtundit, infringit, solvit, eluitque. Quies magis confert, quam motus; somnus, quam vigiliæ. Ira, metus, mœror, aliæque vehementiores animi perturbationes, quantum fieri possit, evitandæ; eoquod alvum solvere iis solemne sit. Cæterum diarrhœæ curationem aggredi conveniens ducimus clysteribus lenientibus, refrigerantibus, atque abludentibus, qui sæpessæpius in die, si necessitas id exigat, injiciendi sunt. Ubi vero non profecerint, ad purgantia confugiendum; *fluxus quippe fluxu curatur.* Leniora tamen eligantur, quæ procul ab omni tumultu alvum moveant, sive potius eluant: uti sunt cassia recens extracta, pulpa tamarindorum, infusiones myrobalanorum, & reliqua hujusmodi; quibus, aut juris insulsi, aut feri caprilli, aut aquæ nucerinæ, hordeacæ, avenacæ, sive chalybeatæ superbibendum est.

(a) Sect. 6. aphor. 16.

(b) Sect. 6. aph. 15.

est. Et nihilominus si pervicax, ac diutina fuerit, modo tamen neque critica, neque colliquans, neque cum febre, vomitus leniter ciendus; qui, quum aut sponte, aut arte concitatus supervenerit, diarrhœam, ut ex usu quotidiano percepimus, fere semper compressit. Frictiones, & balinea tum, quum maxime cutis constipata diarrhœam fecerit, numquam non optimo cum eventu hætenus præscripsimus. Torminibus in diarrhœa sedandis conveniunt oleosa: oleum nimirum commune, amygdalarum dulcium recens, feminum melonum, æque ac pulveres omnes bolosi, testacei, absorbentes; necnon etiam blande soporifera, uti sunt theriaca, mithridatum, dioscoridium Fracastorii, requies Nicolai, confectiones hyacinthinæ, alkermes, & reliqua, de quibus universis, & in historia, & in animadversionibus infra exponendis, fuse.

Historia I V.

Quicquid, diarrhœæ ab illinc annis natus, temperie medendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

TUlliolus nobilis adolescens Gallus, decem & septem ab illinc annis natus, temperie calida, & sicca, vulgo biliosa, corpore gracili præditus, ac in reliquis optime constitutus, vegetus, & bene valens, litterariis, æque ac equestribus exercitationibus valde addictus; mense Octobri, relaxandi animi gratia, cum aliis sodalibus in suburbanum se contulit, ubi venatui, aliisque ludis agrestibus subdicio quotidie vacans, ac variam tempestatis inclementiam vicissim perpeffus, modo impense incaluit, infudavitque, modo intempestive refrigit, modo fame, ac siti prætermodum laceffitus, fructibus au-

tumnalibus enormiter vescebatur, mero præterea, ac variis aliis diversi generis forbitionibus neutiquam parcens. Hinc noctu torminibus acriter tentatus, febre corripitur, una & alvi profluvio. Quæ per alvum excernit, sunt uberrima, incocta, soluta, biliosa, idest flavescentia, & adeo mordicantia, ut egesta partes infernas plurimum incendant. Faucibus exhaustis, vehementer sitit. Nauseabundus eructat. Ructus nidorem sapiunt. Obstrepit alvus. Intestina obmurmurant. Flatibus intumescunt hypochondria. Varii per lumbos identidem evagantur dolores. Solutis viribus, admodum languet. Urinæ, quas parce emittit, perquam tenues sunt, ac rubore suffusæ. Ipse interim irrequietus angitur, conqueritur, ac diem supremum reformidans, ut sibi adsint, omnes enixe precatur. Istud alvi profluvium in nobili adolescenti hac, quæ insequitur, ratione tractare curavimus. Clystere simplici ex aqua sola hordeacea, quem bis in die horis congruis diebus singulis injiciendum curavimus, prius immisso, oleum ex seminibus melonum recens expressum, ad uncias quatuor in jure insulso cum aqua florum aurantiorum, ac cinnamomi, ut infra legitur in A, ei propinavimus; aquæ interim hordeacæ large quantum libuisset hauriendæ potestatem facientes. Id profecto, ut longe uberius recrementa ex inferioribus profluerent, effecit: Effecit insuper, ut torminibus valde pacatis, mitius adhuc quam antea torque retur. Postridie in Aurora serum caprillum, quod exinde antelucanis horis ad diem usque septimam quotidie prosequutus est, hac lege B paratum potavit. Febris ante

ante diem morbi quartam penitus evanuit. Alvus nihilominus, ut antea profluxit; necnon etiam sitis, vigiliæ, nausea, item & virium languor adhuc magis invaluerunt. Quia autem, immunis licet a febre pulsus erat admodum imbecillis, & plane destitutus æger, quoniam vinum plurimum appetebat, ab omni congrua refectioe insuper abhorrens, viribus refocillandis vinum, ut parce tamen identidem cum frustulo panis eodem vino madefacto uteretur, indulsumus. Tum etiam somno blande conciliando holo hocce C, una cum emulsione hac D sub vesperam ei præscripsimus. Enim vero ad horas plures placide tandem obdormivit, plurimum infundans. Experrectus ingentem urinæ copiam excrevit, ac alvus aliquantulum restitit. Erat dies morbi sexta & æger multo melius in omnibus se habere cœpit; redierant quippe vires, cibos magis appetebat, neque, ut antea, vehementer adeo sitiebat. Verum enim vero alvi profluvium, valde licet imminutum, contumax tamen ad diem usque decimam fuit, eoque nempe, donec serum solvens sequenti norma E paratum, postridie diluculo haustum, sordibus inde uberrime ex alvo egestis, diarrhœam plane compresserit.

A ℞. Ol. semin. melon. rec., & sin. ign. extr. unc. iv., aq. cinnam., & flor. aurant. ana. unc. j. M., & cap. in jure insulso, ut m.

B ℞. Coral. rubr. præpar., oculor. cancr. præpar. ana drach. ss., aqu. cinnam. unc. ss., ser. caprar. libr. j., mell. hispan. unc. j. M., & cap. quotidie in A., ut m.

C ℞. Confect. hyacinth., theriac. ana drach. ss., conf. ros. rubr. drach. j. M., ref. b. S. A., & cap., ut m.

D ℞. Semin. melon. unc. j., papav. alb. drach. ij., aq. nucer. q. s. Pascoli Oper. Med.

M., f. emuls. S. A., & adde syr. de rosis sicc. unc. j., superbib., ut m.

E ℞. Pulp. tamarind. recent. unc. ss., rhabarb. torrefact. scrup. j., mell. hispan. optim. unc. ij., ser. caprar. recent. libr. j. M., f. lev. infus., & macer. S. A., colet., & cap., ut m. Quod, quum alvum concitaverit, superbibat æger aquam nucerianam per vices quantum ei libuerit.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Contigit non raro, ut alvi profluvium provenerit ob resolutam viscerum facultatem, vel ob enervatam potius fermentorum virtutem; quo in casu diarrhœam factam fuisse, dictum fuit a nonnullis, ob œconomiae animalis lapsum. Quum id successerit, roborantibus potius, quam eluentibus ei prospicere consuevimus; & plurimum tum profuisse cognovimus confectioes præfatas hyacinthinam, alkermes, theriacam, mithridatum, dioscordium Fracastorii, conservam juniperinam, cum conserva præsertim rosarum rubrarum immixtam, necnon etiam amaricantia, aromatica: uti sunt infusiones ex summitatibus absynthii, & præcipue pontici, ex foliis centaurii minoris, item & cinnamomo paratas, optimam chocolatam, vinum generosum, & reliqua hujusmodi. In quibus vero cauti admodum incedamus, oportet; eoquod signa diagnostica, quæ utrumque alvi profluvium, diversi licet generis, comitari solent, admodum semper fuerint ambigua.

Quid sit diarrhœa, quæ dicitur ob œconomiae animalis lapsum, & quemodo curanda.

ALIÆ ANIMADVER-
SIONES AD THERA-
PEUTICEN SPECTAN-
TES.

Quid sit
radix
Ipeca-
cuanha,
& quo-
modo
propri-
nanda
sit.

AD nostras ab exteris Regio-
nibus, ab Americanis vide-
licet ad Europeas, inter alias plu-
res exoticas stirpes radix quædam
& quomodo
propinanda
sit. non ita pridem convecta est, quæ
ab Incolis Provinciæ illius, unde
provenit, *Ipecacuanha* nuncupatur.
Colore, æque ac sapore a pyre-
thro, nisi quod nonnihil amaricans
fit, & palatum longe minus in-
cendat, non multum distare vi-
detur. Hæc ingesta vomitum,
æque ac alvum cit prius. Mox
alvi profluvium sistit; quod ideo,
ut opinor, præcipue sistit, quia
& materiam peccantem tum sur-
sum, tum deorsum ejicit, & mo-
tum inde intestinorum *peristalti-
cum* quodammodo invertit: in-
vertit nempe, eoquod ventriculi
plexus in vomitu laceffiti, ac tu-
nicarum fibræ a pyloro versus
œsophagum, ab inferioribus vi-
delicet ad superiora subinde con-
tractæ, vel ipsa quasi alliciunt
intestina, ut a podice ad pylorum
inversa enitantur. Opinionem
hanc nostram si quispiam impro-
bet, meliorem, quæso, afferat;
cui equidem assentiri non dedi-
gnabimur. De præfata interim
radice, quam non modo diarrhœis
contumacioribus, verum etiam
dysentericis pene deploratis præ-
sentissimo fuisse remedio, inter-
dum experti sumus, id potissi-
mum adnotare juvabit. 1. cum
diarrhœa febrientibus pene sem-
per nocuisse. 2. animi deliquium,
& syncopen quandoque lethalem
quibusdam fecisse. 3. choleram
perniciosissimam aliis concitavisse.
Quæ res effecit, ut Tyrones

quotidie hortemur, ne ejusmodi
radicem unquam præbeant, ne-
que iis, qui una cum alvi proflu-
vio, & febre laborent; neque
iis, qui, aut languore pene con-
fecti, viribus omnino destituan-
tur, aut animi deliquio fuerint
obnoxii. Quinimmo humores
acres, falsos, atque erodentes
nonnisi prius, aut aqua, aut ju-
re, aut fero, aut oleo bene sub-
egerint, ac pro viribus diluerint,
ut radicem præfatam neutiquam
propinent iis, suademus. Dosis
ejus, ratione ætatis, tempera-
menti, æque ac virium semper
habita est a scrupulo uno ad
drachmam unam, & etiam duas.
In pulverem subtiliter redactam
præscribere consuevimus, aut in
bolis, aut in jure, aut in aqua
simplici infusam; quam quum al-
vi profluvium pervicax adhuc
fuerit, bis, ter, & quater tertia
quaque die nonnumquam propina-
vimus. Radicem *Ipecacuanham*
Dominus le Gras Medicinæ Pro-
fessor Gallus postquam ter in A-
mericanam iter fecerit, ex America
primus transvexit. Anno circiter
a Deiparæ semper Virginis Partu
1672. At mox Helvetius de tali
radice Parisiis periculum optimo
cum successu fecit, eaque per-
quam insigni veluti arcano dysen-
tericis curandis passim utebatur.
At enim vero Ludovici Magni
Galliarum inclyti Regis, cui uni-
versæ tum liberales, tum mecha-
nicæ facultates plurimum semper
debebunt, auctoritate, longe,
lateque per Orbem radice *Ipeca-
cuanhæ* facultas, Europeis eate-
nus saltem occulta, in Reipubli-
cæ commodum deinceps evulga-
ta fuit. De præfata exotico stir-
pe perpauca scripsit in tractatu de
aromatibus eruditissimus vir Le-
mery, necnon etiam perfun-
ctorie verba fecit celeberrimus
Ber-

Bertini nostri amantissimus , qui in senio pleuritide correptus non ita pridem Florentiæ decessit . Plura tamen si cupis , adeas Regiæ Accademiæ Parisiensis historias , in quibus de ea planta fusius loquuti sunt Margravius , Rajus , & Bouledouc .

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES .

Cur balnea aquæ dulcis diarrhœam quandoque sistant .

BAlnea quoque aquæ dulcis modice tepentia alvi fluxibus fere universis cujuslibet generis , qui tamen ab irritatione provenerint , sistendis , apprime conduxisse , frequenter nobis innotuit . Quod pluribus sane de causis contingere potuit ; balnea siquidem vel intus refrigerant , humectantque , salia acria solvunt , eaque diluunt , & temperant , humores erodentes retundunt , eorumque vim enervant , ac tum in urinam , tum in sudorem efluunt . Præterea eoquod diuresin , æque ac diaphoresin provocent , morbosam colluviem ex intestinis , tum ad renes , tum ad cutem avocant : videlicet a parte affecta amovent , ut eam aliorsum derivent . Hinc frequentissime contigisse deprehendimus , sudore , æque ac urina profluentibus , alvi profluvium sisti , & viceversa , alvi profluvio superveniente , sudorem , item & urinam restitisse .

C A P U T XII .

De Lienteria .

Definitio .

Lienteriam dicere prope est , ut *intestinorum si levitatem* dicas . Hanc , *celerem nimis fore* tradiderunt Majores nostri *alimenti per alvum excretionem* ,

ea forma , qua prius ingesta fuere , vitio retentricis , atque expultricis ventriculi , æque ac intestinorum facultatis procedentem . In quo a nobis non multum distare videntur , qui una cum Recentioribus , paucioribus rem perstringendo , dicendum potius existimabimus , non aliud esse lenteriam , quam *alvi fluxum , quo alimenta , dentibus etiamsi confecta , adhuc tamen cruda , atque integra , idest plane indigesta , vel incocta , sub eadem quasi forma , sub qua paulo prius ingesta sunt , ex alvo dejiciuntur .*

Signa , tum ex recrementorum natura , quæ colore , odore , cæterisque universis qualitatibus a cibus in ore confectis , discrepare non multum debent ; tum a frequentia , qua per alvum dejiciuntur , desumenda sunt .

Diagnosis .

Lienteriam produci , frequentius saltem , credimus , succorum vitio , tum ventriculi , tum intestinorum , qui utpote glutinosi , crassi , & acres , neque subeunt cibos ingestos , quos digerere , concoquere , & subigere deberent ; & nonnisi ruditer , acriterque intestinorum tunicas pungunt . Hinc , eorum pressione , æque ac motu *peristaltico* concitato , efficiunt , ut alimenta crebro , atque indigesta , foras egerantur .

Causa .

De lenteria id præ cæteris ex Musitano habemus . Si sit diutina , & ab ulcere præcipue ventriculi , parietes interiores exedente , eam periculo maximo nequitquam vacare ; quoniam , quum universo corpori alimoniam subripiat , tabem persæpe , cachexiam , hydropem , & maxime tympanitidem , inducit . Tum , quum morbis supervenerit acutis ,

Prognosis .

lethalis ; multoque magis, quam chronicos insequuta fuerit : idque ob virium imbecillitatem, quæ fieri haud potest, quominus in lienteria magis adhuc in dies resolvantur.

Curatio. In diæta eadem propemodum servari debent, quæ ratione diarrhœæ superius innuimus. In Pharmacia id enixe præstandum, ut humores glutinosi, & tenaces in cavo ventriculi resolvantur ; utque eorum acrimonia quodammodo cicuretur. Purgationes, si modo urgeat necessitas, lenes semper sint. Conveniunt igitur ex pulpa tamarindorum, ex infusione corticum myrobalanorum, ex rhabarbaro, & maxime cum sero caprillo, quod sane mirifice semper profuisse, comperimus. Alvo, si opus fuerit, uti ante diximus, purgata, transeundum ad alterantia, absorbentia, amaricantia, & aliquantulum roborantia, sive adstringentia. Commendamus itaque corallia, margaritas, testacea præparata, cornu cervi ustum, oculos cancrorum, crystallum montis in pollinem redactam, hisque similia. Commendamus itidem chalybeata, & præsertim adstringentia, theriacalia, myrrhata, aloetica, & reliqua, quæ visceribus aliquid roboris impertiri valent. Fercula, item & potiones subacidas, eoquod acidum ventriculi deficiens lienteriam quandoque fecerit, mirum in modum profuisse, non semel innotuit. Quo in casu & nitrum depuratum, dosi congrua in jure propinatam, lienteriam illico sustulisse, compertum habemus. Neque in curanda tali ægritudine plane spernendi sunt fatus epigastrio admoti, ex decoctionibus corticum, baccarumque juniperi, foliorum salviæ, summitatum absynthii,

rorismarini, cum vino myrrhato, aut aceto rosaceo, aut spiritu vini, cum aqua tamen bene dilutis ; quæ tametsi extrinsecus applicentur, viscera fovendo, recreant, & labem intus contractam discutunt. Haustu vini optimi, reliquis omnibus præfidiis tum intus, tum foris incassum pridem adhibitis, pervicacissimam in abstemiis interdum lienteriam curatam vidimus.

Historia V.

PRiscus vir ingenuus, bene temperatus, gracilis tamen nonnihil, litteris æque ac aliis pluribus liberalibus artibus vacans, cuidam puellæ, quam amando, multo ab illinc tempore se perditum iverat, tandem aliquando nuptus, vino, venerique inter nuptias postquam plurimum indulserit, mense Octobri lientericus fit. Siticulosus propterea, languens, ac nauseans, de ventriculi quodam pondere intimo, ac lassitudine conqueri cœpit. Et flatibus insuper frequenter obnoxius permolestas patiebatur hypochondriorum tensiones. Obmurmurabant ei sæpe intestina, ac alvi profluvio superveniente, fœces solutas, una & cibos paulo prius ingestos, non modo incoctos, quinimmo & aut parum, aut nihil propemodum immutatos identidem in dies egerebat. Optima iccirco in omnibus præscripta vivendi norma, per dies tres Priscum ita ægro tantem sola diæta tractare curavimus. Verum, quum id eatenus incassum pene cessisset, potionem hanc A solventem, in sero caprillo diluculo sumendam, ei confecimus ; cui præterea, ut primum alvum concitaverit, aquæ nucerinæ frigidiusculæ pro labi-

Quicquid
Lienter-
riæ me-
dendo,
præstare
consue-
vimus
historia
declara-
mus.

lubitu hauriendæ potestatem fecimus . Perbibit iterum , atque iterum , ut ei libitum fuit , & una postmodum cum aqua , tum per alvum , tum per urinam , fæces quamplurimas solutas ; inter colluviem quamdam mucosam , uberrime excrevit . Mox stomachum sibi , æque ac intestina , ut ipse aiebat , plurimum levare sensit . Enimvero flatus , virium languor , fitis , præcordiorum anxietas , nausea , & reliqua omnia symptomata , longe mitiora subinde evaserant . Postridie alteram potionem B roborantem , una & nonnihil aperientem , antelucanis horis deinceps per dies aliquot sumendam in eodem sero caprillo , paravimus . Hæc alvum leniter diebus singulis non procul a prandio semel , aut bis concitabat , & famem aliquantulum acuebat . Interim vini usum ad dies plures ei plane interdiximus . Loco vini , infusionem hanc C pro usu quotidiano potandam , ei propinavimus . Ex hoc factum fuisse , opinor , ut Priscus noster , diebus quindecim vix exactis , alvi fluxu compresso , & cibos appetere , eosque in stomacho digerere , atque in intestinis perficere , ut antea , coeperit .

A ℞. Cortic. myrobalanor. citrinor unc. ss. , rhabarb. elect. scrup. j. , cinnamom. opt. scrup. ss. , ser. capril. libr. j. M. , f. infus. , & macer. S. A. , colet. , & adde mell. hispan. opt. unc. ij. Cap. , ut m. in Aurora.

B ℞. Rhabarb. elect. , cinnam. opt. ana scrup. j. , ser. capril. libr. j. , M. f. lev. infus. , & macer. S. A. , & adde flor. borrag. , hyperici , summitat. absynthii ana pug. j. Leviter bull. , colet. , & adde mell. hispan. opt. unc. ij. Cap. quotidie in A. , ut m.

C ℞. Cinnam. opt. drach. j. , Pascoli Oper. Med.

aq. commun. chalyb. lib. iiii. M. , f. infus. , & macer. S. A. , & adde passular. major. mundat. q. s. ad gratum saporem . Decoquant. S. A. , colet. pro potu ordinario , ut m.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

MYrobalani fructus , sunt prunorum quasi species quædam exoticorum , nobis hodie admodum noti . In quinque distribuuntur genera ; alii quippe dicuntur *chebuli* , alii *citri* , *bellirici* alii , alii *indi* , *emblici* alii ; de quibus consule Schroderum , Donzellium , Ettmullerum , aliosque , qui de iis exprofesso verba fecerunt . Omnes in usum medicum adhibentur ; qui , si dosi congrua propinentur , leniter purgant , una & nonnihil adstringunt . Idem propemodum præstant , quod præstare solent tamarindi , de quibus infra dicendum . Fluxibus alvi universis , vel dysentericis sedandis , apprime conducunt ; effectum perquam commode præstant , si sero , præsertim cum rhabarbaro , aliisque rebus amaricantibus , infundantur , colentur , & exprimantur . Blande siquidem , quum per infusionem ita cum sero hauriantur , alvum ciunt , fordes eluunt , & leniter postmodum ejusdem alvi laxitatem cohibent . Hinc alvi fluxum provocant prius , quem subinde , humoribus peccantibus egestis , peropportune sistunt . Verumtamen si quis in Praxi medica iis abutitur , adstringendo , viscerum obstructions parit . Quamobrem , corpore nonnisi probe ante purgato , alteratoque , propinandi sunt ; eosque per infusionem potius ;

De myrobalanorum natura .

uti diximus, quam sub alia quavis forma, præscribere juvat. Quinimmo, & postquam alvum movere cœperint, ad eluendum quicquid intus ex myrobalanorum ingestione concrefcere unquam potuit, potiones uberrimas, five ex jure insulfo, five ex aqua chalybeata, five ex aqua simplici defœcatissima, aut nuceriana, haurire expediet. Eligendi sunt, qui gummi plurimo scatent. Dosis eorum est ab uncia semis, ad drachmas sex circiter. Græcis Veteribus, uti creditur, plane fuerunt ignoti. Arabes eos primum protulerunt.

CAPUT XIII.

De Cœliaca.

Definitio.

Cœliacam idem est dicere, prope, ac si *ventralem*, aut *ventriosam affectionem* diceres, Nihil aliud est, nisi *alvi fluxus*, quo una cum *fœcibus solutis* & *chylus promiscue egeritur*. Enim vero, quum id morbi genus Priscis describere placuit, *celerem esse dixerunt exculentorum, potulentorumque ex stomacho transitum ad intestina, atque ex intestinis per anum, sub forma chyli, aut cremoris, excretionem*.

Diagnosis.

Ex hac duplici tum Veterum, tum Recentiorum descriptione, quum facile depromantur cœliacæ indicia, nihil est, quod in diagnosi diutius immoremur.

Causa.

Ad causas igitur, unde exoriri potest, sine mora transire juvabit. Eas imprimis fitas esse, opinor, & in fermentorum pravitate, & in obstructionibus mesenterii. Ex fermentorum pravitate extitisse putamus cœliacam, tum, quum eorum vitio, bilis potissimum, succique pancreatici, eveniat, ut chylus ab alimentis ingestis, licet quodammodo co-

tionis ope eliciatur, non omnino separetur. Ex obstructo mesenterio cœliaca procreari videtur, tum, quum, tubulis chyloferis aut obstructis, aut contractis, chylus, recte quamvis ab alimentis eliciatur, & segregetur, subire tamen nequeat lacteorum perquam exiles meatus. Hinc per anfractus intestinorum una cum fœcibus vitiatus, intrinsece immutatus, & quasi corruptus, nil mirum si alvi fluxum provocet, & si per alvum, ita ut monuimus, inter fœces solutus, deiciatur.

Prognosis.

Cœliaca, quæ obstructo exoritur mesenterio, pervicacius ut plurimum resistere solet, quam quæ originem ducit fermentorum culpa. Quum altas egerit radices, hoc est quum fuerit inveterata, nullam propemodum curationem admittit. Quo chylus inter fœces uberior ex alvo egeritur, eo citius ægrotum extenuat, emaciatque.

Curatio.

Cœliacæ curandæ præsidia in rebus iis versari solent, quæ, vel fermenta digestionis corrigunt, vel viscerum recludunt obstructiones. Constituta itaque optima victus ratione, item & in reliquis omnibus norma recte præscripta, alvum blande, si opus fuerit, extergito; in quem finem clysteres simplices, aut lenia, purgantia, ex rhabarbaro præcipue, adhibeto, quo ad alterantia commodius transire queas. Hæc conficere poteris ex herbis, radicibus, foliis, floribus, fructibus, corticibusque amaricantibus, & præsertim aromaticis; neque scilicet ejusdem generis semper improbabis. Conveniunt quoque theriacalia, aloetica, gummosa, myrrhata, & reliqua ejusmodi aperientia, quorum usus tum ventriculi, & intestinorum facultatem ener-

Enervatam acuit, tum materiam concretam, quæ tubulos infarcit, resolvendo, viscerum discutit obstructions. Neque subacida omnino contemnenda veniunt, de quibus certiores non semel facti, cœliacam sola non raro penitus evicisse, proferre non dubitabimus.

Historia VI.

Quicquid, cœliacæ medendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

Hyspulla virgo Superis in cœnobio sacra, annorum ætatis triginta circiter, optime temperata, & ad calidum quippe, humidum vergebat. Fortis erat plethorica, fervens, ac florens. Corpore in summa, æque ac mente egregie constabat. Ex gravi mœrore mense Novembri fluxus consueti per pudenda compressionem passa, conqueri cœpit de virium extrema imbecillitate, gravedine, aliisque pluribus incommodis, quibus numquam prius obnoxiam se senserat. Pulsus interim celer fit, ac prætermodum languens. Urinæ, quas emittit, perexiguæ, atque incoctæ sunt. Intumuit alvus. Calor supervenit, & præcipue sub vesperam, quasi febrilis. Cibos non appetit, & quos invite, & pene coacte ingerit, perquam ægre concoquit. Quin immo & non procul a pastu per alimentorum, ut inquit, indigestionem, viscerum ardor ei suscitatur; quem paulo post, leve quoddam insequitur animi deliquium. Obmurmurat exinde venter, solvitur & una cum fœcibus incoctis, chylî copiam uberrimam quotidie dejicit immixtam. Mox fitit, ac aqua simplici abunde epota, aliquantisper reficitur. Atque in dies adeo contabescit, ut macie pene confecta, ac viribus plane fractis, nec stare, nec surgere ab ipso cubiculo amplius

possit. Diem prope trigessimum in eo deplorabili statu diutinæ cœliacæ jam exegerat, & præsidia universa eatenus incassum experta, propediem se decessuram, opinabatur. Remedia, quæ ei propinare consueverat Clinicus ille, qui talem cœliacam ad id temporis tractaverat, ex rebus calidis excerpserat, & neglecta sanguinis missione, pulveres varios stomachicos, varia salia ejusdem generis, necnon item jusculum, modo ex pullis tum gallinaceis, tum columbinis, modo tum vervecinum, tum vitulinum, plurimum tamen semper coactum sæpessæpius in die in alimoniam suppeditaverat. Quibus omnibus examinatis, clystere ex aqua chalybeata mellita prius indito, ac saphena inde soluta, sanguinem ad aliquot tantum uncias, eoquod vires plurimum essent fractæ, extraximus. Decoctionem hanc A aperientem non nihil, una & roborantem, in sero caprino quotidie diluculo sumendam diebus sequentibus, ei confecimus. Semicupia interim, & pediluvia bis in die tepentia, ac resolventia ad viscerum referandas obstructions, ex lixivio cinerum sarmentorum, ac ligni juniperi, præscripsimus. Post dies ab ejusmodi balineorum usu circiter sex, permultam urinæ copiam excernere cœpit, item & detumescere abdomen, noctuque placide conquiescere, neque adeo, ut antea, a cibis abhorrere; quos insuper sine gravi sui incommodo postmodum in stomacho conficiebat. Quod sane effecit, & ad vires restaurandas, & ad tantam maciem eximendam, lac caprinum chalybeatum, & una cum caffè, qua insequitur ratione B, paratum, sub vesperam diebus singulis, ut ei propina-

verimus . Id vero , quia plurimum in dies profecisse , videbatur , bis postmodum in die propinavimus : nimirum , & sub vespere , ut antea , & loco decoctionis præscriptæ antelucanis horis . Ab usu vini , dum lac fumebat , sese prorsus abstinuit . Pro vino , infusionem hanc D , utat ei liberet , hauriebat . Pro victu , nonnisi borragine , endivia , & cichoreo cum pane triticeo in jure vitulino elixatis , addito lacte cum ovi recentis vitello quassato , & modice cocto , vescebatur ; qua simplici methodo ita ferme servata , intra paucos menses , excretionibus per pudenda de more refluentibus , Hyssulla convaluit .

A ℞. Folior. cichor. , pimpinell. , capillor. vener. , flor. hyperic. , borragin. ana. pug. j. , ser. caprar. libr. j. M. , f. lev. infus. , in qua subinde ter , vel quater extinguitur ferrum candens S. A. , colet. , & adde chrystall. mont. præparat. drach. j. , mirrb. elect. gr. iij. Syrup. de cichor. cum rhabarb. unc. j. Cap. ut m.

B ℞. Caffè combust. , & in pulver. tenuissim. S. A. redact. drach. ij. , lact. caprar. S. A. ferro candenti chalyb. unc. viij. M. , decoq. S. A. , colet. , & adde mell. hispan. q. s. ad gratum sapor. Cap. , ut m.

C. ℞. Radic. chin. drach. j. , cinnam. opt. drach. ss. , semin. anisor. mundat. drach. ij. , aq. commun. chalyb. libr. iv. M. , f. infus. & macer. S. A. ciner. calid. per noctem , & adde passul. oriental. recent. mundat. q. s. ad grat. sapor , decoq. S. A. , coletur pro potu quotidiano , ut m.

CAPUT XIV.

De Dysenteria .

Definitio , **I**dem apud Græcos Dysenteria , quod apud Latinos intestinorum

difficultas indicat , sonare prope modum consuevit . Affectionem hanc , quasi ab intestinis exulceratis unice existeret , *intestinorum exulcerationem* appellavit Galenus ; quam subinde a torquendo tormina passim cum aliis dicere placuit Celso . Proxima his inter intestinorum mala tormina esse consueverunt , *dysenteria* græce vocatur . Intus intestina exulcerantur , ex his cruor manat , isque modo cum stercore aliquo semper liquido , modo cum quibusdam quasi mucosis excernitur . Interdum simul quædam carnosæ descendunt . Frequens dejectio cupiditas , dolorque in ano est . Celsus (a) Ex quo factum fuisse videtur , dysenteriam a quibusdam proprie dici quoque diarrhœam cruentam ; quum nihil aliud revera sit , quam alvi fluxus , quo fæces cruentas ejicimus , vel pro fæcibus , aut sanguinem purum , aut sanguinem saniosum , aut sero dilutum carnis adinstar loturæ . Vel , ut Veteres protulerunt , quum nihil aliud sit , præter quam alvi dejectio frequens , cruenta , cum dolore ventris , atque intestinorum ulceribus , ob materiam acrem erodentem , intestinis plurimum infestam .

In classem duplicem Scriptores plerique dysenteriam , temporibus saltem nostris , bipartiri consueverunt : in *benignam* nimirum , & *malignam* . Benigna dicitur , quæ , aut comitem febrem non habet , aut si habet , leniter admodum exardet . Ubi contra , qui dysenteria torquetur , valde febricitet , & tum præcipue , quum febris malignitatis præferat aliqua , saltem non ambigua , indicia , tum dysenteria nuncupari debet maligna . Quibus positis , non modo discrimen inter malignam , & benignam , verum etiam

Diagnosis .

(a) Lib. 4. cap. 15.

etiam & utriusque dysenteriae satis superque elucescit diagnosi.

Causa. Veteres non minus, quam Recentiores dysenteriam exoriri sibi suaferunt ab ulceribus quibusdam interioribus, quæ tubulos intestinorum sanguiferos exedendo, sanguinem eliciunt; qui propterea guttatim depluit in eorum anfractibus, ubi sensim collectus, & una cum fœcibus immixtus, magis magisque immutatur, corrumpitur, acescit, sive alio quovis pacto acris adeo evadit, ut, torminibus tandem excitatis, ex alvo profluens, inter fœces solutas, egeratur. Fieri tamen potest interdum, ut intus laceffit, ob materiam quamdam mordacem, intestinorum tunicis, earumque fibris contractis, sanguiferorum oscula quodammodo prolatent, atque adeo hiantia, quin uspiam ulcus intestinis insideat, sanguinem immittant, & dysenteriam faciant. Ex quo inferre rationi consonum est, dysenteriae causam proximam sitam esse, aut in ulcere, tametsi levi, quod intestinorum substantiam aliquo modo exeserit; aut in laxitate quadam, sive potius sanguiferorum apertione, quæ sive intus in intestinorum dehiscant cavo, sive rimas ibi faciant. Remota autem sita esse videtur in succis quibusdam pravis, qui in iisdem intestinorum anfractibus exudantes, tunicas lædant intestinorum; vel in cumulata ex rebus perperam digestis labe, quæ, aut ulcus fecerit, aut quovis alio pacto parietes irritando, sanguiferorum tubulos vitiaverit.

rogno. De genere acutorum, eventusque propterea admodum incerti, habenda est dysenteria. Maligna, gravior semper, quam benigna. In senibus, crebrius funesta. In pueris, periculi plena.

Quibus in media consuetudine aetate, facilius evinci solet. Si cruorem purum dejiciat æger: si creberrime, atque anxius præcipue: si sudorem fundat frigidiusculum: si pervigil vehementer sitiatur: si una cum fœcibus cruentis aut carunculas, aut tenuia quædam, abrafa veluti minima ramenta excernat, vomitu præsertim, singultu, ac syncope accedentibus: si mente alienus evadat: si ea demum occurrant, quæ labem intus contractam indicent malignam, id mortem in proximo versari, præmonere semper consuevit. Si tenuia exulcerentur intestina, quoniam longe atrociora exinde, quam si crassa lædantur, insurgere deberent symptomata, id longe difficilius curatur, & necem quam sæpissime molitur. Dysenteria ultra diem decimum quartum tametsi producat, dysentericos nihilominus quandoque interimit.

Galenici perique, quum tractandam sibi proponerent dysenteriam, mentem, & animum in id intendere maxime consueverunt: 1, ut humores peccantes tum *revolvendo*, tum *derivando*, ut ipsi ajunt, ne ad intestina confluerent, averterent: deinde, ut eos eluerent: 3, ut corrigerent: 4, ut intestinorum dolorem lenirent: 5, ut fluxum adstringerent: 6, ut ulcera demum extergerent. Quæ tamen universa solis prope modum absorbentibus, æque ac diluentibus consequi posse, nos rati; nil aliud pene, quam ea, ut dysenteria recte curetur, adhibere existimavimus. Abluatur proinde sæpèpius in die clysteribus alvus, quos quo simpliciores, eo meliores ducimus fore. Parentur iccirco aqua simplici nucerianna, hordeacea, avenacea, chalybeata &c. Non absimiles potiones abunde, ac frequenter propi-

Curatio.

nen-

nentur. Præ cæteris, aut aqua prædicta nuceriana, aut jusculum insulsum, aut aqua chalybeata, hisque similia, in quibus bolus, qui non procul a nucerino fonte educitur, solutus antea fuerit, valde conferunt. Torminibus, quæ infestant, leniendis, sedandisque, optimæ sunt decoctiones emollientes, emulsiones oleaceæ; quinimmo & oleum quoque recens, & sin. ign. expressum, tum ex amygd. dulcibus, tum ex semin. melonum &c., apprime conducit. Conferunt item opiata, blande diaphoretica, necnon etiam diuretica. Ut plurimum autem, quo juxta illud Hippocratis, *fluxum fluxu curemus*, alvum adhuc solvere juvat. Id autem blande, ac leniter præstare oportet; quamobrem hisce in casibus plurimum commendamus serum præparatum infusione tamarindorum, myrobalanorum, rhabarbari, & præcipue torrefacti, hisque similia; quæ, ut ante innuimus, materiam peccantem postquam egresserint, alvum blande adstringunt. Id efficit quoque usus aquæ tetutianæ, villensis &c. tum epotæ, tum clysteribus inditæ. De aqua tetutiana satis, superque in capitibus præcedentibus verba fecimus, non secus ac de radice Ipecacuanha, aliisque similibus non fortioribus emeticis, quæ vomitum blande ciendo, universa alvi profluvia sistunt. Quum adsit febris, eaque vehementior exardeat, dummodo vires consistant, ne intestina inflammentur, sanguinem ducere oportet. De diætâ, quum eadem ferme esse debeat, quam pro diarrhœa curanda ante jam proposuimus, non est cur hic plura adjiciamus.

Historia VII.

Charinus perquam nobilis adolescens, octavum & decimum, qui nondum exegerat ætatis annum, sanguine scatens, optime temperatus, ac in omnibus bene valens, feriantibus litterarum studiis, quibus ab ineunte ætate non ingratis semper vacaverat; mense Septembri, relaxandi animi causa, in suburbium secessit; ubi varios postquam fructus recentes, eosque & immaturos ingurgitasset; modo gelidam, modo merum, iterum atque iterum superbibit. Die quodam, quum per amœna spatiaretur, ac ludendo excalesfactus, sub umbra platani juxta profluentem quum recumberet, Cœlo subnubilo, tonitruum fragore, ac fulgorum splendore ex improvviso roboare, & coruscare longe, lateque cœpit aer. Is valde pertimuit, & effugium iccirco meditatatus, ab ea ingenti tum aquarum, tum grandinis vi, quæ imminebat, sese ut opportune eriperet, festinat incessus, properat, ac plurimum insudans, specum tandem, quæ in proximo aderat, multa infectam uligine, celeriter ingreditur. Frigescit, & sudore compresso, ac pedibus madefactis, ibi torminibus invaditur, quibus atrocissime diu vexatur. Hinc domum reversus febricitat, ac alvo soluta, fitis accedit intensissima cum maxima præcordiorum anxietate. Supprimuntur urinæ, ac alvi profluvio invalescente, biduo post, una cum fœcibus solutis & sanguinem immixtum frequentissime dejicit; hac tamen lege, ut dejectionibus creberrimis tormina aliquantulum anteirent; quæ epigastrium prius pervagabantur, & inde per hypoga-

Quic.
quid, dy
fenteria
meden-
do, præ
stare
consuevi-
mus, hi
storia de
clara-
mus.

strium

strium delata, flatibus erumpentibus, evanescebant. Morbus interim augetur in dies, magis magisque infirmantur vires, sitis exasperatur, major adhuc evadit nausea, dies, noctesque transigit irrequietus, ac de molesta quadam viscerum angustia conqueritur, qua intus se quandoque dilaniari, adstantibus indicat. Dies erat morbi septima, & opera medica nihil adhuc processerat, quum, nec clysteres, neque potiones tum diluentes, tum emollientes, nec oleum amygdalarum dulcium, quod ter ad uncias tres sumpserat, aliquid profecerat; quinimo & adeo invaluerat febris, ut, plurimum æstuans æger, interdum deliraret. Pulsus durus erat. Genæ, & oculi impense ruebant. Lingua, & fauces erant exhaustæ. Intumuerant hypochondria, & alvi fluxus aliquantulum restiterat. Quamobrem, vena in brachio soluta, ad uncias octo circiter sanguinis copiam imminuimus, ut aquam interim nucerianam frigidiusculam, ad sitim explendam, quam sæpissime perbiberet, potestatem facientes. Clystere emolliente prius injecto, ac fotibus postea emollientibus cum spongia antè abdomini ubique admotis, id conditum A balsaminum, & soporiferum, postridie sumendum ei confecimus. Nocte, quæ insequuta est, quæ fuit diei nonæ, placide obdormivit, plurimum insudavit, ingentem urinae quantitatem egressit, ac melius semper subinde se habere cœpit; febris enim sub finem ejusdem diei nonæ propemodum evanuerat, torminibus longe minus infestabatur, atque alvi profluvium valde restiterat, neque fecibus excretis cruor, ut antea, abunde infundebatur; qui propterea levi quadam quasi tinctura,

in superficie tantum, vix unquam ad diem usque decimam quartam deinceps infecit. Mox, & ad vires instaurandas, & ad tabem, quæ jam inceperat, amovendam, & ad succorum labem contractam omnino vel eximendam, vel corrigendam, lac asininum ea, qua insequitur, ratione B paratum, per dies triginta præbuimus; quo, & morbi reliquias prorsus sustulimus, & optimam, firmamque valetudinem ei tandem comparavimus.

A ℞. *Sperm. cet. drach. i., campb. gr. iij., syrup. de pom. unc. i., aq. cinnam. & flor. aurant. ana. unc. ss., laudan. nepent. liquid. gut. vij. M., f. condit. sumend. in jure insulso, ut m.*

B ℞. *Juleb. radic. opt. chin. unc. i., margarit. præparat. drach. ij., lact. asin. recent. unc. viij. M., & cap. quotidie in A., ut m.*

Charinus dives erat. Hinc margaritas ei præscripsimus. Cæterum reliqua viliora absorbentia, uti sunt terra nuceriana, terra sigillata alba, pulveres testaceorum, coralia præparata, hisque similia, de quibus, & in superioribus verba fecimus, & in sequentibus facturi sumus, eundem propemodum effectum præstare, ni fallor, potuissent.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

NUM in dysenteria ulcus affecerit tenuia, num crassa intestina, id in primis dignoscitur: a situ, & intensione doloris, qui in torminibus excitatur; quique superius ut plurimum, interioriusque laceffire, atque acrius mordere deprehenditur tum, quum læduntur intestina tenuia: a qualitate sanguinis excreti, qui quum pro-

Quomodo in dysenteria dignoscitur, num crassa, num tenuia lædantur intestina.

profluit ob læsionem intestinorum tenuum, diutius intus in eorum anfractibus commoratur, ac stagnando magis concrefcit, & fœcibus intime infunditur: a temporis intervallo, quod a torminibus, quæ sanguinis dejectionem præcefferint, ad dejectionem cruentam, quæ tormina insequitur, intercedere solet; longe minus enim temporis spatium intercedere solet, quum vitium crassis infederit; & eo minus, quo intestinorum vitium propius ad anum accesserit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit
fluxus
hepaticus.

FIT quandoque, ut cruoris loco, sanguinem quemdam tenuem, loturæ carnis adinstar dilutum, profluentemque, una cum fœcibus solutis immixtum, is qui dysenteria laborat, dejiciat. Quo in casu id dysentericæ genus a Veteribus dicebatur *fluxus hepaticus*, sibi suadentibus, alvi profluvium tum fieri hepatis vitio, ex defectu præcipue caloris innati; qui utpote admodum imbecillis, chylum coquere, ac in sanguinem perfectum vertere, nequiverit. In hoc morbo fœces, uti diximus, dejectæ, quæ plurimum solutæ profluunt, cruentæ quoque excernuntur, ob serum præfatum cruentum; quod tamen nequaquam, nec æque ut sanguis concrefcit, nec frequenter adeo, & abunde, ut in vera dysenteria, profluit, nec adeo est acris; qui propterea parietes intestinorum interiores irritando, haud dolorem, sed sensum quemdam ventris, lumborumque pergravantem potius infert. Fluxum hepaticum non aliunde exoriri credimus, nisi a lymphæ, feri, sive pituitæ copia, quæ redundat in corpore af-

fecto; quæque proinde una cum sanguine in cavo intestinorum effusa, sanguinem diluit, fluidumque facit; ejusque acrimoniam vel temperat, vel saltem enervat. Enim vero fluxibus, hujusmodi *serosis*, sive potius *ichorosis* obnoxios, plerumque vidimus cacheticos, in quibus ex coctionibus pravis aquosa, cruda, ac pituitosa cumulatur colluvies; quapropter iis, qui id generis profluvium patiuntur, palpebras inflari, crura tumefieri, hydropem, ac tabem adventare, observavimus. Præterea fluxus hepaticus tametsi raro admodum in Praxi medica occurrat, successisse tamen quandoque deprehenditur sub finem magnæ alicujus, ac pervicacis ægritudinis; quæ partes fluidas, æque ac solidas pene universas pridem infecerit, coctiones omnes infirmaverit, depravaverit, ac plane subverterit. Hinc fluxus hepaticus qualemcumque invaserit, eoquod nullam propemodum curationem admittat, prope diem interimit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

IN fluxibus hujusmodi per alvum sanguinolentis intestina lædi possunt duplici ex causa: interiori videlicet, & exteriori. Interior est, quum aut sanguis, aut serum, aut lymphæ, aut alius quivis humor, qui per tubulos intestinorum dirimitur, vel acris factus, tubulorum parietes exedat; vel exuberans, membranas continentes disrumpat, aut oscula laxet, aut meatus minimos, sive spiracula explicet, ex quibus in cavum intestinorum aut defluat, aut instillet, aut exudet. Exterior est, quum sive alimenta ingesta, sive succi, aut fer-

Quid sit
rhexis,
anastomosis,
& diapedesis.

fermenta digestionis , ob labem quamdam contractam , parietes intestinorum interiores afficiunt , ibique ulcus inducunt . In quo autem id præcipue adnotandum , causam hanc utramque , quoniam viscera præcipua lædit , pari semper cum periculo , si modo in iisdem agat circumstantiis , œconomix corporis humani vitam habentis officere ; siquidem ex utraque , febris , intestinorum inflammatio , gangræna , convulsio lethalis , exuberans sanguinis defluxus , ac tandem interitus facile contingere potest . Utraque fluxum , tum cruentum , tum hepaticum æque producere posse , videtur ; eo tamen discrimine , ut exterior tubulos sanguiferos aperire , nonnisi scindendo , aut erodendo , possit . At interior , si Anatomicis plerisque fides habenda est , hæmorrhagiam facere valet , aut vasorum membranas recidendo , aut oscula dilatando , aut meatus minimos , sive parietes continentes impellendo , explicandoque , sive , ut melius dicam , rarefaciendo . Ex quo factum esse , videtur , ut effusio sanguinis , fieri modo dicatur per *rhexin* , modo per *anastomosisin* , modo per *diapedesisin* . *Rhexis* est , ubi parietes vasorum recisi , exesi , discissi , aut alio quovis pacto laceri , rimas faciunt , & sanguinem contentum egerunt ; tamen si revera , ubi exesi sunt , *diabrosis* dicatur . *Anastomosis* est , ubi tubulorum oscula , quibus venæ potissimum , & arteriæ in extremis uniuntur , ac plane injunguntur , dehiscunt , ac humorem contentum emittunt . *Diapedesis* est , ubi , membranarum spiraculis minimis amplioribus factis , explicatisque , humor contentus exudat . Hic tamen , ne res medicas confundamus , plurimum ani-

madvertere refert , anastomosisin tum a Veteribus , tum a Recentioribus , inter quos Hippocrates præcipue , Galenus , Hoffmannus , Bartholinus , Blancardus , aliique complures , in contraria significatione frequentissime usurpatam fuisse ; accepta est enim pro mutua vasorum extremorum , sive ejusdem , sive diversi generis , unione , appositione , & , ut melius dicam , conjunctione ; de quo tamen Lexicographos consulto .

ALIX ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ .

Sæpenumero in alvi fluxibus contingere quoque solet , ut reliquis universis intestinis plane illæsis , humor quidam peccans , acris , & mordicans exudet ex glandulis interioribus intestini recti , aut stagnando , intus inter plicas tantam sibi contraxerit labem , ut membranas pungendo , eas permoleste afficiat , ac nisus proinde irritos egerendi , & permolestos , sive *tenesmum* producat . *Tenesmus* nihil aliud est , quam *assua ex alvo egerendi cupiditas ; aut nisus , cum dolore , sive cum sensu quodam molesto , quo , vel nihil propemodum , vel mucorem quendam perpaucum excernimus .* Affectionem hanc excitare possunt etiam vermiculi quidam , *ascharides* nuncupati , qui in cavo ejusdem intestini recti , inter easdem plicas delitescunt , ejus substantiam mordicant , ac fibras irritant ; quæ propterea contractæ , contrahunt intestinum , ac conatus infestos , æque ac prope irritos dejiciendi , excitant . *Prope irritos* , inquam ; quoniam , uti diximus , mucor quidam exiguus , & non raro item cruentus , tenesmo non semel excernitur . Ejus-

Quid sit tenesmus .

modi affectio in pueris frequens est ex prædictis ascharidibus; atque eo in casu facile curatur, si, quæ vermes enecant, injiciantur. Difficilius, in adultis præsertim, ut & in senibus, si ab humoribus pravis, qui ex glandulis insudant. Deploratam propemodum eam dixerim, quæ ulcus insequitur; uti contigisse olim in Tito Pomponio Attico accepimus a Cornelio Nepote, qui viri illius vitam, æque ac mortem graphice digestam Posteris tradidit. Tali modo, quum septem, & septuaginta annos compleisset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia, fortunaque crevisset (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate, est consequutus) tantaque prosperitate usus esset valetudinis, ut annos triginta Medicina non indignisset; nactus est morbum, quem initio & ipse, & Medici contempserunt, nam putarunt esse tenesmon: cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. In hoc, quum tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. Atque hoc prius, quam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere, febresque accessisse sensit, Agrippam Generum ad se accersiri iussit &c. Cornelius Nepos (a).

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Error
Clinico-
rum qui
ad sisten-
dam dy-
sente-

INter artis præsidia, quæ alvi fluxibus curandis, sistendisque in Clinice proponuntur, lac præcæteris, adeps fusus, decoctiones, atque emulsiones obversan-

tur glutinosæ, crassæque, quæ plurimo scateant mucore, hisque similia, quæ clysteribus indita, ad humorum acrimoniam coercendam, ulcerumque internorum pravitatem leniendam, plurimum conducere videntur. Ea nos quamquam improbare nolumus omnino, Tyrones tamen admonere placet, ut in rebus ejusmodi præscribendis, adhibendisque, cauti plurimum, pluribus sane ex causis, incedant; nam primum, si quid lactis vel minimum intus humoribus pravis immixtum, intestinis inhærens, aliquantulum commoretur, labem facile contrahit, corrumpitur, acescit, & tormina exasperat. Lac præterea, item & reliqua fluida tenacia, glutinosa, per annum ad intestina submissa, lentorem faciunt, fordes alvi augent, atque ulcera, si adsunt in recessu intestinorum, magis magisque fœdant, coinquinant, &, ne cicatricem opportune inducant, valde resistunt. Efficiunt postremo, ut, alvi profluvio interdum compresso, ventris colluvies magis adhuc periinde cumulata, intus quandoque effervescat, hypochondriacos æstus procreet, & colicam, vel etiam affectionem iliacam quandoque suscitet. Satius itaque hisce in casibus, ex nostra erit sententia, clysteres parare aut aqua simplici, & præsertim bolosa, aut chalybeata, aut hordeacea, aut avenacea, utpote quæ humores peccantes diluat, salia intus concreta solvat, intestinorum parietes eluat, ulcera refrigeret, detergat &c. At, quum id in dysenteria potissimum ex ulcere non omnino profecerit, nos maximo cum successu, ex aliorum auctoritate, usi fuimus aqua villensi, tetutiana, aliis-

(a) In lib. 2. de Tito Pomponio Attico.

aliisque similibus, quæ mundificandi vim impensius exercent. In quem finem commendavimus alias, & iterum commendamus decoctiones etiam, atque infusiones balsaminas, sive terebinthinatas, sive ex corticibus juniperinis paratas, sive per extinctionem camphoræ ardentis camphoratas &c. In tenesmo pervicacissimo, qui virum perquam nobilem civem Romanum, qui nobis ab ineunte ætate se tractandum commisit, diu olim tentaverat, reliquis omnibus Artis auxiliis incassum antea adhibitis, multum sane profecisse vidimus, decoctionem furfuris in aqua hordeacea cum sevo hircino, ac vitellis ovorum per clysterem suppositam. Id, ni fallor, tum contigisse reor, quia intestinorum mucorem, præter naturam prius ab humoribus pravis derafum, ea decoctio intus injecta opportune restituit.

C A P U T X V.

De Cholera.

Affectio sane lethalis, ac peracuta, quæ nos interdum atrocissime torquet, & quamocissime non semel effert, ea est, in qua torminibus, item & nausea, sive potius vomendi nisu adeo vexamur, ut tum, quum alvus sordes solutas prætermo- dum egresserit, & quicquid in ventriculum, sive per os ingestum, sive aliunde confluerit, cum impetu ex ore emittatur. Id morbi genus cholera dicitur, quæ, si nominis etymologiam spectes, quasi bilialem sonat; ideo tale nomen nactum, quoniam quicquid in ea ægritudine evomitur bilem quodammodo fa-

pit, amaricans videlicet utplurimum est. Duplicis generis vel penes Hippocratem cholera olim fuit: *humida* nimirum, aut *vera*, vel *legitima*: *sicca*, vel *notha*, sive *spuria*, aut *illegitima*. Humidam describendo, affirmare consueverunt Majores, *assiduam esse, atque exuberantem humoris pravi per superiora, æque ac per inferiora ejectionem, cum viscerum perturbatione vehementi, ob facultatem expultricem valde lacesitam*. Siccam dixerunt, *spiritus, sive flatus tum per superiora, tum per inferiora excretionem, cum inflatione, ac ventris strepitu, necnon etiam lumborum, laterumque dolore*. Verum enim vero, ut luculentius loquamur, choleram definiendo, dividendoque, dicendum potius ducimus, *egestionem esse quamdam, qua tum superne, tum inferne quicquid intus intestinis, & stomacho continetur, ejicimus cum torminibus, ac per molesto vomendi nisu, ob varias abdominis spasmodicas contractiones*. Si quæ egeruntur adeo crassa sint, ut sub forma recrementorum emittantur, tum cholera dicitur *humida*. Si flatus adinstar erumpant, atque evanescant, nuncupatur *sicca*. Ex quibus signa itidem habemus diagnostica quum præsens est.

Adnotandum tamen superest, choleram comites utplurimum habere, aut etiam prævios ventris atrocissimos cruciatus, cardialgiam, sitim ardentissimam, animique creberrima quandoque deliquia &c. Pulsus in cholera præterea esse solet celer, concitatus, & plurimum varius, frigeant extrema &c. In sicca alvus insuper fere semper intumescit, obmurmurat, obstrepit. Ad hæc regiones lumbares, item & latera in cholera affectis hinc, at-

Diagnosis.

atque illinc, dolores varii, tum acres, tum obtusi, & quasi distrahentes, pervagantur.

Causa. Ad choleram excitandam causa sunt potissimum humores acres, sive acidi, aut alio quovis pacto mordicantes, qui ventriculum, una & intestina irritando, aut musculos, vel membranas abdominis interiores variæ lædendo, motus convulsivos excitant, & varias viscerum imi ventris contractiones, sive compressiones inducunt; quibus quicquid intus continetur superne, æque ac inferne, tum vomitu, tum dejectione, egeritur. Hinc alvi profluvium, una & nifus vomendi, choleram faciunt. Si, aut cavum ventriculi, aut intestinorum anfractus multam recrementorum copiam intus contineant, vel si eo ingens confluat bilis, succique pancreatici, aut laticis lymphatici ex glandulis finitimis colluvies, materia, quæ tum excernitur, choleram humidam procreat. Sin autem præfatæ capacitates, vel aerem tantum excipiant, vel materia quædam tenuissima, quæ sub aspectum minime cadat, ibi infudet, tum ea in flatus extenuata, per superiora, & per inferiora erumpit. Hinc choleram siccam, sive ventosam producit.

Prognosis. Non modo acutus, verum & peracutus morbus habenda est cholera, quæ citissime, & spatio quidem paucarum horarum, ægrotantem interdum extinguere potuit. Sicca, quam humida, quoque peior. Pessima autem tum sicca, tum humida, quum nulla patens, quæ eam procreaverit, præcesserit causa. Cæterum pessimum in utraque omen facere consueverunt semper pulsus debilis, aut intermittens, urina, quæ, aut livescens, aut nigricantem sese perhi-

buit; multoque magis, quum sudor per universum corpus sese fudit frigidum, vel quum partes extremæ, cæteris incalescentibus, alferint, tum maxime, quum, aut supervenerint singultus, aut cordis creberrimæ palpitationes, aut tum, quum quæ egeruntur alvi, & ventriculi sordes, a statu naturali longe recesserint. At enim vero, aliquibus saltem in casibus, eam, declinante febre, per modum criseos saluberrimæ subsequitam fuisse, nobis etiam innuit.

Curatio Id potissimum pro cholerae curatione adnotare juvabit, utrum ex symptomatibus præcipuis magis urgeat: num urgeat videlicet magis vomendi nifus, quam dejectionis stimulus. Si vomendi nifus, ad ea quæ vomitum sistunt confugiendum: ad ea nimirum, quæ ad nauseam evincendam, ante præscripsimus. Contra, si dejectionis stimulus, ea adhibenda sunt, quæ ad alvi profluvium curandum proposuimus. In genere tamen conveniunt potiones copiosæ, emollientes, diluentesque, item & clysteres, qui non absimili polleant facultate. Conveniunt item oleosa: ea nempe, quæ blande solvunt, leniuntque, ut pravos humores solvendo leniter eluant, atque eorum acrimoniam leniendo cicurent, contractiones laxent, tormina, æque ac, si adsint, dolores cardialgicos solvant, & discutiant; in quem finem, nec improbamus opiata, theriacalia, confectio- nes anodynas, hisque similia; ea potissimum, quæ vim habent alexipharmacam. Per sæpe contigit quoque, ut choleram vehementissimam, quæ rebus aut tepentibus, aut igne excalescens, exacerbabatur; contigit, inquam, ut potiones gelidæ il-

lico vel sustulerint , vel saltem compresserint . Si cholera sicca sit ad eam eximendam conducunt præterea fofus , balnea , femicupia , inunctiones etiam externæ , cataplasmata imo ventri appofita &c. Quum febris succendatur , quod non femel eveniffe constat , & quum ea ardens fit , ac viscerum inflammationem imminentem fore fimul ut indicaverit , fanguinem educere expediet .

Historia VIII.

SAfena rusticus quinquagenarius , in frigidam , ficcamque corporis fui constitutionem potius , quam in aliam inclinans , cæterum fortis , lacertofus , ac bene valens , agrestibus tamen exercitationibus , quibus femper vacaverat , plurimum defatigatus , mense Octobri fimul ut permultos fungos fylvestres , quos carbonibus pridem affaverat , avidè comederit , sensum quemdam prope gingivas acerbum , qui dentes præcipue molares stupescerat , percipere cœpit . Vertiginibus subinde correptus , visum ad breve tempus amisit . Mox , borborygmis varie supervenientibus , doloribus cardialgiacis , torminibus , sudoribusque frigidis , animo deliquit . Ac postremo aliquantulum recreatus , vomere , una & ex alvo dejicere cœpit materiam quamdam flavam , amaricantem , ac glutinosam ; qua egesta , symptomata quodammodo leniri videbantur . At nihilominus paulo post recrudescabant , quousque non absimilis colluvies , tum inferne , tum superne iterum excerneretur , quod crebro succe-

debat . Pulsus interim languens erat , valde inæqualis , ac pene quandoque intermittens , fauces erant exhaustæ , & siti laborabat ægrotans ardentissima . Conquereretur insuper de intensissimo viscerum ardore , quo renes , & vesicam imprimis sibi aduri ajebat . His omnibus incommodis accesserat etiam præcordiorum ingens angustia , ac maximus spirandi labor . Quæ res effecit , ut de virulenta ex fungis ingestis labe contracta suspicatus oleum commune recens , ac dulce , quantum fieri potuit , ad libram semis , nulla interposita mora , in Nosocomio , quo delatus jam recumbebat , ei propinaverim . Id vomitum statim compressit , una & alvum longe magis concitavit . Quamobrem , ut alvi fordes adhuc magis eluerentur , juris infusi , & aquæ frigidæ , quia plurimum sitiebat , alternis bibendi copiam fecimus ; quo & alvum deterfimus , & morbi vires non parum immuimus ; siquidem rediit in pulsu vigor , cessavit sudor ille morbosus , facilior evasit respiratio , atque intus , longe melius se habere in omnibus ratus æger , bolis hisce A , ad leniendos dolores , restaurandasque vires , prius deglutitis , nonnihil conquievit . Expergefactus , tum nauseam , tum alvi fluxum , tametsi longe minus , quam antea , adhuc tamen patiebatur . Hinc id conditum B soporiferum , una & alexipharmacum statim sumendum ei confecimus ; ac enemate ex oleo simplici communi indito , eoque cum sordibus abundè emisso , iterum inclinato die , placidissime ad multas horas obdormivit , plurimum insudavit , maximam urinæ copiam egeffit , atque in melius subinde semper

pro-

processit; languens tamen prætermodum, sitiens, ac cibos plane fastidians; cui propterea, ne languore deficeret, quoniam tri-duo cum ea tam pervicaci ægritudine jam colluctatus esset, meri optimi malvatici cyathum propinavimus; quo refectus, paulatim ac sensim, omnino tandem convaluit.

A ℞. Confect. hyacinth., al-Kerm., theriac. ana. drach. j. M., reform. bol. S. A., & cap. ut m.

B ℞. Confect. hyacinth., al-Kerm., radic. contrayerv., in pol-linem redact. ana. drach. j., syrup. de cortic. citr. unc. j., aq. cin-nam., & flor. aurant. ana. unc. ss. M. f. condit., cui adde laud. nepent. liquid. gut. viii. cap. cochle-atim identidem repartitis vicibus, sub vesperam, media nocte, & an-telucanis horis.

C A P U T X V I.

De Affectione Iliaca.

Defini-
tiones. **H** Actenus de affectionibus, quæ alimentorum digestiones, chylique consuetas distributiones, eorumque officinas, eoquod laxa nimis fuerit alvus, lædere consueverunt, egimus. Ad alias igitur pergamus oportet, quæ, quoniam adstricta nimis est, iisdem functionibus, iisdemque visceribus officiant. Inter has ea primo occurrit, quæ iliaca nuncupatur ab ileo, quod inter intestina præ cæteris in tali morbo affici passim creditur. Affectio iliaca nihil est aliud profecto, quam alvi suppressio adeo contumax, ut vel nihil, vel prope modum nihil, excerni queat,

cum dolore alvi atrocissimo, ventris inflatione, ac vomitu adeo violento, ut vel alvi sordes ex ore quandoque egerantur. Dicitur quoque volvulus a volvendo, sibi suadente imperitorum vulgo, ut funes intricatissimos per id morbi præter naturam circumvolvi, ac implicari intestina. Dicitur chordapsus, quoniam intestinorum est morbus, quæ a Græcis chordæ dicta sunt. Dicitur insuper ab atrocitate symptomatum, quæ inferre solet, miserere mei: enim vero affectionem hanc describendo, ita plane loquuti sunt Majores. Affectio iliaca dolor est intestinorum perquam acerbus, ob continui solutionem violentam, cum tumore ventris imi, tantaque alvi obstructione, ut nihil per intestina descendat; quæ chordæ adinstar implicita, quicquid continent, ad superiora rejiciunt, & vomitum concitant.

Affectionis iliacæ, quæ præ-
fens est, indicia ex iis, quæ in
definitione tradidimus, sunt ma-
nifesta; imminentem autem præ-
dicere solent alvus diu compres-
sa, tormina perquam acuta: quæ
intestina præsertim tenuia per-
vagantur: nausea, quam vomitus
paulo post insequi solet &c.

Ut volvulus suscitetur, effi-
cere plura possunt; at imprimis,
aut intestinorum sordes tantam
pravitatem, aut succi tantam a-
crimoniam interdum sibi compa-
rare possunt, ut tunicas eorum-
dem interiores pungendo, eas
convellant, ac motum intesti-
norum peristalticum invertant.
Hinc, alvo omnino compressa,
dolores, tormina, spasmus, ven-
tris inflatio, viscerum contractio-
nes, vomitus, & reliqua, quæ
affectionem iliacam præcedere,
comitari, & designare solent.
Quicquid de sordibus, succisque
pravis, intestinorum cavo con-
ten-

tentis, ratione causarum volvulorum producentium, paucis mox innuimus, dictum quoque volumus & de vermibus, aut lumbricis, & de ulceribus, sinibusque intestinorum fistulosis, necnon etiam de humoribus, qui in tubulis stagnando, eorundem intestinorum tunicas inflammare, easque in tumorem attollere, recidere, lacerare, aut alio quovis pacto lædere intime possunt.

De tali affectione, quæ inter morbos lethales, & peracutos jure recensenda est, plura ex Hippocrate habemus. Quibus, inquit Senex, ex stillicidio urinae, a stranguria videlicet, ileos supervenerit, septem diebus pereunt; nisi, febre superveniente, satis urina fluxerit (a). Ab ileo vomitus, singultus, desipientia, & convulsio malum (b). Quinimmo singultus, apud Etmullerum, futuræ mortis in ileo prænuncium certum est. A dejectione sincera, chyli nempe, intestinorum difficultas malum (c). Difficultas intestinorum si ab atra bile inceperit lethalis (d). Morte terminari ileum, quum aut febris, aut alvi solutio supervenerit (e). Mors in proximo versatur, ex Galeno, quum fæces per os excernantur. Idem quoque, experientia teste, expectare debemus, si contingat in ileo, ut vomitu vermes emitantur; vel, sicrementa aut superne, aut inferne egesta, & plurimum fætent, & a statu naturali longe recedant.

Indicationes, quibus iliacæ affectionis curationem aggredi, eamque prosequi debemus, in eo potissimum sitas esse, existimamus; primum, ut materia peccans, quæ intestina proxime læ-

dit, quamprimum discutiatur; mox, ut alvi sordes per loca consueta leniter egerantur. Hinc optima sunt emollientia, oleosa, & diluentia, quæ tum per os ingesta, tum clysteribus intus immissa, humoris peccantis acrimoniam infringunt, obruunt, sive retundunt, eluuntque, fæces concretas solvunt, easque dejiciunt. At, quum non satis id fuerit, propinanda sunt præterea camphorata, opiata, theriacalia, hisque similia, de quibus in præcedentibus, utpote quæ convulsiones eximant, æque ac intestinorum dolores spasmodicos cohibeant, eosque sedent. In quem finem nec improbamus fots exteriores, inunctiones, semicupia, balnea, & præsertim emollientia, quæ ileum pervicacissimum non semel discusserunt. Affectionem hanc fumo nicotianæ, vulgo tabaci, per fistulam in anum indito, quamocissime se discussisse, in exercitationibus practicis circa medendi methodum, enarrat Federicus Dekkers. Si adsit febris, si viscerum inflammationis indicia, tametsi imminentis, vena statim solvenda, in partibus potius infernis, quam superis. Hinc, hirudines intestino recto præcipue admotas, mirum in modum profuisse ad ileum sedandum, hætenus pene semper observavimus; quum sanguis, qui ex vasis hæmorrhoidalibus profluit, partem affectam proxime exoneret.

(a) Sect. 6. aphor. 44.
(b) Sect. 7. aphor. 10.
(c) Sect. 7. aphor. 24.

Q ij
(d) Sect. 4. aphor. 24.
(e) lib. 3. de morb.

Historia IX.

Quic-
quid ,
Iliacæ
passioni
medendo,
præstare
consue-
vimus ,
historia
declara-
mus .

CHrysis mulier quædam an-
norum triginta circiter; ha-
bitu pingui, temperamento san-
guineo prædita, modicæ staturæ,
fortis, ac bene valens; mense
Februario, flante borea, ac fon-
tibus in Urbe gelu ubique con-
cretis, quum Bacchanaliorum lu-
dos personata publice celebraret,
varia tempestatis illius frigidissi-
mæ passa est incommoda. Ex
theatro tandem in atrium dome-
sticum sese transtulit; ubi ad mul-
tam noctem choreas vicissim fe-
stive ducens, ac ad animi usque
deliquium postremo defatigata,
merum primum, ut vires refice-
ret, chocolatom subinde, ac va-
rias postmodum potiones gelidas,
subacidas, saccharatasque, iden-
tidem forbuit. Mox tandem re-
cubuit, ac placide obdormivit.
Postridie diluculo expergefacta,
nausea quadam plurimum sibi in-
festa tentatur. Alvus ei obmur-
murare, & flatibus intumescere
cœpit. Flatus eructans crebro
cum sonitu emittit. At non mul-
tum post torminibus laceffita, ac
alvo omnino compressa, pituitam
primo glutinosam, insipidamque,
mox perquam acidam, frequenter
evomit. Prosequitur vomitus, &
loco pituitæ, bilem valde ama-
ricantem egerit. Adeo interim
adstringitur alvus, ut nec flatus
excernere quidem possit. Acce-
dit insuper cardialgia, fitis ar-
dentissima, viscerum ardor, an-
xietas, urinæ stillicidium permol-
lestum, & reliqua, quibus pro-
miscue nostra Chrysisangebatur.
Nihilofecius haud febriabat, pul-
sus constans erat, tametsi durus,
contractusque; lingua humida,
urina cruda, ac perexigua, quæ,

uti diximus, guttatim instillabat.
Prope meridiem ægrotantem in-
visimus, cui enemate emollienti
submisso, quod neutiquam excre-
vit, oleum amygdalarum dul-
cium recens, ita ut in A para-
tum, illico propinavimus; quod
confestim vomendo rejecit. Et
quoniam symptomata magis ad-
huc invalescebant, & ut alvus,
quæ prætermo dura erat, ali-
quatenus emolliretur, fofus emol-
lientes cum spongiis, ut moris
est, imo ventri adhibuimus. At
enim vero, ne inflammatio, quæ
ex pluribus indiciis imminens vi-
debatur, superveniret, saphena
soluta, libram circiter sanguinis
extraximus, & bolos hosce B
statim sumendos ei confecimus,
qui aliquantulum in ventriculo
commorati, omnia symptomata
quodammodo pacaverunt. Atta-
men, nec vomitus omnino cessa-
bat, nec vel quid minimum al-
vus excernebat. Quamobrem,
enemate ex oleo simplici com-
muni sub vesperam iterum indi-
to, ut per horam in semicupio
ex hydrelæo submersa commo-
raretur, decrevimus. Semicupii
beneficio soluta est alvus, ex qua,
quicquid per clysteres antea im-
missum fuit non modo, verum
etiam plurima pravæ indolis for-
dium copia, maxima cum utili-
tate profluxit. Hinc, præter cibi
fastidium, fractasque vires, quæ
tamquam morbi quædam reliquæ
perstiterant, nil aliud plane ex
resoluta ægritudine supererat. Ut
igitur viscera adhuc magis elue-
rentur, & morbi radices funditus
avellerentur, potionem hanc C
solventem antelucanis horis hau-
riendam ei præscripsimus, cui per-
multam aquam simplicem frigi-
dam, ut eam, qua intus vehe-
menter ardebat, restingueret fi-
tim, ex intervallo superbibit;
qua

qua tum ex alvo, tum in urinam celerrime subinde egesta, placidissime conquievit, ac optime convaluit.

A ℞. Sperm. cet. drach. j., olei amygd. dulc. rec., & sin. ign. extr. unc. iv., aq. cinnam. unc. j. M, & cap. in iure, ut m.

B ℞. Confect. hyacintb. alb. s. o., theriac. ana. drach. j., camph. gr. iii. M., refor. bol., quos cap., ut m. superbibat aq. theriacal., tot. citr., ac menth. ana. unc. j.

C ℞. Fol. sen. orient. sine stipitibus unc. ss., crem. tart. drach. ii., cinnam. opt. scrup. i., aq. commun. q. s. M., f. inf. S. A. colet., & adde semin. melon. unc. ii., f. emuls. solv. S. A., & adde mell. hispan. unc. ij. Cap. frigidam, ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Iliacam affectionem tum Veteres concitari opinabantur, quum intestina tenuia afficerentur. Quum autem crassa, & colica præcipue, tum colicam exoriri rati, veluti ex una, eademque affectione duplicem effecerunt. Colica igitur, & ileus, affectiones nimirum, quæ non nisi secundum magis, & minus distant, ratione partis affectæ Priscis discrepare visæ sunt. Quamobrem, ut ileus ab ileo intestino, ita & colica ab intestino colo nomen sortita esse videtur; quam propterea describendo, eam esse, olim tradiderunt Majores, *dolorem intestini coli, a rebus continuuum solventibus elicatum*. Nobis tamen dicendum potius arrisit, nihil aliud esse colicam, præterquam affectionem iliacam in gradu leniori; in quo videlicet intestinorum dolores, vel tormina, item & reliqua symptomata, longe minus torquent, quam in ileo perfecto: idque,
Pascoli Oper. Med.

quoniam aut humor peccans, aut alia quævis causa ægritudinem inducens, lenior est; nec adeo vehementer agit, intestinorum plexus lædendo. Enim vero in colica nec acriter adeo afficimur, nec alvus est adeo adstricta, nec vomitus adeo vehemens, ut per es vel fæces egerantur. Hinc est, quod colica sæpe cum nephritide, cum renum nimirum ex calculo potissimum affectione, confunditur; quum eisdem prope modum effectus inferre utraque soleat. Differunt tamen ut plurimum ratione: tum urinæ, quæ excernitur: tum loci, qui dolore afficitur: tum intensione, & qualitate ipsius doloris, qui partem afficit. Urina in nephritide esse solet, aut arenulis referta, aut perexigua, aut defœcatissima, & limpida. In colica potius exuberans, cænosa, & crassior. In nephritide tametsi, vel ad inguina, vel ad regionem pubis interdum prolatetur dolor, peracutus tamen, ac lumbis infixus plerumque infidet, ad inferiora quodammodo declinans. Femora, item & crura quam sæpissime convellit; aut eorum saltem stuporem, pluribus ex causis infra exponendis, inducit. In colica, neque acris, neque pungens adeo esse, neque adeo obnixe, atque atrociter lumbos tentare solet; quinimmo regionem præcipue abdominis anteriorem hinc inde sine lege pervagatur. Non est tamen, quod illorum opinionem plane improbemus, qui sibi suadent, tum in colica, tum etiam in ileo, colum frequentius lædi, quam reliqua intestina. Colon enim, & ob maximam longitudinem, & ob cellulas, atque anfractus creberrimos, sordes facilius sistit, continetque; quæ diutius proinde ibi commo-

rantur, immutantur, corrumpuntur, acriores fiunt; & nonnisi mature excernantur, pravitatem quamdam sibi nactæ, affectiones præfatas facile ingenerant. Mesenterium, ejusque plexus in utraque affectione, neque injuria, culpæ consuevit Willisus; fieri quippe potest, ut mesenterio affecto, ob viciniam, ut ita dicam, & ipsa lædantur intestina; quæ propterea ex consortio læsa, aut ileum, aut colicam provocent. Colica affectio, minus quamvis habeat periculi, quam iliaca, in iliacam tamen facile transit: quo in casu lethalis. Lethalis item, si vulneribus intestinorum, si cum febre acuta, quæ viscera inflammari indicet si viribus prætermo- dum solutis, supervenerit. In paralyfin, epilepsiam, apoplexiam, cæterasque capitis affectiones, in arctum præcipue soporem, necnon etiam in arthritidem cessisse, & nos interdum observavimus. Verum quum talem colica fecerit metastasin, eam potius spirituum animalium vitio, aut cerebro, nervisque affectis extitisse opinamur: ortum nimirum duxisse, tum existimamus, a convulsione quadam viscerum interiori, quam spiritus præfati cum impetu a cerebro per nervos in plexus propulsi abdominis induxerint. Ut discutiatur colica, quæ ab ileo nonnisi gradibus, ut antea jam diximus, differt, eadem prope- modum, quæ ileo curando proposuimus, medica expostulat auxilia.

Historia X.

Quic-
quid, co-
licæ me-
dendo,
præstare
calidum, & siccum vulgo di-

A Marillis decem, & octo ab illinc annos nata, agrestis puella, corpore sano, habitu gracili, ac bilioso, quod videlicet

xissent, temperamento donata; consue-
vime Majo anni proxime ela-
psi, atrocissimam Tusculi ex va-
rio rerum abusu, ea prope, ut
insequitur, ratione, sibi peperit
colicam. Dies erat Veneri a Ma-
joribus dicata, quum, zephyro
flante, in hortis tusculanis sub-
dio, aere tranquillo, simul ut
lac plurimum cum fragis ac sac-
charo conditum, geluque concre-
tum, jejunis faucibus ingessisset,
spatiaretur; & una cum aliis puel-
lis luderet prætermo- dum delassa-
ta, ac sudans, discalceata nudis
pedibus, secus confluentem, ri-
pas herbidas, florentesque, ac
rore madidas, saltando, jocose
pessundaret, iisque alacriter in-
sultans. Dum hilaris inquam,
cum cæteris ita ludit, ac pene
debauchatur, sitiens, merum,
quod ei propinatur, perbibit. Do-
lore quodam acerrimo circa pu-
bem subinde vexatur, quo fa-
ctum fuit, ut in proximo sece-
dens recumberet. At adeo incre-
buit dolor, ut die inclinato do-
mum reversa Medicum efflagita-
ret. In viciniis, relaxandi animi
causa, versabamur & ipsi; qui
propterea fama commoti, eam
invisimus. Languens erat, squa-
lens, irrequieta. Pulsus debi-
lem, contractumque, ac prope-
modum febrientem percepimus.
Eructabat, flatus etiam deorsum
cum sonitu emittebat. Obmur-
murabat alvus, & nonnihil in-
tumerat. Conquerebatur Ama-
rillis, intorquebatur, sibi que met-
ipsi plurimum infesta, hinc, at-
que illinc variis in modis exagi-
tabatur; ob tormina præsertim,
quæ per regionem intestini coli,
necnon etiam umbilicalem, ab
inguine sursum ad epigastrium
evagabantur. Adstricta erat al-
vus. Urinas tamen copiose,
easque non coctas, crassas licet,
ege-

con-
sue-
vime,
histo-
ria
decla-
ra-
mus.

egerebat. Quibus mature expensis, quoniam tum, quum viscera intus æstuabant, ei impense pedes algebant, ut spongiis aqua tepente perfusis diu foverentur effecimus, & clystere ex hydrelæo mellito, qui alvum commode civit, indito, ut ea sanguinis, quem ex mensibus pridem suppressis jam redundare cognovimus, quantitas imminueretur, libram circiter, saphena secta, extraximus. Mox oleum commune optimum in jure vitulino modice salito ad uncias quatuor illico sumendum præscripsimus; cui tamen bolum ex theriaca, tryphera magna cum castoreo, ea, quæ insequitur norma A, confectum, præcedere fecimus. Alvus interim decoctionibus emollientibus fovebatur, cui omentum vervecinum cum oleo communi, & camphorato ita, ut indicat B, digestum, quam sæpissime adhibuimus. Dum hæc perficiuntur, blando capta sopore, placidissime obdormivit, & colica penitus evanuit. At enim vero, ut sitim, quæ adhuc supererat, expleret, aquæ limpidissimæ, frigidiusculæ ita, ut ex fonte, qui in proximo aderat, profilierat, copiam fecimus; quæ iterum, atque iterum, utut ei libuerit, abunde epota, alvum tandem concitavit, atque a foribus intus ingestis exterisit.

A ℞. Theriac. , trypher. magn. ana. drach. j. , castor. gr. iij. M. , ref. bol. sumend. , ut m.

B ℞. Ol. com. libr. i. , campb. scrup. j. M. in vase , cui infunde omentum vervecinum . Calefiat in B. M. pro uctione , ut m. sive omen. aq. tep. cal. ol. infund.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Colicam, ileum, & choleram, quum reliqua omnia tum intus, tum foris medica adhibita auxilia respuerint, potui aquæ gelidæ, necnon etiam gelu visceribus extrinsecus admoto, confestim cessisse, & a Majoribus nostris, vel ab ipso Hippocrate, accepimus, & ipsimet interdum vidimus. Ex quo inferre debemus, potiones frigidæ, æque ac frigus ipsum extrinsecus adveniens, iis potissimum, quibus pedes extremi prætermo- dum alferint, ut eas affectiones procreare, ita & quandoque discutere potuisse. Eas, ut opinor, procreant, ubi, cute stipata, effluvia intus coercita in tubulis sistuntur, & effervescent, membranas impellunt, easque incendunt, ac nervos intestinorum laceffunt. Discusserunt autem, quum vim maximam humoris æstuantis, qui tunicas intestinorum divexabat, compresserint.

Quare potiones frigidæ colicam, ileum, & choleram quandoque sistant.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quibus, æstate præsertim, & autumno, ubi reliquæ humani corporis partes vitæ tam habentes, aut jam extrinsecus incaluerint, aut saltem tepuerint, intempestive refrixerint pedes, frequens est, ut alvus nisi sponte, ut ita dicam, sua solvatur: frequens est, inquam, ut vel cardialgia, vel colica, vel tenesmus, aut vertigo, aut gravedo, aut vomitus, aut confectio- nes, similes suscitentur affectiones;

Quare æstate præsertim, & autumno, quibus intempestive refrixerint pedes, plurimæ superveniunt affectiones.

Q iij quæ

quæ maximum præ cæteris inter pedes, stomachum, intestina, & cerebrum inesse confortium commonstrant. Id nihilominus hyeme, item & vere frigidus, ubi reliquum corpus actu friget, tametsi gelu pedes alferint, non adeo frequenter occurrit. Istius eventus originem quisquis, quæ mox proferam, mature perpendat, facile attingere poterit. Ex sudoribus, aliisque fordibus, quæ aut ex pedibus indefinenter profluunt, aut cumulatae pedibus extrinsecus inhærent, nemo non videt, quanta sit recrementorum copia, quæ aut a sanguine, aut ab aliis circumeuntibus humoribus per effluvia, sive glandularum, sive minimorum meatuum ope, in pedibus seceruntur. Talia recrementorum effluvia tum quum, frigoribus, cutis in pedibus constipetur, intus aut per venas, aut per alios tubulos retrocedunt, & remeant, fluida universa coinquinant, eaque labefaciunt; quæ, nisi labem ita contractam subinde deponant, excernant, ac in visceribus abdominis, pene dicam, despument, ad cerebrum provecta, nervorum principium turbant, membranas inficiunt, spirituum animalium motum pervertunt, & aut vertiginem concitant, aut gravedinem pariunt. At in visceribus abdominis præfata labes excreta, nisi aut una cum bile, succoque pancreatico, aut cum latice ventriculi, sive intestinorum in cavum aut ventriculi, aut intestinorum, aut per renes in urinam provehatur, & quamprimum eximatur, cardialgiam, vomitum, tormina, imi ventris tensiones, tenesimum, dolores nephriticos, & reliqua

progenerat. Id autem ideo, nisi fallor, non adeo frequens hyeme, & vere evenire solet, quoniam hyeme, & vere pedes minus expirant, & viscerum facultates ob calorem pluribus ex causis intus adauctum validiores sunt, & iccirco pravis humoribus excutiendis aptiores. Calorem autem in visceribus hyeme potissimum, & vere longe magis vigere vel ab ipso Hippocrate habemus. *Ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi; quare per ea tempora, alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tum calor innatus plurimus est, unde pluribus egent alimentis (a).* Quare tum vigeat calor interior, id fieri potissimum existimamus, eo quod validior est fermentatio; quæ in visceribus eo validior elicitur, quo cutis minus expirat, & quo major est quantitas ætheris illius, sive nitri, ut ita dicam, aerei, quod frigoribus nivosis præcipue una cum aere inspirato pulmones ingreditur, in pulmonibus venas subit pneumonicas, ac per venas pneumonicas in sinus cordis infertur, ut inde per aortam quaquaversum effundatur. Nitrum quippe illud perquam tenuæ, quo, uti plures indicant sensuum observationes, iis præ cæteris tempestatibus scaterere solet aer exterior, ut aquam exteriorem figit, & gellat, ita quoque in recessibus corporis humani viventis cum reliquis fluidorum æstuantibus particulis immixtum, fermentationem, & calorem promovet; non secus ac fieri quotidie constat in pulvere nitrato, ob nitrum, quod cum sulphure, & carbone in eo accensum, plurimum vigoris erumpentibus flammis imperitur;

(a) *Apher. 15. Sect. 1.*

titur; quæ proinde in bellicis tormentis, aut in cavis conclusæ, nitri potissimum causa, evenit, ut rarefiant, & prolatentur. Quinimmo & a nitro sibi partes explicant vires, reboant, obices concutiunt, repagula prosternunt, & quasi superbientes in sublime, recenti, ut ita dicam, spiritu, evectæ, in densissimam glomerantur nubem, usque dum, eo senescente, ac pene destitutæ, proprio cedant ponderi, languentes subsideant, ac penitus evanescant.

ANIMADVERSIONES
AD PATHOLOGIAM,
ET THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Nonnulla de Mesenterio affecto, ratione tum causæ, tum curationis proponuntur.

Mesenterium inter organa, atque officinas digestionis non immerito recensetur; chylus, enim, qui in intestinis ab alimentis incoctis, subactis, digestisque, fermentationis ope elicitur, venas lacteas, ut ante jam innuimus, subit: subit videlicet mesenterium, atque in mesenterio glandulas, sive potius receptacula subit communia, minima prius, inde majora, ac postremo maximum, chyli nempe cystemam. Unde per ductum thoracicum venam subclaviam sinistram ingreditur, ac per venam subclaviam truncum venæ cavæ, a qua immittitur in cordis sinus, ut tandem per arterias una cum reliquo sanguine ad universa corporis humani viventis organa dirimatur; in quibus partes omnes tum fluidas, tum solidas nutrit, & fovet. Pone igitur, ut mesenterio infarcto, oppletoque, infarciantur, oppleantur, aut alio quovis pacto occludantur, obstruanturque ductus chyli præfati; tum ex denegato in sangui-

nem alimonix influxu, fieri haud potest, quominus corpus contabescat. Quamobrem pessimum habendum est inter humani corporis viventis affectiones mesenterium obstructum. Et quoniam in cavo abdominis inter intestina conditur mesenterium, ac pene delitescit, ideo perquam difficile fuit semper ejus obstructions tactu percipere; tum maxime, quum ea, qua scatet pinguedine, sensum, qui alioquin ob nervorum plexus creberrimos acris esse debuisset, sibi valde retundit. Quapropter num infarctum sit mesenterium, conjectari oportet: ex sordibus alvo egestis, quæ tum chylosæ occurrunt: ex macie universa, quæ ex præcluso succi partibus alendis idonei aditu, propediem subsequatur, necesse est: ex molesto quodam gravitatis sensu, quem in recessibus ventris imi, non procul ab epigastrio, percipiunt ægri, & qui exiguo post cibum ingestum invalescit. Quinimmo eo in casu, quoniam ventriculus, qui explicari amplius commode nequit, proximas comprimit regiones, efficit, ut omnia recrudescant incommoda; arteriæ quippe, in dorso præsertim, vehementius pulsant; & diaphragma, quod sursum in thoracem propellitur, impedimento est, ne libere pulmones explicentur. Hinc spirandi difficultas fit major. Id generis obstructionibus, non secus ac reliquis omnibus discutendis, evincendisque, ut infra dicendum, apprime conducunt rhabarbarata, chalybeata, amaricantia, blande volatilia, aromatisata, acidula, item & diluentia, tum foris, tum intus, quæ humores concretos solvunt, falia fundunt, eaque fusa eluunt; de quibus omnibus suo loco, ubi de viscerum obstructionibus in genere

nere verba facturis, fufe dicendum. Adnotemus interim perfunctorie hic saltem oportet, mesenterii non modo, verum etiam cæterorum viscerum obstructionibus universis referendis, nil magis idoneum nos hætenus adhibuisse, præterquam eam concussionis speciem, quam visceribus infarctis comparavimus per altum defluxum aquæ, modo tepentis, modo etiam frigidæ, modo simplicis, modo salmacidæ, modo naturalis, modo artificialis, prout obstructionis exegerit natura. Per altum, inquam, aquæ defluxum ex tubo plurimum elato ita irruat, sive potius excidat in regionem partis affectæ, tubo commode subjectam, ut eam proinde pulsans, ac concutiens, humores in tubulis concretos, atque stagnantes solvat, promoveatque. Id præsidii genus vernaculo apud Tuscos idiomate, fieri dicitur *a maniera di doccia*, *o di embrocatione*, *o di embrocca*; quod, & in doloribus articulorum pervicacissimis, & in ischiade laborantibus plurimum profuisse item cognovimus.

ANIMADVERSIONES
AD SEMIOTICEN,
ET THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Quomodo affectiones mesenterii dignosci possunt.

Mesenterium obstructum talem non modo lethalem quandoque molitur; verum etiam inflammationes, abscessus, & ulcus intus in cavo procreat abdominis; humor quippe in tubulis infarctis stagnans, partibus oleosis, volatilibus, quæ nimium reliquarum comprimunt æstum, absumptis, vaporatisque, præter naturam effervescent, fermentatur, atque immutatur adeo, ut in pus conversus, vel absces-

sus, vel ulcus mesenterii producat. Tum inflammationes, tum abscessus, tum ulcus, quod mesenterio insidet, ob nervorum plexus, qui in mesenterio, affecti, reliqua quoque ex consortio afficiunt viscera, non ex facili dignoscet. Hinc admodum varia, admodum incerta, & valde ambigua in affectibus mesenterii concitantur symptomata. At enim vero ex mesenterio inflammato febris succenditur ut plurimum lenta, & quasi semitertiana, cui præterea lumborum accedunt dolores ob nexum, quo lumbis firmiter mesenterium inhæret. Supprimitur quandoque alvus, aut dejectiones chylosas egerit; quas ichor non raro subsequitur tenuis, modo purus, modo fœcibus infusus, seu coinquinatus. Mesenterii abscessus, æque ac ulcera non nisi post obitum, cadavere secto, ea quamvis acrimientis indagine, ex indiciis antea profecuti, attingere possumus. De iis tamen & priusquam decesserit æger, suspicari quodammodo datum erit, si præter enarrata symptomata, dolores pulsantes, atque ardores suscitentur; qui veluti in abdomine interiori, modo remissi, modo intensi, viscera ex intervallo divexent, ac prope inurant. Ex prædictis affectionibus, omnes licet plurimum sint lethales, lenior inflammatio habetur; quam quandoque discutiunt opportuna sanguinis missio, sperma ceti, camphora, & laudanum oleo amygdalarum dulcium recenti solutum, tum per os propinatum, tum enemate inditum, tum extrinsecus, vel inunctione, vel fotu, vel emplastro admotum, decoctiones, & infusiones anodynæ, discutientesque ex floribus papaveris rhœados, sambuci, violarum,

rum, & reliqua, de quibus universis, ubi de viscerum inflammatione, pulmonum præcipue, dicere opus erit. Nisi cedat, suppurat, aut in ulcus sordidum convertitur, vel ad annos etiam perducitur. Quinimmo cessans vicissim, & recurrens, febriculam erraticam, ac colicam intermittentem procreat. Ulcus mesenterii, eoque magis abscessum, samquam insanabilem ipse pror-

sus haberem, nisi a pluribus qui de eo scripserunt, accepissem, sanatum non semel fuisse, sanie sponte per alvum una cum fœcibus excreta. Affectioibus ejusmodi occurrendum est balsaminis, therebinthinatis, lenioribus tamen, chalybeatis, vulnerariis, atque eluentibus; de quibus, & ante jam dictum, & infra, ubi de phthisi ex ulcere præsertim interiori dicendum.

LIBRI SECUNDI

SECTIO TERTIA.

De Pulmonibus, cæterisque respirationis organis, deque iis, quæ ratione partium istarum in corpore humano vitam habente tum secundum, tum præter naturam exoriri possunt.

CAPUT I.

De Pulmonibus.

Descri-
buntur
pulmo-
nes.

Vid.
Tab. V.
Fig. II. &
III.

PULMO est viscus thoracis organicum, dissimulare, membranaceum, molle, spongiosum, respirando inserviens. Molem habet maximam; universum quippe occupat thoracis cavum. Figuram habet bifidam, unguis bubulinæ non absimilem. Pulmones bipartitur mediastinum in binas sectiones laterales, sive in duos lobos maximos, qui cor laxè complectuntur. Lobus dexter in tres alios lobos distinguitur minores. Sinister in duos tantum. Sterno anteriori, ope mediastini, alligatur. Posteriori vertebris dorsalibus. A lateribus pleuræ nexibus fibrosis perquam tenuibus. Superne faucibus suspenditur tracheæ beneficio.

Descri-
bitur Tra-
chea.

Trachea, sive aspera arteria, est fistula quædam partim membranacea, partim cartilaginea, quæ aerem inspiratum ab ore immitit ad pulmones, æque ac expiratum, una cum vaporibus, fuliginibus, aliisque pituitosiscrementis emittit a pulmonibus per os. Initium ducit a faucibus prope pharyngem. Anteriori tamen,

ubi caput extuberat tracheæ cartilagineum, ibi nempe, ubi *larynx* nuncupatur, *Adæ pommum* efficit in maribus. Exinde per faciem gulæ anteriorem oesophago semper adhærens, recta fere descendit ad pulmones, quos ingreditur pluribus distractis propaginibus, quæ *bronchia* dicuntur. Prope quartam circiter thoracis vertebram finditur, duos efficiens ramos, sive duos admodum insignes truncos, quorum singuli ingrediuntur lobum sui lateris; ubi & in alios minores iterum, atque iterum deinceps semper minores dispertiuntur; eorumque dum in minimas tandem abeant propagines capillares, quæ subeunt vesiculas componentes substantiam pneumaticam.

Tracheæ ductus superne, anteriori ne concidat, cartilagineus. Posteriori, ut oesophago cedat, quum per cibos ingestos explicatur, membranaceus. Quocirca extra pulmones pluribus compingitur veluti annulis semilunaribus cartilagineis, quorum superiores majores sunt; minores subinde a larynge versus pulmones; atque ab invicem nonnihil recedunt. Inferne, hoc est postquam ingressa est trachea substantiam pneumaticam, omnino evadit carti-

Descri-
buntur
cartila-
gines
tracheam
compo-
nentes.

la-

laginea . Iccirco anuli cartilaginei , qui in ductu tracheæ superiori semilunares deprehenduntur, orbem in bronchiis complent , atque anulus inferior minor , superiorem majorem , ambitu suo, nonnihil ingreditur . Quo fit , ut anuli superiores majores mutuo colligentur ligamentis carneis peculiaribus . Inferius minimi solis membranis tracheam vestientibus .

Describuntur tracheæ membranæ .
 Duplici membrana vestitur trachea . Exterior tenuis producitur a pleura , tracheam , æque ac bronchia quaquaversum obvolvens , necnon etiam substantiam ipsam pneumaticam exteriorem . Firmiter adhæret ligamentis anulorum carneis . Interior crassior , & validior , prope fauces præsertim , ubi producitur a tunicis palatum , faucesque vestientibus . Mox paullatim , & sensim extenuatur adeo , ut tenuissima tandem evadat ad bronchia extrema . Tunicam interiorem iterum distinguere consueverunt nostri temporis Sectores in tres alias membranas ; quarum prima , ea nimirum , quæ arctissime tangit tracheæ parietes , & bronchiorum interiores , a fibris quibus implicatur carneis , dicitur *muscularis* . Media , quæ minimis ubique diffeminatur glandulis , nuncupatur *glandosa* . Interior , eoquod fibris nerveis ubique confletur , vocatur *nervea* . Tunica hæc interior humore quodam irroratur tenuissimo , oleaceo , qui ut rationi consonum videtur , a glandulis exudat minimis tunicæ intermediæ , quarum vascula excretoria tunicam perforant tracheæ interiorem . Humor præfatus plurimum conducit ad vocis claritatem ; qua de re , per ardorem febrilem interdum absumpto , extenuatoque , trachea proinde in-

terior penitus arefacta vocem edit clangosam .

Per membranas tracheæ tum interiores , tum exteriores dirimuntur tubuli arteriosi , item & venosi . Proveniunt arteriæ a carotidibus exterioribus , æque ac bronchialibus . Venæ a jugularibus exterioribus , item & a bronchialibus . Nervorum habent quoque propagines parietes tracheæ , præcipuas tamen a recurrentibus , quæ per tunicas hæc distribuuntur uberrimæ . Hinc sensus earum est perquam acris .

Trachea non modo respirant pulmones , verum etiam vocem procreant ; quæ tamen , ut modulata concinne inflectatur , & consonet , tracheæ caput , larynx videlicet , miro sane opificio instructum videtur . Pluribus enim compingitur cartilaginibus , pluribusque musculis donatur ; quorum beneficio exagitantur cartilaginee , distrahuntur vicissim , contrahunturque . Numero quinque sunt cartilaginee . A figura dicuntur , *Thyroides* , vel scutiformis : *Cricoides* , vel anularis : *Arytænoïdes* , sive *gutturialis* , quæ duplex est . *Epiglottis* , idest lingua minor , sive lingua parva ad linguæ basin quodammodo insurgens . Orificium superius laryngis , improprie quamvis , *glotten* inter Sectores quispiam appellavit .

Scutiformis , sive thyroïdes , veluti scutum , quo belli dimicando utebantur Majores , quadratum , aptatur faciei laryngis anteriori . Anterius gibba , maribus præcipue , quibus propterea *Adæ pomum* construit . Posterius cava , suoque cavo cricoïdem , sive anularem excipit . In angulis producitur , ac quatuor propterea emittit processus ; binos longiores superne , quibus ad linguæ

Describuntur vasa tracheæ .

Tracheæ usus .

Describitur Scutiformis .

ba-

basin immittitur ossi hyoidi : binos tenuiores inferne , quibus incumbit proximæ cartilagini laryngis .

Describitur
Cricoides .

Anularis , five cricoides , veluti anulus cartilagineus universam complectitur laryngem . Anularis a parte postica nonnihil confurgit in duas eminentias cartilagineas , quæ *arytænoides* vocantur . Ita confurgunt *arytænoides* , ut rimulam quamdam inter se relinquant , qua gutturnii speciem æmulari solent . Per rimulam hanc aer pulmonibus inspiratus , ac expiratus , alternis ingreditur , atque egreditur .

Describitur
Epiglottis .

Epiglottis figuram habet triangularem . Basis producitur a parte superna cartilagini scutiformis , cui inhæret , & quasi continua est . Exinde profequitur per universum ambitum laryngis versus pharyngem ; ideoque laryngem apposite claudit . Quinimmo & resistit , ne alimenta in cavum irruant tracheæ . Enim vero , quum deglutimus , cibum , & potum a labiis summis , per faciem linguæ superiorem compellimus versus fauces ; qui propterea ita compulsi ad linguæ basin epiglottidem offendentes , eam valde deprimunt , & laryngem claudunt . Epiglottis contra levi de causa attollitur , & laryngis orificium pandit . Hinc pituitam , crassiorem licet , a pulmone per tracheam tussiendo excernimus ; & Epiglottis , respectu laryngis , valvulæ munere fungitur .

Describuntur
musculi
Laryngis
communes .

Cartilagine præfatæ , musculorum ope , identidem commotæ ad vocis tonum apprime conducunt . Quapropter musculos tresdecim habent , quorum quatuor dicuntur *communes* , novem *proprii* . Ex communibus dicuntur alii *sternothyroidæi* , alii *hyothyroidæi* . *Sternothyroidæi* bini sunt . Con-

furgunt a parte superna ossis sterni ; exinde per faciem tracheæ anteriorem conscendunt basin scutiformis . Hinc agendo scutiformem deprimunt . *Hyothyroidæi* bini sunt quoque . A basi ossis hyoidis descendunt utrinque ad basin scutiformis ; atque adeo agendo scutiformem attollunt .

Ex propriis bini dicuntur *cricothyroidæi anteriores* . Bini *cricothyroidæi posteriores* . Bini *cricoarytænoidæi laterales* . Bini *thyroarytænoidæi* . Nonus musculus *arytænoidæus* vocatur . *Cricothyroidæi* anteriores a lateribus cartilagini anularis excurrunt utrinque ad latera scutiformis , sed antè . Eundem propemodum situm , eandem originem , eosdemque terminos habent quoque *cricothyroidæi posteriores* ; attamen posterius occurrunt . *Cricoarytænoidæi laterales* a lateribus anularis ex utroque tendunt latere in cartilagine *arytænoides* . *Thyroarytænoidæi* a lateribus scutiformis pergunt utrinque in easdem cartilagine *arytænoides* . Musculus *arytænoidæus* confurgit a parte posteriori anularis , ubique sese explicans per faciem interiorem cartilaginum *arytænoidum* . Per musculos hosce cartilagine laryngis modo contrahuntur , modo distrahuntur , modo vibrant celeriter , modo lente , utut requirit munus , cui , tum vocis , tum respirationis , larynx adhibetur .

A trachea ad pulmones de-

Describuntur
proprii

Quid sit
substantia
pneumonica .

cap-

cantes, ut a bronchiis in vesiculas, a vesiculis ex una in alteram patens deinceps sit aditus; quocirca aere per tracheam immisso illico pulmones universi inflantur. Leves iccirco evadunt, pallentesque dumtaxat respiratione peracta. Et enim in fœtu, qui nondum respiraverit, rubicundissimi sunt, & adeo compacti, ut in aquam dejecti, plurimum gravitantes, statim submergantur; quod contingere tamen haud potest, si vel semel aerem ingressum pulmones exceperint. Vesiculæ pneumonicæ mutuo colligari solent, vasculis non modo intercedentibus, verum etiam retis cujusdam interventu perquam tenuis, quod microscopio substantiæ pneumonicæ appposito perbelle sese perhibet aspectui per faciem universam vesicularum exteriorem undique coextensum. Rete id, ranarum pulmone inflato, atque exiccato, nudis oculis valde conspicuum obversatur.

Descri- **buntur** **vafa pul-** **monum.**
 Ingens vasorum numerus distribuitur per substantiam pneumonicam: arteriæ nimirum, & venæ duplicis generis, nervi, ac minima lymphatica. Arteriæ, & venæ proveniunt aliæ a truncis pneumonicis, aliæ a truncis bronchialibus. Nervii apud Willis, uberrimi contra aliorum opinionem dirimuntur ad pulmones prope cordis regionem a pari vago. Minima lymphatica radicibus pluribus capillaribus ab eadem substantia pneumonica enascuntur. Hinc in paucos ramulos majores lympham vehunt collectam in ductum thoracicum. Arteriæ, venæ, nervi, lymphæque ductus pene omnes ingrediuntur pulmones una cum trachea. Quinimmo & non secus ac trachea in ramulos statim effunduntur, quibus bronchia u-

bique comitantur ad vesiculas usque pneumonicas; in quas tamen nequaquam uti bronchia osculis propatulis dehiscunt. Per arterias pneumonicas sanguis a ventriculo cordis dextero pulmones quaqua-versum irrigat, ut in vesiculis pneumonicis vapores effœtos, fuliginem, pituitamque glutinosam, & crassam, aliasque pertenuas, siquæ adsint, sordes exoneret; quæ sive expirando, sive tussiendo egestæ per tracheam excernuntur. Sanguis præterea ab aere inspirato in vesiculis pneumonicis particulas nonnullas æthereas, sive nitro-aereas suscipit, quibus saturatus refluit per venas pneumonicas in auriculam cordis sinistram, ut validius fermentetur, atque effervescat.

Arteriæ bronchiales, quæ **Quid sint** nimæ sunt, sanguinem ab aorta **vafa** descendente in substantiam pneu- **bron-** monicam pro ejus nutritione de- **chialia** ferunt. Quapropter reliquis a nutritione sanguis necesse est, ut per venas bronchiales a pulmonibus progrediatur in venam cavam descendentem. De nervis pneumonicis id maxime observamus, eos extremis suis nonnihil propatulis, aliqua saltem ex parte vesicularum parietes confecisse.

Pulmones una cum trachea, **Ufus** respirationi præsertim inserviunt. **pulmo-** Per respirationem sanguinis mo- **num.** tum adjuvant, ejusque fermentationem, spirituum animalium, item & vitalium vim excitant, voces edunt &c.

Respiratio fit *inspiratione*, at- **Quomo-** que *expiratione*, quæ alternis ju- **do** giter sibi respondent. Inspiran- **fiat** do aerem intus per tracheam **respira-** immittimus ad pulmones; quem **tio.** postmodum emittimus a pulmonibus per tracheam expirando. Inspiramus thoracem undique di-
la-

latando . In dilatatione quippe , musculis thoracis universis contractis , ad clavículas attolluntur costæ ; & uno , eodemque tempore , fibris contractis , complanatur diaphragma ; quod fieri minime potest , quin amplius evadat thoracis cavum ; adeo ut aer exterior circumpulsus a parietibus thoracis exterioribus , nec non etiam proprio pondere per os tracheam subeat , ac per tracheam vesículas pneumonicas ; quæ iccirco explicantur , atque intumescunt . Hinc inspiratio ; quæ ut facilius succedat , pulmonum tunica exterior quandoque alligatur nexibus quibusdam fibrosis parietibus thoracis interioribus ; qui propterea ab invicem recedentes pulmones adjuvant , ut aerem facilius intus excipiant ; in quo imperitorum vulgus decipitur , adhæSIONEM præfatam , naturalem licet , morbosam semper existimans .

Quid proprie præstant pulmones in respiratione.

Expirando , aerem ex pulmonibus per tracheam foras emittimus . Expiramus thoracem contrahendo . In contractione quippe thoracis , musculis abdominis contractis , deprimuntur costæ , una & comprimuntur viscera imi ventris subjecta ; quæ compressa , quum deorsum produci nequeant , necesse est , ut sursum attollantur . Hinc in sublime prosecta , substantiam diaphragmatis attollunt , eamque in thoracis capacitatem impellunt , atque una cum costis depressis pulmones comprimunt interceptos ; a quibus aerem non ita pridem inspiratum exprimunt , & foras per tracheam in fauces excludunt : idest expirationem faciunt . Ex quibus patet in respiratione nequam agere pulmones , sed pati potius ; quemadmodum non agit,

sed patitur spongia ; quæ inter manus comprehensa , utut manus alternis abducamus , & diducamus , intumescit vicissim , & detumescit .

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

UT sanguis , qui ex trunco venæ cavæ reducitur in auriculam cordis dexteram , crassior , sane , obscurior , minusque fluens observatur , quam is , qui ex cordis ventriculo sinistro arteriam aortam ingreditur ; ita sanguis , qui a dextero cordis ventriculo , ut per pulmones dirimatur , arteriam pneumonicam subit , crassior , item & obscurior , minusque fluens deprehenditur quam is , qui a pulmonibus per venam pneumonicam in auriculam cordis sinistram provehitur . Id præ cæteris in canibus , aliisque quadrupedibus ; quos olim adhuc viventes inspecimus , nobis luculenter percipere non semel licuit . Indicium evidens , sanguinem in pulmonibus plurimum immutari ; quod ansam Recentioribus fecit , ut eundem sanguinem in pulmonibus ab aere inspirato particulas saltem nonnullas aut æthereas , aut nitro-aereas , ut ante jam innuimus , aut alterius cujuscumque indolis , jugiter sibi abripere existimarent ; quo saturatus per venam pneumonicam refluat ad cor ; in quo proinde ebullit , effervescent , subigitur , extenuatur , atque ita subactus per aortam quaquaversum distribuitur .

Quare sanguis pulmones ingressus immutatur.

CAPUT II.

De Pleuritide, & Peripneumonia.

Pleuri-
dis, &
perip-
neumo-
niæ defi-
nitiones

INter morbos, quorum causa ægre respiramus, passim occurrunt Pleuritis, & Peripneumonia; affectiones nimirum, quæ a partibus, quas afficiunt, nomen sibi nactæ, effecerunt, ut firma, & constans inter Clinicos invaluerit opinio, pleuram, item & pulmones seorsim inflammari posse, quamvis revera substantia pneumonica nihil aliud sit, si bronchia eximas, præterquam pleura producta complicata, ac in cellulas, sive in vesiculas minimas extenuata, ac varie coaptata; quæ quum inflammatur, perquam difficile videtur, ut inflammatio quodammodo & ad substantiam pneumonicam non extendatur. Nihilominus pleuritidem Majores pleuræ, & musculorum adjacentium inflammationem esse tradidere, cum dolore lateris punctorio, tussi, respiratione difficili, febre acuta, pulsu duro, inequali, frequentique. Peripneumoniam inflammationem esse pulmonum cum pectoris angustia, spirandi difficultate, febre acuta, & tussi. Nos autem, qui quoties pleuritide, & peripneumonia interfectos secare fecimus, toties promiscue, modo tamen magis, modo minus, pleuram, una & pulmones æque inflammatos vidimus; & qui propterea, ut ante diximus, valde ambigui in re tam incerta versamur, num videlicet ob maximum, quod inter partes præfatas intercedit consortium, inflammari unquam possit pleura, quin pulmones etiam inflammentur, & contra, affectionem hanc utramque paucis indiscrete describendam ita potius existimavimus: pleuritis, & peripneumonia nihil

Pascoli Oper. Med.

aliud esse videntur, præterquam inflammatio; quæ vel a pleura ad pulmones prolatatur, vel a pulmonibus ad pleuram; unde febris ardens acuta, dolor, tussis, pectoris angustia, spirandi labor, & reliqua.

Ex dictis igitur patet pleuritidem, item & peripneumoniam manifestam fieri a febre acuta, a difficultate spirandi cum tussi, a dolore partis affectæ, qui quandoque acris est, & pungens, quandoque gravis cum ardore, qui præsertim inspirando exacerbatur in regione thoracis: modo ad dorsum, ad scapulas, necnon etiam ad claviculas ascendens: modo ad hypochondria descendens. Ex quo factum fuisse videtur, ut antea actis non minus, quam nostris sane temporibus tum pleuritis, tum peripneumonia distinguatur in ascendentem, & descendentem. Ascendentem eam dicunt, in qua dolor, quum sit sublimis, partes thoracis supernas affici declarat. Descendentem eam vocant, quæ ex dolore, qui deorsum inclinatur, partes thoracis infernas læsas esse, & ipsum diaphragma inflammari designat. Tussis præterea, quoniam modo sicca, modo humida, non raro cruenta, & quidem saniosa, pleuritidem, & peripneumoniam comitatur, in causa fuit, ut pleuritidem, & peripneumoniam in siccam, humidam, cruentam, & saniosam quispiam distinxerit. Pulsus tum in pleuritide, tum in peripneumonia durus esse solet, & admodum varius. Genæ rubore quodam quandoque suffunduntur. Rubere solent urinæ, & reliqua supervenire symptomata, quæ, die præsertim inclinato, exasperantur. Contingit per sæpe, ut præter dolorem, qui aut nullus, aut perquam obtusus in thorace percipitur, reliqua adsint, & quoque graviora; idque, ut opinor,

R quæ-

Diagno-
sis.

quoniam tum soli pulmones, quorum substantia prope indolens est, inflammati, aut nullam, aut fere nullam, ratione sensus molestiam moliantur; quo in casu pleuritis, quamvis vulgo dicatur *occulta*, vera peripneumonia potius dicenda foret. Non raro evenit item, ut in parietibus thoracis extimis, si vel tactu explorentur, dolor occurrat, atque augeatur, quod musculos intercostales tum inflammatos esse denotat. Hinc, nisi ulterius, & ad partes interiores proficiscatur inflammatio, pleuritis eo in casu *spuria* nuncupatur, quam talem fore cæterorum symptomatum lenitas palam facere debet.

Causa. Quicquid in tubulis stagnando effervescit, eorum parietes extendit, rarefacit, pungit, ac pene inurit, id omne inflammationem parit; efficit nempe, ut pars affecta intumescat, ac ruborem sibi nacta, dolorem, sive potius ardorem, aut sensum veluti quemdam inustionis, necnon etiam æstus inferat febriles: id est ea omnia suscitatur, quæ partes humani corporis viventis actu inflammari commonstrant.

Prognosis. Inflammationes hujusmodi, ratione præsertim affectæ partis, una cum ingenti acutie plurimum habent periculi, & quum vel ante diem quintam ægrotos non semel interficiant, acutorum non modo, verum etiam & peracutorum annumerandæ veniunt generi. Sin autem ulterius producantur, & diem decimam quartam, quin plane solvantur, evaserint, plerumque suppurant; inde abscessus pulmonum, item & empyema. Senibus fere semper lethales; item & iis, quos ter, aut quater pridem invaserint. Tussis sicca, qua videlicet aut nihil, aut prope nihil excernit æger,

reliquis una cum febre recrudescentibus symptomatibus, malum. Pessimum vero, quum & febris, & reliqua invalescant symptomata, si dolor omnino sedetur, aut potius stupefiat; id siquidem membranas inflammatas gangrænam subiisse indicat. Pessimum item, si cruentum omnino expuimus, vel ubi quæ expuimus flavescant, & multo magis si nigra sint. Pulsus parvus, crebrior, durus, & præsertim ferratus, ex mente Hippocratis, item & Galeni mortem proximam indicant. Cum febre maligna aut numquam, aut fere numquam ex hujusmodi inflammationibus evadunt ægri. Quo dolor, exterior, tametsi acutus sit, percipitur, cæteris paribus, eo melius; quum id aut solos musculos intercostales, aut solam pleuram superficietenus, pulmonibus interioribus illæsis affectam esse significat.

Curatio. Humoribus in tubulis concretis, atque stagnantibus, qui sive pleuritidem, sive peripneumoniam fecerint, foventque, apposite discutientiis, præter optimam in rebus omnibus, quæ ad diætam pertinent, vivendi normam constitutam, quæ profecto ab ea, quam febribus ardentibus extenuandis in superioribus proposuimus, distare neutiquam debet, reliqua omnia tum exteriora, tum interiora, quæ blande movent, quæ diluunt, quæque resolvunt, humectantque in ordinem caute digesta, opportune adhibenda sunt; hæc quippe æstus fluidorum nimios placide cohibent, hæc refrigerant, hæc denique morbosam colluviem eluunt. Hinc alvo enemate prius, si opus fuerit, perquam leniter extersa, nisi tamen materiam cruentam, aut saniosam expuat æger, vena in proximo soluta, sanguis iterum, iterum-

rūmque, quum semel non fuffecerit, educendus. Fetus subinde emollientes, inunctiones anodynæ, & reliqua e regione doloris sunt adhibenda. Univerfa interim cuti defricata, eam ventosis postmodum apprehendito, ac in diverfas partes, ut fluidorum motus per glandulas minimas, atque effluvia ex spiramentis promoveantur, distrahit. Potiones uberri- mas hordeaceas, avenaceas, nec non etiam emulfiones emollientes ex feminibus melonum, papaveris albi, infufiones florum rhœados, violarum, borraginis, hifque fimilia, tepentia potius, ex noſtra ſententia, quam frigida potanda frequenter præbeto. Tuſſim, & præcipue ſiccā, oleum recens amygdalarum dulcium, ſeminum melonum, ut & fyrupi violarum, althææ, capillorum veneris, & reliqua cochleatim lambendo deglutita mulcent, una & excreatum movent. Caveto tamen, ne talia prætermo- dum ingeſta alvum laxent, & diarrhœam faciant, quæ plurimam ſane in inflammationibus univerſis noxam moliri pene ſemper conſuevit. At ſi quid de iis dicendum ſuperſit, id in ſequentibus fuſe exponam.

Historia I.

Lucius adoleſcens, inter ger- manos fratres nobilis cujuſ- dam familiæ natu major, annum ætatis vigefimum circiter primū agebat, tum quum menſe Mar- rio aere ſudo, nivofoque ſolo, va- rios in palæſtra ludos exercens plu- rimum ſeſe defatigaſſet, inſudans, æſtuans, ac ſitiens gelidam inde perbibit. Mox in palæſtram ite- rum profectus eaſdem laborioſas non ita pridem intermiſſas exer- citationes alacrius aggreditur. De-

clinat dies, & Lucius noſter ex palæſtra in atrium quoddam Ur- bis publicum ſeſe tranſtulit; ubi varias cum pſaltriis ad multam noctem choreas ſeſtively ducens, in ſudorem uberrimum ſolvitur, ac viribus deſtitutus, mente, æ- que ac animo tandem deliquit. Reſpiſcens inde, & revaleſcens in ædes proprias revertitur. Re- cumbit, ac placide conquieſcens, optime ſe habere, expergefactus poſtridie, jaſtitabat. At levi quo- dam per articulos prævio frigore ſub vesp̄eram comprehenſus, ar- dentiffima febre poſtmodum in- vaditur. Febri, quæ ad diem uf- que nonam ſeſe produxit, acce- dunt lateris ſiniſtri dolor acerrimus, permoleſtus ſpirandi labor, ac tuſſis quædam aſpera, qua ni- hil omnino excernebatur. Acriter interim ſitiens, vinum impen- ſe appetit. Fauces exhauſtæ, & lingua plane arefacta maximum in viſceribus ſuſcitatum eſſe incen- dium indicabant. Pulſum durum, contractumque habet. Urinas per- exiguas, ac rubicundas emittit. Ægre recumbit. Intumuerunt præ- terea genæ, atque ruborem a con- fluente ſanguine impenſum ſibi na- ctæ, fluidorum motum in præcor- diis retardari abunde declarabant. Hinc alvo enemate ex aqua ſim- plici hordeacea paullulum mellita leniter prius exterſa, ac ſanguine ad libram circiter ex brachio poſt- modum antelucanis horis eduſto, emulfionem hanc A ita, ut infe- quitur paratam, tepentem large per vices quotidie hauriendam, confeſimus. Sub vesp̄eram ægro- tantem inviſimus, & quoniam morbus magis adhuc invaluerat, alteram ſanguinis libram ex bra- chio lateris adverſi procul ab om- ni cunctatione extraximus. Ad leniendum præterea dolorem, fo- tus emollientes, atque inunctio-

R ij nes,

Quic-
id,
euriti-
me-
endo,
æſtare
onſue-
mus,
ſtoria
eclara-
us.

nes, quas exposuimus in B, lateri affecto adhibuimus. Sequenti mane, quod diei fuerat morbi tertiae, ægrotantem nocte præterita placide obdormivisse rescivimus, plurimum infudasse, ac materiam cruentam tussiendo expulisse. Pulsus interea temporis explorantes, molliorem fieri, magisque explicatum adinvenimus. Uberiores, crassioresque, neque adeo inflammatas emiserat urinas. Liberius respirabat; nec dolor ita, uti pridem, acerbe febrientis latus divexabat. Quamobrem, quum res in melius æque omnes processissent, nihil aliud omnino præstitimus, quam ut eisdem emulsionibus, eisdemque fotibus, & inunctionibus, ut eatenus confueverat, uteretur æger. Hac propemodum methodo ad diem usque nonam semper melius se habuit, donec penitus vanescente febre, una cum febre extenuata, reliqua omnia ante diem decimam-quartam omnino evanuerunt symptomata.

A ℞. Sem. melon. unc. ii., pap. alb. unc. ss., aq. hord. lib. ii., m. f. emuls. S. A., & adde mell. hispan. unc. ii., bib. ut m.

B ℞. Fol. malv. viol., flor. pap. rhæad. ana. q. s., aq. com. q. s., m. f. decoct. emolliens pro fotu tepenti cum spongiis regioni doloris applicando ut m.

Item ℞. Ol. amygd. dulc. lib. i., sperm. cet. drach. ii., camph. scrup. ss., m. pro unctioe lateri affecto cum omento vervecino post fotum adhibenda ut m.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid
judican-
dum sit
de variis

INter ægri tudines, quibus vexamur in terris, nihil est, quod frequentius, quodque vehemen-

tius & cum ingenti vitæ periculo in nostris saltem hisce Regionibus nos invadere consuevit, quam ejusmodi inflammationes, quæ visceribus thoracis insidentes aut pleuritidem, aut peripneumoniam faciunt. At enim vero nihil plane nobis adhuc occurrere potuit, quod facilius discutiatur, in corporibus tamen vegetis, bene in reliquis valentibus, neque ad ultimum senium proVectis, quam ægri tudines præfatæ, quum præter largam, atque opportunam sanguinis missionem morbi principio, uberrimasque potiones processu propinatas, nihil propemodum aliud ad eas resolvendas tentaverimus. Sanguis autem opportune emissus, morbi videlicet principio, & priusquam aut sputus cruentus, aut sanies excreta apparuerit, quemadmodum plurimum semper profuisse nobis hæctenus innotuit, ita processu, postquam materiam præfatam excreare cœperit æger, e ductus necem quam sæpissime intulit. Cæterum ubi vena bis, ter, & quater soluta haud profecerit, tum antipleuritica intus, & foris adhibere necesse est. Inter hæc præcæteris magni facere consueverunt Veteres lucii piscis mandibulas, dentes apri, elephantis, cornu cervi, ustum præsertim, & philosophicum, & reliqua hujusmodi, quæ in pollicem redacta, pulveres antipleurici nuncupantur. Pluris pendunt hodie Recentiores sanguinem leporinum, hircinum, spermaceti, camphoram, olea varia tum ex amygdalis dulcibus, tum ex variis seminibus recens extracta, emulsiones, & decoctiones anodynas, & reliqua omnia opiata. De absorbentibus, sive rebus alkalicis præparatis, atque ad pleuritidem discutendam propinatis, utpote quæ officere nequeant, non modo æquo finimus animo ut propinentur, verum & ipsi

præsid
que a
pleur
tica
cantu

ipsi libenter quandoque propinavimus; idemque ferme, ratione sanguinis hircini, & leporini, præstamus. De oleis tamen, non fecus ac de lambentibus, sive saccharatis, sive mellitis, quemadmodum credimus ea, fauces, musculos, cartilagineas, æque ac membranas laryngis, tametsi tracheam neutiquam subirent, emolliendo, tussim lenire, atque excreatum movere ita plurimum quidem vereamur oportet, ne ad intestina delapsa alvi profluvium moveant, & inflammationes adhuc magis exasperent. De opiatis, camphoratis, necnon etiam de spermate ceti ex longævo rerum usu in Praxi medica edoctis, diversa prorsus sentire nobis occurrit; qui inficias ire nequimus, ejusmodi specifica intus ingesta inflammationibus universis tum internis, tum etiam externis, discutiendis, extenuandisque ut plurimum profuisse; quin, nisi dosis non cohæreat, vel minimum unquam offerint.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Unde **A**Nno, ni fallor, reparationis nostræ 1704, mense Martio sub equinoctiis, aquilonibus quotidie flantibus, ac frigoribus invalescentibus, quum gelu per aquas præsertim stagnantes longe lateque concreveret, ob labem quamdam ex cuti fortasse stipata contractam, pleuritidis pessimæ specie, nescio an inflammatio, an alia potius morbosa viscerum occulta colluvies, per Urbem grassabatur. Quos ea invasit, sanguis tum ex brachio, tum ex alia qualibet regione eductus confestim aut interficiebat, aut plu-

Pascoli Oper. Med.

rimam saltem noxam iis moliebatur. Quibus contra sua, ut ita dicam, iponte alvus solvebatur, ii, multa præsertim bile dejecta, quam sæpissime evadere plane consueverunt. Quod ansam fecit, ut neglecta prorsus eo tempore sanguinis missione, tales affectiones inde alvum solventibus tractandas plures aggressi, eas felicissime extenuarent. Id & alii, & ipsi deinceps cum successu ea tempestate fecimus. Ex eo tempore factum fuisse opinor, ut abusus Clinicorum quorundam perniciosissimus imposterum invaluerit tum pleuritidi, tum peripneumonix cathartics occurrendi; in id tametsi ratio, non minus quam usus, Priscorum, æque ac Recentiorum, passim reclamitet auctoritas. Nos equidem non latet illud, quod inter pleuritidem ascendentem, & descendentem speciosum proferunt discrimen; & nihilofecius eorum haud pudet esse sententiæ, penes quos plurimum hisce in casibus suspectum semper fuit, alvum vel minimum laxare; nam si quandoque ex purgationibus in pleuritide curanda non improspere cesserit, id ex eo unice contigisse arbitramur, quod sordes pravæ cujusdam qualitatis in cavo intestinorum congestæ præter naturam effervescendo, talia progenuerint symptomata, quibus pectoris inflammationes æmulari, mentiri-que potuerint.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Vesicantium, nescio an dicam usus, an potius abusus, ut in reliquis viscerum inflammationibus, ita & in pleuritide improbandus omnino videtur; quem &

R iij ipsi

Vesicantium usus in pleuritide non semper damnandus.

ipfi plane improbamus. Attamen in nos reclamitaret experientia, ubi inficias ire audacter velimus, ea in extremis, & tum maxime, quum excreatu prorsus compresso, aut delirium, aut veterius, aut coma vigil, aut dolor capitis acerrimus superveniens, metastasin ex pulmonibus ad cerebrum factum iri minitetur: ea, inquam, femoribus, cruribusque admota, sudore uberrimo fuso, æque ac urina copiose egesta affectionem quam sæpissime, ad punctum quasi temporis discussisse. Id Romæ potissimum in Nosocomiis tum Sancti Jacobi Incurabilem, tum Hispanorum Urbis, tum Mariæ semper Virginis ejusdem Nationis Montis Serrati, passim evenisse vidimus. Partibus infernis potius quam supernis vesicantia hisce in casibus apponi sinimus, ut ea, qua valent, ratione a partibus supernis ad infernas humores peccantes facilius avocent.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit
empyema, ejusque
Diagnosis,
Causa,
Prognosis,
&
Curatio.

NON semel evenisse liquet, ut humor peccans, qui in tubulis stagnando aut pleuritidem, aut peripneumoniam fecerat, in pus conversus, abscessum subinde fecerit; quo disrupto, in cavum thoracis si profluat sanies, ibique congeratur, atque insedeat, tum ea ægritudinis species oritur, quæ proprie *empyema* nuncupatur. *Proprie* dicimus, quum vox ea triplicem apud Medicos passim sibi nacta significatum, quamlibet modo suppurationem, sive quemlibet in abscessum purulentum transitum denotet, quod tum *diapye- ma*, *diapyesis*, & *diapyon* vocatur; modo pus in ipsa substantia pneumonica collectum, ibique conclusum designet, quod tum

vomica nuncupatur, modo autem fricte pus effusum in ipso thoracis cavo significet, quod ea infert symptomata, quæ pectoris affectionem procreant, quam hic cum pluribus aliis & nos *empyema* dicendam ducimus. *Empyema* igitur, penes nos, nihil aliud est, præterquam *pectoris angustia*, sive *spirandi labor a pure in cavo thoracis effuso, ibique collecto, atque stagnante proveniens*. *Empyematis* indicia sunt respiratio difficilis, sensus quidam gravitatis molestus, qui diaphragmati quodammodo infidet, febris ut plurimum lenta, materia fluctuans in cavo thoracis, genarum rubor, qui hora tertia, vel quarta post partum præsertim intendi solet &c; in quibus tamen id potissimum animadvertamus oportet, *empyema* ex præcedentibus maxime dignosci; siquidem pleuritidem, ut plurimum, peripneumoniam, anginam, & thoracis vulnera, ictusque validiores, vel contusiones insequitur. Unde extet *empyema* ex dictis abunde patet. In prognosi hæc in primis adnotanda. *Spirandi labor* quo major, eo peior. Si pulsibus languentibus, compressis, ac celerrimis sudores accedant fridigi, aut diarrhœa colliquans, si crebro delinquat animus, necem in proximo versari id semper præcinit; ut quum & incaventur oculi, & livescant, & rubore impense suffundantur genæ, incurventur ungues, & pedes intumescant. Pus, quod fecerit *empyema*, non nisi thoracis parietes perforando, *paracentesi* videlicet, educi potest; quod plurimum sane pluribus ex causis habet periculi, & non nisi vires satis constant, tentandum. In celeberrimo Sancti Jacobi Incurabilem Urbis Nosocomio, cui nos olim tamquam Medicum prima-

marium, O. M. F. R. annuente Pontif. CLEMENTE XI., perquam nobilis ejus loci Antistitum cœtus humanissime præfecerat, bis, empyematicos extrema macie prope confectos, paracentesi ab inelyto Professore Victorio Masini felicissime peracta, curatos vidimus. Alter ad annos plures superstes exinde vixit, & adhuc fortasse vivit. Alterum autem ob varia, quæ Romæ postmodum intentaverat facinora, trireme mulctatum, & munere suo strenue, non minus quam alii remiges diu functum, febre tandem maligna correptum, Centumcellis non ita pridem supremum obiisse diem accepimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

V Omica, in genere licet abscessum significet, ad denotandum tamen unice pulmonum, aut finitimarum partium abscessum passim usurpatur. Quæ de re vomica nobis hic describentibus, dicere non alienum visum est, *pectoris esse angustiam, spirandique laborem, qui a sanie inter membranas aut pulmonum, aut partium finitimarum collecta procedit*. Signa, quorum ope ab aliis affectionibus vomica distinguitur, ab iis, quæ superius pro dignoscendo empyemate proposuimus, non multum differunt. In vomica tamen nec pus fluctuare in cavo percipitur thoracis, nec ponderis quasi diaphragmati incumbentis, ut in empyemate sensus vomicæ inesse solet. Pus in vomica congestum, nisi tussiendo egeratur, aut ægrotum suffocat, aut tabem infert, aut in cavum thoracis delapsum in verum convertitur em-

pyema. Sunt qui per vasa remeare posse id puris in sanguinem opinantur, ac per urinam felicissime postmodum excerni; quod tamen nobis plane negare haud arideat, perquam difficile nihilominus id fieri posse arbitramur, quin pus fluida universa prius coinquinet, & œconomiam animalem funditus evertat. Non raro contigisse edocuit usus, vomicam diu in substantia pulmonum delitescentem, mortem tandem repentam intulisse, quin ullam vel levem ei, quem extinxit, molestiam unquam antea fecerit. Tum empyemati, tum vomicæ tractandæ eadem ferme, quæ de pleuritide non ita pridem innuimus, præter sanguinis missionem, quæ nil aliud, quam extremam perniciem, ex nostra saltem sententia, moliri poterit, conducere videntur. Accidit itidem, ut de Antipatro Medico narrat Galenus (a), ut tuberculo quodam pulmones affecti adhuc crudo, nullum, præterquam quod enormiter arteriæ micent, nullum, inquam, aliud incommodum principio intulerint. Attamen temporis processu vel suppurati, vel majorem in dies sibi nacti labem, aut veram phthisin, aut veram vomicam, aut necem tandem moliantur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

H Umores, qui in tubulis stagnando consistunt, & inflammationem, sive erysipelas aut intus, aut foris faciunt, nisi mature discutiantur, effervescunt, corrumpuntur, ac omnino immutati pus, aut saniem procreant, quæ abscessus, vel apostemata in-

Quare humores, qui in partibus inflammatis stagnant, facile suppurant.

R iiij ge-

(a) Lib. 4. de locis affectis cap. 8.

Quid sit vomica, jusque dignoscendi, Causa, prognosis, & curatio.

generat. Ideo humores, qui diu in tubulis humani corporis vitam habentis stagnant, sanguis præcipue, ideo, inquam, processu temporis æstuant, quia, quum variis non absimilibus congregentur particulis, avolatis, absumptisque tenuioribus, aut oleosis, aut lymphaticis, quæ nimiam, uti superius iterum inuimus, blande compescunt fermentationem, reliquæ, quæ supersunt, acidæ videlicet, & alkalicæ, quum solæ tum propemodum sint, libere coeunt, & fermentando effervescent. Ex quo fit, ut effervescentia rarefiant, tubulorum parietes extendant, dolorem & febrem exasperent, eo usque dum prorsus immutatæ saniem conficiant. Hinc illud Hippocratis (a) *dum pus conficitur dolor, & febris*. Non aliunde febris exoritur, nisi quod portio quædam puris illius, tenuissima quamvis, tum quum in parte affecta conficitur, a præterlabente sanguine absorpta, sanguinem universum inficit, & febriles æstus succendit.

CAPUT III.

De Hæmoptysi.

Definitio.

Hæmoptysin dicere, æque est prope, ac *sputum sanguinis* si diceres. Attamen temporibus nostris ea vox ad sanguinis egestionem, quam ex ore citra pectoris inflammationem tussiendo excernimus, denotandam a Clinicis proprie usurpatur. Ex quo fit, ut non alienum videatur, hæmoptysin hic describendo *sanguinis ex ore cum tussi egestionem esse*, proferre *quin viscera thoracis inflammata febrem acutam foveant*; quin viscera, diximus, inflammata febrem acutam foveant, ut per id,

(a) Sect. 2. aphor. 47.

quo pleuritis, aut peripneumonia cruenta a vera distet hæmoptysi, designemus.

Aliis indiciis, præterquam quæ antecedens definitio præferebat, ut prænoscat hæmoptysis, quæ præfens est, non indigemus; quum res per se oculis, ut ita dicam, obversetur; nam non aliunde, quam ex pulmonibus sanguinem tussiendo emittimus; qui propterea in spumam ut plurimum rarefactus, atque vanescens quodammodo educitur. Hæmoptysin autem proximam fore, calor acris, in præcordiis præcipue, sitis infueta, saliva sale plurimo veluti conspersa, quæ fauces titillet, cutis quum prurit universa, & id generis alia prædicere consueverunt.

Hæmoptysis ex nostra sententia fieri plerumque debet ab humoribus crassis, qui stagnando in tubulis pulmonum ibi concrevissent, acriores fiunt, atque erodentes; quique proinde vasorum parietes exedendo, nil mirum si tussim moveant, ac per tussim si sanguis egeratur, spumans ut plurimum ob aerem exspiratum, cum quo excernitur, sibi immixtum. Quinimmo, & sanguis acrior licet non evadat, satis tamen est ad hæmoptysin interdum inducendam, ut meatibus aut infarctis, aut compressis per eos fluere libere nequeat. Tum enim a tergo propulsus, & undequaque exundans, augetur; impetum facit, membranas continentis extendit, prolatat, & oscula vasorum minima aut laxat, aut dirumpit; quod, raro licet, exoriri tamen nonnumquam quoque potest ab eodem sanguine ob nimiam excandescentiam in fermentationibus rarefacto; siquidem æstuans nimis, atque ebulliens fieri potest, ut non semel adeo

Diagnos.

Causa

adeo intumescat , ut vel orificiis tubulorum prolatatis , vel tubulis fractis foras tandem erumpat .

Progno-
sis .

Sanguis quidem supra qualiscumque fuerit , semper malum . Hippocrates (a) *Adolescentibus autem sanguinis expuitiones , tabes , febres acutæ , morbus comitialis , aliique , sed præcipue antedicti .* Hippocrates (b) . Hinc adolescentibus frequentior esse solet hæmoptysis . Quo major in hæmoptysi erumpit sanguinis copia , eo pejus . Si a mensibus extiterit compressis , in gravidis maxime , citra periculum fere semper esse solet . Criticam nonnumquam hæmoptysin se observasse Clinici , atque atrocissimas per hanc , inveteratasque solutas ægriitudines affirmant . Quam sæpissime tamen læthalis est , & nisi repente suffocet , ulcus facit , & phthisin inducit .

Curatio .

Ut recte curetur hæmoptysis præter ea , quæ humores concretos blande solvunt , salia eluunt erodentia , sanguinis fervorem nimium cohibent , quæ omnia ita ut in febre hectica eradicanda proposuimus , propinare hic convenit , vena iterum iterumque , plethoricis præsertim , aliisque , quibus cruentæ excretiones consuetæ suppressæ hæmoptysin intulerint , solvenda est . Victus humidus sit , tenuis , non tenuissimus , inedia quippe hæmoptysin sola quandoque moliri potuit . Num autem sanguis , qui ex pulmonibus expuitur , adstringentibus comprimi possit , & num conveniat , id infra exponere aggrediar .

Historia II .

Quic-
quid , hæ-
moptysi
meden-

Pompilius sexaginta circiter ab illinc annos natus , Jurisconsultus , temperamentum calidum , & siccum , biliosum videlicet præ-

(a) *Seet. 4. apb. 25.*

ferens , modicæ staturæ , habitus gracilis , permulti postquam in omnibus , ratione valetudinis , errores ab ineunte ætate præcesserant , podagra , febre , ophtalmia , aliisque variis perincommodis affectibus tum animi , tum corporis vicissim tentatus , mense Decembri Anni proximi devoluti noctu febre corripitur , anxius evadit , & multum sanguinis tussiendo expuere cœpit . Sanguis erat purus , floridus , ac spumans . Facile tamen exinde respirabat , nec ullum vel levem intus in thorace dolorem percipiebat ; & , febre brevi penitus extincta , pulsus nec male quidem se habebat . Sanguinem statim ex pede ad libram educi jussimus ; & quoniam podagra , quæ eatenus ad id temporis recurrere consueverat , nondum tum redierat , ut ea , qua ratione id fieri potuisset , revocaretur , fots ad pedes frequentissime , licet incassum , admoti sunt . At eo quod sanguis adhuc , ut antea expuebatur , & tussis invaluerat , enemate simplici prius indito , ut altera sanguinis libra , ano hirudinibus admotis , proflueret , effecimus , quo hæmoptysin illico compressimus . Victum interim idoneum ei præscripsimus ; vini que usu plane interdicto , nil aliud præter aquam aut nucerinam frigidiusculam , aut hordeaceam , sive avenaceam , aut ita ut legitur in A , paratam hauriebat . Jusculum insuper B alteratum in Aurora quotidie sumendum ei confecimus , atque ad usum lactis asinini subinde , ita ut legitur in C , confugimus . At enim vero , quia die inclinato , faucibus exhaustis , plurimum sitire consueverat , & tussis exasperabatur , ideo emulsionem hanc D sub vesperam identidem potabat . Ab usu lactis præfati asinini diebus

do , præ-
stare
consue-
vimus ,
historia
declara-
mus .

(b) *Seet. 3. apb. 29.*

bus quindecim vix exactis, alvum quippe laxaverat, prorsus destitit; & pro lacte decoctionem E vulnerariam, antiscorbuticam, ad labem quoque celticam, quam ab ineunte ætate contraxerat, eluendam ei præbuimus. Res semper in melius ad mensem usque Junium processerat. Verum quum, uti prius excretio inde cruenta rediisset, sanguine iterum imminuto, usum lactis denuo, ut antea proposuimus. Sanguis eductus hæmoptysin illico cohibuit. Et lac post dies decem circiter alvum iterum laxavit. Quamobrem decoctionem hanc B denuo ut supra præscripsimus, ac tandem, ut tempore opportuno aquam nucerinam tum intus large haustam, tum foris in balneis prope fontem ipsum sibi adhibuisset, hortati, futurum ut omnino convalesceret, senex licet, non desperavimus.

A ℞. Rad. chin. drach. ij., glycyrrhiz. drach. j., cinnam. opt. scrup. j., bord. mund., & elix. unc. j., aq. nuc. libr. iv., m. f. inf. cin. calid. per hor. xii. circit., bull. levit. col. pro potu quotidian. ut m.

B ℞. Rad. chin. drach. j., gram., altea ana pug. j. aq. nuc. q. s., m. f. inf. sec. Art. cin. cal., & adde cancrum fluviat. cont. bull., & adde folior. heder. terrest., pimpinell., flor. borrag., viol. ana pug. j. decoq. S. A., col. & cap. in Aur. ut m. per dies xv. circiter.

C ℞. Rad. chin. drach. ii. aq. nuc. libr. ss., m. f. infus., & macer. S. A. bull. lento igne carbonum ad consumptionem aquæ unciar. iv., col. f. f. expres., & adde lact. asin. recent. un. viii. margar. præp. drach. j. cap. in A. ut m.

D ℞. Sem. melon. unc. j., pap. alb. drach. ii., aq. nuc. q. s., m. f. emuls. S. A., & adde terr. nucerr. in poll. redactæ drach. j. syr. de-

ros. siccis unc. j., cap. sub. vesperam ut m.

E ℞. Rad. chin. drach. j. glycyrrhiz. drach. ss., cinnam. opt. scrup. ss., aq. nuc. q. s., m. f. inf., & macer. S. A., bull., & adde fol. cochleariæ, pimpinell., nasturt. aquat. heder. terrest. ana pug. j., decoq. S. A., colet., & adde sars. parill. opt. in pollin. S. A. redact., ocul. cancror. præp. ana drach. j., cap. ut monit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Sanguinem tussiendo nonnisi per tracheam ex bronchiis excernimus. Ex ventriculo per œsophagum eundem sanguinem nonnisi evomendo ejicimus. Quum a faucibus, partibusque proximis extillat, tum excreando sine tussi, ac sine vomitu emittitur. Si a partibus supernis in oris cavum profluat, aut proprio ex eodem ore inclinato defluit pondere, & sine tussi, & sine vomitu blande expuitur. Attamen deglutitus quandoque, in stomacho cum alimentis solvitur, ac per alvum, una cum fœcibus dejicitur, aut in eodem stomacho cumalatus is quoque vomitum provocat, atque eructatur. Contingere itidem potest, raro quamvis, ut cum aere inspirato ad guttas aliquot in tracheam fortuito illapsus, tussim moveat, & una cum tussitum extrudatur. Ea omnia animadvertere, ac sedulo perquirere opus est, ut probe ex quanam parte profluat sanguis, qui ex ore excernitur dignoscamus, quum id Tyronibus præsertim quamscæpissime imponat.

Exponuntur indicia quibus unde profluat qui ex ore excernitur sanguis dignoscatur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Hæmorrhagia nequaquam ab humoribus tenuibus, sed a crassis potius fit.

Vetus opinio fuit, quæ, penes saltem imperitos, imposterum invaluit, cruentas profusiones non modo in hæmoptysi, verum & in reliquis sanguinis excretionibus universis, quæ sponte, ut ita dicam, sua, præter naturam erumpunt, a nimia fluidorum tenuitate, qua tubulos minimos facile subeunt, exoriri; id pluribus licet ex causis erroris redargui possit, quum humores, qui tenues sunt, & qui per organa libere proinde fluunt, refluuntque, nec talem, & tantam unquam sibi comparare poterunt acrimoniam, ut vasorum membranas exedant; nec tali, ac tanto impetu ad latera exundaret, ut tubulorum parietibus fractis effundantur. Acrimoniam haudquaquam comparare sibi poterunt; experientia quippe abunde hæcenus docuit, eos stagnando solum in corpore humano vivente acriores fieri. Neque ad latera vasorum impetum facere iis datum erit, nisi meatibus aut obstructis, aut compressis, motus eorum progressionis præcludatur. Nonne sensibus id quotidie percipimus in artefactis aquæ ductibus, qui tum solum fatiscentes rimas faciunt, quum sordes limosæ in meatibus congestæ assurgunt, ac profluentibus aquis obices nectunt? Præterea hæmorrhagiæ, sive ex supernis, sive ex infernis partibus profluat sanguis, frequentius obnoxii sunt illi, quibus viscera manifeste obstructa sanguinem libere non admittunt; qui propterea retrocedens impetum facit, & valvulis renitentibus, aut varices, aut

aneurysmata, aut sanguiferorum apertiones inducit. Perperam igitur sibi consulere videtur, qui ut sanguinis sputum, quo laborat, sibi coerceat, & ut morbi causam subripiat, rebus crassis, & glutinosis vescitur, quibus viscera magis magisque infarcit, & morbum potius exasperat, confirmatque.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTYCEN SPECTANTES.

Quoniam lactis usus maciem in tabidis extenuat, & quoniam qui prius aut phthisi, aut hæmoptysi contabescebat, victu lacteo probe, ac diu ingesto, carnem, æque ac acipem mirifice sibi non semel induxit; ex hoc factum fuisse videtur, ut ea insurrexerit vulgata opinio, qua plerique sibi suadent, lac hisce in casibus ideo propinari, quia humoribus subtilioribus, qui tabem ex eorum sententia faciunt, crassitudinem quamdam impertitur. Hinc profecto incrassandi, impinguandique facultatem lacti adscribere perperam consueverunt. Quod, reperto sanguinis, aliorumque fluidorum per organa corporis motu, quantum sapiat ridiculi, quæso advertite. Ideo chylus, sive alius quivis succus alendo inserviens, in alimoniam partium alendarum apponitur, & cedit, quoniam una cum eodem sanguine, aliisque humoribus per eas in gyrum libere convertitur, earum minima ingreditur vascula, tubulorum parietes blande impellit, membranarum, sive potius fibrarum perquam exilia explicat stamina, minimas distrahit intercapedines, ea demum sese movendo sibi cudit interstia;

Lac ingestum humores humani corporis viventis tenuiores facit.

tia, five spatiola, quibus coaptatus intus inhæret, & concretus, atque infixus in substantiam solidam sensim cedit: Id igitur eo melius perficitur, quo facilius humores per tubulos transeunt, & per minima partium spiramenta sese ingerunt. Quoposito id operis absolvi perquam difficile fore quis non videt, nisi tenues sint, & adeo mobiles humores, qui per vasa fluunt, & refluunt, ut dirimi, effundi, & quaquaversum pervagari, extricarique possint? Ex quo inferre debemus, lac ingestum id neutiquam consequi posse, nisi, tenuiores potius, quam crassiores humores, cum quibus in vasis corporis humani viventis immiscetur, faceret. Enim vero lac profecto quid aliud est, & præsertim aut asininum, aut caprilum, aut ovillum, aut bovillum, quibus præ cæteris in clinice utimur? Quid aliud est profecto, nisi succus quidam perquam tenuis, defœcatissimus, qui ab alimentis, ut plurimum herbidis, in visceribus animalium educitur, extenuatur, subigitur, depuratur, atque in mammis feceritur? Qui propterea nonnisi infantibus, ac pueris tenellis, qui tenuissima tum egent alimonia, in refectionem unice propinatur. Si lacti acidum immisceas, lac utique concreset. Lippis, & tonforibus notum est; nec rem tam notam & ipsi ignoramus. Id autem in corpore humano vivente raro admodum evenit, & ubi evenerit, universam œconomiam animale evertendo, morbos inveteratos evincere minime potuit; quin & novos, item & maximos tamquam venenum propinatum procreare valuit. Quam-

(a) *Coll. Pharm. in Schrod. Zool. Class. prima de animal.*

obrem Etmullerus (a): *uti lacte digestum optimum nutrimentum, & subinde suavissimum medicamentum solet existere; sic hoc ipsum in stomacho quoquo modo corruptum pessimi veneni naturam assumit, & alibi (b): lac corrumpitur facile coagulando &c.*

Quia lac rerum, quibus vescitur animal, in quo conficitur, naturam, atque indolem plurimum sapit, ideo eo melius in usum medicum censendum, quo salubriora sunt alimenta, quibus utitur idem animal, unde educitur. Ea res item effecit, ut morbis nonnullis magis idoneum videatur asininum, nonnullis aliis caprinum, quibusdam ovillum, aliis bovillum, nec non & muliebri, de quibus si quis plura desideret, ante alios Morellum, item & Etmullerum adeat. Lacte ingesto, ne dormiant ægrotantes, suadet Morellus, neve corpus validius exerceant. Quod ad secundam attinet partem, præceptum Auctoris improbandum minime censemus; quod autem ad primam æquo animo finimus, ut ad horam saltem placide dormiant, quo lac in visceribus digestionem commodius inchoare queat, & subactum ductus chylicos facilius inde subeat.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Inter ea, quæ tamquam arcanis, & specifica præsidia medica, sanguini in hæmoptysi sistendo perquam idonea prædicant Clinici, non infimum sane temporibus nostris in Italia præsertim, sibi vindicat locum fungus, qui ex insula Melitensi ad nos trans-

(b) *In Hygien. de san. conserv. capite unico.*

De usu
lactis A-
nimad-
versiones
nonnullæ
practicæ.

Quid cre-
dendum
sit de
arcanis,
quæ hæ-
moptysin
vulgo
sistere
credun-
tur.

transvectus, in pollinem redactus, aut infusus, aut confectus, aut aliter paratus, hæmoptoicis quotidie præbetur. Fungus is, qui ex Regione, unde provenit *melitensis* dicitur, saporem subsalsum, & nonnihil austerum gustui præsefert; aquam marinam plurimum porro sapit. Ad drachmam unam, & ultra in substantia citra noxam, quantum hætenus nobis innotuit, saltem manifestam ingeritur. Num autem sanguinem ex pulmonibus profluentem cohibere valeat, nec ne, rem perquam arduam fore, cuique qui id decernere aggreditur, existimamus. Id tamen certo scimus, perquam difficile semper fuisse, iis, qui anatomen callent, rem hanc persuadere. At si, ut fungus præfatus in hæmoptysi præbeatur quandoque, finimus, id est profecto, quoniam nullam, vel levem noxam ab eo percipi autumamus. Reliquum, ubi effectum, quem ei adscribere solent, præstaret: videlicet ubi sanguinem revera in tubulis pneumonicis coarceret, perniciem porro plurimam, ex nostra sententia, intus moliri posset; sanguis quippe ita concretus, atque in tubulis stagnans, aut inflammationem, aut Vomicam, aut ulcus induceret. Quod multo magis metuendum esse censemus ex usu specifici Helvetii, cujus formula legitur in A, aliarumque rerum, quæ, utpote vel austeræ, vel acidæ sunt, vim adstringendi plurimum sane exercent. De reliquis, de iis maxime, quæ sympathice, ut vulgo creditur, agunt, quæque inter anilia figmenta jamdudum recensuimus, nihil est, quod plura dicamus, mulierculis interim, ut de nugis hujusmodi serio fabulentur, copiam lubenti animo facientes.

A R̄. Alum. rupei purificat. unc. ij. In pulver. redigatur. Fundatur in vase argenteo. Addatur sang. draconis in pulv. redact. unc. ss., misce omnia ad ignem lenem carbonum. Exinde ab igne amoveatur, & exagitetur usque dum concreascit ita, ut reformari possit in pillulas.

CAPUT IV.

De Phthisi.

Phthisis, nominis vim unice **Definitio.** intuentibus, nihil aliud, quam tabem sonat. Eam describentes, febrem lentam cum tussi, sputo cruento, purulentoque ab humore acri, atque erodenti, a sanie nimirum productam, & fotam, quæ in ulcere fit pulmonum, protulerunt Veteres; quæque proinde membra corporis universa absumit, extenuatque; quo a Recentioribus discrepare minime videntur; qui tabem esse affirmant, sive maciem corporis humani vitam habentis universam; quæ producitur a sanie in ulcere pulmonum collecta, atque ab humoribus in gyrum præterlabentibus absorpta cum febre lenta, tussi, ac sputo sive cruento, purulentove. Quoniam autem ea symptomata, nisi omnia, pleraque saltem, exoriri quoque possunt a pure, quod in aliis tum foris, tum intus ulcere afflictis conficitur partibus, atque educatur, varia, pulmonibus ulcere intactis, extant phthisis genera; quæ propterea phthisis imperfectæ, aut spuria, aut nothæ vocare alienum non erit.

Phthisis veræ indicia potissima sunt macies, febris hectica, **Diagnos.** tussis, excretio per os cruenta, s. tussis, item & purulenta, respiratio ut plurimum non facilis, genarum rubor, & reliqua, quæ febrem he-

hecticam comitari solent, de quibus propterea sermonem jam ante habuimus. In phthisi notha præter cruentas, & purulentas excretiones, quæ defunt, & præter tussim, quæ tamen interdum vel in eo phthisis genere ob acrem fluidorum indolem excitatur, alia, quæ in vera phthisi occurrunt, obversari solent symptomata.

Causa.

Quum phthisin fieri ob labem, quam ab ulcere sordido purulentam contraxit sanguis, ante jam diximus; certum est, febrem hecticam, quæ phthisin comitatur, tussim, excreatus cruore, & sanie luridos, ac foedos, maciem universam, & reliqua in phthisi, per id puris produci, quod ulcere inhæret, atque absorptum universos coinquinat humores.

Prognosis.

Ratione prognosis, ut febris hectica, ita & phthisis inter affectiones chronicas pervicacissimas, æque ac lethales connumerari jure meretur, & ut vel in exordio quamdifficile solvitur, ita processu temporis prorsus insanabilis evadit, tum maxime, quum vera sit: procedens nimirum ab ulcere, quod pulmonibus, quorum substantia mollis, ac rara est, insideat. Pulmones insuper quippe qui aerem indefinenter respirando immittunt, emittuntque & qui propterea vicissim intumescunt, & detumescunt, id est contrahuntur, & explicantur, ulcere semel exesi, perquam difficile cicatricem subinde inducunt. Cæterum nausea, hypochondriis intumescens, in phthisi mala. Pessimum est delirium, sudores liquantes, urina crassa, oleosa, aut pinguis, alvi profluvium, animi frequens deliquium, convulsiones, aut motus spasmodici certissima proximæ mortis perhibent indicia; non

secus ac raucedo, crines, qui defluunt, pedes tumidi, & squallens facies, quæ dicitur *hipocratica*; quæ omnia phthisi contabescens necem imminentem portendunt. Phthisis, quæ ab Avis in posteros effunditur, quæ propterea *hereditaria*, vel *avita* nuncupatur, curationem omnem respuit, item & quæ altas jam egerit radices. Quum puris per os egestio in vera phthisi supprimitur, id mortem propediem accersit.

Curatio

Ea propemodum omnia, quæ ad febrem hecticam eradicandam in superioribus proposuimus, pro curatione phthisis convenire videntur. Ulceribus interioribus curandis conducunt præ cæteris terebinthinata, & reliqua omnia, quæ balsamo, sive uligine quadam pingui, ac volatiliori polent; quæ tamen leniora sint necesse est, ne febrem exasperent, & ægrotum citius interimant. Quamobrem tutiores ducimus decoctiones vulnerarias ex foliis hederæ terrestris, pimpinellæ, hyperici, primulæveris, infusiones ex radicibus chinæ, cannarum montanarum, tragopogonos, item & expressiones hisque similibus, de quibus omnibus in historia, item & in animadversionibus, quæ insequuntur, fuse dicendum.

Historia III.

Herophilus nobilis adolescens Quicquid, Pedemontanus, postquam phthisi oblectandi animi causa varia in medendo, præterit, plagas longinquas suscepta con- stare con- fecerit itinera, Romæ diu com- suevi- moratus ad litterarum studia per- mus, hi- dite, prope dicam, convertitur, storia declaramus. Temperamentum illius ad calidum, & humidum vergebat, ac plurimo scatens sanguine, venustus, florens, hilaris, affabilis,

lis, pacatus, & cuique gratus tum in conviviis, tum in negotiis, tum in reliquis sese præstabat. Lacertosus erat, optime constitutus, ac bene valens. Mense Januario, tum quum, aquilonibus flantibus, rigore propemodum extremo hyems maxime agebat, hæmoptysi per noctem tentatur. Cruor ad libram circiter per vices egestus, spumeus fuit, qui vena in pede soluta tandem restitit. Exinde de dolore quodam obtuso, qui ex imo pectore per universum thoracem, ut dictitabat, effundebatur, conquiri cœpit. Exiguo post leniter febriens, acriter tussit. Tussis sicca est principio. Mox materiam perexiguam pituitosam, sanguine leviter tinctam, tussiendo excernit. Res postmodum ita ingravescent, ut diebus quindecim exactis, Clinico non inexperto sese tractandum commisit; omnia quippe præter sanguinis missionem prorsus æger antea neglexerat. Trigesimum ætatis nondum compleverat annum. Ovipare vesci quotidie solitus fuerat. Vino nunquam, præsertim itinerando, percipit. In aliis temperans, moderatus, ac continens eatenus vixerat. Professor, qui Herophilum, ingravescente morbo, ut ante jam diximus, curandum suscepit, sanguinem adhuc redundare conjiciens, vena iterum, atque iterum soluta, ut is vicissim imminueretur, effecit; & vini usu omnino interdicto, aquam nucerianam pro potu in usum quotidianum substituit; curans interim, ut victu congruo opportune medicato uteretur. At nihilominus, rebus in pejus semper cedentibus, tussis prætermo- dum exasperatur, & cruenta cum sanie immixta per tussim quotidie demum excernit. In eo rerum sta-

tu, mense Aprili ejusdem anni, accersiti, phthisin in Herophilo jam multum processisse cognovimus; calor enim febrilis post partum intendebatur, genæ impensius rubebant, & difficilius respirabat. Urinæ tamen, sudores, alvique sordes ad id temporis numquam præter naturam egesterat. Quia autem noctes inquietas ut plurimum traduxerat, potionem hanc blande soporiferam, una & vulnerariam, atque expectorantem per destillationem in B. M., ut exponitur in A, elicitam ei quotidie sumendam procul ab omni cunctatione præscripsimus; qua postquam ad dies 40. circiter, ea pariter, ut legitur in A, ratione usus fuit, multo melius se habere sensit; febris enim longe mitior inde fuit, minor respirandi labor, atque excretiones tum cruore, tum sanie multo minus quam antea fordebant. Victus, quo, permittentibus nobis, bis in die vescebatur, tenuis erat, humectans, concoctuque facilis, haud plane insulsus, ex ferculis ut plurimum panis optimi triticei in jure simplici vitulino, cum cancris fluviatilibus elixati. Pro potu, nihil aliud bibebat, quam aut aquam nucerianam, aut mulsam, ita, ut præscribitur in B. Quoniam igitur tali methodo res optime hucusque processerant, ut eadem prorsus methodo ad alios dies 40. prosequeretur æger, effecimus; quo & febrem hecticam, & sputum purulentum, cruentumque, & pectoris angustias tandem evicimus. Quicquid mali adhuc supererat, ingens erat virium languor, macies universa, ac tussicula quædam sicca, quæ præsertim decedente die, ad horam circiter, & ultra ei perquam molesta suscitabatur; indicium evi-

evidens, humoribus plurimam acrimoniam etiam inesse; quam postremo extenuavimus balneis aquæ dulcis, aqua nucera largè epota, ac lactis usu caprini cum melle hispano, & decoctione radicis chinæ ita, ut legitur in C, parati, quod ad mensem integrum Octobris in montanis agrestibus, aere puro, ventilatoque, salubriori videlicet, ad referendas viscerum, quæ supererant non minimæ obstructions, propinavimus; potestatem interim facientes, ut a lacte sumpto hora circiter elapsa; chocolatom quotidie forberet.

A R̄. Flor. rhæad., fol. heder. terrest., viol., pimpin., rad. gramin. ana libr. i., m., contund., ff. expres. S. A., & adde ser. capr. lib. viij., cancr. fluviat. contus. num. x., destil. per B. M. S. A.

Item R̄. Rad. opt. chin. drach ij., glycirrhiz. drac. ss. cinnam. opt. scrup. ss., aq. commun. unc. iv., m., f. inf., & macer. cin. calid. per hor. xij. circit., f. for. expres. & adde prædicti destillati libr. ss., cap. quotid. hor. med.

B R̄. Rad. opt. chin. drac. ii. cinnam. opt. scrup. ss., bord. mundat., & elixat. unc. ij. aq. nucera lib. iv., m., f. inf., & macer. S. A. per noctem cin. calid., bull. levit., & adde mell. hispan. q. s. ad gr. sap., despum. S. A., colet. pro potu quotid. ut m.

C R̄. Rad. opt. chin. drac. i. aq. commun. unc. iii, m., f. inf., & mac. S. A., bull. ad consumpt. aque uncie unius, f. f. expres. & adde lact. cap. rec. libr. ss., & mell. hispan. opt. unc. i. cap. quotid. in Aur. ut m.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Victus **T**Estudines, limaces, ranæ, & id generis reliqua, quibus

intraffandi facultas vulgo adscribitur; quæque profecto ingesta, ejusmodi facultatem exercent, viscerum obstructions faciunt, atque adeo tum phthisin, tum hæmoptysin, uti ex ante jam dictis patet, fovere potius deberent, quam resolvere. Hinc talis victus, affectionibus præfatis extirpandis, non injuria nobis impar plane videtur, quem omnino hisce in casibus improbandum proinde ducimus. Idem ferme de gelatinis, quæ in eundem propinantur finem rati, eas prorsus hic damnamus. Verum si ad fauces leniendas, quum earum asperitas raucedinem potissimum induxerit, gelatina cornu cervi nos quoque interdum utimur, id utique præstamus, quia cor. cervi, volatilibus, quas habet, particulis, gelatinæ ex eo confectæ uliginem quamdam volatilem impertitur, qua humidat, resolvit, blande movet &c. At enim vero ubi cum aliis rebus ante memorata glutinosa edulia distillantur, quicquid distillando ex iis elicitur, ideo, ut propinetur quandoque non repugnamus, quia humor ille perquam tenuis per distillationem eo in casu eductus, alios ex nostra sententia ab iis, quos præstare possunt res ipsæ, unde educitur, valde dissimiles præstat effectus; siquidem gluten illud visceribus noxium, extenuatum jam, defœcatum, ac per distillationem prorsus immutatum demiserit. Quæ, respectu phthisis, & hæmoptysis, de victu glutinoso hætenus innuimus, & de aere crassiori dicendum ducimus; siquidem aer montanus, perquam tenuis, impiger, exagitatus, & purus, ejusmodi affectiones etiam si per vicacissimas, funditus non semel substulisse vidimus. Jacobo Sini-

phthisi
atque hæ
moptysi
curandis
prorsus
damna-
tur.

Sinibaldo eruditissimo viro , ac inter Urbis Consiliarios Archiatros Collega nostri amantissimo , quem jam senescentem non ita pridem apoplexia interfecit , ter contigit , ut vigente ætate hæmoptifi iterum iterumque tentatus , ac prope deploratus , in aerem Montis Lionissæ sublimiorem profectus , præter omnium spem optime semper convaluerit . Inficiari tamen nequaquam aggredimur , aerem marinum , hyeme præsertim , phthificis plurimum contulisse ; utpote qui vaporibus quibusdam salinis balsaminis saturatus , atque inspirando crebro per tracheam immixtas , & ulcera pulmonum extergere , & labem fluidorum intus contractam expungere valuit . Idem sane tum aer Tiburtinus , tum reliqui etiam longe inferiores , non quoniam crassi , cœnosique sunt , verum ob balsamum quoddam , quo scatent sulphurato , præstare potuerunt .

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES .

R Adicis chinæ succedaneas fore re cannarum montanarum radices olim existimabant . Radices tragopogonos , vulgo barbæ hirci , hodie Clinicorum nonnulli , nostris saltem Regionibus , existimant . Num id revera sit nec ne , tametsi constare luculenter nobis hæcenus numquam potuerit ; attamen quoniam ex longævo stirpium istarum usu , eas sine noxa saltem manifesta propinari posse percepimus , ut pro radice ejusdem chinæ , tum præcipue , quum radix chinæ notas perfectionis optimas non præferat , cannarum prædictarum , item & tragopogonos radices in
Pascoli Oper. Med.

Praxi medica passim usurpentur , damus , concedimusque libenter . Enim vero ex radicibus prædictis , & præcipue tragopogonos , nescio quid uliginis lacteæ , balsaminæque exprimitur ; quod visceribus nostris cum fluidis infusum , immixtumque , eorum acrimoniæ leniendæ , infringendæque apprimere conducit .

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES .

Hæcicæ in exordio præsertim radicibus evellendæ optimæ chocolatæ usum perquam idoneum fuisse , Romæ potissimum , non semel experti sumus ; quod ut hic perpauca de chocolæ conditionibus , ac facultatibus , ratione Praxis medicæ , proferamus ansam fecit . Res , quibus chocolata conflatur , lippis , & tonsoribus hodie notum est , cacao nimirum , vainiglia , cinnamomum , ac saccharum esse , ea tamen lege , ac dosi paratas , atque immixtas , ut ex iis tertium quid consurgat , quod si aqua fervente solutum exagites , spumat , atque ita spumans si sorbillando , jejunis potissimum faucibus , deglutiat , gustum non insuaviter titillat , vires recreat , ac viscera roborat . De tali condito , sive mixto , qui non ita pridem scripserunt , tametsi ratione effectus , quos in nobis præstare valet , aliter alii , atque alii senserint , nostra tamen opinio est , a qua , longævo usu ducti , decedere nequaquam possumus ; nostra , inquam , opinio est , chocolatam , modo perfecta sit , ac recte parata , rem esse balsaminam , balsamo sanguinis valde homogeneam ; quæ proinde sobrie , nec

Quicquid judicandum sit de usu chocolatæ , caffè , & the .

importune hausta nimiam fluidorum temperet acrimoniam, eorumque nutriendi facultatem eliciat, augeatque. Quocirca optimo semper cum successu eam in morbis chronicis potissimum, qui aut maciem summam moliti fuerint, aut vires perfregerint, aut ulcera intus pepererint, propinare passim consuevimus; modo tamen ab ægroto appetatur, neque is valde febrile percipiatur. In febribus enim ardentibus calefacit, & ubi eam æger fastidiverit, noxam ut plurimum intulit. Cæterum balsamum illud, sive sulphur volatile, sive butyrum, quo pollet optima chocolata, longe melius, ex nostra sententia, ad labem morbosam in phthisicis delendam conducit, quam balsamum quodvis aut peruvianum, aut copoive, aut terebinthum, & reliqua, quæ hisce in casibus adhibentur. Cum lacte plurimum cohæret. Abstemiis admodum confert. Oenopotis contra, atque iis, qui opipare vescuntur, frequentissime nocet; ut & aliis, qui dapibus aromaticis, aliisque calidioribus vescuntur eduliis. Hæc propemodum sunt, quæ de usu, atque abusu chocolatæ, observationibus practicis innixi paucis hætenus expedire valuimus. At quoniam de sorbitionibus ejusmodi, quæ quasi ferventes sorbilantur, & quarum penes nos equidem Italos non ita pridem invaluit usus, incidit oratio; quid de facultatibus the, necnon etiam caffè ipse sentiam, perfunctorie saltem proferre abs re non omnino videtur. Decoctio caffè æstuans de more epota, sub vesperam potissimum procul a pastu, mihi, qui raro admodum ei indulgeo, & tum ut plurimum tantum indulgeo, quum caput pergravatum moleste fero, eam

gravedinem illico discutit, alacritatem quamdam in rebus agendis jucundam fovet, urinam provocat, & propensionem, si adsit, in somnum adimit. Idem propemodum a decoctione the, tametsi non æque grata, percipere soleo. Attamen diutinæ experientiæ manifeste contradicerem, si decoctionem caffè prætermo- dum epotam, utpote quæ paralyfin, tremores spasmodicos, permolestum temporum, æque ac cervicis contractionis sensum, adultis præsertim, ac biliosis quam sæpissime pepererit, nervis infensam fore, inficias ire contenderem. Hoc de usu the plane affirmare nondum mihi datum est, quem proinde nervoso generi non adeo inimicum hucusque existimo.

CAPUT V.

De Asthmate.

Asthma idem est, pene quam Definitio. si anhelationem, si crebrum, ac permolestum anhelitum dixeris. Id morbi genus accuratius describendo, *respirandi laborem esse proferre possumus, sive respirationem difficilem, frequentem, gravem, cum sibilo, vel sonitu, necnon etiam quandoque cum tussi ob pectoris, sive, ut melius dicam, ob bronchiorum angustiam.* Quoniam autem in asthmate respirandi labor modo major, modo minor percipitur, modo anhelitus major, modo minor in asthmate emergit, ex hoc factum fuisse videtur, ut asthmatis apud Clinicos triplex extiterit genus: *dyspnœa* nimirum, *asthma*, *orthopnœa*. Tum quum anhelitus adeo remisse in asthmate educitur, ut sensibus vix excipiatur, dicitur *dyspnœa*. Tum quum sonitum val-

valde manifestum sibilando pulmones edunt, asthma vocatur. Ubi spirandi labor adeo ingravescat, ut non nisi erecta cervice spiritum ducere queat asthmaticus, tum ejusmodi asthmatis speciem orthopnoeam nuncupare clinici consueverunt. Ex quibus liquet, talia asthmatis genera, sive species gradibus tantum, idest secundum magis, & minus dumtaxat differre.

Diagno- Indicia, quæ asthmaticis paroxysmos imminere portendunt, sunt pectoris gravitas, spirandi labor, qui major fieri solet incedendo, & tum præcipue, quum per acclivia properet æger incessus, rauco, & tussis repente superveniens, item & flatus, qui per hypochondria vagantur; hæc quippe omnia in assuetis asthmaticis accessiones anteire solent. At quum invaserit, quæ in definitione, & divisione mox innuimus, indicare abunde poterunt.

Causa. Causæ, quæ asthma procreare valent, plures occurrunt, & variis in locis agere possunt: lædere quippe proxime possunt pulmones, eosque lædere remote; lædendo nimirum tum in pulmonibus, tum extra, partes adjacentes, & musculos maxime respirando inservientes. Proxime lædunt pulmones, si pituita ex gr. crassa, glutinosaque substantiam pneumonicam infarciat, aut bronchia; si serum, aut lymphæ exuberans, aut sanguis ipse redundans, pulmonum tubulos nimis extendat, atque adeo vesiculas pneumonicas angustiores faciat &c. Pulmones remote lædunt, ubi humor peccans musculos thoracis afficit, quos aut convellit, aut specie quadam paralytis stupefacit. Non raro ex mala thoracis conforma-

tione veluti organicum confurgit asthma. Interdum abdominis viscera obstructa, vel ob molem prætermo- dum adauctam, quæ, diaphragmate proinde sublevato, thoracis cavum occupant; vel ob adauctam gravitatem, deorsum nimis eodem diaphragmate adducto, thoracis capacitatem constringendo, asthma produ- cunt. Præterea item fieri quandoque potuit, ut lymphæ ex tubulis in proximo effusis in idem thoracis cavum exudans, ibique collecta speciem quamdam asthmatis procreaverit, quod *pectoris hydrops* nuncupatur, & de quo ex professo inferius. Tussis, quæ asthma comitari ut plurimum solet, ob causas varias, quibus excitatur, varios quoque producit effectus. Modo enim fit cum excreatu, modo, quin aliquid vel minimum excernatur, pulmones con- cutit; quod tum maxime contingit, quum ea tussis ab humore quodam perquam tenui procedat, qui nervos irritando pectoris creberrimas convulsiones excitat: pulmones nimirum, aut thoracis parietes convellendo identidem contrahit. Unde asthmatis alia exorta est distinctio, qua asthma *humidum* differt a *siccum*. Humidum dicitur, ubi asthmaticus aliquam materiam tussiendo egerit. Ubi vero aut non tussit, aut tussiendo, vel nihil omnino, vel nihil propemodum excernit, asthma dicitur *siccum*; quod autem quum ut plurimum evenire so- leat tum, quum asthma a contractione quadam convulsiva procedat, hinc fit, ut id asthmatis genus passim *convulsivum* vocetur.

Asthma, prout ipsa nos semper docuit experientia, est affe- ctio pernicax, chronica videlicet; quæ periodice etiam recur-

Prognosis.

S ij rit,

rit, ac per varios Lunæ motus, ac per varia anni tempora, plurimum variare, & recrudescere solet. Sub æquinoctiis, item & solstitiis potissimum aut revertitur, aut recrudescit. Non est tamen, quod solito vehementius aliquando haud ægrotos insultet, & morbus evadat perquam acutus. Quoniam, respiratione læsa, metus suffocationis imminet, numquam citra periculum asthma impense invadit. In senibus pene semper insolubile. In aliis non ita. In omnibus tamen, quum altas egerit radices, difficile solvitur. Apoplexiam, phthisin, cachexiam, aliasque pessimas affectiones non semel accersivit. Si cum fyncope, pulsu languenti, qui crebro intermittat, & procul ab omni lege intermicet, paroxysmus ingruat, ægrotantem actutum effert.

Curatio.

Prout variæ extent causæ, quæ asthma producant, varia quoque eligenda sunt præsidia, quibus eas vel amovere, vel destruere, vel saltem lenire, studere debemus. Hinc si a materia crassa, glutinosaque, quæ obstructions fecerit, extet asthma, deobstruentibus ei occurrendum videtur. Quo in casu mirifice conferunt rhabarbarata, terebinthinata, martialia, amaricantia, & reliqua, de quibus inferius, ubi de obstructionibus ex professo sermonem habebimus. Si aut convulsivum sit, aut cum tussi sicca, tum emollientia, oleosa, eaque omnia, quæ pleuritidi resolvendæ jam ante proposuimus, mirum in modum profunt. Si sanguis in asthmaticis redundet, tum diæta, & victu præsertim perquam tenui, humidoque, tum vena secta, imminuendus. Si serum, aut lymphæ tenuis exuberet, diureticis potius, quam diaphoreticis leniter ege-

renda. Si aut non congrue respondeat alvus, aut si sordes plurimæ, vel ex nimia repletionem, vel ex prava ingestorum qualitate, vel ex mala eorum coctione, stomachum, & intestina, intus cumulata, pergravaverint, blande solvenda aut clysteribus, aut etiam lenioribus catharticis; quæ hisce præsertim in casibus parare convenit ex oleo tum communi recenti, ac optimo, tum amygdalarum dulcium, tum seminum melonum &c. de quibus fuse in præcedentibus verba jam fecimus. Ex ulcere vetusto in cruribus præcipue intempestive exiccato asthma extitisse pervicacissimum quam sæpissime vidimus. Quo in casu vesicantia, & fonticulos, quos in partibus præcipue infernis præscripsimus, ad id generis asthma discutiendum mirifice conduxisse fere semper observavimus. Idem ferme experti sumus, quum humor, qui podagram procreare consuevit, asthma fecerit. Asthma, quod vere convulsivum diutinum licet fuerit extenuatum omnino in sexagenario nuper vidimus usu aquæ nuceriæ, quam ab ipso fonte non procul, & abunde diu quotidie hausit, atque in balneis alternis sibi adhibuit.

Historia IV.

CLelia virgo nobilis decem, & quinque annos nata, optime constituta, plurimo, ut ex roseo, quo antea florebat, conjici poterat faciei colore, scattens sanguine, staturæ proceræ, venusta, elegans, nonnihil pinguis, atque in omnibus non ita pridem optime valens; postquam ex improvviso, quin vel levis ulla interfuerit manifesta occasio, mensium consuetæ purga-

Quicquid, quid, asthma, ti mendendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

gationes ei defecerint , decolor sit , ac lente , raro admodum licet , identidem tamen procul ab omni periodo febrile cœpit . Ad oblata , ratione victus , non ægre se habet , non fitit , nec ullam aliam , præter enarratas , adhuc perfererat molestiam . Paulo post virium supervenit languor , & levis quidam spirandi labor ; qui sensim in dies subinde semper adeo increbuit , ut intra mensem in asthma manifestum cesserit . Asthma principio simplex videtur dyspnœa , mox in orthopnœam convertitur ; etenim non modo sibilando spiritum ducebat , verum etiam , utut recumberet , nonnisi elata cer-vice respirare deinceps haud amplius poterat , quin ipsa sibi penitus suffocari videretur . Mensis erat Novembris , quum eam nobis sese tractandam commisit . Pulsus tum languens erat . Tussis aderat perquam molesta , qua noctu potissimum vexabatur , quæque , plurima glutinosa mane summo pituita egesta , demum evanescebat . Urinas perexiguas , easque tenues , & subalbidas a morbi exordio ad id tempus semper emiserat . At alvus adstricta tertia quaque die , tametsi non parce vesceretur , vix respondebat . Quapropter , eam laxare blande prius aggressi , id solvens A ex oleo , & melle hispano statim sumendum ei confecimus . Quod quatuor horis circiter exactis ventrem leniter concitavit . Ut vero intestinorum sordes magis adhuc eluerentur , quum primum concitaverit alvum , jusculum insulfum chalybeatum , mellitum , ac modice tartarifatum , ad libras prope quatuor in plures vices distraetas ei propinavimus . Hoc in urinam omnino quasi egestum ef-

fecit , ut urinas Clelia copiosiores , crebrioresque subinde semper emitteret . Pro diebus insequentibus serum caprillum chalybeatum , & ita , uti legitur in B , medicatum quotidie in Aurora potandum præscripsimus ; & vena interim in brachio prius , mox in pede secta , libram circiter sanguinis ex utraque parte , plurimum dierum intercedente spatio , extraximus ; quæ omnia multum sane licet profuissent , radicitus tamen morbum haudquaquam eatenus subduxerant . Hinc ad decoctionem hanc C ex corticibus resinosis ligni juniperini confectam , atque ad usum the diebus singulis epotam confugimus . Decoctionem hanc , postquam ad dies quindecim circiter jejunis faucibus ingesserit , mensibus de more redeuntibus ab asthma protinus evasit .

A ℞. Ol. amygd. dulc. rec. , ℞ s. ign. extract. unc. iv. , mell. hispan. opt. unc. ij. , aq. cinnam. unciam unam m. , ℞ cap. in jure ut m.

B ℞. Flor. viol. , malv. , rad. althe. contus. , fol. pimpinel. , matric. ana pug. j. , ser. cap. lib. j. , m. , ℞ in eo extingue ter , aut quater ferrum candens S. A. Colet. , ℞ adde crystal. mont. præp. drach. j. , mell. hispan. unc. j. , cap. quot. in A. per dies xxx. circiter .

C ℞. Cortic. resinosa. ligni junip. drach. j. , aq. chalyb. q. s. , m. , f. inf. , ℞ macer. cin. calid. S. A. Bull. levit. , colet. , ℞ adde mell. hispan. unc. j. cap. quot. in A calidam ad usum the .

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Improbatur ab-
usus in
diureti-
cis, eme-
ticis, ac
alvum
laxanti-
bus for-
tioribus
ad asth-
ma ex-
tenuan-
dum,
propi-
mandis.

UT asthma, quod humidum est, discutiatur, tum maxime, quum feri copia in corpore affecto redundet, urinam blande provocare juvat. *Blande* dicimus, ad improbandam eorum praxin, qui fortioribus eam movere contendunt diureticis, spiritum ex. gr. salis, sulphuris, vitrioli, salis armoniaci, pulveres mille pedum, & reliqua ejusmodi passim propinantes; quæ fundendo, irritando, contrahendo, & violenter exprimendo, haudquaquam humores crassos, atque effætos, qui asthma movent, verum lympham tenuem, quæ eos solvit, per urinam egerunt. Quo fit, ut visceribus universis iccirco laceffitis, atque humoribus magis magisque intus proinde concrefcentibus, spirandi labor in asthmate, tussis, & reliqua exasperentur. Qua de re hisce in casibus urinæ ciendæ tutiores, ac leniores existimamus, quibus propterea frequentissime utimur, decoctiones emollientes, oleosa, mellita, & ante alias decoctionem ex corticibus juniperinis resinosis in usum the, sive caffè propinatam, cui vice sacchari mel hispanum injicimus. Id urinas, item & sudores leniter movet, pectoris excretionem adjuvat, alvique fordes emollit, & discutit; tum præcipue, quum flores aut malvarum, aut violarum, aut borraginis sub finem ebullitionis addideris. Terebinthinam quoque, nisi adsit febris, aut capitis dolor, in formam syrupi cum ovorum vitello redactam in eundem finem commendamus. *Nisi febris,*

& dolor capitis, diximus, *adsit;* in utroque quippe casu terebinthinata universa, ut edocuit usus, plurimum nocent. Quicquid diximus de diureticis fortioribus, multo magis tum de emeticis, tum de laxantibus alvum, dicendum ducimus, quæ aut nequaquam propinanda sunt, aut ubi necessitas id exigat, leniora sint necesse est. Quinimmo & eadem manna, utpote quæ præfatam lympham tenuissimam prætermo- dum subducatur, nobis suspecta est. Ceterum asthma, & præsertim siccum, lactis usu tum asinini, tum ovilli, tum caprilli, tum etiam vaccini non semel delevimus. Tum siccum, tum humidum, ubi factum fuisse conjecimus in podagra affectis ex podagra aut retropulsa, aut ad partes infernas non delapsa, quod quam sæpissime contigit, fonticulus iisdem partibus infernis incus- sus extenuavit.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

QUoniam in hoc tractatu, Quid sit de tussi quam sæpissime mentionem fecimus, & quoniam tussis tamquam symptoma perquam molestum plerasque alias affectiones humani corporis vitam habentis comitari solet, quid sit tussis, cur excitetur, quid inferat mali, & quomodo medicis præfidiis ei occurrendum sit, exponere tum rationi, tum inceptæ methodi legibus consonum videtur. Quicquid tussim describendo protulerint alii, paucis tussim esse dicendum existimavimus, *crebriorem, & vehementiorem expirationem, quæ cum sonitu erumpit, a partibus respirando inservientibus irritatis exortam.*

At

At quia aer, qui a pulmonibus tussiendo per tracheam extruditur, materiam quandoque valde conspicuam secum abripit, atque excernit, quandoque nihil prorsus, quod sensus saltem attingat, inde factum est, ut duplicem tussis speciem habeamus, quarum altera *sicca*, altera autem *humida* est. Humida dicitur, quum materia, quam tussis excernit, sensibus deprehenditur; sicca autem nuncupatur, quum præter aerem vehementer, & præter naturam expiratum, nihil aliud, quod sensus nostros moveat, egerit. Quicquid acre aut fibras, aut membranas, aut nervos, sive substantiæ pneumonicæ, sive bronchiorum, sive tracheæ musculorum, aliarumque partium adjacentium mordicare, irritare, aut alio quovis pacto stimulare valet, id omne tussi concitandæ perquam idoneum censendum est. Quoniam tum vehementer aut contracti, aut compressi pulmones aerem jam ante inspiratum valide impellentes violenter exprimunt, extruduntque, inde tussis: intercisa nimirum expiratione, thoracis concussio, & sonitus. Ex quo liquet, tussim quam sæpissime ex aliarum partium consortio etiam extare, in quibus nervorum propagines affectæ, contractiones, sive potius concussiones thoracis, æque ac pulmonum spasmodicas, aut convulsivas, sympathice, ut ita dicam, prognerant. Hinc tussis tamquam symptoma aliis passim adjicitur affectionibus, ulceribus præsertim interioribus, aliisque læsionibus organicis, de quibus fufè diximus, & Superis adjutantibus, fufius quoque dicturi sumus. Tussis, quæ contumax fuerit, altasque radices egerit, minime contemnenda; pulmo-

nes quippe, sive sympathice, sive idiopathice tussi diu concussi labefactantur, & labefactati, aut inflammantur, aut exulcerantur, aut saltem obstructi asthma faciunt, aliasque ægri tudines, quæ universam quandoque œconomiam evertunt animalem: hæmoptysin videlicet, phtisin, vomicas, empyema, pectoris hydropem &c. Sicca plerumque peior, quam humida, nisi tamen excreatus, aut cruentus, aut purulentus adsit, qui plurimum semper habet periculi. Quum ex humida in siccam convertitur, tum profecto pessima, ex eo præcipue si pectoris gravitas subinde succedat, quum id, materiam peccantem in pulmonibus restituisse, ibique cumulatam fore, abunde indicet. Præter siccam, humidamque, de qua hæctenus recensuimus, tussim, alia occurrit species, quæ ab immanitate, qua corpus universum concutit, *ferina* nuncupatur. At enim vero, quum pueris lactantibus, ac fœminis hysterica affectione laborantibus frequens ea sit, de hac Deo dante in sequentibus, ubi de Mulierum, atque Infantum morbis ex professo agendum erit, dicendum ducimus. Ad tussim, cujuscumque sit generis, extenuandam, ea omnia apprime conducere videntur, quæ diluunt, humectant, emolliunt, de quibus universis verba jam ante fecimus. Id tantum adnotandum superest, tussim, cute inter sudandum refrigerante, atque expirationibus per eam compressis, pervicacissimam quam sæpissime concitari, quam proinde defricationes exteriores, ventosæ extrinsecus admotæ, balnea modice tepentia, fofus, & alia hujusmodi, quæ cutem emolliunt, distrahunt, subigunt,

detergunt, atque expirationes præfatas adjuvant, tuto, cito, ac blande solvunt.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Nonnulla exponuntur, quæ ad tussim sistendam mirifice conducunt.

UT tussis radicitus eximatur, potiones calidæ idoneæ quamvis videantur, inficiari tamen non audeam, frigidissimas quoque, & gelu prope concretas, eam interdum subfuisse; quod potissimum in convulsiva, hysterica, ferina, & hypochondriaca, tum maxime, quum ardente Siro per calores æstivos concitetur, contigisse observavimus. Observavimus insuper, tussim pervicacissimam crapula tandem subactam penitus cessisse; in quibus tamen id imprimis adnotandum, ne id auxilii genus tussi laborantibus temere adhibeatur; quippe quum, vel adsit febris, aut immineat inflammatio, aut pectoris hydrops, aut ab ulcere pulmones excedente, aut a vomica fiat &c. gelida non minus, quam crapula tussim exasperare, & tussientem citius interimere valet. De gelidis, quo pacto convulsiones cohibeant, aliasque nonnullas affectiones evincant, nostram in superioribus sententiam exposuimus. De crapula vero, quæ tussim vel humidam maturare quandoque valet, vel siccam eluere, ex dicendis educitur. Victus in crapula festive ingestus, tum quantitate, tum qualitate, alacritatem plerumque suscitatur, qua organa universa blande concitata vigent, ac mirifice agunt. Hinc ea sane in conviviiis parta, quæ animos erigit, argutias provocat, & sales inter convivas acuit, hilaritas. Hinc jucunditas, hinc lenitas, hinc

celeritas, promptitudo, loquendi- que ardor & reliqua, quæ vel citra ebrietatem, epulando, experimur. Istud idem, quod tum intus omnia commovet, cōtiones item adjuvat, secretiones promovet, fermentationes excitat, viscerum facultates recreat universas, humores peccantes excutit, irritationes sistit, ac tussim tollit.

CAPUT VI.

De Angina.

INter morbos, quibus respiratio læditur, non injuria istio. quoque considerandus venit, qui *angina* nomen sibi nactus, voce ipsa morbi naturam luculenter indicat. Angina dicitur ab *angendo* affectus ille, qui frigoribus præsertim hyemalibus, Regionibus saltem nostris, solemnibus, spirandi laborem molitur, deglutiendique, ob inflammationem faucibus inhaerentem; quæ proinde intumescens maximas facit angustias. Quapropter anginam dicere possumus *spirandi, deglutiendique, faucibus inflammatis, atque intumescens, cum febre ut plurimum acuta, perquam molestum esse laborem. Cum febre, diximus, acuta, fit quippe non semel, ut angina citra febrem angamur. Hinc duplex extat penes Practicos anginae species. Altera est cum febre acuta, & dicitur vera, sive legitima. Altera aut sine febre, aut levissima cum febre, & nuncupatur notia, spuria, sive illegitima. Sunt qui post Hippocratem, varia nomina a musculis, membranisque affectis expiscati; anginam distinxerunt in *synanchen, parasynanchen, cynanchen, paracynanchen*. Quas tamen voces, ne Tyronum mentem incassum de-*

defatigemus, fufius hic exponere omifimus, quum, fi quis plura de iis adhuc defideret. Lexicographos quæfo adeat. Anginæ figna diagnostica ex ipfa definitione fatis emergunt. Ratione cauſæ; quæ pleuritidem, & peripneumoniam fufcitant, ea fane anginam producere valent, dummodo humor peccans membranis, mufculis, ac faucium glandulis inhærendo efficiat, ut vel alterutra, vel fingulæ ex partibus præfatis inflammata intumefcant.

Ratione prognofis; *quicumque ab angina liberantur, his ad pulmonem vertitur, & in feptem diebus pereunt; fi vero has effugerint, fuppurantur* ex Hipocrate (a). Angina eft morbus acutus, & peracutus, qui quamcitiffime, & ante diem quartam ut plurimum jugulat: in exordio nimirum, & horis 24. nondum exactis. Vera longe peior, quam notha, quæ plerumque fine periculo. Attamen, fi faliva per os in fpumam evaneſcat, in notha quidem, ob maximam faucium anguftiam, fuffocationis quandoque imminet periculum. Iccirco in angina ubi talis fpuma ex ore in bullas diftracta intumuerit, indicium femp̄ fuit lethale. Tumor faucium ex angina non raro fuppurat; hinc abſceſſus, qui fi rumpatur inferne, ea, quæ deorfum delabitur fanies, laryngem ingreſſa, repente non ſemel fuffocavit. Cæterum angina, niſi aut ſolvatur, aut cito interimat, in pleuritidem, peripneumoniam, vomicam, nec non etiam in empyema faceſſit. Sanguinis fluxus ſponte vel ex naribus, vel ex hæmorrhoidibus in maribus, vel ex pudendis in fœminis emanans anginam quamſæpiſſime diſcuſſit. Enim vero inter cæteros ex Foreſto (b),

menſibus erumpentibus anginam feliciffime ſolutam habemus.

Nil inter ea, quæ anginam ſol-
vunt, præſentaneum magis occur-
rit, quam ſanguinis prompta,
larga, atque opportuna emiſſio;
quem bis, ter, & quater uno,
eodemque die, quum id neceſſitas
exegerit, educito. Ex brachio
primum, mox ex cervice, & ſca-
pulis alte ſcarificatis, ex vafis
inde ſublingualibus; poſtremo,
ubi faucium anguſtia invaluerit,
& ex partibus infernis. Sanguine
prius educto, gargarifmata, hu-
meſtantia, emollientia, & blan-
de reſolventia conveniunt. Con-
veniunt item & ejuſdem generis
cataplaſmata ex caſſia præfertim,
melle, ac oleo faucibus extrin-
ſecus apponenda. Fofus quoque
emollientes, parti affectæ etiamſi
foris admoti, faucium inflamma-
tionem evincunt. At nihilofecius
ſi invaleſcat affectio, & ad ſup-
purationem inclinēt, cum ſuffoca-
tionis metu, tum quamociffime
aptiori, quam fieri poſſit, ut com-
mode pus educatur, loco, tumo-
rem ſecabis. Viſtum, quum vera
angina perquam acutus ſit mor-
bus, perquam tenuem propinare
oportet. Sorbitiones, quum id
fieri datum ſit, uberrimæ inge-
rantur, eæque tepentes, earum
hæud abſimiles, quas pro curanda
pleuritide confeſcimus.

Hiſtoria V.

JUnius quidam Cajus Eques Ro-
manus inſignis, qui tertium, &
trigeſimum nondum exegerat æta-
tis annum, temperamento calido,
ſiccoque præditus, bile plurima
videlicet ſcatens; macilentus li-
cet, venuſtus, alacris, & vege-
tus; menſe Januario, poſtquam
armis in paleſtra plurimum luſiſſet
infu-

Quic-
quid, an-
ginæ me-
dendo,
præſtare
conſue-
vimus,
hiſtoria
declara-
mus.

(a) Sect. 5. apb. 10. (b) libr. 15.

insudans, austro flante per sudum noctu profectus, ad multum temporis subdrio incedens, ac varia passus incommoda, tabernam subinde una cum sociis ingreditur. Laute cœnat, vino, aliisque sorditionibus tum gelidis, tum calidis enormiter indulgens. Postridie, rigoribus per ambitum corporis universum hinc, atque illinc præeuntibus, febrile cœpit. Febris intenditur, anxius fit, atque acriter sitiens, potiones, quas vehementer appetit, deglutire vix potest. Tumescunt intus fauces inflammatae; & adeo intumescunt, ut respirationem quasi præcludant. Pulsus durus est. Intumescunt quoque, & rubore suffunduntur genæ. Splendent oculi, ac dolore quodam peracuto identidem torquentur tempora. Rudis, & aspera præ nimia siccitate evadit lingua. Urinæ, quas egerit parce, sunt rubicundæ; & ita incalescunt, ut inter mingendum meatum prope adurant. Nos igitur, qui in ejusmodi circumstantiis Junium tractandum suscepimus, enemate ex aqua simpliciter hordeacea salita prius indito, ac vena in brachio soluta, sanguinem ad libram circiter statim imminuimus. Sanguis, qui cum impetu profluxit, crassus erat, glutinosus, sine sero, atque atro plurimum saturatus colore. Sanguine educto potionem hanc **A**, humoribus in faucibus concretis discutiendis, tepentem sumendam præscripsimus. Præfata potione hausta, decoctionem **B** pro gargarismate, necnon etiam cataplasma **C** faucibus extrinsecus apponendum confecimus. Potestatem interim facientes, ut & aquam tum nucerianam, tum hordeaceam, tum avenaceam, tum cornu cervi, tum glycyrrhyzæ, tum florum rhœados, non frigidam tamen, ad sitim explendam

pro lubitu, modo potuisset, hauriret. At quoniam morbus adhuc invaluerat, sub vesperam altera sanguinis libra ex brachio adverso extracta, & cucurbitulis cervici, scapulisque scarificatis prius infixis, mox venis sublingualibus sectis, sanguinem iterum, atque iterum imminuimus. Ad hæc, ut pedes, qui eatenus friguerant, spongiis aqua tepente madidis jugiter foverentur, curavimus. Hisce peractis facilius spiritum ducere cœpit Junius, & commodius deglutire. Hinc jusculo simplici, in quo cum ovorum vitello recenti, margaritæ præparatæ ad drachmas duas solutæ fuerant, in refectionem ingestis, placide consoptus uberrime insudavit, urinæ copiam excrevit, atque angina penitus evanuit.

A ℞. Sperm. cet. sang. hircin. præp. ana drach. j., camph. gr. iij., ol. amygd. dulc. rec., & s. ign. extract. unc. ij., syr. violat. violac. unc. j., aq. cinnam. unc. ss., iur. insuls. q. s. M. f. p. statim sumenda tepens ut m.

B ℞. Mell. hispan. unc. iv., spir. vin. rectific. unc. ij., aq. bord. lib. ii. M. pro gargaris. tepent. ut m.

C ℞. Cass. rec. extract. unc. j., mell. hisp. unc. ss., sperm. cet. drach. ij., camph. scrup. j., ol. amygd. dulc. q. s. M. pro cataplasma faucibus extrinsecus apponendo ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

A Ngina, quæ, quoniam sine febre corripit, notha, uti diximus, vocitatur, admodum rara est, atque ab humore quodam lymphatico, qui glutinis ad instar in glandulis faucium con- crescens, eas, quin inflammet, tumefacit, ut plurimum fit. Hinc non modo citra febrem, verum etiam

Quid fuit pe- nes Ma- jores Angina pituito- sa.

etiam citra veram inflammationem invadit. Id anginae genus Majores exponentes, a pituita quadam ob cerebri frigidam intemperiem, in sublimioribus capitis regionibus collecta, atque ad fauces inde elapsa exoriri tradiderunt. Talis angina, tametsi longe minus habeat periculi, pervicacior tamen esse solet, & ad dies plures produci; quam quandoque, sanguinem educendo, potius exasperavimus. Eam contra alvum blande solvendo, cutim universam defricando, sudorem, æque ac urinam leniter ciendo, necnon etiam, quum adhuc restiterit, pediluvia, ac sinapismata adhibendo, felicissime discutimus. Et nihilominus si ne cesserit quidem, decoctionem, quæ insequitur A, optimo cum successu pro gargarismate sæpè sæpius in die tepenti adhibendo, ad eam postremo evincendam præscripsimus.

A R̄. Sars. parill. opt. S. A. incis. , glycyrrhыз. ana unc. fs. , rad. pireth. drach. ii. , sal. tart. drach. j. , aq. comm. libr. iii. M. , f. inf. & macera S. A. Levit. bull. , & adde mel. hispan. unc. ij. , spir. vin. rectific. unc. iii. M. pro gargaris. ut m.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET SEMIOTICEN SPECTANTES.

UT in reliquis universis inflammationibus tum exterioribus, tum interioribus, ita & in ipsa angina, modo legitima sit, sanguis emissus, atque in vase stagnans, superficietenus ita ut plurimum concrescit, ut crustam eam duram, livescentem, ac luridam, quæ sanguinem foedat, quamque *fungum pleuriticum* appellare consueverunt Clinici, producat. Id

adstantibus tamquam contractam sanguinis labem purulentam, sive putridam, Galenici quondam indicabant. Crustam præfatam nos frequentissime concretam vidimus & in sanguine sanorum educto, ex plethoricis potissimum, atque edacibus. Ea præcipue Hispanis quoque, quibus fonticulorum abusus humores fortasse coinquinavit, solemnis est. Num autem ejusmodi fungosa concretio ob fluidorum corruptelam extet. Num congestio quædam sit potius chyli nondum subacti, qui a reliquo sanguine secretus, atque ob levitatem in sublime provectus in gelatinam densetur. Num sit lymphæ crassa, & glutinosa, quæ ab aere circumfuso coagulum sibi nata, fluorem amiserit, atque ibi constiterit. Num sit aliquid aliud, quod refrigerato sanguine in gluten coactum, talem, ac tantam sibi comparaverit duritiem, nobis non aperte hæctenus innotuit. Id tamen ea in re proferre liceat, pleuriticos fere omnes, in quibus præfatam crustam fungosam sanguis compegit eductus, prout hæctenus observavimus, a morbo propediem evasisse. Cæteros contra, quorum sanguis nullam vel levem in pleuritide præsetulit istius apparentis corruptelæ notam, aut numquam, aut admodum raro convaluisse.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Spiritus vini, licet depuratus, vel aqua Reg. Hung. & pro gargarismate in angina admota, & pro collyrio in ophthalmia oculis adhibita, & pro unctioe sive pro fotu erysipelati, aliisque inflammationibus extrinsecus apposita, quam sæpissime, & ad punctum quasi

Quid judicandum sit de usu, & abusu spiritus vini pro inflammationibus curandis.

id judicandum de crusta fungosa in sanguine educto.

quasi temporis affectionem plane discussit, non alia ex causa, nisi quod particulæ ejus volatiliores spiramenta cutis ingressæ humores in tubulis concretos, qui inflammationem fovebant, penitus, ut opinor, dissipaverint. Id autem toties felicissime successit, quoties humor stagnans, & facile solubilis fuerit, & ut ita dicam, *homogeneous*: quoties videlicet partes illius componentes ubique sibi similes per spiritum vini concitatae, motum ab impellente æque omnes facile exceperint; atque omnes æque solutæ, aut in auras evanuerint, aut per venas in gyrum una cum reliquo sanguine, aut alio quovis pacto intus refluxerint. Verum contra ubi spiritus vini, qui violenter egit, ex tumore inflammato, quicquid ibi volatilioris, fluidiorisque extiterit, sibi dumtaxat abripuerit, tum materia crassior, insolubilis, quæ in tubulis restitit, magis magisque concrevit, & longe pervicacior evasit. Hinc id præsidii genus, ut tales interdum ægritudines mirifice solvere potuit, ita non semel eas adeo exasperavit, ut insanabiles omnino evaserint. Quamobrem hisce in casibus spiritu vini solo aut numquam, aut raro admodum utor, & si quandoque ut solus apponatur rationi consonum videatur, partem affectam prius, aut aqua tepenti, aut decoctionibus emollientibus fovere iterum, atque iterum consuevi, ut humores peccantes concreti, attenuati, subacti, rarefacti, atque, ut ita dicam, macerati facilius moveri, & cedere queant.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

AD nimium in vera angina faucium ardorem leniendum, rebus universis volatilioribus projectis, ad alias non semel longe minus volatiles, quinimmo & ad subacidas quandoque, opus fuit confugere. Quo in casu tum intus, tum foris & nitrum depuratum, & sal prunelle, & succum limonum aqua bene dilutum optimo cum successu adhibuimus. At pro gargarismate imprimis, aut posca mellitum, aut infusiones, & decoctiones nitratas, aut alio quovis pacto acidiusculas, ita ut legitur in A, quam sæpissime præscripsimus. Ea siquidem pluries in die gargarizando tepentia ad guttur intus revocata fauces inflammatas abluunt, & detergunt, nimium earum æstum blande compescunt, materiam peccantem leniter solvunt &c.; modo tamen in minima dosi adjiciatur acidum; secus enim constiparet potius, & adhuc magis incenderet.

A ℞. Acet. rosac. unc. iij., mell. hisp. unc. ij., aq. bord. libr. iv. M. f. posca mellitum pro gargarismate tepent. ut m.

Item ℞. Succ. limon. unc. iij., mell. hispan. unc. ij., decoct. glycirrhiz. libr. iv. M. pro gargarismate ut m.

Item ℞. Nitr. depur., sive sal. prunell. dra. j., aq. comm. lib. iv., mell. hisp. unc. j. M. pro gargarismate ut m.

Quare posca inflammationes quandoque leniat, aut discutiat.

LIBRI SECUNDI

SECTIO QUARTA.

De Hepate, Liene, Pancreate &c., deque iis, quæ ratione partium istarum in corpore humano vitam habente, tum secundum, tum præter naturam exoriri possunt.

CAPUT I.

De Hepate, & folliculo fellis.

Describitur Hepar.

HEPAR, sive jecur est glandula conglomerata, mole omnium maxima, in imo ventre ad epigastrium in hypochondrio dextero proxime sub diaphragmate sita. Adhæret ventriculi lateri dextero, ut bilem a sanguine secernat. Colorem habet in corpore humano rubicundissimum, ad obscurum tamen vergentem. Hepatis figura superior, qua diaphragmati substernitur, convexa est. Inferius, qua lateri dextero ventriculi aptatur, nonnihil cava. Substantia in tres, vel quatuor magnos lobos finditur, ac partibus finitimis alligatur, ligamentorum ope. Ligamenta membranacea numero tria sunt. Unum dicitur ligamentum *latum*, sive *suspensorium*. Alterum *umbilicale*. Tertium, eoquod nomine careat, *innominatum*.

Describitur hepatis ligamentum latum, sive suspensorium.

Ideo suspensorii nomen sibi vindicavit ligamentum hepatis latum, quia per illud diaphragmati suspenditur hepar. Provenit a peritonæo, idest a tunica diaphragmatis inferiori. Exinde explicatur versus hepatis faciem super-

nam gibbam, quam non modo leniter attingit; verumetiam intime subit, perque eam hinc, atque illinc varie immittitur.

Ligamentum umbilicale nihil aliud esse videtur, quam vena umbilicalis in ligamentum compacta. Proficiscitur ab hepatis fissura, ex facie hepatis cava inferiori, desinitque in umbilicum.

Ligamentum hepatis, quod nomine caret, productio est tunicæ hepatis exterioris, quæ ab hepatis confinio undequaque explicatur ad cartilagineam mucronatam, cui hepar suspenditur.

Hepatis substantia *proprorsus parenchymatica* habebatur a Majoribus nostris: concreta videlicet ex sanguine quodam fixo, compactoque. Perperam tamen; oculis namque testibus, pluribus coagmentatur lobulis glandosis rotundis, tunica obductis communi, item & propria; qui vasis præterea irrigantur peculiaribus. Tunica hepatis communis exterior, est tenuissima, & pellucida. Producitur a ligamento suspensorio, ideoque ab ipso peritonæo. Hepatis substantiam undique vestit. In hepatis facie cava, ad vasorum nimirum ingressum, intus reflectitur. Una cum vasis ipsa quoque dirimitur, va-

Describitur ligamentum umbilicale.

Describitur ligamentum innominatum.

Describitur hepatis substantia, & Glissonii capsula.

so-

forum propagines in fasciculos collectas vestiens ad lobulos usque; ubi iterum explicatur, ac lobulos ipsos obducens, conficit lobulis singulis tunicas eorum peculiare, quibus intercedentibus mutuo neſtuntur lobuli. Membrana hæc hepar ingreſſa, quoniam per hepatis ſubſtantiam anteriorem in plures effunditur vaginulas, ſive capſulas oblongas, hepatis *capſula*, nec non etiam capſula *Gliffonii*, a Gliffonio, qui eam obſervavit primus, appellata eſt.

Quid ſint lobuli hepatis. Lobuli hepar componentes, ſive acini rotundi, nuncupantur glandoſi, quum nihil aliud ſint, præterquam glandularum compages minimarum, quæ racematim ſuſpenduntur extremis ſanguiferis capillaribus, propaginibus nervoſis, tubulis lymphaticis, ductibusque biliariis.

Deſcribuntur hepatis arteriæ. Arterias admittit hepar a ramo cœliaco dextero, qui ſobole uberrima faciem ſubit hepatis cavam ſtatim ſub inteſtino duodeno, ſeſe effundens propaginibus ſuis per lobulos omnes, & glandulas univerſas, in quibus abſumitur.

Deſcribuntur hepatis venæ. Venæ hepatis, duplicis ſunt generis. Aliæ quippe proficiſcuntur a trunco hepatico. Aliæ a trunco *venæ portæ*. Truncus hepaticus provenit a trunco deſcendenti venæ cavæ, ac bifidus plerumque faciem ingreditur hepatis gibbam; ramuliſque ſuis diſtribuitur per eodem lobulos, perque eaſdem glandulas, non ſecus ac propagines arteriæ cœliacæ. Vena porta, quum vena ſit admodum peculiaris, ab aliis venis longe diſcrepans, ut fuſam, luculentamque de ea in capite ſequenti peculiariter exaremus hiftoriam, exigit.

Nervos habet hepar a conjunctione nervorum octava, ſtomachica, atque intercoſtali. Lymphæ ductus a lobulis hepatis tendunt in capſulam chyli. Ductus biliarii, qui vulgo dicuntur *pori biliarii*, per univerſam hepatis carnem comitari ſolent propagines ſanguiferas, nervoſas, item & lymphaticas, ut una cum iis capſula veſtiantur per hepatis ſubſtantiam Gliffonii communi. Originem ducunt a lobulis hepaticis, & omnes fere, quatuor, aut quinque dumtaxat exceptis, qui producuntur in folliculum fellis, conveniunt in ductum communem majorem, qui vocatur *hepaticus*. Ductus hepaticus egreditur a facie hepatis cava, non procul ab arteria cœliaca; atque una cum ductu, quem *cysticum* & ipſe cum anatomicis dicam, quique provenit a veſica fellea, ductum communem compingit adhuc majorem, qui vocatur *cholodochus*.

Deſcribitur veſica fellea. Folliculus fellis, porus biliarius, receptaculum bilis communis, veſica fellea, nuncupatur parva quædam veſicula, teres, longiuscula, quæ adneſtitur faciei hepatis cavæ, inter hepar, & ventriculi latus dexterum ad principium duodeni; ubi bili excipiendæ inſervire potiffimum videtur. Triplici conflatur tunica. Exterior tendinea producitur a peritonæo. Per hanc hepatis accreſcit veſica fellea. Media carnoſa, craſſior, ac magis fibroſa. Interior quoque tendinea, ſive potius nervoſa. Hæc intus lanugine quadam obducitur adverſus bilis acrimoniam. Sub lanugine minimi occurrunt glandularum acini, quorum minima excretoria, penes nonnullos Anatomicos, deferunt bilem in cavum folliculi. Penes nonnullos alios, humorem deferunt lymphaticum deſœcatiffimum, qui

bilem ibi contentam quodammo-
do enervat, solvit, diluitque.
Vasorum propagines cujuslibet ge-
neris excipiunt parietes folliculi a
truncis proximis; inter quas præ-
cipui sunt tres, quatuorque du-
ctus biliarii, qui a lobulis hepa-
tis bilem in capacitatem folliculi
eructant.

Descri-
untur
ductus
cysticus,
hepati-
us, &
cholido-
chus.

Folliculus felleus a lato fundo in
collum producitur, eo usque dum
magis adhuc extenuetur, ac tan-
dem in tubulum aptetur, quem
ductum cysticum dicunt. Ductus
cysticus prope vesiculae collum
perexili circumdatur sphinctere,
quo valide arctatur, ne sponte,
ut ita dicam, sua, & proprio
bilis defluat pondere. Infra anu-
lum longe amplior evadit ductus,
cujus latitudo pinnam æquat anse-
rinam. Longitudo ad digitos tres
fere transversos producitur. Desi-
nit ubi cum ductu hepatico cho-
lidochum communem efficit; qui
in anfractus intestinorum sub fi-
nem duodeni, non recta, sed ad-
modum oblique sese immittit.
Siquidem leniter primo dorsum
duodeni tangit. Mox tunicam
duodeni exteriorem subit. Inter
exteriorem, & mediam paullu-
lum oblique prorepat. Dein me-
diam quoque ingreditur; atque in-
ter mediam, & interiorem obli-
que deorsum iterum sese producit,
usquedum, perforata tunica quo-
que interiori, in cavum duodeni,
orificio quodam rotundo per ca-
runculam nonnihil elevato, tan-
dem dehiscat. Id sane præstat,
ut per cholidochum ab hepate in
recessus intestinorum subire queat
bilis; quin tamen humores con-
tenti in recessibus intestinorum ab
intestinis cholidochum pervadere
possint. Cholidochi quippe pars
ea intercepta inter tunicas intesti-
norum, eo magis clauditur, sive
comprimatur per tunicas interci-

pientes, quo magis intestinorum
parietes ab humoribus intus con-
tentis explicantur: videlicet quo
magis ab interioribus propellun-
tur versus exteriora.

Bilis proprie nuncupatur humor
quidam tenuis, flavus, amari-
cans; qui secernitur in hepate a
sanguine præterfluo, glandularum
beneficio. Per analysin chymi-
cam si bilem explores, eam pol-
lere deprehendes particulis pluri-
bus alkalicis fixis, item & vo-
latilibus, aliquibus quoque sul-
phureis, paucioribus, quinimmo
& fere nullis, terrestribus. Bi-
lis, quæ colligitur in vesica fel-
lea, limpida magis, magisque
defœcata, quam ea, quæ sta-
tim ab hepate defluit per ductum
hepaticum aliquibus ex Recen-
tioribus visa, effecit, ut id lym-
phæ adscriberent plurimæ, quæ
bili in folliculo collectæ infusa,
eam, uti monuimus, & sol-
vit, & diluit. Alii contra ma-
gis hanc, quam illam fluere tra-
didere. Opinionum varietatem
ex eo factam censeo, quod pro
varietate temperamentorum, æta-
tum, anni temporum, morbo-
rum &c., plurimum revera bi-
lis immutetur. Cæterum quæ in
folliculo colligitur bilis, œco-
nomiæ animali conservandæ non
adeo censetur necessaria, quam
ea, quæ ab hepate per ductum
hepaticum in cholidochum de-
fertur. Testantur enim plerique
Sectores, nullum unquam repe-
riisse hepar in corpore humano
sine ductu hepatico, licet re-
vera in pluribus folliculus desi-
deretur.

Quid
proprie
sit bilis,
ejusque
differen-
tia.

Ideo vesica fellea intercipitur
inter faciem hepatis cavam, &
faciem ventriculi convexam, ut
ventriculus per cibos ingestos ex-
tentus eam valide comprimatur in-
ter se, atque hepar, quo vali-
dus

Quare
cystis
fellea in-
ter ven-
tricu-
lum, &
hepar de-
prehen-
datur.

dus ab ea exprimat bilem, quæ undequaque compressa, sphincterem urget ad principium ductus cystici, ductum laxat, sibi que ad intestina per cholidochum exitum pandit, tum quum alimentis digerendis, conficiendis que, bile magis indigemus; quorum digestio, uti innuimus, in ventriculo inchoatur, atque in intestinis, bilis quoque, facultate, conficitur.

Hepatis
munus.

His mature consideratis, nil aliud videtur hepar, nisi glandula conglomerata, mole omnium maxima, ex pluribus glandulis minoribus conflata, quarum ductus excretorius communis, habendus est ductus cholidochus, in quem utique tendunt ductus omnes biliarii: ductus nempe omnes excretorii minores glandularum minimarum, quibus conglomeratur hepar. Atque adeo munus hepatis potissimum existimandum videtur, bilem esse a sanguine secernere. Bilis excreta per ductus peculiare, per hepaticum videlicet, & cysticum, confluit in ductum cholidochum communem majorem; cujus ope immittitur in cavum intestinorum, in quibus magis, magisque alimenta digerit, solvit, extenuat, ut facilius a cibis adhuc crassis, crudis, atque non coctis, educatur chylus. Insuper fæces acriores facit, quo acriores factæ, acriter intestinorum tunicas irritando, nifus concitent alvi, ac stimulos, quibus per anum egerantur.

Non omnis bilis ab hepate deducitur in intestina.

At enim vero de bile id potissimum animadvertendum, eam ab hepate per cholidochum non omnem ad intestina fluere; pars quippe bilis tenuior in ipsa jecoris substantia a reduce sanguine absorbetur. Hinc est, quod sanguis, qui ascendit ab hepate per

venam hepaticam cor versus, longe magis bile saturatum se se perhibet aspectui, quam, qui, vel per arteriam cœliacam, vel per venam portam in hepar defertur.

C A P U T II.

De Vena porta.

Vetus opinio fuit, quod ad hepatis attinet usum, venas in mesenterio plurimum conspicuas, quæ propterea *meseraicæ emulgentes* a Majoribus dicebantur, chylum sugere, ut in sanguinem verteretur ope caloris innati. Quæ res effecit, ut tamquam sanguinis officina, jecur a Priscis fidenter evulgatum esset; donec Pecquetus id falsum esse objecit. Venæ præfatæ meseraicæ emulgentes sunt propagines, ac veluti soboles ductus cujusdam maximi sanguiferi, omnino diversi tum a venis, tum ab arteriis hæctenus descriptis. Ductus iste occurrit in imo ventre sub ventriculo inter hepar, & reliqua abdominis viscera; quo ab hepate sub omento per mesenterium, & per intestina oblique deorsum tendit, diciturque *truncus venæ portæ*. Truncus præfatus venæ portæ latus quidem, sed brevis, germinat, & ramos emittit, ut ita dicam, ex utroque extremo, qui tamen, nec egredi, nec produci solent ultra capacitatem ventris imi. Non pulsant, easdemque fere tunicas habet, quas in reliquis observavimus; a quibus tamen longe discrepat tum origine, tum munere. Reliquæ enim venæ ratione originis, pluribus distractis radicibus, egrediuntur ex diversis partibus corporis humani, atque unico ductu communi aperiuntur,

Quid sit
Vena
porta.

uti

uti monuimus , in auriculas cordis. Vena porta , pluribus quamvis exoriatur ramulis dispersis ex visceribus imi ventris , atque in unum inde communem , longe majorem conveniat , rursus tamen in alios minores dispescitur , quibus nequaquam ad cor , sed ad hepar tendit , atque undequaque per hepar ad glandulas universas hepaticas iterum , atque iterum effunditur. Vena porta , non secus ac reliquæ venæ , ratione muneris , sanguinem suscipit in visceribus abdominis ab arteriis , quem postmodum nequam ad cor , sed versus hepar derivat . Idcirco truncus venæ portæ communis , qui dispersus emergit , a liene præsertim , ab omento , a stomacho , ab intestinis , a mesenterio &c. , sursum oblique vergit hepar versus ; cuius faciem cavam non procul ab arteria cœliaca proxime sub intestino duodeno ingreditur , sese effundens , atque extendens propaginibus pene innumeris ad glandulas omnes hepaticas , quibus sanguinem impertitur.

descri-
r
cus ,
propa-
s ve-
por-
Rami , & propagines venæ portæ nomina peculiaria a visceribus , ex quibus oriuntur , fortitæ : a splene , dicuntur *splenicæ* , ad quas tendunt venæ hæmorrhoidales interiores : a mesenterio , *meseraicæ* : a ventriculo , & omento , *gastro-epiploicæ* : ab umbilico , *umbilicales* : a vesica fellea *cysticæ-gemellæ* &c. Inter ramos gastricos adnumeramus item vas illud *breve* apud Priscos solemne olim , sibi perperam suadentes , a liene in cavum ventriculi humorem quemdam acidum , fami excitandæ , cibisque digerendis idoneum , per eum deferri. Verum nil aliud est , uti constat autopsia , quam venarum fasciculus ex tribus , quatuorve

Pascoli Oper. Med.

venulis minoribus collectus , quæ a truncis ventriculi , prope fundum , in ramum splenicum venæ portæ producuntur .

Commenti sunt Veteres , per venam portam , ut in sanguinem vertatur , chylum ab intestinis ad hepar provehi . Sanguinem recens in hepate factum , per eandem portam insuper opinabantur ab hepate in alias corporis regiones , vel in ipsa intestina pro nutritione deferri ; quod tamen temporibus nostris , ut falsum prorsus evincitur sensuum opera . Chylus quippe , uti in præcedentibus palam fecimus , minime tendit ad hepar per venam portam ab intestinis , sed ab intestinis per ductus chyliferos in cisternam confluit Pecqueti . Exinde per ductum thoracicum ad venas subclavias provectus , sanguini refluo immiscetur , & una cum eodem sanguine ad cor devolvitur ; atque a corde per arterias ad reliquas omnes corporis partes , ut inde per venas redeat ad cor ; in quo , ex nostra sententia , incipit chyli in sanguinem versio ; quæ perficitur deinceps non in hepate tantum , verum etiam in reliquis universis humani corporis viventis organis , per motum ejusdem sanguinis , tum progressionis , tum floris , tum fermentationis .

Præterea vena porta sanguinem licet deferat , nequaquam defert ab hepate in reliquas corporis partes . Quinimmo a reliquis corporis partibus , a quibus exoritur , sanguinem excipit , quem una cum arteria cœliaca a glandulis impertitur hepaticis , ut bilis secernatur .

Refellitur Veterum sententia de hepatis usu .

Munus venæ portæ .

CAPUT III.

De Pancreate.

Describitur Pancreas.

Pancreas, non fecus ac hepar, est glandula conglomerata, mole tamen hepate longe minor; atque ab hepate tum figura, tum colore, tum situ, tum munere longe distans. In transversum producitur sub fundo ventriculi, ubi a sanguine humorem secernit salivalem, tenuissimum, qui *succus* dicitur *pancreaticus*. Pancreatis figura oblonga est, nonnihil depressa, linguæ adinstar canis longiusculæ, cujus basis adjacet intestino duodeno. Mox sub fundo ventriculi, inter faciem ventriculi posteriorem, & inferiores dorsi vertebrae producitur versus lienem, quem tamen nequaquam attingit. Substantiam habet mollem, squalentemque, & quodammodo cinericiam, quæ levissima quadam hinc inde inficitur sanguinis tinta.

Quid sit ductus pancreaticus, aut Virsungianus.

Pancreatis substantia ubique occurrit glandosa; minimis quippe congregatur acinis glandularum rotundis, qui per vascula sua excretoria perquam exilia peculiaria racematim suspenduntur vasis excretorio pancreatis maximo communi, quod per medium pancreas, nimirum per ejus longitudinem producitur ad intestinum duodenum, cui in humano corpore plerumque inferitur orificio cum cholidocho communi. Adeo ut pancreas, si tamen tunicam, quæ universam ejus vestit substantiam, amoveas, ope vasis istius veluti uvæ racemus, duodeno suspendatur. Vas istud commune, *ductus* dicitur *pancreaticus*. A Virsungio Sectore inclyto Patavino, qui inter sectio-

nes anatomicas illud palam fecit anno 1642., nuncupatur quoque *ductus virsungianus*.

Foris vestitur pancreas membrana perquam tenui, pellucida, quæ oritur a peritonæo, cujus interventu proximis accrescit partibus. Arterias habet pancreas a ramis cœliacis. Venas potissimum a porta, Nervos ab intercostalibus.

Pancreatis usus apud Veteres fuit, ut pulvinaris adinstar stomacho substerneretur; ne vertebrae proximas tangeret stomachus. Affirmabant præterea, veluti fulcimentum, vasorum truncos, qui per viscera distribuuntur inferiora, substinere. Verumtamen non ita pridem luculentissime comperitum est, glandulam esse conglomeratam, latici cuidam lymphatico, salivæ non absimili, a sanguine præterfluo, secernendo inservientem.

Succus iste, qui *pancreaticus* nuncupatur, a glandulis minimis componentibus tenuissima subit vascula excretoria peculiaria; a quibus in ductum confluit virsungianum majorem, ut exinde in cavum intestinorum instillet, in quibus, ni fallor, una cum bile alimenta ulterius digerenda solvit bilem ipsam diluit, ejusque nimiam, ne lædat intestinorum tunicas interiores, temperat acrimoniam. Quocirca, ductu pancreatico obstructo, compressoque, intestinorum tormina concitari possunt.

CAPUT IV.

De Omento.

Omentum quasi operimentum, quia antè operit intestina, nuncupatur quoque *zibum*, *rete*, *epiploon*; ea est membrana ad-

Vasa pancreatis.

Usus Pancreatis.

Quid præstet succus pancreaticus.

Describitur omentum.

adiposa, retiformis, quæ in facie abdominis anteriori, statim sub peritonæo condit intestina, quibus laxè superimponitur. Adhæret fundo ventriculi, pyloro, duodeno, ac faciei lienis cavæ, unde explicatur per faciem intestinorum anteriorem, ad umbilicum usque in aliis, in aliis ad inguina, in quibusdam ad ossa pubis, quibus quandoque firmiter adhærescit. Mox duplicata intus reflectitur per faciem eandem intestinorum ad colum usque, cui affigitur. Quamobrem in modum veluti marsupii aucupatorii in cavo ventris imi aptatur. Producitur a peritonæo; ac vasis ita irrigatur, ut, plurima intercedente pinguedine, rete quoddam adiposum per omentum contexere soleant ubique admodum inæquale.

Arterias habet a ramis celiacis, & meseraicis. Venas præcipuas, uti monuimus, a porta, & præsertim a ramo splenico. Nervos perexiguos a plexibus intercostalibus. Id vel Priscis notum fuit. Recentiores præterea adinvenerunt per omenti substantiam vascula quamplurima lymphatica, & ductus quosdam adiposos, qui tamen nescio: an in cellulas desinant quasdam, sive in sacculos membranaceos adipe multo turgentes, ex quibus congregatur omenti adeps: an ex iis originem ducant.

Alia munera non adscribebant Veteres omento, nisi quod ope caldris intestina foveret, atque obliniret ea, qua scatet oleosa uligine. Nos autem potius opinamur, usum omenti genuinum adhuc esse incompertum; & omento quamvis rescisso, diu vivere dicuntur animalia, ejus tamen structura elegans adeo nequaquam foret, nisi quid aliud in corpore humano vitam haben-

te adhuc præstantius exequeretur. Non defuit iccirco, qui omentum descripsit, tamquam organum præcipuum, ut per glandulas minimas sebum a sanguine secernat; quod, vel in cellulis omenti membranaceis concrefcit, vel fusum a cellulis per ductus adiposos ad reliquas partes humani corporis vitam habentis fluit. Existimant alii, sacculis suis adipem excipere a reliquis partibus per ductus adiposos, ut exinde fusus, calore sive sanguinis, quo alluitur, sive intestinorum, absorbeatur in omento ab ipso reduce sanguine, ne sanguis acris valde factus plurimum æstuet.

C A P U T V.

De Liene.

Nomine lienis, sive splenis, id visceris carnosii designant Anatomici, quod in corpore humano secto, plantæ adinstar pedis oblongum, sese perhibet aspectui in imo ventre ad epigastrium, in hypochondrio sinistro, statim sub diaphragmate, e regione hepatis in latere adverso, usus admodum incerti. Ejus color recens natis rubicundus, obscurior adultis, valetudinariis plumbeus. Inter costas inferiores spurias, & faciem ventriculi sinistram inferiorem delitescit. Hinc facies illius, quæ costis aptatur, gibba est, vel convexa; quæ ventriculo adjacet, cava, vel potius sima.

Splenis cava facies, sive interior, alligatur omento, ac per omentum ventriculo, renique sinistro. Gibba, vel exterior, diaphragmati quandoque adnascitur. Substantia, carnea licet videatur ubique sibi similis, est nihilominus membranacea, val-

Describitur Lien.

Describitur lienis situs.

de dissimilis, cellulisque refer-
ta. Duplici contegitur tunica.
Exterior tenuis splenem obvol-
vit, adeo tamen laxa, ut, san-
guiferorum ramulis, quibus hic,
atque illic tunicae alligatur inte-
riori, recisis, facile avellatur.

Descri-
buntur
cellulae,
& glandulae lie-
nares.

Tunica interior variis implicatur
fibris; & sese immittens per sub-
stantiam lienis interioriorem, in
cellulas pene innumeras per lie-
nem undequaque aptatur. Cel-
lulis insunt glandulae minimae ova-
les, singulis aut septem, aut
octo; quae racematim suspendun-
tur arteriolis, aequae ac nervis ex-
tremis capillaribus, ibique, uti
opinor, humorem exudant aci-
dum, qui sanguini in cellulis im-
mixtus, in causa est, ut san-
guis ibi contentus nonnihil con-
crescat, acescat, atque sature-
tur colore.

Descri-
buntur
vasa lie-
nis.

Arterias sibi comparat lien a
ramo coeliaco sinistro. Venas a
ramis splenicis, qui educuntur a
porta. Nervos, quamvis obtusus
sit lienis sensus, nanciscitur a ple-
xu quodam nervorum sub fundo
ventriculi, qui *splenicus* nuncu-
patur a Willisio. Hic quippe
lienem ingreditur una cum ar-
teria coeliaca. Mox in varias
minimas effunditur fibras capilla-
res, quae per arteriarum parietes
exteriores mirum in modum im-
plicantur, atque explicantur.
Minima lymphatica, in canibus
maxime adhuc viventibus sectis,
deteguntur statim sub tunica ex-
teriori, sub qua trunculis suis
admodum conspicuis, circa va-
sa sanguifera luxuriantibus, va-
rie ludunt. Eorum nexus rete
contexit tenuissimum, cuius fo-
raminula intercepta sese profe-
runt admodum inaequalia. Lym-
pha, sive humor, qui per va-
scula hujusmodi vehitur, non de-
deprehenditur defaecatus, & lim-

pidus ita, ut in reliquis lymphaticis; sed flavus, ad rubicundum vergens, qui a liene per omentum ad capsulam chyli communem traducitur.

Si sanguis in cellulis lienaribus
stagnans exprimatur omnino, at-
que abluatur, substantia lienaris
ex rubicunda, & atra, can-
didissima fit. Postmodum, si
venis constrictis, sive compres-
sis, aer per arterias intrudatur,
cellulae omnes illico intumescunt.
Ex quo inferre debemus, vasa
praefata sanguifera aliquibus sal-
tem propaginibus suis in cellulis
dehiscere; adeo ut sanguis, qui
a corde per arterias coeliacas si-
nistras effunditur in cellulas lie-
nares, absorbeatur a venis sple-
nicis, ut per eas in truncum
corrivetur communem venae por-
tae, ac per portam in hepar af-
fundatur.

Splene prorsus exempto, diu
quamvis vivere possit animal,
experientia teste, opinari tamen
nequaquam debemus, viscus fo-
re prorsus inutile ad oeconomiam
animalem. Et genuinus splenis
usus plane licet lateat adhuc;
non latet profecto, ob miram
sui structuram aliquid saltem mu-
neribus praecipuis vitae animalis
obeundis praestare. Quapropter
Veteres splenem habebant alii
veluti receptaculum melancho-
liae commune. Sibi suadebant
alii, alterum parvum jecur ef-
se, quod ex ea chyli portio-
ne, quem, ad eorum mentem,
exugunt ab intestinis venae sple-
nicae, sanguinem conficeret.
Neque defuerunt, qui splenem,
officinam esse humoris acidi,
qui a splene, ad eorum men-
tem, eructatur per vas breve in
ventriculum, fami excitandae,
crediderunt; tametsi vas breve
nil aliud sit, quam venarum fa-
sci-

Vasa
nonnulla
sanguifera
in cellu-
las lie-
nis, dehi-
scent.

Lienis
usus.

sciculus, quæ a truncis ventriculi venosis in ramum splenicum sanguinem deferunt. Nobis longe tamen probabilius videtur in cellulis lienaribus ob acidum, quod a glandulis infudat lienaribus, sanguinem ita immutari, ut advectus in glandulas hepaticas, ibi facilius bilem exoneret.

CAPUT VI.

De Hepatis inflammatione, sive Hepatitide.

Definitio, & Diagnosis.

HEpar, lien, & pancreas, viscera sane peculiariora, de quibus fere verba jam fecimus, affectionibus peculiaribus, non secus ac reliqua viscera, quum sint obnoxia, variis in modis identidem œconomiam animale turbare possunt. Ea quippe, modo infarcta, modo inflammata, febres varias, tum acutas, tum chronicas, tum continuas, tum intermittentes progenuerunt. Quin immo & suppurando, abscessus fecerunt insanabiles, ulcera fordide depascentia &c. Inflammatur hepar, ejusque inflammatio in abscessum conversa universam hepatis consumpsisse substantiam traditur. Id non modo Galenus, Sennertus, Ildanus, & reliqui, verum etiam Forestus testatur; qui (a) de hepatis apostemate, inflammatione prævia, exorto, in ulcus subinde depascens commutato, quod hepatis carnem atrociter exederat, mentionem fecit. *Hepatitis*, tamen si quamlibet aliam, citra inflammationem, hepatis ægritudinem hac voce designaverint alii, *inflammatio hepatis* a quibusdam dicitur. Talem inflammationem ab aliis affectionibus non ex facili dignosces; quippe

Pascoli Oper. Med.

(a) lib. 14. observatione 10.

quum hepatis faciei gibbæ inferit, ea excitare consuevit symptomata, quæ veram pleuritidem mentiuntur. Quum cavæ inhæreat, ita viscera torquet, ut a cardialgia, & colica hepaticadem vix distinxeris. A pleuritide tamen differt, quia in pleuritide acutior ut plurimum est dolor, spirandi labor major, & præsertim inspirando, tussis vehementior, & non raro humida. At, hepate inflammato, tussis mitior, eaque sicca, neque adeo molesta apprehenditur. Ad hæc hepar inflammatum, & mole proinde non nihil majus, gravitatis sensum infert hypogastrio; & diaphragma, cui suspenditur, deprimendo, expirationem difficiliorem adhuc, quam inspirationem, facit. Hypochondrium dexterum fere semper intumescens, palpantibus manibus duritiem, & renixum præfert. A cardialgia, & colica hepatis inflammationem difficilius quoque dignosces; quum nausea, vomitus, singultus, animi deliquium, & reliqua, in singulis hisce affectionibus promiscue occurrant, præter febrem tamen acutam, tantumque spirandi laborem; quæ tum in cardialgia, tum in colica, nisi inflammata sint viscera, fere semper desunt.

Hepar non aliter inflammari **Causa.** credendum, quam pulmones, & reliqua viscera; ideoque quicquid de hac re jam ante diximus, sufficiens fore pro jecoris inflammatione rati, non est cur sermonem hic ulterius protrahamus.

Hepatis inflammatio plurimum **Prognosis.** habet periculi, & necem plerumque infert. Mitior, quæ partem hepatis gibbam dumtaxat incendit, quam quæ cavam, censetur. Facies enim hepatis cava inflammata, quum ventriculo pro-

T iij xime

xime adhæreat, ventriculum item aut incendit, aut graviter afficit. Hinc vomitus movet lethales, cardialgiam, fynopes creberrimas, aliasque perincommodas affectiones, quæ animalem œconomiam interdum funditus evertunt. Si animo frequenter delinquat æger: si sudor ex collo, ac facie præcipue profluat algens: si prætermo- dum intumescat alvus: si pedes indefinenter frigeant, id mortem imminere indicat. Non semel talis discutitur inflammatio, prout & ipsi quandoque observavimus, suppurando: tum videlicet, quum sanies per cholidochum ad intestina provecta, aut per alias vias in vesicam delata, vel per alvum, vel per urinam excernitur.

Curatio. Ut pleuritis, ita & hepatis inflammatio tractanda videtur. Nec aliud inter affectiones præfatas, ratione curationis, intercedit discrimen; nisi quod in hepatitide extruncis potius infernis sanguinem ducere oporteat, qui, quum parti affectæ propinquiores sint, juxta illud Hippocratis, *proximum ventrem seca*: ventrem proximum, sanguinem ex partibus infernis educendo, plane secabis. Ulterius in pleuritide alvum solvere, uti diximus, res est profecto periculi plena. In hepatitide quodammodo convenit potius, modo tamen leniter fiat, clysteribus simplicibus, aut oleo per os propinato; quod materiam in hepate concretam, ibique stagnantem solvere, eamque ad intestina aut deducere, aut saltem invitare potest.

Historia I.

Quicquid, hepatitisidi meden.

C Oriolanus Sardus quidam miles, mense Augusto, vino postquam extra Urbem in taberna non pepercerat, variis convi-

ciis a commilitonibus laceffitus, do, præ- atque iracundia vehementer per- stare- citus, ense protinus exempto, eos- consue- immaniter invadit. Hos atque il- vimus, los vulnerat, ac tandem rixando historia- furens, atque insudans quum e- declaramus. normiter debacchatur, lapidis ictu in hypochondrio dextero ruditer excepto, resupinus concidit; ac femi expirans animam propemodum agit. Accurrunt omnes; balsamo, atque aceto eum adeo recreant, ut pene reviviscens insurrexerit. Ad ædes domesticas convertitur; per multas horas placide obdormit; pacatus omnino expergiscitur; nec aliud deinceps sibi sensit incommodum, nisi quod dolore quodam valde obtuso e regione hepatis jugiter infestaretur. Diebus viginti circiter exactis, mense proximo Septembri horrore quodam per universum corpus inopinato correptus, vehementer exinde febrile cœpit. Febriens æstuat, delirat insomnis, tussit, ac tussiendo nihil excernit, acriter fitit, spiritum, expirando præsertim, perquam ægre ducit. Dolor, & ardor in hypochondrio augetur; quinimmo & ex obtuso acutior adhuc evadit. Venter imus e latere præcipue dextero intumescit, obmurmurat, durus fit, ac flatibus hinc inde vagis quam sæpissime tentatur. Nisus accedit irritus vomendi. Stipatur alvus. Urinas rubicundas, ac pene ignitas, easque perpaucas mingendo excernit. Pulsus durus est, contractus, ac varius. Flavescunt oculi, & amarities quædam ori jam infederat permolesta. Ad septimum, & vigesimum æger nondum ætatis pervenerat annum, modicæ staturæ, ac habitus gracilis erat; calido, siccoque, aut bilioso temperamento præditus, fortis, vegetus, atque in omnibus pridem bene se habens. Postmodum tamen ita

ita ægrotans in Nosocomio Regiæ Domus Hispanorum Urbis, Deiparæ semper Virginis Montis Serrati nuncupatæ, nobis tractandum sese commisit; atque in eo sedulo, solerterque in omnia inquirentes, hepatitide labore Coriolanum abunde coniecimus. Enemate iccirco ex oleo simplici communi cum spermate ceti prius indito, quod bis alvum commode concitavit, ac vena postmodum in pede soluta, libram sanguinis eduximus. Oleum exinde seminum melonum recens extractum cum caphura, & spermate ceti, ita ut legitur in A, paratum, quo venter blande solutus fuit, statim sumendum ei confecimus. Fetus interim emollientes, & inunctiones cum omento vervecino, ita ut videre poteris in B, oleo perfuso adhibuimus. Postridie, quoniam inflammatio vigeat adhuc, alteram sanguinis libram ex altero pede extraximus. Sanguis ater fuit, fungosus, ac sero propemodum exhaustus. Ideoque decoctiones, & aquas antipleuriticæ, ut large potaret, enixe curavimus. Præterea bis in die, mane videlicet summo; & inclinato die, bolos hosce cum oleo seminum melonum recenti, ita ut exponitur in C, ad septimam usque diem præbuimus. Sub finem diei tertiæ modice laxatur alvus, urinæ meliores fiunt, febris nonnihil remittitur, & facilius respirat. Verumtamen nec obdormieverat hætenus unquam, nec ullo pacto leniebatur dolor. Quapropter sanguinem hirudinibus ex ano ad aliam fere libram imminuimus; & laudanum liquidum ea ratione, quæ in D indicatur, ei propinavimus. Victus erat tenuis, quinimmo & perquam tenuis, prioribus saltem morbi diebus, humectans, refrigerans, coctaque facilis. Cutis universa ad

revocandum sudorem sæpessæpius in die defricabatur. Clysteres quotidie non procul a prandio lenientes, anodynæ, eluentesque, ita ut legitur in E, submittebantur. Hac methodo, sopore conciliato, placide tandem obdormivit, & febre die nona plane deleta, omnino, nisi durities quædam in hepate restitisset, a morbo convalescisset. Quocirca, ut tantæ ægritudinis reliquæ prorsus eximerentur, semicupia ex aqua simplici per dies quindecim ei præscripsimus; & aquam postmodum villensem ea ratione, qua sequitur in F, potandam per vices tres propinavimus. Aquam hanc optimo cum successu Coriolanus, & per alvum dejecit, & in urinam emisit.

A ℞. Sperm. cet. drach. j., caph. gr. iij., ol. sem. mel. rec. ℥ sin. ign. extr. unc. iv., syr. violat. violacei unc. j. M., & cap. in jure, ut monit.

B ℞. Folior. malv. , viol. , flor. camomill. , papav. rhæad. , ana. q. s. , aq. commun. pariter q. s. M. , f. decoct. S. A. pro fotu tepenti cum spongiis dextero hypochondrio crebro apponendo, ut m.

Item ℞. Sperm. cet. drach. ij. , caph. scrup. j. , ol. amygd. dulc. lib. ss. M. , & cum rete vervecino in vase intus infuso, tepesiat in B. M. pro inunctione post fotum eidem hypochondrio dextero apponenda, ut m.

C ℞. Sperm. cet. drach. ss. , caph. gr. iij. , conser. rosa. q. s. M. , reform. bol. , & cap. , ut m. , quibus statim superbibat ol. semin. melon. recentis in jure cum floribus rhæad. parato unc. j.

D ℞. Ol. Semin. melon. recent. unc. j. , cui instilla laudan. nepent. Quercet. liquid. gut. viij. , cap. in jure simplici hora somni, ut m.

E ℞. Flor. camomill. papav. rhæad. , folior. malv. ana. pug. iij. , aq. bord. q. s. , mell. commun. unc. ij.

T iij

M. f.

M. f. decoct. S. A. pro clystere ,
ut m.

F ℞. Mell. viol. solv. unc. iiii. ,
aq. villens. q. s. M. , f. p. S. A. ,
℞ cap. in A. , cui superbibat per
æqualia intervalla , decumbens , ejus-
dem aquæ villensis lib. iiii. Idque de
tertia in tertiam diem repetatur .
Diebus intermediis loco aquæ villen-
sis , ℞ mell. viol. tantundem bibat
aq. nucerin. cum unciis duabus syru-
pi violati violacei .

ANIMADVERSIONES AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

Jecur ,
quod an-
te sup-
purave-
rat para-
centesi
felicissi-
me cura-
tur .

Viro cuidam Hispano anno-
rum triginta circiter in Æ-
dibus Regiis S. Jacobi Hispano-
rum Urbis , in Nosocomio vide-
licet , hepatis inflammatio , qua
per plures dies atrociter ante jam
laboraverat , postremo suppuravit .
Jecori saniem plurimam intus col-
lectam inesse ex indiciis abunde
conjecimus . Ad tabem extremam
æger proinde jam declinaverat ,
languens , nauseabundus , irrequie-
tus , sibi que metipsi prætermo-
dum exosus . Præsidia omnia , quæ a
primo ad ultimum adhibuimus ,
in irritum cesserant . Hinc Victo-
rius Masini , de quo alias mentio-
nem fecimus , peritissimus , æque
ac inclytus Chirurgiæ Professor ,
suadentibus nobis , ac permitten-
te ægroto , eo quod ejus salus de-
plorata plane videretur , paracen-
tesin felicissime tentavit . Jecore
igitur alte vulnerato , saniem fœ-
tidissimam , eamque pessimam ad
libras plures extraxit . Non mul-
tum post (mirum sane) æger con-
valuit . Is Romæ fortis , vegetus ,
atque incolumis , adhuc commo-
ratur ; vulneris atrocitatem , non
minus quam beneficium , quod vi-

tam potius quasi deletam , quam
afflictam sanitatem ad punctum ,
ut ita dicam , temporis sibi resti-
tuit , apud omnes ubique commen-
dans . Nos igitur , item & alii eo
in casu hepatis substantiam læsam
intus & vulneratam non modo ,
verum etiam laceram , atque exe-
sam palam vidimus . Jecinoris car-
nem recisam palpavimus . Pus ,
quod prætermo-
dum fœtebat , atro
saturabatur colore . Ad libras plu-
res amurcæ adinstar profluxit &c.
Quæ res maximam nobis procul
dubio admirationem fecit ; tum
magis , quum Hippocratis , & Ga-
leni doctrinas mente exagitaba-
mus . *Quorum hepar suppuratum ad-
uritur , si pus purum fluxerit , ℞
album , evadunt , in tunica enim his
pus continetur : si vero qualis amur-
ca fluat , pereunt . Hippocrates (a).
Moritur si quis cerebro sauciatus fue-
rit , aut spinali medulla , aut hepa-
te . Idem (b) . Quibus in tunica est
pus , nihil patiente substantia hepatis ,
salvantur omnes . Quibus vero usque
ad carnem hepatis corruptio pertingit ,
jure moriuntur . Galenus (c) .*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Inflammationibus tum exterioribus , tum interioribus evin-
cendis , spermate ceti , & campho-
ra insimul cum oleo immixtis , ac
intus ingestis frequentissime uti-
mur . Non raro , præconceptæ , ac
radicatæ intus in hominum animis
opinionibus potius indulgentes , & san-
guinem hircinum , & leporinum
præfatis rebus , tamquam innocens
auxilium , adjecimus . De sperma-
te ceti , item & de camphora ,
quum volatilibus , balsaminif-
que partibus congregentur , non du-

Exponi-
tur usus ,
& abu-
sus cam-
phoræ , &
sperma-
tis ceti .

(a) Sect. 7. apb. 45.

(b) Lib. 1. de morb. n. 3.

(c) In Com. apb. præcedentis .

dubitamus, quin humoribus fixis inflammationem inducentibus plurimum sane conferant; quod nobis & longævus usus testatur. Quo pacto autem sanguis hircinus, & leporinus, vetus jam, concretus, exiccatus, &, ut ita dicam, effætus, ad drachmam unam, duas, tres, & quatuor propinatus inflammationes solvere queat, suadere nobis adhuc nequivimus; qui, & eundem sanguinem vel ad libram deglutire fecimus, præterquam vel minimum ex eo aut motum, aut conturbationem, qui, illum deglutivit, intus unquam exceperit. Sperma ceti, Veteribus plane ignotum, nihil aliud esse a Recentioribus accepimus, præterquam substantiam quamdam adiposam ex ceti capite interiori eductam; quæ varie postmodum mundatur, subigitur, atque extenuatur. Dosis ejus a drachma una ad duas esse solet. Sanguini intus in grumos concreto resolvendo, doloribus intestinorum leniendis, convulsionibus interioribus discutiendis, ac vermibus enecandis, apprime conducit. Attamen, qui eo abutuntur, ventriculi sibi facultates infringunt, anorexiam, & nauseam faciunt. Camphora, proprie camphura, duplex est penes Etmullerum, *Burnensium*, & *Chinensium*. Quæ ex Borneo insula adfertur, ex arbore quadam extillat, atque, ut extillat, ad nos transvehitur. Quæ ex Chinensibus, arte quoque paratur. Utraque soporem blande conciliat, inflammationes discutit, affectiones hystericas comprimit, dolores universos sedat. Dosis ejus est a grano ad quinque, quum per os propinetur. Sin autem dosin excedat, plurimum calefacit, sudores fundit, inebriat, aliosque pessimos producit effectus. An tamen sit calida, an frigida, diu exagitata est quæstio nondum

soluta. Certum est tamen, camphoram, non secus ac opium ex variis, quos in corpore humano vitam habente præstant effectus, & calefacere, & refrigerare posse. Num autem calefaciendi, num refrigerandi vi revera polleant, non ex facili conjectabere. Nihilominus si rem maturius prosequi velis, aperte senties, & opium, & camphoram *primum*, & *per se*, ut barbare cum Philosophis loquar, calorem nobis excitare; *per accidens* autem eundem cohibere: adeo ut, si camphora soporem molliatur, id fieri autumemus, eo quod fluidorum partem volatiliorem magis. magisque extenuando dissipet, absumatque; ut & in ebrietate ex vino, spiritu vini, hisque similibus, passim contingit. Idem de opio propemodum affirmamus, quod non aliter, quam camphora, ex nostra sententia, sanguinis grumos solvit, sudores elicit, urinas provocat, inebriat, & somnum conciliat. Quid sit sanguis hircinus, quo pacto paratur, quibus polleat viribus, in Theatro Pharmaceutico fuse tradidit Donzellus.

C A P U T VII.

De Icteria, sive de Ictero.

Bilis, quæ in hepate secerni debet, atque ab hepate per cholidocum ad intestina provehitur, vitio quodam sive ejusdem hepatis, sive sanguinis, sive alterius cujusque aut visceris, aut humoris fit quandoque, ut, aut non secreta, aut in sanguinem retrocedens, eam inducat affectionem, quæ *icteritia*, sive *icterus* nuncupatur. A colore flavo, quo ut plurimum cutis in hoc morbo suffunditur universa dicitur, item *morbus aureatus*, sive *aureus*, vel

Definitio.

regius. Nihil aliud est, præterquam affectio quædam permolesta, procedens a bile, quæ aut a sanguine non secedit, aut in sanguinem retrocedens, ad cor remeat, vel hepatis, vel sanguinis, vel utriusque, vel alterius cuiusque sive humoris, sive visceris vitio. Ab ave quadam, cuius pennæ flavescens ictericum colorem propemodum æmulantur, *icteron* Græcis, *galbula* Latinis nuncupato, appellari videtur.

Diagnos.
sis.

Indicia, quæ talem ægritudinem præcedere, & comitari confueverunt, dolor, item & durities quædam sunt, quæ in hypochondrio dextero, veluti ex ipsa hepatis interiori substantia, insurgunt, oris amaritudo, vomitus quandoque, aut saltem nausea, & vomendi nisus, capitis dolor, sive imbecillitas, virium languor non semel extremus, singultus, vigiliæ, urinæ rubicundæ, quinimmo & crocæ, quarum colorem propterea aut charta, aut lintamina alba infusa sibi manifesto imbibunt. Ad hæc cutis color plerumque immutatus, ac venæ sublinguales intumescens iterum imminere prædicant. Alvus insuper ut plurimum adstringitur, & fœces ex inopia bilis pallescunt.

Causa.

Quum a sanguine bilis non secedit; aut quum secesserit, si, vel cholidochæ, vel ductibus, qui in cholidochum tendunt, obstructis, ad intestina de more non defertur, per venas hepaticas in eundem sanguinem refluit, serum, & lympham inficit, ac per serum, & lympham præcipue infectam, cutem quoque inficit; quæ flavo propterea suffusa colore, adeo quandoque immutatur, ut crocæ sese perhibeat. Ex iis, quæ innuimus, procedit itidem oris amarities, oculorum flavedo, urinæ rubor,

virium defectus, & reliqua ictericis non insueta incommoda; quibus humores fœdati facultates omnes tum vitales, tum animales fœdant, infirmant, turbant, easque pervertunt.

Quod ad prognosin attinet: *quibus in febribus morbus regius ante diem septimam succedit, malum: ex Hippocrate. (a) Quibus in febribus morbus regius septima, nona, vel decima supervenerit, bonum, nisi dexterum illum obduraverit, (b) Regio morbo laborantibus jecur durum fieri, malum (c) Icterus in morbis interdum est criticus, & sponte solvitur; item, qui ex morfu animalium venenatorum fit, ut plurimum critice evanescit. In senibus perquam difficilis curatu. Pessimus, quum aut a scirrho, aut ab hepate inflammato processerit. Si color accedat niger, persæpe lethalis. Et, nisi ictericum interimat, hydropem ei, aut tabem extremam molitur.*

Prognosis.

Ictero resolvendo victus humidus, diluens, qui facile in digestionem subigatur, apprime confert. Subacidus potius quam amarus ad bilem retundendam conducit. Præterea ictero laborantes, quoniam cibos ut plurimum omnino fastidiunt, res acidas, quæ famem accuunt, multo minus averfantur. Usus vini, prout hætenus observavimus, ictericis nocet, tum maxime, quum febrientes vinum fastidiunt. Attamen, ubi appetatur, ad vires ictero resolutas recreandas, non plane interdendum. Pro vini usu, potiones conveniunt chalybeatæ, nonnihil aromatizatae, & præcipue per infusionem cinnamomi, corticum citri, aurantium &c.; quibus si modicum acidum identidem adjicias, plurimum proficies. Dulcioria,

Curatio.

(a) Sect. 4. apbor. 62.

(b) Apbor. 64. ejusd. Sect.

(c) Sect. 2. apbor. 4.

ria, glutinosa, pinguis, oleosa, & crassa, omnino vitentur. Mel, & saccharum, non nisi aut ut alvum cient, aut ut gustum non infuaviter titillent, ictericis nunquam præbeto. Alvus laxa sit, eaque, tum clysteribus, tum solventibus blande concitanda. Urinam potius quam sudorem ictericis moveto. Decoctiones iccirco, & infusiones ex radicibus, foliis, floribus aperientibus una, atque emollientibus parato; de quibus universis prolixè jam loquuti, nihil est quod plura ad nauseam impræsentiarum addamus. Hypochondria quotidie fovenda sunt; & ubi contumax adhuc reluctetur affectio, non modo aquas dulces, verum etiam martiales, & salmacidas, propinabis; quibus, & alvum, & renes, & viscera universa elues. Emetica, & blandiora potissimum, ad icterum evincendum non semper improbabis &c.

Historia II.

Quic-
d, ic-
me-
do
tare
sue-
us
oria
ara-
i.

PHœdria annorum decem, & octo, perquam nobilis adolescens eximius, quem morum lenitas omnibus jam commendaverat, ad calidum, & humidum temperamentum inclinans, sanguine plurimo scatens, qui ex naribus, æstivis præsertim caloribus, identidem ei profluebat, pinguis, lacertosus, ac procerus, literis, cæterisque humanioribus artibus sedulo, solerterque addictus. Mense Octobri, ruri venando, plura, ac gravia subditiō passus incommoda, segnitie quadam insolita ex improvise tentatur; languet proinde, torpet, citra causam contristatur, difficile dormit, in somnum tametsi valde proclivis. Confopitus perquam molestis propediem excitatur insomniis.

Non multum post cutis ei prurire cœpit universa. De oris amaritie nauseabundus conqueritur. Adstringitur alvus. Fœces, quas raro emittit incoctas, albescunt. Urinas excernit croceas. Attamen non febricitat. Diebus quindecim vix elapsis, color oculorum, item & faciei, qui florens antea semper fuerat, in flavum commutatus, Phœdriam ictericum fore abunde declarat. Mox accedunt vigiliæ contumaces, nec non etiam dolor quidam obtusus, hypochondrio dextero insidens, adjicitur. Hypochondrium aliquantulum intumuerat, & manibus palpantibus reluctabatur. Hinc enemate ex hydrelæo prius indito, ac epigastrio cum spongiis decoctione emollienti perfusis diu antea foto, potionem hanc A, ad alvum leniter concitandam, præscripsimus. Alvo extersa, ad semicupia emollientia statim devenimus; quibus non procul a prandio, & cœna Phœdria quotidie infundebatur. Serum interim chalybeatum cum rhabarbaro, ut legitur in B, paratum, mane summo diebus singulis potabat, & ad sitim, qua prætermodum sub vesperam æstuabat, explendam, potionem hanc gelidam C acidiusculam, forbendam ei propinabamus. Victus, quum, uti monuimus, nausearet, pertenuis semper fuit, humectans, & subacidus. Clysteres crebro eluentes immittebantur; qui tametsi fordidum plurimum subduxissent, haudquaquam ægritudinem eximebant; quæ ad dies fere viginti adhuc sese protraxit; donec ventre uberime sua sponte quasi soluto, ac, universis propterea evanescentibus incommodis, recreatus, æger ab ictero prorsus evasit.

A. ℞. Rhabarb. elect. drach. i.,
aq. commun. q. s. M. f. infus., &
ma-

macer. S. A., & adde folior. sen. oriental. mund. unc. ss. Decoq. S. A. Col., & adde mell. hispan. unc. iiii. cap. in A., ut m., cui, quum album concitaverit, superbib. ser. caprar. depurat. lib. ij., & aquam nucerinam postmodum ad libitum.

B R. Rhabarb. elect. in pulver. subtiliter redact. scrup. j., sal. tartar. scrup. ss., mell. hispan. q. s. M. f. bol. & cap., ut m.

Item R. Folior. cicbor., pimpinell., flor. hyperic. borragin. ana pug. j., ser. capr. lib. j. M., & cum ferro candenti in eo pluries extincto, S. A. paretur, Colet., & adde crysfall. mont. preparat. drach. j. cap. statim post bolos præfatos.

C R. Succ. limon., & sacchar. depurat. q. s. ad grat. sapor., aq. chalybeat. q. s. M., f. p. gelida sumenda, ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Flavedo in ictero provenit ut plurimum jecinoris vitio.

ICtero laborantibus color non semper flavus inhæret; quin immo & viridis non raro, livescens, & niger apparet. Hinc variaz, penes Clinicos, icteritiaz insurrexerunt species, quæ ad cachexiam potius spectare videntur; quæque non tam hepatis, quam aliarum viscerum vitio sane procedunt. Has, de iis fuse deinceps dicturi, missas hic facimus. De ictero flavo in hoc capite mentionem prolixè ideo fecimus, quoniam jecinoris obstructions in eo sunt manifestæ. Enim vero icteritia plures extinctos secando, hepar obstructum iis, item & scyrrhosum modo vidimus, modo inflammatum; modo cholidochum præter naturam contractum adinvenimus, modo glutine quodam infarctum, modo vesiculam felleam lapidibus oppletam, modo penitus exiccatam &c. Evidens

indicium, quicquid unquam dixerint alii, flavescens ictericis, aut hepar, aut partes hepatis annexas semper affectas fore.

ANIMADVERSIONES AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

Sanguinis missio ictericis plurimum obesse quamvis videatur; quum plethorici tamen antea fuerint, aut quum consuetæ sanguinis diu suppressæ excretiones icterum iis progenuerint, corpore prius mature purgato, & quoad fieri potuit, correctis humoribus, sanguis ex partibus infernis, ex hæmorrhoidibus præcipue in adultis, opportune eductus, mire quandoque profuit; quo icterum pervicacissimum in præfatis circumstantiis ipsi quoque non semel discussimus. Plura insuper sunt, quæ ad icteritiam evincendam, tamquam arcana. Scriptores tamen classi serio tradidere; quæque nos, quoniam, veluti animalia, semper respeximus hic, ne tempus frustra teramus, plane reticenda existimamus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

ANno, ni fallor, reparationis nostræ 1715., perquam nobilis vir, Romæ notus, podagra quam sæpissime torqueri solitus, senescens, ac pene decrepitus, jam ictericus evaserat. Tali morbo pene confectus, opem quoque nostrum efflagitavit. Ad mensem, & ultra, languens, enervis, exsuccus, fame plane dejecta, plurimum sitiens, ac pervigil, ejusmodi prope consumptus ægritudine, a febre tamen prorsus immunis, laboraverat. Qui virum in-

In aliis quibus circumstantiis sanguinis missio ictericis comfert,

Quo pacto potione gelida statim ictericus quidam Nobilis convaleuit.

clij-

clytum eatenus tractaverant, al-
vo ter, aut quater solventibus ab-
luta, rhabarbarum, decoctiones,
atque infusiones amaricantes ad id
temporis, semper tamen incassum,
propinaverant, vini meracioris u-
sum, ad vires fractas sustinen-
das, haud interdicientes. Ægro-
tantem percunctati, potiones aci-
das, gelidasque se vehementer ap-
petere, conjecimus. Quamobrem,
reliquis omnibus præsiidiis subdu-
ctis, nihil aliud, quam gelidam
cum modico succo limonum, cor-
ticibus citri, ac saccharo depura-
to, non insuaviter confectam, ad
libitum sorbendam ei præscripsi-
mus; qua epota, statim recreatus,
longe melius se sensit, ac biduum
post, urinæ copia egesta, præter
omnium spem, omnino conva-
luit.

CAPUT VIII.

De Liene obstructo, inflammato, &
scirrho affecto.

Defini-
tio.

NON secus ac reliqua visce-
ra, quinimmo & ob sangui-
nis, quo irrigatur, torporem, &
quasi segnitiam, etiam frequentius
obstruitur lien. Attamen ejus in-
flammatio, tametsi non suppuret,
ob humores glutinosos, atque au-
steros, quibus alluitur, consistit
potius, neque in abscessum con-
vertitur, at in scirrhum persæpe
concrescit. Lienem tum *obstructum*
dicimus, quum humores aliquan-
tulum in eo concreti, in tubulis
stagnant, ita ut ulterius non pro-
grediantur. *Inflammatum* tum,
quum humores in tubulis stagnan-
tes, effervescendo, phlogosin in-
ducunt, & lienem incendunt.
Suppuratum tum, quum inflam-
matio ulterius procedens, eo de-
mum perveniat, ut humor sta-
gnans, plane immutatus, in pus

abeat. *Scirrbofum* tum, quum hu-
mores, qui obstructionem faciunt,
volatilibus absumptis particulis,
aut a reliquis secretis, ita fixan-
tur, ut, prope lapideam sibi na-
cti duritiem, solvi vix possint,
quin sal quoddam, ut ita dicam,
insitum, acre, ac erodens, quod
partem ipsam depascit, fundant,
emittantque.

Diagno-
sis.

Lienem obstructum, & scirrho-
sum, quum ad tantam pervenerit
molem, ut extra situm sibi con-
naturalem prætermodum extenda-
tur, tum & tactu affectum esse
dignoscitur. Id tamen non ita fa-
cile deprehendes, si aut obstru-
ctio, aut scirrhus in splene non eo
devenerit; lien quippe inter ven-
triculum, & diaphragma, ut an-
te jam diximus, aliquantulum de-
litescens, manus hypochondrium
sinistrum explorantes, facilius elu-
det; quo in casu, nec gravitas
quidem adeo augetur, ut ponderis
sensum ex ea regione inferat. Splenem
inflammatione incendi ex sen-
su quodam doloris obtuso, ac ob
arteriarum copiam, ut vulgo dicitur,
pulsatili percipies; non secus
ac a febre, quæ tum excitari de-
bet, etsi non ardens adeo, quam
quæ ab aliis incensis visceribus pro-
duci solet. Tum obstructi, tum
scirrho affecti, tum inflammati
lienis causam ex dictis facile quis-
que sibi educere poterit.

Causa.

In prognosi adnotandum, ob-
structione lienis, periculi licet ut-
plurimum expertes, pervicaciores
tamen, quam reliquorum visce-
rum, esse. Scirrhum pene infa-
nabilem, qui præterea quandoque
funditur, & gangrænam, ut su-
perius inuimus, facit. Inflam-
matio plurimum habet periculi,
sed citius solvitur. Verumtamen,
nisi aut cito solvatur, aut ægro-
tantem efferat, vel suppurat, vel
in scirrhum conversa ulterius pro-
du-

Prognosis.

ducitur . Ex hepate ad splenem , & ex splene ad hepar , experientia teste , non semel transfertur inflammatio . In primo casu minus habet periculi ; quinimmo & sanguis , qui ex naribus sponte profluit , & urina , quæ uberrime excernitur , eam solvit .

Curatio. Splen inflammatione incensus , non aliter quam hepar inflammatum , curari debet . Obstructus ut resolvarur , aperientia , emollientia , eluentia , & præ ceteris martialia exigit . In scirrhum obdurtus , nisi placide tractetur , magis magisque exasperatur ; etenim humor fixus , ut ante jam diximus , solvitur ; fususque maximam sibi comparat acrimoniam , qua aut humores universos coinquinat , aut viscus ipsum exedendo , ulcus fœdum , & gangrænam inducit .

Historia III.

Quicquid, lie- nis mor- bis me- dendo , præstare consue- vimus , historia declaramus .

Sophocles vir quidam ingenuus , quinque , & quadraginta circiter annos natus , deliciis semper deditus , pinguis , ac bene valens , ad temperamentum , ut ex indicis exterioribus conjectari facile potueris , humidum , frigidumque ; pituitosum nempe , vergens , ex febre , quam mense Octobri , venando in agro Romano , ex coagulo malignam contraxerat , quartanarius tandem evasit . Quartanam , quæ plane intermittebat , corticis peruviani nescio an dicam usum , an potius abusu , immature compressit . Paulo post lente febrire , ac prætermo- dum languens , de pondere quodam in hypochondrio sinistro , quod semper augebatur in dies , conqueri cepit . Ad mensem , & ultra , tale incommodum passus , omnino neglexit . At enim vero , quoniam ponderi , dolor quidam ejusdem lateris obtusus , vomendi nifus , cibique fastidium in-

gens , accesserant , nos demum consuluit . Latus igitur dolens explorantes , tantam molem , tantamque duritiem sibi nactum splenem invenimus , ut non modo obstructum , verum & prope scirrhum esse judicavimus . Adstricta erat alvus , urinas uberrimas emittebat , plurimam ex ore salivam excernebat . Pulsus erat debilis , frequens , compressus , ac valde inæqualis ; & quamvis neque siti- ret , neque decumbens non facile respiraret , pedes tamen œdemate ita intumuerant , & squalor corpori adeo infederat universo , ut Sophoclem cachecticum fieri satis superque ostenderent . Qua de re affectionem eam tractare aggressi , bolos hosce A ex rhabarbaro deobstruentes , cum decoctione centaurii minoris antelucanis horis quotidie deglutiendos præscripsimus , ut alvus interim clysteribus crebro elueretur , operam dantes . Dapibus ex herbis , ac radicibus amaricantibus , jure vitulino elixatis cum ovorum vitello recenti quassato , vescebatur . Vinum , quod numquam ei interdiximus , aqua chalybeata plurimum sibi semper diluit . Boli præfati alvum diebus singulis modice concitabant , necnon & urinas uberiores ciebant . Res , diebus quindecim elapsis , hac methodo in melius jam processerant . Hinc , ut morbi radices ex liene obstructo prorsus evellerentur , fotibus emollientibus epigastrio prius iterum , atque iterum ad dies plures admotis , ut aqua tepens , jejuno ventre , ex alto per tubum de more in hypochondrium sinistrum cum impetu descenderet , effecimus . Quo post dies circiter octo , splenis duritie penitus subacta , pristinam sanitatem Sophocli nostro comparavimus . De ratione , qua id præsidii genus exterius adhibi- tum ,

tum, quod vulgo *la doccia* nuncupatur, agere valeat, abunde ante jam diximus.

A R̄. Rhabarb. elect. subtilit. in pulver. redact. scrup. i., croc. Mart. cum aqua pluviatil. ad normam Ettmuller. parat. scrup. ss., sal. tart. gr. viij., syrup. de cichor. q. s. M., f. bol., & cap. ut m.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quid sit
ptyalif-
mus, &
quare in
spleneti-
cis con-
citetur.

QUI liene laborant, ptyalif-
mo esse solent obnoxii. Ni-
hil aliud est ptyalifmus,
quam crebra, & copiosa salivæ per
os excretio, ob ingentem ejusdem sa-

livæ, quæ in glandulas salivales con-
fluit, redundantiam. Pluribus mor-
bis, tamquam symptoma, adji-
citur ptyalifmus; neque alia ex
causa, liene obstructo, concitari
solet, ni fallor, talis copiosa sa-
livatio; nisi quod vasa lymphati-
ca, quæ per lienem effunduntur
uberrima, lympham aut non ex-
cipiunt, aut exceptam aliorum
non deferunt. Ex quo factum vi-
detur, ut retrocedens in sangui-
nem, per os, & per renes sese
uberius exoneret. *Per renes in-*
quam; canes quippe, quibus ex
industria per vulnus exemptus fuit
lien, quamvis subinde vivant,
frequentius, & copiosius mingunt.

LIBRI SECUNDI

SECTIO QUINTA.

De Renibus, Ureteribus, Vesica urinaria &c.,
deque iis, quæ ratione partium istarum in
corpore humano vitam habente, tum secun-
dum, tum præter naturam exoriri possunt.

CAPUT I.

De Renibus, Ureteribus, & Vesica
urinaria.

Descri-
buntur
Renes.
Vid.
Tab. VI.
Fig. I. &
II.

INtestinis amotis, æque ac
mesenterio ab imo ventre,
deteguntur in facie imi ven-
tris postica Renes, atque
Ureteres, qui descendunt in
vesicam urinariam. Viscera ta-
men hæc obvoluta inter perito-
næum duplicatum conduntur; quod
secare necesse est, sectumque di-
ducere, ut in conspectum ve-
niant. Renes dicuntur, sive *Nep-
hros* corpora quædam carnea,
ovalia, nonnihil depresso, quæ
variæ licet sint molis, binos ma-
ximos faseolos æmulantur. Bini
sunt numero; unus scilicet utri-
que, Dexter sub hepate condi-
tur. Sinister sub liene: ambo vi-
delicet in regione lumbari, ubi
lumborum incumbunt musculis ad
latera sanguiferorum descenden-
tium; quibus, tamquam bina po-
ma, stipitibus adnascuntur, ut
urinam a sanguine secernant, Dex-
ter in homine, ut hepate cedat
paulo inferior, quam sinister. Fa-
cies renum interior, ea nimirum,
quæ truncos respicit sanguiferorum

descendentes, sima est. Altera
gibba.

Renes medios si per longitudi-
nem reseces, cultrum anatomi-
cum recta ducens a facie exteriori
renum convexa ad interiorem
simam; & sectiones laterales ita
resectas si ab invicem diducas,
prope faciem renum simam, ca-
pacitatem offendes valde conspi-
cuam, quæ dicitur *pelvis*.

Quid sit
pelvis.

Duplici tunica renes vestiuntur.
singuli. Exterior tendinea profi-
ciscitur a peritonæo. Renes hæc
laxe involvens eos adnectit parti-
bus proximis. Dexterum videli-
cet hepate, cæcoque intestino.
Sinistrum lieni, & colo. *Communi-
nis* appellatur iccirco, necnon et-
iam ab adipe, qui foris ei adna-
scitur, plurimus, *adiposa*. Inte-
rior tenuissima, rubicunda, pel-
lucida, renes quamvis arctissime
vestiat, facile avellitur. Hæc
nuncupatur *propria*, eoquod in fa-
cie renum sima ad ingressum va-
forum intus reflectatur; ubi va-
rie dirimitur, vasorum tunicas
exteriores, item & tunicam,
quæ pelvim intus obducit, effi-
ciens.

Descri-
buntur
membra-
næ re-
num.

Sub tunicis propria delitescit re-
num substantia carnea, quæ nu-
dis licet oculis ubique sese perhi-
beat

Descri-
bitur
glandosa
renum
substan-
tia.

beat fibrosam , pluribus tamen compingitur glandulis rotundis , quarum vascula excretoria nonnihil prius excurrunt versus renum peripheriam . Mox in fasciculos colligata pergunt ad centrum : videlicet ad pelvim , ubi desinunt , vel potius in varias attolluntur papillulas globosas , per quas oscula tandem pandunt , lotium secretum in pelvim expuentia : Id longe præ cæteris non ita pridem palam fecerunt Malpighius , & Bellinus , renum structuram microscopio sedulo solerterque rimati .

Ad glandulas renales dirimuntur arteriæ , item & venæ emulgentes , quæ truncis communibus faciem renum ingrediuntur sinam , in ramos subinde per universam renum substantiam , necnon etiam per membranas exteriores effusi ; quæ tamen aliquando propagines capillares & a truncis descendentes suscipiunt . Nervos sibi comparant renes a plexibus intercostalibus , & a conjugationibus lumbariibus ; qui antequam subeant renes , plurima circumductione truncos emulgentes ambiunt . Vasa renum sanguifera non alia ex causa emulgentia appellantur a Priscis , nisi quod opinarentur per ea renes urinam a sanguine emulgere .

Nihil aliud videntur renes , quam glandulæ minimæ conglomeratæ , urinæ a sanguine secerendæ potissimam inservientes . Urina secreta , a glandulis minoribus per tubulos excretorios , confluit omnis in pelvim , atque a pelvi per ureteres in vesicam descendit urinariam .

Urina ex observationibus chymicorum serum sanguinis effæctum est , acre , mordicans ; quod congregatur phlegmate plurimo , plurimo sale volatili , pauco sulphure , modica terra , sive capitis mortui , ac salium fixorum copia .

Pascoli Oper. Med.

Ureteres , canaliculi scilicet teretes oblongi , egrediuntur a pelvi , ad ingressum sanguiferorum ex facie renum sima , unde in formam veluti characteris S maximi , ex utroque latere ad vesicam oblique descendunt urinariam , quam in facie postica non procul a cervice subeunt . Bini sunt . Renibus singulis videlicet unus . Longitudinem palmi unius in adultis superare haud solent . Latitudinem calami scriptorii minoris non excedunt . Producentur , uti monuimus , a renibus ad vesicam usque , intermedio peritonæo duplicato , per faciem anteriorem musculorum *psoas* , idest femori flexendo inservientium . Nil aliud utique videntur ureteres , quam membrana pelvis interior extra renes in tubulum extenuata , & producta , quæ foris duplici alia obducitur membranula a truncis sanguiferorum exorta exterioribus , qui renum substantiam anteriorem ingrediuntur . Per membranas hanc excurrunt fibræ oblongæ , & circumducuntur orbiculares , quæ ureterum parietes contrahunt , ut urinam , item & calculos validius urgeant , atque excludant . Arteriolas , & venulas nanciscuntur a truncis proximis . Propagines nervosas , perquam exiles licet , innumeras tamen suscipiunt , non procul præcipue a pelvi , a paribus intercostalibus , item & lumbariibus . Hinc a calculis , qui pelvim , sive ureteres afficiunt , acriter quoque per consensum afficiuntur reliqua viscera corporis humani , & reliqua organa , quæ nervos ab iisdem truncis communibus habent .

Inseruntur ureteres in vesicam urinariam , non aliter ac observavimus de insertione obliqua inter membranas ductus cholidochi in intestinum duodenum , eadem

Descri-
buntur
ureteres.

De ure-
terum
insertio-
ne in ve-
sicam
urina-
riam .

Descri-
buntur
vasa re-
num .

Renum
vasa .

Quid sit
urina .

ferme de causa : ne videlicet urina , quæ facile per ureteres defluxit in cavum vesicæ , a cavo vesicæ retrofluere queat per eodem ureteres in cavum pelvis.

Describitur vesica urinaria , & urethra .

Vesicam , sive cum aliis *cystim* urinariam dicimus sacculum membranaceum , quem offendimus , imo ventre antè aperto , in hypogastrio versus regionem pubis , in ea capacitate , quam constituunt ossa iliaca inferiora , os sacrum , atque ossa pubis . Ibi urinam excipit a renibus per ureteres , quam postmodum foras emittit per meatum urinarium , idest per *urethram* . Teres est ; a lato quippe fundo , leniter producit in collum , atque arctatur . Fundum superius . Collum inferius , quod in urethram , sive in meatum urinarium per medium penem in maribus extenuatum , ab exordio penis ad finem usque producit . In scæminis inter labia vulvæ superiora dehiscit . Collum vesicæ nuncupatur quoque *cervix* . Posterius in maribus vesicæ cervix intestino incumbit recto , cui adnascitur . In scæminis collo uterino , cui & firmiter adhærescit . In utrisque alligatur antè ossibus pubis . Vesicæ fundum adnectitur umbilico per ligamentum rotundum , quod *urachus* appellatur .

Describitur sphincter vesicæ , & granum hordeaceum .

Collum præterea vesicæ musculo circumdatur sphinctere valido , carneoque , quo arcte clauditur , ne , & nobis nolentibus , & proprio defluat pondere urina . Insuper , atque in collo , digito fere transverso sub sphinctere versus meatum urinarium caruncula in formam valvulæ apponitur ita ibi instructa , ut exitum facile pandat urinæ per urethram effluxuræ ; obsistens contra , si urina per urethram semel effusa in vesicam urinariam retrofluere eni-

teretur . Caruncula præfata a figura , & mole dicitur ab Anatomicis *granum hordeaceum* .

Parietes vesicæ triplici conflantur tunica . Exterior tenuis , tendinea , producit a peritonæo . Plurima foris obsidetur pinguedine . Media carnea , crassior , fibris exaratur pluribus carneis , quarum beneficio contrahitur vesica , ut urinam foras validius impellat . Interior tenuis quoque , & tendinea , sive nervosa , longe tamen amplior , quam aliæ , sensu pollens valde acuto ; iccirco facies ejus interior mucore quodam obducitur adversus acrimoniam urinæ , quæ , si nudos attingeret vesicæ parietes interiores , eos mordicando læderet . Quia autem acris est urina , ideo stagnando intus in vesica solvit semper , & secum abripit portionem quamdam mucoris illius ; qui cum urina fusus excernitur , ac in matula sensim accrescit in formam nubeculæ ; quæ ob levitatem plurimam , veluti nubecula vanescens , per urinam suspensa quodammodo provehitur .

Substantia vesicæ tendinea , omnino quamvis exsanguis habetur a Præcis , plures tamen excipit propagines sanguiferas ab hypogastricis , & hæmorrhoidalibus in maribus . In scæminis item & a spermaticis , quæ potissimum inter fibras absumuntur tunicæ mediæ carneas . Nervos habet a pari vago , necnon etiam a propaginibus ossis sacri . Nervi effunduntur præsertim per tunicam interiorem , quæ sensu proinde valde acuto pollens , quæque ob urinæ sive copiam , sive acrimoniam laceffita , cum aliis contrahitur , & quasi convellitur , urinam contentam exprimens ; quæ propterea undequaque circumpulsa sphincterem ur-

Describuntur vesicæ urinariæ parietes .

Describuntur vasa vesicæ urinariæ , ejusque usus .

get ,

get, explicat, atque per urethram erumpit. Hinc profecto mingimus. Contrahuntur insuper ex confortio musculi abdominis, qui & ab iisdem truncis communibus nervorum stamina quædam quoque suscipiunt. Quapropter & ipsi contracti vesicam comprimunt, atque urinæ emissionem adjuvant. Non perperam igitur vesica urinaria veluti musculus membranaceus cavus a Recentioribus habetur, urinæ excernendæ inferviens.

CAPUT II.

De Renibus Succenturiatis.

effunduntur ramusculis emulgentibus; necnon etiam a plexu quodam nervoso, qui, sese producens a nervis intercostalibus, interiorum succenturiatorum subit substantiam, varie implicitus.

Cavi intus sunt renes succenturiati. Hinc vocantur capsulæ, suoque cavo humorem continent plerumque atrum nonnihil oleaceum; qui a glandulis, ni fallor, minimis componentibus insudans in venas defluit emulgentes; si fides tamen habenda est Dionysio Gallo Sectori inclyto, qui valvulam detexisse scripsit in cavo capsularum, ita ferme instructam, ut venas emulgentes respiciat. Cæterum, succenturiatorum genuinus usus, adhuc licet plane delitescat, veluti binæ glandulæ habentur, quarum ductus excretorii communes nondum liqueant. Affirmant alii receptacula esse, quæ aquas diureticas, sive acidulas proxime excipiant per minima quædam lymphatica, sive a stomacho, sive ab intestinis, sive a chyli capsula communi, sive a glandulis meseraicis; ut eas postmodum per alia vascula lymphatica, tametsi cor, & sanguinem non attingant, in vesicam urinariam immittant. At enim vero neque id quidem compertum habemus; ac, si manifesto constaret, fluida præfata diuretica sanguini nequaquam immisceri, existimandum potius ducimus, vel ab intestinis, vel a glandulis meseraicis, vel a receptaculo chyli per ductus quosdam chylicos mesenterii peculiare, nondum tamen detectos, ad pelvim statim deferri.

Succenturiatorum usus.

Describuntur renes succenturiati. AD regionem lumbarem, paulo supra renes alios, aliis infra, inter renes, truncosque sanguiferos descendentes corpora quædam obversantur carnea, mollia, laxa, spongiosa, quæ renes dicuntur succenturiati a situ, glandulæ renales a substantia, quam ubique præferunt glandosam, capsulæ atrabiliares ab humore quodam atro, lurido, ac fædo, quem intus continere solent, & quo foris coinquinari. Numero binæ sunt glandulæ renales. Una scilicet utrinque. Figuram habent, æque ac molem admodum variam, nucis licet ut plurimum juglandis majoris adinstar semidepressæ sint. Tanta non raro suffunduntur pinguedine, ut ægre a Sectoribus eximantur.

Describitur succenturiatorum substantia. Tunica foris amiciuntur perquam tenui, quæ soboles est peritonæi; quaque intercedente, proximis alligantur partibus. Substantia interior glandosa est, aut saltem videtur. Glandulæ componentæ laxè sibi invicem injunguntur vasculis intermediis, sanguiferis præcipue, quæ a variis

ANIMADVERSIONES
AD SEMIOTICEN
SPECTANTES.

Quid sit
urina,
ejusque
differen-
tiæ.

PLura quamvis ex urina ma-
ture inspecta, ratione aut pro-
speræ, aut afflictæ valetudinis,
haurire, ac dignoscere possimus,
ut vel ipse docuit Hippocrates,
falsum tamen est, solius urinæ
examine, & morborum naturam,
& quid intus aut prospere, aut
improspere patiatur æger, num
mas, num fœmina sit, num ute-
ro gerat, necne, & reliqua ejus-
modi attingi posse, ut & inter
Medicos quispiam olim commen-
tus est. Quinimmo ea, quæ ex
urina tantum desumuntur indicia,
plurimum semper suspecta esse
deberent; quæ & in sanis levi
ex causa immutatur, & in mor-
bis vel maximis neutiquam quan-
doque immutatur. Urina, uti
monuimus, est serum quoddam,
sive recrementum sanguinis aquosum,
tenue, salsum ut plurimum, quod in
renibus secernitur, atque a renibus
per ureteres in vesicam descendens
urinariam, foras tandem per ure-
thram egeritur. Duo præsertim
in urina perpendere consueverunt
Clinici: liquorem nempe, &
quicquid liquori inest. In liquore
perpendunt consistentiam, & colo-
rem. Ratione consistentiæ tenuis
modo dicitur, modo crassa, mo-
do neutra. Ratione coloris modo
clara, & limpida, modo cænosa,
& turbida ob variam corporum
extraneorum immixtionem, quæ
urinam fœdant. Rursus modo di-
citur alba, modo pallescens, modo
fulva, flava, rubicunda, cruenta,
nigra &c. Idque pluribus ex cau-
sis, de quibus infra dicendum.
Adnotandum interim ex obser-

vationibus chymicorum, urinam
turbari salibus saturatam alkali-
cis; claram evadere, eamque
pellucidam, tum quum acidis
immisceatur; rubicundam fieri,
tum quum ratione phlegmatis
plurima sunt, quæ in urina sol-
vuntur, salia; eam defœcari,
limpidumque sibi colorem acqui-
rere, ubi salium quantitas immi-
nuatur, & phlegmatis copia au-
geatur. Urinas præterea excerni-
mus non semel oleosas; quod tum
contingere solet, quum vel adeps
fusus una cum urina in renibus
excernitur, vel quum vesicæ pa-
rietes interiores, ac glandulæ ir-
ritatæ, contractæque uberiores
exprimunt mucorem, quo intus
eadem vesica adversus urinæ acri-
moniam delinitur. Humor enim
præfatus solutus, ac fusus, atque
urinæ ubique immixtus eo in ca-
sû urinam oleosam facit. Hinc
ex prædicta urinarum varietate
aliæ consurgunt penes Clinicos
urinæ differentiæ, quas proinde
complicatas appellant: urinam
videlicet tenuem albam: tenuem
pallidam: tenuem flavam: crassam
albam: crassam rubram: crassam
nigram &c. Ad hæc differunt uri-
næ ratione odoris; aliæ quippe
nihil fere olent, aliæ parum;
odorem aliæ expirant naturalem,
graveolent aliæ, aliæ suaviter
olent &c. Differunt insuper,
quoniam quandoque aut cum fo-
nitu, aut cum sibilo quodam eas
mingendo emittimus, quandoque
sine, modo parce, modo copio-
se, modo cum difficultate, mo-
do libere, modo cum dolore,
modo citra dolorem, modo gut-
tatim, modo compressim &c.

ANIMADVERSIONES
TUM AD PATHOLO-
GIAM, TUM AD PHY-
SIOLOGIAM SPECTAN-
TES.

Quid
sint uri-
næ con-
tenta.

QUICQUID urinæ inest, & cum
urina excernitur, eique
quodammodo commiscetur,
id dicitur *contentum*; quod & per
accidens, ut cum Scholis loquar,
& *per essentiam* contingit. Per ac-
cidens est, quum præter naturam
aliquid extraneum in urina conti-
netur. Per essentiam, quum ali-
quid ab urina diversum aut in om-
nibus, aut in plerisque, tametsi
fani sint, una cum urina egeritur.
Urinæ contenta sive per accidens,
sive per essentiam insint, trifariam
ratione situs differre solent. Alia
quippe sublimia deprehenduntur,
quæ in summum, ut ita dicam,
profecta genus quoddam levis nu-
beculæ compingunt. Alia circum-
feruntur in matula per regionem
urinæ quasi mediam, & quodam-
modo per eam suspensa, *sublima-
mentum*, sive *suspensionem* conflant.
Alia subsidentia urinæ *sedimentum*
faciunt. In quo id maxime adno-
tandum venit, contenta præfata
non æque locum, situmque suum
semper servare; quum sedimentum
ex. gr. altius interdum ascendit ver-
sus sublimamentum, interdum fun-
do penitus insidet &c.; item & su-
blimamentum, modo magis, mo-
do minus a nubecula recedit; &
nubecula urinæ quandoque prope
tangit superficiem, quandoque ab
ea nonnihil distat &c. Hæc ut plu-
rimum per essentiam urinæ insunt.
Per accidens autem deprehendun-
tur sedimentum farinaceum, olea-
ceum, sanguis in grumos concre-
tus, calculi, carunculæ, pus,
vermes &c. Insuper per mediam
quandoque urinam præter naturam

Pascoli Oper. Med.

innatare solent corpuscula quædam
atomis volitantibus quam similia,
staminibus, & pilis. Lateribus
matulæ adhærescunt arenulæ, nec-
non etiam materia quædam tar-
tarea, quæ ab urina secreta, in
crustulas, sive in squamulas con-
crescit. In urina summa, in plano
videlicet superiori, tria per acci-
dens non semel occurrunt: bullæ
nimirum, spuma, adeps fusus.
Ad hæc provehuntur item non
raro ad urinæ superficiem arenulæ
quædam perquam tenues, quæ a
graviori urina undique compres-
sæ, ob levitatem suam necesse
est, ut in sublime attollantur.

ANIMADVERSIONES
AD SEMIOTICEN
SPECTANTES.

DE urinæ contentis id in ge-
nere pro Semiotice adnote-
mus oportet, quo magis, vel in
ægris, contenta in urina sanorum
similia esse, eo plerumque melius,
& contra. Indicant quippe tum
alimentorum, tum humorum fa-
tius coctionem confici. Sedimen-
tum farinaceum ex Galeni sen-
tentia a sanguine confurgit cras-
siori, affato, carnibusque per ejus
calorem inæqualiter consumptis.
Squamosum, & furfuraceum a
carne per ardorem febrilem in-
tensissimum non æque combusta,
atque adeo in squamulas lacera;
id nobis credibile quamvis vix
videatur. Hinc squamulas præfa-
tas proficisci potius a scabie qua-
dam vesicæ interiori autumabi-
mus, ut ex cadaveribus sectis ocu-
lis non semel percepimus. Are-
nulæ, & calculi, terrestribus,
crassis, tartareisque, quæ levi de
causa in lapillos cogi possunt, uri-
nam redundare significant parti-
culis. Grumi sanguinis tubulos
sanguiferos aut dehiscere, aut

Quo pa-
cto con-
gerun-
tur, &
quid in-
dicare so-
lent uri-
næ con-
tenta.

disruptos esse vel in renibus, vel in aliis partibus, qua fluit urina, denotant. Pus, sive sanies, renum, aut vesicæ abscessus, vel ulcus, nisi pus in aliis quandoque partibus collectum sanguini infundatur, ac in renibus separetur, ostendit. Carunculæ nihil aliud sunt, præterquam membranulæ quædam leves in ulceribus exedentibus ab humoribus acris corrasæ, ac per urinam foras egestæ. Quum mucosa, crassaque pituita, veluti narium mucus in sedimento subsidens, & si cum dolore mingatur, indicium esse poterit aut calculi, aut lapidis, organa lædentis. Quæ citra dolorem excernitur, proficisci statuit Fernelius ex crudo renum, proximorumque partium ulcere, vel abscessu. Attamen Sennertus sobolem esse non raro decrevit cacochymia, & cruditatis humorum universalis. Vermes, materiam sordidam, & corruptam, sive in vasis, sive in aliis humani corporis recessibus cumulatam esse penes Priscos ostendunt. Stamina filorum adinstar tenuia, pili, membranulæ, aut squamulæ, araneorum telis non absimiles, quas in urina fluctuare non semel cernimus, nihil aliud sunt fortasse, nisi humor quidam crassus, varie congestus, concretus, extenuatusque, ac per tubulos renum capillares immixtus. Bullæ conflurgunt ob particulas quasdam aereas, leves, & ut ita dicam volatiles, quæ, quum in plano urinæ sublimiori subire, ac vincere nequeant renixum pelliculæ cujusdam perquam tenuis, pellucidæ, quæ in urinæ superficie condensatur, eam hic, atque illic in bullas minimas attollunt.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

ADmodum, & in benevalentibus, variare solet urina ratione temperamentis, ætatis, sexus, anni temporis, somni, vigiliarum, motus, animique perturbationum &c. Qui calido præditi sunt temperamento urinam colore ut plurimum magis saturatam emittunt, tenuiorem quamvis, & sine sedimenti copia. Hæc non semel pro sedimento *aneorema*, sublimamentum videlicet præfert. In frigidis contra clarior apparet, cruda, item & sine sedimento. Urinam excernunt pueri albam, crudam, crassioram, contentis plurimum quandoque saturatam. Juvenes coloratam, tenuiorem, ac defæcatam. Interdum tamen evenit, ut ob recrementorum copiam in juvenibus coinquinetur urina; quo in casu crassior, nec non etiam cænosa egeritur. Qui mediæ sunt ætatis, medias quoque, ut ita dicam, excernunt urinas. In maribus colore magis adhuc saturatur, tenuior est, limpidior, quam in fœminis; quæ urinam plerumque mingunt crudam, crassam, pallentemque, & contentis redundantem. Plurimum in gravidis, mensibus suppressis, quam sæpissime variat. Vere medio, item & medio autumno, quo ab æstate minus recedit annus, magis intenditur urinæ color, crassior evadit, atque imminuitur. Æstate colore intensius adhuc saturatur, adhuc tenuior evadit, & adhuc magis semper imminuitur. Autumno imminuitur color, crassiorque fit urina. Hyeme in omnibus ad statum suum optimum propius accedit. In Regionibus calidis tenuior est, magisque co-

Quomodo, & quare secundum naturam variare possunt urinæ.

lorata cum sedimento mediocri, quinimmo & perpauco. In frigidioribus optima est, atque in debita quantitate, & potius exuberat; quoniam cute stipata, quicquid per cutis spiramenta excerni debet, in urinam transit. Cibum, item & potus prætermo- dum variare solent urinam, & reliqua, de quibus ulteriora recensere haud inclinatur animus, quum de iis universis experientia, & usus plura docebit.

ALIAE ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quicquid **E**X urinis, quæ mox a pastu observandum si- ve prosperam, si- ve afflic- tam sanitatem indicet, tum quum maxime potiones præcesserint largæ. Iccirco satius est, in corporibus sanis urinam inspicere, quæ non procul a tempore matutino, absoluta nempe alimentorum coctione, egeritur. In morbo autem affectis, & potissimum febrientibus eam sub finem accessionis inspicere oportet. Observandum quoque, num quid prius deglutitum sit, quod urinam immutare valuerit. Ad hæc nullum ex urina iudicium ferre debemus, nisi ea subsederit, & locum, situmque suum in matula sibi comparaverint contenta. Neque aeri eam expones frigido, neque calido, subdico præsertim vase adaptato, eoquod levi ex causa variare possit. Hæc sunt, quæ præ cæteris inspicere, ac mature perpendere debemus, ad morborum causas, diagnosin, & prognosin probe elicienda, acriter in urina inquirentes. At nemo sibi suadeat, per urinam tantum inspectam omnia

in affectionibus dignoscere, & prædicere posse; quum plura sint profecto, quæ, vel in sanis, variare præter naturam possint urinas; quæ in morbis, etiam si maximis, nec vel minimum interdum immutantur.

ALIAE ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Eorum non modo, qui morbo laborant, verum etiam qui optime valent, urina, frigidioribus præcipue hyemalibus, nisi aliquo saltem calore jugiter foveatur, brevi turbata, ex limpida, ac defæcata, in opacam, crassiorem, undique cænosam, & quasi purulentam convertitur. Id porro evenire arbitramur, quoniam pars sulphurea, oleosa, si- ve adiposa, quæ, tepente urina, uliginis ad instar glutinosæ fusa, ubique locorum per urinam, æque ac promiscue longe, lateque effundebatur, frigore extrinsecus superveniente, densata concrescit, crassioresque compingit moleculas; quæ eamdem specificam, ratione ejusdem urinæ, levitatem nactæ, undequaque per urinam evagantur, eamque turbant, & quasi corrumpunt. Enim vero urinam, ita, ut ante diximus, frigore immutatam, fædatamque, lento cinerum, si- ve aquæ tepentis calori, aut alio quovis pacto igni apponito, & observabis ilicet, fusa iterum, pinguedine, pristinum in urinam colorem, pristinamque puritatem, ac limpiditatem reverti.

Quare calor extrinsecus, urinam frigore immutatam, ad statum suum naturalem restituat.

CAPUT III.

De Nephritide.

Defini-
tio. **N**ephritis penes Clinicos, vox licet fuerit admodum semper ambigua, crebrius tamen ad denotandos renes inflammatos usurpata videtur; in quo sensu vel ab ipso Galeno acceptam invenimus; qui *renum inflammationem esse protulit cum dolore vehementi &c.* Nos itaque, non aliter, quam ipse fecit, nephritidem describendo, eam dicendum ducimus, *renum inflammationem esse, quæ febrem proinde ardentem excitat, dolores perquam acutos, vomitum non raro, & reliqua incommoda: quæ sive proxime, sive remote ex renibus affectis procedunt.* At enim vero, quoniam nephritis pro quolibet incommodo, quod cum dolore, aut in renibus affectis, aut per renes affectos in aliis partibus suscitetur, licet ab inflammatione prorsus immunes sint renes, passim usurpetur, nos talem nephritidem, quæ vel cum febre non succenditur, vel febris succensa ardens non est, eam aut simplicem nephritidem, aut nephritidem citra inflammationem appellabimus.

Diagno-
sis. Indicia renis itaque inflammati sunt: febris ardens, dolor acutus, qui a renibus quandoque per ureteres ad vesicam descendens, a partibus supernis ad infernas quasi deferri videtur: decubitus in dorsum difficilis, mictio adurens, interdum frequens, ac vehementer excrucians, cruris stupor, vomitus, & reliqua. Quinimmo urina quandoque supprimitur, ut vel idem notavit Hippocrates: ideoque ex Etmulleri sententia, sanguis, qui renem affectum permeare libere nequit, ad renem

non infectum uberius confluit, ibique ob ingentem redundans copiam, viam quodammodo sibi præcludit, efficitque, ne lotium mature secernatur.

Causa. Renum inflammatio, modo ab iisdem provenit humoribus, qui renum substantiam irrigant, ac in tubulis consistunt, effervescent, atque incenduntur; modo ab eadem urina, quæ, utpote acris, renum membranas mordicat, easque inflamat; modo a calculis, qui aut pelvim lædunt, aut renum substantiam ab interioribus ad exteriora impellendo, eam comprimunt, atque adeo præstant, ut humores in vasis stagnent, atque inflammationem foveant.

Prognosis. Nephritis ex inflammatione peracuta affectio est, atque adeo periculi plena. In macilentis, & præcipue cum delirio pene semper lethalis. Lethalis item si femora, & crura plurimum extenuata contabuerint; ac si urina, quæ excernitur, tenuis sit, & perexigua. Solvitur quandoque fluxu superveniente, in maribus ex hæmorrhoidibus, ex pudendis in sæminis. Non semel in abscessum conversa ulcus progenuit, quod hecticam fecit.

Curatio. Renum inflammatio non secus, ac reliquæ viscerum inflammationes, tractanda erit. Iccirco ea omnia, quæ ad pleuritidem discutendam in præcedentibus proposuimus, & hic ratione tum diætæ, tum pharmacæ, tum chirurgiæ proponenda existimavimus. Sanguis ex partibus infernis bis, ter, & quater eductus, præsentis, aureoque nephritidi evincendæ fuisse præsidio non semel vidimus.

Historia I.

Quic-
quid ,
nephr-
itidi me-
dendo ,
præstare
confue-
vimus ,
historia
declara-
mus .

MArcus quidam Cato , sex-
nax annorum sexaginta
circiter , temperamenti calidi , &
humidi , habitusque plethorici ,
qui bonis artibus , honestisque
rationibus opes plurimas sibi com-
paravit , ac proinde multis ab
illinc annis laute vesci solitus .
Mense Augusto podagra prius ,
ac lithiasi postmodum tentatur .
Quamobrem tum quum pedes non
procul a malleolo dolore acerrimo
utrinque torquentur , dolor
circa lumbos , & præsertim e la-
tere dextero , perquam acutus
excitatur ; qui tametsi plane infi-
xus videatur , deorsum identidem
ad crura extenditur . Vomitum
concitatur , & testes quandoque ita
convellit , ut quasi attracti ad
penis radicem inhærescant . Uri-
nas , quas egerit Cato , sunt per-
exiguæ , incoctæ , pertenuës , ac
pene lymphaticæ . Pulsus durus
est , contractus , & propemodum
febriens . Impense sitit . Irrequie-
tus hinc , atque illinc exagita-
tur , conqueritur , intorquetur , an-
gitur . Et quoniam quicquid ei pro-
pinatur evomendo rejicit , nihil
aliud , præterquam fofus emol-
lientes , inunctiones , & clysteres
eatenus adhibere potuimus . At-
tamen , alvo tandem soluta , ac
quiescente vomitu , jusculum e-
molliens cum oleo amygd. dulc.
recenti , ita , ut legitur in A , sta-
tim sumendum præscripsimus .
Oleum vix deglutivit , quum sta-
tim rejecerit . Quia autem ma-
gis adhuc symptomata ingrave-
fcebant , & præsertim febris au-
gebatur , ne pars inflammatione
incenderetur , saphena soluta , li-
bram circiter sanguinis eduximus .
Sanguine imminuto , nonnihil
obdormivit . Expergefactus multo

se melius habere sensit ; ac oleo,
ut antea iterum ingesto , blando
captus sopore ad horam , & ul-
tra redormivit . At doloribus ex-
perrectus vehementius torquetur ;
& nihilominus , vomendi nisu se-
dato , laxatur alvus , ac una cum
fæcibus maxima urinæ copia ege-
sta , dolor lateris omnino evanuit .
Urina erat cænosa , & glans pe-
nis , quoties urinam excernebat ,
toties acriter subinde pruriens cal-
culum ex rene in vesicam dela-
psum indicabat . Enim vero non
multum post una cum plurima
urina mingendo , & calculum
magnæ molis , asperum , inæqua-
lem , ac subrubrum exclusit .

A ℞. Ol. amygd. dulc. rec. , ℞
s. ign. extract. unc. iv. , syr. de alth.
Fernel. unc. ij. , aq. cinnam. , ℞
flor. auranc. ana unc. j. M. , ℞ cap.
in jure ut m.

ANIMADVERSIONES
AD SEMIOTICEN
SPECTANTES.

NEphritis , præsertim ex cal-
culo , colicam facile men-
ditur , a qua tamen ut plurimum
distat , eo quod in calculis , uti
monuimus , eidem pene semper
regioni dolor infedat . In colica
vagatur . Ulterius vel ab initio
in vera colica turbatur urina .
In calculis clara esse solet . In
colica præterea , aut numquam ,
aut raro admodum stupefiunt cru-
ra &c. quæ quidem omnia , ne
decipiamur , diagnosi mature per-
quirenda veniunt . *Diagnosi* dixi-
mus ; cæterum eadem medica
præsidia , quæ ad nephritidem
evincendam conveniunt , æque ad
colicam coercendam apprime con-
ducunt . At si calculus ex reni-
bus ad vesicam delapsus in cavo
vesicæ commoretur , tum urethra
plerumque prurit , & glans acriter
præ-

Quomo-
do di-
stingui-
tur ne-
phritis a
cholera .

præcipue, postquam urinam egerit, quum calculus imprimis magnæ sit molis, atque asperam habeat superficiem. Idque, uti ante jam innuimus, ob tunicam vesicæ nervosam interiorem, quæ sensum habet acerrimum; quæque per glandis foramen oblongum in maribus producta reflectitur, ac per ambitum glandis exteriorem universum explicatur. Lapis insuper ab uno quandoque in alterum manifesto irruens latus, & ingentem renovat molestiam, atque urinæ defluxum inter mingendum quandoque intercipit; quinimmo, & tubulis sanguiferis interdum disruptis, miæctum provocat cruentum, necnon, & ulcere inducto, purulentum.

ANIMADVERSIONES
AD PATHOLOGIAM,
ET THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Quid sit
lithiasis,
& quid
in ea cur-
randa
præstare
conve-
niat.

NUllus neque meatus, nulla neque capacitas, experientia, usuque docentibus, adest in corpore humano vitam habente, in qua ex humoribus aut stagnantibus, aut præterlabentibus subsidere nequeant particulae quaedam terrestres, sive tartareæ, quæ in massam concretæ moles majores compingant, ac in calculos, sive lapillos consistant. Id in renibus potissimum, & crebrius observamus; eoquod lotium, quod per renes a sanguine secedit, in pelvi aliquantulum commoretur, ibique moleculas majores, gravioresque, atque asperas submittat; quæ congestæ calculos procreant. Calculi vel ex pelvi per ureteres in vesicæ capacitatem immittuntur; vel in eadem pelvi majorem subinde molem nacti, ad tantam demum magnitudinem non raro pervenerunt, ut renes

non modo ultra mensuram distraxerint, verum etiam & eorum substantiam plane consumpserint. Tum quum in vesicam delapsi mature non egerantur, ibi quoque tantum in dies sibi comparant incrementum, ut ex calculis lapides facti vesicam misere torqueant. Ex incommodis, quæ corpori humano viventi inferre solent calculi, ea consurrexit ægritudo, quæ græce *Lithiasis* nuncupatur, idest *calculi morbus*. Unde calculi per vulnus inflictum extractio, *Lithotomia* dicitur, ut & Professor, qui perinæo, ac collo vesicæ sectis, aut alio quovis pacto calculum eximit, *Lithotomus* appellatur; non secus ac res ingestæ, quibus calculos infringendi facultatem imperitorum vulgus adscribere consuevit, præsidia *lithonriptica* nuncupantur. Calculum renibus inesse indicant: dolor, qui lumbis infixus eam regionem afficit, acutus autem per ductum ureteris ad regionem pubis quasi productus: urina tenuis, limpida, ac perexigua, quæ non semel cruenta evadit, quod tum contingit, quum calculus tubulos laceraverit sanguiferos: nausea, & vomitus, qui modo bilem, modo pituitam, modo urinam sapit. Ad hæc ejusdem lateris, in quo renum versatur dolor, tum quum maxime subire ureterem calculus enititur, stupefieri solet crus, ob affinitatem, quam, nervis intercedentibus, habent cum renibus, partibusque proximis musculi crurum motibus inservientes. Materia, quæ calculos compingit, nihil aliud esse, ut ante jam innuimus, videtur, quam congeries minimarum arenularum, quæ a sero sanguinis in renibus secedunt, ac in substantiam prope lapideam cohærent. *Lithiasis*, ratione sympto-

ptomatum , quæ inferre solet , neutiquam citra periculum haberi debet ; tum potissimum , quum aut inflammationem , aut ulcus fecerit ; in senibus maxime , in quibus curationem vix ullam admittit. *Renum , & vesicæ vitia in senioribus difficile sanantur* : ex Hippocrate . (a) . Quo friabilior est materia , quæ calculum compingit , eo melior ; facilius quippe conteri valet . Si , febre succensa , frigeant extrema , facies pallescat , sudor fundatur gelidus , cum extremo virium lapsu , ac pulsu , ut inquiunt , *formicante* , id mortem proximam denotare semper consuevit . Morbum contra solutum iri præcinunt urinæ cænosæ , crassæ , ac oleosæ , quæ calculi egestionem anteire plerumque solent ; quæque iccirco calculum e loco moveri significant . Lithiasi obnoxii pingues magis , quam macilentisunt ; mares , quam fœminæ ; quæ propter ampliores , brevioresque meatus sabulum calculosum facilius egerunt . Ut optime curetur lithiasis respiciendus est æger in paroxysmo , ut morbus præsens solvatur ; & extra , ut ab imminente arceatur . In paroxysmo lubrica , quinimmo & laxa sit alvus oportet . Clysteres itaque crebro submittantur emollientes , eluentesque . Propinetur oleum recens . Optimum est quoque electuarium lenitivum , mel violatum solvens , cassia recens &c . Potiones tepentes conveniunt , item & copiosæ ; quibus , ut in urinam facilius transeant , syrupos idoneos , violatum nimirum violaceum , de althea Fernelii , de terebinthina , iisque similia addere quoque poteris . A fortioribus caveto , uti sunt spiritus vitrioli , salis , succus cæparum ,

raphanorum , pulveres diuretici millepedum , lumbricorum &c . cinis fabarum , genistæ , & reliqua ejusmodi , quæ pro eo quod semel juverint , centies noxam adhuc majorem intulerunt . Inter exteriora conveniunt fots emollientes , cataplasmata , semicupia , item & balinea , quæ & dolorem leniunt , & quoniam urinam blande provocant , calculos quoque leniter pellunt . At ubi calculus ex renibus in vesicam delapsus tantam sibi molem acquisiverit , ut urethram ingredi nequeant , tum melius est nihil interioribus movere ; & quum res eo devenerit , ut semel mori , quam quotidie moriens dies miserimos protrahere , expediat , tum peritissimo lithotomo se tradat æger , ut calculo sectione extracto , quicquid hisce in casibus deploratis extrema valeant remedia , experiatur . Extra paroxysmum in victu præsertim operanda est , ne iis vescatur æger , quæ tartaro scatent . Vini usus omnino interdicitur ; abstemii quippe longe minus , quam œnopotæ lithiasi laborare consueverunt . Dapes crassæ , glutinosæ , plurimum salitæ maxime nocent . Potiones profunt tepentes identidem haustæ . Ut alvus rite respondeat curetur . Motus convenit . Cæterum ea , quæ urinam ciunt , quæque proinde *diuretica* nuncupantur , leniora quantumvis sint , iis , qui calculis laborant , plurimum semper officisse observavimus .

ALIÆ

(a) *Sec. 6. Aph. 6.*

ALIAE ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid præstandum erit, quum calculus renes affligit.

QUum calculus renem affligit, nihil aliud præstare debetis, nisi ut quamprimum a renibus excludatur. In quo tamen ægrotanti perperam consulentes ea medendi methodo, qua, ut quamocissime calculum eximas, ad fortiora præsidia confugies. Ea quippe tum irritando, tum valide impellendo, tum majorem ad renes colluviem derivando morbum ut plurimum exasperant. Quinimmo & urinæ defluxum omnino quandoque comprimunt, renes acrius torquent, viscera vehementius convellunt, & mortem non raro præmaturam accersunt. Tutius igitur visum nobis semper fuit, quæ diluunt, emolliunt, ac blande impellunt hisce in casibus dumtaxat præscribere: aquam nimirum tepentem, juscula aut insulsa, aut vix salita, decoctiones malvarum, violarum, oleum recens, hisque similia; quæ alvum leniter laxant, urinas blande movent, & meatus lubricos faciunt, & nihilominus, si morbus adhuc pervicax restiterit, non modo fots, atque ejusdem generis enemata; verum etiam semicupia, & balinea, aut ex oleo, aut ex dydrelæo, optimo cum successu non semel proposuimus.

(a) Sect. 4. apb. 75.

ALIAE ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

MICTUS cruentus a calculo aut vesicam, aut renem lædente non modo originem ducit, verum etiam ab humoribus pravis, qui vel cum sanguine aut renum, aut vesicæ substantiam præterfluentes, vel cum urina secreti vasa erodunt sanguifera; quæ ita exesa, si aut ulcus fordidum, aut abscessum fecerint, tum efficiunt, ut sanies mingatur. Hinc mictus, qui sive cum sanie, sive purulentus dicitur. Cruentus autem, in plethoricis maxime, ex redundante sanguine, qui tubulos laxat sanguiferos, quandoque movetur. Tum fieri dicitur ex plenitudine, neque tantum habet periculi. Cæterum cruentus ex qualibet causa, modo simpliciter cruentus sit, melior est, quam purulentus, mitior, & facilius sistitur. Non est tamen, quod tum, quum exuberet sanguinis effluxus, & hydropem, & tabem, & necem numquam non accerseret. Purulentus ea, quæ ex ulcere humores inficit, sanie, hæcticam ut plurimum fovet, & atrophiam inducit. In quo tamen quicquid tradidit Hippocrates sedulo adnotare oportet. Si quis, inquit Senex, (a) sanguinem, & pus mingat, id vel vesicam, vel renes denotat exulceratos. Quibus cum urina crassa caruncule parvæ, aut veluti capilli una exeunt, iis a renibus excernitur (b). Quibus cum urina crassa, fursuracea quedam simul exeunt, iis vesica scabie laborat

(b) Sect. 4. apb. 76.

borat (a). Quicumque sponte sanguinem mingunt, iis a renibus vesicula rupta significatur (b). Si quis sanguinem in grumos mingat, aut urinam guttatim emittat, & dolorem sentiat ad ventrem imum, ad vesicam labor est (c). Si quis sanguinem, aut pus, aut squamulas per urinam ejiciat, & gravis adsit odor, vesicæ indicant lacerationes, & ulcus (d). Ut miætus cruentus sistatur, quum ex redundante sanguine provenit, & tenui viætu, & venam solvendo sanguinem redundantem opportune minuito. Quum ab humoribus acerbis, atque erodentibus, eos diluito; quo in casu aquas præcipue bolofas tum intus, tum foris, & reliqua omnia tum emollientia, tum aliquantulum adstringentia, quæ ad hæmoptysin comprimendam proposuimus, & hic quoque commendamus. Ut purulentus curetur, ea adhibeto, quæ ad phthisin extenuandam jam ante recensuimus. Conveniunt proinde, nisi tamen adsit febris, balsamina imprimis, terebinthinata, decoctiones, atque infusiones resinosa, de quibus in superioribus verba fecimus.

ANIMADVERSIONES AD
THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Quid sit Terebinthina, quæ, aut veneta, aut cypria vocitatur, quæque renum, aut vesicæ ulceribus extergendis plurimum sane confert, nihil aliud est, quam resina, sive humor resinofus, qui ex arbore quadam, quæ terebinthus dicitur, extillat, vel ejus cortici concretus inhærens, vel extrinsecus colligitur defluens, atque inspissatus. Veneta vocatur, aut cypria, quia melior ex

Cypro Insula per Venetias ad nos transvecta in usu medico præscribitur. Hæc pluries lota, vel in pillulas, digesta, vel in syrupos extenuata propinari solet. In syrupos extenuata, & elegantior est, & multo minus eam fastidimus, & blandius agit. Cum melle hispano ingesta, ut non semel & ipsi experti sumus, non tantum in prædictis affectionibus, verum etiam in phthisi ex ulcere, in gonorrhœa inveterata, & in abscessibus mesenterii mirifice profuit. Præterea ea lege parata, obstructions referat, urinas, & calculos egerit, atque mulieribus menses aut compressos, aut præclusos, aut interceptos, aut qualibet alia ex causa deficientes provocat, tum maxime, quum rhabarbarum hisce in casibus ei adjeceris. Dosis ejus absoluta est a drachma, ad duas. Syrupus de terebinthina ab uncia, ad duas circiter, & ultra, si id exigat circumstantiarum ratio, præbere poteris. De terebinthinæ usu id in genere adnotabis, eam primo cum ovi recentis vitello intime solvi, atque immisceri; ideoque cum vitello prædicto deglutita facilius digeri, & ulterius per vasa provehi; secundo, eo, quo pollet, balsamo, calefacere, sanguinis æstus augere, & spiritus concitare. Hinc quandoque inebriat, cerebrum turbat, nervos afficit, vertigines provocat, capitis molestias suscitatur, & hæmorrhagias movet. Quapropter in febribus, in hæmophthysi, in affectionibus capitis eam pene semper nocuisse observavimus. Quinimmo ejus abusus & in ipsa gonorrhœa, ut deinceps fuse dicendum, miætum cruentum interdum lethalem fecit. Formulæ, quibus id

(a) Sect. 4. apb. 77.
(b) Sect. 4. apb. 78.

(c) Sect. 4. apb. 80.
(d) Sect. 4. apb. 81.

id præsidii genus nobis hæctenus præscribere placuit, sunt quæ insequuntur.

℞. Terebinth. Cypr. pluries lotæ aqua violar. drach. ij. , pulver glycirrhysz. q. s. , M. ref. pill. S. A. ℞ cap.

℞. Terebinth. Cypr. plur. lotæ drach. j. , succin. præp. drach. ss. , rhabarb. elect. in pulv. redact. scrup. j. , cinnam. opt. scrup. ss. , M. f. pill. S. A. , cap. ut m.

℞. Terebinth. Cypr. plur. lotæ drach. ij. solv. sufficienti quantitate ovi recentis vitelli , ℞ adde mell. hispan. unc. j. cap. ut m.

℞. Syrup. de Therebinth. S. A. parat. unc. j. cap. ut m.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECIANTES.

Quid sit
aqua
Villensis,
& aqua
calcis vi-
væ.

Ulceribus tum renum , tum vesicæ detergendis tria potissimum in Praxi medica admodum idonea censentur : aqua tetutiana , villensis , & calcis . De tetutiana jam ante verba fecimus . De villensi , & de aqua calcis paucis hic tantum dicendum . Aqua villensis est aqua quædam fossilis , barbæ mineralis , quæ ferrum , alumen , & sal paullulum redolet , ac sapit . Hæc natura ex fodinis suis in amœnissima quadam Hetruriæ Villa non procul a Luca confurgit nonnihil tepens , cui non injuria extergendi virtus adscribitur . De ea marmoreus lapis hæc prope fontem insculpta intuentibus objicit , quæque inter cæteros Andreas Bacci de Thermis (a) retulit , *Confert cunctis capitis membris , curat omnes stomachi morbos , appetitum excitat , digestionem conciliat , vomitum restringit . Sanat cuncta hepatis*

vitia ; hepatis , ac venarum oppilationes aperit , colorem optimum facit . Confert passionibus splenis , sanat ulcera pulmonis , mundat venas , lapidem comminuit , arenulas prohibet . Macros impinguat , lepram curat non confirmatam . Bibita antiquas febres expellit , matricis vitia clysterizata juvat , toto corpore ulcera sanat . Triginta lavantur diebus qui ea utuntur , octo vel decem bibitur , purgatione præmissa . Num ea tamen omnia credere fas sit necne , id sapienti , nec facile credulo Lectori judicandum relinquimus . Certum est , renibus extergendis , ulceribus interioribus mundificandis , obstructionibus universis referendis , fordibus tam ventriculi , quam intestinorum discutiendis aquam villensem oportune haustam plurimum sane semper contulisse . Propinanda est tepens , alvo prius extersa . Propinatur ut plurimum una cum blandiori vehiculo , sive ex melle præparato , sive ex cassia , sive ex tartaro , hisque similibus . Ad libras duas , tres , aut quatuor adultis præbetur . Alvum , & urinam placide cit . In lecto recumbat , qui aquam villensem , non secus ac reliquas aquas abunde epotas , tutius excernere velit . Lenius , ac tutius , quam aqua tetutiana , villensis agit ; & quum eam per renes potius , quam per alvum derivare quis cupiat , pro vehiculo aut syrupum violatum violaceum , aut de althea Fernelii , aut mel terebinthinatum ad uncias aliquot adjiciat . Aqua calcis est aqua communis per extinctionem vivæ calcis parata . Calx viva non modo ex silicibus , verum etiam ex uestis testaceorum conchis in usum medicum conflatur . Talis aqua , ratione quantitatis calcis extin-

ctæ ,

(a) Lib. 6.

Atæ, & fortior, & mitior evadit. Eam ita, uti legitur in A, parare consuevimus; quam tuto, optimoque cum successu ulcere interiori tum renum, tum vesicæ, tum intestinorum, tum pulmonis contabescentibus non semel propinavimus. Placidissime, quin vel minimum intus conturbet, labem contractam discutit, ulcera detergit, humores pravos corrigit, urinam, & sudorem non semper, sed raro, eaque perquam blande movet. Cum melle hispano, ut legitur in B, frequens hausta obstructions pervicacissimas, fluores mulierum albos, chloroses, & gonorrhœas virulentas quam sæpissime penitus evicit. Deleboe Sylvius (a) *Calx viva ex ustis silicibus, vel conchis parata, nulli prudenti Medico amplius metuenda, sed lixivii forma in pluribus affectionibus, felicissime usurpanda.* Willisius (b) *Aquam calcis vivæ ter in die ad uncias quinque, vel sex sumendam præscribere visum erat; quo remedio per quadriduum usus, urinam in quantitate modica bene tinctam, & non nihil salsam reddebat, & quo ad reliqua fere sanus, uti olim fuerat, videbatur.*

A ℞. Calc. vivæ unc. ss., aqu. comm. libr. j. M., æstuet de more, colet. pro usu ut m.

B ℞. Calc. vivæ ex ustis testaceor. conchis unc. ss., aq. com. unc. viii. M., æstuet de more, & adde mell. hispan. unc. ij. Colet., & cap. quot. in Aur., ut m. Loco mellis optimo cum successu additur quoque aut syr. de terebinth., aut mel terebinthinatum.

(a) *Prax. Med. lib. 1. cap. 6. §. 14.*

ANIMADVERSIONES
AD PATHOLOGIAM,
ET SEMIOTICEN
SPECTANTES.

Inter cætera, quæ humano corpori vitam habente moliri solent non minima incommoda, renum, ac vesicæ, aliarumque partium ulcus, & inflammatio, nec non etiam calculi, occurrunt *Ischuria, Dysuria, Stranguria.* Ischuria penes Clinicos est, quum *urina supprimitur, sive diu, antequam egeratur; continetur.* Dysuria, quum *urina cum labore, aut difficultate egeritur.* Stranguria, quum *guttatim excernitur;* qua de re stranguria & *urinæ stillicidium* passim appellatur. Affectiones præfatæ a calculis modo fiunt, qui tum in renibus, tum in vesica urinaria præcludunt urinariæ defluxum, ac organa lædunt; modo aut a sanie, aut a sanguine in grumos concretis; modo ab ipsa urina, quæ, utpote acris, membranas, & musculos mordicando, meatus convellit, eosque contrahit; modo a paralyfi quadam, qua aut vesica, aut renes, aut muscoli adjacentes resoluti, libere contrahi nequeunt, ut lotium a sanguine exceptum urgeant, & exprimant. Triplex ejusmodi affectio in Senibus, eoque plerumque vel a læsione organica, vel a paralyfi procedat, ut plurimum insanabilis est; tum maxime, quum vel supervenerit tenesmus, vel odorem urinæ, veluti ex naribus confurgentem, ægroti fastidiverint. Stranguriam, quæ renibus fit exulceratis, deploratam censemus; non adeo neque contumax, neque periculi plena, quæ ab ulcere urethram

Quid sit
ischuria,
dysuria,
& stranguria.

(b) *Pharm. rat. par. 1. Sect. 4. ubi de diabete in histor.*

thram exedente in gonorrhœa præsertim provenerit, esse solet. De hac Hippocrates (a) *Urinæ stillicidium, & mingendi difficultatem solvit vini potio, & venæ sectio; incidere autem oportet interiores.* De auxiliis, quæ hisce affectionibus clinice præstanda sunt, ea, quæ superius innuimus, dixisse abunde sit.

CAPUT IV.

De Diabete.

Definitio, & Diagnostis.

Diabetes, quæ vulgo & *hydrops ad matulam* nuncupatur, *matellæ dydrops, & dipsacosis*, idem pene sonat, ac si urinæ profluvium dixisses. Nihil aliud est sane, quam *ex frequenti, copiosoque mictu corporis universi macies, sive tabes*. Quoniam autem in diabete mingendo potulenta paulo prius ingesta, nec prorsus immutata, quandoque egeruntur, quandoque in urinam conversa, hinc fit, ut duplex habeamus diabetis genus, *veræ, & nothæ*. Vera prior, altera dicitur notha.

Causa. Ex quibus diabetis extant indicia, æque ac diversitas. Causas, quæ diabete faciunt, quamplurimas afferre possumus. Omnes tamen aut in organis læsis, aut in humoribus pravis extare videntur. Diabetes fit organorum vitio, tum quum aut renum laxata structura, serum facile a sanguine secedit, & loco feri potiones quandoque paulo pridem ingestæ nihil prorsus immutatæ; aut, sphincteribus resolutis, libere profluunt. Fit humorum labe contracta, tum quum potulenta vel indigesta serum nimium procreant, vel cito nimis, & antequam in serum adhuc convertantur, excernuntur.

(a) Sect. 7. aph. 48.

Diabetes, cujuslibet sit generis, curatu semper difficilis erit. Notha minus, quam legitima. Senibus pene semper lethalis. Pueris temporis processu plerumque fistitur.

Prognosis.

Ad diabete organicam eximendam, si a nimia organorum laxitate provenerint, ea conducunt, quæ blande adstringunt. Hujusmodi sunt aquæ omnes, quæ bolo scatent, decoctiones, quæ vulnerariæ dicuntur, hederæ videlicet terrestris, pimpinellæ, florum hyperici &c. Conveniunt item & chalybeata, rhabarbarum torrefactum, corallia præparata, hisque similia. Si a sphincteribus originem duxerit paralyti resolutis, ea adhibenda sunt, quæ paralyti evincendæ inserviunt, de quibus sermonem pridem habuimus. Si ab humoribus pravis, vitio potissimum digestionis intus cumulatis, ea propinare juvat, quæ ad extenuandas ventriculi, intestinorumque ægritudines in præcedentibus proposuimus.

Curatio.

Historia I I.

Herophilus vir quidam non ignobilis, annorum triginta circiter, habitus plethorici, viribus constans, ad eximendam, quam ex impuro concubitu olim Romæ contraxerat, labem, mercuriales inunctiones in Montem Pessulanum, vulgo *Mompellier di Francia*, profectus sibi adhibuit. Luem celticam, quantum potuit extenuavit mercurius, ptyalissimum autem, qui ad menses plures conflavit, inducens. Ptyalissimo adstringentibus quibusdam compresso, diabete Herophilus tandem noster prope contabuit; ma-

Quicquid, diabete medendo præstare consuevimus, historia declaramus.

maximam quippe non coctæ urinæ copiam, dies, noctesque sitiens, languens, cibosque fastidians, egerebat. Et, a febre tamen prorsus adhuc esset immunis, squalens tamen, exsuccus, atque excarnis adeo in dies consumebatur, ut ad maciem jam extremam devenisset, nisi ex Gallia in Urbem reversus nobis se statim tractandum commississet; qui talem diabete[m] ex ea, quam in humoribus mercurialia induxerant fusionem, abunde conjicientes, nihil aliud præstitimus, quam optima vivendi constituta ratione, auro in folia extenuato, ac bis in die cum lacte, ut legitur in A, ingesto, tam diræ diabetis causas subducere; quas profecto, dierum quindecim tantum intercapedine, ea, quæ insequitur methodo, plane sustulimus. Mensis erat Septembris, quum Herophilo mederi suscepimus. Et is, uti ante jam diximus, inter cætera incommoda, & nausea laborabat. Ad vires iccirco pene contractas quodammodo sustinendas, ut una cum lacte & optimam chocolatam forberet, effecimus; quemlibet interim alium victum, præter forbitiones infusionis radicis chinæ per extinctionem auri candentis, ita ut est in B, paratæ, creberimas, prioribus tribus diebus interdicens. Mox & jusculum, ita ut legitur in C, medicatum horis congruis quotidie præbuimus. Postremo præter jusculum, quoniam & cibos avidè appetere cæperat, etiam fercula ex herbis antiscorbuticis in jure vitulino cum ovorum recenti vitello propinavimus; quibus tandem refectus, non modo diabetes cessavit, verum & carnem sibi induit, & optime convaluit.

A ℞. Ocul. cancr. præp., coral. rubr. præp. ana drach. j., lact. Capr. Pascoli Oper. Med.

unc. viii., aurei foliacei folium j. M., & adde optimæ chocolat. unc. j. solv. exag. S. A., & cap. bis in die loco prand. & cœn. ut m.

B ℞. Radic. opt. chin. drach. ij., cinnam. opt. drach. ss., aq. comm. lib. iii. M. f. inf. cin. calid. per hor. xii. circit., in qua postmodum ter, aut quater, aut quinquies optim. aurum candens extingue. Colet., & adde mell. hispan. q. s. ad gr. sap. pro potu quotid. ut m.

C ℞. Folior. coclear. pimpinel., borrag. ana q. s., jusculi gallin. opt. pariter q. s. Decoq. S. A., & adde panis optim. tritic. unc. iij., decoq. pariter, col., f. f. express., in qua solv. ovi vitellum recens, cap. bor. congr. ut m.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

DE auro, inter fossilia metallo sane durissimo, lucidissimoque, quod Sol proinde a chymicis dicitur, ab aliis metallorum Rex, plura, quæ nec rationi, nec usui quidem cohærent, scripta nobis hætenus tradita sunt. Plura dictitant, qui in clinice facienda, circulatoria verbositate, ac subdola usi calliditate, & vulgo imponunt, & facultatem medicam flagitiis, atque ignominia nobilitant. Aurum sive in folia redactum, sive alio quovis pacto solutum sit, ingestum tamen, nequam nec digeri, nec intrinsece immutari in corpore humano vivente adhuc potuerit; & tamen digestum, atque prorsus immutatum nullatenus fortasse aut morbis destruendis, aut œconomix animalis conservandæ conducere; attamen experientix, quam de eo, res medicas professi, diutinam habuimus, aperte reluctamur, plurimum profuisse ne-

De auri
usu in re
medica.

gantes hisce in casibus, in quibus noxam intulerint mercurialia, diu propinatum. Qua ratione id præstare potuerit, nobis adhuc incertum fuit; nihilominus præstitit. Si de auro plura quis præcise cupiat, Ettmullerum adeat, qui de eo multa, nec incongrua, scituque digna in regno minerali compendiose protulit.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Unde
prove-
niat uri-
næ copia
immodi-
ca, quæ
frigori-
bus præ-
cipue

INter ea, quæ ratione urinæ imperitorum vulgus mirari consuevit, ea est urinæ copia, respectu potulentorum, quibus id temporis utimur, immodica, quam frigoribus hyemalibus, citra noxam, & bene valentes egerimus. Scimus quid hic primo aspectu di-

ci deberet: sudoribus nimirum, hyemalibus aliisque, stipata cute, compressis exspirationibus, serum sanguinis augeri, ac in renibus excerni; quod sane rem penitus peruestigantibus haud plane satisfacere unquam potuit; quum contigisse quandoque compertum sit, triplum, quadruplum, quintuplum, & ultra victus tum fluidi, tum etiam solidi, quæ ingessimus, excretæ urinæ quantitatem quotidie ad menses, & annos extitisse. Ex quo inferre minime dubitamus, ex aere sive inspirato, sive circumfuso, aut per pulmones, aut per cutis spiracula meatus humani corporis viventis plurimum indefinenter subire; quod intus concreseat, & cum reliquis immisceatur humoribus, atque in lympham, sive serum postmodum fufum, copiose per urinam emittatur.

FINIS LIBRI SECUNDI.

LIBER TERTIUS

*De iis , quæ tum secundum , tum præter natu-
ram , ratione sensuum , & generationis præser-
tim , in corpore humano vitam habente exoriun-
tur ; necnon etiam de nonnullis aliis affectioni-
bus , quæ humores universos inficere solent .*

SECTIO PRIMA.

*De Sensuum organis , deque iis , quæ , ra-
tione eorum in corpore humano vitam ha-
bente , tum secundum , tum præter natu-
ram contingere solent .*

CAPUT I.

De Oculis .

Enume-
rantur o-
culorum
partes .

VELUTI viscera cor-
poris humani viventis
respicere possumus sen-
suum organa : ea ni-
mirum , quæ ter Opt.

Max. Opifex in ventre Superiori ,
in capite videlicet , graphice com-
pegit ; quippe quæ , vel cranio
maxima ex parte condantur , vel
cranii cavis , sinibusque exteriori-
bus excipiantur . Sunt enim e ter-
ra homines non ut Incolæ , atque ha-
bitatores , sed quasi spectatores supe-
rarum verum , atque cælestium : qua-
rum spectaculum ad nullum aliud ge-
nus animantium pertinet . Sensus au-
tem interpretes , ac nuntii rerum , in
capite tamquam in arce mirifice ad
usus necessarios , & facti , & collo-

cati sunt . Nam oculi tamquam spe-
culatores altissimum locum obtinent ,
ex quo plurima conspicientes fungan-
tur suo munere . Et Aures , qui n
sonum recipere debeant , qui natura
in sublime fertur , recte in altis cor-
porum partibus collocatæ sunt . Item-
que nares , eo quod omnis odor ad su-
periora fertur , recte sursum sunt . Et
quod cibi , & potionis iudicium ma-
gnum earum est , non sine causa vi-
cinitatem oris sequutæ sunt . Tam gu-
status , qui sentire eorum , quibus
vescimur , genera debet , habitat in
ea parte oris , qua esculentis , & po-
culentis iter natura patefecit . Ta-
ctus autem toto corpore æquabiliter fu-
sus est , ut omnes ictus , omnesque ni-
mios , & frigoris , & caloris appul-
sus sentire possimus : Pereleganter
Tullius (a) . Ab oculis exordiri
inclinat animus ; quorum tamen
partes , aliæ exteriores sunt , uti
palpebræ , supercilia ; interiores
X ij aliæ ,

(a) *De Natura Deorum lib. 2.*

aliæ, ut globus, muscoli, ac tunice vestientes.

Superciliorum
structura, &
usus.

Supercilia in arcus pilis ubique refertos, ad frontis confinia, non procul a palpebris superioribus, incurvantur. Extrema ad nasi radicem dicuntur *principium*, five *superciliorum caput*. Ad tempora nuncupantur *finis*, five *cauda*. Præter pilos extrinsecus ubique dispositos, in superciliis occurrunt cuticula, cutis, & plurima pinguedo, qua intercedente, in vultus venustatem non indecore extuberat frons inferior. Occurrit insuper membrana carnea, pluribus contexta fibris, quæ a musculo frontis lato membranaceo superiori explicatur; cujus ope, moveri, & in rugas contrahi queunt supercilia. Superciliorum usus est, ut suis, quas habent prominentias, & pilos, radios nimios obtundant, eosque infringant, ne ictu, ut ita dicam, pleno, oculorum feriant aciem. Hinc in luce nimia deprimere cogimur supercilia, atque ad ea manus admove, quibus radiorum vim quodammodo infirmemus.

Quid
sint palpebræ,
earumque
musculus,
qui dicitur
elevator.

Palpebræ binæ in utroque sunt oculo. Altera superior. Inferior altera. Pertenui utraque compaginatur tunica, membrana carnea, nulla penitus intercedente pinguedine, musculis, ac periosteo, five pericranio, quod a partibus producit proximis. Quamutuo sese contingunt palpebræ, angulos oculorum efficiunt, five *canthos*, exteriorem, atque interiorem. Exteriorem, qui *minor* dicitur, versus tempora. Interiorem, qui *major* vocatur, ad nasi radicem construunt. Palpebra inferior in corpore humano vitam habente vix movetur. Superior contra, eoquod sursum, atque deorsum ascendendo, & descendendo, celerrime moveatur, bi-

nos iccirco musculos habet, qui sub membrana carnea, inter carneam videlicet, atque membranam illam palpebrarum interiorum perquam exilem, quam sobolem esse diximus pericranii, statim obversantur. Alter musculus proprius est. Alter communis vel palpebræ inferiori. Proprius provenit ab ima orbita ad foramen nervi optici. Exoritur tendine perquam exili, eoque oblongo. Recta inde supercilium conscendit, ubi in substantiam membranaceam explicatur. Mox per palpebram superiorem desinit in palpebram extremam, in ejus videlicet circumferentiam inferiorem reclinatus. Musculus præfatus a munere, *elevatoris* nomen sibi vindicavit; palpebram siquidem superiorem attollit. At in eundem quoque finem musculus frontis latus agit, qui a munere, situque suo, musculus item dicitur supercilii. Quapropter cuicumque, qui oculos late prolatet, & frons corrugari debet.

Orbicularis, five palpebrarum clausor, vel communis, fibrarum ductu quodam ovali palpebram utramque undequaque circumdat: atque angulis oculorum firmiter inhærens, palpebram superiorem, fibris contractis, deprimit, æque ac inferiorem nonnihil attollit. Hinc oculos claudit.

Quid sit
musculus
palpebrarum
orbicularis.

Palpebris extremis cartilagine quædam apponuntur molliusculæ, semilunares, palpebris explicandis potissimum inservientes, ut æqualibus ubique factis palpebrarum confiniis, adamussim claudantur. Cartilagine istæ palpebrarum efficiunt *tarsum* penes Græcos, *cilium* penes Latinos. Quamobrem ciliorum dicuntur pili, qui bulbis tarso inferti producuntur ex palpebrarum margine; ubi eundem fere præstant usum, quem in

Quid
sint puncta
oculorum
lacrymalia.

in superciliis. Punctis ubique perviæ obversantur lacrymalibus, quorum plurima osculis propatulis ad narium proficiscuntur recessus. Quocirca tenui lymphâ jugiter irroratur oculus, quæ ex glandulis minimis exudat lacrymalibus, quorum tubuli excretorii in puncta definunt lacrymalia.

Describuntur glandulæ oculorum lacrymales.

Glandulæ lacrymales valde conspicuæ ex angulis oculorum insurgunt. Ea, quæ angulo infidet exteriori, nomine caret. Quæ ab interiori nonnihil extuberat, proprie dicitur *lacrymalis*. Hæc substantia sua foramen operit cranii lacrymale, quod communicat cum osse cribriforme ad nasi radicem. Glandulæ præfatæ per utramque palpebram ad puncta lacrymalia pro lacrymis edendis minima emittunt excretoria.

Palpebrarum vasa.

Arteriolas habent palpebræ a carotidibus exterioribus. Venulas a jugularibus exterioribus. Nervos a pari quinto, ac septimo medullæ oblongatæ intra cranium.

Palpebrarum usus.

Oculorum globos, tamquam velamina, tegunt palpebræ, eosque arcent ab incommodis exterioribus. Eorum ambitum intrinsicus humectant, & detergunt, ut limpidi semper, & clari ferventur; ut videlicet lucis radiis excipiendis, immittendisque, non impares unquam fiant.

Describitur gemma, sive bulbus oculorum, & præsertim cornea.

Oculorum globus, nonnullis gemma, vel bulbus, orbitæ cranii, sive potius calvariæ, statim sub palpebris infunditur. Figuram perhibet globosam, antè tamen nonnihil exprorectam. Tunica vestitur. Humores continet, tum fluidos, tum concretos. Vasis irrigatur. Triplici tunica vestitur globus. Exterior dicitur *cornea*, sive *sclerotes*. Media *uvea*. *Retina* interior. *Cornea* valida est, crassior, pellu-

Pascoli Operæ Med.

cida. Undequaque circumducitur per gemmam exteriorem. Huic extrinsecus alia perquam tenuis adnascitur membrana, opaca, colore albo prædita, quæ provenit a pericranio. Dicitur *albuginea* a colore, necnon etiam *conjunctiva* a munere; quum per hanc, veluti per ligamentum membranaceum, alligetur globus circumferentiæ, ac partibus orbitæ interioribus. *Albuginea* foramen habet rotundum in facie antica, per quod sese profert substantia corneæ pellucida, necnon etiam pupillæ foramen, cujus ambitus versicolor est.

Sub cornea occurrit uvea, cui, in facie præsertim antica, adnectitur per fibrillas. Tenuior est, atque opaca. Ejus namque substantia atra quasi inficitur fuligine. Pervia est antè ob foramen illud rotundum in oculis admodum conspicuum, quod nuncupatur *pupilla*. Pupillæ ambitus versicolor extremus nuncupatur *iris*. Non videtur iris, nisi plexus fibrarum, quæ ab iride, sub retina recta fere producuntur ad nervum usque opticum. In parte bulbi posteriori ligamenta, sive vincula producuntur ciliaria; quæ minimi tamquam muscoli oblongi radiatim in iridem pergunt, quam identidem explicant: pupillam videlicet explicant, quæ propterea in lumine nimio, iridis ope, per minimum tamquam sphincterem peculiarem, contrahitur.

Describuntur uvea, pupilla, iris, & reliqua.

Intra uveam expanditur retina, ad faciem tamen posteriorem. Mollis est retina, perquam tenuis, albicans. Nequaquam ambit bulbi circumferentiam universam interiorem; quinimmo definit undequaque ad confinia humoris crystallini, circumcirca bulbi sectionem anteriorem.

Describitur retina.

Tunicæ præfatæ explicantur omnes

Quo pacto oculorum membranae a nervo optico explicentur.

nes a nervo optico . Atque adeo dici potest , nervo optico intercedente , eas a meningibus , atque a cerebro exortas esse ; siquidem nervi optici , qui crassissimi sunt , aliquibus saltem fibris , a medulla oblongata ad basin cerebri , ex communi fere principio , exoriri videntur . Exinde abinvicem recedunt . Mox rursus coeunt , ac mutuo plerumque sese contingunt . Postmodum iterum divaricati , ad gemmas utrimque tendunt ; quas in facie postica perforamen , quod in orbita media intus occurrit , attingunt . Simul ut in gemmam pervenerint , sese explicantes in membranarum formam , ex utroque latere gemmarum construunt tunicas . Tunica exterior nervi optici , videlicet dura mater , producit corneam . Media , nimirum pia , producit uveam . Substantia demum nervi optici medullaris interior , in retinam extenuatur . Quocirca inferre non injuria debemus , lucis radios , qui retinam afficiunt , ex retina quodammodo , sive per substantiam internam nervi optici , sive per motum repercussum spirituum animalium , & cerebrum afficere , & vibrationes suas in sublime provectas sensorio imperitari ,

Enumerantur oculorum humores , & vitreus describitur .

Tres sunt oculorum humores . *Aqueus . Crystallinus . Vitreus .* Aqueus colligitur in parte globi anteriori , statim post corneam ; quapropter , ea perforata in parte antica , effunditur . Aqueo mox succedit crystallinus , quem subsequitur vitreus . Vitreus humor maximam bulbi occupat partem ; quippe a retina , quam ubique tangit , producit fere ad pupillam usque . Dicitur vitreus , quia substantiam , & consistentiam vitri fusi persimilem habet . Mollis est , & limpidus : ubique nempe pellucidus .

Ejus figura a parte postica , cui adamussum aptatur retina , globosa est . A parte antica , versus pupillam , deprehenditur cava ; suaque capacitate crystallinum excipit . Propria obducitur tunica , tenuissima , pellucida , quae *vitreæ* nominatur .

Crystallinus , vel ipse licet pellucidus , densior tamen est , quam vitreus ; quocirca crystallinus appellatur . Ejus figura lenticularis est , anterieus nonnihil depresso . Crystallinus quoque propria vestitur tunica perquam exili , æque ac pellucida , quae dicitur *crystallina* , sive *arachnoides* . A circumferentia humoris crystallini fibrulae proficiscuntur nonnullae , quae per faciem exteriorem tunicae vitreae , aliis confociatae , ligamenta ciliaria compingunt ; quae extrinsecus in tunica vitrea , veluti radii plures deprehenduntur ; qui a circumferentia humoris crystallini tendunt ad confinia nervi optici , in parte posteriori humoris vitrei , proxime sub retina .

Crystallino anterieus circumfunditur aqueus , qui colligitur , uti monuimus , in sectione bulbi anteriori : in ea videlicet capacitate , quae intercipitur inter corneam , & humorem crystallinum . Exudat fortasse ex glandulis minimis , ubique dispersis per tunicas oculorum interiores ; sive per ductus quosdam aquosos , a clarissimo Nuck non ita pridem detectos , Sectore inclyto Agiensi , teste Blancardo . Egrediuntur ductus praefati ab arteriis carotidibus , calvariae inclusis . Pluribus exinde ramusculis sese effundentes , in bulbos anteriores dehiscunt non procul a pupilla . Enim vero , si per vulnus inflictum blande exudat humor aqueus , brevi reproducitur .

Oculorum globus quadrifariam re-

Describitur crystallinus ; una cum ligamentis ciliaribus .

Quid sit proprie humor aqueus , & unde proveniat .

Descri-
buntur
musculi
oculo-
rum re-
cti.

recta movetur . Bifariam obli-
que . Recta attollitur , deprimi-
tur , adducitur , atque abducitur .
Oblique vergit sursum ad angulum
interiorem ; & declinat ad angu-
lum exteriorem . Hinc musculos
quatuor habet rectos . Binos obli-
quos . Recti , perexiles sunt . E-
grediuntur principio communi ex
orbita interiori ad foramen nervi
optici . Exinde ab invicem rece-
dunt , recta singuli tendentes ad
quatuor veluti cardines oculorum
adversos . Verum in facie bulbi
antica rursus conveniunt , tendi-
nibusque suis decussatim oppositis
sub tunica adnata , in superficie
tunicæ corneæ , membranam ten-
dinofam , satis validam confi-
ciunt . Musculus superior dicitur
elevator a munere , necnon etiam
superbus . Inferior dicitur *depres-*
sor , sive *humilis* . Qui producitur
per angulum oculorum interio-
rem , eoquod oculorum globum
recta adducat versus angulum in-
teriorem , *adductor* , a nonnullis
potator quoque nuncupatur . Alter
contra , qui oculorum globum ad-
ducendo ad angulum oculorum
exteriorem , eum abducit ab an-
gulo interiori , musculus nuncu-
patur *abductor* , sive *indignationis* .
Musculi recti , si uno eodemque
tempore insimul contranitentes æ-
quæ agant , fieri minime potest ,
quominus globum complanent ,
eumque adducant versus orbitam
interiorem .

Descri-
buntur
obliqui .

Ex obliquis alter superior est ,
alter inferior . Superior tenuis ,
oblongus , originem ducit ex eo-
dem orbitæ loco , unde recti pro-
ficiscuntur . Mox oblique ad an-
gulum ascendit oculorum interio-
rem versus radicem nasi . Ad nasi
radicem , cartilaginem quamdam
offendit perviam , quæ dicitur *tro-*
chlea . Hanc subit tendine quo-
dam perquam exili , longissimo-

que ; qui per faciem bulbi anti-
cam sese reflectens , in iridis con-
finiis desinit . Inferior brevis ,
crassior , latus , confurgit ab osse
subjecto , ab angulo oculorum ex-
teriori non procul . Exinde obli-
que producitur per faciem bulbi
anteriori ad finem usque supe-
rioris , ubi vanescens omnino de-
letur .

Inter musculos hosce glandulæ
inferuntur minimæ , quæ uligi-
nem quamdam pinguem , oculis
emolliendis , lubricandisque , in-
sudant .

Musculi , & tunicæ præfatæ ar-
terias habent a carotidibus . Ve-
nas a jugularibus , ac præsertim
interioribus . Nervos , præter op-
ticum , a conjugatione tertia me-
dullæ oblongatæ intra calvariam .

Per oculos visio fit . Quando-
quidem ab objectis conspicuis , lu-
cis radios pupilla excipimus . Ex-
ceptos humoribus infringimus ; qui
in conos propterea extenuati , co-
actique , retinam apicibus attin-
gunt . Objectorum imagines in ea
delineant , sive potius expingunt ,
inversas tamen ; quibus opticorum
concitant substantiam ad sensorium
usque commune ; quod præfatas
excipit imagines , easque menti ,
ea , qua fieri potest lege , post-
modum exhibet .

Unde
prove-
niat o-
culorum
uligo
pinguis .
Vaso-
rum bul-
bi origo .

Oculo-
rum usus .

C A P U T I I .

De Ophthalmia .

Affectiones , quæ oculos in-
vadere solent , utpote quæ
innumeræ prope sint , & ad Chi-
rurgiam proprie spectantes , hic
singillatim recensere haud incli-
nat animus . Nihilofecius , quum
earum nonnullæ , quæ frequentius
occurrunt , quæque interiora non
minus , quam exteriora requirunt

Defini-
tio , &
Diagno-
sis .

auxilia, paucis saltem describere oporteat, eas, ut ordine prosequamur, in suas classes peculiare distribuendas ducimus; aliæ quippe tunicas oculorum lædunt, humores aliæ, aliæ nervos, musculos item & glandulas aliæ. Ex iis, quæ lædunt tunicas, aliæ infident *adnatæ*, aliæ *corneæ*, aliæ *uveæ*. Si adsint quæ retinam afficiunt, opti-
corum vitio eas adscribendas existimamus. Tunicæ adnatæ vitia sunt *ophthalmia*, *pterygium*, *pannus*, & *unguis*, *hyposphagma*, *suggillatio* &c. De ophthalmia in capite præsentis fuisse tantum nobis agere placuit, reliqua perfunctorie animadvertendo brevissime exposituris. Nihil aliud esse videtur ophthalmia, quam *oculorum inflammatio*, quæ tunicam afficit adnatam, quæque propterea dolorem infert, ac ruborem facit partis affectæ, lacrymarum eliciens profuvium, & hemicraniam, item & cephalalgiam ex consortio quam sæpissime inducens; siquidem, uti diximus, ex pericranio adnata produ-
citur. Ex quibus signa diagnostica educes.

Causa. Talis inflammatio, non fecus ac reliquæ, ab humoribus provenit, qui moram aut in tubulis partis affectæ, aut in proximo ne-
ctendo, eos infarciunt, efficiuntque, ut sanguis, motu locali retardato, in minimis sanguiferis, quæ per adnatam dirimuntur, stagnet, æstuet, & concreseat. Hinc arteriolas, & venulas extendens, fibrasque distrahens, eandem adnatam in tumorem attollit, ruborem, dolorem, & permolestum prope combustionis sensum per oculos ubique molitur.

Prognosis. Ophthalmia, nullum quamvis ut plurimum vitæ inferat discrimen, attamen si pervicax fuerit, si sæpe recurrerit, si humor peccans

acerrimus sit, & ut vulgo dicitur, *ferinus*, minime negligenda; eo quippe in casu aut suppurat, aut bulbi tabem, aut suffusionem, aut alias, quæ videndi facultatem plane adimunt, affectiones parit.

Curatio. Oculorum inflammatio in corporibus præcipue sanis, modo lenis sit, leni tantum victu facile discutitur. Quum contumax, & perquam molesta concitet symptomata, tum alvo aut clysteribus, aut purgationibus lenioribus blande prius soluta, sanguis minuendus, iterum, iterumque si adhuc resisterit. Cæterum reliqua omnia, ratione tum diætæ, tum pharmacis, quæ visceribus inflammatis profunt, & ophthalmiæ curandæ apprime conducunt. Ratione localium, ophthalmiæ evincendæ nil magis idoneum unquam adhibuimus, quam aquam tepentem palpebris quam sæpissime immisissam. Si pro aqua communi aquam florum sambuci, rosarum albarum, fœniculi, hisque similia substitueris; & spiritum vini, aut tutiam si addideris, vim in collyriis acies resolvendi. Ad hæc, si nihilominus inflammatio adhuc resisterit, in pejus cessura, tum pediluvia, sinapismata, & vesicantia partibus prius infernis, mox etiam supernis admoveto; quibus humores concretos, nisi profus extenuaveris, aliorum saltem avocabis. Si quis plura desideret, observationes adeat chirurgicas Jo: Muys, qui (a) ophthalmiam, ac ei medendi methodum perelegantè exposuit.

(a) Obs. I. Dec. I. Chir. rar.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN,
ET PRÆSERTIM AD
CHIRURGIAM SPE-
CTANTES.

Com-
probatum
Veterum
deriva-
tionis, &
revulsio-
nis usus.

NIL fatius, quam sanguinis
missio ad ophthalmiam re-
solvendam per vices facta, in ve-
nis secandis, revellendi, deri-
vandique, tamquam optimum,
nobis adhuc probavit Priscorum
usum; evidentissime quippe pene
semper oculorum inflammationem
exasperatam vidimus, sanguine
superne prius, quam inferne edu-
cto. Nos igitur aliorum erroribus
cautiores facti, nec cervici, nec
scapulis cucurbitulas scarificantes
ad ophthalmiam extenuandam ad-
hibuimus unquam, nec venas qui-
dem in brachio secuimus, alvo
nisi extersa prius, & sanguine aut
ex pudendis, aut ex saphena lar-
ge imminuto. Id reperto sangui-
nis motu circulari, quicquid un-
quam in eo protulerit. Inclytus
Bellinus, difficile quamvis ex-
plicare possimus, diutinæ tamen
experientiæ pervicaciter adverfa-
remur, si rem tam certam, tam-
que exploratam cum Praxis me-
dicæ prorsus imperitis, in ophthal-
mia præcipue curanda, negligentes
non fateremur.

ANIMADVERSIONES
AD PATHOLOGIAM, ET
THERAPEUTICEN SPE-
CTANTES.

Quid sit
ptery-
gium, hy-
posphag-
ma, pan-
nus, &
PRæter ophthalmiam, *ptery-
gio, ungue, panno, hyposphag-
mate, vel suggillatione* adnata, uti
diximus, afficitur. Pterygium
affectio quædam est, quæ mem-
branæ adinstar præter naturam ad-

nata extrinsecus accrescens, vi-
dendi facultatem vel prorsus adi-
mit, vel saltem infirmat. Si ta-
lis membrana crassior evadat, in-
æqualis, ac rubore, tametsi le-
viter, tingatur, dicitur *pannus*.
Contra si levis, ubique æqualis,
tamquam in albam superficiem
coextendatur, tum *unguis* proprie
nuncupatur. Ideo concrescit, quia
humores, sive in tubulis ad su-
perficiem adnatæ stagnantes, si-
ve extra insudantes fluorem amit-
tunt, atque in solidiorem, quæ
vel panni, vel unguis speciem re-
ferunt, substantiam congesti si-
stuntur. Extenuatur pannus foti-
bus, suffitibusque solventibus.
Saccharo absumitur, ossibus se-
piæ, oculis cancrorum, crystal-
lo montana, aliisque similibus in
pollinem redactis, ac in palpebras
intus per fistulam, aut alio quo-
vis pacto immixtis. Evenit non
raro, ut in adnatæ substantia,
tubulis sanguiferis interioribus aut
ruptis, aut exesis, sanguis exu-
dans ita congeratur, ut maculam
rubicundam, necnon etiam live-
scentem in oculorum albo com-
pingat. Id vere hyposphagma,
sive suggillatio vocatur; quod
quum recens sit, nisi sponte sua,
aqua tepente pluries admota faci-
le resolvitur. Non ita tamen,
quum diu persistit, & potissi-
mum ubi livescat.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Affectiones præcipuæ, quibus
præter naturam obnoxia vi-
detur Sclerotis, quæ, ut anatome
docuit, duræ meningis sobo-
les est, sunt *crassities, nebula, al-
bugo, pustulæ*, atque *hypopyon*.
Crassities dicitur tum, quum cor-
nea, hoc est anterior sclerotis fa-
cies

quomodo
discu-
tiantur.

Quid
sint cras-
sities, ne-
bula, al-
bugo, pu-
stulæ, at-
que hy-
popyon,
& quo-
modo
curentur.

cies pellucida ad pupillam appositae, perquam tenui veluti caligine inficitur. Ex quo fit, ut qui tali affectione tentantur, objecta tamquam per caliginem intueantur. At si concrefcens adeo inspiffetur caligo, ut facilius extrinfecus deprehendatur, tum *nebulam* compingit. Verum ubi magis adhuc concrefcatur, ut luculentius eam intuentibus apparens in maculam albescentem ante pupillam sese coextendat, tum *albuginem*, aut *leucoma* progenerat. Pusculæ sunt minimi quidam tumores, qui ex cornea insurgunt ob læsionem externam ut plurimum productæ. Hypopyon, quod & *pyosis*, & *lunella* quoque dicitur, nihil aliud est, quam pus quoddam vel sub cornea, vel inter corneam, & uveam collectum, quod ophthalmiam male curatam non raro insequitur. Ut præfatæ affectiones eximantur, eadem propemodum, quæ ad superiores extenuandas proposuimus, exigunt auxilia.

Quid sint pro-
cidentia
pupillæ,
dilatatio,
angustia,
& quo
pacto iis
medea-
tur.

Procidentia, *pupillæ dilatatio*, nec non etiam *angustia*, *suffusio*, sive *cataracta* inter morbos quamvis uveæ vulgo recenseantur, proprie tamen ad iridem, quinimmo & ad humores quandoque potius, quam ad membranas oculorum spectare videntur. Procidentia dicitur tum, quum, corneæ unitate, aut vulnere, aut ulcere, soluta, uveæ substantia procidit, & quodammodo extuberat; quod dignoscitur ex prolapsu uveæ ipsius, quæ prolapsa, aut nigricat, aut cærulea deprehenditur, extra fitum quasi divulsa, excisa, atque extuberans. Hujusmodi affectio curatu perquam difficilis, in senibus in primis, tum præcipue, quum aut vulnus, aut ulcus corneam plurimum læserit. Ut præfatæ affectioni medeamur, ea om-

nia conveniunt, quæ extergunt, blande adstringunt, & roborant. Hujusmodi sunt album ovorum eum aqua rosarum, ac succino præparato solutum, quibus addunt nonnulli modicum aluminis usti, tutiæ præparatæ &c. Alii vino rubro tepenti, alii aqua chalybeata partem affectam sovent. Prolatatur pupilla tum, quum ejus circumferentia versus iridem undequaque explicatur. Contra contrahitur. In utroque casu a convulsione provenit. In primo quippe ligamenta convelluntur ciliaria. In altero convellitur iris: ideoque, quæ convulsionibus discutiendis conducunt, & hic conferre videntur. Suffusio, sive cataracta nihil aliud est, quam visus læsio, ob opacitatem quamdam, quæ oculorum humoribus supervenit, quæque ad pupillam potissimum percipitur. Hæc si tanta fuerit, ut veluti membrana, sive albescens, sive livefcens, sive alterius cujusque evaserit coloris, proprie dicitur cataracta, ex eo quod non aliter, quam cataractæ species quædam pupillæ opponatur, radiorumque luminis ab oculorum interioribus arceat immissionem. Ratione affectionis istius, quod ad partem attinet affectam, plures olim insurrexerunt opiniones. Sunt enim qui aqueum, qui crystallinum, qui vitreum in suffusione culpæ solent humores. Sententiarum varietas orta exinde videtur, quod non æque omnibus eidem loco suffusio infederit. Attamen cum Jacobo Rohaultio in Tractatu physico, aliisque Recentioribus, cataractam crystallino frequentius inhærere, & crystallinum, aut deprimi, aut superficietenus saltem corradî a chirurgo, qui eam acu subducere conetur, autumabimus. At ea de re plura si quis de-

desideret, eruditorum adeat ephemerides, ex quibus tum pro Theoria suffusionis exponenda, tum pro Praxi in curatione exercenda, permulta sane, non penitus spernenda, haurire poterit.

ALIAE ANIMADVERSIONES PATHOLOGICAE.

Quid sit gutta serena.

EX haftenus dictis, quid sit, & unde procedere possit tum caecitas, tum videndi imbecillitas, tum caligo, aliaque oculorum affectiones, quae videndi facultatem aut iadunt, aut adimunt, educes. Inter has tamen solemnis est, & plerumque insolubilis ea, quae gutta passim serena Latinis, amaurosis Graecis nuncupatur, caecitatis species; qua qui laborant, oculis quamvis adaperitis, & nullam licet laesionis extrinsecus praebent indicium, videndi nihilominus facultatem optitorum plane amiserunt vitio; qui aut infarcti, aut compressi objectorum species ex humoribus oculorum, tametsi defaecatissimis, ad sensorium non amplius immittunt. Gutta serena, quae altas egerit radices, quaeque a laesione optitorum provenerit intrinseca, longe pervicacior, & curationem omnem utplurimum respuit. In senibus eam pene semper deplorabis. Caeterum, quicquid ad paralytin subducendam jam ante praescripsimus, & hic praescribendum censemus.

ALIAE ANIMADVERSIONES PATHOLOGICAE.

Nonnullae affe-

Ratione potissimum carunculae lacrymalis angulo o-

culorum exteriori inhaerentis, oculi extrinsecus quodammodo frequenter affici quoque solent. Hinc rhyas, encanthis, aegylops, & fistula, quae dicitur lacrymalis. Rhyas dicitur, & rhaeas, quum caruncula lacrymalis ob exuberantem, atque continuum praeter voluntatem lacrymarum effluxum praeter naturam imminuitur. Lacrymae eo in casu humoribus utplurimum eliciuntur acibus, nervorum stamina, aut in parte affecta, aut in viciniis irritantibus. Encanthis vocatur, quum eadem caruncula plurimum intumescit obstructa; atque ita obstructa, si morbus ulterius procedat, hoc est si inflammetur, suppuretque, aegylopem procreat, sive anchylopem, quae nihil aliud est, quam in ea parte abscessus. Verum pus, quod ibi conficitur, aut foraminis parietes osseos, quibus insedit caruncula, quandoque corrumpit, aut aliorum inter membranas influit, & fistulam lacrymalem inducit: inducit nempe ulcus profundum, inveteratum, callo intus, sive folliculo obdutum. Per pauca haec de aegritudinibus huiusmodi ad Chirurgos proprie licet spectantibus, Tyronum in gratiam, perfunctorie tantum hic innuere placuit.

Affectiones peculiare, quae oculorum angulos afficiunt.

CAPUT III.

De Auribus.

Aures, unum quamvis, & idem sint organum, quod audiendo praesertim inservit, distinguuntur in interiores, atque exteriores. Auris exterior, quae auricula nuncupatur, dividitur in partem supernam, quae dicitur ala, sive pinna; atque infernam, quae dicitur auricula, sive lobus.

Quid sint aures, earumque divisio.

Non

Descri-
buntur
partes in-
teriores
auris ex-
terioris.

Non est auris exterior, nisi cartilago sinuosa, ad tempora utrimque explicata, cuticula obducta, cuti, membrana carnea, item & nervosa, perquam tenui; quæ cartilagini arctissime adhærescit, ac periostei vices ibi gerit. At in lobo plurima intercedit pinguedo, cuius interventu nonnihil extuberat auricula. Duos habet sinus præcipuos auricula; quorum interior, qui in aurem internam statim ducit, nuncupatur *alvearium*. Huic exterior proximus, dicitur *concha*. Auricula processibus quatuor, qui dicuntur *helix*, *antihelix*, *tragus*, *antitragus*, intus extuberat. Auricula in homine plerumque immobilis; quæ proinde, aut musculis plane caret, aut nonnisi musculorum quibusdam lineamentis munitur.

Auris
exterioris
usus.

Auricula voces excipit, exceptas, ne cito nimis præterlabantur, sistit, easque in aures immittit interiores.

Enume-
rantur
partes
auris in-
terioris,
& descri-
bitur
meatus
audito-
rius.

Auris interior, ea auris appellatur pars, quæ ab aure exteriori producitur in calvariae cavum: in os videlicet, quod ad temporum confinia, ob ingentem duritiem, *petrosum* nuncupatur. In aure interiori considerare debemus *meatum auditorium*, *tympanum*, *ossicula quatuor auditus*, *foramina*, sive *fenestras*, *labyrinthum*, *cochleam*, *aquæ ductum Fallopii*, atque *Eustachii tubam*. Meatus auditorius antrum illud appellatur, quod ductu obliquo ab aure exteriori, idest ab alveario tendit sursum per substantiam ossis petrosi ad tempora, desinitque in tympani cavum. Perquam tenui intus obducitur cuticula, periosteo, sive pericranio. In alvearium præcipue infundat recrementum illud glutino-

sum, flavum, amaricans, quod ibi concrefcens, cerumen procreat; quodque fortasse provenit a glandulis quibusdam minimis, quarum excretoria in meatibus inhiant.

Meatus auditorius ad specum statim ducit, in penetralibus ejusdem ossis petrosi excavam; cui, sub finem meatus auditorii, membrana tenuissima, ossiculo orbiculari cavo; anuli adinstar coextensa, statim apponitur. Per membranam hanc nervulus intenditur perexilis, qui chordam æmulari solet tympani militaris. Quocirca specus *tympanum* vocatur.

Sub hac membrana, in eodem tympani recessu, reliqua omnia auditus præcipua includuntur instrumenta; cui tamen proxime adstant ossicula quatuor: *malleolus*, nimirum, *incus*, *stapes*, *os orbiculare*. Malleolus ex capitulo quodam, quo donatur globoso, stylum emittit oblongum in formam caudæ. Stylus in duos dividitur processus. Superior brevis alligatur membranulæ tympani, tendine musculi perquam tenuis exterioris intercedente; qui a parte superna meatus auditorii, per tuberculum osseum, canaliculi adinstar perforatum, producit in cavum tympani, adhærens malleoli processui superiori. Processus inferior longior ossi infigitur subjecto in eodem tympani cavo, ibique firmatur per tendinem perquam exilem alterius musculi interioris, qui emergit ex facie tympani inferna non procul a membrana. Exinde vergit versus processum inferiorem oblongum ejusdem malleoli, cui inseritur. Musculi præfati dicuntur *perigraphias*. Dimovent fortasse, atque exagitant malleolum, ut voces modulentur.

Descri-
bitur
tympanum.

Enume-
rantur
ossicula
quatuor
auditus.
Descibi-
tur mal-
leolus,
ejusque
muscu-
lus.

Sub

Describitur incus.

Sub malleolo inest incus : alterum nempe ossiculum, latiusculum superius, atque nonnihil excavatum ; quocirca sinum efficit, quo malleoli capitulum excipit. Binos inferius emittit processus inæquales, veluti dentis cujusdam molaris duplicem radicem. Longior ossibus infigitur subjectis. Brevior vinculo valde tenui, capitulo stapedis laxè jungitur.

Stapes, & os orbiculare.

Stapes ex lata basi in arcum flectitur. Ex arcu summo capitulum prominet, quo stapedem equestrem æmulari solet. Huic e latere *os orbiculare* adnascitur; ossiculum videlicet, anuli adinstar rotundum.

Describuntur foramen ovale, rotundum, labyrinthus, & cochlea.

* aliud non est, quam via in osse insculpta per quam durior nervi portio e calvaria ad musculos externos maxillarum, & laryngis decurrat. Schelammerus de And. P. 3. cap. 5.

Quid sit Eustachii tuba.

Amota stapedis basi ab ossibus subjectis, detegitur illico foramen ovale, & paulo inferius aliud detegitur foramen rotundum. Foramen ovale ducit in specum, quæ a semicirculis ossibus per idem in circuitus redeuntibus, dicitur *labyrinthus*. Foramen rotundum perhibet introitum in alteram specum, quæ, squamula ossea intercedente, in duplicem sinum finditur. Alter mox tendit in cavum labyrinthi. Alter in cavum cum labyrintho communicans; quod, quia in spiras intorquetur veluti cochlea, *cochlea* nuncupatur. Aquæductus est meatus quidam in osse petroso insculptus, qui inter binos processus, stiloideum, & mammillarem occurrit. Exinde in aurem internam immixtus, nervos excipit, eosque a cerebro oblongato ad internas aurium membranas inducit. De hoc meatu mentionem fecit primum Fallopius; qui proinde Fallopii dicitur. Id nominis autem ei falso imposuit Auctor.*

Eustachii tuba, sive meatus ab auribus in fauces, est ductus partim cartilagineus, partim mem-

branaceus, qui ex cavo tympani ad palatum oblique descendit versus fauces, in quibus aperitur hiatus amplo, prope uvulam, ut aer auris interior cum exteriori fortasse communicet.

Meatus, & sinus aurium præfati tunica obducuntur intus per tenui, sensu acerrimo prædita; per quam dirimuntur minimæ arteriæ a carotidibus exterioribus, quæ in regione temporum utrinque micant; venulæ a jugularibus exterioribus; quamplurima nervorum stamina a conjugatione septima medullæ oblongatæ intra calvariam, quæ dicitur *nervorum auditus*. Aer in cochlea contentus ab Anatomicis *aer insitus*, *aer inclusus*, *aer innatus* vocatur.

Auribus voces excipit corpus humanum vivens, ut cuique notum est, easque in sensorium immittit; aer quippe concitatus, ac fluctuans, sive potius exagitat, atque excussus ob tremores, & vibrationes corporis resonantis, membranam concutit tympani, eamque exagitat; quæ proinde concussa, exagitataque, concutit, atque exagitat in recessibus aurium aerem insitum; qui ob motum, ni fallor, ossiculorum varie commotus, varie nervos stimulat, ac per nervos varie afficit cerebrum; hinc is suscitatur sensus, qui auditus nuncupatur. De auribus si quis plura cupiat, Valsalvam, aliosque adeat Recentiores; qui acriori indagine in partes eas inquirentes, in organis hisce describendis, longe prolixiores, quam nos, qui, & brevitati, & rebus, in Tyronum gratiam, clare exponendis, semper studuimus, fuerunt.

Describuntur vasa auris interioris.

Aurium usus.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

CAPUT IV.

De Naso.

Varia
aurium
enume-
rantur
affectio-
nes.

QUoniam auditus organum, ut ex adhuc enarratis patet, cujuslibet generis vasculis conflatur, membranis pluribus vestitur, ossibus variis, æque ac glandulis instruitur, in capacitates varie aptatur, hinc est, ut modo obstruatur, modo inflammetur, modo suppuret, ulceribus modo exedatur &c. Quin immo & non semel evenisse accepimus, & oculis hisce nostris percepimus, ut ex seminio quodam pravo intus aut immisso, aut ingenito, varii generis insurrexerint vermes, qui membranas interiores mordicando, cruciatus excitaverint acerrimos, aliaque auribus non modo, verum etiam & reliquo capiti, aliisque partibus, quæ nervis intercedentibus arctissimam cum auribus habent affinitatem, pessima intulerint symptomata. Affectiones hujusmodi periculi prorsus expertes minime censerit debent; iisque curandis eadem propemodum, quæ obstructionibus recludendis, inflammationibus resolvendis, ulceribusque interioribus extergendis jam ante proposuimus, apprimè conducunt. Aurium vermes enecant infusiones amaricantes, in aqua graminis, scorzonerae, carduibenedicti &c. cum melle, ac saccharo, nec non etiam cum mercurio paratae, ac in aures interiores blande per syringam inditæ. In quo tamen animadvertant Tyriones, ne res oleosas, pingues, glutinosasque intus in aures unquam immittant, quæ meatus infarciunt, & surditatem quamfæpissime deploratam moliuntur.

NAsus est pars organica non ubique sibi similis, cava, oblonga, ex facie media prominens, olfactus organum. In tegumentis vestitur foris, quibus insunt ossa, & cartilaginee. Ossa occurrunt ad nasi radicem, ubi consurgunt ad frontis confinia ex ossibus subjectis maxillæ superioris. Ossa intus deprehenduntur spongiosa, atque adeo dicuntur *spongiosa*, necnon etiam *cribriformia*, a minimis, quibus pervia sunt, foraminibus; quæ carne quadam stipantur fungosa, ne quid incongruum una cum aere inspirato ad cerebrum sursum attrahatur.

Tres sunt cartilaginee. Binæ explicantur ad latera nasi. Per medium tertia excurrit, tamquam septimentum; diciturque, eoquod nasi capacitatem in nares bipartiatur, diaphragma narium, vel mediastinum. Cartilaginee laterales abeunt inferne in membranas cartilagineas; quæ constituunt nares extremas propatulas, mobiles, quæ *alæ* nuncupantur, sive narium *pinnae*. Cartilago media aliquantulum superne extuberat, ac *dorsum* nasi, sive *spinam* efficit. Huic ad apicem adnascitur globulus, ex quo ad filtrum recta descendit, nimirum ad sinum medium exteriorum labii superni, caro quædam ad ligamenti substantiam accedens sub finem mediastini, quæ dicitur *columna*.

Nares intus amiciuntur membrana nervosa, quæ perquam acriter pollet sensu, a dura matre procedens. Amplissimam hæc habet extensionem; in rugas iccirco

Descri-
bitur na-
sus.

Descri-
buntur
parres
narium

Mem-

brana na-
rium in-
terior.

varias complicatur, quibus rimas omnes, omnes fissuras, omnesque narium recessus ingreditur: idque fortasse, ut maxima sua extensione quamplurimas excipere valeat particulas odoribus excitandis idoneas. Enim vero eam amplissimam in canibus venaticis præ cæteris observamus, aliisque animantibus, quæ olfactu pollent perquam acuto.

Caro papillaris. Sub hac membrana caro quædam delitescit papillaris, quæ minimis ubique congregatur glandulis; quarum excretoria ad nares immissa, modo serum, sive lympham, qua scatet substantia narium interior, modo pituitam concretam, & glutinosam, quam autumabant Veteres proxime a cerebro emungi, per nares insudant.

Meatus narium in fauces. In naribus mediis sinus aperiuntur bini: unus scilicet utrinque, qui per superiora palati ducunt ex utroque latere ad fauces in fissuras oblongas, quæ ad latera occurrunt uvulæ, non procul ab orificiis, quo desinunt meatus ab auribus in fauces. Per sinus hosce, sive meatus, aer vicissim ad respirationem ingreditur, atque egreditur.

Meatus narium in oculos. Rursus deprehenduntur ubique in naribus interioribus tubuli quidam, quos excretionibus potissimum inservire existimandum ducimus. Tendunt ex naribus internis in puncta oculorum lacrymalia; qua de re flentibus non raro excidunt lacrymæ ex oculis in nares. De tubulis ejusmodi verba fecit accurate Sthenonius, item & postremo Dionysius Gallus.

Musculi narium. Alæ narium pro lubitu, atque ex industria crispantur, at tolluntur, adducuntur, & diducuntur musculorum beneficio, qui numero octo sunt: quatuor

scilicet utrinque. A muneribus suis peculiaribus nuncupantur *crispatores, elevatores, adductores, & diductores*. Crispatores, elevatores, atque adductores, membranacei sunt. Figuram habent triangularem; tendinibusque suis acuminatis versus nasi radicem egrediuntur ab ossibus maxillæ superioribus. Exinde in naribus extremis explicantur, atque absumuntur. Crispatores, atque elevatores ad latera nasi exteriora statim occurrunt sub tegumentis. Adductores occurrunt ad latera narium interiora sub carne narium papillari. Diductores circumducuntur per nares extremas, quoque sub tegumentis, firmiter adhærentes ossibus proximis non procul a filtro.

Vasa, quæ per nares dirimuntur tum interiores, tum exteriores, sunt: arteriæ, quæ proficiscuntur a carotidibus tum internis, tum externis: venæ, quæ a jugularibus: nervi, qui a pari quinto nervorum medullæ oblongatæ intra calvariam. Verum præter hosce, nervos habent olfactores nares interiores a prima nervorum conjugatione. Olfactores exoriri videntur a ventriculis cerebri anterioribus ductu valde conspicuo, a quibus utrinque procedunt ad latera cristæ galli versus os cribri-forme. Per substantiam spongiosam cribri-formis in tubulos effunduntur, sive in fibrulas nervosas, quæ per foramina cribri-formis prosequuntur, & distribuuntur in plicas universas, atque in recessus omnes membranæ narium interiores. Non procul tamen ab osse cribri-formi aliquantulum extuberant trunci nervorum singuli olfactores: iccirco vocantur quoque processus, sive

Narium vasa, & præcipue nervi olfactorii.

sive apophyses mamillares . Cavi intus sunt , adeo ut si flatus per eorum cavum immittatur , pervadit cerebri substantiam ad ventriculos usque anteriores . In plerisque brutorum id præ cæteris conspicuum est .

Narium
usus .

Per nares aerem inspiramus , atque expiramus vicissim ; ideoque , & voces modulamur , & odores excipimus a corporibus odoratis : a corporibus nimirum , quæ odorem expirant . Excipimus videlicet particulas nonnullas tenues , mobiles , atque volatiles , quæ una cum aere inspirato sursum ad nares attolluntur ; in quibus nervos stimulant olfactores , ac per nervos incitant sensorium commune ; quod si blande per particulas eas , ut ita dicam , scalpatur , sensus odoris menti humanæ obversatur suavis & gratus . Insuavis contra , atque ingratus suscitatur si ruditer . Et , ut id satius succedat , sparsim hinc inde extuberant per nares interiores squamulæ quædam cartilagineæ , quæ membranam nervosam attollunt , eamque in sinus varios aptant ; quibus commodius excipere , & diutius detinere valeamus particulas , odoribus excitandis idoneas .

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ .

Variæ
narium
descri-
buntur
affectio-
nes .

Narium affectiones peculiare sunt *sarcoma* , *polypus* , *verruca* , *ulcus* , *ozæna* , *coryza* , *inflammatio* ; & reliqua , quorum pleraque , quum ad Chirurgos quidem proprie spectent , hic misfa quoque facienda ducimus , paucis tantum *sarcoma* , *polypum* , *verruca* , *ozænam* , & *coryza* describentes . Tum *sarco-*

ma , tum *polypus* sunt caro quædam , quæ præter naturam ex naribus extuberat . Dicitur *sarcoma* , quum certam haud habet figuram . Nuncupatur *polypus* , quum in longum , & latum sese extendens pluribus veluti radicibus naribus interioribus inhæret , quibus varia inæqualia polypi piscis crura quasi æmulatur . *Verrucas* describendo *Dolæus esse dixit excrescentias carnosas ex profluente succo nutritio productas* . Hæ si naribus extrinsecus adnascuntur , nasi figura iis fœdata plurimum fordescit . *Ozæna* est ulcus fœtidum , ac sordidum , quod nares interiores exedens , atque inveterascens , pus ut plurimum acre , lividumque procreat . *Coryza* , sive gravedo nihil aliud esse videtur , quam sensus quidam perquam molestus naribus superveniens ob lympham quamdam crassam , simul & acrem , quæ ex glandulis supernis ad partes narium defluit infernas , easque acriter vellicat . *Sarcoma* , & *polypus* recidendus est . Sunt qui causticis , sed perperam ex nostra sententia , tales excrescentias consumere student . *Verrucæ* , *ozæna* , & *coryza* ea omnia tum intus , tum foris , ut evincantur , requirunt præsidia , quæ fluidorum acrimoniam eluunt , eaque solvunt , de quibus iterum , atque iterum plura jam ante diximus .

C A P U T V .

De Lingua , ejusque partibus
adnexis .

Lingua dicitur a *lingendo* . Est Describitur pars carnosa , organica , non ubique sibi similis , oblonga , in ore sita , atque instructa , quæ a lata , & crassa basi in

in apicem producitur, ut, vocibus articulandis, & saporibus percipiendis, melius inservire queat. Posterius faciei convexæ ossis hyoidis, quod cornibus suis faciem complectitur laryngis anteriorem. Adhærescit faucibus præterea, æque ac laryngi. Alligatur inferne partibus subjectis maxillæ inferioris per musculos, item & per vinculum membranaceum, quod linguæ nuncupatur *frenulum*. Hoc quandoque adeo producitur sub linguæ faciem inferiorem, ut maximo loquentibus, item & surgentibus, nisi manu recidatur chirurgica, incommodo sit.

tius fibrosa, & muscularis; quæ variis implicatur fibrarum ordinibus, *transversis*, *rectis*, atque *obliquis*. Hinc adeo varius, adeo celer, adeo continuus usibus variis, variis verbis edendis, formandisque, linguæ motus in corpore humano. Fibræ præfatæ ita conveniunt per linguæ substantiam, ut per mediam illius longitudinem, fissuram quasi oblongam efficiant, quæ a linguæ basi ad apicem usque recta producitur. Inter fibras, & maxime ad linguæ basin, quæ nonnihil adiposa esse solet, necnon etiam ad latera, minimæ inferuntur glandulæ salivales, quarum ductus excretorii salivam insudant tum, quum maxime fibris contractis undequaque compressæ, & ipsæ contrahuntur. Inferuntur præterea inter easdem linguæ fibras sanguiferorum propagines uberrimæ, quæ a carotidibus, & jugularibus dirimuntur. A jugularibus præsertim exoriuntur venæ, quæ utrimque sese perhibent aspectui in facie linguæ inferiori ad latera frænuli exteriora, quæ dicuntur *raninæ*, sive *sublinguales*.

Fibræ, quæ per linguam excurrunt carneæ, nihil aliud esse videntur, quam productiones variæ fibrarum muscutorum ejusdem linguæ; cujus motus antrorsum, retrorsum, sursum, deorsum, hinc inde, modo in illud, modo in aliud latus producitur a musculis octo; qui inferuntur in linguæ substantiam a partibus proximis. Bini dicuntur *basioglossi*, qui a parte superna ossis hyoidis traducuntur in radicem linguæ, eamque retrorsum versus fauces adducunt. Bini *ceratoglossi*, qui a cornibus summis ossis hyoidis utrimque tendunt ad latera linguæ; quam propterea simul agendo adducunt quoque retrorsum, una & explicant. Si tantum alteruter agat,

Enumerantur, & describuntur linguæ musculi.

Y

lin-

Describuntur linguæ membranæ.

Tribus tunicis vestitur lingua, quarum exterior tenuissima, pellicida est veluti cuticula. Media crassior, magis densa, magisque compacta, & quodammodo glutinosa, cribri adinstar graphice perforata. Faciem superiorem habet albicantem, inferiorem magis obscuram. Tertia linguæ membrana, interior videlicet, tenuissima est, & nervosa; nervulis quippe undique intexitur, quos potissimum a pari quinto, & nono medullæ oblongatæ intra calvariam suscepit. Nervi præfati in plures ubique attolluntur papillulas pyramidales, quæ per foramina tunice mediæ non æque confurgunt omnes. Aliæ enim desinunt in membranam linguæ exteriorem, perque eam in fibrulas dirimuntur. Aliæ in spicula quædam reclinata versus fauces, tamquam dentes gracilissimi pectinum aculeati, quibus utuntur Carminatores, attolluntur. Spicula hæc, ex nonnullorum sententia, salia excipiunt potissimum fusa ab alimentis, ex quibus sapes eliciunt.

Linguæ substantia interior describitur.

Membranis linguæ detractis exterioribus, nudam sese profert linguæ substantia carnea, sive po-

Pascoli Oper. Med.

lingua oblique tendit ad latus contractionis muscoli agentis. Bini *styloglossi*, qui explicantur a processibus styloidibus, & tendunt ad latera linguæ, quam potissimum attollunt, una & explicant. Bini vocantur *genioglossi*, qui ab inferiori, atque extremo mento interiori egrediuntur, ut exinde inferantur, & producantur per faciem anteriorem, atque inferiorem linguæ; quam propterea sese contrahentes exerunt. Musculi omnes præfati sunt valde carnosî, neque videntur in lingua, nisi sectiones quædam carneæ ejusdem linguæ extra linguæ substantiam nonnihil productæ.

Enumerantur linguæ musculi communes.

Insuper lingua movetur quoque ad motum ossis hyoidis, cui adhærescit. Hinc inter musculos linguæ communes enumerare consueverant Sectores, musculos quoque hyoidis, quod musculos habet decem, idest paria quinque. *Sternoydeos*. *Coracohyoideos*. *Styloceratohyoides*. *Geniohyoideos*. *Rectos*: quorum usus ex eorum origine, atque insertione, quam modo exponam, facile elucescet.

Describuntur musculi præfati communes.

Sternohyoidei confurgunt a sterno summo, a quo utrimque ascendunt per faciem tracheæ anteriorem ad basin ossis hyoidis. *Coracohyoidei* a processibus scapularum coracoydibus, idest ab acromio, in humeri principio, tendunt ex utroque latere ad basin ossis hyoidis. *Styloceratohyoidei* a processibus styloidibus descendunt ad cornua ossis hyoidis. *Geniohyoidei* a mento extremo interiori procedunt ad linguæ basin, cui adhærent; ut & *recti*, qui sub prioribus delitescunt.

Usus linguæ.

Per linguam deglutimus, voces articulamus, & sapes percipimus; salia quippe alimentorum in ore fusa, ob salivam solventem,

papillas subeunt nervosas, earumque fibrulas scalpunt, & per fibrulas sensorium afficiunt commune. Hinc &c.

His ita positis de organis sensuum præcipuis, inferre sane debemus, sensus universos, qui suscitantur in corpore animato, nihil aliud esse, ratione organi affecti, quam species tactus varias. Et enim ut corpora, quæ tactum eliciunt, agunt in papillulis cutis nervosis, eas sive tangendo, sive comprimendo, sive nervorum stamina vellicando, ita quoque lumen ex. gr. in oculis, idest in retina; aer undosus, & fluctuans in auribus; effluvia odoris tenuissima in naribus; & salia fusa in spiculis linguæ papillaribus agere neutiquam possunt, quin sive tangant, sive comprimant, sive concitent nervorum propagines extremas, uti hætenus exposuimus. Neque aliud inter sensus tactus, & reliquos sensus intercedit discrimen, nisi quod corpora, quæ proxime agunt in organo tactus, utpote mole plerumque majora, reliqua etiam organa ut plurimum movent. Corpora autem, quæ in cæteris organis proxime agunt, eoquod mole minima sint, reliqua sensuum organa nequeunt afficere.

Sensus omnes concitantur in corpore humano vivente specie quadam tactus.

CAPUT VI.

De Glandulis Salivalibus, & de Uvula.

Glandulæ salivales sunt pene innumeræ. Effunduntur undequaque non modo per linguam, verum etiam per membranas faucium, æque ac palati carnosas, per carnem gingivarum fibrosam, nec non etiam per uvulam. Eoquod salivam in oris capacitatem insudent, *salivales* dicuntur: humo-

Enumerantur glandulæ salivales præcipuæ.

morem videlicet insudant tenuem, lymphaticum, subdulcem, qui alimenta in ore solvit, diluitque ut facilius deglutita, facilius quoque in stomacho, æque ac in intestinis digerantur. Hinc non injuria prima alimentorum digestio in ore fieri dicitur. Minime licet sint ut plurimum glandulæ salivales, nihilominus maximas quoque præ cæteris observamus *parotides, tonsillas, sive amygdalas, maxillares, sublinguales.*

Describuntur parotides.

Parotides statim sub tegumentis conduntur utrimque ad radicem auris exterioris. Pluribus aliis glandulis minoribus conglomerantur, quarum singula excretoria in unum conveniunt maximum commune, quod per genas ex utroque latere oblique descendit ad labiorum confinia, non procul a dentibus molaribus, ubi salivam eructant.

Describuntur tonsillæ.

Tonsillæ, quæ a figura sua exteriori quoque vocantur amygdalæ, binæ sunt, & ipsæ quidem conglomeratæ. Occurrunt in faucibus ad latera uvulæ in regione faucium superna, ibique humorem emittunt albicantem crassiusculum, & glutinosum, qui quandoque stagnat in sinibus quibusdam ovalibus, qui in faucibus aperiantur.

Describuntur maxillares.

Ex maxillaribus aliæ sunt exteriores, interiores aliæ. Exteriores binæ, longe tamen minores. Extrinsecus utrimque sub tegumentis aptantur maxillis mediis. Interiores majores, quæ quoque binæ sunt, sub musculis deprehenduntur geniohyoideis. Trunci harum communes excretorii non procul a frænulo prope dentes molares interiores salivam expuunt.

Describuntur sublinguales.

Sublinguales, tametsi minores, quam maxillares internæ, conglomeratæ itidem sunt. Deprehenduntur sub membranis ad latera frænuli.

Glandulæ præfatæ ob musculorum contractionem compressæ, non procul a gingivis infernis salivam emittunt.

Glandulæ omnes salivales suscipiunt propagines sanguiferas a carotidibus, & jugularibus externis, nervos a paribus quinto, sexto, septimo, necnon etiam octavo, & præsertim parotides. Ita inter musculos oris, æque ac maxillarum inseruntur, ut muscularibus agentibus, & sese vicissim contrahentibus, valide comprimantur. Quocirca uberius eructare solent salivam in oris cavum tum, quum alimentis digerendis ea magis indigeamus.

Glandularum salivarium vasus, & usus.

Ex fornice palati laxè propendet, glandis adinstar perexiguæ, atque oblongæ, corpus aliud glandosum, quod *uvula* nuncupatur, *columella, gurgulio*. Tunica foris obducitur carnea, quæ provenit a tunica proxima palati. Sub tunica, substantia obversatur valde mollis, & spongiosa, quæ minimis ubique coacervatur glandulis, quarum ductus excretorii exteriores subeunt membranam, atque humorem insudant lymphaticum, salivalem, perquam tenuem, qui fauces humectat, pharyngem, æque, ac laryngem præsertim, ut vox clarior emergat.

Describitur uvula.

Ufus columellæ præcipuus videtur vocis formandæ, quatenus aer emissus ab aspera arteria impingit in uvulam ictibus creberrimis, infringitur, ac varie repercutitur. Quamobrem varie commovetur uvula antrosum, item & retrorsum, musculorum ope, qui vocantur *peristaphylini*. Quatuor sunt perexiles membranacei. Anteriores bini. Bini posteriores. A partibus supernis explicantur per ambitum universum uvulæ exteriorem. Vasa suscipiunt tum

Uvulæ usus, & musculi.

musculi, tum uvulæ substantia a partibus proximis sanguifera, æque ac nervosa.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit blæfitas, & aphoniam. **P**Leraque organorum vitia, quæ in oris capacitate continentur, sunt *frenum*, *ranula*, *fissura*, *pustula*, *verruca*, *aphonia*, & *blæfitas*; quæque quum infantibus, puerisque solemnia esse soleant, tum quum de infantum, ac puerorum affectionibus deinceps dicturi exponenda forent, nihil est, quod & hic recenseamus. Paucis iccirco quid sint aphoniam, & blæfitas impræsentiarum animadvertendum dumtaxat ducimus. Nihil aliud est aphoniam, quam vocis defectus, qui, organis aut voci articulandæ, aut respirationi intervenientibus læsis, ægrotantibus supervenire solet. Dicitur quoque *anaphthia*; quæ quoniam multiplex esse potest, in varias distinguitur

species: in *hæsitantiam* videlicet, vel *blaterismum*: *blæfitatem*, vel *balbutiem*. Hæsitare tum dicitur, quum qui loquitur, nisi linguam prius aliquoties moveat, loquendi initium capere nequit; aut tum quum loqui inceperit, progredi nequaquam valet, nisi vocem inceptam quam sæpissime repetat. Id dicitur quoque titubare, & blaterare. Dicitur blæfitas, item & balbuties, tum quum inter loquendum aut litera, aut syllaba quædam absorbetur, ac prope supprimitur, quod potissimum literam *R*, aut *L* balbutientibus proferre enixis contingit. Affectiones prædictæ, nisi ex prava organorum extent structura, quo in casu curationem omnem respuunt, aliarum ægri tudinum symptomata ut plurimum sunt, quibus in Praxi medica directe, prospiciendum, de quibus proinde ante jam diximus, & imposterum, ter Optimo Maximo permittente Numine, fuscè dicendum.

LIBRI TERTII

SECTIO SECUNDA.

De Organis internis, & externis in utroque sexu generationi inservientibus; deque iis, quæ ratione eorum tum secundum, tum præter naturam in corpore humano vitam habente exoriri possunt.

C A P U T I.

De Testibus.

Descri-
buntur
testes.

Testes, sive testiculi nuncupantur globuli glandosi, molles, spongiosi, qui scroto inclusi, ad radicem penis, pro seminis generatione laxè propendunt. Figuram habent ovalem: numero fere semper bini, raro unus, & maximus: longe rarius tres. Dexter in corpore humano major aliquantulum esse solet, quam sinister. Hinc dexter, calidior a Galenicis olim habebatur; in quo proinde, ad eorum sententiam, maribus concipiendis, idoneum semen conficitur.

Testium
structura.

Testes apud nonnullos Recentiores glandulæ sunt conglobatæ vasculares. Tunicis foris vestiuntur, vasculis intus complicantur, villos habent ubique, item & tubulos quosdam, qui vasa videntur testium excretoria.

Tunicæ
testium
exteriores.

Duplici tunica testes singuli amiciuntur. Exterior communis carnea, a nonnullis nuncupatur *vaginalis*, tenuis est, rubicunda, nonnihil pellucida, egreditur a peritonæo. Interior vocatur *pro-*
Pascoli Oper. Med.

pria albuginea, capsularis, a nonnullis quoque *nervosa*, sive *tendinea*, eoquod crassior sit, alba, & validior. Testium substantiam mollem continet, firmat, & perinde ac capsula includit.

Præter tunicas hæc exteriores occurrunt ubique per testium substantiam aliæ tunicæ interiores, quæ, si recta per medium secantur testes, secundum latitudinem, plures tamquam stellæ radii, qui a centro testium ad circumferentiam pergunt, obversantur.

Tunicæ
testium
interiores.

Membranis amotis exterioribus, nudam sese profert testium substantia. Hæc primo intuitu pultis adinstar mollis, quasi medulla videtur; attamen vasculis undequaque ita complicatur minimis, ut de facili, non secus ac florum varie conglomeratorum glomer explicari possit, dummodo tamen paullatim, & sensim eam explicando leniter exolves. Id nobis in brutis præ cæteris accuratissime palam fecit Regnerus de Graaf. Vasa autem, quæ per testium substantiam, uti monuimus, complicantur, diversi sunt generis. Arteriolæ nimirum, venulæ, nervuli, ductus lymphatici, vascula feminalia.

Enumerantur
vasa testium.

Y iij Ar-

Arteriæ,
& venæ
sperma-
ticæ, &
corpora
pampini-
formia.

Arteriæ, & venæ dicuntur *spermatice*. Arteriæ spermaticæ ex communi fere principio egrediuntur a trunco aortæ descendens, digitos circiter duos transversos infra emulgentes. Exinde pluribus dirimuntur ramusculis per testium substantiam universam, non aliter, ac venæ spermaticæ; quarum dextera, non secus ac arteriæ spermaticæ, statim ut plurimum egreditur a trunco venæ cavæ descendens, paulo supra arteriarum exordium. Sinistra tamen ab emulgente ejusdem lateris, fere semper emergit. Non procul ab exortu, in utroque latere, arteriæ, & venæ spermaticæ coeunt. Mox tunicam peritonæi internam subeunt, atque inter utramque ad testes, una cum reliquis vasis per processus peritonæi cavos deferuntur. Venæ spermaticæ pluribus luxuriant propaginibus per ipsam abdominis capacitatem; quibus tamen hinc inde, membranulis quibusdam intercedentibus, rursus conveniunt. Hinc paulo supra testes ea contexunt corpora, quæ dicuntur *pampiniformia*, sive *pyramidalia*.

Testium
nervi, va-
sa lym-
phatica,
& semi-
naliz.

Nervos accipiunt testes a plexibus pelvis, necnon etiam a pari secundo lumborum. Vasa lymphatica penes Stenonium, & Ruyschium a testibus tendunt ad capsulam chyli, id præsertim exstructura, ac positione valvularum peculiari redarguentes, quæ in præfatis ductibus lymphaticis aperiuntur dumtaxat versus cisternam Pecqueti. Vasa seminalia, sive ductus feminales, filorum ad instar tenues, atque albicantes, ita in testibus implicantur, ut inexplicabile sit prorsus eorum principium, palam licet desinant omnes in Epididymes. Existimavit tamen quispiam ab arteriis

testium extremis capillaribus statim exoriri.

Epididymes, sive Parastatæ, ea dicuntur corpora oblonga, duriuscula, albicantia, testibus sin- gulis, veluti appendices, in dor- so apposita, cui accrescunt inter- ventu tunicæ albugineæ testibus præsertim extremis. Testibus, dicimus, extremis, in medio enim laxè adeo cohærent, ut & ex facili avellas. Iisdem fere tubulis seminalibus, eodemque ferme modo complicatis, ut testes, congregari videntur, qui tamen omnes in unum coeunt ductum communem, *Vas seminale*, sive *deferens* dictum.

Testibus adnascuntur extrinse- cus muscoli membranacei, sin- gulis unus, dicuntur *Cremasteres*, sive *suspensorii*. Proficiscuntur a ligamentis ossis pubis; inde per faciem vaginalis exteriorem usque infra testes producti, explicatique, partibus supernis testes suspen- dunt, eosque pro feminis oppor- tuna expressione blande compri- munt.

Musculi
crema-
steres.

In testibus a sanguine secedit semen, & per vasa deferentia deducitur in vesiculas feminales. Nil aliud est semen, quam hu- mor albugineus, concretus, & glutinosus, qui conficitur, sive potius secernitur in testibus, atque a testibus, ut innuimus, de- fertur per vasa deferentia in vesiculas feminales, ut per membrum virile ad uterum in coitu, pro opportuna fœtus conceptione, im- mittatur. Semen, sperma a Phy- siologicis passim appellari consue- vit. Sunt qui sperma in brutis varii generis, microscopii benefi- cio, non ita pridem accuratius perscrutati, variis minimis ani- malculis congregari tradiderunt; an id autem in omnibus succedat, adhuc ambigimus.

Usus te-
stium, &
quid sit
sperma.

Va-

Descri-
buntur
vesiculæ
femina-
les .

Vasa deferentia a testibus per processus peritonæi cavos ascendant in vesiculas feminales, quo semen provehunt. Vesiculæ feminales deprehenduntur veluti binæ capsulæ membranaceæ, utrinque ad cervicem vesicæ in parte vesicæ posteriori, ubi quum femine turgent, quodammodo intorquentur, minima propterea avium intestinula æmulantes. Cavæ intus sunt, earum capacitas in cellulas plures distinguitur mutuo sibi communicantes. Cellularum parietes minimis irrigantur sanguiferorum propaginibus. Nervos habent præterea, ductusque lymphaticos, qui a cellulis tendunt ad chyli capsulam communem. Per ductus hosce minimos lymphaticos, nisi crebro per penem semen excernatur, refluit a vesiculis feminalibus incisternam Pecqueti, ut una cum chylo ad cor in sanguinem redeat; quod nisi certissimum sit, ex pluribus tamen conjecturis, non sine maxima probabilitate percepimus.

Vesicula-
rum fe-
mina-
lium u-
sus .

Vesiculæ feminales semen a testibus excipiunt, exceptum servant pro conceptione futura. Hæ, quum æstuat libido, contrahuntur, ac semen contentum in urethram immittunt per ductus peculiare, qui per medias prostates transeunt in urethram, in quam aperiuntur versus collum vesicæ non procul a grano hordeaceo, quod, uti dicendum erit, tamquam valvula præstat, ne semen per urethram semel effusum in vesiculas feminales retrocedere queat.

Quid sint
prostatæ.

Prostatæ sunt corpus glandosum, molle, spongiosum, figuræ triangularis, magnitudinis nucis propemodum juglandis. Foris situm est in collo vesicæ statim sub vesiculis feminalibus. Membrana vestitur fibrosa, quæ

provenit a vesica. Sub hac membrana, propria conditur prostaticarum substantia, quæ minimis compingitur glandulis. Inter glandulas sparsim hinc inde occurrunt vesiculæ, sive hydatides pellucidæ, humore quodam albugineo, & quasi spermatico plenæ, longe tamen tenuiori; qui provenit a glandulis circumpositis, quarum vascula tenuissima excretoria desinunt in hydatides. Si comprimas hydatides, humorem eructant contentum in urethram per tubulos perquam exiles, qui non procul a grano hordeaceo osculis suis minimis aperiuntur.

Granum hordeaceum est caruncula quædam hordei adinstar acini, ex urethra interiori digito fere transverso sub collo vesicæ, extuberans, ibique valvulæ prope munere functa, præstat ne semen jugiter perfluat, & ne semen, ipsaque urina, penes nonnullos, semel per urethram effusa in cavum vesicæ relabatur.

Quid sit
granum
hordeaceum .

Tunica prostaticarum exterior, item & parietes vesicularum feminalium interiores, non videntur, nisi musculus membranaceus, cujus fibræ motrices contrahuntur in æstu venereo, ut semen exprimant contentum, una, & succum prostaticarum, qui in ejectione seminis verum sperma fere semper præcedere solet. Id, ni fallor, ut per quos effundi debet semen, meatus opportune lubricet, ipsumque semen diluat, solvatque, ut per penem in uteri vaginam facilius ejici, atque immitti queat.

Prostatarum
usus .

CAPUT II.

De Pene, & Scroto.

Describitur penis.

Penis idem est, ac membrum virile, pars videlicet organica, non ubique sibi similis, oblonga, ex tereti latiuscula, laxè propendens extrorsum ex imo ventre sub finem pubis; ex quo identidem opportunam nactus tensionem erigitur, ut semen in coitu emissum ad uteri orificium commode deferat. Organica pars est; siquidem ablato, sive intime læso impotentes evadunt mares. Non ubique sibi similis; variis quippe constat partibus diversis, quarum aliæ exteriores sunt, interiores aliæ. Tamquam exteriores tegumenta penis, ex quibus producitur *præputium*, habendæ sunt. *Præputium* ea dicitur membrana exterior duplicata, mobilis ad verticem penis in circumfissione religiose olim recidenda. Pinguedine caret penis, ne torpide erigatur, atque ne sensus illius alioqui peracutus retundatur.

Describuntur corpora penis nervosa.

Veluti partes interiores penis enumerari solent *corpora bina nervosa*, *sceptum*, *glans*, *urethra*, *trunci vasorum præcipui*, & *musculi*. Corpora nervosa diffitis radicibus veluti capsulæ binæ spongiosæ ab ossibus pubis inferioribus egrediuntur. Exinde coherent, & mutuo sese contingunt per longitudinem penis universam septo intercedente; adeo ut corpora nervosa universam fere penis compagem interiorē, mollem, flaccescentemque extra erectionem, compingant. Eorum substantia spongiosa membrana foris contegitur carnea, fibris intus intexitur quoque carneis, obscuris tamen, sive fædis potius, aut livescentibus, uti affirmant

nonnulli, eas quamvis sanguine florido suffusas pene semper observavimus. Inter fibras excipit vasorum propagines prope innumeras, sanguiferorum præsertim. Hinc fibris color intense rubicundus. Corpora nervosa sunt profecto, quæ præ cæteris intumescunt producuntur, duritiem sibi comparant, atque eriguntur, ut peropportuna ad coitum fiat penis erectio.

Septum penis est membrana quædam fibrosa, quæ a radice penis, inter utrumque corpus nervosum, ad apicem producitur. A primo ad ultimum sensim extenuatur, quoad penitus evanescat. Quamobrem corpora præfata nervosa in unum quasi, versus penem extremum, coalescere videntur, ubi caput penis, sive glandem constituunt.

Describitur penis septum.

Pars glandis inferior amplior nuncupatur *corona* cui laxè injungitur *præputium* per vinculum carnosum, quod vocatur *frænulum*. Glans foris vestitur membrana tenuissima, nervosa potius, quam carnea, quæ per foramen glandis oblongum provenit, atque explicatur a membrana urethræ interiori, idest a membrana vesicæ nervosa. Quocirca in affectionibus vesicæ interioribus, in ulcere videlicet; lithiasi, cæterisque læsionibus, urina præsertim emissa, acriter prurire solet glans.

Describitur glans penis.

Urethra, vel meatus urinarius non videtur, nisi collum vesicæ in fistulam extenuatum, productumque, quod per penem medium, inter utrumque corpus nervosum, subtus tamen, ad glandem tendit, desinitque in foramen glandis oblongum. Parietes crassiores habet, quam vesica, spongiosos item, & fibrosos, ut una cum corporibus nervosis intumescere, rigidamque fieri valeat

Describitur urethra.

leat in erectione penis. Est musculus, sive tendo productus, & cavus ipsius vesicæ, cujus contractio urinæ excretionem, seminisque emissionem adjuvat. Non recta producitur a collo vesicæ per longitudinem penis, quinimmo reflectitur veluti Litera S majuscula. Etenim descendit primo infra ossa pubis, mox per eundem penem, quum laxè tamen propendet, incurvatur, atque in glandem descendit.

Describuntur
Vasa penis.
Vasa penis sunt binæ arteriæ, binæ venæ, & bini nervi, quæ per partes penis universas, sive per ambitum penis universum, tum intus, tum foris effunduntur: hoc tamen discrimine, quod arteriæ uberrimæ, & fere solæ distribuuntur per corpora nervosa penis interiora, venæ per partes tantum exteriores. Tum venæ, tum arteriæ originem ducunt ab hypogastricis. Venæ ad unionem corporum nervosorum ipsæ quoque uniuntur. Exinde prosequuntur per dorsum penis uno tantum ductu communi, per penem exteriorem propaginibus variis sese undequaque dirimentes. Nervos habet penis a plexibus pelvis, necnon etiam a conjugatione vertebrarum dorsalium posteriorum.

Describuntur
Musculi penis.
Musculi penis quatuor sunt. Erectores appellantur, quum per ipsos fieri præsertim videatur penis erectio. Bini producuntur a sede inferiori ossium pubis, & non procul ab origine desinunt ad penis radicem, sese inferentes fibrulis pluribus inter vasa penis sanguifera. Bini egrediuntur ab ani sphinctere, & non secus ac priores tendunt in eadem corpora nervosa, non procul ab eorum mutuo contactu, sese tamen fibris pluribus ad latera urethræ fere ad glandem usque producentes.

Penis in erectione primo inflatur, atque producitur. Mox rigidus fit. Ac tandem erigitur. Iccirco inferre possumus, prurientibus libidine organis, contrahi fibras musculorum ad radicem penis, ubi vasa comprimunt sanguifera, & venas fortasse magis, quam arterias. Quod fieri minime potest, quominus sanguis stagnans, & compressus per substantiam spongiosam corporum nervosorum universam, eam inflet, extendat, & rigidam faciat; quæ postmodum necesse est ut erigatur, idest ut ab inferioribus vergat ad superiora, tendinibus musculorum ad invicem accedentibus per contractionem fibrarum validiorem. Id pluribus experimentis non ita pridem palam facere studuimus in cadaveribus variis, quæ in Theatro anatomico almæ Urbis publice secuimus.

Ad calcem penis laxè propendet marsupium membranaceum, variis ubique rugis refertum, quod dicitur *Scrotum*. Scrotum linea quadam intermedia, quæ futura nuncupatur, in partem dexteram, atque sinistram extrinsecus finditur. Finditur quoque intus in duplicem sinum lateralem per sepimentum quoddam membranaceum, quod assurgens per medium scrotum a futura ad radicem usque penis, cui adhæret, alterum ab altero testem secludit. Substantia scroti nihil aliud est, quam integumentorum laxa soboles sine interventu panniculi adiposi. Habet a partibus proximis vasa triplicis generis, venas præcipue, quæ in varices per cutem scroti frequentissime assurgunt.

Panniculus carnosus fibris in scroto gaudet uberrimis, quarum beneficio musculi vices quodammodo

Quo pacto intenditur, atque erigitur penis.

Describitur
Scrotum.

Quid sit
scrotum.

modo gerit. *Dartus* vocatur a Veteribus; tametsi *dartus*, penes nonnullos, musculus sit cutaneus membranaceus, quem in scroto a panniculo carnosio distinguere consueverunt. Panniculus carnosus ad futuram scroti duplicatur, suaque duplicitate, septum producit, quod vocatur *mediastinum scroti*, vel *diaphragma*. De hoc *Regnerus de Graaf*, necnon & *Ruischius*, quantum scio, loquutus est primus.

Ufus
scroti.

Quod ad usum attinet scroti, affirmare possumus testes scrotum fovere, eosque ab incommodis exterioribus tueri. Substinet præterea, intercedente septo, cui fibrulis utrinque carnis suspenduntur, ne laxè nimis propendeant, testes. Sunt qui insuper existimant, ideo *diaphragmate* testes se jungi, ne mutuo lædantur affricu. Ad hæc opinari quoque possumus, scrotum veluti musculum membranaceum identidem contrahi, rugosum fieri, ac testes blande comprimere, quo semen, aliosque humores per testium tubulos validius impellat.

C A P U T III.

De Gonorrhœa.

Definitio, &
Diagnosis.

PLura sunt, quæ aut feminis, aut cæterorum humorum vitio, generationis organa maribus intus lædere valent, & universam quandoque humani corporis viventis œconomiam turbare; semen quippe, vel exuberans, vel deficiens, vel fœdatum modo concrevit, modo intempestive profluit, modo tubulos, quibus continetur, laxat, disrum-

pit, exedit, & lacerat. Hinc tumores, inflammationes, ulcera, tabes, & reliqua, quæ sive feminis, sive aliorum fluidorum culpa, partes hæc inficiunt, corpus univèrsum extenuant, & febres interdum, quas postquam, tum chronicas, tum acutas procreaverint, fovent, atque educant. Inter ægritudines hæc ea præ cæteris obversatur, quæ passim *gonorrhœa* nuncupatur. Nihil aliud est *gonorrhœa*, quam *excretio quædam præter naturam intempestiva, ac diutina materiæ seminalis*; quæ, quoniam modo non immutata profluit, modo autem corrupta, fœdataque, effecit, ut bifariam in *veram*, & *notham* *gonorrhœam* Clinici distinxerint. Tum dicitur *vera*, quum, quod in *gonorrhœa* profluit semen, optime sit constitutum, & nullum pravitatis extrinsecus præferat indicium. Contra dicitur *notha*, tum quum, aut semen fœdatum, aut quivis alter humor pravæ indolis excretus guttatim excidat. De vera in hoc capite unice agendum decrevimus, de notha, sive benigna, sive maligna sit, in sequentibus acturi.

Gonorrhœæ veræ indicia ipsa **Causa** tradidit definitio. **Causa** ex quadruplici fonte haurienda videtur; etenim in recessibus, si redundet semen, si acre nimis evadat, si extenuatum prætermo- dum fluat, si capsulis, quibus continetur, laxatis, non opportune coerceatur, veram id omne facere poterit *gonorrhœam*. Postremum *gonorrhœæ* genus incontinentes, & molles, ii videlicet, qui libidini minime parcunt, quam sæpissime contrahunt.

Talis *gonorrhœa*, ea videlicet, quæ vera dicitur, etiam si facilius, quam reliquæ *gonorrhœæ* **Progno-**
sis.

rhœæ species sistatur, periculo tamen non semper vacabit; siquidem tum quum eam, aut plana neglexeris, aut pervicax operam medicam nequiquam reformidaverit, febrem hæcticam, tabem extremam, veramque phthisim faciet. Ab exuberante tamen si extiterit semine, ne statim comprimamas, caveto; immature quippe compressa testes non semel tumefecit, & vel plethoram, vel cacochymiam procreavit.

ratio. Ut prope curetur, causa, unde originem duxit, est eximenda. Quamobrem in plethoricis, aut tenui victu, aut venam secando, aut utroque præsidio sanguinem imminue. Si nimium effervescent humores, eorum fervorem refrigerantibus cohibe. Si tenuitatem sibi maximam nactum prætermo- dum fluat semen, rebus crassis, ac glutinosis aliquam crassitudinem ei blande compara. Si spermatis receptacula ob nimiam laxitatem, ne profluat semen non cohibent, adstringentibus ea leniter roboras, quod interioribus non minus, quam exterioribus præstare curabis; de quibus universis, & in præcedentibus fufe jam dictum, & in sequentibus dicendum.

A N I M A D V E R S I O N E S
P A T H O L O G I C A E .

Declatur
tur
nulla
nptor-
ta, in
nor-
ea be-
na
ce-
it .

QUI gonorrhœa tentantur, vera licet, ac benigna sit, diu modo perstiterit, emaciati squalent non raro, contabescunt, excarnes, exsuccique fiunt, & prætermo- dum languent. Iis insuper incavantur, & livescunt oculi, & reliqua superveniunt incommoda, quæ ex eo fieri autumamus, quod semine in gonorrhœa copiose absumpto, excretoque, sanguini, cæterisque

humoribus desit succus ille balsaminus, blande volatilis, maxime idoneus, ut in alimoniam partium cedat, atque spiritus, succumque nerveum in cerebro extenuatum refocillet. Nil mirum igitur, si eo in casu macrescat corpus, si tabes membra corripiat, si splendor oculorum evanescat &c.

A L I A E A N I M A D V E R -
S I O N E S P A T H O -
L O G I C A E .

SEmen optime quamvis constitutum, organa mulierum pro conceptione foetus minime foecundaret, nisi debite, ac opportune ex vesiculis feminalibus per membrum virile in vaginam mulierem immitteretur. Hinc, si vel intempestive effundatur, vel diutius, quam par est, intus coercitum, si obnixè resistat ne profundatur, eas parit affectiones, quæ debitam, ac maturam seminis retentionem, atque excretionem respiciunt. Semen itaque citra quandoque coitum, nulla causa extrinsecus agente manifesta, sponte, ut ita dicam, sua, ex partibus interioribus excisum defluit, quandoque, & in ipso coitu cito nimis profunditur, quandoque, aut tarde, aut numquam emittitur. In somnis non raro, titillatione intus illudente impura, semen excluditur; quod, quoniam præter voluntatem, & noctu præcipue contingere solet, *pollutio dicitur involuntaria, sive nocturna*, quæ proinde inter ægritudines haud recensetur. Verum tum, quum ab omni libidinis fomite procul, ac voluptate, nullaque prævia titillatione suis ex receptaculis excidat, & foras per urethram, aut in guttas depluat, aut alio quovis pacto diu emanet, id proprie gonorrhœa dicitur,

Quid sit
satyria-
sis, sive
priapif-
mus.

tur, idest feminis genitalis fluxus. Quoniam autem ejusmodi fluor, qui, & præter voluntatem, & præter naturam contingit, intento quandoque, & quandoque flaccescente extillat pudendo, *simplex* iccirco modo dicitur gonorrhœa, modo cum *priapismo*, idest *complicata*. Priapismus, satyriasis, tentigo, membri virilis nuncupatur erectio, sive intensio quædam convulsiva, vel spasmodica, quæ aut nervis, aut nervorum plexibus, sive in pene, sive in proximo laceffit ut plurimum concitatur. Dicitur priapismus a Priapo Liberi, Venerisque filio inter numina inepte Veteribus habito; quem, ut hortis præfesset stulte olim fecerunt.

*Et Custos furum, atque avium
cum falce saligna,
Hellepontiaci servet tutela Priapi.*
Virgilius.

*Olim truncus eram ficulnus, inu-
tile lignum,
Quum faber incertus scamnum
faceret ne Priapum,
Maluit esse Deum. Deus inde ego
furum, aviumque
Maxima formido, nam fures dex-
tra coercet &c.*
Horatius.

Satyriasis vocatur a Satyris Numinibus agrestibus, utpote qui salaciores in luxuriam proni effingerentur.

C A P U T IV.

*De Gonorrhœa notha tum benigna,
tum maligna.*

Defini-
tio, &
Diagno-
sis.

Gonorrhœa, quæ notha dicitur, item & spuria, quæque nihil aliud est, ut ante inuimus, quam aut feminis præter naturam immutati, depravati,

coinquinati, fœdatique proluvies per urethram profluens, vel extillans, aut puris, vel alterius cujusque humoris profluvium, sive potius stillicidium, in benignam, & malignam, quæ & virulenta nuncupatur iterum distinguitur. Tum notha benigna dicitur, quum humor peccans sub forma aut liquaminis cujusdam, aut fluoris tenuis aquosi citra pruritum, ac penis tentiginem effluit. Talis gonorrhœa, etiam si nullus præcesserit impuritatis concubitus, quandoque contrahitur, & fluxui mulierum albo, de quo impofterum, quodammodo respondet. Gonorrhœam notham malignam virulentam, & celticam eam contra vocamus, quam ex impuro concubitu celtica labes excepta molitur. In hac materia, quæ profluit, aut est semen fœdatum, aut est sanies, sive ichor acris, & mordicans, quem ulcus intus progenuit, qui partes proinde genitales irritando, ac varie lædendo plurimum ægrotanti esse solet infestus.

Utriusque gonorrhœæ signa ex **Caus** hætenus dictis satis elucescunt. Notham benignam triplici ex causa fieri opinamur: nimirum vel ex semine, quod in capsulis exuberans stagnet, ibique effervescat, immutationem quamdam subeat, & colliquescat: vel ex redundantia, ac pravitate alterius cujusque humoris, qui secernitur in glandulis prostatarum ad penis radicem: vel ex eo, quod, laxata, aut obstructa, aut alia quavis ratione, præfatarum partium læsa structura, succus ibi collectus depravetur, ac depravatus extillet. In primo, non minus, quam in secundo casu critice non semel profluxisse gonorrhœam vidimus, quæ proinde immature minime sistenda. Attamen, tametsi periculi

culi expers ut plurimum sit, symptomata in tertio semper habenda est. Gonorrhœa virulenta, sive maligna, quæ, uti monuimus, ex impuro concubitu quam sæpissime contracta, humores universos coinquinat, quibus luem proinde veneream confestim impertitur, ex virulento per pudenda quodam afflatu provenit; qui genitalia interiora, & prostatas potissimum in coitu vitiavit, eaque sordidis ulceribus infecit.

Progno-
sis.

Id gonorrhœæ genus pessimum est, cui nisi mature occurratur sanguinem fœdat, ac celticam infert labem, quæ, ejusmodi præcedente gonorrhœa, suas ut plurimum in humoribus agit radices, ac uberrime pullulat.

Curatio.

Ad eam eximendam antivene-rea conveniunt præsidia, de quibus in historia sequenti, & ubi de morbo venereo ex professo agendum, fuse postmodum dicam. Id interim scias oportet, terebinthnam ea lege, quam ante præscripsimus, alvo prius extersa, ac humoribus rite præparatis, propinatam, gonorrhœæ subducendæ præsentis fore remedio. Alvum itaque prius blande solve, & renes inde, vesicam, meatusque proximos leniter dilue, ut terebinthinam tutius postremo præbere possis. Quamobrem, aut cassiam recens extractam, aut mel violatum solvens, insimul & permultam aquæ dulcis copiam hauriendam præscribito. Mox decoctiones emollientes malvarum, violarum cum syrupis ejusdem generis, violato videlicet violaceo, de althea Fernelii, necnon etiam aquas ex iisdem rebus per distillationem elicitas exhibeto, emulsiones ex seminibus melonum præcipue, & cucurbitarum cum aqua, aut malvarum, aut vio-

larum, aut portulacæ frequenter haustæ humorum acrimoniam, quæ in gonorrhœa partes affectas laceffit, mirifice temperant; atque adeo symptomata, quæ intulit, plurimum lenire valent. Quum id non profecerit, ad aquas holosas, chalybeatas, salmacidas, quæ partem affectam extergunt, confugiendum. Aqua calcis vivæ, de qua in capitibus superioribus mentionem fecimus, tum epota, tum per siringam in urethram immissa gonorrhœam virulentam pervicacissimam non semel compressit. De terebinthina id præcipue animadvertito, ejus abusum in gonorrhœa, quoniam plurimum calefecit, & fluidorum æstus concitavit, una cum febre ardentissima, & mictum cruentum interdum lethale movere potuit.

Historia I.

EUtychus perquam nobilis adolescens, habitu gracili, calido, siccoque, ac prope igneo temperamento donatus, octavum, & decimum nondum compleverat ætatis annum, quum mense decembri ab impuro biduum circiter concubitu, penem intus, a glande non procul, acriter ex improvise sibi prurire sensit. Pruritus mingendo acrior adhuc evasit; quinimmo, & ardor subinde, tametsi lenis, ad penis radicem suscitatur. Non multum post ichor ex urethra principio tenuis, mox crassior, ac purulentus extillare cœpit; qui temporis processu tantam sibi comparavit acredinem, ut dolor, qui partibus inde genitalibus concitabatur, incendens esset, ac pene inurens. Aderat insuper ea permolesta tentigo, sive spasmodica penis intensio, qua identidem, & noctu præ-

Quicquid, gonorrhœæ medendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

præsertim, excruciabatur æger. Renes, & lumbi incendebantur. Tumidi erant testes, & reliqua adjiciebantur, quæ gonorrhœa maligna Eutychem infectum satis superque declarabant. Ob pudorem labem jam ante contractam ad dies fere quindecim occultavit; quibus elapsis symptomatum atrocitate ductus, nos tandem consultum venit. Omnibus igitur sedulo exploratis, ægrotantem Eutychem tractare aggressi, quæ insequuntur, ad talem gonorrhœam evincendam, præscripsimus. Optime erat constitutus, & priusquam ejusmodi lue inficeretur, in omnibus bene valuerat, opipare vesci solitus, ac mero indulgens. Cassiam itaque recentem atque in bolos, ut legitur in A, coactam deglutiendam ei confecimus; cui, ut quum primum alvum blande concitaverit, aquæ simplicis superbibendæ copiam fecimus; quinimmo, & ut eandem aquam iterum, iterumque perbiberet curavimus; quo, & alvum eluimus, & renes, & meatus in proximo sitos extersimus. Aquam postmodum per levem infusionem sarsæ parillæ ad libras quatuor, & ultra cum syrupo de althea Fernelii paratam per dies octo quotidie, ita ut legitur in B, hauriendam præscripsimus, quam optimo cum successu in urinam semper excrevit; siquidem humor peccans, uberior licet eatenus profluxisset, longe mitior tamen factus, nec adeo ut antea partes affectas incendebat, nec tantam intus perniciem, ut ex indiciis facile haurire quisque potuisset, moliebatur. Post aquæ prædictæ usum, quem, uti monuimus, ad dies octo prosequutus est, intestinorum sordibus, cassia & aqua, ut antea elutis, ad usum devenimus per dies quindecim terebinthinæ

hac ratione C digestæ. Victus, quo id temporis vescebatur, tenuis erat, humidus, concoctuque facilis. Infusione ex optima sarsa parilla ita ut indicat D, pro potu quotidie utebatur; ac sub vesperam emulsionem E diebus singulis hauriebat. Quibus peractis, rebus in melius semper procedentibus, melle hispano cum aqua calcis vivæ, ita ut legitur in F, soluto, gonorrhœam omnino sustulimus. Nihilofecius, ut celtica labes per gonorrhœam intus infusa radicitus evelleretur, Eutycho, vere proximo, per dies quadraginta, & ultra præsidia antivenerea, de quibus suo loco, ubi de lue venerea, adhibuimus.

A ℞. Cass. rec. extr. drach. vi., cremor. tart. drach. ii., semin. cit. mund. drach. i. m. reform. bol. s. a. cap. ut m.

B ℞. Sars. paril. opt. s. a. incis. unc. ss., glycyrrhiz. drach. i., cinnam. opt. scrup. i., aq. commun. lib. iv. M. f. inf. per noctem ciner. calid. s. a. colet., & adde syrup. de althea Fern. unc. ii. cap. ut m.

C ℞. Syr. de terebinth. s. a. parat. unc. i., aq. malva. lib. ss. M., & cap. in Aurora quotid., ut mon.

D ℞. Sars. paril. opt. s. a. incis. unc. i., glycyrrhiz. drach. ii., cinnam. opt. drach. ss., aquæ commun. lib. iv. M. f. inf., & macer. s. a. per noctem, leviter bulliat, coletur, pro potu quotidiano ut m.

E ℞. Semin. melon. unc. i., cucurbitarum unc. ss., aquæ malvarum q. s. M. f. emul. s. a., & adde syr. viol. viol. unc. i., cap. ut m.

F ℞. Calcis vivæ ex conchis paratæ unc. i., aq. commun. chalyb. lib. iv. M. effervescat, colet. & adde mel. hisp. unc. iv., quam capiat ad unc. vi. horis medicis quotidie.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Abusus
eroden-
tium ad
gonor-
rhœam
sisten-
dam.

IN gonorrhœa virulenta, five maligna, prostates præcipue minimis ulceribus affectas oculis nostris in cadaveribus sectis pluries introspeimus. Quinimmo, & vasorum oscula circumcirca granum hordeaceum iis exesa microscopio admoto non semel lustravimus. Id inter cæteros & Bartholino item innôuit; qui eandem nobis in Centuriis tradidit rem. Ex quo pessime sane gonorrhœa laborantibus eos consuluisse patet, qui stillicidium comprimere erodentibus conati, aut granum hordeaceum corraserunt, aut partes proximas contriverunt, atque adeo gonorrhœam non modo effecerunt perennem, verum etiam, ex ulceribus cicatrice obductis, vestigio cicatricis calloso exuberante, deploratam urinæ difficultatem intulerunt; quam, quum cicatricem causticis postmodum consumpserint, majorem utique in dies effecerunt.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

In exor-
dio go-
norrhœa
nequa-
quam si-
stenda.

GOnorrhœam cujusvis generis fit, in exordio ne comprimamas unquam caveto, quinimmo & ut abunde profluat finito; quoties enim eam immature compresseris, noxam toties plurimam molitus fueris. Hinc solemnis Empiricorum error, qui adstringentibus gonorrhœas sistere confestim enixi, humores universos incaute infectant. Quapropter ventrem blande solvere prius expedit, ac diluendo, emolliendoque postmodum partes infectas diluere, atque emollire, æque ac succorum

acrimoniam temperare, atque infringere; quo solo, etiamsi adstringentia temere non adhibueris, gonorrhœam, licet pervicacissimam, prorsus non raro subreptam observabis.

ALIÆ ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

INter cæteras affectiones, quæ ob immature compressum in gonorrhœa effluxum extare consueverunt, sunt testium tumores, qui, in nodos quandoque fungosos extuberantes, id herniæ genus procreant, quod *sarcocèle*, vel *hernia carnosâ* a Chirurgis appellatur, quandoque in varices sese intorquentes, herniam inducunt varicosam, quæ *circocèle* dicitur. Insuper quam sæpissime contingit, ut vel minimis fractis lymphaticis, vel sanguiferorum tunicis laxatis, lymphæ, five serum intus in tunicis testes vestientibus exudans, & cumulata, eas prætermodum extendat, eamque iccirco herniæ speciem progeneret, quæ *hydrocèle*, aut *aquosa* vocatur. At si lymphæ, serive loco, ob flatum inclusum tunicæ præfatæ intumescant, hernia, quæ exinde provenit, dicitur *ventosa*, five *pneumatocèle*. Quoniam autem testibus præternaturam aut extentis, aut extrinsecus adactis, aut intumescentibus, & scrotum item extendatur, augeatur, & intumescat, necesse est; hinc fit, ut scrotum taliter affectum, quod *oscheos* Græcis nuncupatur, herniis item laborare dicatur, quæ propterea, in *oscheo sarcocelen*, *oscheo circocelen*, *oscheo hydrocelen*, *oscheo pneumatocelen* distinguuntur. Ulterius, quia idem scrotum non raro omento, aut intestinis prolapsis prætermodum extenditur, duobus aliis herniæ gene-

Descri-
buntur
variæ
herniæ
species.

generibus obnoxium evadit; quorum alterum *oscheo epiplocele*, alterum *oscheo enterocele* appellatur. Illud fit ab omento, quod *epiploon* quoque dicitur. Hoc ab intestinis, quæ *enterea* etiam nuncupantur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit in maribus impotentia.

Gonorrhœa, & præsertim maligna, satyriasin creberime facit. Cur id succedat ex dictis educere facile quisque poterit. Interdum tamen, rarius licet, musculorum paralytin, & vasorum obstructions inducendo, atque organa aliter lædendo, erectionem, debitamque penis intensionem infirmit. quinimmo & prorsus enervat. Hinc ob gonorrhœam impotentes quandoque evadimus; impotens quippe is dicitur, cui quicquid virum decet perficere minime datum est. Talis autem impotentia pluribus aliis ex causis extare quoque potest. Nam citra ejusmodi labem, aut sanguinis copia, aliorumque fluidorum pravitas, aut etiam organorum præpostera constitutio, nervos penis comprimere, eosque obstruere, musculos lædere, corpora nervosa infarcire, ac impotentiam proinde virilem procreare poterit; quam propterea eximes, si peropportune occurras ea adhibendo, quæ aut sanguinis copiam imminuunt, aut paralytin solvunt, aut vasa obstructa recludunt, aut partes enerves roborant, de quibus universis ante jam diximus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

AD hæc, quæ mox recensuimus, eorum, qui gonorrhœa tentantur, penis aliis quoque pluribus affici solet incommodis; modo quippe ulceribus foris item laborat, convulsivas distorsiones modo patitur, modo inflammatur &c. Hinc *lipodermis*, *phimosi*, *paraphimosi*, *inflatio*, *verruca*, & reliqua, quæ ad Chirurgiam quoque proprie spectant. Lipodermis est, quum præputium ulcere absumptum, aut omnino deest, vel alia quavis ex causa ita contrahitur, ut glandem amplius tegere nequeat, in quo casu paraphimosi appellatur; sicut contra phimosi dicitur, quum glandi ita inhæreat, ut reduci nequeat. Penis inflatio, quæ, & penis tympanitis nuncupatur, fit tum, quum vapores ab humoribus penis interioris emissi, atque in flatus rarefacti, membranas penis exteriores extendunt. Verrucae, sive excrescentiæ sunt varii generis tubercula, mollia nimirum, fungosa, quandoque fœtencia, quæ & in glandis summo, & circa glandis ambitum, & sub ipso præputio extuberant. Tales affectiones, ex gallica labe intus immissa, foris ut plurimum pululant; atque adeo ea requirunt præsidia, quæ ad labem præfatam delendam conferunt, de quibus suo loco,

Deser-
buntur
variæ pe-
nis affe-
ctiones
exterior-
es.

C A P U T V.

De organis Mulierum generationi
inservientibus . Ac primo
de Utero .

Earum figura est propemodum
triangularis . Rubore suffundun-
tur . Conduplicantur ex tunica
labiorum vulvæ interiori . Adeo
compactæ confurgunt virginibus ,
ut urinam emittant cum sibilo .
Non ita iis , quæ virum semel
passæ sunt , & foetum præsertim
enixæ .

Nympharum usus penes Vete-
res erat , ut urinam deducerent
inter geminos quasi parietes , at-
que aeri resisterent exteriori , ne
vulvam subiret interiorem . At-
tamen , quia post partum non
raro plane delentur , existiman-
dum ducimus , in puerperio eas
admodum explicari , ut labiis
longe magis propatulis , facilio-
rem foetui proxime excludendo
exitum pandat uteri vagina .

Ex nymphis mediis , digito
circiter infra clitoridem transver-
so , extuberat urethra muliebris ,
sive meatus urinarius , qui uti
in maribus , ita & in fœminis
producitur a collo vesicæ . In fœ-
minis tamen unicæ inservit uri-
næ emittendæ . Ejus longitudo
vix producitur ad digitos duos
transversos . Latitudo pinnam æ-
quat anserinam ; ideoque amplior
adhuc quam in maribus , nec
sensu adeo pollet acuto . Hinc
fit , ut facilius lapillos , sive in-
renibus , sive in vesica concre-
tos , emittant fœminæ ; quæ &
lithiasi longe minus proinde la-
borare solent .

Infra meatum urinarium offen-
dimus *uteri vaginam* , quæ a la-
biis vulvæ inter vesicam urina-
riam , atque intestinum rectum
ad uterum pergit , quo in coitu
penem immittit . Substantiam ha-
bet mollem , eamque spongiosam
vasis pluribus sanguiferis , æque
ac nervis contextam ; quæ omnia
tunicarum uteri soboles sunt , ut
mox exponam .

Nym-
pharum
usus .

Descri-
bitur
fœmina-
rum ure-
thra .

Descri-
bitur
uteri va-
gina .

Quid ve-
nit in fœ-
minis ,
penes
nos , pu-
dendi
nomine .
Descri-
bitur cli-
toris .

S Emen in coitu per membrum
virile , ut vel in utero , vel
excitentur rudimenta , in puden-
dum muliebre immitti debet .
Id nominis *pudendum* , *vulvam*
denotat in fœminis , æque ac
vulvæ partes annexas . Id est *va-*
ginam , *uterum* , *testes muliebres* ,
sive *ovaria* , *tubas* , & reliqua .
In hypogastrio infra pubem su-
pra perinæum inter inguina ape-
ritur vulva . Vulvæ principium
statim infra pubem , eoquod ob
adipem plurimum aliquantulum
promineat , *monticulus* nuncupa-
tur *Veneris* . Sub monticulo in-
ter labium utrumque , ibi ferme
ubi adinvicem conveniunt vul-
væ labia , supernæ extuberat *cli-*
toris : corpus scilicet carnosum ,
oblongum , perexiguum , glandis
adinstar minoris nonnihil produ-
ctum . Clitoris in æstu libidinis ,
non secus ac maribus penis ,
erigitur , quem profecto quodam-
modo mentiri solet ; iisdem quip-
pe partibus , urethra excepta ,
quasi compingitur . Glans iccirco
clitoridis impervia est . Loco fo-
raminis , obscuram tantum ha-
bet foveolam , sive parvam ri-
mulam exteriorem . Plurimum
in venerem prurit clitoris , quæ
proinde sedes potissima libidinis
censetur .

Descri-
buntur
nymphæ .

Infra clitoridem sese proferunt
nymphæ , binæ scilicet productio-
nes carnosæ , quæ pendulæ de-
scendunt a glande clitoridis , cri-
stas æmulatæ , quæ subnascun-
tur in gutture pullis gallinæ .

Pascoli Oper. Med.

Z

Per

Quid sint glandulæ, quæ non procul a vagina lacunas constituunt.

Describuntur plexus retiformes, & sphincter vaginae.

Per substantiam vaginae interiorum quamplurimæ effunduntur glandulæ minimæ, prostatae mulierum a nonnullis appellatae; quarum ductus excretorii in cavum vaginae osculis aperiuntur minimis, quæ veluti minima spiracula a meatu urinario non procul inhiant; ubi præterea corpus illud glandosum occurrit, quod *lacunas* appellare consuevit Regnerus de Graaf. Glandulæ minimæ lacunas componentes in æstu venereo per vascula minima excretoria humorem crassiusculum, oleaceum expuunt inter labia vulvæ, quam oblinire, & lubricam facere valet. Hinc perperam vulgo habetur, humorem præfatum sperma esse muliebri, quod a testibus mulierum interioribus in uteri capacitatem immitatur. Id humoris autem pollutæ mulieres quandoque emittunt.

Orificium vaginae non procul a labiis vulvæ, virginibus præcipue, non modo sphinctere membranaceo munitur, verum etiam binis gaudet corporibus carneis, quæ dicuntur *plexus retiformes*. Plexus retiformes bina sunt corpora carnosæ, laxa, mollia, atque spongiosa, quæ ab ossibus pubis inferioribus assurgunt utrinque per labia vulvæ interiora ad latera vaginae extrema. Foris contextuntur tunica carnea. Fibris intus implicantur quoque carneis. Inter fibras varias excipiunt sanguiferorum, nervorumque propagines. Quocirca nihil aliud habendi sunt plexus retiformes, quam muscoli bini carnosæ, qui ob libidinis æstum contracti penem arctissime comprehendunt; a quo semen propterea emissum exprimunt, & quasi emungunt. In quem finem fortasse item explicatur per faciem plexuum exteriorum, membranæ ad instar

carneæ, alter musculus sphincter plexibus extrinsecus firmiter accrescens.

Parietes vaginae interiores in rugas complicantur. Ex rugis confurgunt *carunculae* quædam interiores, quæ *myrtiformes* dicuntur. Carunculis in puerperio foetu transeunte explicatis, mirum in modum expanditur vagina, variis licet ubique fibris valide contrahatur, iis potissimum, quæ virum nondum exceperunt.

De claustris Veneris, sive de ea membranula virginitatis, quam passim in virginibus se observasse affirmant Sectores uteri orificio ex vaginae meatu statim post carunculas myrtiformes insurgentem, explicatamque, plurimum dubitamus, ne rem morbosam, & præter naturam, pro genuino virginitatis indicio comminiscantur.

Vagina penem, & una cum pene semen emissum in uteri orificium immittit. Iccirco, penitus immisso commode ut coaptetur, modo explicatur, modo coarctatur, modo producitur ope fibrarum, prout penis immissus major, vel minor sit &c. Vagina insuper mensium recrementa, foetum, lochia, ac secundinas egerit.

Sub finem vaginae, occurrit *uterus*, cujus orificium vaginae aptatur, sive potius continuum est. Uterus, organum videlicet foeminae peculiare, est pars organica, non ubique sibi similis, carnosæ, cava, imi ventris, in hypogastrio, inter vesicam urinariam, atque intestinum rectum posita; ubi potissimum conceptioni, foetusque nutritioni inservit.

Figuram præfert teretem, & quasi pyriformem; a lato quippe fundo, quod superius est, immittitur in collum, quod inferne ducit in vaginae capacitatem.

Ute-

Quid sint vulvæ carunculae myrtiformes.

Quid credendum sit de claustris Veneris.

Vaginae usus.

Describitur uterus.

Uteri situs, & connectio.

Uteri moles in non gravidis , quamvis adultis , longe minor esse solet , quam vesica urinaria . Attamen in gravidis extra modum prolatatur . Collum , sive cervix uteri , arctissime adnascitur collo vesicæ , intestino recto , aliisque partibus proximis . Fundum nullibi alligatur , ut libere explicari queat . E lateribus suspenditur partibus superioribus , æque ac inferioribus , vinculis varii generis intercedentibus , quæ quatuor sunt . Bina dicuntur *lata* a figura . Bina *teretia* , sive *oblonga* .

Describuntur uteri ligamenta . Ligamenta uteri lata sunt membranacea , mollia , admodum valida , fibrosa . Egrediuntur utrinque a peritonæo in ossibus iliaceis conduplicato . Inde explicantur usque ad uteri fundum , cui firmiter alligantur . Eoquod alas vesperilionum mentiri quodammodo soleant , *alæ* vocantur . Teretia , sive ligamenta uteri *lumbricalia* , sunt ligamenta quædam carnea , quæ ab uteri fundo ex utroque latere , statim infra alas proficiscuntur . Per peritonæum duplicatum ad inguina descendunt . In inguinibus per processus peritonæi cavos perforant tendines musculorum abdominis . Exinde sub tegumentis ad clitoridem reflectuntur . Priusquam clitoridem attingant in fibrulas effunduntur carneas , quæ in clitoride , partibusque absumuntur finitimis .

Describitur uteri textura . Uteri substantia , membranis ita obvolvitur , fibris ita intextitur , & vasis item irrigatur ita , ut muscularis prope videatur . Duplici contegitur membrana . Exterior carnea producitur a ligamentis uteri latis , hoc est a peritonæo . Per faciem uteri , æque ac vaginæ exteriorem explicatur ad labia usque vulvæ . In labiis extenuata evadit nervosa ,

fese postmodum extendens per faciem vaginæ , uterique interiorum universam . In uteri fundo levis est . In collo in rugas varie complicatur . Per uteri substantiam interiorum , crassam , æque ac spongiosam , inter vasa , & fibras carnosas , glandulæ plurimæ miliares disseminantur ; quarum pleraque vascula excretoria tendunt in rugas cervicis uterinæ interiores ; quibus laticem identidem insudant tenuem , atque acrem , qui organa molliter titillat , scalpit , & libidinem incitat . Uberior iccirco in salacioribus deprehenditur .

Uteri capacitas utero non gerentibus , adeo obversatur angustatur uteri ita , ut fabam majusculam capacitas . pere vix queat . Attamen valde explicatur gestationis tempore , fœtu , ejusque exuviis incrementibus . At falsum prorsus ducimus , observationibus innixi , quicquid & ipsi credebamus olim : nimirum parietes uterinos crassiores fieri tum , quum gestationis tempore in dies capacitas interior amplior evadit . Etenim eos longe tenuiores non semel vidimus tempore gestationis , & a fœtu excluso non procul .

Orificium uteri , quod in vaginam aperitur , perquam angustum est . Hinc virginibus , nisi fluant menses , styli apicem admittere vix unquam quit . Gravidis longe amplius , & potissimum non procul a puerperio , mucore licet quodam plane stipetur . Orificium uteri nonnihil extuberat in cavum vaginæ ; siquidem uteri collum quodammodo duplicatur , & ita duplicatum sese profert paullulum intus in vaginam , in qua veluti apicem , sive finem glandis virilis inversum emulatur . Vasa cujuslibet generis effunduntur , tum per uteri , tum per vaginæ

substantiam. Arteriæ scilicet, & venæ ab hypogastricis, spermaticis, atque umbilicalibus. Lymphæ ductus maxima ex parte dirimuntur per faciem uteri exteriorem; atque a truncis minoribus in majores coeunt, quibus in cisternam Pecqueti tandem desinunt. De arteriis uteri id maxime adnotemus oportet, eas per anastomofin, non modo cum venis, verum etiam inter se, videlicet cum arteriis injungi, adeo ut, inflato arteriarum ramulo, qui dirimitur per uteri substantiam, inflatas illico arterias omnes, tum uteri, tum vaginæ intuearis. Attamen inflatis venarum truncis intumescit uteri cavum, & flatus immixtus ex osculo uteri, crepitando in vaginam, sensim erumpit. Ex quo opinari rationi consonum est, venas uteri, sanguine nimio turgidas, menses per uterum in vaginam egerere.

Ufus
uteri.

Nihil aliud esse videtur uterus, quam musculus cavus, qui & semen suscipit a viro in coitu pro conceptione excitanda, & fœtum conceptum fovet, alit, tutatur; quem subinde musculis abdominis æque ac diaphragmate contractis, ipse contractus, & undique pressus, una & lochia, & secundinas excludit. Statis insuper temporibus menses egerit. Concipere dicitur, sive fœcundari uterus, quum feminis auram tenuissimam, sive vim fœracem a viro intus admiserit. Hanc tamen rite servare, eamque fovere, cæterisque organis, atque humoribus impertiri debet, ut deinceps exposituri sumus.

CAPUT VI.

De Testibus Mulierum, sive Ovariis.

Testes mulierum bina dicuntur corpora quædam membranacea, mollia, oblonga, semidepressa, quæ utrinque producuntur ab uteri fundo proxime supra ligamenta uteri lata, quibus firmiter adhærent. Eorum substantia spongiosa pluribus compingitur membranulis perquam exilibus, quæ in minimas ubique cellulas coarctantur. Cellulis insunt hydatides, & vesiculæ quædam pellucidæ, quæ humorem excipiunt defœcatissimum a glandulis, ni fallor, minimis, hinc, atque illinc sparsim per eandem testium substantiam membraneam circumpositis. Humor vesicularum ex observationibus Graffii, ad ignem admotus veluti albumen ovorum tenuissimum concrementum. Quocirca præfatæ vesiculæ tamquam ovula habentur a Recentioribus, ut & testes muliebres tamquam ovaria. De ovulis hisce saltem in corpore humano loquutus est primus, quantum scio, Joannes van-Horne anno Domini 1668., quæ postmodum observavit quoque Regnerus de Graaf, necnon etiam Nicolaus Steno in pluribus aliis animalibus cujuslibet generis.

Tum testes mulierum, tum hydatides, sive ovula arterias habent, item & venas a spermaticis, quæ & in fœminis, & in maribus producuntur a truncis descendens, necnon & ab emulgentibus. Quinimmo venæ ita implicantur supra testes, ut in fœminis quoque corpora efficiant pyramidalia, sive pampiniformia.

Infra

Quid sint testes Mulierum, sive ovaria Recentiorum

Describuntur vasa testium in fœminis.

Descri-
buntur
tubæ, si-
ve ovi-
ductus.

Infra testes ab eodem uteri fun-
do proficiscuntur *tubæ*, quæ di-
cuntur: *Fallopiana* a Falloppio,
qui primus de iis verba fecit:
oviductus a munere, quod iis ad-
scribi solet. Sunt ductus bini
membranacei, qui principio ad-
modum angusto originem ducunt
ab uteri cavo, a quo sensim ex-
plicantur tubarum ad instar, sese
hinc inde inflectentes in arcus,
quibus e longinquo, intercedenti-
bus nimirum ligamentis uteri la-
tis, testes complectuntur, ac tan-
dem in fimbrias lacere ad testes
accedunt.

Tubarum
usus.

Tubarum parietes duplici com-
pinguntur membrana. Exterior
carnosa producitur a tunica uteri
exteriori. Interior nervosa sobo-
les est tunicæ uteri interioris.
Tubarum usus penes Priscos fuit,
ut sperma muliebri in æstu libi-
dinis exciperent a testibus mu-
lierum, eumque in uteri recessus
immitterent. Id tamen falsum
plane deprehenditur. Testes quip-
pe mulierum non sunt revera te-
stes, uti monuimus, sed capsulæ
potius, sive alvearia, quæ vesi-
culas excipiunt, non secus ac in
pullis gallinaceis ovaria excipere
solent ovula. Quapropter sibi sua-
dent Recentiores plerique, ovula
fœcundata in ovariiis, delabi per
tubas in uterum, ut ibi fovean-
tur, alantur, increfcant; donec
fœtus ex ovulis, maturitate con-
fecta, tandem excludatur.

C A P U T VII.

De Mensum defectu, imminutione,
& suppressione.

Defini-
tio, dia-
gnosis,
& causa.

I Nter animantes, hominum tan-
tum, & simiarum fœmina,
per menses a pubertate ad se-
nium, sese repurgare solet; eo

Pascoli Oper. Med.

quippe tempore statis temporibus,
ac periodice sanguinem quemdam
impurum, sive potius laticem
cruentum ex utero ut plurimum
egerit; qui quoniam singulis qua-
si mensibus excernitur, *menstrualis*
dicitur. Hujusmodi naturalis ex-
cretio, quamplurimas tum acu-
tas, tum chronicas adimit ægri-
tudines; quæ fœminas utique pes-
sime torquerent, nisi humor pec-
cans intus cumulatus peropportu-
ne identidem, ita ut innuimus,
ex pudendis subduceretur. Hinc
fluxus iste, si præter naturam
deficiat, si supprimatur, vel si
tantum etiam imminuatur, œco-
nomiam animaleam iis quandoque
prorsus evertit. Id duplici ex
causa evenire potest: fluidorum
nimirum, uterique vitio. Num
autem humores peccent secernen-
di, num peccet uterus, organum
videlicet, per quod fieri debet
ea secretio, non ex facili discer-
nes. Attamen hisce in casibus,
antequam judicium proferas, id
potissimum observabis, an mu-
lier affecta sensus quosdam intus
quandoque percipiat, qui sangui-
nem quasi ostendant impetum fa-
cere ad partes infernas, & inde
ad supernas resilire, & quasi re-
trocedere. Tum enim indicium
tibi propemodum evidens erit,
uteri vasa, sive infarcta, sive
compressa, sive alia quavis ex
causa nimis angusta, & perexi-
gua, obices necere, ne humor
excernendus per menses erumpat.
Quod insuper eo magis conjicies,
si ad hæc lumbi doleant, hy-
pogastrium intendatur, tumefiat
abdomen, difficilis evadat respi-
ratio, vires torpescant universæ,
obmurmurent intestina, rugitus
edant hypochondria, & præci-
pue si sanguis, tum vel ex nari-
bus profluat, vel ex ore, vel
ex aliis emittatur partibus. Id

Z iij quip-

quippe uteri vitio menses deficere pene semper declarat. Sin autem, tametsi nullum ex enarratis mulier patiatur incommodum, menses adhuc non fluxerint, tum ideo restitisse inferre poteris, quoniam imbecillis est sanguinis facultas; quæ sane tum infirmatur, quum vel in qualitate, vel in quantitate sanguis deficiat; in utroque enim casu, quum motus sibi per meatus consuetos exercere libere nequeat, nil mirum, si vasorum obstructions in utero fiant, & si menses proinde sistantur.

Prognosis.

Ex his mensium tum deficientium, tum etiam suppressorum diagnofin, & causas quum abunde habeas, ad prognofin tranfeundum; pro qua ad ea, quæ nos olim docuit Senex, animum primo adverte. *Mulier podagra non laborat, nisi menftrua defecerint* (a). Deficientibus igitur mensibus, & podagra, & aliæ non abfimiles affectiones ei accidere poffunt. Et fubfiftentibus morbi eveniunt, nifi tamen aut utero gerat, aut lac habeat in mammis. Quo in casu perfæpe contingit ut citra noxam menses deficient. Qua de re inde idem addit Senex. (b) *Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre superveniente, cibique fastidia ei accidant, prægnantem esse puta.* Mensium defectus, si uteri fit vitio, atque ex vitiata præfertim ejufdem uteri ftructura, tales procreabit ægritudines, quales evincere haud poteris. Facilius eas fubduces, tum quum menses deficient, aut fupprimantur uteri vasis obftructis; & facilius adhuc, si humoribus vitium inhæreat. Cæterum ex mensibus, aut compreffis, aut parce fluentibus, graviffimi perfæpe incitantur morbi;

fiquidem ex eo paffim cachecticæ, hydropicæ, phthificæ evadunt fœminæ, contabefcunt item, apoplecticæ, & epilepticæ fiunt, hystericæ; articulorum doloribus tentantur, ulceribus, scabie, aliisque pene ejufmodi incommodis infestantur.

Ex quacumque causa menses Curatio non profluant, deobftruentibus eos leniter ciere juvabit, ideoque alvo prius exterfa, ac oleo recens in jure aliquantulum amaro per dies aliquot propinato, rhabarbarum, radices, folia, flores, femina, cortices, & id generis reliqua, quæ dicuntur aperientia, commendamus. Mirifice inde profunt aquæ tum fim-plices, tum ex rebus prædictis præparatæ, item & salmacidæ, inter quas Villensis, & Tetutiana imprimis, tum potiffimum, quum large adeo ingerantur, ut vel per urinam, vel ex alvo brevi postmodum dejectæ, egerantur. Verum antequam hisce præfidiis uteri, aliorumque viscerum, si adsint obstructions, recludere aggrediaris, operæ pretium est, crassos, glutinososque in meatibus stagnantes humores emollire, & quodammodo fubigere, ut resolventibus, atque impellentibus minus inde reluctantur. Quo in casu oleum recens, five ex amygdalis dulcibus, five ex feminibus melonum, necnon etiam lini extractum, decoctiones aut malvarum, aut violarum, hisque fimilia frequenter adhibe. Inter exteriora ad menses, aut inertes ciendos, aut ad compreffos revocandos apprime conducunt fottus, suffitus, pediluvia, balnea, defricationes &c. Plurimum confert quoque motus, qui fiat per amœna, aere præfertim fudo,

(a) *Apb. 29. sect. 6.*

(b) *Apb. 62. sect. 5.*

sudo, aut leniter incedendo, aut equitando, aut navigando &c. Quibus ex ordine præmissis, & nihilofecius, si pervicax nondum profluat sanguis, venam iterum, atque iterum, quum urgeant symptomata, secabis.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quomodo propinandum est mel hispanum ad menses sciendos.

QUoniam tum, quum, aut imminuti, aut compressi, aut alia quavis ratione viati, defecerint menses, variæ, ut ante jam diximus, exinde insurgunt permolestæ affectiones, de quibus imposterum dicendum, quæque eadem licet æque habeant originem, non omnes æque tamen eadem prorsus exigunt præsidia; iccirco quicquid de auxiliis medicis hic superesse videtur, suo loco deinceps proferre est animus. Interim adnotare oportet, nil ante hac, mensibus quocumque modo aut compressis, aut imminutis, sciendis, revocandisque, magis idoneum nos unquam expertos esse, quam mel hispanum, de quo fuscè in præcedentibus jam loquuti, nihil est, quod ad nauseam impræsentiarum, eadem recoquamus. Methodus, & formulæ, quibus hisce in casibus mel præscribere consuevimus, sunt, quæ insequuntur.

R̄. mell. hisp. opt. unc. j. , aut j. ss. , aut ij. , cap. in Aurora , cui statim superbibat iusculi , sive insulsi , sive cum seminibus citri , sive cum foliis pimpinelle , cichorei , floribus hyperici , necnon etiam quandoque centaurei minoris , & summitatibus absinthii unc. aut viij. , aut x. , & ultra . Id per

dies quindecim , triginta , quadraginta &c. Loco juris insulsi , optimo cum successu , serum lactis , aut chalybeatum , aut aliter medicatum quandoque præbuimus . Quibus viscera arefacta tabem propemodum moliri videbantur , iusculum præfatum insulsum , aut aquam nucerianam , aut chalybeatam , bis , ter , & quater diebus singulis , horis congruis , præterea propinavimus . Aliis , ut validius adhuc ageret mel , rhabarbaro ita , ut sequitur , mellis facultatem acuimus .

R̄. Rhabarb. elect. in pollin. redact. scrup. j. , sal. tart. scrup. ss. , mell. hisp. q. s. M. f. bol. f. a. , quem cap. in Aurora , cui mel statim superbibat ut supra . Et nihilominus , quum affectio adhuc restitisset , bolis ex rhabarbaro paratis crocum martis cum aqua pluviatili , sive rore majali , uti docet Ettmullerus , elicatum ad grana x. , xij. , xvij. , quandoque adjecimus . Insuper ad tussim siccam ex mensibus suppressis exortam , penitus eximendam mel hispanum cum decoctionibus , aut infusionibus ex corticibus resinosis juniperi felicissime non raro præscripsimus .

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

EVENIT non semel, ut vel exuberans sanguis, vel nimiam sibi nactus acrimoniam, vel prætermodum fervens, vasorum parietes in utero, aut urgeat, aut disrumpat, aut concidat; atque adeo, ut immodice profluat. Hinc sanguinis fluxus nimius, qui quandoque eo devenit, & maxime in adultis, ut exsanguis decedant.

Quicquid præstandum est ad sistendum fluxum mensium nimium.

Z iiij Hu-

Hujusmodi fluxus præternaturalis, atque immodicus, ut opportune sistatur, eadem plane requirit, quæ ad sistendam hæmoptysin in præcedentibus fufe jam exposuimus. Quinimmo, & in fluxu mensium, non secus ac diximus in hæmoptysi, ideo humores plerumque peccant, quia in tubulis concrecentes obstructions faciunt, atque adeo sanguini resistunt, ne per venas libere fluat, qui proinde, retrocedendo, in valvulas impingit, ad latera vasorum impetum facit, membranarum continentibus vim infert; quæ tandem laxatæ, & fatiscientes dehiscunt. Hinc aut osculis adaperitis, aut pluribus obversantibus rimis, intempestive, large, & enormiter profluit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Inter ubera, & uterum maximum interest confortium.

Mulier si velis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone; docuit olim Hippocrates (a), & usui nos id non semel respondisse percepimus. Maximum profecto cum mammis consortium uterus habet; quæ, quum lacte turgent, sanguinem ex pudendis profluentem, ut plurimum sistunt. Sicuti e converso sanguis, qui ex pudendis profluit, lac mammis pene semper adimit. Præterea, quæ scirrhus in utero laborant, non absimili tumore in mammis pene semper tentantur. Ad hæc, quæ virum primum passa femine suscepto fœcundatur, per extuberantes mammarum papillas, alias-

que varias istarum partium immutationes, certissima conceptionis quandoque præbet indicia. Quæ omnia maximam sane cum mammis affinitatem, & nervis, & vasis intercedentibus, in rerum exordio uterum contraxisse designant.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

PRO sanguine menstruo, ex uteri vagina, præternaturam licet, aliquid aliud quandoque fluit, quod a præfato sanguine tum colore, tum consistentia, tum cæteris qualitatibus longe distat. Talis excretio, quum sit humoris cujusdam, qui serum crassiusculum, albicans ut plurimum æmulatur, eam utique fœminis solemnem facit ægritudinem, quæ *fluor mulierum albus* nuncupatur, tametsi colorem album non semper habeat. Quo circa humoris pituitosi subinde crassioris, albi plerumque, nec non etiam alterius quandoque coloris sine dolore copiosam, ac frequentem excretionem esse, vulgo describitur. Vocatur item *menstruum mulierum album*, & *gonorrhœa non virulenta*; valde tamen improprie, quum nec mensibus singulis periodice recurrere soleat, nec gonorrhœæ quidem naturæ cohærere, etiamsi gonorrhœæ fluxum hujusmodi interdum insequatur. Id generis fluxus, & ante pubertatem, & mensium egestionibus jam exactis, & in senio quam sæpissime incitatur. Ratione symptomatum in *benignum* & *malignum* distinguitur. Benignus dicitur, qui citra multam noxam, præterquam quod graviora nimirum inferat symptomata, diu vel fluxerit, vel fluere possit.

Quid sit fluor mulierum albus.

Ma-

(a) *Aph. 50. sect. 5.*

Malignus tum contra vocatur, quum pervicax fit, una, & corpus emaciet, vires extenuet, febriculas incitet, aliasque non leves inferat ægritudines. De fluxus præfati origine plura fabulati Majores sunt, qui uterum utpote aliis partibus subjectum, imbecilliolem, quam reliqua viscera effecerunt, sibi proinde suadentes, a cerebro, ventriculo, hepate, liene, mesenterio &c., recrementa pituitosa recipere, eaque subinde in fluorem album per vaginam egerere. Alii contra frigidam ejusdem uteri in eo morbo culpantes intemperiem, pituitam per id intus in vasis primum ibi cumulari, ac mox secerni &c. At nos potius autumabimus, ejusmodi pravum fluorem a latice albugineo fieri, qui in glandulis uteri secernitur, quique vulgo tamquam sperma muliebri perperam habetur; talis quippe latex, aut in glandulis, aut extra exuberans, vel aliis ex causis vitiatus, atque ex glandulis in uteri cavum insudans, præfato fluori pariundo non impar videtur. Fluor mulierum albus, periculi ut plurimum licet expers, tum præcipue, quum nulla malignitatis præferat indicia, difficile tamen evincitur, in vetulis maxime, cachecticis, iisque, quibus diu substiterint menses. Longe difficilior restitisse observavimus, ubi ex vitiata in abortu, sive pariundi difficultate, sive in molarum egestione, cæterisque tum foris, tum intus agentibus causis, uteri structura provenerit. Quæ pro gonorrhœa virili simplici, ac benigna subripienda jam ante proposuimus, quæque ad chlorosin extirpandam imposterum proponenda existimavimus, & hic quoque conveniunt. Quoniam autem fluor ante dictus, experientia teste, ex

utero obstructo, aliisque infarctis visceribus, frequentissime oritur, nil utique mirum, si deobstruentibus ex rhabarbaro potissimum, cæterisque rebus amaris confectis passim sistatur. At enim vero, quum fluor iste ex nimio sanguinis sero moveatur, tum serum exundans, aut per sudorem, aut per urinam, aut ex alvo blande subducere juvabit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Fluor mulierum, qui dicitur albus, tantam sibi quandoque comparat labem, ut varia hinc inde minima sparsim in utero procreans ulcera, glandularum oscula ubique depascat, atque in veram gonorrhœam convertatur. Hujusmodi gonorrhœa, *muliebris* vocatur; & ubi ex impuro concubitu contrahatur, vel in fœminis, dicitur *venerea*, quæ profecto item & ex minimis glandulis insudat, quas, aut in utero aut in vagina, aut non procul a meatu urinario, virus celticum ulcere affecit. Gonorrhœa muliebris, æque ac virilis eadem prorsus requirunt præsidia. Ne adstringentibus tamen immature sistas unquam admoneo, ne pro gonorrhœa, imprudens, uteri scirrhum moliaris.

Quid sit, & quomodo curetur gonorrhœa muliebris.

CAPUT VIII.

De Affectione Hysterica.

Definitio.

Affectio hysterica, ex eo *suffocatio* quoque dicitur *uterina*, quod uteri vitio excitari passim vulgo credatur. Hinc & *asthma uterinum* ab Helmontio appellata est; quum inter Majores nostros non defuerit, qui eam describendo, *congeriem* esse protulerit *symptomatum*, quæ per periodos *opugnant*, & modo *naturales*, modo *animales*, & *persæpe vitales spiritus afficiunt*, sive potius *facultates lædunt*, uteri *prurientis vitio*.

Diagnos.

Plura, & admodum varia sunt, quæ affectionem hysterica, & anteire, & comitari solent, symptomata. Creberrima tamen sunt, quæ insequuntur. Spirandi labor, faucium angustia, borborygmi, atque rugitus per hypochondria evagantes, nausea, non raro vomitus, cardialgia, anxietas, cordis palpitatio &c. Ea sunt profecto, quæ vehementiorem paroxysmum præcedere observamus. At, ubi invalescat ægritudo, ad hæc immittitur pulsus, & quandoque plane quasi deletur. Oris supervenit squalor, una & frigus per universum corpus effunditur. Convelluntur viscera, quæ in glomum prope coacta, ex imo ventre, sursum quasi conscendere deprehenduntur. Inde vulgi, inter mulieres præcipue, futilis vulgata opinio, perperam sibi suadentis, uterum, ex ima sede, in paroxysmo hysterico, interdum avulsum, ad fauces in sublime ferri. Spasmodice non semel tentantur membra exteriora &c.

Causa.

Vetus opinio fuit, a vapori-

bus quibusdam malignis, ac pene veneficis, qui vel a sanguine, vel a femine in utero putrescente, corruptoque, emittuntur, affectiones hystericas incitari. Quod prorsus inficiari nequam aggredior; quum uterus, ut ex Anatome clare patet, organum utique sit præcipuum, quod, nervis intercedentibus, cum cæteris organis plurimam habet affinitatem. Hinc ab humoribus pravis laceffitur variam, tum sibi proxime, tum cæteris visceribus, ac partibus noxam ex consortio, remote, ut ita dicam, moliri valet. Verumtamen, quoniam & mares, uteri quamvis expertes, non absimilibus obnoxios incommodis frequenter vidimus, inferri posse non videtur abs re, uterum in foeminis affectione hysterica, proxime saltem, non semper affici; quinimmo, ut & de morbo hypochondriaco in maribus ante jam diximus, ita & de hysterico in foeminis dicendum ducimus, cerebrum, nervorumque genus esse, quod quam sæpissime a spiritibus, succoque nerveo, aliisque humoribus prave excandescitibus percitum, musculos convellat, viscera torqueat, facultates omnes turbet, ac universam œconomiam animalem evertat. Hinc non injuria in affectione hysterica, & mesenterii plexus quandoque culpantur; qui per consensum a succis intestinorum præter naturam effervescentibus, non raro affecti, ejusmodi turbas mulierum hystericas movent.

Affectiones hystericae, tametsi Prognosis. periculo ut plurimum vacent, non est tamen, quod necem interdum non intulerint. Quum sive certis, sive incertis recurrant periodis, tum potissimum difficile solvuntur. Virginibus, &

& præsertim post pubertatem, aliisque, quæ otiose vivunt, solemnes esse solent, magisque pervicaces; nec non etiam iis, quibus menses, aut nondum effluxerint, aut defecerint, aut suppressi plane restiterint. Puerperis, uteroque gerentibus noxam plurimam moliri semper consueverunt. In epilepsiam, apoplexiam, maniam, aliasque pessimas ægrotudines, eas non semel cessisse vidimus. Ructibus creberrimis, atque sternutationibus erumpentibus, persæpe solvitur paroxysmus. *Mulieri, quæ uterinis molestatur, aut difficulter parit, superveniens sternutatio bonum.* Hippoc. (a).

Curatio.

Quicquid tum hypochondriacis, tum epilepticis affectionibus, & in paroxysmo, & extra paroxysmum curandis, in præcedentibus attulimus, & hystericis adamussim conferre videtur; quum a contractionibus musculorum, & membranarum spasmodicis æque omnes procedere arbitremur. Si menses debite non profluxerint, saphena iterum, iterumque soluta, aut hirudinibus pudendis admotis, sanguinem imminue. Fetus, suffitus, qui *anthysterici* vocantur, pediluvia, balnea, aquæ tum dulces, tum martiales large epotæ mirum in modum profunt. Oleum recens crebro ingestum, decoctiones emollientes, aquas, quæ vulgo nervinæ appellantur, uti sunt matricariæ, peoniæ, totius citri, ceraforum nigrorum, theriacalia, & reliqua, hisce in casibus, tum, quum maxime invadit accessio, neutiquam spernes. Nec confectioes hyacinthinas, alkermes sine odore, trypheram magnam, mithridatum, camphoram, castoreum, opiata, myrrhata, &

reliqua ejusmodi, utpote quæ non improspere cessisse quandoque vidimus, omnino improbabis. Quæ graveolent, naribus subjecta nervos olfactus insuaviter irritando, humorem pravum a partibus in paroxysmo convulsis aliorum amovent. Cæterum tartarica, nisi leniter admodum egerint, eaque omnia, quæ viscera valde irritant, ex longævo plurium annorum in hunc diem, quantum percepimus, usu, hystericæ laborantibus prætermo- dum semper offecerunt.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Affectio hystERICA, ut a suffocatione, quæ faucibus ob hystericam convulsionem valde contractis, interdum imminet, *suffocatio* vocatur *uterina*; ita & a vesania quadam, qua furibundæ ac pene bacchantes virum non raro expetunt mulieres hystericæ, *furor*, nuncupatur *uterinus*; quem proinde dici potest, *sensum libidinis acerrimum esse, quo in venerem femina perditæ accensa, ac vehementer percita, nisi plane insanierit, ad insaniam prope redigatur.* Indicia furoris uterini plurimum variant; aliæ quippe mœrore, ac taciturnitate, veneriam prementes cupidinem, contabescunt; aliæ procul ab omni ratione, pudore, & consilio inepte garrunt; in iram nonnullæ succenduntur, in risum modo, modo in lacrymas funduntur &c. Uterini furoris origo etiam si penes Galenicis extet, aut a copia, aut a caliditate, aut ab acore feminis mulierum, nos tamen delirii speciem furorem uterinum esse

Quid sit
furor
uterinus.

(a) *Aph. 35. Sect. 5.*

se rati, cerebrum, & nervos in eo primum affici quamæpissime, autumamus; non negantes equidem, id ut plurimum uteri causa quoque fieri; uterus enim succo proflatarum acriori quandoque concitatus, & nervos lædere, & cerebrum afficere, & spiritus animales ita commovere poterit, ut talem, ac tantum efferatum libidinis æstum suscitet, foveatque. Ejusmodi furor, nisi conjugio opportune cohibeatur, in maniam deploratam frequentissime transit.

CAPUT IX.

De Chlorosi.

Definitio. Chlorosis, color videlicet mulierum a naturali recedens, febris alba, iëteritia alba, morbus virgineus, unum, idemque penes Clinicos sunt; vocibus quippe iis eam designant in fœminis ægritudinem, in qua earum facies præter naturam immutata, decolor, squallens, & ad viridem quasi per sæpe inclinans, pravam fluidorum ex humoribus prave congestis indicat indolem, mensium defectu quamæpissime contractam.

Diagnosifis. Quæ chlorosi laborant præter oris, totiufque corporis colorem fœdum, lente identidem febriunt, ingenti cum labore respirant, capitis dolore per sæpe anguntur, cibos fastidiunt, evomunt, languent, doloribus per articulos tentantur vagis, mœrentes, desides, & anxie sunt. Ad hæc iis palpitat cor, intenduntur hypochondria, obmurmurant, rugiunt, atque inflantur intestina &c.

Causa. Viscera mensium retentione infarcta, quum in gyrum per ea libere circumvehi nequeant humores, chlorosin faciunt;

quam iccirco, non nisi deobstruentibus, ut postmodum dicendum eradicare unquam poteris.

Chlorosis frequens licet sit, & contumax, lethalis esse non solet; hydropem tamen nonnumquam facit, hecticam, aliasque chronicas parit ægritudines. Ubi mensibus adaperitis, pravæ indolis recrementa, quæ humores coinquinaverant, stas temporibus, periodice, ac debite ex pudendis egeruntur, plerumque solvitur.

Quocirca, ut talis affectio eximatur, ea omnia adhibere juvat, quæ menses blande movent, viscerum obstructions recludunt, ac labem ex humoribus pravis intus congestis jam ante contractam eluunt. De iis sermonem pridem fecimus, ac in historia mox facturi sumus.

Historia II.

PHilenium, perquam elegans Corcyræ virgo, ex oris ægeis, inter barbaros piratas, aliorum transvecta, nescio quodam fato, Venetiis ad Urbem tandem appulit. Ætate tum florebat, & morum probitas, ejusque in arduis abunde spectata honestas, effecit, ut aliis quibusdam associata virginibus, in cœtu quodam pio jamdiu conviveret, manibus victum sibi comparans, & religiose, ac pudice Divinis interim vacans. Fortis erat, procera, lactosa, & ad id temporis optime valens. At animo ex improvise vehementer commota, plura exinde passa est incommoda. Quinimmo, & menses, qui pridem large semper fluxerant, ad annum, & ultra restiterant. Hinc macie pene confecta, ac prætermodum languens, una & torpens febrile cœpit. Febris, nec erat

Prognosis.

Curatio.

Quicquid chlorosi medendo præstare consuevimus, historia declaramus.

erat continua, nec sibi semper æqualis; quinimmo, & procul ab omni certa periodo, modo minor, modo major erraticè recurrebat. Attamen nauseabunda pene semper erat, nisi vomendi irritis frequenter obnoxia. De capitis insuper doloribus quibusdam lancinantibus, qui die inclinato præsertim vigeant, conquerebatur. Pulsus erat imbecillis, urinæ albæ, ac tenues. Oedemate affecta, genæ, manus, & pedes non nihil intumuerant. Sitiēbat, ac viribus plane fractis, irrequieta, atque infomnis dies, noctesque plurimas jam traduxerat, sibimet ipsi, non minus, quam adstantibus infesta. Dies erat morbi decima octava, quum Philenium ita febrientem invisimus. Et quoniam primævum ejus colorem omnino immutatum vidimus, ex roseo quippe pallens, & prope livescens consuetam Philenio venustatem ademerat, eam chlorosi fœdatam esse conjecimus; atque adeo, ut chlorosi afflictam, ita ut sequitur, Philenium tractare cœpimus. Adstricta erat alvus, urinas uberrimas excernebat, plurimumque, noctu præcipue, cum ingenti spirandi labore infudabat. Quamobrem enemate ex aqua simplici mellita prius indito, eoque alternis ad dies quindecim circiter deinceps iterum, iterumque immisso, infusionem hanc A antelucanis horis quotidie sumendam ei præscripsimus. Mensis erat Septembris post æquinoctium, quum ea nobis sese tractandam tradidit; sero iccirco caprillo, ut in eadem A exponitur, medicato, ad ejusmodi subripiendam ægritudinem usi fuimus. Diebus viginti exactis, ad usum martis, ita, ut declaramus in B, propinati devenimus. At enim vero in melius rebus sem-

per procedentibus, & viribus plurimum restauratis, ad aquam subinde, primum villensem, mox tetutianam, quam ita, ut legitur in C, per dies plures hausit, transivimus. Ac postremo, ad libram circiter in varias vices expudendis sanguine educto, ac cute universa crebro defricata, & cucurbitulis quam sæpissime per inferiora apprehensa, distractaque, de more refluxerunt menses, atque universis viscerum solutis obstructionibus, antequam ad diem quinquagesimam pervenisset, plane morbus evanuit.

A ℞. Rhabarb. elec. scrup. j., sal. tart. scrup. ss., seri cap. lib. j. M. f. levis infu., & mac. S. A., & adde fol. cichor., pimpinel., borrag. ana pug. j. bul. leviter. Colet., & adde crystal. mont. præp. drach. j., mel. hisp. unc. j. cap. quotidie in Auror., ut m. per dies xx.

B ℞. Croc. mart. cum ror. majali parat. scrup. ss., sal. tart. gr. vij., mel. hisp. q. s. M. refor. bol. deaur. S. A.; & cap. quotidie in Auror., cui superbib. seri capril. per extinctionem ferri candentis S. A. chalyb. lib. j., syr. de cichor. cum rhabarb. unc. j. per dies xv.

C ℞. Syr. flor. persic. unc. iij., aq. villens. q. s. M. f. pot., & cap. in Auror. cui superb. per intervalla ejusdem aq. villens. lib. iv., alternis diebus per vices tres.

Item ℞. Syr. flor. persic. unc. iv. aq. tetut. q. s. M. f. pot., & cap. in Auror., diebus tamen sex ab usu aquæ villens. exactis, cui superb. ejusdem aq. tetut. lib. iv. per intervalla ut supra. At pro una vice tantum.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN.
SPECTANTES.

Quid
præstet
ferrum
in usu
medico,
& quo-
modo
propine-
tur.

MArtis nomine ferrum, pe-
nes Chymicos, ideo so-
nat, quia, vel a truci Martis lu-
mine suos ab alto in terris exci-
pere influxus commenti sunt,
vel pleraque in officinis ex ferro
bellandi cuduntur instrumenta.
Inter præsidia medica, non infi-
mum sane, vel antiquitus obti-
nuit locum. *Sale* quodam congre-
gatur acido, atque austero, quem
vitriolicum vocant, *sulphure*, &
terra; quæ sibi invicem adeo la-
xe in ferro injunguntur, ut faci-
le analyfi chymica dissolvantur.
In usum medicum, tum confi-
stens, tum fufum, sive potius so-
lutum præbetur. Ubi ferrum con-
sistens propinare nobis arrisit,
croco, qui dicitur *martis* passim
utebatur. At ubi per modum
liquoris, id metalli genus exhi-
bere placuit, tum tincturam, po-
morum succo, ex marte elici-
tam, utpote quæ blandior nobis
visa sit, frequentius, quam alias
martis solutiones, præscripsimus.
Crocus martis, sive ferrugo, ni-
hil aliud est, quam portio quæ-
dam ipsius ferri, sive chalybis
in pollinem tenuissimum per æ-
rem humidum passim extenuata.
Calx ferri, non improprie, a non-
nullis dicitur, eoquod non aliud
sit porro, quam ferrum in cal-
cem, aut natura, aut arte sub-
actum. A croceo, quem objicit
colorem, crocus ab aliis nuncu-
patur. Duplicis generis est. Ab
effectu alter aperiens, adstringens
alter appellatur. De aperiente
hic loquimur. De adstringente
postmodum. Aperiens est, qui
vel sua, ut ita dicam, sponte,
aere udo, vel data opera, aut

aqua pluviali, aut sulphure
ignito educitur. Ejus dosis no-
bis consueta, est a granis duode-
cim, ad decem & octo, & ad
scrupulum. Blande agit, obstru-
ctiones recludit, viscerum vim
enervem roborat, aliosque opti-
mos, cito, ac tuto, non præpo-
stere modo propinetur, præstat
effectus. Id equidem idem, non
æque tamen semper prospere ad-
eo, ex usu martis pomorum
succo soluti, percepimus; qui
eadem circiter dosi, idest a
guttis quindecim, ad vigintiquin-
que, & triginta propinari solet.
De ferro, chalybe, vel marte,
naturam, facultates, officinas,
& reliqua, quisquis callere velit,
Ettmullerum, Lemery, aliosque
complures, qui ea de re fufius
scripserunt, adeat. Tyrones in-
terim monitos velim, ne corpore
non rite purgato, neque humori-
bus non antea diu subactis, ac
non bene dilutis, martem un-
quam propinent. Mars enim in
visceribus impetum facit, atque
adeo in recessibus humani corpo-
ris vitam habentis, nisi facile ce-
dat humor peccans, agendo sese
intus intrudit, in tubulorum pa-
rietes ictus ruditer impingit, fi-
bras convellit, membranas im-
pellit, lacerat, infringit, meatus
magis magisque quandoque infar-
cit, abscessus, scirrhus, sangui-
nis, lymphæque profusiones inte-
riores, inflammationes, crucia-
tus, tormina, aliasque plurimas
perquam molestas, & per sæpe le-
thales inducit affectiones.

Crocus, sive ferrugo, quæ di-
citur aperiens, tum ex ferro, & quomodo
tum ex chalybe, madidis, sive pacto
saltem humidis, non alia elici-
tur de causa, nisi quod spira-
menta, sive meatus ejus insensi-
les, humiditate obstructi, mate-
ria secundi generis ex æthere amo-
ta,

Quid sit
& quomodo
pacto
crocus
martis
aperiens
eliciatur.

ta , eam primi generis solam in-
 tus excipiunt , ætherem nempe
 excipiunt tenuissimum , concita-
 tissimum , atque ob maximam ,
 quam solus exercet , celeritatem ,
 validissimum ; qui propterea per
 eas minimas intercapedines sese
 perniciosissime exagitando , meatus
 indefinenter corradit , ac prope li-
 mat , molecularum compagem ,
 quas offendit , ubique comminuit ,
 extenuatque . Hinc ferri durissi-
 ma licet substantia , paullatim
 subacta , ac pene dicam putris ,
 in pollinem solvitur , atque in mi-
 nutissimam quasi , aut cumulat ,
 aut decidit , scobem . Hinc fer-
 rugo &c. En quo pacto in rubi-
 ginem reliqua omnia metalla item
 converti credimus . En quo pacto
 in abditis terræ visceribus in cal-
 cem , vel in pumicem , lapides
 quandoque vertuntur . En quo pa-
 cto subterranea suscitantur incen-
 dia , aquarum æstus , terremotus
 & reliqua , de quibus , si ter Opti-
 mus Maximus dederit , suo loco
 dicendum . Si quis hæc interim
 luculentius percipere cupiat , Tra-
 ctatum nostrum Physico-mathe-
 maticum , quem de motu non ita
 pridem evulgavimus , adeat . At
 ubi crocum ex ferro elicere quam-
 citissime velis , scobem , quam aut
 ex ferro , aut ex chalybe subtili-
 ter limaveris , in disco ad solem
 ardentissimum æstivum subdio ex-
 pone , eamque , sive rore majali ,
 sive aqua , vel pluviatili , vel com-
 muni , identidem , ut quum exic-
 cetur , iterum , iterumque consper-
 ge , & scobem in ferruginem ubi-
 que friabilem brevi conversam
 deprehendes . At si talem ferru-
 ginem ad solem deinceps adhuc ,
 ut antea , consperges , ea ulterius
 solvitur ; verum , croceo extincto
 colore , atra demum evadit , odo-
 rem sibi vitrioli , sive potius atra-
 menti nacta .

Crocus martis adstringens , ni-
 hil aliud est , quam ferrugo , ope
 sulphuris accensi , uti diximus ,
 prius educta , quæ subinde aceto
 fortiori diu subacta , ac igne ve-
 hementiori mox perusta , vim si-
 bi adstringendi comparat . Hæc
 ad granorum quindecim , viginti ,
 triginta circiter dosin propinata ,
 quoscumque sanguinis fluxus sistit
 immodicos . Verumtamen , vel in
 hoc caute admodum incedas oportet ,
 ne sanguinem cohibendo , in-
 flammationes facias , atque ab-
 scessus . Crocus martis , inflam-
 mati sulphuris vi , elicitus aliquan-
 tulum præponderat : evidens indi-
 cium , aut a sulphure ignito , aut
 ab ipso igne sibi aliquid immix-
 tum suscepisse , quod eidem croco
 inhærens , insimul & gravitet , &
 agat .

Quid sit
 crocus
 martis
 adstrin-
 gens .

Chalybem ferrum esse arte ma-
 gis coactum , magisque subactum ,
 expolitumque , lippis , & tonforibus
 abunde notum est . Chalybs igitur
 magis ,
 quam
 chalybs
 probatur .
 tur , eo quod longe majorem ,
 quam ferrum adhuc rude , duri-
 tiem habeat , magis resistit , sub-
 tilius elimatur , & elegantius le-
 vigatur , cui proinde nitor maxi-
 mus ab Opifice detergendo com-
 paratur . Ex quo utique fit , ut
 quemadmodum chalybs utensili-
 bus nonnullis exterioribus perfici-
 endis idoneus magis sit , quam
 ferrum , ita ferrum , quoniam fa-
 cilis solvitur , ad labem in vi-
 sceribus destruendam , vires suas
 facilius exerat . Eorum , qui , af-
 fectionibus destruendis martialibus
 intus utuntur , fæces egestæ sub-
 nigra quadam inficiuntur uligine ;
 quam ex eo , ut opinor , martia-
 lium sale vitriolico , ut ita dicam ,
 nanciscuntur ; is quippe cum suc-
 cis intestinorum acerbis immixtus ,
 speciem ibi quamdam elicit atra-
 menti .

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

CAPUT X.

In quo
casu ad
cachexiam
subdu-
cendam
conve-
niat fan-
guinis
missio.

AD eam, quam in Phylenio Chlorosin nuper tractavimus, penitus eximendam, sanguinis copiam ad libram usque ex pudendis imminuimus; quo tandem ægritudinem, in ea quamvis humores pravi cachexiæ speciem jam fecissent, plane extenuavimus. Id si quispiam improbare velit, ad ea, quæ paucis mox proferre est animus, mentem quæso adhibeat. Scimus & nos, in cachecticis sanguinem large educere, rem fore sæpe, aut irritam, aut periculi plenam. Attamen medicinam facientes, didicimus quoque, usu potissimum ducti, in virginibus præsertim, mensium fluxu compresso oppletis, didicimus inquam, non modo simplicem chlorosin, quinimmo, & hydropem pene confirmatam, hirudinibus pudendo admotis, & sanguine uberrime hausto, actutum quasi evanuisse. Nec id quidem mirum alicui esse debet, modo advertat, pravam humorum qualitatem, quæ, & cachexiam, & hydropem tum facit, non aliunde extitisse, nisi a quantitate sanguinis nimia intus præter naturam retenti; qui nisi opportune subreptus esset, intus adhuc viguisset causa morbi primaria. Enim vero nobis, qui in clinice exercenda naturæ instituta, & consuetudines scrupulose, ut ita dicam, imitari debemus, perquam sæpe observasse datum est, affectiones hujusmodi, etiamsi inveteratas, hæmorrhoidibus, vel mensibus diu ante obstructis, liberare tandem aliquando redeuntibus, omnino cessasse.

Quicquid de Fœtu observamus mensibus gestationis posterioribus.

Fœtus in utero, posterioribus saltem gestationis mensibus, duplici obvolvitur tunica, quæ propemodum ovi cujusdam maximi putamen, quum adhuc molle est, æmulari solet. Exterior dicitur *Chorion Amnion* interior. Exterior utero accrescit per *placentam*, cui quasi agglutinatur, modo anterius, modo posterius, modo inferne, nec non etiam quandoque superne.

Placenta est massa quædam carnea, rubicunda, mollis, quæ figura exteriori scutellam æmulari solet planiorem, cujus altera facies paullulum cava est, altera convexa. Facies placentæ cava chorio foris adamussim aptatur. Gibba utero intus. Ejus longitudo, fœtu perfecto, ad sexqui pedem plerumque extenditur. Crassities ad digitos duos circiter transversos. Substantia contextitur maxima arteriarum copia, æque ac venarum, quæ producuntur a truncis umbilicalibus.

Binæ sunt arteriæ umbilicales. Originem ducunt utrimque ab aorta descendente non procul a divisione iliaca. Exinde per latera vesicæ urinariæ in umbilicum tendunt, ibique conveniunt. Mox funiculorum adinstar mutuo intorquentur extra fœtum ad placentam usque, in quam dirimuntur propaginibus pene innumeris, quarum nonnullæ effunduntur quoque per chorion, & amnion. Binis hisce arteriis una tantum respondet vena, quæ tamen amplior est, quam binæ arteriæ simul sumptæ. Vena umbilicalis ab hepate

Quid si
membri
næ fo
tum e
trinsec
obvol-
ventes

Quid
placentæ

Defen-
buntur
in fœtu
vasa um-
bilicalia

pate foetus , per mediam videlicet hepatis fissuram , ad umbilicum foetus excurrit ; ubi cum arteriis convenit umbilicalibus , unaque cum iis ad placentam usque intorquetur ; per quam non aliter , ac arteriæ umbilicales pluribus propaginibus effunditur .

Quid sit funiculus, si ve ligamentum umbilicale, urachus, & allantoides.

Arteriæ , & venæ umbilicales ab umbilico complicatæ , sive intortæ ad placentam usque , vinculum illud efficiunt laxum , & molle , quod dicitur *funiculus* . In quo præterea observamus *urachum* : ligamentum scilicet , quod a fundo vesicæ , per umbilicum foetus funiculum , subit ; ac per funiculum , in bobus saltem , hædis , atque ovibus producit ad *allantoidem* . Allantoides altera est membrana , farciminis adinstar cava in quibusdam , in aliis varias habet cellulas , quæ serum continent urinæ non absimile . Interest in brutis inter chorion , & amnion . In homine nondum sane id luculenter nobis innotuit . Insuper in quadrupedibus plerisque majoribus cavus est revera urachus ; quem tamen impervium in homine antehac semper offendimus . Qua de re serum licet in allantoidem quadrupedum deferatur a vesica urinaria per urachum , id tamen in foetu humano affirmare neutiquam audemus .

Quid sentiendum sit de nervis, ductibusq; chyleris, ratione funiculi.

Placentæ usus, & quomodo in utero nutriatur foetus.

De nervis umbilicalibus , universi quamvis fileant Sectores , eos tamen adesse affirmare non dubitamus , si sensibus nostris fides habenda est , necnon & ductus chyleros ; quod Bidloo , item & Verhejen quoque non ita pridem innotuit .

Usus placentæ ad mentem Præscorum erat , ut foetui utero concluso alimoniam compararet , quæ penes eos per placentam a venis non minus , quam ab arteriis umbilicalibus prægnantis subit ve-

nas , atque arterias umbilicales foetus . Hæc tamen opinio , temporibus nostris reperto motu sanguinis circulari , neglecta plane corruisse videtur . Observamus quippe , sanguinem per arterias umbilicales effundi a corde foetus ad placentam , quam quaquaversum irrigat , & tametsi vel minimum sanguini communicet materno , refluit a placenta foetus per venam umbilicalem in idem corculum foetus , uti luculentissime ex pluribus colligere possumus observationibus ocularibus . Ex quibus insuper habemus , foetum revera per osculum alii , labiis suis identidem exugentem humorem tenuem albugineum , qui colligitur in amnii capacitatem , quo propterea foetus circumfunditur immersus . Humor præfatus a glandulis minimis hinc inde dispersis per substantiam uteri interiori , ni fallor , depluit , quarum oscula excretoria aptantur chorii spiraculis ; a quibus per transfusionem , uti opinor , humorem præfatum in amnii cavum immittunt .

Quia foetus , uti monuimus , quum adhuc vivit in utero laticipræfato immersus , respirare neutiquam potest , iccirco sanguis libere a dextero cordis ventriculo effundi haud potest per arteriam pneumonicam in substantiam pulmonum , ut inde per venam pneumonicam refluat in auriculam cordis sinistram . Hinc per *foramen* , quod dicitur *ovale* , nec non etiam per *tubum* , qui vocatur *arteriosus* , defluit aliorum , ut mox dicendum . Tum foramen ovale , tum tubus arteriosus sunt meatus quidam foetui ferme peculiare , donec utero concluditur . Mox autem , quum spiritum extra uterum libere ducit , plane occluduntur .

Enumerantur foramina cordis foetui, peculiarioria .

Quid sit
foramen
ovale .

Foramen ovale occurrit in cavo auriculæ dexteræ a ventriculo dextro non procul . Figuram habet ovalem , atque ex auricula dextra per basim cordis ducit in auriculam cordis sinistram non procul a vena pneumonica , in quam aperitur , ut in auriculam cordis sinistram sanguinem evomat ; adeo ut pars sanguinis maxima , quæ a reliquis corporis partibus refluere debet per venam cavam in auriculam cordis dexteram , ab auricula cordis dextera nequaquam descendit in ventriculum cordis dexterum , ut exinde ad pulmones dirimatur per arteriam pneumonicam ; quinimo per foramen ovale defertur statim ab auricula cordis dextera in auriculam cordis sinistram , a qua in ventriculum sinistram mox descendit .

Quid sit
tubus ar-
teriosus .

Tubus arteriosus est alter ductus , qui non procul a principio arteriæ pneumonicæ , duobus circiter digitis transversis , supra basim cordis , statim producitur ab arteria ipsa pneumonica ad principium trunci aortæ descendentis . Quamobrem pars maxima sanguinis , qui per arteriam pneumonicam irrigare deberet pulmones , a trunco arteriæ pneumonicæ deflectit per tubum arteriosum ad principium trunci aortæ descendentis , in quam sese exonerat .

Quare
ductus
præfati ,
respiran-
te fœtu ,
occlu-
duntur .

Ductus præfati , fœtu in lucem edito , ut spiritum libere ducere cœperit , paulatim laxè subsidunt ; concidunt , concrefcunt , & occluduntur ; eoquod sanguis , quum per pulmones facilius deinceps transire possit , a ductibus præfatis , quos magis obliquos offendit , plane declinet .

CAPUT XI.

De Vita Fœtus in Utero , ac nutritione , necnon etiam de Partu .

SI quis ea , quæ de fœtu utero adhuc concluso innuimus , accurate perpendat , inferre poterit , fœtum ante conceptionem , *virtualiter* saltem in ovariiis vitam vivere genitricis . Exinde *formaliter* vivere post conceptionem vitam suam quoque propriam : vitam tamen dumtaxat animalem prioribus gestationis diebus ; quum ex alimentis , ex succo videlicet in amnii cavo collecto , quem labiis exugit , conficit in stomacho , æque ac in intestinulis chylum quemdam tenuissimum , defœcatis-
simumque ; qui postmodum vasa subit lactea , ac per vasa lactea reliquos tubulos universos &c. Adeo ut , modo tamen vera sit ovaristarum sententia , non secus ac pullus in ovo fœcundato propriam sibi conservet vitam , quam non ita pridem semen in coitu immissum excitavit . Hanc præterea fovet blandus , ut ita dicam , uteri calor . Vitam dicimus vivere tantum animalem fœtum prioribus gestationis diebus , quum deinceps vivere incipiat vitam quoque sensitivam , & rationalem , ope mentis illius incorporeæ , quæ tamquam forma substantialis corporis humani viventis divino excitatur afflatu , atque embrione confecto , organis infunditur corporeis . Nihilominus tum dormitat infans in utero , ob denegatam objectorum sensibilibus actionem , quæ libere in organis agere minime queunt , tum ob parietes uterinos , tum ob membranas fœtum includentes , tum ob humorem , quo undequaque alluitur .

Quo pa-
cto viva
fœtus in
Utero .

Quo

Quo pa-
cto foetus
excluda-
tur in
puerpe-
rio .

Quo grandior fit foetus in ute-
ro, eo magis, ceu vas continens,
in omnem dimensionem extendi-
tur uterus; adeo ut posterioribus
gestationis mensibus, maximam
molem acquirat; sed quum expli-
cari amplius nequeat increscen-
tem foetum quodammodo coer-
cet; qui ob varia proinde, quæ
patitur incommoda, expergefa-
ctus, intorquetur, exagitur,
angitur, ac tandem calcitrans
membranas discindit, lacerat
exuvias, provocat partum; &
capite ut plurimum deorsum inver-
so, per osculum uteri exitum si-
bi pandit. Hinc caput Infantis
plerumque prius egreditur. Mem-
branis fractis, ut facilius sit exitus,
fit illico aquarum effluxus,
quibus accedit puerperæ labor,
quæ tum inspirando, & diaphrag-
ma deorsum movendo, tum mu-
sculos abdominis contrahendo,
uterum adeo comprimit, ut foe-
tum tandem excludat. Id in ho-
mine contingere solet mense post
conceptionem nono exacto, aut
sub finem, vel decimo incipien-
te. Interdum, raro licet, par-
tus fit mense septimo, & præ-
sertim in primiparis. Partus hu-
jusmodi, qui propterea *septime-
stris* vocatur, quasdam habet per-
sæpe imperfectionis notas in au-
riculis, in ore, necnon etiam
in digitis; quæ partes in foetu
omnium novissime perficiuntur.
Non semel contingit quoque,
ut prægnans vetula, sive imbecillis,
sive ob imbecillitatem foetus,
ultra mensem decimum dif-
ferat partum. An tamen eo in
casu vitalis sit nec ne, perquam
difficile est judicare, quum non
raro prænantem fallant concep-
tionis indicia.

Quo pa-
cto mo-
vetur

Causa, sive stimulus, qui in
utero foetum excitat, atque, ut
ita dicam, adigit, ut partum

moveat, penes Auctores varius foetus, ut
est. Probabilius tamen id operis pariundi
adscribitur, & spirandi angustiae, nisum
& foecibus acrioribus in cavo provo-
cetur. Sanguis
enim exuberans, quum per pul-
mones libere transire nequeat,
in præcordiis stagnando, impe-
tum facit, irritat foetum, & per
foetum nisum provocat pariundi.
Nil itaque mirum, si ut primum
egreditur foetus, respirare inci-
piat. Ad hæc fieri quoque po-
test, ut sæces, ex eo, quo nu-
tritur humore, defæcatissimo li-
cet, sensim intus adauctæ, tan-
tam sibi processu temporis acri-
moniam acquirant, ut cruciatus,
tormina, & foecum egerendarum
stimulos moveant; quibus Infans
experrectus, exuvias pandat, at-
que in lucem prodeat.

Fœtu egresso, subsequuntur
membranæ obvolventes, sive fo-
etus exuviæ, item & placenta,
quæ per funiculum umbilicalem
foetui adhuc alligantur. Hæc
omnia vulgo dicuntur *Secundine*,
Secundæ, Græcis *Deuterion*, eo-
quod secundo loco post foetum
quantocius eximantur oporteat,
ne uteri contracto orificio earum
occludatur egressus; quæ intus
proinde putrescentes lethalem hu-
moribus labem inferrent.

Interea temporis uteri parietes
ab increcente foetu plurimum jam
extenti, eo excluso, fibrarum ope
in dies contrahuntur. Hinc tu-
bulos comprimunt, & glandu-
las; a quibus propterea humores
congestos, ibique gestationis tem-
pore coactos validius exprimunt.
Ex quo fit, ut post partum ute-
ri profluant repurgamenta, sive
lochæ. Effluit prius humor cruen-
tus, sive sanguis purus. Mox
sanguis longe magis dilutus, lo-
turæ adinstar carnis ob copiam
seri maximam sibi immixtam.

Quid Se-
cundina-
rum no-
mine
vulgo
veniat.

Quid sint
post par-
tum ute-
ri repur-
gamenta,
sive lo-
chæ.

Postremo infudat, sive potius depluit materia quædam mucosa, alba, quæ nil aliud esse solet, quam reliquæ succi alibilis, quo vescebatur in utero fœtus. Fluxus hujusmodi, ratione temporis, plurimum variare solet, pro varietate constitutionis puerperæ. In nonnullis quippe profequitur ad dies quindecim. Citius in aliis cessat, nimirum die octava elapsa. In aliis ad mensem quoque, & ultra producitur. Uterus dum ita sese repurgat, subinde contrahitur, & ut ita dicam extenuatur, quoad, repurgatione confecta, ad molem suam naturalem in formam pyri propemodum reducatur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Varie
circa ge-
neratio-
nis opus
opinio-
nes.

Mulierum partes generationi inservientes, ubi semen ferax opportune a viro exceperint, exceptum servant, detineant, condant, foveantque, necnon etiam aliis, prout exegerit natura, partibus immittant, *fœcundari* dicuntur. Inde *conceptio*, quam Galenus *motum esse tradidit contractionis uteri, dum semen in seipsum ejaculatum amplectitur veluti manu quadam avidissime*. Num autem ex solo viri semine, num ex utriusque miscela id operis absolvatur vel apud priscos olim in dubium venerat. Quatuor ea de re præcipuas hætenus, quantum teneo, accepimus sententias. Binæ vetustatem sapiunt. Binæ recens excogitatae, & fortasse commentæ, varias temporibus nostris inter Philosophos altercationes acuerunt. Vetustissima eorum fuit, qui ex solo spermate virili fœtum extare rati, veluti agellum feracem, in quo tamquam ex jacto semine, fœtus rudimenta ger-

minarent, uterum habuerunt. Alii exinde, inter quos Aristoteles, conceptionem in utero ex immixtione utriusque seminis fieri affirmabant. At non ita pridem oculatæ Recentiorum indagines *Ovaristas* excitarunt; quibus, quum ab ovo omnia exoriri autumaverint, & hominem ipsum ex ovo excludere placuit. Nec inter eos defuit, qui membra humani corporis futuri universa, ruditer quasi elicita, atque in puncto, ut ita dicam, minimo coercita, ovulo jamdiu inesse opinabantur; adeo per ipsos, præter Animam incorpoream, nil in fœtu, post conceptionem, de novo unquam eliciatur. Idcirco conceptio penes eos in aflatu quodam consistit spermatis intus ex coitu immissi; cuius ope fœtus, qui pridem in ovulo informis erat, & motum, & formam, & vitam, & incrementum subinde nactus, tandem absolvitur. Id obiter his verbis attigisse videtur idem Seneca. *In semine omnis futuri ratio hominis comprehensa est, & legem barbæ, & canorum nondum natus Infans habet; totius enim corporis, & sequentis ætatis in parvo, occultoque lineamenta sunt*. At enim vero de fœtus conceptione, nemo, quoad rescivimus, adeo hætenus allucinatus fuit, quam qui acriter in spermate tubis opticis pugillaribus inquirendo, plurium minimorum animalculorum viventium, vel in homine, congeriem esse effinxit; fidenter inde affirmans, unum ex iis, aut uteri cavum, aut unum ex ovulis, in coitu subire, ibique foveri, augeri, atque in embrionem corporis humani postmodum aptari. In re tam ardua, tamque obscura, ac pene dicam profus inextricabili, prout sibi libue-

rit.

rit , modo tamen a Sacrosanctis Orthodoxæ Fidei Doctrinis ne minimum quidem philosophando distare audeat , opinari quisque poterit . Nos interim , utpote quæ inter Sectores vulgata magis videatur , Ovaristarum sententiam paucis exponere juvabit .

Explicatur conceptio , incrementum , & ortus infantis iuxta sententiam Ovaristarum .

Ponamus igitur per modum simplicis hypothese inter vivipara & homines ipsos ex ovo insurrexisse : ex aliqua nempe inter tot minimas vesiculas , pelliculas , sive hydatides , quas sparsim hinc inde excipiunt testium mulierum fibrosa alvearia . Hoc posito , semen in coitu per membrum virile ad uterum propellitur . Pars ejus tenuior per calorem extenuata exaltatur . Per tubas Falloppianas , per meatus uterinos , aut per quosdam alios canaliculos in vaporem eversa , & ad sanguinem , & ad mulierum testes effunditur ; in quibus ex ovulis illud tantum fecundat , quod ibi offendit maturitate digestum . Ovulum ita fecundatum magis , magisque digeritur , atque subigitur , quoad , veluti pomum ad supremam maturitatem perductum , ex stipitibus suis in tubas excidat , ac in utero per tubas devehatur , ut in utero sensim in dies augeatur . Hinc involventes tunicæ quaquaversum explicantur . Majorem sibi molem inducit placenta . Producitur , & pinguescit funiculus . Intus in ovulo cuduntur embryonis stamina . Anima divinitus intime perfunditur embryo . Corculum jam pulsat . Micant arteriæ , ac per eas sanguis ad membra provehitur , unde per venas ad idem cor reducitur . In cerebro fecernuntur spiritus , per nervos radiant . fibras undique tendentes , ac varios in organis motus excitant .

Pascoli Oper. Med.

tes , quorum ope , & in utero fetus jam vivit . Vivit utique vivit ; siquidem cogitat , variis tentatur doloribus , intorquetur , exagitur , angitur , ac tandem calcitrans membranas frangit ; atque ingemiscens in puerpera provocat partum , quo foras depromitur . Provocat partum , quippe & calcitrando , & sese hinc inde intorquendo uterinos incurrit parietes , nervorum plexus afficit , prægnantis musculos convellit , tormina , dejiciendi , pariundique nisus procreat ; quibus compulsus , & undique pressus tandem egeritur . Egeritur Infans , ratione præditum videlicet animal , corpore organico affabre instructum ; quod organorum beneficio , uti ante jam diximus , mirifice agit . Id corporis quæso iterum , iterumque Tyrones perpendite , ne diutius cætera miremur , cum simus ipsi mirandi . Mirandi non modo , quod hoc mortali , fragilique corpore , incorporeum , & iccirco immortalem complectimur animum ; verum etiam , quod ipsomet defuncturo corpore , Eterni , Sapientissimique Opificis ubique pandimus indicia ; quippe tam apposite concinnati , ut caro nostra , tametsi natura exanimis , & iners , intrinsece tamen movetur , vivit , nutritur , augetur , incedit , & propagatur : idque dumtaxat organorum ope , nullo alio agente sensibili , quo illa moveantur , extrinsecus adjuvante . Accedat huc insipiens , accedat ; & ne in corde suo dictitet ulterius , non est Deus , corticem , ut ita dicam , corporis istius recens nati primum intueatur , & per corticem intime conspersa digiti Omnipotentis vestigia abunde deprehendet . Hic quippe tegumenta com-

Aa iij pe-

pegit, eaque fibrulis, nervulis, vasculis, spiraculis, papillulis, & glandulis apposite instruxit. Pilis ubique conferuit. Ad pilorum radices, & bulbos, & calices, & reliqua mirum in modum aptavit. Sub tegumentis musculos. Inter musculos glandulas. Sub musculis, & glandulis ossa compegit. Ossibus viscera subjegit. Viscera humoribus irrigavit, quæ omnia ita eleganter muneribus suis obeundis aptantur; ut exinde potissimum eluceat, vel mechanices imperitissimis, quanta industria, quantaque elegantia corporis organa fabrefecit Sapientissimus ille Providus Naturæ Parens Omnipotens. *Nescio qualiter in utero meo apparuistis. Singulorum membra non ego ipsa compegi, sed mundi Creator, natis suis dictitabat olim ut a Sacris habemus Paginis, divinitus afflata Genitrix, multo, quam Philosophus aptius, penes quem Sol, & Homo generat Hominem.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Locus, qua utero placenta in- hæret, est utique incertus, nec in omnibus idem. Interdum ei quippe injungitur in latere dextero, interdum in sinistro, quandoque antè, quandoque posterius &c. Quod effecit, ut Re- gnerus de Graaf plane senserit, certum, & determinatum adhæ- sionis placentæ locum neutiquam assignari posse. Id tamen ex Diemberbroech, aliisque tum Ve- teribus, tum Recentioribus Ana- tomicis maxime adnotandum, placentam, prioribus gestationis diebus soluta licet, ac libera de- prehendantur, posterioribus sane

(a) Lib. 7. cap. 8.

utero firmiter adeo accrescere, ut fructus videatur quasi stipiti immature infixus, sive potius fun- gus arboris cortici arctissime in- hærens. At paulatim subinde la- xatur, atque ab utero sensim re- cedens in puerperio, non secus ac fructus jam maturus facile avel- litur, & proprio quasi excedit pondere.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Fœtus caput ut plurimum prius, quam reliqua membra ab ute- ro, uti innuimus, emittit. Id fit, ni fallor, quoniam caput in fœ- tu, habita reliqui corporis ratio- ne, longe majus est, quam in adultis, & iccirco gravitat ni- mis. Quamobrem, si ab ea po- sitione, quam in fluido æquili- bratus servare solet in utero, vel paullulum recedat, præponderat caput deorsum tendens, & reli- qua sibi abripit membra superio- ra: ea nimirum, quæ supra cen- trum gravitatis posita sunt. Hinc in puerperio quum fœtus enititur declinat caput, tum quum pedes, & reliqua membra inferiora in su- blime feruntur. Nil mirum ita- que, si caput prius, dum nasci- tur, in lucem plerumque profe- rat. Quocirca perbelle Plinius (a) *ritu naturæ capite hominem gigni- mos est, pedibus efferr.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

DE nervis umbilicalibus, ut unde vel ipse Verheyen sector provenit Lovaniensis nuper monuit, ad affinitas tempora usque nostra omnes fere inter fœ- filuerunt; eos tamen, ut ante jam tum, & innuimus, nonnulli, & nos item, prægnan- po- tem.

postremo, si oculis nostris credendum sit, vidimus; eosque filorum ad instar tenues, atque albicantes per universam funiculi longitudinem ad placentam usque produci, ibique distribui paulatim, & sensim evanescere, atque occultari observavimus. An autem per nervos hosce, an per humores, an aliqua alia de causa eveniat, ut ea maxima, quam cum prægnante affinitatem habet foetus, in utero conservetur, id hæcenus incertum est. Certum est tamen, prænantem, & foetum in commotionibus universis, tum animi, tum corporis alternis affici. Hinc sæpe abortus. Hinc monstra. Hinc habitus a nativitate. Hinc affectiones, quæ dicuntur *avitas*. Hinc notæ ingenitæ, insita vestigia, & reliqua, quibus in utero afficitur foetus, quæque præ cæteris scriptor Gallus pereleganter non ita pridem exposuit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit Sterilitas.

Quum aut uteri, aut proximarum partium, aut humorum, quibus uterus, & prædictæ partes irrigari solent, vitio, tametsi cum viro debite congregiatur mulier, concipere tamen haud nequeat, id proprie *sterilitas* nuncupatur, quæ non injuria mulierum morbis annumeratur. Steriles fore fœminas præsertim judicamus ex lumbis adstrictis, ex mensibus, aut omnino suppressis, aut plane deficientibus, aut de more non fluentibus, ex temperatura, ut vulgo dicitur, frigida, ex defectu pilorum, iisque similibus; quæ tamen omnia quam sæpissime fallunt. Sterilitas, & maxime *avita*, difficile evincitur. Et quo-

niam sæpe vitium est, quod ab aliis provenit affectionibus, iis primum in curatione respiciendum est.

CAPUT XII.

De Symptomatibus Prænantium, & Abortu.

Quum primum conceperit fœmina, variis tentari solet incommodis; quæ tum ab organorum facultatibus, suscepto femine fœcundo, intus immutatis, tum a mensibus compressis, subinde suscitantur; organorum etenim facultas, genitalibus fœcundatis, mutationem statim subit, & menses ut plurimum omnino sistuntur. Prægnans igitur nauseare primum incipit, mox evomere, cibos fastidire, picacea evadere, torminibus, alvi profluvio, dentium dolore, vertiginibus, cephalalgia, aliisque pluribus molestiis torqueri, quæ ab enarratis causis originem ducunt. Medio gestationis tempore tussi crebro infestatur, cordis palpitatione, frequenti syncope, spirandique labore, qui subinde a primo ad ultimum magis, magisque viget, ob uteri molem incrementem; quæ longe, lateque sese prolatans, reliqua ad latera comprimit viscera, sublevat diaphragma, ac thoracem constringit. Ex hoc itidem fit, ut posterioribus gestationis diebus cum difficultate mingat prægnans, atque ex alvo ægre dejiciat. Quinimo, & ex præpedito sanguinis per venas inferiores refluxu, tumescunt ei crura, sanguinem expuit, febris succenditur &c.; quæ eo quandoque perveniunt, ut foetum immature, idest nondum fane confectum excludat. Quo in casu *abortire* dicitur; abortire quip-

Abortus definitio.

pe nihil aliud est , præterquam *fœtum nondum confectum , atque ante tempus , sive vivum , sive mortuum ab utero excludere .*

Diagnos-
is .

Abortus jam facti ex ipso fœtu immature egesto petenda sunt indicia : ratione , tum temporis , quippe ut dicatur abortus , egeri debet ante septimum , vel nonum gestationis mensem , tum corporis , cujus membra nonnullas pene semper præbere solent imperfectionis notas : Imminentem autem abortum fore , indicare solent horror , & rigor quidam ; qui , nulla extrinsecus data occasione , per universum prægnantis corpus perfunditur , quemque calor insequitur quidam tenuis , nausea , lumborum dolores , virium repentina solutio , extremorum perfrigeratio , ac pondus ad imum ventrem quasi descendens . Menses insuper quandoque recurrunt , vel pro mensibus fluor albus ; qui abortu imminente longe uberius fluere solet , ac postremo , fractis membranis , effunditur aqua parvus &c.

Causa .

Præter enarrata symptomata , quæ abortum movere possunt , quæque tamquam causæ interiores respiciendæ sunt , veluti exteriores considerari debent lapsus , cespitationes , corporis defatigationes immodicæ , ictus validiores , equitationes , navigationes , concussiones , tripudia , animi emotiones &c.

Prognosis .

Abortus citra prægnantis periculum nequaquam erumpit ; angor siquidem , & labor longe gravior in abortu , quam in partu maturo esse solet . Id , ni fallor , quia non sponte , ut ita dicam , sua , sed vi , tamquam pomum non maturum , violenter avulsus excidit fœtus , & foras elabatur . Enim vero plures , decies se parere malle , quam semel abortire

testantur . In abortu uterus facilius exulceratur ; hinc inflammationes , febres acutæ , convulsiones , largæ sanguinis profusiones &c. Primiparæ ex abortu difficilius evadunt , tum maxime , quum membra convelluntur ; quo in casu mortem neminem unquam effugisse affirmat Harvæus .

Curatio

Ne sequatur abortus , ea omnia , quæ fluidorum motus intus nimium concitant , quoad possumus , amovenda sunt . Si sanguis exuberat , quod passim contingere solet , istum diætâ , tum venæ sectione opportune imminuendus . Motus licet nimius utero gestantibus noceat , nocet quoque nimia quies , otium nimium , & vita , ut ita dicam , umbratilis , ob recrementorum congestionem ; quæ nisi blanda exercitatione discutiantur , in vasis cumulata , pravas suscitant fermentationes , atque abortum facile provocant . At nihilo secius , si abortus succedat , tum obnixè curandum , ne febris succendatur , ne sanguinis fluxus intempestive compressus viscerum faciat inflammationes , ne exuberans ægrotam enervet . Quamobrem victus tenuis esse debet , humectans , refrigerans , concoctusque facilis . Nisi lochia debite fluant , blande impellantur discutientibus , antipleuriticis , de quibus in superioribus fuse jam egimus . Optima sunt oleosa , & emollientia , tum intus , tum foris admota . Si sanguis nimis fluat , blande cohibendus , non aliter quam de fluxu mensium immodico ante jam diximus .

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES .

NE abortus insequatur , at- Nil fa-
que ut prægnantium sym- tius ad
pto- abortum

CAPUT XIII.

De Conceptu falso, sive Mola.

cohibendum ad- huc adhibuimus, quam opportunam, sanguinis missionem.

ptomata leniantur, nullum unquam antehac, quod blandius, tutius, ac citius suum præstiterit effectum, adhibuimus præsidium, id licet hæctenus omnes pene improbaverint Majores, quam venæ sectionem. Venam prægnantibus alii, mense tertio gestationis exacto, ad septimum usque citra periculum solvi posse hodie prædicant, id tum ante, tum post id tempus omnino interdicentes. Non procul a nono dumtaxat sanguinem alii mittunt. Nos autem usu diutino edocti, tum Romæ, tum Florentiæ, tum Perusiæ quolibet mense, a primo ad nonum, quoties id necessitas exegerit, prægnantibus indiscriminatim optimo semper cum successu sanguinem educere consuevimus; & nihilominus, si abortum quandoque, quod tamen raro admodum contigit, sistere nequivimus, abortientem sane opportuna sanguinis missione ita adjuvimus, ut feliciter semper, nisi memoria nos fallat, evaserit. Quinimmo, & quæ abortum pati pridem semper consueverant, singulis mensibus venam iis apposite secando, successisse non semel vidimus, ut ad mensem nonum feliciter partum distulerint. At enim vero ad id præsidii genus hisce in casibus audacter unquam nemo confugiat, ne abortum, tametsi non immineat, sanguinem educendo, moveat. Ubi conveniat, tum paullatim, ne cum impetu exiliat, ex partibus supernis potius, quam ex infernis educendus. Cæterum quicquid aliud, præter sanguinis missionem ad abortum cohibendum imminentem præstitimus, huc usque in irritum cessisse percepimus.

Mola, penes Clinicos, non sonat, nisi *massam quandam informem, exanimem, compactam in utero, sine ossibus, & sine visceribus, quæ ex concubitu quandoque concepta, foetum quodammodo mentitur*. Quocirca dicitur quandoque *conceptus fatuus*, item & *falsus*. Molas quispiam cum ovis gallinaceis irritis, & ventosis, quæ proprie *hypoemia* vocantur, comparare solitus fuit; hypoemia quamvis, vel citra coitum, gallina extra matricem procreet. Molæ tum numero, tum figura, tum mole, tum substantia, tum concretione, tum exclusionis tempore plurimum variant, plerumque licet tertio gestationis mense excludantur. Plerumque diximus, quum & citra id temporis, & ultra, & non raro per totum vitæ decursum in utero commorentur.

Mola concepta, præsertim in **Diagnosis** exordio, indicia plurimum habet **sis**. ambigua, quæ profecto ab indiciis veræ conceptionis minime distant; menses quippe vel in conceptione molæ supprimuntur, supervenit ciborum fastidium, nausea, vomitus &c. Distinguuntur autem subinde molæ a conceptione vera, eoquod in mola ex mammis, quamvis intumescant, nihil lactis, ut in vera conceptione, exprimi queat. In mola præterea motus nullus, aut pene nullus percipitur, qui vitalis sit, sed gravis, & molestus, non aliter ac si lapidis pondus ab uno in alterum latus identidem delabere- tur. Ad hæc, molæ id proprium esse solet, ut si manibus comprimatur, de latere in latus extru- di

di possit, quod foetui vere concepto nequaquam accidit. Insuper molam utero gerenti, motus quidam rei cuiusdam vehementer intus subsultantis, ante mensem tertium frequenter occurrit. Non ita quum vere praegnet, ubi foetus, aut numquam, aut raro admodum ante quartum movetur. Uterus postremo mola extentus ideo ab hydrope distinguitur, quia in mola, tametsi intumescat alvus, manus tamen, item & pedes, graciliores in dies evadunt. Contra in hydrope observatur.

Causa. Molam coagmentari Veteres opinabantur vitio feminis, vel maris, vel foeminae, vel utriusque. Vitium autem in eo situm esse sibi suadebant, quod facultas feminis, ad procreandum idonea, nimis esset imbecillis. Neque id plane improbandum videtur, si pro semine muliebri, etiam hydatides, sive ovula Recentiorum considerentur; quae, pluribus ex causis vitiata, in molas coaptari, atque insurgere possunt. Non omnino tamen negandum ducimus, aut ex sero, aut ex lymphâ depravatis, aliisque humoribus crassis, glutinosisque molas interdum concrecere. Nullum unquam inter animantes, praeter hominum foeminam, molam concepisse, tradidit Aristoteles.

Prognosis. Mola nequaquam citra periculum concipitur; nihilominus, quam ut inutile pondus, & recrementum opportune egeratur, salutem infert. Symptomata, quae molae egestionem praere solent, lethalia plerumque sunt: pessima quippe pene semper, & adhuc atrociora, quam quae partum legitimum, & abortum ipsum praecedunt. Hinc necem frequentius moliuntur. Ad sunt quippe ut plurimum deliquia extrema, sudores frigidi, convulsiones perquam molestae, & reli-

qua; quae organa praecipua misere torquent, vires conterunt, atque animum frangunt.

Ubi certum plane sit, quod perquam difficile porro existimamus, molam utero concretam inesse, pro viribus opera danda est, ut sub finem mensis tertii, aut in exordio quarti, leniter, quantum fieri possit, excludatur. In quem finem ea omnia, quae menses blande movent, & hic commendamus; oleosa in primis, & reliqua emollientia, quae tum intus, tum foris adhibenda sunt. In paroxysmo optimo cum successu ad symptomata vehementiora compescenda sanguinem semper emisimus.

Curatio.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICAE.

MOLAE in utero existentis indicia plurimum fore ambigua, experientia nuper edocti, procul ab omni haesitatione proferre non dubitavimus. In nuptis quibusdam ex nobili, inclyta, avitaeque progenie molas non ita pridem Romae conceptas vidimus, cum notis omnibus, per tres integros menses, optimae gestationis; quoad, molarum sumptomatibus ex improvise accedentibus, molae tandem excisae, atque emissae rem manifesto protulerint. Quin immo una ex iis molas postremo placidissime ex utero ejecit.

Indicia molae in utero existentis sunt valde ambigua.

CAPUT XIV.

De Partu difficili, sive cum labore.

PARTUS difficilis, sive cum labore is dicitur, ubi cum materno tum sui, tum foetus periculo, symptomatibus ingravescentibus, aut tum quum diutius, quam par est, in partu edendo, puerpera laborat.

Definitio.

Difficilem autem partum futurum.

Diagnos.

rum.

rum indicant dolores præcipue , qui aut nulli , aut admodum languentes principio incitantur ; qui- que per longa redierint intervalla , atque ab ima pudendi fede ad dor- sum potius ascendunt , quam a dor- so , sive lumbis ad pudenda de- scendunt . Quibus alvum tormina ve- bementer exercent , citissime pariunt ; quæ lumbos dolent , vix pariunt , quæ ventrem inum facilius , & citius . Id olim docuit etiam Aristoteles . (a) Difficile quoque , aut cum la- bore censetur , puerperam eniti , tum quum ultra spatium viginti- quatuor horarum partum differat ; vel quum aut ante partum , aut in partu , aut etiam post , acriter torqueatur , vel si febris succen- datur ardens , vel si vires præter- modum solvantur .

Causa .

Difficile , & cum labore eniti- tur puerpera culpa aut sui , aut foetus , aut obstetricis , aliarumque caularum , quæ extrinsecus agunt . Culpa fit sui , tum quum aut adeo sit imbecillis , ut nervos valide in- tendere nequeat pro nisu pariundi , aut tum quum perangusti , valde inepti , & difficiles sint meatus , unde foetus egredi debet . Culpa fit foetus tum quum vel ejus mo- les major sit , quam ut commode per meatus consuetos egredi queat , vel placenta utero arcte nimis in- hæreat , vel tunicæ obvolventes , ne dirumpantur plurimum resi- stant , vel ipse admodum languens , ut excludatur , pro viribus agere nequeat . Culpa fit obstetricis , si vel negligens , vel imperita , vel garrula , omnia pervertat &c. , de quibus fusius infra .

Prognosis .

Mulier , quæ uterinis molestatur , aut difficulter parit , superveniens sternutatio , bonum (b) . Quæcum- que præter naturam crassæ non concipiunt utero ; his omentum os uteri comprimit , & priusquam extenuatæ fuerint non concipiunt . Vel si concipiunt , addunt alii , difficile pariunt (c) . Quæcumque utero ge- rentes a febris corripuntur , & fortiter calefiunt sine occasione mani- festa , difficulter pariunt , & cum periculo , & abortum facientes peri- clitantur (d) . Si mulieri utero ge- renti purgationes eant , impossibile est foetum esse sanum (e) . Ex labore partus , qui ingens sit , difficiliter evadunt languentes ; tum maxi- me , quum aliis vehementioribus labore morbis puerpera , & quum aut nondum adoleverit , aut æta- te valde procefferit . Cæterum par- tus , qui cum labore magno exclu- ditur , nisi aut puerperam , aut foetum , aut utrumque extinguat , alias , ob nisum pariundi validio- rem , crebrioremque , quam sæpif- sime facit ægrotudines , & præser- tim uteri , omenti , atque intesti- norum prolapsus . Foetus , qui , antequam egeratur , extinguitur , puerperam facile extinguit ; quippe qui tum , ne vel minimum qui- dem nitendo , sui egestionem coad- juvare queat .

Quæ partu laborat puerpera , Curatio . operam potius accuratæ , ac saga- cis exigit obstetricis , quam Me- dici ; cui , ne tamen erret , præsi- deat Medicus . Victus puerperis laborantibus tenuis sit , quinim- mo quandoque perquam tenuis , & nullus ; hisce quippe in casi- bus , si usui credendum , puerpe- ras in labore partus quo magis nu- tries , eo magis lædes . Nihilomi- nus , ubi vires sint admodum per- fractæ , ad eas recreandas optima sunt juscula blande aromatica , confectiones cardiacæ , elixir pro- prietatis , & reliqua ejusmodi , mo- do

(a) Arist. hist. animal. 7. cap. 8.

(b) Hipp. lib. 5. apb. 35.

(c) lib. 5. apb. 46.

(d) lib. 5. apb. 56.

(e) lib. 5. apb. 6.

do tamen ne vel minimum quidem oleant; odores enim quamfæpissime foli, affectionibus hysteris incitatis, Romæ saltem, puerperas extinxere. Conferunt item balnea, fofus, fuffitus, & cataplafmata ejufdem generis parata; necnon etiam meatus, qua egredi debet fœtus, injectionibus blandis lubricentur. Si ad nifus pariundi motus viscerum adjiciantur fpafmodici, atque epilepticæ membrorum contractiones, convenit oleum recens aut in jure, aut alio quovis pacto identidem propinatum. Conveniunt item decoctiones emollientes ex foliis malvarum, violarum &c. Si succendatur febris, eaque fi ardens fit, atque adeo, fi viscera inflammari indicet, vena fecetur iterum, iterumque, quum id neceffitas requirat. Verum ubi eveniat, ut Puerpera nondum enixa decedat, fœtus, utero fecto, adhuc vivens extrahatur. Talis extractio ab eo, qui ex Julia progenie non aliter in lucem prodiiffe fertur, *cefarea* in Chirurgia vocatur. Alii quamvis, quod ita fectum Parentis abdomen ex Julia stirpe aliquem olim pepererit, id pofteris Cæfaris cognomen inditum opinentur.

Historia III.

Quicquid, in partu difficili præftandum erit, hiftoria declaramus.

PERquam nobilis ex vetuftiffima Italiae familia, olim Romæ nupta quædam Elmira, modicæ ftaturæ, pinguis, ac vegeta, quintum & vigefimum nondum ætatis compleverat annum, quum, poftquam bis feliciter jam pepererat, denuo conceperit. A primo ad ultimum geftationis fe optime femper gellit. Nec aliud quidem, præter excretionem quamdam pauci fanguinis menstrualis, quem, fingulo quoque nondum exacto mense, periodice egerebat, pati

confuevit incommodum. At sub finem menfis noni, fyrio vehementer eo anno æftuante, eximproviso, die inclinato, talis fanguinis egeftio prætermo- dum exuberans profluit. Accedunt fubinde, inter pariundi nifus, deliquia creberrima, fudores frigidi, una & maxima præcordiorum anguftia. Vires infuper omnino folvuntur. Concidit animus. Accurrunt omnes, Accurrimus & nos. Atque in carpo, & ad tempora pulfum explorantes, arterias vix micare, quinimmo & perfæpe plane intermittere percepimus. Algebant membra univerfa. Cum labore maximo Puerpera respirabat. Sanguis, qui eatenus prætermo- dum profluxerat, omnino reftitit. Intumuerat alvus; & quafi confopita, nec mente, nec fenfibus, conftabat. At nihilominus pariundi nifibus, languentibus licet, identidem excitata, languore brevi penitus confectam fore, conque- rebatur. Quamobrem ex ea fella reclinatoria, parturientibus vulgo concinnata, cui affidebat, ut in lecto commode recumberet, actutum effecimus; & ad vires refolutas quodammodo revocandas id conditum A ei, una & oleum ex feminibus melonum recens expref- fum, quod cum aqua cinnamomi nonnihil acuimus, alternis per intervalla propinavimus, interdices interim, ne obftetricis, aliorumque opera, vel quid minimum præter jufculum aut infulfum, aut cum magifterio margaritarum, aut cum feminibus citri, aut cum modico cinnamomo paratum, puerperæ unquam præberetur. Poft- die diluculo, pariundi nifibus ut quum maxime vigentibus, fœtus molis fane ingentis, & ob meatus, ratione prædictæ molis, anguftiam, & ob fanguinem nimium; qui ad pudenda confluxerat, præ- fo-

focatus in lucem tandem excluditur. Lochia, & secundinæ non multum post feliciter prodierunt, ac puerpera nonnihil resipiscens aliquantulum incaluit, & febrile cœpit. Ad eximendam igitur febrem ejusmodi ex improvise succensam, quum prætermo- dum adhuc langueret Elmira, nihil aliud præstitimus, nisi quod, ut sensim in dies tenui victu, eoque idoneo refecta vires perfractas paullatim sibi resumeret. Febris ad diem decimamquartam, & ultra, nihilominus sese produxit. Virium languor ad mensem circiter fuit semper extremus. Sanguis post partum ad libras multas effluxit, & nonnisi alvi profluvio post diem vigesimam primam superveniente, plane restitit. Res subinde semper in melius processerunt, eo usque dum Ægrotans tandem omnino convaluerit. Victus, quo prioribus morbi diebus utebatur, jusculum erat cum ovorum vitello recenti quassato, ac pane in eodem jure elixato, & subinde fortiter expresso; quod ter, aut quater in die horis congruis in refectionem sumebat. Pro potu, quoniam plurimum sitiens erat, aquam hordeaceam cum cinnamomo, ac corticibus citri non insuaviter paratam, tepentem, parce tamen, ad usum the identidem forbuit. Die septima elapsa, ut aliquantulum copiosius vesceretur, operam dedimus. Nec vini, nisi post diem quadragesimam, ei potestatem fecimus.

A. R. Margarit. præpar. drach. ij.; confect. hyac., alKerm. sine odore ana drach. ii j., syrup. de capill. vener. unc. ij., aquar. matric., peoniæ, ceras. nigr. ana unc. j. M. f. cond. S. A., & cap. cochleatim identidem, ut m.

ANIMADVERSIONES
AD HYGIENEN
SPECTANTES.

NIL profecto partus crebrius difficiliore facit, quam imperitæ, ac negotiosæ obstetricis audacia, quæ plurimum in ea re aut præstare, aut saltem videri gestiat; quæque insuper supersticiosa quadam garrulitate, & puerperam deterreat, & adstantibus imponat, & Clinicorum item quandoque rationem pervertat. Obstetrices ejusmodi cane pejus, & angue in puerperio vitandæ; de quibus quicquid de Lesbia Terentiana olim in Andria dictum, & hic merito dicendum.

Audivi, Archillis, jamdudum. Lesbiam adduci jubes.

Sane pot illa temulenta est mulier, & temeraria,

Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.

Tamen eam adducam. Importunitatem spectate anicula:

Quia compotrix ejus est. Dii date facultatem, obsecro,

Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.

Nil sane facilius in Re medica, quam obstetricis munere optime fungi, modo nihil aliud agat, quam manibus blande procedentem infantem excipere, mox lavare, ac leniter mundare. Enim vero sine obstetrice reliqua pariunt animantia, sine obstetrice felicissime pepererunt olim in rerum exordio primi nostri Parentes, sine obstetrice quotidie inter Barbaros felicissime pariunt plerique, & sine obstetrice facile passim eniuntur agrestes; nam ut aliæ corporis humani viventis excretiones, ita & foetus exclusio, sunt opus naturæ; quod, mechanica orga-

Quicquid in puerperio præstare debet obstetrix.

norum structura ab humoribus oportune laceffita, perficitur.

ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Qualis esse
debeat
puerperarum
victus.

Sunt qui & in puerperio, & ante, & etiam post puerperium, ad vires, ut inquiunt, substinendas, roborandasque, generosiores, uberiores, optimique succi victum præbent, juscula præcipue valde concreta, meracum optimum, carnes pullorum contusas, atque ex iis succos expressos, & id generis alia; quæ copiose ingesta, organa jam labefactata, magis magisque defatigando, pergravant potius, quam restaurant. Ipsi contra, ratione, usuque ducti, ut puerperarum victus tenuis esset, concoctuque facilis, optimo cum successu, operam dedimus. Et quoniam longe minus cum labore abstemias peperisse observavimus, puerperis ideo vinum pene semper interdiximus. Non est tamen, quod ad excitandos spiritus prætermo- dum vanescentes, & vinum, & chocolatum sine odore, & juscula modice aromatica quandoque, parce licet, feliciter non propinaverim. Sinimus præterea, atque indulgemus, ut hisce in casibus confectiones consuetæ, margaritæ præparatæ, & reliqua ejusmodi, quæ, ut & alias diximus, nisi multum profecerint, officere tamen haud poterunt, sinimus inquam æquo animo, ut propinentur; necnon etiam ipsi pluribus ex causis, quas ante jam exposuimus, nonnumquam propinavimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES
AD THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

IN puerperio membranarum obvolvibus, sive exuviis, ut ante inuimus, fractis, humor primum albugineus, qui cumalatus in amnii cavo stagnabat, effunditur. Mox una cum humore profuso elabatur infans; non tamen solutus, sed per ligamentum umbilicale placenta innexus, quod, nisi quamprimum placenta egeratur, de more recidendum est. Placenta, item & membranarum perfractæ una cum reliquo funiculo, ne intus corrumpantur, leniter eximendæ sunt. Ea, uti diximus, eoquod alterum quasi partum efficiant, *secundina* appellantur. Secundinis egestis, nescio an quia placenta excisa, uteri vasa dehiscant, an quia contractus in puerperio, & undique pressus uterus, humores ex tubulis validius expresserit, uberrima fit sanguinis effusio, idest *lochiorum*. Lochia quibusdam biduo uberrime fluunt, quibusdam triduo, aliis quatrinduo, necnon etiam, ut ante jam diximus, ad dies octo, decem, quindecim, triginta, & quadraginta. Hæc, nisi debite excernantur, febres incitant acutas, item & malignas, viscerum ardores, pleuritidem, peripneumoniam, phrenitidem, sopores lethales, apoplexiam, epilepsiam, colicam, aliasque perquam molestas ægritudines moliantur. Contra, si ultra mensuram egerantur, puerperam enervant, extenuant, maciem extremam, & hydropem inferunt. In primo casu, universo corpore leniter defricato, ac pedibus blande fosis, saphenam ilicet solvere oportet, item & pudendis, si opus

Quid præstandum sit, quomodo lochia post puerperium aut prætermo- dum fluxerint, aut immature steterint.

opus fuerit, hirudines admovere. Inde ea omnia, quæ ad pleuriti- dem discutiendam non ita pridem proposuimus, tum intus, tum fo- ris, poteris adhibere. Fetus ta- men, atque inunctiones hypoga- strio potius apponito. In secundo casu alia conferunt, quæ mensium fluori nimio sistendo conducere in superioribus affirmavimus.

Quia placenta arcte nimis ute- ro non raro adhærescit, vel quia aut imbecille nimis est ligamen- tum umbilicale, atque adeo prius- quam egerantur exuviæ, eo im- mature, ut ita dicam, avulso, aut quia languens nimium puerpera va- lidius eniti nequiverit, secundi- næ, foetu licet emisso, nequaquam excluduntur; quæ proinde, si diu intus in utero commorantur, bre- vi putrefiunt, & puerperam quam- primum enecant. Hinc quo exi- mantur ocius, eo melius. In quo tamen tum obstetrix, tum chirur- gus, caute admodum semper ince- dat. Satius enim est, eas blan- de, ac leniter emolliendo, laxan- doque, paullatim, ac sensim edu- cere, quam mordicus, ut ita di- cam, ac per vim extrahere; et- enim si uteri substantiam excer- pas, convulsiones mortiferas, in- flammationes pessimas, & sangui- nis profusiones extremas illico ex- citabis.

ALIÆ ANIMADVER- SIONES AD THERA- PEUTICEN SPECTAN- TES.

EX dictis abunde liquet, Puer- peras acriter ut plurimum tor- queri; omnes quippe dolores pa- tiuntur immanes, omnes fere tor- minibus identidem divexantur, omnes affligit rigor lactis, quem febris ut plurimum insequitur. Ple- risque in mammis lac ita redun-

dat, ut subinde concresecus in tu- bulis sistatur, tumores inducens, pruritus acerrimos, erysipelata, abscessus, scirrhos, & carcino- mata, quæ mortem non raro ac- cersunt. Ex his pleraque, lochia debite excreta subducunt. Hinc siquid morbidi, lochiis licet uber- rime egestis, adhuc persistat, mi- nime negligendum; nam tametsi lenitatem quandoque præsetulerit, eo nihilominus processu temporis devenit, ut operam exinde medi- cam neutiquam reformidaverit. Febris, quæ provenit ex lacte ni- mio in mammis congesto, nihil unquam, nisi perperam tractata, portendere consuevit mali. At enim vero sedulo præcavebis, ne semel ex ipso lacte conceptus fe- brilis æstus, exasperetur; neve omnino neglectus, qualitatem si- bi longe peioris induat notæ. Fe- brem hanc diæta potissimum ex- tenuabis. Verum, ne lac turgeat nimis in mammis, ne ibi stagnan- do concresecat, & corrumpatur, blande extrahendum. Mammæ, si dolent, decoctionibus, foven- dæ. Si maximam præferant du- ritiem, & inunctionibus emollien- dæ. Nos autem optimo cum suc- cessu, mammis prius, cum spon- giis aqua tepente madidis, ite- rum, iterumque fotis, id linimen- tum A stupa eo intime imbuta non semel adhibuimus.

A R̄. Mell. hisp. unc. iv., sperm. cet. drach. ij., campb. scrup. ss., ol. amygd. dul. rece., & sine igne extr. unc. ij. M. pro linimento mammis ap- ponendo.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

TUM puerpera periclitari, mul- toque magis angitur, quum foetus ægrotans in utero, aut ad- modum languet, aut, antequam

Quid præstan- dum sit, quum in-

Quid præstan- dum sit, ubi pla- centa mature non ex- cludatur.

Quid præstan- dum sit in affe- ctionibus mamma- rum post puerpe- rium.

fœtus
mortuum
esse in u-
tero di-
gnosca-
tur.

inter vivos egrediatur, ex vivis jam decesserit. Fœtum in utero languere, atque ægrotare indicia potissima sunt: motus infantis admodum imbecillis: sanguis, qui, veluti per menses, ante partum effluerit: secundinæ ante fœtum egestæ: & quum mammæ, quæ lacte prius turgebant, ex improvise collapsæ flaccescant prætermodum extenuatæ, & maxime si lac uberius, ac valde dilutum fundant. *Mulieri utero gerenti, si lac multum e mammis effluat, fœtum imbecillum significat; si vero mammæ solidæ fuerint fœtum significat saniorum.* (a) *Quæ corrupturæ sunt fœtus, his mammæ extenuantur &c.* (b) At ubi mortuus est, alia ad hæc perplura accedunt. Prægnantibus enim eo in casu, & frigent insuper pudenda, abdomen, & nasus; universa identidem inhorrescunt corporis organa; livescunt oculi, ac nitorem consuetum amittunt; decolor, ac squalens fit facies &c. Præterea non amplius in utero vegetus subsultat fœtus; at veluti pondus iners de latere in latus levi ex causa eum delabi prægnans percipit; quinimmo, tum ut quum maxime gravitans deorsum semper impensius inclinare. Ichor ulterius ex pudendis, aut alius humor, sive uligo quædam putrida, & fœtens ex cadavere intus liquata fluit. Palpitat prægnantis cor, delinquit animus, necnon etiam febris ei quandoque suscitatur. In his circumstantiis, ne, ex putrescente fœtu pridem extincto, labem contrahant prægnantis viscera, ut quamocissime eximatur, opera danda est; neque aliud in hoc præstare oportet, quam ea sedulo adhibere, quæ pro ejectione molæ in utero jam concretæ paulo ante probavimus.

(a) Hipp. lib. 5. apb. 53.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

UT de mammis, ita & de lacte, frequens quoniam & incidit, & incidet dicendi occasio, quid nam sit lac, item & mammarum structura, paucis hic absolvere alienum non erit. *Mammæ*, quæ & *ubera* passim dicuntur, maribus, æque ac fœminis communes licet sint, in maribus tamen, quum usus admodum obscuri, incertique semper fuerint, in fœminis præcipue eas hæctenus perscrutati sunt Sectores. Partes igitur sunt organicæ, non ubique sibi similes sub tegumentis ex pectore summo sexui muliebri non indecore utrimque assurgentes, sive potius extuberantes; in quibus lac in primis pro nutritione prolis conficitur, & asservatur; ut postmodum in alimoniam ei, papillarum ope, opportune præbeatur. Ea mammarum pars, quæ in capitulum ex mediis eminent mammis, proprie dicitur *papilla*. Virginibus, ac bene valentibus, hæc rubore suffunditur. Lactantibus livescit. Nigricat effœtis. Una cum reliqua mammarum substantia intumescit ad invicem, & detumescit: erigitur nempe, subsidetque. Ob maximam nervorum, qui in eam coeuntes desinunt, copiam, sensu pollet acri. Pluribus ubique minimis non impervia deprehenditur foraminibus, quibus ductus lactei, de quibus mox dicendum, extremi uberrime aptantur, atque inhiant. Ea regio, quæ, ad papillæ basin in gyrum circumjecta, a reliqua mammarum substantia tum mollitie, tum colore, manifesto distinguitur, appellatur *areola*. Hæc in virginibus pallidam, in prægnantibus, lactan-

Descri-
buntur
mamme
earum-
que pa-
pilla, &
areola.

(b) lib. 5. apb. 54.

stantibusque subnigram, & nigram plane in vetulis sese perhibet.

Enumerantur mammarum vasa, & præcipue describuntur sanguifera.

Quatuor sunt præcipue, quæ mammarum substantiam interiori graphice compingunt, glandulæ nimirum, vasa, globuli adiposi, ac fibræ. Glandulæ mole admodum variant; omnes æquæ tamen ætate florentibus, quum nondum macies eas confecerit, candore plurimum nitent. Senescentibus contra flavedine quadam livescunt. A partibus proximis, necnon etiam a remotis, vasa mammæ cujuslibet generis nactæ, variis ubique alluuntur humoribus, sanguine nimirum, spiritibus, sive succo nervorum, limpha, adipe plurimo, & lacte. Arterias iccirco, & venas habent, nervos, ductus lymphaticos, adiposos, & chylicos, aut lacteos. Arterias, & venas suscipiunt præcipuas a subclaviis, ab intercostalibus, atque thoracis, necnon etiam, ut admodum verisimile videtur, ab hypogastricis. Admodum diximus *verisimile*; id quippe, in cadavere licet humano clare hætenus numquam assequuti, certo affirmare nequeamus, in canibus autem lactantibus, ovibus, capris, ac vaccis recens interfectis, sanguifera ab hypogastricis ad ubera dirimi, non semel abunde perspeximus. Arteriæ, & venæ, quæ a subclaviis ad mammas proficiscuntur, quæque *mammariæ* dictæ sunt, sub offe sterni incidentes ex utroque latere per exteriora potissimum mammarum effunduntur. Vasa hujusmodi, lactantibus ante omnes, plurimo sanguine turgent.

Nervos præcipuos suscipiunt mammæ a pari quinto ex dorsalibus conjugationibus, a plexu nervorum quodam, qui inter cla-

Pascoli Oper. Med.

viculas dirimitur, & ut opinor, ab aliis quoque paribus; quibus intercedentibus, maximam cum aliis partibus, & cum pudendis imprimis, affinitatem contraxisse videntur. Ratione nervorum, qui per mammas uberrimi effunduntur, imprimis est, quod lac exuberans, consistens, atque aco-rem quemdam in iisdem mammis contrahens, eos post puerperium creberrimos plerumque concitet rigores, qui *lactis* nuncupantur.

Minimi lymphæ ductus, qui in uberibus, vaccarum, saltem, admodum conspicui obversantur, ex uberibus in ductum thoracicum desinunt. Num id tamen, & in homine contingat, adhuc incertum est.

Quoniam autem plurima pinguedo in globulos distracta, ubique per mammas, tum intus, tum foris sub tegumentis effunditur, opinari ideo possumus, inter vasa præfata etiam ductus adiposos dirimi.

Ductus lactei sunt ductus quidam chylicos non absimiles, qui furculis pluribus perquam exilibus a glandulis mammarum profecti, ac in truncos majores inde coeuntes, ad papillas osculis hyantibus utcumque tendunt, earumque compagem maxima ex parte conficiunt. De iis tamen id maxime adnotandum, non ubique æquales esse; sed in minimas cellulas passim tumefieri, quæ lac tamquam plurima minima continent receptacula; quin immo & in papillis, ne sua sponte lac diffluat, nonnihil contrahuntur. Ductus lactei, antequam papillam attingant, frequenti per mammarum substantiam uniuntur anastomosi: idque, ni fallor, ut altero ductu obstructo, aut compresso, alter in papillas lac derivare queat.

B b

Pa-

Papillæ mammaram tenuibus foris quibusdam fibrosis vestiuntur involucris; quorum fibræ pene innumeræ sparsim undequaque carnosæ per mammaram substantiam procedunt, tubulos lacteos varie circumligantes, eosque fortasse, prout exigit mammaram munus, alternis modo laxantes, modo contrahentes.

Mammaram
usus.

Non defuerunt, qui ex tubulis lacteis, nonnullos saltem, nihil aliud esse sibi suaserint, præterquam ductus chylicos, qui & a ductu thoracico, & a receptaculo chyli communi, chylum ad mammas proxime provehunt; atque adeo nihil lac aliud esse, quam chylum ab alimentis ingestis recens in intestinis æductum, & per ductus chylicos, antequam cum sanguine immisceatur, ad mammas traductum. Nobis autem eo usque dum res clarior fiat, opinari potius liceat, lac chylum esse perquam tenuem, subactum, ac ope triplici sanguinis motus plurimum defœcatum; qui ab eodem sanguine in glandulis mammaram secernatur, atque a glandulis in ductibus lacteis asservetur, & per eos ad papillas deferatur. Quamobrem ex dictis concludendum videtur, mammas glandularum esse congeriem, quarum beneficio lac a sanguine pro nutritione fœtus, qui extra uterum adolescit, opportune secedit.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare lac gestationis tempore, & præ-
LAC ad mammas longe uberiorius confluere, ibique secerni fœtu concepto, certum est. Ex quo inferre rationi valde consonum ducimus, mulierem,

quum fœcundatur, ex semine insertim suscepto, aliquid sibi abripi, sub finem au-
quod, humoribus immixtum, sanguinem, spiritus, succum nervorum, lympham, item & mammaram structuram ita disponat, ut chylus a sanguine jam subactus, facilius in glandulis excidat, ibique in lac cumulatus, ductus lacteos subeat, ut aliorum provehatur. Quod autem gestationis tempore, & præcipue sub finem, ut quum maxime lac in mammas exuberet, id fit quoque & ex mensibus diu suppressis, quorum causa in vasis redundat sanguis: & ex utero, qui ob fœtus intus incrementem, ingentem sibi nactus molem, truncos comprimit descendentes, atque ab iis in ascendentes maxime avocat ejusdem sanguinis copiam; qui proinde in mammas turgescens, glandulis longe majorem lactis proventum suppeditat, & meatibus impertitur. Nil mirum itaque, si nullum unquam inflammationibus mammaram, antequam, non sine maximo lætantis incommodo, nec procul ab omni periculo, in abscessum convertatur, discutiendis, magis præsentaneum, ac magis antiquum, quam large sanguinem expudendis hisce in casibus educere, præsidium adinvenimus.

CAPUT XV.

Quid sit Meconium, & quo pacto ejus causa extra uterum lædi possit recens natus Infans.

QUO pacto ab ortu ad interitum subinde lædamur, fragilem hanc in terris, atque caducam vitam viventes, graphice non minus, quam fusa tra-

tradidit Senex. (a) In ætatibus autem talia contingunt. Parvis, & nuper natis puerulis, oris ulcera, quæ aphthæ vocantur, vomitus, tusses, vigilie, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates. (b) In progressu vero, quum jam dentire incipiunt, gingivarum pruriginis, febres, convulsiones, alvi profluvia, & maxime quum caninos edunt dentes, & iis præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & alvos duras habent. (c) Quum vero jam magis adoleverint, tonsillæ, & vertebrae, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci asthmata vocant, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ, quas Græci acrocordonas vocant, satyriæ, strumæ, & alia tubercula, sed præcipue antedicta. (d) Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem, plurima exhibis, & febres diurnæ magis, & ex naribus profluvium sanguinis. (e) Plurimæ autem passiones puerulis judicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ vero in annis septem, quædam vero jam ad pubem accedentibus; quæ vero permanserint, nec in pubertate finierint, puerulis, aut fœminis, quum menstrua erumpunt, consensescere consueverunt. (f) Adolescentibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alii, sed præcipue antedicti. (g) Ultra hanc ætatem asthma, idest crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores, diurna profluvia, cholera, difficultates intestinorum, levitates intestinorum, hæmorrhoi-

des. (h) Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, urinæ stillicidia, urinæ difficultates, articulorum dolores, renum passiones, vertigines, apoplexia, mali habitus, pruritus totius corporis, vigilie, alvi, oculorum, & narium humiditates, visus obtusus, glaucescences, auditus graves. Verum enim vero, quia sanguinis, chylique motu in præcedentibus, item & organorum structura insequuti, ægrotudines universas, quibus jam adulti corripimur, singillatim exposuimus, ad eas ut accedamus modo superesse videtur, quibus, ut quum primum in lucem edimus, vel paulo post, obnoxii evadimus. Ex quadruplici fonte tales affectiones potissimum exoriri autumavimus, vitio nimirum meconii, lactis, dentium eruptionis, atque organorum. Meconium lædit præcipue tenella infantis intestinula. Lac stomachum proxime lædit. Dentis erumpendo gingivarum membranas afficiunt. Organa, eoque tum imbecilliora, & nondum bene compacta sunt, universam corporis œconomiam infirmant. Ex meconio exordiri est animus. Nihil aliud est meconium, quam recrementorum congeries, quæ in intestinulis fœtus ex succo alibili, quo in utero inclusus vescitur, cumulata, fœces quasdam solutas, graveolentes, subnigras, sive potius ex viridi nigrescentes compingit. Hinc meconium describendo Ettmullerus crudiorum esse dixit caseum a reliqua nutritiva substantia sequestratum, & quasi præcipitatum. Id meconii nomen, penes Medicos, sibi vindicavit, quoniam colore succum

Quomodo meconio læditur infans.

(a) Hipp. sect. 3. Aph. 24.
 (b) Sect. 3. Aph. 25.
 (c) Sect. 3. Aph. 26.
 (d) Sect. 3. Aph. 27.

(e) Sect. 3. aph. 28.
 (f) Hip sect. 3. Aph. 29.
 (g) Sect. 3. Aph. 30.
 (h) Sect. 3. aph. 31.

cum quodammodo mentitur ex inciso papaveris scapo expressum, inspissatumque, quod aut opium, aut etiam meconium passim nuncupatur. Meconium igitur, nisi quamprimum egeratur, quamplurimas recens natis incitare valet affectiones persæpe funestas; ascensens quippe in intestinis; si ve acre factum, eorum tunicas vellicando, tormina procreat, vomitus, inflammationes, ulcera interiora, & non raro convulsiones ex consortio epilepticas; quinimmo si per chyli ductus in vasa sanguifera sese immittat, sanguinem, & una cum sanguine humores universos inficiens, & febrem concitat; & veternum, & scabiem, & reliqua, de quibus subinde, producit.

Diagnosis.

Prædicta incommoda, num meconii retenti causa, num aliunde suscitentur, tum ex iis, quæ præcesserunt, tum ex iis, quæ insequuntur, tum ex fœcibus ipsis, aut minime, aut quantitate non debita excretis, conjicere facile poteris. Felicissime ut plurimum tametsi solvantur, & passim critica sint, non est tamen, quod necem interdum non inferant, aut diutina non evadant.

Curatio.

Quocirca sordes intestinorum eo in casu, quamprimum id fieri possit, eluendæ sunt, aut favonea, quam ex oleo potissimum ex amygdalis recens expresso, ac saccharo, si ve melle hispano conficies; aut oleo si ve communi, si ve ex iisdem amygdalis, si ve ex aliis seminibus expresso, ac pluma illinita, ano blande indideris; aut aquam hordeaceam, aut saccharatam, aut mellitam, hisque similia, quæ alvum leniter eluunt, atque intestina placidissime lacescunt,

caute submittes. Mammarum papillas oleo alii inungunt, quod una cum lacte ab infante fugente emunctum, ingestumque ventrem solvit, & meconium dejicit. Sunt qui emollientibus, laxantibusque abdomen infantis quoque foveant. At parens provida Natura lacte ipso materno, quod prioribus illis diebus quodammodo infecit, atque adeo acre non nihil, & solvens effecit, infantis incolumitati apposite prospexit. Lac equidem illud infanti propinatum, veluti perquam lenne, idoneum, atque elegans catharticum, & vomitum cit, & alvum commode solvit, quo meconium opportune possit extrudi. Id generis lac, *colostrum*, *culustrum*, si ve *colaustrum* proprie dicitur, atque in deliciis a Veteribus habebatur. Unde illud Martialis,

*Surripuit pastor, quæ nondum
stantibus hædis,
De primo matrum lacte colostradamus.*

Noxium igitur injuria, & præsertim eo tempore lactantibus censetur; quinimmo & impuritatibus, quas gestationis tempore contraxit, infantis alvum, uti diximus, opportune laxando; pluribus morbis imminentibus medetur. Perperam itaque proli consulunt Parentes, qui & natos suos aliis lactandos committunt, & lac vetustum ex nutricibus jamdudum effœtis iis principio comparant.

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ.

Quare congeratur in visceribus fœtus meconium. **F**œtus utero conclusus ore, uti diximus, neququam per vasa umbilicalia, nutritur. Surgit nempe humorem albugineum, quo intus in amnio circumfunditur; qui profecto, non secus ac alimenta in adultis, per œsophagum in ventriculum ad intestina descendit. Inde ductus subit chyloferos, ac per eos chyli subit receptacula, ductum thoracicum, ac vasa sanguifera. Talis humor, etiamsi defœcatissimus sit ulterius tamen defœcetur, conficiatur, atque extenuetur fermentationis ope, tum in ventriculo, tum in intestinis oportet. Hinc tenuiores a crassioribus secedentes particulæ, dum illæ venas lacteas ingrediuntur, hæ in anfractibus intestinorum sensim in dies coacervatæ meconium compingunt. Meconium istud, gestationis tempore, ne fœtui alimoniam coinquinet, numquam egeritur, ut, ne urina quidem egeratur, necesse est. Tum urina, tum meconium fieri potest, ut sub gestationis finem ad tantam pervenerint copiam, & tantum sibi comparaverint acorem, ut visceribus infesta fœtum admodum torqueant, & provocent partum. Id perfunctorie jam ante innuimus, & hic luculentius exponere placuit.

ANIMADVERSIONES
AD HYGIENEN SPECTANTES.

Quomodo vasa umbilicalia, in **R**ecens natis umbilicus ex Hippocrate interdum inflammatur. In ætatibus autem talia contingunt parvis, & nuper Pascoli Oper. Med.

natis puerulis, oris ulcera, quæ aphtæ vocantur, vomitus, tusses, vigilia, pavores, umbilici inflammationes &c. Id item frequenter evenit ex obstetricis incuria in vasis umbilicalibus circumligandis, recidendisque. Iccirco fœtus in lucem editi umbilicalia, pollicis circiter intervallo ab umbilico distantia, blande prius comprimito, ac sanguinem omnem, qui inter digitos comprimentes, & umbilicum infantis intercipitur, versus interiora ejusdem infantis subinde exprimito. Funiculum mox umbilicale recidito, ac filo ad ventrem proxime blande constringito, ac vino, sive quovis alio idoneo liquore postremo abluito.

lucem edito fœtu, circumliganda, & recidenda sunt.

CAPUT XVI.

Quo pacto lactis vitio quandoque lædatur infans.

In sui alimoniam extra uterum lac sugere recens natam lacis, optime prolem abunde liquet, idque ad primæ annum, & ultra, quoad, crassioribus assueta esculentis, lac ei plane subducatur; quo tempore lactis vitio plurima sane patitur incommoda. Lac enim ingestum persæpe in visceribus aut corrumpitur, aut concrescit, aut præter naturam fervet, aut acidum fit, aut alio quovis pacto fœdatur. Hinc vermes, tormina, nausea, vomitus, dejectiones, obstructions, febres, convulsiones, & reliqua, quæ prolem immaturam, & vel in ipso limine non raro subripiunt. Ut igitur pernoscamus, an lac proli recte nutriendæ idoneum sit, nec ne, in ea, quæ insequuntur sedulo inquires: nimirum, num sit coloris candidissimum, saporis dulcissimum, odoris non

Optime lactis, o- que nutri- ditiones.

Bb iij in-

injucundum , & modice confitens; obscurum quippe , subviride , livescens , acidum , in grumos concrefcens , tenax , vel nimio scatens fero , & graveolens , plerumque officit . Quamobrem , ubi prolem suam lactare Parentibus minime datum fit , nutrix eligatur habitus optimi , quæ a Genitrice prolis , temperamento , atque ætate non multum distet , quæ colore floreat , mores habeat honestos , nec enormiter vescatur ; quæque , quum id fieri possit , alias pepererit , aliosque non improbe prius educaverit . In quibus universis plurimum equidem attenti sint Parentes necesse est ; ex infecta quippe , ac prava nutrice , plurima cum lacte morborum non modo , verum etiam pravæ indolis seminia lactantes sibi infusa contraxisse satis superque constat . Hinc profecto & lues ab infantia venerea , & labes scorbutica , & phthisis , & amentia , & epilepsia , & reliqua ; quinimo & lythiasin in pueros cum lacte translata , & legimus , & vidimus .

Quid præstandum est , ubi nutrix ægrotaverit . Ideoque , si quæ antea sana fuerit , lactando subinde nutrix ægrotare vere cœperit , abigendus est puer , aliæque bene valenti , ut probe lactetur tradendus . Et forte fortuna , si labem ex lacte pravo prius ingesto is jam contraxerit , tum lac novæ nutricis ad eam labem delendam medicare , eumque corrigere juvabit ; quod , optima potissimum victus constituta ratione consequi poteris . Caveto tamen , ne purgationibus nutricis alvum solvas : ne rebus pinguioribus , succique validioris , quæ organa plurimum defatigant , vescatur ; ne carnes nimias , & vinum præcipue avide ingurgitet , aut reliqua edu-

lia , quæ optima licet vulgo censentur , lac tamen pessimum supeditant , quod facile corumpitur , & vermes procreat . At enim vero , nil unquam lac nutricis intrinsecus magis inficere , ac labefacere potuit , quam animi motus validiores , & præcæteris ira , amor , metus , & mœror . Nutrix , quæ compressa jam conceperit , lac ita sibi fœdavit , ut prolem sive suam , sive alienam inde lactando , extremam ei perniciem quamprimum intulerit .

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPECTANTES .

LAC proli alendæ præ omnibus maternum idoneum fore , procul ab omni hæsitatio- ne , utpote quod ejusdem prolis naturæ magis accommodatum sit , pronuntiandum ducimus ; lac enim maternum non multum differre debet ab ea alimonia , quam in utero sugere consueverat fœtus ; quum ab uno , eodemque sanguine , a quo succus ille fecer- nebatur , & lac ipsum maternum fecernatur , & quoties infantem ab alia in aliam nutricem lactandum traduci vidimus , toties plurima ex ea varietate eum pati percepimus incommoda . Hinc eorum semper improbavimus nimis scrupulosam diligentiam , qui nutricibus , ut quum primum refluxerint menses , lactantem prolem subripiunt , aliis lactandam eam commissuri . Res infantibus nequidem perquam incommoda semper fuit , lac de nutrice in nutricem iis commutare , & non semel funesta . Ideoque , nisi aut ad aliquot febrierint dies , aut aliter

Periculum , quod semper imminet infanti , quum de nutrice in nutricem traducitur .

glecta si augeatur in dies, diutina fit, ingravescit subinde, & lethalis evadit: id ni fallor, quoniam vermes in visceribus aut coeundo, aut alio quovis pacto fœcundati, adeo propagantur, ut eorum species deleri vix inde queat. Ascharides, ano præsertim tametsi perquam incommodi, longe minus habent periculi. Rubicundi, & versicolores pessimi sunt vermes. In febribus quibuscumque sive superne, sive inferne ejecti non bonum omen faciunt. In febribus tamen acutis, ac pravæ indolis critice interdum, & citra grave incommodum, ut inter alios testatur Willis, excernuntur, apud quem quispiam, quem febris quidem acuta crebra syncope tentaverat, lumbricis vomitu pluribus per modum criseos egestis, omnino evasit. Verminatio intus occulta, quæ vel animi frequens inducat deliquium, & multo magis, quæ epilepsiam moveat, vel apoplexiam fecerit, non multum abest, quin infantem efferrat.

Curatio. Optima victus norma præcipue incumbendum est, ut verminatio arceatur; carnes enim, lac, veronique fructus, item & æstivi, necnon etiam autumnales, qui facile putrefiunt, vermes ante omnia ingenerant. Non est tamen, quod proinde vermes ex putri ortum ducere credamus; verum ali potius, foveri, fœcundari, atque uberius excludi, veluti in solo plurimum idoneo, atque in pabulo apprime congruo positum, inter ejusmodi putrescentem materiam, verminosum feminium, proferre non dubitamus. Aquam simplicem, utpote quæ edulia præfata facilius, quam vinum solvat, corrumpatque, eique putredinem maturius accer-

set, vermibus procreandis, magis adhuc accommodatam censemus. Vinum nihilofecius pluribus aliis, de quibus & diximus, & dicendum, ex causis, longe majorem noxam infantibus moliri poterit. Inter ea, quæ vermibus speciatim interimendis apprime conducunt, primum equidem obtinent locum mercurialia: aqua præ cæteris ex infusione mercurii simpliciter parata, mirum in modum hisce in casibus excellit; quam profecto haustam, blande, cito, ac tuto effectum suum mirifice præstitisse semper comperimus. Talis aqua, Romæ potissimum, temporibus nostris solemnis est, quaque optimo cum successu quotidie nos saltem utimur. Infunditur mercurii crudi quantumlibet, exempli gratia, uncia una, duæ, tres &c. in aqua communi, hæc cum mercurio, quod infuderis, diu exagitur. Gravitate ductus in fundo subsidet mercurius; & aqua, præterquam quod vel minimum, quod sensus saltem afficiat, ex mercurio sibi contrahat, mercurio limpidissima circumfunditur; quam ita limpidissimam, ut remanet, quovis tempore, quavis dosi, cuique ætati indiscriminatum propinare poteris. Id prope modum idem de mercurii facultate ad vermes enecandos, & Veteres, & Recentiores plerique, qui de vermibus scripserunt, tradidere. Vermes etiam contra vulgi opinionem interfectos persæpe vidimus saccharatis, item & mellitis, modo tamen res amaræ iis adjiciantur, ut ex. gr. aqua florum, & fructuum acerborum aurantium, cortices citri, rhabbarum, semina cardamomi, radices contrajervæ, scorzonæræ, hisque similia. Vermes destruunt item aquæ

aquæ graminis, scorzoneræ, cardui benedicti; theriacalia, confectioes hyacinthinæ, alkermes, oleum Matthioli, petroleum, quod *Saxi* vocatur, quæ non modo foris inungendo, verum & intus ad guttas aliquot, nisi tamen adsit febris, adhiberi possunt. Oleum commune, amygdalarum dulcium, aut semen melonum cochleatim cum aqua aurantiorum, & modico saccharo, sive melle propinatum, mirum in modum in verminationibus non raro profuit. Clysteres cum lacte, aut saccharato, aut mellito lumbricos, crebro injecti, subducunt. Cæterum rerum acidarum pene semper improbavimus abusum, & spirituum præcipue sulphuris, salis, vitrioli, & id generis alia, utpote quæ stomachum contrahant, nervos irritent, febres excitent, obstructions faciant, & humores quandoque fundant, & solvant nimis.

Historia I V.

Quicquid, verminationi medicando, præstare consuevimus, historia declaramus.

QUADRIMUS infans Nicandrus, subpinguis, optime constitutus, mense octobri, ubi cum Parentibus ruri commorabatur, ficibus, & uva recenti in refectioem pro jentaculo plurimum indulgit; cui præterea, & lactis copiam caprini Parentum incuria fecerat, & vinum subinde, abstemius licet eatenus fuisset, potare cœpit. Quæ res effecit, ut ex improvise torminibus acriter tentaretur, item & nisibus irritis vomendi. Mox solvitur alvus, & fœcibus solutis plurimum incoctis, & prætermo dum graveolentibus dejectis, tormina, item & vomendi nisus evanuerunt. Attamen

nauseabundus, vehementer sitit, somniculosus, tremoribus identidem levibus concutitur. Noctu terrificis crebro excitatur insomniis, nares sibi prurire sentit, modo sternutat, modo, tametsi nihil excernat, valide tussit, decolor fit facies, lividi evadunt oculi, cum labore nonnumquam respirat. Spiritus, quem expirando per os emittit, non bene olet; quinimmo & acidum, veluti triticeum panis fermentum nonnihil quandoque redolet. Nihilominus, pulsus tametsi non raro intermitteret, nec febricitabat, nec alia pessima aderant symptomata, ex quibus aliquid aliud peioris nothæ præter simplicem verminationem conjectare hic debuissim. Hinc, enemate ex lacte mellito prius indito, qui alvum blande concitavit, aquæ prædictæ mercurialis ad sitim explendam potestatem fecimus, ut interim id conditum A cochleatim lamberet operam dantes. Decedente die multo melius Nicandrus se habuit. At enim vero ad fordes viscerum ulterius eluendas, ut incœnatus recumberet constituimus; quo jejunis faucibus noctu oleum amygdalarum dulcium recens, ita ut exponitur in B paratum, per intervalla deglutiret. Id sane, alvo antelucanis horis commode soluta, inter fœces plurimas & vermes multos variæ molis, variæque indolis, tum adhuc viventes, tum extinctos ejecit, atque in pristinam valetudinem actutum ægrotantem optime restituit.

A ℞. Syr. de pom. unc. ij. , confec. hyac. drach. ij. , rad. contrajerv. in pollin. redac. , corall. rubr. prepar. ana drach. j. , aq. flor. aurant. unc. ss. M. f. cond. sumendum ut m.

B. ℞.

B ℞. mel. hisp. unc. i., succin. alb. præp. scrup. i., ol. amygd. dulc. rec., & s. ig. extr. unc. ij. M. sol. & cap. ut m.

Loco mellis hispani, ubi mel infans fastidiat, syrupus de pomis commode substituatur; qui cum aqua, aut mercuriali, aut florum aurantium immixtus, & præsertim si coraliorum adjicias magisterium, in verminatione subducenda plurimum semper profuisse ex usu quotidiano percepimus.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quo pacto exoriri credamus vermes in corpore humano vivente.

Vetus opinio fuit, quæ ad tempora usque nostra quoad Franciscus Redi Patritius Aretinus Serenissimi Cosmi III. Hætruriæ Ducis olim inclytus Archiater, naturæ perscrutator acerrimus, id falsum esse non minus detexerit, quam evulgaverit, constanter invaluit: vermes, & alia cuncta insecta ex putri, viliora utpote animantia, procreari. Insignis autem ævi proxime elapsi Scriptor, cætera insecta, quæ extra viscera corporis viventis insurgunt, ex ovulo quamvis nasci luculenter palam fecerit, vermes tamen ope caloris innati ex putredine in recessibus corporis animati revera gigni posse, fidenter noluit improbare. At cum venia tanti Præceptoris id nobis profecto improbare adhuc liceat; quum vermes ipsos, qui in visceribus nostris educantur, nonnisi ex ovulis quidem, sive ex femine ejusdem generis originem ducere arbitremur. Intelligere quippe numquam valuimus, quo pacto eorum quoque corpora, quæ tum intus, tum foris tam eleganter, non temere, sed

speciatim instruxit, & concinnavit Parens provida Natura, sine ovulis, ac sine femine saltem quodam, ex sola materia putrescente, calore aut infito, aut extrinsecus adveniente tepesfacta extare unquam potuerint. Quapropter probabilius videtur ut & cætera, ita & talia insecta, aut ab ovulis, aut ex feminibus suis, vel inter cibos, vel cum aere inspirato, vel inter effluvia cutis, ingestis, intus excludi. Quicquid in hanc sententiam passim dicitur, ovula præfata, si ventriculi cavo, aut intestinorum abditis inessent, per digestionem alimentorum destructum penitus iri, nullius id plane momenti faciendum ducimus; quum calor viscerum digerendo idoneus, mitis sit, lenis, fermentescens, ac fovens; qui propterea blande agit, ac proinde prædictam vermium ex ovulis exclusionem adjuvare potius, quam corrumpere deberet; persimilis est enim caloribus iis exterioribus, quorum beneficio: & ab ovis, quibus incubat gallina febriens, excitantur pulli nascentes: & bombyces in gremio foti ex feminibus tandem emissi adolescent: & telluri semel commissa seges, vapore jam tepesfacta fœcundo pubescens, ex putri solo luxurians, cum fœnore succrescit.

CAPUT XVIII.

De Dentitione difficili.

Dentes, qui erumpere incipiunt, quod a mense octavo non procul evenire ut plurimum solet, gingivarum membranas solvunt, ac nervos proinde irritant. Hinc ex dentibus erumpentibus varia sane incommoda, ac

Definitio.

ac variæ, nec sine maximo periculo, infantibus ægritudines passim extitere. Quo in casu dentitio vocata est *difficilis*; adeo ut nihil aliud sit dentitio *difficilis*, quam ægritudo infantibus permolestissima, consurgens ex symptomatum pessima congerie, ob dentes, qui cum difficultate erumpunt, prodeuntium.

Differ-
entia.

Nonnulli, raro admodum licet, cum dentibus nascuntur. Aliis contra, quod frequentius accidit, sub finem mensis octavi, ut ante innuimus, erumpunt: priores, nempe canini, atque incisores, quos subinde utrimque alii ex ordine ad molares usque insequuntur, qui postremo pene semper insurgunt. In veram, & notham distinguitur dentitio. Vera dicitur, quæ profecto a dentibus est erumpentibus. Notha, sive spuria fit, quum gingivæ aliunde, aut inflammatione affectæ, aut ulcere exesæ, prætermo- dum intumescences, dentitionem quodammodo mentiuntur.

Diagno-
sis.

Talis ægritudinis indicia desumuntur præcipue ab eruptionis tempore, quod plurimum quandoque variat. Dentes enim licet plerique mense octavo emittamus, non est tamen, quod interdum ad annum secundum, tertium, & quartum id non differatur; quo tempore, quum gingivæ prurire incipiunt, inflari, ac inflammari, pluribus veluti vesiculis intumescere, caro iis succrescere &c., id brevi dentes erupturos denotat. At si ad hæc terror accedat, febris, insania, vigiliæ, salivatio, nisus vomendi, convulsiones, alvi proluvies, & reliqua, id dentitionem difficilem fore declarat.

Causa.

Causas dentitionis *difficilis*, brevi non minus, quam elegan-

ter tradidit Hippocrates (a): quum dentire incipiunt, gingivarum pruriginos, febres, convulsiones, alvi profluvium, & maxime, quum caninos edunt dentes, & his præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & alvos duras habent. Qui crassissimi, inquit, sunt, & alvos duras habent: id ratione epilepsiæ, quæ in dentitione suscitari solet, præcipue innuit Senex, quæ facilius iis porro suscitatur, in quibus gingivarum crassities magis resistit, ne facile dentes erumpant; quæ propterea, caninis præsertim sese producentibus, utpote acutioribus, violenter scissæ, ac laceræ, convulsiones pariunt. Et convulsionibus tum adhuc magis læduntur infantes, quum eorum alvus dura intestinorum proluviem diu nequaquam egerit; laceffit enim per dentes ex gingivis prodeuntes nervorum flaminibus, eo minus cætera ex consortio patiuntur organa, quo alvi sordes minus ea pergravaverint. Cæterum dentium germen, quod in maxilla interiori delitescit, ibi, lac veluti quoddam mucidum, ac tenue, in cellulis continetur, & stagnat, sensim concrefcit, ac durius in dies evadit, eo usque dum maximam sibi nactum duritiem, paullatim augetur, ac sese mox exerens per alveola membranas undequaque impellit; quæ tandem fatiscences, iis exitum pandunt.

Dentitio, quo *difficilior*, ac magis molesta, eo peior. Hinc quo citius erumpunt dentes, eo melius. Qui acriter tussiendo dentire incipiunt, *difficiliter* evadunt. Convulsiones, motusque spasmodici ex dentitione concitati, reliqua licet adsint leniora symptomata, necem quam sæpissime inferunt.

Prognosis.

In

(a) Hippoc. lib. 3. apb. 25.

Curatio.

In dentitione id in primis curandum, ne alvus compressa epilepsiam concitet. Ventrem iccirco, & oleo recenti cochleatim propinato, & per clysteres immisso, sæpè sæpius laxare oportet. Si gingivarum inflammatio febrem, eamque vehementiorem succenderit, sanguinem, quum id fieri possit, opportune immnuere, plurimum semper juvabit. Vinum infanti non minus, quam nutrici plane interdicitur. Os decoctionibus emollientibus crebro abluatur, quo membranis laxatis, extenuatisque, dentium exitus facilius evadat. Humores, qui in tubulis eo in casu concrefcunt, ablutionibus tepentibus ex aqua florum rhœados, sambuci, rosarum &c, discutiantur; in quem finem sanguinem quoque adhibent nonnulli hircinum, leporinum, atque ex crista galli recens recisa expressum, & reliqua ejusmodi, quibus si aut spermaceti, aut mel commune, aut grana aliquot caphuræ, quæ vim habent resolvendi, adjeceris, parti affectæ admotis, inflammationem una & dolores cohibere poteris. Sunt qui & ad opiata, ubi convulsiones supervenerint, tamquam ad sacram anchoram confugiunt. Nos autem, saltem nisi lene admodum sit, quicquid soporem inducit, infantibus, æque ac pueris, utpote valde noxium, numquam propinare consuevimus, ne cerebrum lædat, ingenium hebetet, eos inertes faciat, & perennem mentis stuporem ea ætate moliatur. Vesicantia, sinapismata, fonticuli, atque id generis cætera exteriora, nescio quid unquam hisce in casibus proficere valuerint; nec video, qua ratione, quove consilio, id auxilii genus ad epilepsiam in dentitione exigendum tenetur.

ANIMADVERSIONES
PHYSIOLOGICÆ.

Dentes ab infantia emissi ad annum usque septimum alveolis infixi firmiter hærent. Mox primores vacillare incipiunt, donec excidant, ut in eorum locum alii postmodum emergant. Paulatim subinde, non aliter excidunt vicissim, atque extuberant propinquiore, ad molares usque posteriores; qui, quum non semel a virilitate non procul emergant, *intellectus*, & *sapientiæ*, nec non etiam *genuini*, & *posteriores* item nuncupantur. Dentes, qui renascuntur, sub prioribus tamquam vivi radices in formam mucoris, non secus ac priores, latitabant. Num tamen novi plane sint dentes ab aliis diversi, ut Eustachius inter cæteros, & Riolanus autumavit; num sint veluti furculi ab eadem radice pullulantes, ut sibi suavit Diemerbroechius, difficile est dijudicare. Certum est tamen, prioribus dentibus ruditer, immature, ac per vim, veluti ad radices usque penitus avulsis, novos deinceps neutiquam assurgere: evidens indicium, ideo non assurgere, quod una cum radicibus, & furculi, unde germinare debuissent, exempti, fruticare, ut ita dicam, nequiverint. Senescentibus autem dentes excisi, si non renoventur, id provenit, quia mucor, ex quo dentes succrescunt, arefactus iis olim contabuit, non secus ac arefactæ contabuerunt quoque gingivæ; quæ propterea macrescentes a radicibus recesserunt. Ex quo dentes infirmati processu temporis senibus vacillant, & excidunt.

Quare
dentes
Infanti-
bus reno-
ventur
& fene-
scentibus
excidunt.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quid sit epilepsia Infantum, vulgo le infantigliole, & quomodo curetur.

TUM meconium, quod nondum abunde egestum fuit; tum lac, quod in visceribus labem contraxerit; tum vermes, qui organa irritant; tum dentes, qui membranas, erumpendo, ruditer lacerant, nervorum genus, æque ac cerebrum adeo quandoque afficiunt, ut musculos prætermodum convellendo, veram infantibus epilepsiam arcessant; quæ propterea, uti paulo ante innuimus, epilepsia infantum, vulgo Romæ *le Infantigliole*, dicitur. Talis affectio eadem propemodum, quæ in capitibus præcedentibus epilepsiæ in genere sistendæ proposuimus, exigat remedia. Nihilofecius quoniam infantibus ut plurimum sympathica esse solet, ex affinitate videlicet, quam, nervorum plexibus intercedentibus, cerebrum habet cum reliquis partibus humani corporis viventis, & potissimum cum visceribus imiventris, ac gingivarum membranis, iis iccirco directe semper prospiciendum. Non negamus tamen, & infantibus aut cerebri, aut spirituum animalium vitio interdum incitari; quo in casu, si usui credendum, cervicem leviter inure, ut per fonticulum ichor quidam saniosus excernatur, plurimum aliquando ejusmodi epilepsiæ generi evincendo contulisse, inficias ire nequivimus. Verum enim vero eorum abusum semper improbavimus, qui tamquam carnifices organa infantum tenella erodentibus torquere aggrediuntur. At, quum nihil sit, quod ea ætate prædictas convulsiones epilepticas moveat magis, quam usus vini, victus pinguis, rex multa nimirum carne confectus, animi-

que perturbationes, ideo ad eas subducendas nihil unquam antiquius, ac præsentaneum magis adinvenimus, quam infantibus, æque ac nutricibus, & vinum, & edulia carnibus parata plane interdiceret, æque ac hilaritatem pro viribus comparare.

Historia V.

CYRUS infans, qui ætatis mensum tertium, & decimum vix exegerat, lactans, optime constitutus, alvo compressa, vomere cœpit. Quicquid evomit tum colore, tum odore, tum sapore lactis acidi quid redolet, & sapit. Sistitur vomitus. Inflatum inde abdomen, ac variis flatibus male olentibus identidem emissis, prætermodum obmurmurat. Mox organis universis supervenit tremor. Convelluntur, & quatuntur artus. Cum labore respirat, ac tandem aphonus oculorum aciem in eundem locum quasi intentam dirigit. Stertit insuper, ac ore spumans animo demum delinquit. Ad horæ tamen quadrantem paroxysmus vix producit. At cessans vicissim, & recurrens eadem periodo crebro deinceps alternatur. Nutrix, quæ lac infanti eatenus præbuerat, ob conjugis repentinum non ita pridem extincti interitum, mœrore prope defecerat. Ex quo lac proinde graviter infectum, talem infanti epilepsiam suscitasse, inferre rationi consonum videbatur. Quamobrem ægrotanti puero lac ejusmodi, ut confestim subduceretur, obnixè curavimus; & clystere ex hydrelæo statim submisso, oleum ex amygdalis dulcibus recens expressum cochleatim eo usque Cyro lambendum propinavimus, donec alvus soluta sordes tandem plurimas dimiserit, unaque

Quicquid, epilepsiæ Infantis medendo, præstitimus, historia declaramus.

que cum fordibus, quicquid morbum maxima saltem ex parte fovebat, ejecerit. Enim vero intestinorum proluvie egesta, non adeo frequens ut antea, & multo mitior inde fuit semper accessio; quam ea, quæ sequitur, methodo trium dierum circiter intervallo prorsus extenuavimus. Nutrici, quæ priori successerat, vinum primum interdiximus. Pro vino decoctionem ex radicibus graminis, & chinæ, ita, ut legitur in A, paravimus. Ut carnibus sese omnino abstineret, effecimus. Quapropter feracula, quibus etiam parce vescabatur, hordei cremore, lacte caprino, ac ovorum vitellis recentibus ut instruerentur, operam dedimus. Pro jentaculo autem, ne vires plane deficerent, optimam chocolatum mane diebus singulis forbuït. Sub vesperam emulsionem hanc B quotidie potavit; idque ne rediret affectio, ad dies quadraginta circiter prosequuta est. Modo interim sitiisset, aquæ aut graminis, aut avenaceæ, aut hordeaceæ, aut Cornu cervi, aut etiam simplicis copiam fecimus. Pueri id conditum C lambendum confecimus; quod & alvum opportune laxavit, & spiritus confopitos aliquantulum excitavit, & verminationi, quæ fortasse aderat, prospexit.

A ℞. radic. opt. chin. *s. a. incis.* drach. ij. , glycyrrhiz. drach. j. , cinnam. opt. scrup. j. , aq. comm. lib. iv. M. f. inf. & macer. *s. a. cin. calid.* , & adde rad. gramin. unc. j. leviter bul. col. pro potu ut m.

B ℞. bord. mund. & elix. unc. ss. , sem. melon. unc. j. , aq. gramin. q. s. M. f. emul. *s. a.* , quam cap.

C ℞. Conf. hyac. , alKerm. ana drach. i. , syr. de pomis , mel. hispan. ana unc. j. , aq. flor. aurant. unc. ij. , M. solv. & cap. lambendo ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

E Venit persæpe, ut lactanti puero lacte subducto, nescio, an quia victus, quo tum vescitur crassior fit, an alia ex causa; evenit, inquam, ut cum hypochondriis, & universum intendatur abdomen, & tussis quædam perquam molesta, periodice quasi suscitetur; quæ diebus singulis, plerumque tum mane, tum vesperi, per horam, & amplius quandoque thoracem tanto cum impetu concutiat, ut prope sublata spirandi facultate, ac genis rubore impense suffusis, puerum suffocari minitetur. Nec ea tussis cessare solet, nisi, vomitu excitato, mucosa, albicans, indigestaque excernatur materia; quæ aut stomacho, aut intestinis inhærens, per consensum tussim eam spasmodicam, una cum reliquis incommodis, ut opinor, movebat. Ejusmodi tussi pueris, infantibusque frequenti, eoquod ingenti cum immanitate eos invadat, *ferinæ* nomen recens inditum est. Periculo non vacat. Solemnis est quoque sceminishytericis, maxime non nuptis. Oleo aut ex amygdalis dulcibus, aut ex feminibus melonum recens, & sine igne expresso discutitur; quod tamen ea quantitate, ac tamdiu propinare oportet, quoad, vel alvum, vel vomitum blande concitaverit. Oleo, ut facilius agere queat, addidimus nonnumquam & sperma ceti, & mel hispanum, ita propemodum, ut legitur in A, immixtum. Grandioribus & manna ad drachmas aliquot adjicere item convenit. Si oleum fastidiat infans, oleo syrupus violatus violaceus succedaneus esse poterit. Mel hispanum, de quo alias fu-

Quid sit tussis ferina, e jusque Curatio

fuse verba fecimus , ad tussim ferinam in fœminis hystericis extenuandam ad unciam circiter diluculo cum ingenti copia juris infulsi ingestum , mirifice conducit. Cæterum clysteres emollientes , fofus , inunctiones exteriores , balinea , & reliqua , quæ cutem extendunt , eamque laxant , optima sunt . Confectiones anodynas , dummodo leniores eligantur , ac alvo prius , & stomacho extersis , nisi tussis , spasmodica sistatur , & præsertim theriacales , præscribere quoque poteris . Si sanguis redundet , ne paroxysmo suffocetur infans , opportune imminuatur &c.

A ℞. Ol. sem. mel. , aut amygd. dulc. rec. ℥. s. ig. extr. unc. ii. , sperm. ceti drach. j. , mel. hisp. unc. fs. M. , ℥. cap. lambendo ut m.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sint aphthæ , & quibus auxiliis propiciendum .

EX iisdem causis , unde fit epilepsia , & tussis , quam cum Recentioribus ferinam dicere placuit , exoriuntur quoque pustulæ quædam livescentes , quæ oris membranas infantibus hinc inde sparsim exedunt , quæque aphthæ nuncupantur . Hæ ut plurimum in acumen fastigiatae , crustam , sive excaram proferunt , quæ vicissim excidit , & renascitur . Non omnes ejusdem æque generis sunt ; aliæ quippe albæ deprehenduntur , croceum aliæ perhibent colorem , lividas aliæ sese ostendunt , luridas , & fœdas , nonnullæ nigras &c. Insuper modo , ob humorem , quo scatent , molles apparent , modo arefcunt , modo adeo firmiter partibus affectis adhærent , ut non nisi per vim , pene ac altas si

egerint radices , auferri possint ; modo contra leviter adeo inhærescunt , ut facile avellantur , & sponte , ut ita dicam , sua , nonnumquam excidant . De iis id potissimum in genere animadvertas oportet , aphthas non tamquam vera ulcera carnem alte subjectam depascere , verum solam ut plurimum cutem afficere , eamque in superficie tantum corrumpere . A gingivis fere semper versus partes oris interiores procedunt , ad linguam nimirum , palatum , fauces , ac per œsophagum interdum ad stomachum , æque ac ad intestina sese effundentes . Critice non raro erumpunt , & præsertim humidæ , quæ leniores sunt . At aridæ , lividæ , & præcipue nigræ , necnon etiam quæ , quum plures sint , sub una tantum crusta coeunt , & delitescunt , pessimæ habeantur ; quinimmo & lethales , tum maxime , quum veluti symptomata gravioribus ægritudinibus adjiciantur . Salivatio opportune superveniens eas nonnumquam adimit . Multa sunt , quæ ad aphthas eximendas Clinice tradidit , ea namque omnia , quæ humores acres eluunt , crassos extenuant , concretos solvunt , ea sane aphthis curandis perquam idonea censentur ; de quibus ratione tum diætæ , tum pharmaciæ , tum etiam chirurgiæ , jam ante pluribus in locis verba faciendi sese præbuit occasio . Inter localia , ablutiones mirum in modum prosunt tepentes , ita ut sequitur paratæ , hisque similia .

℞. Sars. paril. opt. s. a. incis. , glycyrrhiz. ana unc. j. , aq. chalyb. lib. iv. M. f. inf. ℥. macer. s. a. per noctem ciner. calid. , ℥. ad fol. cochlear. , nast. aquat. , malv. ana pug. iii. , decoq. s. a. colet. pro ablutione tepenti , ut m.

Item ℞. aq. chalyb. lib. iv. , mel. com.

comm. opt. unc. ii. , spirit. vin. rectific. unc. i. , M. pro ablutione tepenti , ut m.

Item ℞. aq. bord. lib. iv. , succ. limon. unc. iij. , mel. comm. unc. i. M. pro ablutione , ut m.

Ablutionibus præfatis sub finem morbi optimo cum successu addidimus absorbentia , uti sunt terra nuceriana , oculi cancerorum præp. , cornu cervi ustum &c.

Verum enim vero , quoniam os infantibus , intus præsertim , abluere perquam incommodum est , ideo , quum ablutionibus uti nequeamus , cochleariæ succum cochleatim propinare optimum foret ; cui optimo cum successu addidimus etiam cancerorum succum recens expressum , & mellis hispani modicum . Quinimmo & ea per modum linimenti cum ovorum recenti vitello , atque oculis cancerorum præparatis quandoque congregavimus , quæ aphthis mox ita admota , earum acrimoniam mirifice sedare valuerunt ; quin & eo solo remedio , eas brevi penitus evanescere non semel vidimus ; & , ut efficacius ageret , guttas aliquot aut spiritus vini rectificati , aut aquæ Reginæ Hungariæ , aut quintæ essentia roris marini , aut drachmas aliquot aquæ calcis vivæ , non semel adjecimus .

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit lactumen , & quomodo ingereretur .

E Arumdem rerum vitia passim effecerunt , ut infantibus , aut lactantibus , aut lacte subducto , *lactumen* , *crusta lactea* , *achores* , vernaculo sermone *lattime* , extrinsecus accrescerent ; quæ quandoque ex calvaria exteriori ad tempora , ad frontem , ad genas , & etiam ulterius per membra

effunduntur exteriora . *Lactumen* dicitur *crusta quædam fœda* , quæ *insurgit ex variis subjectis ulceribus* , humorem acrem , & densum insudantibus , in *crustam extrinsecus concreascentem* . *Lactumen* , ubi calvariæ partem , unde , crines luxuriant , occupat , *tinea* infantum item vocitatur . Quam sæpissime , ut & ipse animadvertit *Dolæus* , id exoriri a puerorum voracitate opinamur ; quatenus chylus rudis , nec coctus , nec intime subactus , sanguinem coinquinet , ac una cum sanguine ferum , lympham , ac succum alibilem ; qui propterea acris factus cutem erodit , ejusque glandulas irritat , tubulos contrahit , alioque ibi humores sistit ; qui proinde nil mirum , si ex ulceribus exudantes concreascent , & morbosam crustam ingenerent . Hinc non perperam salutiferum vulgo censetur , quod profecto intempestive compressum epilepsiam , aliasque lethales ægri tudines , ut non raro & ipsi vidimus , progenit . Non est tamen , quod reliqua quandoque tegumenta erodendo ad osseam usque substantiam pervenerit , eamque carie affecerit . Attamen interioribus potius , quam exterioribus ei occurrendum hortamur auxiliis , & victus præcipue norma ; qui sit tenuis , dulcis , humectans , atque insulsus oportet . Vini usus est pessimus .

Quicquid de crusta lactea diximus , & de parotidibus , bubonibus , scabie , intertrigine , & id generis aliis , quibus præsertim obnoxii sunt pueri , plane dicendum existimamus . Intertrigo sunt *ulcera quædam levia* , sed *lata* , sive potius est *levis cuticulæ excoriatio cum subjecta inflammatione* , quæ cutem acriter inter femora potissimum incendit . A causa ut plu-

Quid sit intertrigo , ejusque curatio .

plu-

plurimum exteriori producitur, ab acrimonia in primis recrementorum, urinæ videlicet, alvi que sordium, quæ partes eas diu madesecerint, & coinquinaverint. In adultis fit etiam sudore, ac mutua femorum, incedendo, attritione. Ad intertriginem eximendam, eam maxime, quæ provenit, ut ita dicam, *ab extrinseco*, ablutiones tepentes, æque ac fodus ex aqua vel hordei, vel chalybeata, vel rosarum, vel florum sambuci apprime conducunt; cui melius adhuc prospicies, si partibus affectis ablutis, fotisque aut terram nucerianam, aut cerussam, aut sal saturni, aut reliqua id generis obsorbentia in pollinem redacta leviter insperges.

CAPUT XIX.

De Rachitide.

Defini- **R** Achitis vitium est quoddam organorum corporis humani vitam habentis, cujus causa, partibus solidis, & præsertim ossibus, ac cartilaginibus alendis succo alibili non æque distributo, efficitur, ut earum nonnullæ ob defectum extenuatæ macrescant, nonnullæ autem ob copiam plus satis nutritæ in molem justo majorem augeantur. Rachitis dicitur a spina, quæ in rachitide laborantibus præ cæteris partibus ut plurimum afficitur, quæque *Rachis* item Græcis appellatur.

diagno- In Rachitide duræ partes, quam molles potius vitiari solent; quæ de re mole prætermo- **s.** dum crebro augetur caput, ac variis in locis enormiter cranium extuberat. Spina persæpe, & reliqua incurvantur ossa, in nodos hic, atque illic, ex articulis præsertim, procul ab omni lege attolluntur. Intumescit non raro abdomen. Per- *Pascoli Oper. Med.*

angustus fit thorax, & spirandi labor accedit. Valde torpescunt artus, atque imbecilles adeo demum evadunt; ut, solutis viribus, moli adauctæ sustinendæ prope impares fiant. Nihilominus alacres ingenio rachitide affecti plerumque sunt, & supra ætatem prudentes.

Causa.

In definitione rachitidis, organorum vitio eam fieri diximus. Quia autem organa, ut ante exposuimus, partibus solidis, & fluidis congregantur, vitium, quod rachitidem facit, tum fluidis, tum solidis, tum utrisque insidere potest. At, quum quotidie ab usu exceperimus, rachitidem, quæ recens est, si recte tractetur, non semper fuisse insolubilem, fluida, quam solida in ea frequentius peccare ideo autumavimus; fieri nempe potuit, ut vel sanguis, vel cæteri humores in tubulis non æque concrecentes varias hinc inde obstructions pepererint; unde inæqualis alimoniam partibus alendis distributio imperita rachitidem fecerit. Et quoniam ex Anatome accepimus, ossium fibras ex fibris tendinum musculorum produci, inferre non alienum visum nobis est, humores pravos, qui rachitidem educant, musculorum tendines potissimum inæqualiter infarxisse; qui proinde ita oppleti ossium fibræ alimoniam non æque suppeditare queunt.

Rachitis lethalis licet non habeatur, symptomatibus tamen **Pregno-** **sis.** ingravescentibus morbos quoque lethales efficere valet; quum tabes non raro, phthisis, hydrops, & maxime pulmonum, rachitide laborantes invaserit. Quocirca citius infantes post nativitatem corripuerit, eo pejus; & si, antequam annum ætatis quintum attigerint, haud evaserint,

pene semper deinceps ægrotant. Si febris insequatur, facilius solvitur; item &, tum quum reliqua minuantur symptomata, si scabies ei supervenerit. Raro admodum adultos rachitis corripuit, eoquod partes habeant solidiores, ac metam crescendi eorum jam attigerint organa. Quæ fit partium solidarum vitio, difficilius cedit, ac præsidia medica penitus eludit.

Curatio. Si experientiæ credendum est, ea omnia, quæ luem veneream, atque scorbuticam destruere valent, & rachitidem evincunt, modo tamen blandiora adhibeamus, nec sudorem, nec urinam, nec salivationem, nonnisi leviter moveant. Hinc a mercurialibus, & præsertim fortioribus cavendum. De iis ex professo in sequentibus agendum. Decoctiones interim ex radicibus graminis, fragarum, ex foliis cochleariæ, nasturtii aquatici, hæderæ terrestris, pimpinellæ, ex floribus borraginis, hyperici, primulæ veris, & reliqua plurimum commendamus. Frequentissime, optimoque cum successu lac ut asininum, ita & caprinum cum succo cochleariæ, ac magisterio margaritarum, sive coraliarum, sive testaceorum concharum, hisce in casibus, Romæ præsertim, propinavimus. Vinum omnino interdiximus. Pro vino tinturam ex farsa parilla, & radice chinæ per levem infusionem in aqua graminis extractam præscripsimus; quam aut cum optimo cinnamomo, aut cum corticibus citri, sive aurantiorum, eorum præcipue, quæ vulgo *di Portogallo* nuncupantur, acuimus. Nisi alvus responderet, decoctionibus præfatis, aut syrupum de cichoreo cum rhabarbaro, aut manna cum modico mellis hispa-

ni adjecimus, sive clysteribus simplicibus eam blande concitavimus. Nonnumquam in eundem finem mel hispanum cum infusione senæ orientalis, ac ejusdem rhabarbari cochleatim præbuimus &c. Alvo extersa, ac humoribus, ita ut innuimus, ante digestis, nisi rachitis solveretur, ad balinea confugimus; quæ aut aqua chalybeata simplici, aut eisdem decoctionibus antiscorbuticis paravimus.

Historia VI.

Lycinius tres ab illinc circiter annos summo genere puer natus, ad id temporis optime semper valens, subpinguis, & vegetus, sero dentire cœpit, ac dentibus erumpentibus vehementer febrere, torqueri, & angere. Ad diem septimam, nulla manifesto crisi apparente, sponte quasi recessit febris. Macilentus inde, irrequietus, extenuatus, ac languens ad mensem, & ultra vixit. Spina mox dorsi nonnihil incurva apparuit. Et variis ex locis in nodos plurimum, ut ita dicam, salebratam sese extulit calvaria; atque in utroque carpo, ac genu, necnon etiam ad talos ossa extrema prætermo- dum adaucta Lycinium rachitide jam affectum fuisse abunde ostendebant. Enim vero viscera explorantes, abdomen tumidum, & costas valde inæquales esse quoque cognovimus. Alvus dura erat, ac urinæ perquam tenues, & perexiguæ. Hinc ad alvum non minus, quam urinas concitandas, id conditum A Lycinio cochleatim lambendum præscripsimus; quod sane non modo intestinorum proluviem eluit, verum etiam, & vomitum civit, & urinas plurimas egressit. Octobris mensis erat 1714. ubi Lycinium

Quicquid, rachitidi medendo præstare consuevimus, historia declaramus.

nium tractandum nobis tradiderunt. Parentes, ideoque procul ab omnium cunctatione lac caprinum, ita, ut legitur in B, medicatum ei propinandum ter die proposuimus; & quum sitiisset, aquæ ita, ut legitur in C, paratæ copiam fecimus. Clysteribus quotidie simplicibus, ut a fordibus interim ulterius eximeretur alvus, operam dedimus. Hac curandi methodo per intervallum dierum quadraginta circiter servata, rachitide plane soluta, Lycinius sensim subinde, & sibi carnem induit, & pinguis ut antea evasit, & pristinum robur brevi resumpsit.

A ℞. Rhabarb. elect. in pollin. redact. scrup. semis, mell. hisp. unc. ij., aq. cinnam. unc. j., flor. aurant. unc. ss. m. f. cond., & cap. ut m.

B ℞. Sars. paril. opt. s. a. incis., rad. chin. ana drach. j., glycirrhiz. drach. semis, aq. comm. q. s. m. f. inf. & mac. s. a. cin. cal. per noctem, & adde folior. coclear. nast. aquat, hæder. terres. ana pug. i., decoq. S. A. col., & ad. panis opt. tritic. q. s., de more elixetur, & adde magist. perlar. drach. semis, ovor. vitell. recent. num. i., lact. capr. unc. iij., leviter bul. & propinet. diluculo pro ientaculo, circa meridiem pro prandio, & sub vesperam pro cœna, & nihil aliud.

C ℞. Sars. paril. opt. s. a. incis., rad. chin. ana drach. j., cinnam. opt. scrup. semis, aq. comm. lib. ij., m. f. inf. & mac. cin. calid. s. a. per horas xij. circiter, & adde rad. gramin. pug. i., bul. leviter, coletur pro potu, ut m.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Veram rachitidis causam enucleare, eamque luculenter exponere perquam difficile semper existimavimus; enim vero, ne ad vim eam confugeret occultam, qua facultates Galenicorum attractrices, & concoctrices non æque in partibus agunt, sive ad variam organorum intemperiem, inter Recentiores quispiam diversam salium, ac fermentorum naturam culpavit vitiatam. Nonnulli partium solidarum structuram eam producere protulerunt &c. Per obstructions, quæ non æque tubulos universos infarxerunt, rachitidem nos fieri credimus. Num autem vasa sanguifera, num lymphatica, num chyliifera, num nervorum meatus insensibiles oppleti sint, id audacter decernere minime aggredimur. Tamquam probabilius, aut saltem tamquam crebrius, musculorum, sive potius tendinum fibras rachitide oppleri tantum pronuntiavimus. At quod sæpessæpius in rachitide incurventur ossa, tum id fieri judicamus, quum ob alimoniam in iis exuberantem in longitudinem ultra mensuram producantur. Etenim, si musculorum, cæterarumque partium solidarum, quæ contranituntur, eo in casu, renixum offendant, quum ulterius procedere nequeant, necesse est, ut aliorum deflectant, & incurventur.

Quare
ossa in
rachitide
incur-
ventur.

CAPUT XX.

De Variolis, & Morbillis.

QUOD Florentiæ dicunt il
vaiolo, Romæ i morviglio-
ni, Perusiæ i mascalobri, id
Cc ij va-

Defini-
tio.

variolarum nomen penes Medicos sibi vindicavit. Quod autem vulgo apud nos audit *la rosalia*, *la roselia*, *il mal della porpora*, id *morbillosum* nomine Clynici distinxerunt. Variolæ fortasse dicuntur, aut a variando, cutem quippe admodum variant; aut a maculis, sive tuberculis quibusdam, qui *vari* nuncupantur. Variolarum claram, fuscamque in Amaltheo medico præ cæteris Bartholomæus Castelli his plane verbis tradidit descriptionem. *Variolæ sunt pustulæ, vel papulæ majores, minoresve ab initio sub forma macularum rubentium in toto corpore, aut plurimis ejus partibus erumpentes, cum febre acuta epidemica, in augmento sese elevantes, & sub statu materiam viscidam quodammodo puri similem continentes, interdum & aqueam, tandem in declinatione degenerantes in crustam, post exiccationem decidentes, cum variis symptomatibus per diversa totius morbi tempora variantibus, & supervenientibus, genitæ &c.* Morbillorum nomen, ad denotandam eam, quam modo exposituri sumus affectionem, recens excogitatum, id idem prope sonat, ac *morbis parvus*. Num Veteribus nota olim fuerit talis affectio, necne, id tanti momenti, cum præcitato Auctore, haud ducimus, ut quæstionem ejusmodi prolixè velimus hic exagitare. Non secus igitur ac ille morbillos dumtaxat describendo, *minimas esse, paucis dicimus, maculas quasdam rubicundas in tumorem ex cute nonnihil elevatas, & prurientes, cum febre acuta, quæ citius tamen, quam variolæ, & citra suppurationem discutiuntur.*

Diagnosis.

Tum variolas, tum morbillos præire solet calor quidam blandus, febrilis tamen, & nonnihil acris cum pulsu frequentiori, leni prævio per universam cutem

horrore; cui accedit membrorum perquam molesta lassitudo, ac dorsi, lumborumque torpor admodum infestus, narium, oculorumque pruritus, qui creberrimas movet sternutationes, & lacrymas identidem elicit. Die morbi prima hæc ut plurimum occurrunt. Secunda, & tertia febris augetur, & validioribus sese profert stipata symptomatibus: dolore videlicet capitis acerrimo, nausea, vomitu, tussi, quæ plerumque sicca est &c. His frequenter spirandi labor adjicitur, tremores spasmodici, & non semel epilepsia; quæ die ut plurimum quarta, antequam variolæ, & morbilli erumpant, quin & in limine ipso quasi eruptionis, ægrotantem invadere solent. At quum erumpere incipiunt, incenduntur oculi, acrius adhuc pruriunt, uberiores funduntur lacrymæ, exque mordaces, increbescit sternutatio, quæ non raro ex naribus superveniente hæmorrhagia solvitur. Proxime ante eruptionem humor peccans cutem universam acriter pungit, quam mox asperam facit, eamque madore suffundit, inde sparsim in maculas rubicundas erumpit, mox in minimas hic, atque illic pustulas attollitur. Intus interim æstuat æger, plurimum sitit, fauces jam exaustæ irraucescunt, tinniunt aures; quam sæpissime occitat, pandiculatur, anxius fit; quandoque palpitat ei cor &c. Variolis erumpentibus, ad tres fere, aut quatuor dies adstringitur alvus. Primum in dorso, ventre, ac facie manifesta variolarum indicia occurrunt. Mox per ambitum corporis universum indiscriminatim emergunt. Ex maculis, ut innuimus, in pustulas minimas extuberant. Pustulæ subinde paulatim intumescunt, quoad

quoad in totidem parvos abscessus demum conversæ, aut pus, aut ichorem puris non absimilem, aut lympham quamdam acrem emittant. In die undecima frequenter evenit. Sensim deinceps exsiccantur, donec in crustulas, sive in squamulas fatiscentes omnino exsiccaverint. Eadem propemodum, sed leniora anteire solent, quum erupturi sint morbilli; qui ut citius erumpunt, ita & quoque citius decrescunt, adeo ut die quarta, sexta, vel nona res omnis absolvatur. Hinc quæ morbillos comitari solent symptomata, nec adeo obnixè resistunt, nec tam immaniter torquent. In morbillis tamen salivatio fere semper supervenit, quæ plurimum fatigat, & non semel jugulat, ut inferius dicendum.

Causa. Unde variolæ, & morbilli proveniant, res est admodum incerta. Excitari opinabantur Majores a labe quadam intus in utero a fœtu ex eo, quo alitur, prægnantis sanguine impuro suscepta; quod quam falso prolatum fuerit ex dictis abunde liquet. Hinc credendum potius ducimus, exoriri vitio quodam, quod aut utero inclusus ex meconio, aut extra ex lacte, quo vescitur, contraxerit infans. Vitium quippe istud in humoribus latitare, ac clam vigere potuit; eo usque dum aliquid idoneum ab extrinseco accesserit, una cum illo efferbuerit, atque in spumam, ut ita dicam, evanuerit.

Prognosis. Quicquid de morbis acutis, & de febribus præcipue, in prognosi diximus, & hic dictum volumus. Febris enim, quæ variolas, & morbillos comitatur, est de genere acutarum, & omnes quandoque præferebat malignitatis notas. Hinc quo mitior, eo semper melius, & contra. Pueris, atque

Pascoli Oper. Med.

adolescentibus, cæteris paribus, variolæ non adeo funestæ utique sunt, quam infantibus adhuc lactantibus, atque adultis. Verno, æstivoque tempore facilius, quam autumno, & hyeme solvuntur. Gravius obesos, quam macilentos affligunt. Prægnantibus sæpe lethales. Quo plures uno, eodemque tempore corripuerint, atque enecaverint, eo magis timendum. Si maculæ livescentes, aut variolas fœdent, aut inter eas obversentur, id sane pessimum. Confluentes pejores, quam discretæ; quinimmo & quo magis distent, eo melius. Quo citius erumpunt, tertia, vel quarta plerumque die, eo felicius extenuantur. Symptomatibus ingravescentibus, quum aut non erumpant, aut retrocedant, aut cito, & quasi immature marcescant, necem ut plurimum inferunt. Mensium fluxus, & diarrhœa principio superveniens, lethalis. Sub finem non ita. In progressu non semper, si diutinæ experientiæ, ex qua plura in dies excepimus, fides habenda est. Hæc eadem, quod ad prognosin attinet, & de morbillis prorsus intelliges; nec aliud inter eos, & variolas interest discrimen, nisi quod morbilli facilius solvuntur, multoque minus habent periculi. Nichilosecius, utpote qui pulmonibus magis infensi, iis inflammationem nonnumquam moliuntur; quæ, nisi brevi discutatur, aut interimit, aut tuberculos facit. Hinc vomicas, empyema, phthisin, asthma, pectoris hydropem, & id generis reliqua passim ex morbillis superesse vidimus.

Num sanguinis missio hisce in casibus conveniat, necne, id adhuc acerrime inter Clinicos exagitur, eam tamquam perniciosissimam aliis plane improbantibus, aliis veluti necessariam, sed

Curatio.

in exordio, ante diem videlicet quartam factam, approbantibus. Uterius vero procedente morbo, & sub finem præcipue, unanimi fere consensu in hoc conveniunt omnes, ut fateantur, eam aut mortem accersisse, aut symptomata plurimum saltem exasperasse. Nos autem tum in Nosocomiis, tum in ædibus privatis, & Romæ, & Florentiæ, & Perusiæ, id ferme observavimus, ubi symptomata ex plethora præsertim ingravescant, sanguinem quocumque tempore, ex qualibet parte abunde eductum, tum in variolis, tum in morbillis plurimum pene semper profuisse; quem tamen, summa nisi necessitate ducti, numquam emisimus; ejusmodi quippe ægrotudines, quæ per modum cryseos natura moventur, sola ut plurimum diæta felicissime discussas observavimus. Purgationes sunt pessimæ. Si alvus tamen diu restiterit, clysteribus ex aqua simplici, aut hordeacea, aut avenacea, aut ex jure insulso citetur. Ægrotantibus sitientibus bibendi copia fiat. Vinum, quicquid alii opinentur, nos semper interdiximus. Vini loco, aut aquam simplicem, aut hordeaceam, aut avenaceam, aut glicyrrhizæ, aut cornu cervi, aut florum papaveris, rhœados, aut fonchii, scorzonæræ, cardui benedicti, aut jusculum insulsum cum iisdem rebus paratum, hisque similia, quæ per cutis spiracula expirationem blande adjuvant, propinavimus; quæque propterea tepentia potius, quam frigida commendavimus. Interdum tamen, ubi prætermo- dum citra inflammationis metum æger æstuasset, & aquam frigidam ei indulsumus; quam profecto cum oblectatione non minus, quam cum levamine hausit; in quo tamen cauti valde sumus oportet;

eo quod potiones frigida, & præsertim in exordio, imminentem variolarum eruptionem compescere, & viscera inflammare possint. De cæteris ea, quæ in superioribus ad febres extinguendas proposuimus, & hic sitidem proponimus; quum febris natura hisce in casibus in primis respicienda sit. Si viscerum immineat inflammatio, non modo sanguinis missio, quam tum veluti præfens, antiquum, & aureum præsidium commendamus, verum & reliqua omnia, quæ dicuntur *antipleuritica*, de quibus jam ante verba fecimus, adhibeantur oportet. Si adsint convulsiones, & oleum convenit, quod tum ex amygdalis dulcibus, & ex seminibus melonum recens, & sine igne exprimes; ea tamen lege præscriptum, quin alvum vel minimum solvat. Cæterum in id potissimum Clinicus incumbat, ut fluidorum labem natura per se ipsam exoneret; plures enim vidimus aut variolis, aut morbillis laborantes, opera medica potius, quam symptomatum atrocitate, decessisse.

Historia VII.

Syriscus quintum, & decimum ætatis agens circiter annum, adolescens temperamento calido, & sicco, bilioso nimirum præditus, non nihil gracilis, sed optime constitutus, & ad id temporis bene valens, moribus probis, ac litteris, pro ætate, satis, superque instructus, mense Augusto, sodalem variolis affectum invisit. Domum reversus horrore quodam leni, ad horam circiter per cutem universam præeunte, tremore mox vehementer concuti cœpit. Tremorem calor insequitur febrilis, admodum acris, qui per

Quicquid Variolis medendo præstare consuevimus historia declaravimus.

to-

totam noctem prætermo- dum exar- sit; ac sensim subinde decrescens, uberrimo tandem profuso sudore, prope meridiem prorsus evanuit. Attamen pulsus frequens erat, oculi, & nares pruriebant. Hinc & lacrymæ præter voluntatem fundebantur, & crebra erumpebat sternutatio. Decedente die, eadem plane recurrunt, & ut antea postridie quidem evanescent. At oculorum, nariumque pruritus augetur. Tussis adjicitur sicca, præcordiorum anxietas, spirandi- que labor: idque per tres vices omnino renovatur; quoad cutis, infesta ubique prurigne lacescita, maculis quibusdam rubentibus hinc inde suffunditur. Ex fronte, bra- chiis, & pectore in minimas pu- stulas prædictæ maculæ sese attol- lentes, veras variolas fore, aper- te jam indicabant. Ex quo ægro- tare cœpit Syrisus dies erat mor- bi quarta, & febris ex intermit- tente continua licet facta, non ita vehemens tamen, uti prius æstua- bat. Variolæ interim quaquaver- sum affatim non minus, quam fe- liciter emergebant; nam sympto- mata, erumpentibus variolis, ad- eo subinde leniebantur, ut res ad diem usque octavam in me- lius semper cesserint. Verumta- men die octava sub vesperam ri- gor, tametsi mitis, accessit; & calor inde febrilis valde exaspe- ratus Syrisum ad horas viginti quatuor, & ultra prætermo- dum afflixit. Mox, tum quum vario- læ suppurando ad maturitatem ac- cedebant, febris quoque sedaba- tur. Pluribus in locis variolæ confluxerant, atque intumescen- tes faciem potissimum deturpave- rant. Quamobrem, ne fanies in- clusa subjectam cutim exedendo magis, magisque contereret, va- riolis acu aureo leniter punctis, ac digitis summis blande compres-

sis, eam funditus expressimus. Die decima sexta a febre plane immunis fuit. Exinde non mul- tum post omnino convaluit, nec ullas impostum, nisi admodum leves, & raras, in facie vario- larum notas præsetulit. A primo ad ultimum nihil aliud in ea Sy- risi ægritudine clinice præstiti- mus, quam victus rationem di- rigere, qui tenuis, humectans; & refrigerans semper fuit; quin- immo & principio tenuissimus; atque, vini usu plane interdicto, aquam ita, ut in A exponitur, medicatam, utut ei libuisset, te- pentem potius, quam frigidam potandam præscripsimus. Et quo- niam ad diem usque quartam al- vus compressa obnixè restiterat, eam enemate ex jure simplici in- sulso indito blande incitavimus. Cubiculum, in quo ægrotabat Sy- risus, erat amplum; & nihi- losocias, ne calore nimio affice- retur, ut identidem horis con- gruis perflaretur, operam dedi- mus. Ad faucium ardorem le- niendum, gelatinam cornu cervi cochleatim lambendam ei confe- cimus. Atque ad intestinorum fordes ex longo tempore cumula- tas postremo eluendas, electua- rium lenitivum cum rhabarbaro, ita ut legitur in B, statim ante cœnam sumendum, paravimus, quod, die decima quarta exacta, in bolos digestum deglutivit; cui, quum alvum movere cœpit, a- quam plurimam nucerianam fri- gidam, ut ei constituimus, super- bibit.

A ℞. Rasur. corn. cerv. unc. sem., glicyrrhiz. drach. ij., cinnam. opt. scrup. j., aq. comm. lib. iv. M. f. inf. & mac. s. a., & adde rad. gramin., scorzonera ana pug. j., decoq. s. a. col., & adde ad gra- tum odorem, & saporem spirit. ex cortic. aurantior., vulgo di Porto-

gallo s. a. expressi. q. s. pro potu ,
ut m.

B R̄. Rhabarb. elec. in pollin. re-
dact. scrup. i. , sal. tart. scrup. sem. ,
elect. lenit. unc. sem. M. ref. bol. s.
a. , & cap. ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Tempus
Variolis
majoris
afflictio-
nis , &
periculi .

IN variolis , qui perire solent ,
aut principio erumpentibus ,
aut in statu marcescentibus pene
semper pereunt ; febris quippe ,
quæ post diem morbi quartam ,
nisi ad hanc decefferint diem ,
ut plurimum mitigatur , & non se-
mel aut penitus , aut quasi peni-
tus extinguitur . At die acceden-
te nona reviviscit , & ita quando-
que recrudescit , ut febrientem
subripiat . In exordio febris eo in
casu nuncupatur *eruptionis* . In
progressu dicitur *maturationis* , sive
suppurationis . Hæc plurimum sa-
ne habet periculi ; plerisque enim ,
qui variolis interierunt , vel eo
tempore , vel non multum post
decessisse fere semper observavi-
mus .

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Non
semper
alvum ,
in vario-
lis ciere
est res
periculi
plena .

ALvum in variolis movere ,
maxime morbi principio , res
est profecto periculi plena , eo
quod alvi profluvium superveniens
variolas erumpentes non raro com-
presserit , atque ægrotantem pro-
pediem extulerit . Nihilo secius ,
febre in variolis prætermo-
dum ad-
aucta , cæterisque atrociter debac-
chantibus symptomatibus , non nisi
alvo , quæ diu fuerit suppressa ,
clystere prius incitata , atque for-
dium proluxiæ abunde egesta , va-
riolas prodiisse non semel vidi-
mus . Ex quo veluti exploratum

fatis habuimus , fordibus in imo
ventre congestis , ac fluidorum
motu propterea in visceribus re-
tardato , labem , quæ humores
infecerat , ab iis libere exolvi ,
& per cutem despumari eatenus
haud quaquam potuisse .

ALIÆ ANIMADVER- SIONES AD THERA- PEUTICEN SPE- CTANTES.

UT facilius erumpant variolæ ,
imperitorum vulgus cubicu-
lum , in quo commoratur æger ,
plurimum calefacere solet , quo
cutis spiraculis laxatis , ac sudo-
re per vim , ut ita dicam , elici-
to variolarum labem validius ex-
trudat . Perperam tamen ex no-
stra sententia , & inconsulto ; ex
usu quippe didicimus , aerem ,
qui circumfunditur ægrotanti , id-
entidem perflatum , atque inter-
dum opportune renovatum , vario-
larum exclusionem plurimum ad-
juvasse , & symptomatum ferita-
tem admodum cicurasse . Calor
quippe exterior , nisi blandus sit ,
& aer inclusus , nisi morbidis ,
quibus inficitur , expirationibus ,
quamsæpissime defœcetur , quid
aliud , quæso , præstare unquam
poterit , quam humores magis ,
magisque labefacere , & organo-
rum facultates lædere , & irrita-
re ? Sibi suadent alii , cucurbitu-
lis scarificantibus cuti admotis ,
variolarum seminium citius aut e-
ducere , aut ad corporis periphe-
riam quasi advocare . In quo qui-
dem caute admodum incedas o-
portet ; quum , cutem inciden-
do , glandularum structuram vi-
tiabis ; iccirco nescio an proinde
materiam peccantem ab ea po-
tius avertes .

Abusus
Clinico-
rum , qui
& cubi-
culum in
quo de-
get æger
variolis
affectus
calefa-
ciunt &
cucurbi-
tulis sca-
rificanti-
bus va-
riolas
foras ex-
trudere
sibi sua-
dent .

ALIÆ

ALIAE ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Variis exemplis comprobatur quicquid de variolis in medendi methodo jam antea docuimus.

EX inelyta, vetustaque Progenie, recens nupta Mulier, gestationis mense quinto, variolis vehementer affecta, Romæ non ita pridem nobis sese tractandam commisit. Hanc cum aliis Medicinæ Professoribus a morbi exordio ad finem usque, non secus ac nostrum Syrisum præcedentis historiarum, propemodum tractavimus; eamque felicissime tandem evasisse, item & fœtum optime constitutum, nono transacto mense, non abfimili felicitate mox peperisse vidimus. Fœtus fuit fœmina, quæ ad annum, & ultra incolumis plane vixit. Inde affectionibus variis identidem ad annum usque septimum tentata, quibus tandem superatis, impræsentiarum optime valens adhuc vivit. At enim vero non modo perquam illustrem mulierem hanc, verum etiam cæteros fere omnes, quot variolis laborantes, & in Nosocomiis, & extra per Urbem ita ferme tractavimus, tot, nisi nos fallat memoria, tum masculos, tum fœminas, tum recens natos, tum adolescentes, tum etiam adultos superstites evasisse vidimus. Quinimmo & in Nosocomio Regiæ Domus S. Jacobi Hispanorum Urbis viros quadraginta, quinquaginta, & ultra annos natos, nescio an ea medendi methodus, an ipsa Natura ex variolis confluentibus, febre pessima stipatis, non semel subduxit.

OMnes fere variolis non minus, quam morbillis in vita semel ægrotamus; rari admodum nempe sunt, qui ad virilitatem pervenerint, & adhuc rariores, qui prius consenuerint, quam utramque eam ægritudinem passi sint. *Semel in vita* diximus; rarissimos quippe eos fuisse accepimus, & vidimus, quos bis, ter, & quater corripuerint, & variolæ in specie; quarum germen, quod intus olim pullulavit; penitus inde vanescit, effectum fit, nec fruticat amplius.

Quare ut plurimum variolis, & morbillis semel in vita tentamur.

ALIAE ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

NE variolarum pustulæ cutem alte corroderent, ac aureo eas, imperitorum vulgo licet reclamitante, jam maturatas pungendo, perforavimus, ut sanie summis digitis leniter expressa, citius mundatæ extenuarentur. Certum est enim, sanie, pus, aut ichorem, quo diutius intus in pustulis inclusus commoratur, eo magis cutem subinde exedere. Acu autem aureo non alia de causa in ea punctio usi fuimus, nisi quod talis punctio quodammodo splenderet. Cæterum eundem porro præstitisset effectum, etiam si alterius cujusque rigidæ, pungentis, ac propterea idoneæ fuisset materiæ. At enim vero, ne variolas, antequam ad maturitatem suam pervenerint audacter pungas, caveto; nam, quum inopportune id feceris, eas plurimum exasperando, crabrones plane irritabis.

Variolarum pustulæ non nisi maturatæ fuerunt, unquam pungendæ &c.

ALIAE

ALIAE ANIMADVERSIONES PATHOLOGICAE.

Quomodo excitetur sternutatio.

Sternutatio, oscitatio, singultus, pandiculatio, species sunt quaedam convulsivae, sive motus spasmodici, quæ tamquam symptomata non modo in variolis, & morbillis, verum etiam in plerisque aliis ægritudinibus crebro excitantur. Ideo membranarum intus laceffitæ sternutatio excutitur, quia membranæ præfatae nervorum furculos nonnullos, ut jam ante item innuimus, a truncis excipiunt communibus, qui furculos emittunt quoque ad membranas diaphragmatis. Quofit, ut naribus intus irritatis, irritentur & trunci communes, una & nervorum stamina, quæ ad fibras diaphragmatis dirimuntur. Hinc spiritus animales incitati a cerebro per truncos in ramos, ex ramis in furculos, ex furculis in fibras cum impetu irruunt, tum narium, tum diaphragmatis; quod propterea contrahitur, atque contractum a pulmonibus recedit, & valida fit proinde inspiratio. Comprimit insuper viscera imi ventris, quæ valide compressa, validius mox resiliunt, & idem diaphragma sursum repellunt in cavum thoracis; quod cum costis depressis pulmones interceptos alacriter comprimit, & aerem jam ante affluenter inspiratum validius exprimit; qui per tracheam cum sonitu foras erumpens, sternutationem excludit; sternutatio enim nihil aliud est, quam aeris valide prius inspirati fortis, & subita expiratio. Opinio, hæc, nisi prorsus vera sit, tamquam verisimilis, nobis saltem visa profertur. Ut nares intus laceffitæ, ita & oculorum tunicæ interiores nimia luce, quæ

pupillas ingreditur, incitatae, ob affinitatem, quam, nervis intercedentibus, habent cum diaphragmate, sternutationem movent. Enim vero ad solem oculorum aciem directe quisquis intendat, tum quum pleno ictu radiorum vim oculis excipit, lacrymas fundit, & plerumque sternutat.

Oscitatio, Græcis *chasmus*, vel *chasmus*, quæ non est, nisi violenta quædam, atque enormis respiratio, originem ducens a motu quodam spasmodico, sive convulsivo ejusdem diaphragmatis, musculorum thoracis, ac præcipue maxillæ inferioris, producitur a motu quodam spirituum in cerebro aut *idiopathicè* aut *sympathicè* concitato: vitio nimirum aut cerebri, aut eorumdem spirituum animalium, aut aliarum partium, quibus ex consortio & cerebrum quandoque afficitur. Id, & de sternutatione; & de singultu, deque pandiculatione affirmare non erit alienum; quæ, & per essentiam, non secus ac oscitatio, & ex consensu elici queunt; singultus enim nihil aliud esse videtur, quam inspiratio quædam, ut ita dicam, intercisa ob motum spasmodicum ejusdem diaphragmatis, ex consortio ut plurimum œsophagi, aut ventriculi elicited. Pandiculatio cum oscitatione quasi coincidit, a qua non alia ex causa distare videtur, nisi quod in oscitatione diaphragma, & musculus thoracis, ac maxillæ inferioris, in pandiculatione artus convellantur. Tales motus, præternaturam licet plerumque excitentur, nihilominus cum consilio fiunt; eo quippe intendunt, ut res infestæ a partibus affectis commode excludantur.

Quomodo producantur oscitatio, & pandiculatio.

ALIAE ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit
pedicu-
latio, &
quomo-
do cure-
tur.

INter affectiones, quibus nondum adulti præ cæteris aliqui tentari solent, habemus quoque *frenulum*, *ranulam*, *oris fissuras*, item & *verruca*s; de quibus, quoniam & ad Chirurgiam proprie spectant, & ex ante jam dictis satis, superque pro Tyronibus elucescunt, plura hic dicere omisimus, ut morbum, qui dicitur *pedicularis*, utpote qui magis frequens sit, paucis saltem sub finem hujus sectionis, exponamus. *Pediculi*, & *pelliculi*, sive *achari*, fœdissima nempe animalcula iis potissimum, qui nondum adoleverint, plurimum infesta, per cutim, extrinsecus, inter crines, nonnumquam oriuntur, & fœcundata adeo multiplicantur, ut cutis substantiam in calvaria primum, mox in cæteris corporis regionibus, mordicando, pungendo, exedendoque ulcera sordida excavent, eamque in rimas varias profcindant, & crustas sanie scattentes, putridasque interdum procreent. Nil mirum itaque, si corpus ex hoc universum macrescat, & ad maciem usque extremam non raro contabescat. Talis affectio *pedicularis*, vel *pediculatio* nuncupatur, antiqua sane, & Proceribus etiam, ut Priscorum tradiderunt monumenta, lethalis. Quum pediculatione laborare quispiam cœperit, sensus deprehen-

dunt. Ejus causam genuinam in ovulis repositam esse, satis, superque notum est. Quod autem magis his, quam illis multiplicetur, id a qualitate provenit tum caloris, qui in pediculatione febrilis ut plurimum præcessit, tum materiæ cujusdam ovulis fovendis, fœcundandisque apprime idoneæ, quæ vel ex cute transpirat, vel cuti extrinsecus inhæret. Quicquid de pediculis diximus, & de acharis item, cæterisque, quæ ex corporibus viventibus extant insecta, quæque ex putri fieri jamdiu opinabamur, credendum ducimus. Pediculatio etiamsi periculo fere semper vacet, tædio tamen, atque incommodo iis, qui ea laborant, plurimum est. Ex contagio ab uno in alterum facile traducitur. In pueris, quam in adultis frequentior, & feracior est; quæ res effecit, ut pediculationem puerorum morbis annumeraverim. Nihil est, quod affectionem hanc magis evincat, quam corporis universi mundities, & optima victus ratio; qui tenuis sit oportet, succique optimi, & refrigerans. Carnium abusus, ficus, legumina, castaneæ, & glandes imprimis avidè ingestæ, ex quibus humor quidam pravus in visceribus elicitur, qui per cutem inde effusus præfatorum insectorum semina fœcundat, & pediculationem, quam progenuit, educat. Mercurialia præ cæteris, & sulphurata eam discutunt, quorum usum deinceps, ubi de scabie, fusius exponam.

LIBRI TERTII

SECTIO TERTIA.

De Plethora , Cachochymia , Hydrope , Lue Venerea &c. ; Deque iis , quæ tum in maribus , tum in fœminis , tum in recens natis , tum in adultis humores universos inficere solent.

C A P U T I.

De Hydrope .

Definitio , & Diagnostis .

Nonnullas alias in hac sectione , quæ postrema est , humani corporis vitam habentis tum exteriores , tum interiores , tum universales , tum particulares ægrotudines exponere decrevimus , utpote quæ ætatibus singulis , & utroque sexui communes sint ; quæque per capita , perque animadversiones , ut de cæteris pridem quoque fecimus , digestæ , atque exploratæ , quicquid de humano corpore vitam habente hætenus innuimus , satius adhuc elucidabunt , De Hydrope igitur , de Arthritide , vel de Podagra , de Lue venerea , de Scorbuto , de Scabie , & Lepra , de Catarrhis , de Rheumatismo , & Cephalalgia , deque tumoribus in genere , scirrho , abscessu , ulceribus , gangræna , atque sphacelo , necnon etiam de morborum complicatione , pauca saltem , antequam Tractatui finem imponamus , dicere est animus . Ab hydrope exordiri placet . Hydrops , idest *aquea colluvies* , nihil aliud est , quam *serum redundans* ,

quo corpus universum humanum vitam habens , præternaturam extrinsecus intumescit . Hæc humoralis proprie dicitur . Sunt qui Anasarcam , sive Leucophlegmatiam , eam quoque appellant ; eoquod aquam inter cutem , vel pituitam albam , quæ ejusmodi hydropem fovet , talibus vocibus unice designent . Tumor itaque pituitosus est potissimum , qui hujus generis hydropem , humidum nimirum , indicat . Pituitosum autem esse , ex vestigiis , quæ in cute affecta ad aliquod saltem tempus impressa relinquunt digiti comprimentes , educitur . Ad hæc accedunt in hydrope sitis ut plurimum inexplebilis , spirandi labor , color squaleus , virium defectus . Ulterius urina in hydrope affectis immiui solet .

Oritur ex humoribus indigestis ; Causa , crassis , & glutinosis , qui stagnando viscerum obstructions faciunt , atque adeo variis in locis minima lymphatica comprimendo , lymphæ ulterius effluxuræ impedimento sunt , ne libere fluat , neque aliorum provehatur ; quæ propterea subsistens , tubulos continentes extendit , ibique concretæ , magis , magisque per universum corporis ambitum eos infarcit ,

cit , atque extendit ; quinimmo & non raro disrumpit . Hinc cutis , item & viscera intumescunt . Hinc in cavis , sinibus , atque recessibus , non semel effunditur , ac varias proinde hydropis species , humidæ tamen , fovet ; humorum autem pravitas in hydrope vitio ut plurimum extat digestionis . Quamobrem viscerum frigidam intemperiem in hydrope culpantes , eam fieri a ventriculi cruditatibus Majores autumabant ; enim vero hydropem , nostris saltem regionibus , eos passim tentare contingit , qui , aut non congrue vescuntur , aut crapulis non pepercerint , aut fuerint incontinentes , aut ob fermentorum imbecillitatem cibos ingestos perquam ægre confecerunt .

Prognosis.

Hydrops principio curatu non perdifficilis , tractu temporis insaniabilis evadit , ut & ubi scirrho interiori , aliisque viscerum inveteratis affectionibus supervenerit . Respiratio , quo difficilius in hydrope ducitur , eo pejus . Pessima itidem indicia sunt sitis ardentissima , quæ expleri nequitiam possit , virium lapsus , urinæ perexiguæ , ac plurimo saturatæ rubore , non secus ac ulcera , quæ partes externas recens exederint . *Aqua inter cutem laborantibus , ulcera in corpore facta , difficile sanantur (a) .* Quapropter , nisi hydrops , ulcuscum , quod per sæpe gangræna partem affectam depascit , ægrum interficit . Ulcus nihilominus hydropem evicisse affirmat Dolæus :

Curatio .

Nihil est , quod ad hydropem subducendam magis conduxisse observavimus , quam ea , quæ fermentorum facultatem dejectam leniter acuunt , quæque stomachum , & viscera roborant , obstructions referant , & humores crassos extenuant ; hæc quippe coctiones adjuvant , urinas movent , & sudo-

res item eliciunt . Aer imprimis temperatus sit , & ne cutis spiramenta stipet , calidus potius , quam frigidus . Victus sit tenuis , optimi succi , concoctu facilis . Vinum sit bene dilutum ; quinimmo & quandoque , pluribus ex causis infra exponendis , plane interdicator . Vini loco decoctiones , sive infusiones nonnihil aromaticæ propinentur . Commendamus igitur eas parare aqua chalybeata , ex infusione cinnamomi , ligni saxafras , anisorum &c. ; quibus addere item poteris aut glycyrrhizam , aut passulas , & præsertim recentes . Alvus laxa potius , quam adstricta servetur . Opportune , quum id fieri possit , sese exercent æger , aut ambulando , aut equitando &c. Venter , si opus sit blande solventibus concitetur . Optima sunt enemata , aut simplicia , aut etiam terebinthinata . Validiora cathartica omnino damnamus , utpote quæ & irritent nimis , & lympham tenuiorem exprimant , cujus potissimum eo in statu indiget æger . Cæterum amaricantia , rhabarbarata , viperata , & reliqua ejusmodi , quæ , uti ante monuimus , organorum digestionis facultates in hydrope propemodum consopitas excitant , mirifice conferunt . Syrupus de terebinthina , decoctiones , & infusiones juniperinæ , the , item & caffè , de quibus verba jam fecimus , & alia ejusmodi , quæ urinam blande ciunt , humores crassos extenuant , expirationes movent , felicissime hydrope affectis fere semper præbuimus ; tum potissimum , quum grana aliquot nitri depurati adjecimus . Conferunt etiam acidulæ , item & salmacidæ , nec non etiam martiales aquæ ; quæ cum idoneo vehiculo abunde e-potæ , alvum una , & urinas con-

(a) Hipp. sect. 6. apb. 8.

concitant. Aqua sola nuceriana tum intus hausta, tum foris per balneum adhibita hydropem inveteratam non semel extenuavimus. Commendamus fatus discutientes, balinea ex thermis præcipue, lutationes sulphuratas, & reliqua, de quibus, æque ac de paracentesi, deinceps fufe.

Historia I.

Quicquid, hydrophi medendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

Clitipho decem, & octo ætatis annos natus, adolescens Panormitanus, generis vetustate, ac avita Majorum gloria, suisque tum animi, tum corporis dotibus, unus omnium maxime in cœtu quodam Urbis eo tempore florens, mense Octobri febre maligna ter quasi confectus, tandem evasit. At pervicaci postmodum quartana ad annum, & ultra correptus, evanescente quartana, hydropicus intumuit; ex eo, ni fallor, quod subtilioribus lymphæ absumptis particulis, crassiores in tubulis concreverunt, lymphæ ductus infarxissent. Hinc tumor corporis universus, qui digitorum compri-mentium vestigia ubique facile excipiens, aliquantulum retinebat, verum œdema præsefererat. Pulsus frequens erat. Urinas incoctas, rubicundas, ac perexiguas emittebat. Cum labore respirans, ac plurimum sitiens de præcordiorum æstu, sub vesperam potissimum plurimum exacerbato, conquerebatur. Nihilofecius viribus adhuc constans, intus vigere, tum incedendo, tum equitando, tum varias alias consuetas operationes quotidie exercendo ostendebat. Quocirca, quum alvus diu fuisset compressa, eam enemate ex aqua hordei plurimum salita prius indito, potione hac A solvente, statim concitavimus, ut alterantibus æger ex rhabarbaro,

ita ut indicat B, tutius uti exinde potuisset; quæ, & alvo diebus singulis laxata, atque urinis leniter provocatis, effecerunt, ut dierum quindecim intervallo, multo melius in omnibus se haberet. Vini interim usum ei omnino interdiximus. Loco vini infusionem hanc C, ut pro lubitu potaret, constituimus. Victus perquam tenuis erat, concoctuque facilis, amaricans, roborans, & cinnamomo nonnihil medicatus. Chocolatæ, the, nec non etiam caffè, utpote quæ urinam movere soleant, decedente die ei copiam fecimus. At enim vero, ut hydrops plane tandem eximeretur, mense circiter per hanc methodum exacto, aquam tetutianam cum syrupo florum persicorum diebus alternis, quater ea, quæ in D sequitur, formula, optimo cum successu, Clitiphoni propinavimus.

A ℞. Man. elect. unc. iii., sem. melon. unc. i., cinnam. opt. drach. ss., aq. comm. q. s. M. f. emuls. solv. s. a., & ad. acid. limon. q. s. ad grat. sap., cap. ut m.

B ℞. Rhab. elect., cinna. opt. ana scrup. i., sal. tar. scrup. ss., aq. chalyb. unc. viij. M. f. inf. cin. cal. per hor. xij., & ad. fol. cichor., borrag., rad. frag., ruscor., gram. ana pug. i., decoqu. s. a., col., & adde mell. hispan. unc. ij., cap. quotid. in Auror. ut m.

C ℞. Sars. parill. opt. s. a. inc. unc. ss., lig. saxaf., glycyrrbiz. ana drach. ii., cinnam. opt. drach. i., aq. chalyb. lib. iv., M. f. inf., & mac. cin. cal. per hor. xij., levit. bull., col. pro usu ut m.

D ℞. Syr. flor. persic. unc. iv., aq. tetut. q. s. M. f. pot., & cap. in aur. Quum concitaverit alvum, superbib. per varias vices ejusdem aq. tetut. lib. ij.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quare
sitis hy-
dropico-
rum ex-
pleri ne-
queat .

A Criter sitiunt hydrope affe-
cti, eorumque sitis, confir-
mato præcipue, tametsi biberint,
expleri vix unquam potuit. Ideo
sitiunt, quia ob seri, lymphæque
inopiam sanguis jam exhaustus,
aut fauces non amplius irrorat,
aut salibus fufis eas laceffit, ac
sitim excitat, quam proinde,
plurimam quamvis aquam inge-
ras, non ex facili restingues;
quum humidum illud paulo prius
ingestum sanguini commisceri neu-
tiquam potuerit. Quinimmo & ut
primum ingeritur, ex lymphati-
corum tubulis; aut laxatis, aut
disruptis, in vasis sanguiferis vel
non immoratur, vel sanguini in-
time neutiquam infunditur. Ic-
circo, tum quum hydrope labo-
rantes ejusmodi sitis inexplebi-
lis afflixerit, indicium evidens
est, hydropem confirmatam ef-
se, eamque fieri lymphæ ducti-
bus non modo aut obstructis,
aut compressis, verum etiam
aut laceris, aut prætermodum
laxatis.

ANIMADVERSIONES AD
THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Abusus
exiccant-
ium pro
hydrope
eximen-
da .

SUNT qui ad hydropem peni-
tus eximendam, victu arido,
eoque salito præscripto, ac potio-
nibus omnino interdictis, aquam
redundantem ea methodo prorsus
exiccare, consumere, atque hau-
rire opinantur. Hi plurimum ex
nostra sententia errare videntur.
Tumor œdematosus, serum vi-
delicet, quod aut intus in tubu-
lis, aut extra tubulos effusum

hydropem facit, hydrope affectos
ideo enecat, quia a sanguine se-
cretum, sanguinem in vasis san-
guiferis non amplius humectat;
qui propterea concretus, ac pene
dicam arefactus, sive saltem ex
inopia uliginis balsaminæ acris fa-
ctus, & prætermodum salsus,
vellicat, stagnat, in grumos con-
crescit, ac tandem suffocat.
Hinc eo in casu sero nimio, ut
vulgo creditur, obrutus, quod
extrinsecus revera agit, nequa-
quam decedit æger; verum ideo
decedit, quia viscera intus arida,
saltem magis intima, muneribus
suis ad œconomiam animaleam
diutius conservandam obeundis
imparia sunt. Ex quo inferre
alienum haud existimamus, eos
citius interire, qui a potulentis in
hydrope sese prorsus abstineant.

Id ferme de punctione per pa-
racentesin credendum ducimus;
quæ, aquam sive inter cutem,
sive ex capacitatibus licet edu-
cat, effectum tamen potius,
quam causam morbi minuendo,
mortem ocius quam sæpissime ac-
cerdit.

Quid
creda-
mus de
paracen-
tesi ra-
tione hy-
dropis.

Aquam inter Clinicos prohi-
bentes nonnulli, ut meracum per-
bibant hydropicos, hortantur.
Nos contra, aqua nisi plurimum
diluatur, vinum iis neutiquam
propinare consuevimus; nullum
unquam ex abstemiis hætenus
quippe vidimus, nostris saltem
regionibus, hydrope tentatum.
Oenopotas contra, ut & eos,
qui aut spiritu vini, aut *rosoli*,
aut id generis fortioribus aliis po-
tionibus usi sunt, hydrope pas-
sim extinctos fuisse, abunde
constat.

Vini ab-
usus hy-
dropem
frequen-
ter fecit.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quid sit
plethora,
cachexia,
caco-
chymia &c.

Quoties in corpore humano vivente intus in vasis præternaturam redundant humores, toties plethora laborare dicitur; qui, si optime sint constituti, & in debita proportione, *veram plethoram* faciunt, quæ *sanguinis* proprie dicitur. De hac plethoræ specie, de vera nimirum plethora, & de plethora sanguinis loquitur Hippocrates (a) *Habitus exercitatorum, qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint; neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere. Quum vero non quiescant, neque possint proficere in melius, reliquum est igitur, ut decidant in deterius. His de causis bonum habitum statim solvere expedit, ut corpus rursus nutrirî incipiat. Neque compressiones ad extremum ducendæ, periculosum enim. Sed qualis natura fuerit ejus, qui debet perferre, ad hoc ducere convenit. Sic & evacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ, & rursus refectiones, quum extremæ fuerint, periculosæ. At quum vel pravi sint, vel citra debitam proportionem, tum alteram plethoræ procreant speciem, quæ proprie *cachexia* nuncupatur. Cachexia in *hydropem*, & *icteritiam* distinguitur. Dicitur *hydrops*, quum serum redundet, sive phlegma sanguinis, quod a sanguine secretum ut plurimum, stagnando, œdema progenerat. Nuncupatur *icterus*, quum cachecticis colore quodam præternaturali suffunditur cutis; qui, quoniam varius esse solet, hinc præter flavum, de quo sermonem jam ante habuimus, variæ icteri extant species; nigra nimirum, quæ ex*

Hippocrate pessima est, viridis, cærulea, pallens, quæ in foemina chlorosis nuncupatur &c. At enim vero, quia id cachexiæ genus, in qua cutis color immutatur, non tam a nimia quantitate, quam a prava fluidorum qualitate provenit, ideo fit, ut passim a Clinicis, *caco-chymia* quoque nuncupata fuerit; etenim *caco-chymia* nil aliud in foro Medico proprie denotat, præterquam *colluviem quamdam humorum pravam, quæ fluidorum temperiem intus in vasis turbat, evertitque. Caco-chymiam, prout aut hic, aut ille peccet humor, ad normam quatuor sanguinis humorum, in sanguineam, pituitosam, biliarem, atrabiliarem, sive melancholicam distinxerunt Majores. Hydrops, si per universum corpus effundatur, dicitur *universalis*, aut *perfecta*. Si vel hanc, vel illam, tantum detineat regionem, *particularis* appellatur, sive *imperfecta*. Quum caput solum hydrope intumescat, dicitur *hydrocephalus*, quum venter imus, *Ascites* &c.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

IN morbis diuturnis, quum magis igni sint, id frequenter evenit, ut antequam decedat æger, humores concreti viscera infarciant, ac retardato fluidorum motu serum ubique fundatur; quod si in pulmones confluat, ibique stagnet, aut in capacitatem thoracis effusum adeo cumuletur, ut laborem spirandi faciat, pulsus perturbet &c., id hydropis genus inducit, quod *pectoris* vulgo, *pulmonum* ab Hippocrate nuncupatur, quodque pessimum est, ac propterea lethale. Qui tali hydro-

Quid sit
hydrops
pectoris,
aut pul-
monum,

(a) Lib. 1. aph. 3.

pe tentantur lente febrile solent, acriter tussunt; tussiendo nihil plerumque excernunt, cum labore respirant, crebro, præsertim dormitando, suffocari sibi videntur, sitis eos excruciat propemodum inexplebilis, eorum quandoque manus, item & pedes tumescunt, minuuntur urinæ, & reliqua perquam molesta superveniunt symptomata. Febris, spirandi labor, tussis, & anxietas, noctu præcipue exacerbatur, quæ omnia graphice indicavit Hippocrates (a) Si Hydrops in pulmone fiat, febris, & tussis tenet, & acervatim respirat, & pedes tument, & unguis contrahuntur omnes, & patitur talia, qualia is, qui suppuratus fit, sed debilius, ac diuturnius. Et si quid infundas, aut fomentum, aut suffitum adhibeas, pus non sequitur; atque ex hoc sane cognoveris non pus, sed aquam intus esse. Et si multo tempore aure ad latera adhibita audire tentaveris, ebullit intrinsecus velut acetum: & hæc quidem aliquandiu patitur, postea erumpit ad alvum, & statim quidem sanus esse sibi videtur, ac a morbo liberatus. Verum progressu temporis alvus incenditur, eademque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumescunt ventre, scroto, ac facie. Et quidam ab inferna alvo id esse putant, quum videant ventrem magnum, & pedes tumentes. Intumescunt enim hæc, si sectionis tempus transgrediaris. Hunc siquidem extra intumuerit, inter costas sectum curare oportet. Si vero non intumuerit; multa calida lorum velut suppuratos collocato, & qua parte strepitum perceperis, ea secato, quam potes infimo loco; quo effluxio facilis contingat. Postquam secueris, linamento ex lino crudo indito, itaut crassum, & acutum linamentum facias, & sanguinem paucissimum

Pascoli Oper. Med.

(a) Lib. 2. de Morbis num. 59.

parce emittas. Et si quidem in linamento pus adhaeserit quinta die plerumque evadit: sin minus; ubi aquam exhauseris, sitis corripit, & tussis, & moritur. Diutina sectione cadaverum instructi, enarrata symptomata fieri passim quoque percepimus ob vesiculas pellicidas, lymphæ plurima ex pulmonibus intumescens, quæ hydatides nuncupantur. Id generis hydrops insanabilis est, & sub finem alterius cujusque morbi diuturnioris jam deplorati, frequenter, ut ante jam monuimus, sese profert; ideoque pessimum omen facit, tum quum aliis ægritudinibus adjiciatur. Verum, ut quantum fieri possit symptomata in hydrope pulmonum leniantur, optima victus constituta ratione, ea, quæ pridem de hydrope in genere proposuimus, & hic adhibenda conveniunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUUM intumescit corpus humanum vitam habens ob speciem quamdam flatus intus inclusi, qui cutem ita extendit, ut tympani militaris intensam membranam quodammodo æmuletur, tum id genus hydropis facit, qui aut siccus, aut flatibus conflatus dicitur. At, si talis hydrops ventrem inflet imum, proprie tympanitis nuncupatur. Unde affectionis ejusmodi descriptionem, & diagnosis habemus. Descriptionem: quum nihil aliud esse dicendum, quam cutem flatibus interceptis præternaturam intumescens. Diagnosis: quum ita extentam, atque intumescens cutem, extrinsecus si percusseris,

Quid sit tympanitis, ejusque descriptio, & curatio.

D d

tym-

tympani propemodum sonum edet ad instar ; si compresseris , digitorum vel minimum haud excipiens vestigia , illico refiliet . Quo pacto autem flatus in tubulis , sive in affectis recessibus , ut præfatam hydropem siccam procreet , concitetur , id paucis non ex facili , nec ipse exponere , nec tu excipere poteris . Multi multa , verum non cohærentia , protulerunt . Id dumtaxat observationibus innixi percipimus olim , ut vel nervis punctis , vel diaphragmate vulnerato , aut intestinis vulnere , sive ulcere læsis , tympanitis extiterit . Evidens indicium , eam , nisi proxime , remote saltem , a convulsionibus exoriri . Qua de re , ut morbi radices in tympanitide subducantur , convulsionibus interioribus prospicere peropportunum censemus . Hinc tum intus , tum foris oleosa conveniunt , eaque omnia , de quibus ad convulsionem eximendas fufe in superioribus egimus . Item & blande narcotica conveniunt , quæ , uti ante monuimus , convulsionem solvunt , sistuntque . Cæterum plurimum semper habet periculi hydrops a flatibus concitatus , & perquam difficile cedit . Non semel a veneno , aut intus ingenito , aut propinato , aut per morsum veneficum inflicto indito , inducitur . Quo in casu fortasse , & facilius discutitur , & longe minus habet periculi . Enim vero id tympanitidis genus balneis ex oleo , quod infimul & faucibus large ingessimus , non semel extenuavimus .

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

UT succus partibus alendis idoneus , qui in tubulis exuberat , plethoram facit , ita & qui deficit , *maciem* , *tabem* , *contabescientiam* , vel *atrophiam* inducit : quæ nomina , eoquod synonyma sint , nonnisi *nutritionis defectum* sonare consueverunt , idest *corporis univrsi vitam habentis excitationem* , *maciem* , aut *extabescientiam* , ob *nutritionis defectum* , *cujus causa membra prætermo-um macrescunt* . Triplici ex fonte genuina atrophix causa haurienda est ; fieri quippe potest : primo , ut tubulis obstructis , & præsertim mesenterii , chylus ad partes alendas ulterius provehi nequeat : secundo , ut humores acrimoniam sibi nacti , partes solidas , adiposas præsertim , & carnosas erodendo , fundendoque consumant , atque extenuent : tertio , ut nimium sanguinis adaucta fermentatio , nimium calorem excitet , qui fundat quoque , & liquet . Hinc febres ardentes , quum diuturniores sint , atrophiam brevi procreant . Inveterata perquam difficile evincitur . In paralyfi , item & in hectica , multoque magis in vera phthisi , pessima . Quum tumoribus , ulceribusque , interioribus præsertim , supervenerit , vel quum eam sive præcesserint , sive comitentur , sive insequantur urinæ , & sudores , qui *liquantes* dicuntur , lethalis . Ubi a vermibus , pediculis , acharis , crinonibus , sive comedonibus , in infantibus præcipue , producat , facilius discutitur . Atrophia per ea , modo id fieri possit , plane destruitur , quæ hecticae febrî , & phthi-

Quid sit atrophia.

phthisi destruendæ in præcedentibus proposuimus. At præ cæteris, viscerum obstructionibus, si adsint, antea reclusis, balinea conveniunt; & lac, quo solo ad menses pro victu quotidiano propinato, atrophiam vel in adultis quandoque pervicacissimam extenuavimus.

CAPUT II.

De Podagra.

Descriptio.

Arthritis, & podagra, quoniam quasi synonyma sunt, vel ad summum nisi ut genus, & species differunt, unum idemque passim sonare consueverunt; *dolorem* nimirum significant *articulis*, *partibusque finitimis pertinaciter inhaerentem ab humore quodam acri, qui nervorum stamina in articulis, præsertim pungit, elicitem*. Quum articulos universos corripit, perque eos evagatur, proprie dicitur *arthritis*, *vaga* tamen, & *universalis*. Quum aut hos, aut illos invadit, *fixa*, sive *particularis* nuncupatur, quæ propterea in *chiragram*, *gonagram*, *ischiadem*, & *podagram* proprie dictam iterum distinguitur. *Chiragra* dicitur, quæ manus corripit; quæ genua, *gonagra*; quæ articulos, aut coxendicis, aut in proximo afficit, *ischiades* vocatur; quæ pedes, *podagra*.

Diagnos.

Arthritis, quæ actu invadit, num revera arthritis sit, & cujus generis sit, tum a qualitate doloris, tum a parte, quæ afficitur, facile dignoscitur. Eam autem imminere, indicat torpor quidam, qui in parte, quæ paulo post arthritide invaditur, præcedere solet. Torpori mox sensus adjicitur articulis infestus, ardor acris, & tumor levis, qui febre non-

numquam accedente ephemera, rubore suffunditur. Hæc quippe omnia arthritidis imminenti indicia sunt; quinimmo & præsertim si vere, & autumno fiant, ipsius arthritidis esse solent exordium, juxta illud Hippocratis (a) *Dolores podagrii, vere, & autumno magna ex parte moventur*.

Causa.

Quicquid de arthritide protulerint alii, eam vitio fieri opinamur ichoris præsertim illius, qui inter articulos ex glandulis ligamentorum minimis exudat, quemque *synoviam* de ossibus agentes appellavimus. Is nempe stagnans, atque acris factus periossteum acriter pungit, item & membranas finitimas; quæ proinde laceffitæ dolorem excitant perquam molestum, & tubulorum obstructiones faciunt. Nil mirum igitur, si pars ut plurimum intumescat affecta, si intus calefiat, & foris crebro inflammetur.

Prognosis.

Quod ad prognosim attinet, arthritidis eventus est valde incertus, nec omnes æque affligit, & invadit. Sanguis, qui ex hæmorrhoidibus sponte profluxit, paroxysmum non raro discussit. Contumacior esse solet, magisque frequens cachecticis, scorbuticis, ac lue venerea affectis. Quum partes supernas corripit, thoracem videlicet, cervicem, & caput, neutiquam est spernenda; apoplexiam quippe, ac pectoris inflammationem interdum accersivit. Quum pars affecta intumescit, sive in varices extuberat, paroxysmum id brevi solutum iri declarat, item quum urinæ crassioris, vel aquosæ copia egeratur; quæ paroxysmum ut plurimum extenuat.

Curatio.

Arthritis, & podagra præcipue leniri facile potest, subduci perquam difficile. Optima præsertim victus ratione lenitur, qui tenuis esse

Dd ij

(a) Sect. 6. aph. 55.

esse debet, humectans, concoctaque facilis. Vini, item & carniū abusus plurimum semper nocuit. Enim vero, qui ad annum integrum vino sese prorsus abstinent, ac lacte solo pro cibo quotidiano, eoque parce usus fuit, podagram plane, si Scriptoribus credendum, discussit. Corporis diutina exercitatio ad arthritidem solvendam, eamque amovendam, apprime juvat. Alvus sit libera, nec Veneri indulgeatur. *Puer podagra non laborat ante usum venereorum* (a) Plethoricis, iisque præcipue, quibus consuetæ sanguinis excretiones de more haud fluxerint, opportune vena solvatur. Hæc tum extra paroxysmum, tum in ipso paroxysmo ferventur. In paroxysmo a topicis caveto, ab iis maxime, quibus repercutiendi vis adscribitur; ea namque maximam pene semper noxam, quinimmo & necem non semel intulisse vidimus. Purgantia quoque, fortiora imprimis, omnino vitentur, quæ ab articulis affectis humores pravos non raro subduxerunt; qui proinde intus aut per venas, aut per alios adhuc occultos meatus retrocedentes, pervicacissimum asthma, aut pleuritidem, aut colicam, aut etiam apoplexiam frequentissime pepererunt. Idem quoque de sanguinis missione credendum ducimus, qui, nonnisi viscerum inflammatio ex arthritide retrocedente immineat, unquam educatur.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Unde
proveniant
nodi topha-
cei in
podagra
affectis.

DUO præ cæteris in arthritide observamus: articulos nempe arthritide diu affectos in

(a) Hipp. sect. 6. aph. 30. (b) Hipp.

nodos quam sæpissime concreescere; & lithiasin ei ut plurimum confanguineam fieri. Ex quo concludendum videtur, humores peccantes eosdem propemodum esse, qui & nodos, sive tophos in articulis, & calculos in renibus compingunt. Humor autem, unde in articulis nodi tophacei concreescunt, ex nostra sententia, nihil aliud est, quam ea uligo, aut synovia, quæ, ut ante monuimus, ex minimis insudans glandulis ossa extrema, ligamenta, tendines, cartilagine, & membranas in proximo irrorat; quæque, quum stagnet, nil mirum si fermentationis ope effervescat, atque tenuioribus, ac volatilibus absumptis particulis, in tophos congeratur; quo in casu *nodosa* dicitur arthritidis, vel *tophacea*, quæ pessima est, deque ea proprie cecinit Ovidius.

Solvere nodosam nescit Medicina podagram.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quibuscumque a coxendicum dolore molestatis diuturno, excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non urantur (b). Ideo excidit eo in casu ex acetabulo femoris caput, quia prædicta uligo in acetabuli cavitate sensim accumulata, adeo concrevit, ut femur demum extruxerit, & luxationem fecerit. Uliginem eam in aphorismo præcedenti mucorem, ni fallor, appellare consuevit idem Hippocrates (c) *Quibuscumque a longo coxendicum dolore molestatis cavitate sua excidit coxa, & rursus recidit, iis mucroes superveniunt.* Quod autem ex acetabulo elapsum, ex carne crus evadat,

Quare
caput fe-
moris in
podagra
affectis
quando-
que lu-
xetur,
& quic-
quid
præstite-
rit ustio
in parte
affecta.

lib. 6. aph. 60. (c) Sect. 6. aph. 58.

& contabescat, id sane provenit, quoniam, femore luxato, ligamenta, & muscoli prætermo- dum distrahuntur. Hinc libero, ac consueto per tubulos distractos fluidorum motu præpedito, necesse est, ut pars luxata, nisi mature reponatur, macrescat; eoque magis, quia crus potissimum sanguiferorum ramos, item, & nervos præ cæteris partibus majores habet, & a corde plurimum distat. Quid autem tum præstare valeat ustio, non ex facili enucleabis. Non est tamen, quod ratione ustionis in podagra, non velim confiteri quicquid delabentibus hisce posterioribus annis in Nofocomio Regiæ domus S. Jacobi Hispanorum Urbis successit. Multos ab illinc annos podagra vehementissime torquebatur Sacerdos ejusdem Nationis abunde notus. Ejus ætas quinquaginta circiter tum erat annorum. Staturæ non proceræ, habitus subpinguis. Is atrocitate doloris jam pene confectus, nos obnixè precabatur, ut ei permitteremus, ut inustionem per modum fonticuli in pedibus dolore affectis, tamquam arcanum ab alio Sacerdote Hispano sibi propositum, experiretur. Ejus demum importunitate id cum venia optimi illius viri dictum sit: ejus, inquam, demum importunitate victi tandem aliquando indulsumus; ac alvo propterea leniter prius extersa, ut fonticulus in utroque pede, in dorso videlicet, inter pollicem, & indicem nimirum, ei aperiretur, iniquo potius, quam æquò sivismus animo. Non multum post saniem, ut moris est, excernere cœpit, inde optime convaluit, nec ad hoc tempus podagra, ea licet bis, ter, & quater pessime in anno confl-

Pascoli Oper. Med.

(a) *Señt. 6. aph. 29.*

ctari consuevisset, tentatus unquam est. Vegetus modo, ac bene valens Romæ adhuc vivit, facile, ac prospere incedit. Quicquid imposterum futurum sit, videndum erit. Audio autem, & aliis ab eodem Sacerdote podagram non aliter discussam fuisse; num vero id præsidii generis constans, ac tutum habendum sit, nondum decernere datum nobis est. Dicimus tantum, illud nec fuisse admodum atrox, nec incommodi multum attulisse; quippe, postquam cicatricem induxerit, Sacerdos præfatus libere, ut antea, uti diximus, & incessit, & adhuc incedit. Quamobrem, etiamsi podagram ut eo præsidio sibi curaret, nemini modo suaderem, nihilominus, si ob podagram, aut temere compressam, aut ad articulos de more non profluentem, vel capitis, vel thoracis, vel abdominis viscera graviter afficerentur, fonticulis pedibus admotis humores pravos a partibus nobilioribus avertere, observationi confisus, utique studerem. Fonticulus, nonnisi diebus sexaginta circiter exactis haud occludi solet. In doloribus coxendicis, qui vulgo di *Sciatica* dicuntur, partem affectam ad os usque inurere, & alias iterum, iterumque vidimus, ac hætenus semper improspere.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Mulier podagra non laborat, nisi si menstrua defecerint, ex eodem Hippocrate (a), & alibi: *Articulorum tumores atque dolores absque ulcere, & podagricos quoque, atque convulsa, horum plurima frigida aqua large effusa levat,*

Dd iij

& ex-

Mulier podagra laborat licet menses non defecerint. Improbatur ubi sus aquæ frigidæ pro podagra eximenda.

extenuat, solvitque dolorem; nam modicus torpor dolorem solvit (a). Quod ad primam Hippocratis attingit sententiam, eam interdum veritati non cohærere percepimus; & postremo inclitam tum nobilitate, tum divitiis, tum moribus Mulierem podagra extra Urbem extinctam vidimus; quæ arthritide, menses licet optime semper fluxissent, ab ineunte ætate nihilo fecius mirum in modum vexabatur. Quod ad alteram spectat, aquam frigidam & in podagra, eoquod levem inferat stuporem, ut optime docet Hippocrates, doloribus coercendis, sedandis, solvendis, discutiendisque, articulis affectis large effusam apprime conducere certum est. At enim vero quot hætenus vidimus arthritide laborantes ea methodo tractatos, tot quoque vidimus aut apoplecticos, aut pleuriticos, aut asthmaticos, aut hydrope pectoris, aut colica, vel affectione iliaca correptos, propediem decessisse. Iccirco alieno edocti exemplo, ubi arthritidis, quod Deus avertat, nos unquam tentet, id præsidii genus, nolumus utique experiri.

CAPUT III.

De Lue Venerea.

Definitio.

Luem Veneream, si rem prius perscrutabere, nihil aliud profecto esse conjicies, quam *variorum symptomatum congeriem, quæ in corpore humano vitam habente, permolestè licet, enormiter tamen, procul videlicet ab omni lege, ac periodo, variis temporibus suscitatur, ob labem quamdam ex concubitu impuro intus contractam, quæ universas fere organorum facultates, modo magis, modo*

minus lædit. Dicitur item *gallica*, five *celtica* a Gallis, quos, ut vel lippis, & tonsoribus ad naveam jam innotuit, trans Alpes in Italiam ad Neapolim oppugnandam profectos, ea labes plurimum infecerat.

Talis affectio sub admodum vario aspectu invadere solet, & personata clanculum non raro suas intus molitur insidias; quinimmo & nulla propemodum, cujus vices celtica lues gerere nequiverit, extitit ægritudo; tametsi gonorrhœa, bubonibus, ad inguina potissimum, & doloribus per articulos evagantibus, frequentius hætenus corripuerit.

Labes celtica, ideo, ex nostra sententia, per impurum concubitum contrahitur, quia virus quoddam in pudendis jam infectis pridem occultum mutuo affricu incalescit, extenuatur, exaltatur, atque, ab uno in alterum effusum, interiora subit, humores coinquinat universos, eosque intime fœdat, corrumpit, evertit; qui partim concrecentes, sese, partim fundentes, & partim effervescentes, stagnant, acriores evadant, nervos pungunt, membranas mordicant, meatus lacerant &c. Hinc tumores, abscessus, ulcera, spasmus, dolores, & reliqua prope innumera atrocissima incommoda, quibus ejusmodi labe infecti, diu, noctuque irrequieti, & quam sæpissime laceffiti varie torquentur.

Eventus in hac lue est admodum incertus. In corporibus sanis, nec nondum adultis facilius ea labes curatur, quam in senibus, & non bene valentibus. Quo altiores egerit radices, eo difficilius avellitur. Si raucedinem, maciem, tussim siccam, spirandique laborem intulerit,

Diagnosis.

Causa.

Prognosis.

(a) Sect. 5. apb. 25.

lerit, si recidiva fuerit, eam non ex facili evinces. Ubi apoplexiam, paralyfin, vel febrem fecerit, aut ex coagulo, aut ex solutione malignam lethalis.

Curatio.

Triplicis generis ad labem celticam delendam magis idonea præcæteris videntur præsidia: mercurialia nimirum, sarfa parilla, & hypocauſta, five vaporaria. Mercurialia tum intus, tum foris adhibentur, ut postmodum dicendum. Ex sarfa parilla decoctiones, & infusiones variæ parantur. Sunt qui eam in pollinem redactam propinare item consueverunt. Per hypocauſta, five humida, five sicca sint, sudor ope caloris exterioris elicitur. In quibus omnibus id potissimum caveto, ut victus ratio solertissime fervetur; qui tenuis esse debet, humectans in gracilioribus, adustis, & plethoricis, exiccans potius in cachecticis. Debet insuper esse optimi succi, coctaque facilis. Vinum, ut nos docuit experientia, noxam semper intulit. Quum sitiat æger, aquæ copia fiat, & præsertim sarfæ parillæ, & glycyrrhyzæ, nec non etiam communis quandoque, ad viscerum æstus, plurimo præsertim sudore in vaporariis egesto, compescendos. Num sanguinis missio lue celtica affectis conveniat, necne, id porro exagittatur. Eam plerisque profus improbare placuit. Plethoricis, item & iis, quibus viscerum inflammationem imminentem fore cognovimus, optimo cum successu, & in Nosocomiis, & extra, etiamsi actu flueret gonorrhœa, sanguinem tuto eduximus.

Agathocles, vir non ignobili quidam genere natus, divitiis utique non minus, quam vitiiis affluens, quintum, & vigesimum nondum ætatis exegerat annum, quum nec Cereri, nec Baccho, nec Veneri quidem multo ab illinc tempore unquam percerat. Statura procera, habitu gracili, temperamento calido, & sicco, ac prope igneo præditus erat. Ex impuro concubitu mense Januario gonorrhœam virulentam contraxerat, quam ad menses plures plane neglexerat. Atrocissimis inde doloribus per articulos sub vesperam, usque ad mane diebus singulis correptus febre cœpit. Febris principio vix percipiebatur, ac lente incedebat; mox una cum dolore capitis gravissimo plurimum exacerbata, ardens tandem evasit. Ad dies tres, articulorum doloribus nonnihil sedatis, exarsit. Extinguitur tandem, & tum, ut quum maxime dolores recrudescunt. In calvaria tumor ex ipsa quasi cranii substantia durissimus, veluti gummis, extuberat. Comprimitur gonorrhœa, & quasi exiccatur. Intumescunt inguina, ac testes inflati acriter pruriunt. Eo in statu nos consuluit Agathocles, quem, ut lue celtica turpiter scædatum cognovimus, alvo cassia recenti, ita ut indicat **A**, in bolos compacta blande extersa, humores coinquinatos infusione ex sarfa parilla, ita, ut legitur in **B**, extracta, per dies quindecim, defœcare cœpimus. Exinde, quoniam a febre immunis omnino evaserat, ad mercurium dulcem, ita, ut in **C** paratum, per dies triginta circiter intus sumendum, devenimus. Videtur

Quicquid in Lue celtica curanda præstitimus, historia declaramus.

Stus interim tenuis erat. Modico tantum pane triticeo in jure vitulino elixato vescebatur, cum recenti ovorum vitello, & drachmis aliquot passularum majorum recentium, quas cum modico pane triticeo bis cocto tum ad prandium, tum ad cœnam comedit. Caro, pro jure conficiendo, in decoctione sarsæ parillæ elixabatur. A vino sese prorsus abstinens, decoctione ex sarsa parilla, & glycyrrhiza, ut legitur in D, parata, pro potu quotidie utebatur. Decima quaque die, ad alvi fordes eluendas, eosdem, ut antea, ex cassia bolos deglutire consuevit. Ab usu mercurii diebus octo circiter exactis, noctu inter dormiendum sudare uberime cœpit, atque urinas inde exuberantes emittere. Prioribus diebus, tum, quum sudor, atque urina erumpebat, articulo- rum, calvariæ, ac testium dolores, ut quum maxime exsperabantur. At sensim subinde decrecentes, antequam quadragessimam diem attigissent, omnino evanuerunt. Evanuit insuper calvariæ, inguinum, ac testium tumor. Plane curata est gonorrhœa; nec aliud deinceps sensit incommodum Agathocles, quam sitim, qua vexabatur inexplebili, ac intensissimo viscerum ardore; quibus balineis aquæ dulcis, & aqua nucerina large epota prospeximus. Et quandoquidem, tum ex transactis erroribus, tum ex labe contracta, tum ex præsiidiis medicis, opportune licet adhibitis, macies corporis universa supererat, hanc sero primum, mox lacte, quod ita, ut legitur in E, medicatum ad mensem, & ultra ingestum abstemius, prorsus extenuavimus.

A ℞. Cas. rec. extr. drach. iij.

cremor. tart. drach. ij., sem. cit. mund. drach. i. M. f. b., & cap. ut m.

B ℞. Sars. paril. opt. s. a. incis. drach. ij., cinnam. opt. scrup. ss., aq. comm. q. s. M. f. inf., & mac. s. a. cin. calid. per hor. xij. circiter, & adde fol. malv., violar., rad. altheæ ana pug. i., decoq. s. a. col., & adde syr. de althea Fernelii unc. i., cap. quotidie pro syrup. in aur. ut m. Post dies sex loco syrup. de alth. Fernel. substituat syrup. de terebinthina ad usum Malpighii parati.

C ℞. Mercur. dulc. gr. vii., oculor. cancr. præp. scrup. i., syr. viol. viol. q. s. M. f. b., & cap. quotidie in aur. statim post syrupum præcedentem, ut m.

D ℞. Sars. paril. opt. s. a. incis. drach. i., glycyrrhiz. contus. drach. ij., cinnam. opt. scrup. i., aq. comm. lib. iv. M. f. inf., & mac. s. a. per hor. xij., leniter bull., col. pro potu quotidiano, ut m.

E ℞. Rad. opt. chin. s. a. incis. drach. i., cinnam. opt. scrup. ss., aq. comm. unc. iv. M. f. inf., & mac. s. a. cin. cal. per hor. xij., bull. exinde lento igne carbonum, quoad aquæ unciæ duæ absumantur, col., f. fort. expres., & adde margar. præp. drach. i., lact. capr. recen. lib. ss., cap. quotidie in Aur. ut m. Lactis dosis sensim in dies augeatur, ad uncias octo, decem, & ultra.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Sarsa parilla de genere styrpium exoticarum est. Ex nova Hispania, ex Provincia potissimum Peruviana ad nos advecta, effecit, ut smilax aspera Peruviana quoque dicatur, ob figuram exteriorem, qua

Quid sit sarsa parilla, ejusque usus.

qua smilacem nostram æmulatur. Num tamen aut jure, aut injuria sarsæ parillæ succedanea smilax aspera censeatur, adhuc sane ambigimus. Quo recentior est, eo melior. Infusione, maceratione, ac decoctione facultas ejus extrahitur. In pulverem quoque extenuata per modum sive conditi, sive confectionis, sive in rotulis, sive in bolis, sive alio quovis pacto in substantia commode propinari potest. Sudorem, urinam, necnon etiam quandoque salivationem, dosi præscripta idonea blande movet; quapropter eam nonnihil calefacere inferre possumus. Ad luem celticam subduendam mirifice agit. Cachecticis item optima est, atque hydropticis. Febres tum chronicas, tum etiam acutas, experientia teste, in Nosocomiis non semel extinxit. Pleuritidem quandoque ejus levis tinctura, infusione potissimum florum papaverum rhœados medicata, citissime discussit. Erysipelata exteriora, & ulcera inveterata, decoctione sarsæ parillæ tepenti pluries abluta, & fota, brevi cessasse vidimus. Sarsæ parillæ abusus ventriculi facultates enervat, corpus emaciat, sanguinis profusiones uberrimas movet. Quamobrem eam plurimum semper nocuisse observavimus hæmopticis, iisque omnibus, qui sanguinis hæmorrhagias nimium pati consueverunt. Quæ res efficit, ut in plethoricis ad usum sarsæ parillæ, nonnisi sanguine prius bis, ter, & quater etiam imminuto, unquam sane confugiamus. Effectus suos tum sola, tum una cum rebus, quæ vocantur *antiscorbuticæ*, tum cum carne viperina, tum etiam cum sero, & lacte, ubi hæc item convenerint, mirifice præstat, ut postmodum dicendum. Decoctionibus prædi-

ctæ sarsæ parillæ addere solent nonnulli lignum sanctum, sandalos, saxafras, pumicem, antimonium crudum, & reliqua ejusmodi; quæ tametsi improbare nolimus, eam nihilominus solam mirum in modum, & melius adhuc egisse, ex usu diutino non raro percepimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

DE Mercurio, vulgo *argento vivo*, hic prolixè historiam exarare, quum & alii fuscè id pridem fecerint, inutile prorsus videtur. Inter Recentiores, si de eo fossile quispiam satis non minus, quam præcise instrui velit, Etmullerum præ cæteris, & Lemery adeat. Particulis plane rotundis, valde compactis, ubique levigatis, optime tersis, ac proinde admodum mobilibus, ex effectibus, quos in rerum natura præstare consuevit, congregari autumarem. Hinc profecto a densitate globulorum, ejus maxima gravitas, a levigata rotunditate, ejus tanta mobilitas. Nil mirum igitur, si solus nequaquam concrescat, si undequaque celerrime effundatur, & si per ignem, qui moleculas illius valide impellit, facile dissipetur. Ignis enim, qui eas iterum, iterumque dividit, infringitque, ac in alios minimos redigit globulos, eam fortasse iis demum comparat molem, tenuitatem, atque naturam, quam, in Tractatu de Motu, materiæ secundi generis propemodum adscripsimus. Mercurius in morbis tum foris, tum intus adhibetur, tum crudus, tum digestus, & arte para-

Quid sit mercurius, ejusque usus.

paratus. Foris ad luem celticam radicitus eximendam per modum inunctionis apprime conducit, nervos quamvis plurimum lædat. Ptyalismum, ac Diabetem interdum pervicacissimam movet. Os, linguam, fauces, atque œsophagum, non sine vitæ discrimine, interdum exulcerat. In volvulo crudus ingeritur; ea tamen quantitate, ut quamcitissime per alvum egeratur. Secus enim inter plicas ventriculi, aut intestinorum diu delitescens, periculum est, ne sublimetur, & viscera acriter torqueat. Mercurius, qui dicitur dulcis, quum optime paratur, tutius propinari potest. Ejus dosis est a granis sex, ad decem, duodecim, & ultra per dies decem, quindecim, triginta, & quadraginta. Luem celticam funditus destruit, vermes enecat, scabiem sanat &c. At enim vero, mercurio ne quispiam utatur, nisi alvo prius extersa, & humoribus rite præparatis. Ceratum de ranis cum mercurio tophis venereis, qui vulgo *gummata* vocantur, admotum, eos discutit &c. Aurum, & præsertim foleaceum per dies aliquot quotidie deglutitum, ea omnia incommoda, quæ aut usus, aut abusus mercurii adversus œconomiam animale[m] peperit, adimere, ut in superioribus fuse diximus, felicissime valuit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

De usu hypocausti, ratione sudoris eliciendi,

IN Hypocaustis, vaporariis, & tepidariis, ope caloris sive ficci, sive humidi, & , ut ita dicam, vaporosi, ex corporibus lue celtica infectis sudor elicitur, atque una cum sudore morbida

proluvia eximitur. Id præsidii ad luem celticam eximendam quid credamus. genus valide profecto agit. Verum enim vero corporibus adultis, gracilioribus, in phthisin declinantibus, asthmaticis, iisque omnibus, qui aut sanguinis excretionibus sunt frequenter obnoxii, aut pectore laborant, plurimum semper nocuit. Cavendum est insuper, ne sudor, humoribus nisi prius optime præparatis, digestis, atque subactis, unquam moveatur. Tum sudore imminente, tum etiam, quum adhuc profluit, & post itemquam profluxerit, aquæ vel simplicis, vel hordei, vel passularum, vel farsæ parillæ, vel glycyrrhizæ copiam facimus; quo & humores pravos diluimus, & sudorem facilius provocamus, & viscera per sudorem emissum exhausta, iterum opportune humectare curamus. Quinimmo & diebus aliquot, postquam ab hypocausto egressus est æger, exactis, si aut sitis supersit, aut viscerum æstus, aut spirandi labor, balinea aquæ dulcis optimo cum successu adhibere consuevimus; necnon etiam aquam dulcem, adeo large, ut per urinam brevi egeratur, potandam, mox serum lactis, & postremo lac idem non improspere præscripsimus. Sudor, qui ope caloris ficci in hypocaustis elicitur, vires equidem, ut non semel observavimus, minus extenuat, & ægrotum minus defatigat, quam, qui aut balneis tepentibus, aut vaporibus educitur. Id, ni fallor, quia vapores, qui cutis spiramenta ingrediuntur, aut nervorum fibras laxant, aut spiritus solvunt nimis, & dissipant. Qui luem celticam usu aut farsæ parillæ, aut mercurii, aut hypocausti sibi subripuit, ad menses saltem aliquot parce victitent, & a fructibus præcipue caveat recentibus, qui faci-

facile fermentescunt, & putrefiunt; quorum esus eandem quasi, uti prius, humoribus labem sæpe numero accersivit.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Quid sint topi, qui vulgo gummata gallica vocantur.

EX lue celtica pridem contra-
cta, inveterataque, præter
alios, qui ex mollioribus partibus
molliores confurgunt tumores, to-
phi etiam enascuntur, qui durio-
res sunt, & veluti ex ligamentis,
cartilaginibus, & præsertim ex os-
sibus frequentius extuberant. Ejus-
modi topi, qui celticæ luis ger-
mina sunt, *gummata gallica* vulgo
nuncupantur. Ex calvaria, & co-
stis, non procul a sterno, necnon
etiam ex tibiis ut plurimum excre-
scunt. Nihil aliud sunt, ut opi-
nor, præterquam mucilago quæ-
dam ex minimis ossium fibrillis
labe celtica exesis infudans, quæ
sensim ibi coacervatur, concre-
scit, atque induratur. Tumores istos,
etiam si inveteratos, brevi solutos
quamsæpissime vidimus, per usum
non modo aut mercurii, aut hy-
pocausti; verum etiam simplicis
sarsæ parillæ, quam nos per dies
quadraginta aut decoctam, aut in-
fusam, victu tenui, humidoque,
vino penitus interdicto, hisce in ca-
sibus propinavimus. Victum quip-
pe exiccantem, plethoricis præci-
pue, gracilioribus, atque adustis,
qui *antivenereis* utuntur, perniciem
maximam moliri semper hæte-
nus observavimus. Dolorem in-
tensissimum topi ex lue celtica
congesti, quum funduntur, quando-
que inferunt, ossium substantiam
exedunt, eamque in cariem ver-
tunt, atque ulcera, quæ *cum ca-
rie* dicuntur, procreant; quæque,
os infectum nisi plane eximatur,
sanari nequeunt.

(a) Hipp. lib. de intern. affect. n. 34.

CAPUT IV.

De Scorbuto.

Affectiōem sane pessimam, atrocissimamque, & contagio-
sā, quam Recentiores *scorbuticam* appellant, quamque ab
exteris Nationibus ad nostras non
ita pridem transvectam quispiam
credidit, his plane verbis graphi-
ce tradidit olim Hippocrates, pe-
nes quem, sub nomine quoque
magni lienis, & *ilei hæmatitis* ve-
nit. In hoc, inquit Senex, (a)
morbo contingit, ut ex ore maleole-
ant, a dentibus etiam gingivæ re-
cedant, & a naribus fluat sanguis,
aliquando ex cruribus pullulant ulce-
ra; & alia sanescant, & alia emer-
gant, & cutis extenuata nigrescat.
Scorbutus dicitur a ditione qua-
dam, qua oris erosionem indicant
Dani: symptoma nempe, quod
ejusmodi affectionem aut anteire,
aut comitari, aut subsequi solet.
Verumtamen, ut eam ægritudinem
luculentius describamus, dicendum
ducimus congeriem esse symptoma-
tum, quæ varie torquent organa corpo-
ris humani vitam habentis, tum in-
tus, tum foris, sanguinis, aliorum-
que succorum vitio, qui utpote tena-
ces, atque erodentes, meatus ob-
struunt, nervos pungunt, tubulos
lacerant &c. Ex quibus patet, af-
fectionem scorbuticam maximam
cum lue venerea affinitatem ha-
bere, humorum licet pravitas ad-
huc major in scorbuto videatur;
in quo aquæ ad instar fortis ero-
dentes, pluribus in locis solida-
rum partium compagem solvunt,
conterunt, macerant, & de-
struunt.

Affectiōis scorbuticæ signa ad-
modum varia sunt; nam, non
secus ac lues celtica, ipsa quo-
que

Diagnos-
is.

que sub specie varia larvata incedit, atque mentito aspectu non semel imponit. At enim vero ventris superioris membranas, & præcipue interiores fere semper torquet. Hinc scorbuticis frequens est capitis dolor, gravedo, vertigo, membrorum vaga convulsio, paralysis &c. Nigricant iis insuper dentes, intumescunt gingivæ, a radicibus recedunt, exedantur, conteruntur, sanguinem fundunt, necnon etiam quandoque faniem, ex quibus ulcera graveolentia extant, & saliva non raro exuberat. Ulterius accedunt tussis quandoque crebra, tormina, cardialgia, hypochondriorum tensiones &c. Adeo interdum vires solvuntur, ut præ lassitudine stare vix possit æger. Cutis acriter modo prurit, modo incenditur, modo livescens exulceratur: quæ omnia maximam humoribus pravitate inesse abunde prædicant.

Causa.

Quamobrem unde scorbutus oriatur, satis superque innotescit, quum prædicta symptomata humores universos coinquinatos, fædatos, ac plane corruptos esse commonstrent: idque, ni fallor, ob pravam potissimum alimentorum digestionem, ex quibus chylus pravæ indolis e ductus, hypochondria primum afficit, nervorumque plexus imi ventris, atque ex consortio cerebri quoque membranas: mox sanguinem fœdat, ac reliquos omnes per sanguinem humores, qui partim proinde concrecentes stagnant, immutantur, & effervescent, partim acriores facti membranas vellicant, nervos pungunt, ac tubulos lacerant.

Prognosis.

De chronicorum genere affectio scorbutica habenda est. Principio curatu facilis. Temporis processu perquam difficilis. In tabem, atrophiam, paralyfin, apoplexiam

per sæpe cessit. Dysenteriam lethalem non raro fecit; ac, nisi mature solvatur, lenta, ac cruda morte, interimit.

Mercurialibus, atque hypocaustis exceptis, quæ scorbuticis plurimum officiant, ea omnia, quæ ad eluendam celticam proluviem, jam ante innuimus, & hic commendamus. Vitentur oleosa, ac pingua, item saccharata, & melita, quæ digestionis fermenta obruunt, viscerum facultates retundunt, tubulos infarciunt, ac id propterea suppeditant, quod affectionem fovet. Vinum nocet. Vini loco decoctiones conveniunt, atque infusiones sarsæ parillæ, radicis chinæ, ligni saxafras, aloes cum modico cinnamomo, corticum citri, aurantium &c. Decoctio corticum juniperi ad usum the quotidie epota affectionem hanc sola quandoque discussit; quam tamen effectum suum efficacius præstitisse conjecimus, ubi succi ex foliis cocleariæ recens expressi unciam unam, aut duas in adultis adjecimus. Carnes, & præ cæteris glutinosæ, pingues, fumo exiccatae, salitæque, plane interdiciantur. Cæterum alvo leniter eluta, aut rhabarbaro sero lactis infuso, aut pulpa tamarindorum in jure soluta, aut Diatararo Petri Castelli, aut electuario lenitivo, hisque similibus, ad ea, quæ vulgo *antiscorbutica* præsidia vocitantur, quæque sali quodam acri, blande volatiliori scatent, confugere oportet. Inter hæc primum obtinent locum folia cocleariæ, nasturtii aquatici, beccabungæ &c. quæ longe melius agunt, si eorum succus recens expressus, aut sero lactis, aut eidem lacti una cum cancris fluvialibus, pulveribusque absorbentibus adjiciatur. Posterioribus diebus viro cuidam celtico scorbutico

Curatio.

annorum quadraginta circiter decoctionem radicis *tragopogonos* recentis, de qua alias diximus, optimo cum successu propinavimus. His ita præmissis, & labes scorbutica si visceribus adhuc inhæreat, tum carne viperina recenti in ferculis, & jusculis non improspere usi sumus. Quid autem vipera, & in eo, & in aliis pluribus morbis, emolumenti præstare unquam valeat, & quo pacto eam præscribere consuevimus, id infra tum per historiam, tum per animadversiones aperiam.

Historia III.

Quicquid, scorbuto medendo, præstare consuevimus, historia declaramus.

CRÆsus quidam non ignobilis vir Romanus ex Italia, bellandi studio motus, ab ineunte ætate transalpes in exterarum plagarum peregre profectus, sub variis vexillis militavit, ac variis præliis, variis conflictibus, variisque arcium oppugnationibus, vulneribus variis equidem affectus, interfuit. In Patriam demum reversus, plura tum in castris, tum in itinere jam passus incommoda, vertigine quadam levi tentatur, quæ sub vesperam identidem recurrit. Vertiginis impetu exacto, dolor capitis obtusus, & quasi gravedo accedit, quæ ad horam circiter durat. Mox intumescunt hypochondria, suscitantur tormina, incitatur vomitus, solvitur alvus, ac una cum bile plurima, variis aliis recrementis tum supra, tum infra egestis, omnia tranquillatur. Ad mensem, & ultra eodem ferme typo id quotidie quasi prosequitur. Inde lente febricitat; ac, viribus plane fractis, lassus nec stare, nec incedere potest. Labia interim tumescunt, ac variis fin-

duntur in locis. Nigricant dentes, fordescunt, vacillant; ac gingivæ, lingua, palatum, & fauces sordidis ubique exeduntur ulceribus. Spiritus, quem edit ex ore, foetens est. Plurimum salivat. Salivam, quam fundit acorem sapit. Emaciatus jam contabescit. Febris plane quandoque cessat; verum tum, quum cessat, variis maculis livescentibus cutis universa foedatur; quibus evanescentibus, redit iterum febris; quam, quum denuo cessat, vicissim insequuntur maculæ, & sic deinceps quinta quasi quaque die febris, & maculæ periodice alternantur. Cæterum nec cibos prætermo- dum fastidit, nec immodice sitit, nec insomnis noctes transigit, nec quicquam aliud, præter enarrata, patitur incommodi. Quinquagesimum nondum is ætatis attigerat annum. Fortis erat ante, optime valens, & ad plethoram potius inclinans. In eo deplorabili statu mense Aprili, morbum antea quippe militum more strenue semper neglexerat, sese nobis tractandum commisit. Ejus curationem ea, qua sequitur, methodo susceptam, ad finem usque prosequuti sumus. Ut alvus, quæ stricta erat, citra incommodum laxaretur, solvens ex rhabarbaro, senna orientali, ac sero caprillo, ut legitur in A paratum, antelucanis horis sumendum ei præscripsimus. Alvum ubi primum incitasset, aliud serum caprinum depuratum ad libras quatuor, & ultra, ut per intervalla superbiberet, effecimus. Et aliud serum postridie *antiscorbuticum* per dies quadraginta circiter, & ultra bibendum, itaut indicat B, confecimus. Victus erat tenuis, optimi succi, ac medicatus; fercula enim tum ad prandium, tum ad

ad cœnam lacte, ovorum vitellis recentibus, cancris fluviatilibus, foliis, ac radicibus *antiscorbuticis* non infuaviter instruximus. A carnibus, & a vino sese prorsus abstinuit. Pro potu quotidiano infusionem hanc C ex sarsa parilla, glycyrrhiza, ac ligno saxafras cum modico cinnamomo hauriebat; ac clysteribus simplicibus, ad intestina eluenda, alternis diebus utebatur. Diebus quindecim elapsis noctu inter dormiendum sudare cœpit, & longe melius se habere. At enim vero, ut tantæ labis fomes omnino extingueretur, carnem viperæ recentem, ad uncias tres, fero matutino, cum aliis rebus, decoquendam addidimus: quo scorbutum prorsus in Cræso curavimus.

A ℞. Rhabarb. elect. scrup. i., senæ orient. sine stipitibus drach. ij., cinnam. opt. scrup. ss., ser. capr. lib. ss. M. f. levis inf. ℞ mac. S. A. col., ℞ cap. ut m.

B ℞. Cancrum fluviatilem contus., sars. paril. opt. S. A. incis. drach. ij. glycyrrhiz. drach. i., cinnam. opt. scrup. i., ser. capr. lib. i., M. f. inf., ℞ mac. S. A., ℞ adde fol. coclear., nast. aquat., becabung. ana pug. i. decoq. S. A. f. fort. expres., ℞ adde succi cocleariæ recens expressi unc. i., ocul. cancr. preparat. drach. i., cap. quotidie in aur. pro syr., ut m.

C ℞. Sars. paril. opt. S. A. incis. unc. ss., glycyrrhiz. drach. ij., lign. saxafras drach. i., cinnam. opt. scrup. i., aq. chalyb. lib. iv. M. f. inf., ℞ mac. cin. cal. per horas xii. circiter, leviter bul. col. pro potu, ut m.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

DE Vipera, notissimo inter serpentes animali, plura commentum sunt Veteres, non minus quam Recentiores, quæque falso Posteris tradiderunt. At de ejus natura, quæ veritati cohærent, a Francisco Redi rerum inclyto indagatore, de quo alias mentionem fecimus, non pauca habuimus. Morsu, quem infligit, vipera venenum immittit. Cæterum nisi mordeat, & sanguinis, tametsi minimum, aliquid saltem mordendo, nisi eliciat, veneno nequaquam inficit. Quinimmo & humor ille subflavus, nonnihil, penes nonnullos, subdulcis, & penes alios potius nonnihil amarus, quem ex glandulis gingivarum ea insudat, quippe per cutem etiamsi leviter laceram, quoquo pacto in sanguinem inditus venenat, & necem porro molitur, impune prorsus, dummodo ulceribus haud afficiantur fauces, deglutitur. Caro viperina tum recens, tum exiccata, tum in trochiscos, tum in pollinem redacta, varios in Re medica semper usus habuit. Ad hæc ex eadem carne viperina sal quoddam quoque extrahitur, & spiritus elicitor, quibus diversas item Clinici facultates adscribunt. Certum est utique, viperam balsamo quodam blande volatili pollere, quod sudorem leniter incitat, urinam placide movet, vim sanguinis consopitam, effœtam, contractam, & quasi dicam, senescentem rarefacit, excitat, reficit, ac pristinum robur spiritibus, nervorumque succo impertitur. Nil mirum igitur, si cachecticis, hydro-

Quomodo uti debemus, in Clinice exercenda, carne viperina.

pis,

picis, atque scorbuticis plurimum conferat. Formulæ, quibus eam præscribere consuevimus, sequentes sunt. Sunt qui, ne pars volatilior in auras vanescendo extenuetur, vase, quod circulatorium vocant, viperæ decoctiones parant. Nobis autem, id licet non improbemus, viperam, ita ut aliæ coquantur carnes, in ollis fistilibus communibus coctam, jusculum & suaviorem, & non minus medicatum edere, comperitum est. Quæ res effecit, ut valde ancipites simus, num revera vas illud circulatorium phlegma potius carnis viperinæ inutile, atque effœtum, quam balsamum volatile in morbis curandis efficax, coerceat, contineatque.

℞. Carnis viperin. præpar unc. iij., aut iv., radic. fœnic. pug. ii., aq. comm. q. s. M. bul. leviter, col. pro iusc. sumendo in aur.

℞. Carn. viper. S. A. præp. unc. iii., aut iv., lign. saxafras drach. i., infus. sars. paril. in aq. comm. S. A. parat. q. s. M. bul., & ad fol. cichor., borragin., coclear. ana pug. i. decoq. S. A. col. pro iusc. ut supra.

℞. Carn. viper. S. A. præp. unc. iii., rad. fœnic. pug. i., cinnam. opt. scrup. i., ser. capr. q. s., ocul. cancer. præp. drach. i. M. bul. S. A., & adde flor. borrag., fol. pimpin., cichor. ana pug. j. decoq. S. A. col. pro iusc. ut supra.

Prædictis decoctionibus Clinicorum plerique carnem adjiciunt aut vitulinam, aut pullorum, aut vervecinam &c. Verum, solam ipsi viperam efficacius agere rati, eam sine additione aliarum carnum frequentius præscribere consuevimus.

Nonnullis viperæ carnem cum esculentis in usum cibi quotidiani, aut elixatam, aut nonnihil torrefactam ad dies plures immiscuimus,

quod sane cachexiæ diutinæ corrigendæ apprime idoneum comperimus. Attamen, quoniam calefacit, & salium facultates humoribus acuit, ejus abusus valde nocet, æstus febriles exasperat, hæmoptysin, aliasque sanguinis profusiones movet, corpus extenuat, pollutiones incitat nocturnas, salacitatem pellicit, somnum quandoque adimit, cæterosque pessimos præstare valet effectus. Quocirca neque plethoricis, neque biliosis, neque iis, quos in phthisin pronos fore conjicies, carnem viperinam unquam præbebis. Nec eam principio, corpore nec bene purgato, nec humoribus rite prius digestis, atque subactis unquam propinabis.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Scabies inveterata, & lepra sunt affectiones quædam quæ cutim lædunt, quæque intemperiem ut plurimum scorbuticam indicant. Scabies nihil aliud est, præterquam *minimarum pustularum, si ve ulcusculorum proventus, quæ cucurtem fœlant*; quibus si cutis ingens asperitas, & perquam infesta adjiciatur acritudo, sive pruritus, psora nuncupatur. Si hæc ulterius procedunt, & cutem intime magis adhuc lædunt, lepram faciunt. Adeo ut scabies, psora, & lepra gradibus distare solum videantur. Lepra rursus distinguitur in *siccam, vel squamosam, vel furfuraceam*, quam Græcorum Veteres appellabant, atque in *saniosam* magis fœdam, magisque malignam, quam Arabum, sive *elephantiasin* dixerunt. Squamulas, quæ frequenter excidunt, procreat prior. Tuberculis altera variis, ulceribusque fordioribus scatet. Utraque pessima est. Cutem utraque in-

Quid sit scabies, ejusque species, & quo pacto curari debet.

intime torquet, laceffit, lacerat, & acriter quasi depascit. Ex quo patet, causam, quæ affectiones hæc inducit, sitam esse in vitio quodam humoris pravi, atque erodentis, qui in tubulis cutis stagnat, ejusque minimis glandulis inhæret. Is quippe, tubulos exedendo, & in pustulas attollitur, & ulcera progenerat; in quibus ea minima fere semper foecundantur infecta, educantur, & propagantur, quæ latine *achari*, vulgo barbære *pelliculi*, penes Thuficos *pellicelli* dicuntur. *Pellicello* è un piccolissimo bacolino, il quale si genera a rognosi, in pelle in pelle, e rodendo cagiona un acutissimo pizzicore (a). Scabies facilius, quam psora curatur. Psora, quam lepra. Græcorum, quam Arabum. Quæ contagio contrahitur, quum recens sit, non est adeo pervicax. Quidlibet scabiei sit genus, tum interioribus, tum etiam exterioribus ægros ab ea mundare curabis. Interiora causas, quibus producit, respicere semper debent. Interdum enim, in plethoricis præsertim, ex redundantia sit sanguinis, qui non modo solutis venis, verum etiam diæta opportune imminuendus est. Interdum a lue provenit celtica; quo in casu eam labem, ut ante jam docuimus, extenuare expedit. Soboles est non raro scorbuticæ affectionis, quam præfidiis *antiscorbuticis* subripere tum studebis. Exteriora & acharos interimant, eosque penitus extirpent, & salium acrimoniam eluant, & tubulos obstructos recludant, oportet. Ad acharos delendos sulphurata, & mercurialia præ cæteris conducunt. Optimo cum successu linimento, ita, ut legitur in A, parato, frequenter utimur; quo solo, alvo prius extersa, humoribus bene præparatis,

(a) *Vocab. Crusæ.*

ac sanguine imminuto, scabiem diutinam, ac permolestam per familias ex longo tempore profusam, atque educatam, manus tantum alternis diebus per vices tres inungendo, plane subduximus. Balnea aquæ dulcis, emollientia, necnon etiam amaricantia salium compagem solvunt, eorumque temperant acorem, abluuntque. Humores insuper in meatibus, glandulisque concretos blande discutunt, eosque aut per sudorem, aut per urinam, aut aliter per cutis spiracula emittunt.

A. ℞. Flor. sulphur. drach. ij. ,
mercur. rubr. præcipit. scrup. j. ,
unguen. rosar. unc. ss. M. pro lini-
mento, ut in.

Loco unguenti præfati addere poteris, aut oleum amygd. dulc., aut butyrum, aut sebum &c.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

EX vulgo imperitorum quispiam scabiem ab acharis dumtaxat fieri ratus, eam mundare confestim aggreditur per id, quod cuti extrinsecus admotum, acharos interficit. Idcirco sulphureis, aut mercurialibus inunctionibus scabiem brevi, tuto, ac blande, etiam si humores antea minime correxerit, curare sibi suadet. Tales inunctiones profecto, nullum aliud quamvis chirurgiæ, aut pharmaciæ præcesserit auxilium, scabiem omnino, & præsertim simplicem, plerumque subducunt. An tamen tuto id præstent, valde dubito; quum ex usu diutino percepimus, scabiem ea methodo, nescio an mundatam, an potius compressam, maximas, contumacissimas, & quam sæpissime lethales ægritu-

Improbatur eorum præxis, quæ auxiliis exterioribus tantum scabiem subducere curant.

tudines peperisse. Damus utique, scabiem non aliunde quandoque, quam talium animalculorum, quæ cutem pungunt, mordicant, & circumrodunt, culpa exoriri. At nihilominus, cute vitiata, quamocissime ob labem ex cute contractam, universi vitiantur humores; qui proinde, nisi tamquam per minima, ut ita dicam, cauteria in eadem cute hiantia, quotidie quodammodo repurgentur, magis, magisque subinde coinquinantur, ac partes nobiliores inficiunt. Hinc eorum praxin numquam improbavimus, qui, antequam aut sulphurea aut mercurialia, aut alia ejusmodi ad scabiem penitus eximendam cuti admoveant, eam cucurbitulis opportune scarificare solent; quibus & sanguinem in cute stagnantem, & alios ex glandulis, tubulisque affectis, impuros extrahunt humores.

si effervescendo partem affectam incendant, eique una cum intenso calore ruborem impertiantur, inflammationem procreant; quæ, si prætermodum intumescat, calefiat, & rubore suffundatur, *erysipelas* dicitur. Præterea, si res in tumore ulterius procedant, & humores ibi stagnantes adeo immutentur, ut corrumpantur, & quodammodo putrefiant, exoritur, aut *abscessus*, sive *apostema*; aut *gangræna*, sive *sphacelus*. Abscessus vocatur, ubi sanies, vel pus, vel ichor, vel altera quævis materia a statu naturali plurimum recedens, quæ in parte affecta colligitur, tubulis fractis, finum sibi intus excavat, ibique cumulat. Hæc folliculo quandoque includitur, & pro diversitate materiæ inclusæ, diversas facit abscessus species: *atheroma* nempe, *meliceridem*, & *steatoma*. *Atheroma* dicitur, quum materia in folliculo contenta speciem pultis referat; quum mellis, dicitur *meliceris*; quum sevi, *steatoma*. *Gangræna* nuncupatur, ubi humorum pravitas eo devenerit, ut partem inflammata omnino corrumperit, quæ propterea ex nutritionis defectu emori cœpit. Verum quum penitus emoriatur, tum proprie *sphacelus* vocatur. ubi pus, aut sanies, aut ichor ibi confectus partes finitimas circumrodatur, *ulcus* prognerat. *Ulceræ* ratione tum puris, tum aliarum circumstantiarum, quæ ea comitari solent, distinguuntur in simplicia, saniosa, sordescencia, verminosa, cum ossium carie, cum carne luxuriante, ac fistulosa; de quibus universis chirurgiæ Scriptores consulito. *Erysipela*, aut *simplex* est, aut *complicatum*. *Complicatum*, quod dicitur *herpes*, vel *miliare* est, vel *exedens*, sive *serpigo*. *Milia-*

Exponuntur quid sint obstructions, & quicquid ex iis extare valeat in corpore humano vivente. Necnon etiam improbatum eorum opinio, qui febres omnes vitio partium solidarum peculiariter exoriri credunt.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Nil frequentius, neque injuria, quam obstructions in Medicina criminamur. Enim vero, tubulis obstructis, solidæ tumescunt partes, præcipue molles, inflammantur, suppurant, atque eroduntur. Hinc *tumores*, *inflammationes*, *erysipelata*, *abscessus*, *gangræna*, *sphaceli*, *ulcera*, *scirrhi*, *canceri*, & reliqua, quæ febres tum acutas, tum chronicas, necnon etiam alias, de quibus antehac verba fecimus, foveant ægrotudines. *Obstructio*, sive *oppilatio* dicitur, quum fluidorum motus per meatus sive compressos, sive infarctos præpeditur; quæ, si stagnando adeo cumulentur, ut tubulos, in quibus stagnant, extendant, *tumores* faciunt. Insuper,

Pascoli Oper. Med.

liare nuncupatur, quod ob pustulas minimas in superficie dispersas exasperatur. Exedens appellatur, ubi pustulis ruptis, cutis alte exulceratur, & quum ulcera altius hæreant, & cutem quasi serpendo exedant, serpigo vocatur. Scirrhus dicitur tumor, quum durus est, renitens, atque indolens; qui proinde tum fit, quum humores in tubulis stagnantes, tenuioribus aut dissipatis, aut absumptis, aut alio quovis pacto dispersis particulis, ita concresecunt, ut substantiam duram efficiant; quæ quandoque salis adinstar caustici fusa, meatus continentes exedit, lacerat, dolorem infert acerrimum, & cancrum producit; qui profecto nihil aliud esse videtur, quam scirrbus cum dolore in parte affecta, ob materiam salsam, sive causticam, quæ in ichorem funditur erodentem, lacescitur; quæ tandem exulcerata, ulcus dat cancerosum. Si præterea os subjectum corrumpat, ulcus gignit cum carie; etenim ulcus cum carie nihil aliud est, præterquam ulcus partis duræ, una & molis, quum caries revera ulcus partis duræ, hoc est ossium, dici possit. Affectionibus ejusmodi partes tum interiores, tum etiam exteriores, & viscera ipsa nobilia obnoxia sunt. Quin & pleraque incommoda, quibus ratione valetudinis vexamur in terris, per eas nobis parantur. Iccirco in morbis universis, sedulo, solerterque inquiramus, oportet, num ex prædictis partium solidarum vitiis extiterint. Non est tamen, quod singulas affectiones, & febres præsertim, omnes ex præfatis organorum læsionibus exoriri cum Diocle credamus (a). Non me-
no e' si scorge il modo del filosofare in conghietturando di Diocle da cid,

(a) Leonardo da Capua rag. 5 p. 324.

che egli dice appò Plutarco: cioè,
„ le cose, le quali a noi manife-
„ stamente si fan vedere, addit-
„ tano le nascose, poiche si ve-
„ de la febbre colle ferite, colle
„ infiammazioni, e co i gava-
„ cioli accompagnarli. Dal che
certamente egli vuol cavare Diocle,
che in quelle febbri, nelle quali nul-
la appare di fuori delle menzionate
cose, sieno entro al corpo elleno, o
altro simile, che colla febbre si ac-
compagni. Certum licet sit, aut
inflammatis, aut suppurantibus,
aut exulceratis humani corporis
partibus viventibus, febres pas-
sim æstare, ex eo tamen, ex
nostra saltem sententia, febres
universas, quæ in nobis suscitantur,
per id unice excitari, falso
creditur. Plura, in Nosocomiis
præsertim, ad explorandas fe-
brium, quibus obierunt, causas,
cadavera inspecimus, & frequen-
tissime vidimus, in acutis præci-
pue, eorum partes solidas, usque
ad minima, quantum sensibus as-
sequi potuimus, perscrutati: eas,
inquam, vidimus optime consti-
tutas, nullo vel minimo, aut in-
flammationis, aut abscessus, aut
ulceris, aut tumoris vel minimi
apparente indicio. Quamobrem,
quum non implicet, vitio fluido-
rum, partibus solidis plane inta-
ctis, febres quandoque exoriri,
& ex alia parte, quum sensibus
minime liqueat, eas solidorum
læsione semper fieri, non video,
cur id nihilominus audacter pro-
ferre debeamus.

ANIMADVERSIONES AD CHIRURGIAM. SPECTANTES.

Solidarum partium læsiones, aut
vitia, quæ compendio nuper
contraximus, quum exteriora sint,
ope-

Nonnulla ad Chirurgiam spectantia in genere brevibus exponuntur . operam exigunt chirurgicam . Quum vero organa intus infecerint, tum ad Medicum, qui interiora ministrat, proprie spectare videntur. Quod ad chirurgiam attinet, ne in partibus exterioribus obstructions fiant, id maxime curandum. At quum factæ fuerint, quantocius eximendæ. Tumores, nisi critice supervenerint, aut ad suppurationem inclinaverint, mature resolvantur. Inflammationes, erysipelata, ut quum primum id fieri possit, discutiantur. In gangræna, sphaceloque, quicquid emortuum, atque infectum est, a non infecto, confestim subducere expedit. Abscessus digerantur, maturentur, opportune aperiantur, & mundificentur. Ulcera detergantur. Scirrhus, nisi penitus extirpare poteris, quæso ne tangas, ne eos, medendo, irrites, atque exulceres; scirrhus quippe cancris occultis annumeramus, de quibus optime Senex (a): *cancros occultos habentes, melius est non curare. Curati enim cito pereunt, non curati vero longius, tempus perdurant.* Atheromata, melicerides, steatomata, nonnisi folliculum omnino subripias, unquam sanabis. Id ferme de ulceribus tum cariosis, tum etiam fistulosis quotidie contigisse observavimus; quæ recte minime curantur, nisi ab iis prius dilatatis, aut os infectum, aut callus, qui fistulam fovet, aut fannies in sinibus delitescens, penitus eximatur. Quapropter id præ cæteris adnotandum, aquam modice tepentem, aut per fofus, aut per balnea partibus affectis principio admotam, brevi, blande, ac tuto, experientia teste, obstructions, tumores, inflammationes, ac erysipelata quam sæpiissime discussisse. Si aquæ simplici aquam aut rosarum, aut florum sambuci, aut spiritum vini, aut modicum

acetum, aut succum limonum, hisque similia per modum quasi poscæ quandoque adjicias, ejus vim discutientem non perperam acues. In contusionibus autem recentibus, ne vascula in cute laxata humorum affluxum excipiant, atque in tumorem attollantur, partem recens contusam vel in aquam frigidam illico infundito, vel eandem aquam frigidam ei statim inspergito; quæ tubulorum parietes, quos pridem ictus enervavit, mox contrahit; qui, sese iccirco contrahendo, valvulis adjuvantibus, humores confluentes ulterius propellunt; efficiuntque; ne ibi diu stagnando, obstructionem, tumorem, atque inflammationem foveant. Adnotabis insuper, ulcera ut omnino sanentur, satis fore, modo tamen nullam pravitatem contraxerint humores, ut in meatibus affectis eorum motus jam præpeditus in pristinum restituatur; quod, tubulos infarctos nisi plane recludas, minime consequi poteris. Hinc ulcus identidem abluere, ejusque cavum sedulo mundare, ac ab eo linimenta, unguenta, ac emplastra, quæ magis, magisque infarciunt, amovere, ad ulceris sanationem apprimè conducit. Enim vero vulnus recens inflictum, modo non sit complicatum, cicatricem brevi inducit, si, postquam sanguis debite effluxerit, ejus labia circumligando, adamussim componas. Ea, ratione chirurgiæ, hic perfunctorie dumtaxat innuere placuit; quo pacto autem affectionibus hisce, & præcipue quum interiores sint, præsidii medicis interioribus occurrere debeamus, id ex hætenus dictis in capitibus præcedentibus abunde liquet.

(a) Hipp. lib. 6. apb. 38.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

CAPUT V.

De Rheumatismo.

Quid sint proprie sanies, pus, ichor. **S**anies, pus, ichor vulgo licet confundantur, atque ad unum, idemque denotandum passim usurpentur, inter se nihilominus distare quodammodo videntur. Sanguis enim, & frequentius succus alibilis, qui in parte vitiata corrumpitur, primum in saniem cedit, inde in pus, ac postremo, si ulterius depravetur, in ichorem funditur. Hinc sanies dici proprie deberet, ubi præternaturam, & sanguis, & succus alibilis fermentescentes corrumpi incipiunt. Ubi autem plane corrupti, atque omnino immutati, concretionem, odorem, & colorem non prave suscipiunt, idest, ubi probe digeruntur, tum pus constituunt, *optima* quod dicitur *indolis*. *Prava* indolis contra nuncupatur, quum ulterius indigesti, corrupti, & depravati, materiam procreant effœtam, livescentem, ac luridam, necnon etiam quandoque cruentam, quæ maleolet; quæque, si adhuc magis corrumpatur, extenuetur, atque fundatur, serum acre, sive lympham non congruam producit, quæ ichor proprie appellari poterit: *ichor tenuis, subalbidus ex malo ulcere exit* (a). Ichor saniosus, ac purulentus tamen, nec a sanguine, nec a succo alibili semper elicitur; verum ab ipso sero, vel ab ipsa lymphâ in ulcere corrupta, vitiataque interdum progignitur. Id, ut quæ in præcedentibus animadversionibus innuimus, luculentius intelligantur, breviter hic protulisse juvabit.

IN ea ægritudine, quæ temporibus nostris *rheumatismus* passim vocatur, humani corporis membra viventia torpere solent universa, languere, doloribus modo vagis, modo permanentibus intime quoque, ad ossium veluti usque substantiam, affici; qui quandoque & acerrime fuscitantur, noctu præsertim infestius ut plurimum, sine tumore, & sine inflammatione partis affectæ. His non raro febris adjicitur, modo lenta, modo vehemens, quæ tamen procul ab omni certa periodo plerumque recurrit. Quocirca in eo morbi genere musculos, glandulas, membranas per ambitum corporis, ac periosteum potissimum affici non injuria rati, rheumatismum describendo dicere possumus, *Affectionem esse, in qua partes fere omnes exteriores, usque ad ossa, visceribus ut plurimum illæsis, humore quodam pravo inficiuntur, qui nervos præcipue lædit, dolorem proinde, languorem, torporem, necnon etiam febrem aut continuam, aut erraticam nonnumquam inducens*. De rheumatismo Riverrius, Bonetus, Sydenham, alique Recentiores fuse egerunt.

Quicquid hæcenus innuimus indicia, ex quibus an rheumatismo quispiam laboret, desumere debemus, abunde suppeditat. Id tamen advertito, ne aut arthritidem, aut luum celticam, aut quandoque incipientem scorbutum, pro simplici usurpes rheumatismo; quum singulæ prædictæ affectiones, sub specie levissimi quandoque rheumatismi, invadere consueverint.

(a) Celsus lib. 5. cap. 26. num. 20.

Causa.

Quoniam, aut sudore intempestive compresso, aut cute aliter stipata, dolores rheumatici artus crebro corripuerunt, eos ut plurimum fieri autumabimus sero, sive limpha quadam acri, ob expirationes præpeditas, intus in sanguine cumulata, ac per vasa ad partes exteriores effusa, in quibus stagnans, fibras vellicet, eas contrahat, dolores excitet &c.

Prognosis.

Etiam si raro admodum vitæ inferat periculum, attamen ad menses, & annos non sine ingenti molestia perducitur, tum maxime, quum aut sine febre invaserit, aut febris temporis processu nequaquam succendatur, aut ex partibus affectis aliqua saltem non intumuerit. Si præpostere tractetur, aut exasperatur, aut humor peccans, a partibus extimis ad intima recedens, viscera lædit, eaque non raro inflammat. Quapropter ex rheumatismo perperam curato, & apoplexiam interdum, & peripneumoniam, & phrenitidem, & asthma, & hydropem, & colicam, & nephritidem, non semel extitisse & ipsi vidimus atque ex aliis accepimus. Sudore, atque urina uberrime profusis passim extenuatur; modo tamen, digestis, coctisque humoribus sub morbi finem profluxerint; secus enim potius invalescit.

Curatio.

Ut quamprimum ea discutiatur ægrotudo, victus, principio saltem, perquam tenuis sit, oportet, humectans, concoctu facilis, succique optimi. Aer calidus potius, quam frigidus confert. Laxa fervetur alvus, eaque clysteribus modo emollientibus, modo ablumentibus, raro irritantibus, quam sæpissime concitetur. Cutis blande foveatur, atque oleo sive communi, sive amygdalarum dulcium, cui & spiritum vini, & modicum caphuræ addere poteris, manibus inunctis, leniter

Pascoli Oper. Med.

bis saltem in die defricetur. Oleum siquidem, ita præsertim medicatum, ac tenuissime cuti superinductum ejus minimos meatus nequaquam infarcit, quinimmo & laxat, atque expirationes promovet. Diebus aliquot exactis, magis adhuc alvum solvere expedit; quam, quicquid alii unquam fecerint, & de fortioribus purgantibus scripserint, hisce in casibus aut oleo simplici, aut electuariis lenientibus, aut diartararo Petri Castelli, aut syrupo rosato aureo, aut sero caprino medicato, hisque similibus, optimo cum successu laxare semper consuevimus. Oleum imprimis mirifice agit, quod & alvum una, & urinas, necnon etiam sudorem blande interdum civit. Alvo abluta, ea, quæ & humores concretos discutiunt, & sudorem, aut urinam leniter movent, propinari debent. In quem finem optima sunt sperma ceti, cæteraque omnia, quæ vulgo *antipleuritica* dicuntur, & de quibus plura jam ante diximus. Aqua tepens frigoribus, frigida æstivis caloribus, abunde epota, dolores pervicacissimos rheumaticos non semel evicit. Idem sero etiam caprino, loco aquæ ad libras aliquot hausto, felicissime præstitimus. Optimæ sunt decoctiones emollientes, necnon etiam antiscorbuticæ, item & antivenereæ, leniores tamen, simplici videlicet sarfa parilla, ligno saxafras, foliis cocleariæ, nasturtii aquatici, beccabungæ, florum hyperici paratæ quæ humores crassos solvunt, diluuntque, eorum acorem cicurant, ac per sudorem, sive per urinam eos egerunt. Balinea, quum diu restiterit affectio, & præcipue emollientia, non incassum adhibuimus. Hypocausta,

Ec iij va-

vaporaria, eaque omnia, quæ sudorem per vim eliciunt, si semel unquam profuerint, centies porro noxam plurimam intulisse constat. Num venam solvere expediat, necne, id mox in animadversionibus discutiendum ducimus.

Historia IV.

Quicquid rheumatismo medendo præstare consuevimus, historia declaramus.

Irene Virgo quædam ingenua, annorum triginta circiter, non ex humili genere nata, Pedemontana, staturæ proceræ, gracilis potius, quam pinguis, temperamenti sanguinei ad biliosum nonnihil inclinantis, mense Junio, tum quum Zagaroli, quod non procul ab Urbe sub jurisdictione hodie celebre oppidum Ducum inclytæ familiæ ROSPIGLIOSI, rusticabatur, sudore, item & fluxibus consuetis intempestive repressis, doloribus una cum febre rheumaticis ex improvise tentata, medicamentum solvens ingessit; quod, alvo soluta, materiam plurimam ad dies aliquot egressit. Ex quo factum est, ut, doloribus exterioribus evanescentibus, humor peccans ex exterioribus ad interiora recedens, intus per organa effunderetur. Quamobrem eam primum gravis spirandi labor, cui mox virium languor extremus accessit, opprimere cœpit. Ter, & quater in die uberrime sudabat, ac urinæ ingentem non coctæ copiam, noctu præsertim, quam sæpissime fundebat. Evidens indicium, labem maximam, qua ipsi colliquescebant, humoribus jam subiisse. Febris in dies magis, magisque augebatur. Acriter fiebat. Dies, noctesque, pervigilangebatur; atque reliqua om-

nia symptomata adeo jam invaluerant, ut Irene brevi decessuram fore, unanimiter cuncti arbitrentur. Dies erat morbi septima, & adeo languebat Virgo, ut Medicinæ Professor, qui ex Urbe Zagarolum, ut eam inviseret, morbique naturam melius exploraret, una & ægrotanti medicis præfidiis opportunius prospiceret, se transtulit, nil aliud tum præstare potuerit, quam virium, quod in eo tam deplorabili statu, modicum, supererat, victu tenui, eoque idoneo sustinere. * Et quoniam Romam reverti omnix ægrotans efflagitabat, ut in suis ædibus animam efflaret, vehiculo camerato, commode, quantum fieri potuit, vecta, semianimis quasi, in proprium cubiculum sese tandem recepit. Hanc nos statim invisimus, & arterias explorantes, eas in carpo, temporibusque micare vix percepimus. Iccirco, ad vires jam plane fractas excitandas, vini optimi haustus aliquot forbillandos ei præbuimus. Exinde id conditi A cochleatim sumendum confecimus. Et, ut eodem victu, ut ante, tenui, ac congruo vesceretur, operam dedimus; qui nihil aliud erat, nisi jusculum ex carne pullo- rum, ac vitulina cum pane triticeo, ac ovorum vitello recenti confectum, digestum, expressumque; quo quater in die, horis congruis, parce vescebatur. Interim, ut alvi profluvium, quod una cum reliquis symptomatibus adhuc prosequeretur, quodammodo sisteretur, margaritas præparatas ad drachmas aliquot, & gelatinam cor-

* Is fuit Raymundus Tarozzi Romanus Archiatorum in Urbe Collega noster, Chirurgiæ, atque Anatomies in Archigymnasio Romano Professor exi-

mus, ex Alumnis nostris, moribus, ingenio, & eruditione nemini equidem secundus.

cornu cervi cochleatim deglutien-
dam præscripsimus. At, omnia
incassum cecisse observantes, die
morbi duodecima circiter opti-
mam chocolatam una cum mar-
garitis præparatis semel in die ei
propinare cœpimus; qua utique
refecta, sensim subinde melius se
habere cognovimus. Enim vero
non multum, postquam chocola-
tam sorbuerat, sopore ad horam,
& ultra placide tenebatur, atque
experrecta vires sibi nonnihil re-
staurari sentiebat, facilius respi-
rabat, nec adeo, uti prius, præ-
dictis infestabatur incommodis.
Febris, quæ quotidie ad octa-
vam, & decimam diem usque
cum rigore sub vesperam redie-
rat, omnino tandem evanuit.
Restitit alvus, sudores licet, at-
que urinæ, ut antea profluerent;
quod demum quoque compressi-
mus usu primum, quoniam plu-
rimum sitiebat, aquæ nucerinæ
abunde epotæ, mox lactis asini-
ni; quod per dies triginta cum
margaritis præparatis, ad uncias
octo circiter, diluculo sorbuit.
Historiam hanc sub finem capi-
tis hujus exarare placuit, ut Me-
dicinæ Tyrones, in talibus ægri-
tudinibus, maxime in exordio,
humores cathartici intus move-
re, quam anceps sit, pernoscant.
A ℞. Confect. hyac., & alkermes
sine odore ana drach. ii., aq. cinnam.,
flor. aurantior. ana unc. j. M. f. cond.
cochleatim sumendum ut m.

ANIMADVERSIONES
PATHOLOGICÆ.

Discrimen,
quod inter
terest inter
arthritidem,
& rheumatismum.

Discrimen, quod inter arthri-
tidem, & rheumatismum
interest, in eo potissimum confi-
stere credimus, quod in arthritide
periosteum imprimis afficiatur;
cujus fibræ, quæ sensu pollent
acerrimo, humore acri, qui ex

minimis in articulis existentibus,
uti diximus, insudat glandulis,
acriter irritantur, quique interdum
concresecens, aut abscessus, aut
nodos tophaceos ingenerat. In
rheumatismo musculi potius, ac
tendines, item & glandulæ, præ-
sertim exteriores, morbosam sive
feri, sive lymphæ, sive alterius
cujusque pravi humoris colluviem
excipiunt; quæ minimis, ut plu-
rimum, meatibus excretoriis in
cute stipatis, atque excretionibus
consuetis immature compressis,
in sanguine cumulatur. Humor
peccans in doloribus rheumaticis:
utpote crassior, minus, quam in
arthritide, plerumque affligit: ut-
pote exterior, facilius item di-
scutitur.

ANIMADVERSIONES AD
THERAPEUTICEN
SPECTANTES.

Sunt qui ad dolores rheuma-
ticos protinus extenuandos,
documentis practicis Riverii,
Willisii, Boneti, aliorumque,
qui de iis non ita pridem scripse-
runt, confisi, aut alvum, aut
vomitum, aut sudorem, vel in
ipso morbi principio vehementer
aggreduuntur. Venam alii
iterum, iterumque secando, in
eundem finem, multam sangui-
nis copiam ad animi usque deli-
quium audacter educunt. Quic-
quid hisce in casibus cathartica
fortiora agere unquam potuerint,
historia præcedens satis, super-
que declarat. Ut intestinorum
non minus, quam stomachi, si
adsint, sordes, talibus doloribus
laborantibus, citra noxam eluan-
tur, aut oleum, ut jam innui-
mus, aut aliquod aliud lene sol-
vens, incipiente morbo, propina-
vimus; quo, & viscera præfata
blande extersimus, & motum,
Ee iiij quem

Quid de
catharti-
cis, de
sanguinis
missione,
necnon
etiam de
sudore
per vim
elicitio in
rheuma-
tismo
adhuc
observa-
vimus.

quem organorum facultas versus partes externas intentaverat, minime perturbavimus. Sudorem autem, nisi humoribus bene coctis, subactisque sponte profluxerit, in rheumatismo plurimum semper nocuisse observavimus; quinimmo inter symptomata, quæ dolores ejusmodi primum comitari solent, sudores uberrimos, eosque quasi liquantes, fuisse percepimus; quibus fufis, dolores ut plurimum exasperantur. Dolores rheumaticos sudore compresso plerumque fieri haud dubitavimus. Verum recrementa, quæ per cutim sudore concreto obstructam, non amplius egeruntur, ac proinde in sanguinem remeant, eundem sanguinem jam infecerunt; qui, & in musculos, & in tendines, & in glandulas nonnullas sese postmodum exonerat, & dolores prædictos incitat. Quo fit, ut sudor, qui subinde intempestive, & per vim elicitur, & qui fortasse per meatus cutis non infarctos uberrime tantum depluit, lympham balsaminam tenuiorem ab eodem sanguine semper subripiat; qui proinde adhuc acrior factus, acrius quoque partes vellit affectas. Sanguinem ad animi usque deliquium imminuere, non modo in hoc, verum etiam & in aliis universis ægrotudinibus rempericuli plenam semper existimavimus, quam proinde semper improbavimus. At quum sanguinis copiam exuberasse in rheumaticis cognovimus, eam, alvo leniter prius abluta, moderate subtrahere numquam dubitavimus. Nihilofecius & in eo caute admodum incedendum; siquidem cuidam non plane ignoto, quem dolores rheumatici, non ita pridem Romæ tentaverant, ut quum sanguinem imperitus quispiam eduxerit, articulorum doloribus plane deletis, pulmones illico adeo infecit, ut

lethali æstuante pectoris inflammatione, propediem decedens, se missione sanguinis extinctum iri clamitando, conquereretur. At enim vero, ut quicquid in eo morbi genere, quem in publicis Nosocomiis non minus, quam in ædibus aliorum privatis, crebro præmanibus habuimus, ad hoc temporis observavimus, ingenue, ut nostri moris est, fateamur, proferre non dedignabimur: eos, quibus aut nihil prorsus, aut nihil propemodum in rheumatismo fecimus, feliciter ut plurimum evasisse, quam alii, quos validioribus Artis præfidiis subjecimus. Quæ res porro effecit, ut posterioribus annis ejusmodi ægrotantes tractando, præter victum tenuem, & congruum, ac uberrimas potiones ex aqua vel simplici, vel per levem infusionem sarsæ parillæ, glycyrrhizæ, florum papaveris, rhœados, hisque similibus medicatis, nihil aliud præbere consueverimus; quo solo, temporis processu, sudores plane criticos optimo cum successu excitavimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

CHylus, qui ab alimentis ingestis, concoctisque in cavo intestinorum educitur, per ductus lacteos, uti fuse ante diximus, in sanguinem sese immittit, ac per venam cavam in sinus cordis dexteros; unde per arteriam pneumonicam ad pulmones dirimitur; a quibus per venam pneumonicam in sinus ejusdem cordis sinistros educitur; ut per aortam quaqua-versum distribuatur. Chylus igitur in vasa sanguifera recens infusus, fieri minime poterit, quin san-

Quid sit
catar-

sanguinem quodammodo tum oneret, eique impuritates quasdam impertiatur; qui propterea, nisi eas per glandulas sive pulmonum, sive cutis, sive renum, aliorumque viscerum opportune dimittat, cerebrum primo, aliaque mox cerebro subjecta inficit organa. eam ægritudinis speciem inducens, quæ passim *catarrhus* vocitatur. Hinc in partibus supernis colligi catarrhum, ut exinde ad infernas deflueret, sibi suadebant Veteres; quem propterea describentes, *humorem effæctum esse protulerunt, ob læsam cerebri costionem genitum, ex capite ad partes subiectas defluentem, ob intemperiam, sive repletionem nimiam, facultatem expultricem irritantem.* Enimvero idem sonat catarrhus, ac *defluxus*, sive *distillatio*; provenit quippe a verbo græco, quod apud latinos *defluere* significat. Quamobrem tot species catarrhi diversas effecere, quot sunt loci, in quos humor peccans defluere potuit. Præcipuas tamen tres tantum iis constituere placuit, juxta vulgatos versiculos.

Si fuit ad pectus, dicatur Rheuma catarrhus.

Si ad fauces, Bronchus. Ad nares esto Coryza.

quibus & quartam adjicere potuissent, si rheumatismum aut nossent aut saltem non neglexissent.

Verum ut rem luculentius exponamus, nihil aliud catarrhum esse dicendum existimamus, quam *lympham*, sive *serum quoddam, quod in partibus stagnat, concrescat, acris fiat, aut quolibet alio pacto depravetur.* Nil mirum itaque, quum cerebrum afficiat, ejusque membranas, si cephalalgiam, stuporem, & reliqua inducat. Quum nares, oculorumque globos, si gravedinem, crebram sternutationem, lacryma-

rum stillicidium, & cætera faciat. Quum fauces, bronchia, pectoris membranas, ac musculos, si raucedinem, tussim, spirandique laborem ingeneret. Quum articulos, ac musculos universos &c. si rheumatismum procreet &c. Catarrhus levis tamen si affectio sit, & plerumque citra periculum, in senibus tamen, ac male affectis, tum maxime, quum persæpe recurrat, minime spernendus; in quibus in apoplexiam, epilepsiam, paralyfin, asthma, pleuritidem, aliasque lethales affectiones cessisse persæpe vidimus. Febre superveniente non raro solvitur. Contra, & præsertim nulla data occasione, si feбри supervenerit catarrhus, pervicacior fit, neque omnino sine periculo. Catarrhus, qui non altas egerit radices sola victus ratione persæpe solvitur, interdum etiam crapula, iis de causis, quas ante jam exposuimus. Verum quum at pervicax, aut perquam molestus sit, tum cutim blande defricando, eamque balneis modice tepentibus fovendo discutitur. Si febris ardens cum imminentis viscerum inflammationis metu excitetur, tum sanguinis copiam imminuere expedit. Ubi non rite respondeat alvus, eam clysteribus simplicibus, aut oleo ex amygdalis dulcibus recens, ac sine igne expresso, aut melle hispano cum aqua tepenti jejunis faucibus ingestis leniter incitabis. Cave tamen, & maxime principio, a purgantibus validioribus; quæ, ut & alias diximus, lympham tenuiorem balsaminam educendo, catarrhum magis constipant, & fluxiones longe diuturniores faciunt. Cæterum portiones vel ex aqua simplici tepentes, vel cum melle hispano immixta, vel per infusionem flo-

florum papaveris rhœados, glycyrrhizæ &c. medicata, optimæ sunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit,
& quomodo
solvatur
cephalalgia.

Quilibet capitis dolor interior, producatum is a catarrho, sive ab aliis tum interioribus, tum exterioribus causis foventur, *cephalalgia* passim nuncupatur; quam nihilominus in *cephalalgiam proprie dictam*, *cephalæam*, *hemicraniam*, & *clavum quadrifariam* distinguere consueverunt. Cephalalgia proprie, saltem a quibusdam, dolor dicitur capitis, qui nec diutinus sit, nec magnam capiti imbecillitatem moliat, nec capitis partes valde afficiat. Non absimilem cephalalgiam inferre solent crapula, vehemens insolatio, febris ardens, ingens corporis defatigatio, lucubrationes diutinæ, & reliqua. Vocatur cephalæa, ubi capitis dolor diuturnior sit, & capitis organa vehementer adeo defatiget, ut qui eo laborat, nec voces, nec sonos, quinimmo & lucem ipsam tolerare vix queat. Hemicrania tum appellatur, quum dolor alterutram capitis partem vel dexteram, vel sinistram, vel anticam, vel posticam tantum affligat. Clavus dicitur, quum dolor aliquam capitis partem, quod præsertim in temporibus contingere solet, perquam acutus, & veluti infixus excruciat. Singulæ cephalalgia species, & per *essentiam*, & per *consensum* extare possunt. Modo ob membranarum irritationem, modo ob validam vasorum extensionem suscitantur. Per *essentiam* fiunt tum, quum humor peccans agit in eadem par-

te affecta. Quum vero capitis membranæ, irritatis nervorum staminibus in visceribus capitis subjectis, afficiuntur, tum per consensum inducitur. Si humor peccans vel proxime, vel remote præfatas capitis membranas laceffit, dolor, qui exoritur, esse solet acutus. Contra quum humor in tubulis aut stagnans, aut effervescens, aut redundans eos prætermo- dum extendit, dolor, qui tum elicitur, obtusus fit, & *gravedo* proprie nuncupatur. De cephalalgia, ratione præsertim prognosis, hæc tradidit Senex. Si vero æstas sicca fuerit, & Aquilonia, Autumnus vero pluviosus, & Australis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, raucedines, atque *gravedines*, quibusdam autem, & *tabes* (a). Caput dolenti & circumdolenti, pus, vel aqua, vel sanguis affluens per nares, aut os, aut aures, morbum solvit (b). Quicumque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit (c). Quibus urinae perturbatae, quales sunt jumentorum, his dolor capitis vel adest, vel aderit (d). Ad hæc adnotandum est quoque, cephalæam inveteratam, quæ quotidie immaniter excruciat, & somnum adimit, periculo nequaquam vacare. Si vertigines, aliasque sensuum comites habeat perturbationes, surditatem minuitur, cæcitatem, apoplexiam, epilepsiam, paralyfin, aut spasmus. Simpatica, ea maxime, quam ventriculi, sive intestinorum fordes procreant, vomitu, alvi- que profluvio brevi ut plurimum sedatur. Si ex nimia fiat sanguinis copia, sanguis, qui aut ex nari-

(a) Hipp. sect. 3. apb. 13.

(b) Sect. 6. apb. 19.

(c) Sect. 6. apb. 51.

(d) Sect. 4. apb. 70.

bus, aut ex hæmorrhoidibus, & in fœminis a pubertate ad senium ex pudendis, sponte profluit, interdum subducit. Cephalalgia, quum alias affectiones, tamquam symptoma, pene semper vel anteire, vel comitari, vel insequi soleat, iis præcipue occurrendum videtur. Verumtamen, si plethora eam faciat, vena iterum, iterumque, si opus fuerit, solvatur. Si per inædiam, quod non raro accidit, torqueat, tum edendo, tum chocolatum, tum aliquid aliud in refectioem sorbendo, confestim extenuatur. Si ob crapulam, aut vomitus, aut alvus, aut utrumque, blande tamen, citatum eam adimit. Si ob humores crassos in partibus supernis concretos, fotibus, & balneis solvantur; quinimmo, & ubi ex eadem causa pervicax adhuc reluctetur cephalalgia, sinapismata, & vesicantia, partibus primo infernis, mox cervici apposita, eam discutunt. At quum dolor capitatis perquam acutus ægrotantem adeo infestet, ut quiescere nequeat, blande soporifera opportune propinare nequaquam omittas.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit morborum complicatio. SÆPE numero contingit, ut quum ægritudo corpus humanum vivens affligit, & altera ei ægritudo, & etiam plures quandoque adjiciantur. Quo in casu eas procreant affectiones, quæ *complicate* a Clinicis nuncupantur. Ubi ægritudines, quæ in uno, eodemque subjecto congregantur ejusdem sint naturæ, atque eadem exigant præfidia, complicatio morborum dicitur *uniformis*, sive *eiusdem generis*. Contra *diversi generis*, & ex

morbis *contra indicantibus* confurgens vocitatur. Ejusmodi ægritudines & perquam molestæ, & longe majus semper habere solent periculi, nec non etiam difficilius, quam simplices curantur. Et quo complicatio major est, eo peiores sunt. Pessimæ autem, quæ *contraindicantibus* complicantur; in quibus utique ad id, quod magis urget, curando, mentem profecto Clinicus primum intendere debet.

Historia V.

DUM volumina hæc nostra Typis publicæ utilitati excuduntur, id equidem insolens, sub finem impressionis, contigit, quod morborum, qui urinæ consuetam lædunt excretionem, historiis annumerari meretur. Cræso viro cuidam perquam illustri, atque, ob spectatam præcipue probitatem, plurimum in Urbe noto, sexagenario, flantibus Aëstris, ac aere, ob ingentem, & quasi perennem imbrium copiam, fere semper udo, urina, postquam cutis levi refrixerat, sub finem Mensis Decembris, ex improviso penitus supprimitur. Ea suppressio ad diem decimam sextam pervicax plane extiterat, nisi quod ad guttas aliquot prioribus diebus, aut bis, aut ter in die; & die nona sub vesperam, nec non etiam per noctem variis vicibus, ad libras plures urinam egressisset. Vesica, quæ, quantum ex indiciis omnibus deprehendebatur, optime se habebat, suspicionem fecit, stranguriam in Cræso vitio renum produci; eoque magis, quia in latere dextero, leniter licet, identidem tamen gravari conquerebatur. Cæterum, nec febrabat, nec difficile respirabat, nec sitiebat, nec cibos

Strangurizæ brevis historia, quæ sine gravi incommodo diu pervicax fuit.

cibos nauseabundus fastidiebat ; quinimmo in reliquis optime se habens, non aliunde, nisi quod non mingeret, se ægrotare ostendebat. In eo statu Januario Jan-nello Collegæ nostro, ac Praxis Medicæ cultori celeberrimo Crœsus tractandum sese commisit ; cui & nos, & perquam Illustris Joannes Baptista Nucherini unus ex Archiâtris pontificiis in consultationibus quotidie accessimus. Crœsus erat fortis, mediocris staturæ, bene valens, vegetus, habitus melancholici, neque aliam causam talis affectionis adducebat, nisi frigus quoddam ; quod cutem extrinsecus ante stipaverat, & cæparum, quas tamen non immodice ingesserat, vim diureticam, fundentemque. Arterias in carpo, morbi principio vehementer aliquantulum ei micare percepimus, quod exuberantis sanguinis indicium nobis fecit. Hinc alvo leniter extersa, vena prius in pede, mox in brachio, ac tandem in ano, eoquod hæmorrhoides intumuerant, alternis diebus soluta fuit. Quæ res effecit, ut pulsus, sanguine imminuto, sese statim explicuisset, una & mollior evassisset. Nihilo secius urinæ interceptio contumax adhuc prosequabatur ; quamobrem, & oleum amygdalarum dulcium recens cum sale tartari, & emulsionem ex seminibus violarum in aquis diureticis, & varia enemata, & juscula emollientia, & decoctiones ex baccis juniperinis paratas, & succum ex parietaria recens expressum, cum tinctura violarum, & millepedes in pollinem redactos, & fodus, & balinea, & reliqua ejusmodi propinavimus, indidi-

mus, & adhibuimus. At plane ad diem usque nonam incassum omnia cesserunt. Sub finem autem diei nonæ, vomitu prævio, urinæ propemodum naturalis copiam ad libras plures, per varias vices, excrevit. Inde autem adeo restitit, ut ne guttulam quidem per alios dies septem integros unquam emiserit. Qua de re, ut serum urinosum in vasis intus redundans per intestina quodammodo subduceretur, syrupum florum persicorum ad uncias quatuor cum aqua tetutiana ad libras quatuor per vices mox sumenda, præscripsimus. Syrupus alvum pluries antea concitavit, vomitum subindemovit. At nihilominus nondum mingeat Crœsus. Quapropter sub vesperam ejusdem diei, quæ fuit morbi decima septima, ex communi consilio terebinthinæ cypriæ drachmas aliquot cum sale quodam, quod Romæ *ulmi* dicitur, ac pulvere millepedum in bolos redactas ingessit, cui superbibit emulsionem ex seminibus melonum in aqua communi expressam. Non multum post libere mingere cœpit. Urina, quam excrevit, nihil fere præter naturam, paucis quibusdam arenulis exceptis ; præsetulit ; tametsi postmodum plures calculos parvæ quidem molis, qui nullam unquam gravem ei molestiam intulerant, placidissime excluferit.

Sal præfatum, ideo *ulmi* nuncupatur, quia nihil aliud est, quam sal marinum in ligno, aut in cortice *ulmi* viride combustum, sive crematum, &, ut cum Chymicis loquar, potius *decrepitatum* ; cui vim maximam diureticam nonnulli, quamvis fortasse inique, adscribunt.

I N D E X

RERUM, ET VERBORUM

LIBRI PRIMII.

A

A Bdomen quid, eiusque partes exteriores. Pag. 6.
 Æther penes Cartesium quid. 62.
 Æther inter elementa a Cartesio non recensetur, & quare. 63.
 Alkali quid. 48. 52. 53.
 Aneurisma quid. 130. Ejus definitio, & Diagnofis. 131. Causa. ib. Prognofis. ib. Curatio. 132.
 Anima rationalis quid, & quid in homine præftet. 52. Eius vita. 53. In corpore humano agit, & quomodo. 65. 66.
 Animi deliquium quid, eiusque definitio. 129. Diagnofis. ib. Causa. ib. Prognofis. ib. Curatio. 130.
 Anthraces, five carbunculi in febribus malignis quid. 96. Quomodo curentur. 97.
 Aorta ascendens, & descendens. 43.
 Aqua, & Terra sanguinis quid. 48.
 Arteriæ quid. 12.
 Arteria Aorta quid. 40.
 Pneumonica quid. *ibid.*
 Arteriæ coronariæ quid. 43.
 Subclaviæ. *ibid.*
 Axillares. 44.
 Bronchiales. *ibid.*
 Carotides. *ibid.*
 Vertebrales. *ibid.*
 Phrenica. *ibid.*
 Cœliacæ. *ibid.*
 Hæmorrhoidales. *ibid.*
 Iliacæ. *ibid.*
 Musculares. *ibid.*
 Mammariæ. *ibid.*
 Lumbares. *ibid.*

Meferaicæ. *ibid.*

Emulgentes. *ibid.*

Arteriarum structura, & usus. 43.
 Earum tunicæ quatuor. *ibid.* Earum trunci præcipui quid, & unde exoriantur. 40. Earum distributio quomodo differat a venarum distributione. 44.
 Articulatio offium quid, & quotuplex. 25.
 Artus quid proprie, & quot. 6. Eorum divifio. *ibid.*
 Atomi in sensu Atomistarum quid. 60. Eas rejicit Cartesius, & quare. 61.
 Atrabilis, five melancholia penes Prifcos. 49.
 Axillæ quid. 6.
 Axiomata nonnulla ad Praxin spectantia. 57.

B

B ilis quid, & unde fecernantur. 15.
 Biliofæ sanguinis particule. 49.
 Brachium quid, eiusque divifio. 7.
 Bubones in febribus malignis quid. 96. Quomodo curentur. 97.

C

C aliditas quid penes Galenicof. 58.
 Calor naturalis unde proveniat. 47. In mixtis tripliciter excitatur. *ib.*
 Calvaria quid. 6.
 Caput quid, eiusque partes exteriores. *ibid.*

Car-

- Carbunculi in febris malignis quid.*
96. *Quomodo curari debet.* 97.
- Carpus quid.* 7.
- Cartilagine parum differunt ab ossibus.* 26.
- Cartilago mucronata, sive ensiformis quid.* 30.
- Cause morborum quid, eaque in suas classes distribuuntur.* 71.
- Causus quid. Vide Febris Causus.*
- Cerebrum, & cerebellum quid.* 8.
- Cervix quid proprie.* 6.
- Chirurgia quid.* 73.
- Choledocus ductus quid.* 15.
- Chylus quid.* 14. *Unde elaboretur.* 15.
- Claviculatio, sive Gomphosis quid.* 26. *Eius varia genera.* *ibid.*
- Clyster quid, ejusque variae species.* 76. *Ex fumo tabaci per anum immisso.* *ibid.*
- Clysteribus an refocillari, & nutriri possit corpus humanum?* *ibid.*
- Coagmentatio, sive Harmonia quid.* 26.
- Collum quid.* 6.
- Concretio quid.* 25. *Variae concretionis species,* *ibid.* & *seq.*
- Contrayerva quid, ejusque virtus in usu medico.* 117.
- Cor quid.* 9. & 37. *Eius figura, & magnitudo.* *ibid.* *Quibus partibus suspendatur.* *ibid.* *Eius textura.* 38. *Inter musculos recensetur, & quare.* 42. *Eius valvulae praecipuae.* 41.
- Cor jugiter movetur, & quae motus causa.* 42. *Admodum incerta est.* 45. *Caloris innati sedes penes Priscos, & quare.* 42.
- Cordis lacerti eorumque substantia.* 38. 39. *Auriculae, & ventriculi.* 38. *Varii fibrarum ordines, eorumque munus praecipuum.* 39. *Vascula sanguifera propria.* *ibid.*
- Cordis palpitatio quid, ejusque definitio.* 125. *Diagnosys, & causa.* *ibid.* *Prognosis, & Curatio.* 126.
- Corpus humanum quid.* 5. *Authoris intentio ratione ejus descriptionis.* *ibid.* *Luculenter, explicatur ejus definitio.* 7. *Dividitur in ventres, & artus.* 6.
- Cortex Kinę Kinę quando, & quomodo prescribendus.* 115. *Variae formulae, quibus prescribi potest.* 121.
- Crisis gradus varii.* 84. *Eius motus triplex.* *ibid.* *Conditiones optime crisis.* 85. *Signa, eorumque distributio.* *ibid.*
- Crus quid, ejusque divisio.* 7.
- Cruor in sanguine quid.* 13.
- Cubitus quid.* 7.
- Cupressus coni quid prestent in usu medico.* 116.
- Cuticula quid, & quis usus.* 20.
- Cutis quid, & quae ejus textura.* 21. *Eius rete nervosum, & valvulae Recentiorum.* *ibid.* *Eius munus praecipuum.* 22.

D

- D** *Ecubitus in morbis, salutaris ut sit, quid requiritur.* 86.
- Dentes quid.* 28. 29. *Eorum numerus, atque differentia.* 29. *Eorum radix quid.* *ibid.* *Quare, & quomodo erumpant.* 30. *Continuo crescunt.* *ibid.* *Senescentibus decidunt, & quare.* *ibid.* *Eorum usus.* *ibid.*
- Diaphragma quid.* 9., & 36. *Eius figura in extinctis gibba est, & quare.* *ibid.* *Eius foramina praecipua.* *ibid.* *Eius substantia, & vasa.* 36. *Quomodo in vivis agat.* *ibid.* *Usus praecipuus.* 37.
- Dieta quid.* 73.
- Dies critici quid.* 86.
- Digitus quid.* 7. *Eorum numerus, & nomen.* *ibid.* *Eorum internodia quid.* *ibid.*
- Ductus lymphatici, & chyliferi quid.* 12.

E

E Clysis quid proprie. 129.
 Ephemera febris. Vide Febris.
 Elementa quid. 51. Sunt corpora simplicia. 58. Chymicorum, & Atomistarum qualia. 60. & 65. Quare hæc elementa revera non sunt. ibid. Democriti, & Cartesii. 60.
 Elementorum Aristotelis qualitates. 58. Distinguuntur in activas, & passivas. ibid.
 Elementorum regiones penes Cartesium. 64. Ejus opinio commentitia est, & quare. ibid. Variæ opiniones quomodo conciliari possunt. 63.
 Epigastrium quid. 6.
 Epiploon. Vide Omentum.

F

F Acies quid, ejusque partes externæ. 6.
 Febris quid, ejusque definitio in genere. 67. In febribus sanguis primario afficitur, secundario reliqui humores. 68.
 Febris Diagnofis in genere. ibid. Causa. ibid. Prognofis. ibid. & fequenti Curatio dietetica. 69. Pharmaceutica, & chirurgica. 70.
 Febris definitiones aliorum cum noſtra comparantur. ibid.
 Febris Ephemera quid, ejusque definitio. 73. Diagnofis. ibid. Causa, & Prognofis. 74. Curatio. ibid.
 Febris synochus ſimplex quid, ejusque definitio. 77. Diagnofis, & Causa. ibid. Prognofis, & curatio. ibid.
 Febris synochus putrida, ſive fermentativa quid. 80. Ejus Diagnofis, & Causa. ibid. Prognofis, & Curatio. ibid.

Febris caufus quid. 82. Ejus Diagnofis, & Causa. ibid. Prognofis, & Curatio. ibid. & ſeq.
 Febris Maligna quid, & quare ita nuncupatur. 87. Vere maligna quid proprie. ibid. Ejus Diagnofis. ibid. Causa. 88. Prognofis. ibid. Curatio. 89.
 In Febribus malignis non ſemper damnanda ſanguinis miſſio, & quare. 91. Non indifcriminatim in qualibet parte emittendus. ibid. Sudor quomodo cito, blande, ac tuto promovendus. 92.
 Febribus malignis medendo, medicamenta compoſita non reprobantur. ibid. Veſicantia quando conveniant. 93. Quando proſcribenda. ibid. Sanguinis miſſio, vaſis majoribus ſectis, ut plurimum lethalis, & quare. ibid.
 Febris maligna peſtilens quid, ejusque definitio, & diagnofis. 94. Causa, & Prognofis. ibid. Curatio. ibid. & ſeq.
 Febres malignæ intermittentes quid, & quomodo curandæ. 113.
 Febris heſtica quid. 97. Ejus gradus. ibid. Diagnofis. 98. Causa. ibid. Prognofis, ibid. Curatio. 99. Salitus victus pro heſticis curandis non improbatur. 102.
 Febris intermittens quid, ejusque varia genera. ibid. Diagnofis. 103. Causa, ibid. Prognofis. 104. Curatio. ibid.
 Febres intermittentes compoſitæ, & continuæ intermittentes. 118. Intermittentes per ſubinſtrantiam. ibid.
 Febris quotidiana ſimplex benigne intermittens quid, ejusque definitio. 105. Diagnofis, & Causa. ibid. Prognofis, & Curatio. 106.
 Febris tertiana ſimplex benigne intermittens, ejusque Definitio. 108. Diagnofis. ibid. Causa. 109. Prognofis. ibid. Curatio. ibid.
 Febris quartana ſimplex benigne inter-

intermittens quid, ejusque definitio,
 & Diagnofis . 111. Cauſa . ibid.
 Prognofis, & Curatio . ibid.
 Febris typhica quid . 121. Hemitritæos
 quid . ibid.
 Febriles invaſiones in intermittenti-
 bus quare prævio rigore excitentur . 106.
 Februm varia nomina a ſymptoma-
 tibus deſumpta . 120. & 121.
 Variæ ſpecies februm, quæ diſtin-
 guuntur ratione invaſionis . ibid.
 Femur quid . 7.
 Fermentatio quid . 50.
 Fermentationis principia quot . 48.
 Fibra quid, earumque varia gene-
 ra . 12.
 Frigiditas quid penes Galenum .
 58.

G

Glandula quid . 12. Earum
 variæ figuræ, ſubſtantia, &
 uſus . 19. Earum ductus excreto-
 rius communis . ibid. Secernunt a
 ſanguine humorem peculiarem .
 ibid. Dividuntur in vasculares,
 & veſiculares . 20. In congloba-
 tas, & conglomeratas . ibid.
 Generatio quomodo a vera mixtione
 differat . 66.
 Gula quid proprie . 6.

H

Hepar quid . Ejus ſitus, mo-
 les, & color . 10.
 Humerus quid . 6.
 Humiditas penes Galenicos quid .
 59.
 Humores corporis humani præcipui
 quot . 13. Deſcribuntur eorum mo-
 tus, ſecretiones, & diſtributio-
 nes per viſcera . 15.
 Hygiene quid . 3.
 Hypochondriorum ſitus . 6.
 Hypogaſtrium quid, ejusque Regio .
 ibid.

I

Ilia quid, ejusque regiones . 6.
 Inguina quid . ibid.
 Intestinorum ſitus . 9. 10.
 Interitus, ſive deſtructio hominis .
 55.
 Jugulum quid proprie . 6.

L

Larynx quid . 9.
 Lien quid, ejusque ſitus, mo-
 les, & color . 10.
 Ligamentum quid, & quotuplex .
 26.
 Linea alba quid proprie . 34.
 Lipothymia quid, ejusque curatio .
 129.
 Lumbi quid . 6.
 Lympha ſanguinis quid proprie . 14.
 Ad ignem admota quare concre-
 ſcat . ibid. Luculentius explicatur
 ejus definitio . 15.

M

Manus quid . 7.
 Materia primi elementi in
 ſenſu Cartesiano quid . 61. ſecun-
 di elementi . ibid. tertii elemen-
 ti . 62.
 Materie ſubtilis exiſtentia negari non
 poteſt; & quare . 64. Ab effecti-
 bus, quos inducit, percipitur .
 ibid. Eius motus concitatiffimus
 unde proveniat . 65.
 Medicina quid . 1. Ejus ſubjectum,
 medium, & ſinis . ibid. Ratione
 horum, cæteris præſtantior facul-
 tas eſt . 2. Triplex ejus claffis:
 Empirica, Dogmatica, Methodi-
 ca . ibid. quinque ejus partes prin-
 cipes . ibid. Ejus variæ definitio-
 nes a Veteribus deſumptæ; ex
 Hippocrate, ex Herophilo apud
 Galenum, ex Avicenna, ex Heur-
 nio . 3.
 Medulla ſpinalis quid . 8.

Medulla ossium quid. 25.
 Mediastinum quid. 9. & 35. Ejus
 substantia, & usus. 35.
 Melancholia penes Priscos quid. 49.
 Mel quid, & quid præstet in usu
 medico. 101.
 Membranae quid. 12. Varia earum
 genera, & usus. ibid.
 Meninges quid. 35. Matris nomen
 habent, & quare. ibid.
 Mens hominis in corpore agit, &
 quomodo. 65.
 Mesenterium quid, ejusque usus. 10.
 Metacarpus quid. 7.
 Metatarsus quid. ibid.
 Methodus medendi quid, & in suas
 classes distribuitur. 73.
 Mixta tripliciter calefieri possunt. 47.
 variis spiraculis pervia sunt. 62.
 Mixtio quid revera penes Chymicos.
 66. quomodo a generatione diffe-
 rat. ibid.
 Morborum principium quid. 75. Aug-
 mentum. ibid. Status, & decli-
 nato. ibid. Distribuuntur in humo-
 rales, organicos, & mixtos. 133.
 Morborum species variae. 56. Eorum
 solutio critica. 84.
 Morbo affectus homo quando dicitur.
 54.
 Morbi sporadici quid. 121. Idiopa-
 thici, & sympathici ex Veterum
 sententia. 128. Deuteropathici,
 & Protopathici. ibid.
 Mors hominis quid. 53.
 Musculi quid. 12., & 16. Eorum
 etymologia, structura, & usus.
 16. Eorum partes præcipuae com-
 ponentes. 17. Unde color rubicun-
 dus? ibid. Exponitur eorum actio.
 ibid. Opinio Recentiorum, ratione
 eorum actionis. 17. 18.
 Musculi Abdominis quid, & quot.
 33. 34. Eorum munus præcipuum.
 34. Variæ eorum species. 33. Eo-
 rum distributio. 34.
 Musculorum variae denominationes, ra-
 tione eorum figurae, & muneris. 18.
 Digastrici, & bicipites quid. ib.
 Antagonistæ, seu contranitentes. ib.
 Pascoli Oper. Med.

N

Nates, sive clunes quid. 6.
 Nervi quid. 12.

O

Occiput quid. 6.
 Oesophagus quid, ejusque orifi-
 cia. 10.
 Oleum amygdalarum dulcium quid
 præstet in usu medico. 117. Utrum
 acidum revera sit. 118.
 Omentum quid. Ejus situs, & figura. 10.
 Ossa quid 24. Eorum differentia. 25.
 Medulla replentur, & quare. ib.
 Fracta iterum coalescunt, & quo-
 modo. 28. Eorum munus. 27.
 Numerus. 26. Pluribus gaudent
 Pueri, quam Adulti, & quare ib.
 Varie articulantur. ib. Eorum apo-
 physes, & epiphyses. ib.
 Ossa cranii propria 28. Eorum pro-
 cessus. ibid. Frontis quot. ibid. Sin-
 cipitis. ibid. Occipitis. ibid. Tem-
 porum. ibid. Petrosa quid, eorum-
 que processus. ibid.
 Ossa cranii communia. ibid. Basilare,
 Cuneiforme, sive Sphenoides. ib.
 Cribriforme, sive Ethmoides. ibid.
 Ossa Maxillarum, eorumque processus.
 ibid. Hyoides, sive bicornes. 30.
 Ossa Trunci quot. ib. Costæ, sive pleuræ
 quid. ib. dividuntur in spurias, &
 legitimas. ib. Sternum quid. ibid.
 Scapulae, sive Homoplatae. ib. Ver-
 tebræ quid, earumque distributio.
 ib. Claviculae, earumque figura, &
 situs. 31. Coccygis os quid. 30.
 Iliaca quid, eorumque situs. 31.
 Coxendicis. ib. Ischia. ib. Pubis,
 sive pectinis. ibid.
 Ossa Artuum. ib. Cubitus, eorumque
 processus. 32.
 Ossicula manus. ib. Carpi, Metacar-
 pi, & Digitorum. ibid.
 Ossa Femoris. ibid. Tibiæ, & pedis
 extremi quid, & quot. 32. 33.
 Ossa Sesamoidea quid. 33.

P

Pancreas quid, ejusque figura, color, & situs. 10.
 Palpitatio cordis quid, & quomodo curetur. 125.
 Panniculus adiposus quid. 13. Eius substantia & situs in corpore humano. 23. Eius usus. 24.
 Panniculus carnosus, ejusque situs. 24. Munus. ibid.
 Partes componentes corporis organa quid. 11. dividuntur in solidas, & fluidas. ibid. Fluidæ quid. ibid. solidæ. ibid. Rursus dividuntur in duras, & molles. ibid. Similares, & dissimilares. 13. Organicæ, & inorganicæ quid. ibid. Spermaticæ, & sanguinæ penes Veteres. ibid. Assignatur earum discrimen. ibid.
 Pathologia quid. 2.
 Pedes quid. 7.
 Perineum quid. 6.
 Pericranium quid. 25.
 Peritoneum quid. 9. & 35. Eius duplicatura, & processus. 35. Viscera omnia includit. 36.
 Periosteum quid. 25.
 Pericardium quid, ejusque substantia. 37. Munus præcipuum. 38. Humore intus repletur, & unde proveniat. ibid.
 Pharynx quid. 10.
 Pharmacia quid. 73.
 Physiologia quid. 2.
 Pili quid, eorumque varia genera. 22. Eorum partes, & vascula sanguifera. ibid. Eorum usus. ibid. Quomodo nutriantur. 23.
 Pituita in sanguine apud Veteres quid. 49.
 Pleura quid. 9. & 35.
 Polypus quid. 121. Nominis variæ significationes. ibid. De quo agatur in hoc Tractatu. ibid.
 Polypi cordis definitio. 122. Diagnōsis. ibid. Causa. ibid. Prognōsis. ibid. Curatio. 123.

Polypo affecti, in motu sese exercentes, lipothymia corripuntur, & quare. 124.

Polypos concresci in corde post mortem tantum, falsum est. 125. In venis facilius, quam in arteriis concrescunt, & quare. ibid.

Pubes quid, ejusque etymologia. 6.

Pulsus quid, ejusque conditiones. 78. Compositus quid. 79. Intermittens. ibid. Intercurrens, sive intercidens. ibid. Deficiens. ibid.

Pylorus, sive Janitor quid. 10.

R

Radius, sive facile minus quid. 32.

Renes quid. 11.

Res nonnaturales quid, & quot. 57.

Rete. Vide Omentum.

S

SAL quid proprie, ejusque varia genera. 51.

Sal artificiale quid, & quotuplex. ibid. Ex quo illud educunt chymici. ibid.

Salia naturalia, ejusque variæ species. ibid. Ex quo potissimum eliciuntur. ibid.

Sanguis quid. 15. Eius partes præcipuæ componentes. 13., & 48. stricte sumptus quid. 49.

Sanguinis principia penes Galenicos. 49. Penes chymicos. ibid. Horum sententiæ non reprobantur. 48.

Sanguinis motus circularis. 40. Eius constitutio, ejusque triplex motus. 46. Fermentativus. ibid. Fluoris. ibid. Progressionis. ibid.

Sanitas corporis humani quid. 54. Quomodo conservanda. 57.

Sanus homo quando dicitur. 54.

Skeleton quid. 27.

Scrobiculum cordis quid. 6.

Semiotice quid. 3.

Serum sanguinis quid. 13. Ad ignem admotum concrescit, & quare. ib.

Sic-

Siccitas penes Galenicos quid. 59.
Signa morborum quid, eorumque distributio. 70. 71.
Signorum varia genera, ratione prognosis morborum. 72.
Sinciput quid. 6.
Spiritus animales quid. 14. *Differunt a succo nerveo*. *ibid.* *Luculentius explicatur eorum definitio*. 15.
Sternum quid. 30.
Succus pancreaticus quid. 14. 15.
Sura quid proprie. 7.
Sutura quid, & quotuplex. 25. *Explicantur eius varia genera*. 26.
Symptoma quid. 72.
Syncope quid proprie. 129.
Synovia ossium quid, & quis usus. 27.

T

T *Arsus quid*. 7.
Tempora quid. 6.
Temperamentum, sive corporis humani constitutio ex Galeno quid, & quotuplex. 56.
Thorax quid, ejusque partes exteriores. 6.
Therapeutice quid. 3.
Thymus quid. 45. *eius structura, & usus*. *ib.* *Utrum glandula sit*. *ib.*
Tibia quid proprie. 7.
Truncus, ejusque ossa. 30.

V

V *Alvule quid, earumque usus*. 12. *Exponitur earum structura, & munus exemplo follis*. *ibid.*
Valvule cordis, earumque varia nomina. 41. *Sigmoides, earumque numerus, & situs* *ibid.* *Tricuspides quid, & quot*. 42.

Varix quid, ejusque definitio, & Diagnofis. 132. *Causa*. *ibid.* *Prognofis*. *ibid.* *Curatio*. *ibid.*
Vasa quid proprie, & quotuplicis generis. 12.
Vasa, sive ductus lymphatici quid. *ib.*
Venæ quid. *ibid.* *Pulsu carent, & quare*. 43. *Earum structura, & usus*. *ibid.* *Earum tunicæ quatuor*. *ibid.* *Earum trunci præcipui*. 40. *Unde exoriantur*. *ibid.*
Vena cava quid. *ibid.* *Pneumonica* *ibid.*
Venæ lacteæ, sive ductus chyli ferri quid. 12.
Vesicæ urinarie situs in utroque sexu. 11.
Vesiculæ seminales quid, earumque situs. *ibid.*
Vertex quid. 6.
Viscera quid, eorumque situs in genere. 7. 8.
Vita corporis humani materialis quid. 52. *& 55.* *Animæ rationalis* *ibid.* *Hominis*. *ibid.* *Tripliciter in homine distinguitur*. 54.

U

U *Ulna, sive focile majus quid* 32.
Ungues quid, & quot eorum partes. 23. *Eorum substantia, & usus*. *ib.* *Quomodo nutriantur* *ib.*
Ureteres quid, eorumque situs. 11.
Urethra quid. *ibid.*
Uterus, ejusque partes adnexæ quid. *ibid.*

Z

Z *Irbus. Vide Omentum.*

I N D E X

R E R U M , E T V E R B O R U M .

L I B R I S E C U N D I .

A

- A**ER montanus, & subtilis phthi-
sicis, & hæmoptoicis plurimum
confert. pag. 272.
- Angina quid, ejusque definitio. 280.
Dividitur in veram, & spuriam.
ibid. Ejus diagnosi, & causa. 281.
Prognosis. ibid. Curatio. ibid.
- Angina pituitosa quid fuit penes Pri-
scos. 282.
- Anastomosis quid. 236.
- Anorexia quid, ejusque definitio, &
diagnos. 207. Ejus causa ibid.
Prognosis, & Curatio. 208.
- Apoplexia quid. 144. Ejus diagnosi.
ibid. Causa. 145. Varie dividitur.
ibid. Prognosis. ibid. Curatio. 146.
- Apoplexiam lymphæ in cerebro collecta
inducit, & quomodo. 149. San-
guinis copia eam licet inducere pos-
sit, difficile tamen mors inde repen-
tina sequitur. 150. Distinguitur in
fortem, & debilem, sive imperfe-
ctam. ibid.
- Apoplexiæ discutiendæ non semper con-
venit sanguinis missio. ibid.
- Apoplecticis, quibus in casibus ex-
trinsecus fortiora remedia adhiben-
da sunt. 151. Graviter olentia,
graviter quandoque ledunt apople-
cticos. ibid.
- Aqua calcis vivæ quid præstet in usu
medico. 318. Quomodo paretur. 319.
- Aqua Tetutiana quid, ejusque usus,
& facultates. 210. Dysentericis
præcipue plurimum confert. ibid.
- Aqua Villensis quid, & quid præstet in
usu medico. 318.
- Arteriæ bronchiales quid. 255.
- Arteriectomia pro morbis profligandis
inutilis censetur. 179.
- Asthma quid, ejusque definitio. 274.
Variæ ejus species, & nomina pe-
culiaria. ibid. & seq. Ejus diagno-
sis, & causa. ibid. Prognosis. 275.
Curatio. 276. Per varios Lunæ
motus recrudescere, & recurrere so-
let. ibid. Blande urinam movere ju-
vat. 277. Fortiora emetica, &
diuretica omnino improbantur, &
quare. 278.
- Aurum quomodo denominetur a Chy-
micis. 321. Ejus vires, & fa-
cultates in usu medico. ibid.

B

- B**Alnea non calida, sed tepentia ad-
bibenda sunt. 174.
- Balnea aquæ dulcis diarrhæam quan-
doque sistunt. 227.
- Bilis quid proprie, ejusque differen-
tia. 287. Quæ colligitur in vesicâ
fellea an fluidior hepatica. 288.
Non omnis ab hepate deducitur in
intestina. 293. Ejus usus. ibid.
- Bulimus quid, ejusque diagnosi, cau-
sa, prognosis, & curatio. 214.

C

- C**Affe quid præstet in usu medico,
ejusque descriptio. 274.
- Calculus dum renes affligit quid
præstandum sit. 316. Vide Ne-
phritis.
- Camphora, ejusque usus in Re me-
dica. 296. Ejus differentiæ. 297.
Ejus dosis. ibid.
- Cardialgia quid, ejusque definitio,
220. Ejus diagnosi, & causa. ibid.
Prognosis, & curatio. ibid. & seq.
- In

In cardialgia alvum statim move-
re est res plena periculi, & qua-
re. 222.
 Carus quid, ejusque definitio. 174.
 Ejus diagnosi, causa, & progno-
sis. 175. Curatio. ibid.
 Catalepsis quid, ejusque definitio. 172.
 Diagnosi. ibid. Causa, & progno-
sis. ibid. Curatio. ibid.
 Cerebrum quid proprie, ejusque descri-
ptio. 135. Distribuitur in cere-
brum, cerebellum, & medullam
spinalem. ibid. Ejus cortex quid.
137. Ejus medulla, sive corpus
callosum quid. ibid. Ejus ventri-
culi, eorumque situs. 138. Usus
eorum præcipuum. 139.
 Cerebri fornix quid proprie. 138. Se-
ptum lucidum, & plexus choro-
idei quid. ibid. Calamus Scripto-
rius, & infundibulum quid. 139.
 Vulva, & anus quid. 138. Glan-
dula pinealis, & pituitaria quid.
139. Vasa peculiaria ibid. Ejus
usus præcipuus. ibid.
 Centrum ovale, ejusque partes adne-
xæ quid. 142. Harum partium mu-
nus præcipuum in cerebro. ibid.
 Chocolata quid præstet in usu medico,
ejusque compositio. 273.
 Cholera quid, ejusque definitio. 239.
 Ejus variæ species. ibid. Ejus dia-
gnosis. ibid. Causa, & prognosi-
s. 240. Curatio. ibid.
 Cæliaca passio quid, ejusque definitio,
& diagnosi. 230. Ejus causa, &
prognosis. ibid. Curatio. ibid.
 Colica affectio quid, ejusque definitio.
245. Quomodo differat ab iliaca,
& nephritica. ibid. Eam quando-
que sistunt frigide potiones. 247.
 Coma vigil, ejusque definitio, & dia-
gnosis. 179. Causa, & prognosi-
s. 180. Curatio. ibid. Utrum vesican-
tia, & sinapismata, an potius opia-
ta in comate vigili convenient. 182.
 Convulsio, & spasmus quid, ejusque
definitio, & differentiæ. 163. Cau-
sa. 164. Prognosis. ibid. Curatio.
165. Quomodo differat a spasmo
Pascoli Oper. Med.

penes nos. 166. Ex inanitione,
& repletionem fieri Veteres opinaban-
tur, & quomodo. ibid. Quid ju-
dicandum de vesicantibus, inustio-
nibus, cæterisque exterioribus reme-
diis pro convulsione evincenda. 167.
 Chyli capsula communis quid, ejusque
structura, & situs. 205.
 Chylus, & Chymus quid. 202. Quo-
modo a sordibus in intestinis segre-
getur. 203. Ab intestinis ad hepar
deferri in Veterum sententia falsum
est. 204.
 Cynantropia quid. 187.

D

Delirium quid proprie. 186.
 Diabetes quid, ejusque definitio,
& variæ denominationes. 320.
 Diagnosi. ibid. Prognosis, & cu-
ratio. ibid.
 Diapedesis quid. 236.
 Diarrhæa quid, ejusque definitio, &
causa. 222. Prognosis. 223. Cu-
ratio. ibid.
 Diarrhæa, quæ dicitur ob œcono-
miæ animalis lapsum quid, &
quomodo curanda. 225.
 Diarrhæam quandoque sistunt balnea
aquæ dulcis. 227.
 Digestio in cavo intestinorum perfici-
tur, & quomodo. 202.
 Diploe quid. 136.
 Ductus cholidocus quid, ejusque situs,
& usus. 287.
 Ductus hepaticus quid, ejusque usus. ib.
 Ductus lymphatici quid proprie, eo-
rumque structura. 204. Eorum
principium, & finis. ibid. Eorum
usus. ibid.
 Ductus thoracicus quid proprie, ejus-
que situs. 205. Etiam in cadavere
humano secto oculis obversatur. ibid.
 Dysenteria quid, ejusque variæ defini-
tiones. 232. Ejus diagnosi, &
causa. ibid. & seq. Prognosis, &
Curatio. 223. Quomodo dignoscatur
num crassa, num tenuia sint affecta
intestina. 235. & seq.

Dysentericos rebus crassis, glutinosisque curare improbat, & quare. 238.

Dyspnœa. quid. 274. 275.

Dysuria quid. 319. Ejus descriptio, causa, & prognos. 320. Curatio. *ibid.*

E

Empyema quid, ejusque definitio, variae denominationes, & species. 262. Ejus descriptio, & causa. *ibid.* Curatio. 263. Non nisi paracentesi curari potest. *ibid.*

Epilepsia quid, ejusque variae denominationes. 167. Ejus definitio, & descriptio. *ibid.* Causa. 168. Prognos. *ibid.* Curatio. 169. Pro epilepsia evincenda quid judicandum sit de cranii terebratione. 170.

Epilepsia in recens natis quomodo tractanda. *ibid.* Lunæ, Cœlique mutationes an epilepsiae recursus procreent. 171.

F

Facultates principes corporis humani quid. 156.

Falx mesenteria cerebri, ejusque partes quid. 135.

Fames canina quid, ejusque definitio. 212. Ejus descriptio, & causa. 213. Prognos, & curatio *ibid.*

Fluxus hepaticus quid, ejusque causa. 236.

Folliculus fellis quid, ejusque substantia, & usus. 287. Ejus ductus peculiaris. *ibid.* Quare inter hepar, & ventriculum collocetur. *ib.* & seq.

Frigidae potiones colicam, iliacam, & choleram quandoque sistunt, & quare. 247.

Fungus melitensis quid, & quid præstet in usu medico. 269.

G

Ganglion quid proprie. 141.

Gelida num convenient inflammationibus sedandis. 186.

H

Hæmoptisis quid, ejusque definitio. 264. Quomodo distinguatur a pleuritide. *ibid.* Ejus descriptio, & causa. *ibid.* Prognos, & curatio. 265. Quid credendum sit de præsidiis, quæ ad hæmoptysin curandam proponuntur. 268. 269.

Hæmoptoicis victus crassus plurimum nocet, & quare. 272. Aer mortuanus admodum confert. *ibid.*

Hæmorrhagia ab humoribus tenuibus non provenit. 265. A crassis potius oritur, & quare. 266. Frequenter corripit eos, qui viscerum obstructions patiuntur. *ibid.*

Helvetii specificum in hæmorrhagiis quid, ejusque compositio. 269.

Hepar quid proprie, ejusque descriptio. 285. Ejus ligamenta tria. *ibid.* Describitur ligamentum laterum, sive suspensorium. *ibid.* Describitur umbilicale. *ibid.* Describitur innominatum. *ibid.*

Hepatis substantia quid. *ibid.* Ejus lobuli quid proprie. 286. Ejus arteriæ, & venæ. *ibid.* Ejus nervi, & ductus lymphatici. *ibid.* Glissonii capsula in Hepate quid. 285. Hepatis munus præcipuum. 288. Refellitur Veterum sententia circa ejus usum, & quare. 290.

Hepatitis quid, ejusque definitio 293. Ejus descriptio, & differentia. *ibid.* Causa. *ibid.* Prognos. *ibid.* Curatio 294.

Hepatitis jam suppurata paracentesi curatur. 296.

Humiditas, ratione nutritionis, quid penes Galenum, & Avicennam. 205.

Humores stagnantes in partibus inflammatis quare facile suppurant. 263.

Hydrophobia quid, & quomodo curanda. 190.

Hy

Hypocausta, & vaporaria pro curanda paralyfi improbantur, & quare. 156.

Hypochondriaca affectio quid, ejusque definitio. 193. *Diagnosif, & causa.* 193. 194. *Prognosif, & curatio.* 194. *Pars affecta in hypochondria Veteribus assignata non semper improbanda.* 195. *Remedia, quæ proponuntur sunt admodum incerta.* 201.

I

Icteritia quid, ejusque definitio, & nomina varia. 297. *Diagnosif.* ibid. *Causa.* 298. *Prognosif.* ibid. *Curatio.* ibid.

Ictericis sanguinis missio quando conveniat. 300. *Color flavus unde proveniat.* ibid.

Ictericus quidam portione gelida sumpta statim convaluit. ibid. & seq. *Jecur.* Vide *Hepar.*

Iliaca affectio quid, ejusque definitio, & diagnosif. 242. *Ejus causa, & prognosif.* 242. 243. *Curatio.* 243.

Incubus quid. 181.

Intestina quid proprie, eorumque descriptio. 200. *Dividuntur in tenuia, & crassa.* ibid. *Describitur intestinum duodenum.* ibid. *Describitur Jejunum, & Ileum.* ibid. *Colon.* 201. *Cæcum penes Recentiores quid.* 202. *Describitur relictum.* ibid.

Intestinorum valvulæ conniventes quid, earumque detector. 201. *Valvula Bahuini quid.* ibid. *Vasa intestinorum peculiararia.* 202.

Intestinorum pressio, & contractio unde. 203.

Insomnia quomodo inter dormiendum suscitentur. 177.

Ipecacuanbæ radix, ejusque historia. 226.

Ischuria quid. 319. *Ejus descriptio, causa, & prognosif.* 320.

L

LAC ingestum tenuiores facit humores. 268. *Tabidis cur propinetur.* ibid. *Quod iis crassitudinem impertiatur falsum est.* ibid. *Ejus essentia quid.* ibid. *Quid de ejus usu sentiat Morellus.* ibid.

Laryngis musculi tresdecim enumerantur. 254. *Describuntur quatuor communes.* ibid. *Describuntur reliqui novem proprii.* ibid.

Lethargus quid, ejusque definitio. 174. *Ejus diagnosif, causa, & prognosif.* 175. *Curatio.* ibid.

Lethargicos torquere, ut excitentur improbat. 176.

Lien quid proprie, ejusque descriptio. 291. *Ejus figura, & color.* ibid. *Ejus situs,* ibid. *Ejus tunice.* 292. *Cellulæ, & glandulæ lienares quid.* ibid. *Ejus vasa peculiararia.* ibid. *Vasa nonnulla sanguifera in ejus cellulas dehiscunt.* ibid. *Ejus usus.* ibid.

Lienis inflammatio, obstructio, & scirrhus quid. 301. *Diagnosif.* ibid. *Causa, & prognosif,* ibid. *Curatio.* 302.

Lienteria quid, ejusque definitio. 227. *Ejus diagnosif, & causa.* ibid. *Prognosif, & Curatio.* ibid. & seq.

Lycanthropia quid, & quomodo curari debet. 187.

Lythiasis quid. 314. *Ejus diagnosif, & prognosif.* ibid. *Curatio.* 315.

M

MAlacia quid, ejusque curatio. 214. *Quæ appetuntur in malacia, quamvis non congrua videantur, non sunt interdenda, & quare.* 216.

Mania quid, ejusque definitio, & diagnosif. 171. *Causa, & prognosif.* 188. *Curatio.* ibid.

Maniam quomodo excitari opinetur Galenus . 190.

Margaritæ quare egrotantibus præberi quandoque possunt . 186.

Medicamentum quid proprie . 157. Triplici sensu accipitur a Scriptoribus . ibid. Variæ medicamentorum classes . 158.

Medulla oblongata quid . 140. Ejus radices quatuor . ibid. Anteriores optitorum thalami dicuntur . ibid. Posteriores testes , & nates formant . ibid. Origo nervorum omnium censetur , & quare , ibid. & seq.

Melancholia affectio quid , ejusque definitio , & diagnosi . 192. Causa , & prognos . ibid. & seq. Curatio . 193.

Meninges quid , earumque divisio . 2.

Meninx crassa quid . 2. Ejus substantia , & sinus quatuor præcipui , eorumque usus . 136. Torcular quid . ibid. Jugiter movetur motu veluti systoles , & diastoles . 137. Ejus usus . ibid.

Meninx tenuis , ejusque substantia , & usus . ibid.

Mesenterium quid proprie , ejusque descriptio . 203. dividitur in meseræum , & mesocolon . ibid. Vasa , & glandulæ mesenterii peculiare . ibid.

Mesenterii affectiones , earumque cause , & curationes . 249. Quomodo præcipue dignosci possunt . 250.

Mictus cruentus , & purulentus , quid , eorumque causa , & prognos . 316. Curatio . 317.

Motus convulsivi , sive tremores quid , & unde proveniant . 166.

Myrobalani quid eorumque natura , & species variæ . 229. Fluxibus alvi universis sedandis apprime conducunt . 230.

N

Nausea quid , ejusque definitio . 211. Ejus diagnosi , & causa . ibid. Prognosis . ibid. Curatio . 212.

Nephritis quid , ejusque definitio . 312. Diagnos . ibid. Causa . ibid. Prognosis . ibid. Curatio . ibid. Quomodo a colica distinguatur . 313.

Nervi quid . 140. 141. duplici vestiuntur meninge . ibid. Distribuantur in duplicem classem . 141. Primæ classis quot . ibid. A medulla oblongata egrediuntur . ibid. Secundæ classis quot . ibid. A medulla spinali ortum ducunt . ibid. Eorum munus . ibid.

Nitrum quid præstet in usu medico , & quid per nivem gelidis confectat . 187.

O

Oesophagus quid proprie , ejusque descriptio . 197. Ejus præcipui parietes . ibid. Organici sunt , & quare . ibid. Ejus vasa . 198. Musculi peculiare quot , eorumque nomina propria . ibid.

Omentum quid proprie , ejusque descriptio . 290. Ejus nomina varia , situs , & figura . 291. Ejus vasa peculiaria . ibid. Ejus usus . ibid.

Orthopnea quid proprie . 274.

P

Pancreas quid proprie , ejusque descriptio . 290. Ejus figura , & situs . ibid. Ejus ductus communis virsungianus . ibid. Ejus vasa præcipua . ibid. Ejus munus . ibid.

Paralysis quid , ejusque definitio . 151. Ejus diagnosi , & causa . 152. Prognosis . 153. Curatio . ibid. Variæ ab Auctoribus describitur , 155. Eam hypocaustis , vaporariis &c. curare res est plena periculi . 156.

Pe-

Pedum refrigeratio intempeſtiva quamplurimas gignit affectiones, & quare. 247. 248.

Peripneumonia quid ejuſque definitio. 257.

Pica quid ejuſque diagnoſis, cauſa, prognofis, & curatio. 214.

Phrenitis quid, ejuſque definitio. 183. *Diagnoſis, & cauſa.* *ibid.* *Prognofis.* *ibid.* *Curatio.* 184. *Quid proprie phrenitis ſignificet.* 186.

Phtifiſis quid, ejuſque variæ definitiones. 269. *Ejuſ diagnoſis, & cauſa.* *ibid.* *& ſeq.* *Prognofis* 270. *Curatio* *ibid.* *Viſtus craffus omnino damnatur, & quare.* 272. *Plurimum contra confert aer ſubtilis & montanus.* *ibid.*

Pleuritis quid, ejuſque definitio. 257. *Promiſcue ſumitur quandoque pro peripneumonia, & quare.* *ibid.* *Ejuſ diagnoſis.* *ibid.* *Dividitur in aſcendentem, & deſcendentem.* *ibid.* *In veram, & ſpuriam.* 258. *Ejuſ cauſa.* *ibid.* *Prognofis.* *ibid.* *Curatio.* *ibid.*

Pleuritide interemptis pulmones quoque inflammati reperti ſunt. 257. *Quid iudicandum ſit de præſidiis antipleuriticis pro curanda pleuritide.* 260. *Alvum ſolvendi abuſus in pleuritide unde proveniat.* 261. *Veſicantia non ſemper damnanda.* *ibid.* *& ſeq.*

Poſca faucium inflammationem aut lenit, aut diſcutit. 284. *Quomodo præſcribatur.* *ibid.*

Ptyaliſmus quid, ejuſque definitio. 303. *In ſpleneticis ut plurimum excitatur, & quare.* *ibid.*

Pulmones quid, eorumque deſcriptio. 252.

Pulmonum ſubſtantia quid. 254. *In fœtu rubicundiffima eſt, & quare.* 255. *Eorum vafa peculiaria.* *ibid.* *Eorum uſus.* *ibid.*

Pulmones, reſpectu reſpirationis, quid præſtent. 256. *Se habent mere paſſive, & quare.* *ibid.*

R

Rabies ex morſu rabidorum contrahitur, & quomodo curanda. 190.

Radices cannarum montanarum, & tragopogonos eundem præſtant effectum cum radice chinæ. 273.

Radix Ipecuacanha quid, & quomodo propinanda ſit. 226.

Pro diarrhœa, & dyſenteria curanda optimum remedium. *ib.* *Ejuſ doſis, & præſcribendi modus* 226. *Ejuſ inventor.* *ibid.*

Renes quid proprie, eorumque ſitus, & deſcriptio 304. *Eorum pelvis quid.* *ib.* *Eorum tunica proprie.* *ibid.* *Eorum ſubſtantia glandoſa.* *ibid.* *Eorum vafa peculiaria.* 305. *Eorum uſus.* *ibid.*

Renes ſuccenturiati quid, eorumque varia nomina. 307. *Eorum ſubſtantia.* *ibid.* *Eorum uſus.* *ibid.*

Reſpiratio ſit inſpiratione, & expiratione. 255. *Quomodo peragatur.* *ib.*

Rhexis quid. 236.

S

Sanguis pulmones ingreſſus immutatur, & quare. 256.

Sanguinis excretio per os, unde profluat, & quomodo dignoſcatur. 266.

In ſanguine educto quid iudicandum ſit de cruſta fungoſa. 283.

Sanguis hircinus, & leporinus in inflammationibus propinatus quid præſtet. 297.

Sensorium commune quid. 140.

Senſus in corpore humano ſunt per membranas, quemadmodum motus per muſculos. 155.

Siccitas, & humiditas ratione nutritionis quid ſonet in ſenſu Galeni, & Avicennæ. 205.

Somnus, & vigilia quid, & unde proveniant in corpore humano. 177.

Soporofi affectus, organici licet, facilius ſolvuntur, quam humorales. 178.

Ex Muſitano quomodo ab invicem diſtinguantur. *ibid.*

Spasmus. Vide *Convulsio*.
Spermaceti quid, ejusque usus, & abusus in Re medica. 296. Ejus dosis. 297.
Spirituum animalium secretio ubi peragatur penes Recentiores. 140. Eorum sedes præcipua. 143.
Spiritus vini usus pro inflammationibus curandis quid præstet. 283. Quid sit. 284. Ejus abusus. *ibid.*
Splen. Vide *Lien*.
Succus pancreaticus quid, ejusque munus in corpore humano. 290.

T

T*enesmus* quid, ejusque definitio, & causa. 237. & 238.
Terebinthina quid, ejusque variae species. 317. Ejus usus, & abusus. *ibid.* Variae ejus formulae, & præscribendi modus. 318.
The quid præstet in usu medico. 274.
Trachea quid, ejusque descriptio. 252. Ejus cartilaginee præcipuae. *ibid.* Ejus membranæ tres. 253. Ejus vasa, & usus. *ibid.* Describuntur singulae ejus capitis cartilaginee. 254. Describitur thyroides, sive scutiformis. 253. Cricoides, sive annularis. 254. Arytænoides. *ibid.* Epiglottis. *ibid.*
Tussis quid, ejusque definitio, & differentiae. 278. Ejus causa. *ibid.* Prognosis. 279. Curatio. *ibid.* Exponuntur nonnulla, quæ ad tussim sistendam mirifice conducunt. 280.

V

V*asa lactea*, sive ductus chyliiferi quid proprie, eorumque descriptio. 203. distribuuntur in primi, secundi, & tertii generis. 204.
Vas breve Veterum quid proprie. 289.
Vena porta quid, ejusque situs. 288. Tum origine, tum munere differt a reliquis venis. *ibid.* De-

scribuntur ejus truncus, & propagines. *ibid.* Ejus munus præcipuum. 289.

Ventriculus quid proprie, ejusque descriptio. 198. Ejus peculiaris officia, ejusque structura. 199. Cruستا, sive tunica villosa quid. *ib.* Vasa præcipua. *ibid.* Usus. *ibid.* & seq.

Vertigo, ejusque etymologia, definitio, & variae species. 158. Ejus diagnosi. 159. Causa, & prognosis. *ibid.* & seq. Curatio. 160. Jugularibus compressis quandoque excitatur, & quare. 162. Veterum opinio vertiginem per vapores explicantium. 163.

Vesica urinaria quid proprie, ejusque descriptio. 306. Ejus situs in utroque sexu. *ibid.* Ejus sphincter, *ibid.* Ejus parietes peculiare. *ibid.* Ejus vasa. *ibid.* Usus. *ibid.*
Vinum quandoque optimum in morbis aliquibus extenuandis. 182. Ejus spiritus resistit potius alimentorum digestionem, & quare. 210.

Vomica quid, ejusque definitio, & diagnosi. 263. Causa. *ibid.* Prognosis, & curatio. *ibid.*

Vomitus quid, ejusque definitio, & diagnosi. 217. Ejus causa, & prognosis. *ibid.* Curatio. *ibid.* Ut plurimum est salutaris, & quando. 218. Navigantibus unde proveniat. *ibid.*

Vomitus sanguinis quid, ejusque causa. 219. Ejus prognosis, & curatio. *ibid.*

U

U*Rachus* quid. 306.
Ureteres quid proprie, eorumque descriptio, & situs. 305. Eorum vasa peculiaris. *ibid.* Eorum insertio in vesicam urinariam. *ibid.* & seq.
Urethra quid, ejusque granum hordeaceum. 306.

Uri-

Urina quid proprie, ejusque definitio, & differentiae. 308.

Urinae partes componentes penes Chymicos. 308. Ejus contenta quid, eorumque differentiae. 309. quomodo congerantur. ibid. Quid indicare solent. ibid. Quomodo secun-

dum naturam variare possunt. 310.

Urinae copia immodica tempore hyemali unde proveniat. 322.

Urinam inspicienti quid observandum sit. 311. Calor extrinsecus ad statum naturalem reddit urinas frigore immutatas, ibid.

I N D E X

RERUM, ET VERBORUM

LIBRI TERTII.

A

A *Bortus quid, ejusque descriptio pag. 375. Quomodo differat a vero partu. ibid. Imminens quomodo dignoscatur. 376. Ejus causa. ibid. Quid praestandum in curatione ibid. & seq.*

Abortientes quomodo, & quando periclitari possunt. 376.

Abortum nil satius prohibet, quam opportuna sanguinis missio. ibid. & seq.

Abscessus quid. 433.

Adnata, sive conjunctiva oculorum tunica quid. 325. Ejus morbi: Ophthalmia 327. 328. Pterygium. 329. Pannus, ibid.

Affinitas inter foetum, & praegnantem unde proveniat. 374.

Allantoides quid. 369.

Amaurosis. Vide Gutta serena.

Amnion quid. 368.

Anasarca quid. 412.

Aphonia quid. 340.

Aphthae quid, earumque curatio. 399.

Apostema quid, ejusque variae species. 433.

Aqueductus Fallopii in Auribus quid, ejusque usus. 333.

Arteriae spermaticae quid. 342.

Arthritis quid, & quomodo differat a rheumatismo. 332.

Ascites quid. 416.

Atrophia quid. 418. Ejus curatio. 419.

Aures quid proprie, earumque partes exteriores, 331. Interiores. 332.

Eorum vasa, & usus. 333. Enumerantur eorum variae affectiones. 334.

Auriculae quid proprie. 331. Earumque partes. 332. Earum usus. ibid.

B

B *Lesitas quid. 340.*

Bulbus, sive Gemma oculorum quid, ejusque partes. 325. Vide Oculus.

C

C *Achexia quid. 416.*

Cachexiam quomodo aliquando subducatur sanguinis missio. 368.

Cacochymia quid. 416.

Calx ferri quid. 366.

Cancer quid. 434.

Canthi oculorum quibus affectionibus sint obnoxii. 331.

Carunculae myrtiformes, quid, earumque descriptio. 354.

Cataracta, sive suffusio quid. 330.

Catarrhus quid, ejusque definitio. 440. Variae ejus species, & denominationes. 441.

Cephalalgia quid, & quomodo solvatur. 352. Ejus variae species. ibid.

Chiragra quid. 419.

Chirurgice animadversiones, ratione tumorum, abscessuum, externarumque inflammationum. 434.

Chlorosis quid, ejusque definitio, & variae denominationes. 364. Ejus diagnosi. ibid. Causa, ibid. Prognosis, & Curatio. Ibid.

Chorion quid. 368.

Circocele quid, ejusque descriptio.

351.

Clastrum veneris an reperiatur in foeminis. 354.

Clitoris quid. 353.

Colostrum quid, variaeque ejus denominationes. 388.

Conceptio quid proprie. 372. Veterum sententiae circa conceptionis modum. ibid. Recentiorum. ibid.

Ovaristarum. 373. Quomodo penes Ovaristas contingat incrementum, & ortum infantis. ibid.

Contusiones aqua frigida inspergenda. 435.

Cornea, sive sclerotis quid. 325.

Ejus morbi: crassities, nebula, albugo, pustulae, & hypopion quid.

329.

Corpora pampiniformia, sive pyramidalia quid. 342.

Cremafteres musculi quid. ibid.

Crocus martis aperiens quid, & quomodo eliciatur. 366.

Crocus martis adstringens quid, & quo pacto paretur. 367. Ejus dosis, & usus. ibid.

D

D Artus in scroto quid. 346.

Dentes quare infantibus semel excisi iterum renascantur. 396.

Senescentibus quare excidant. ibid.

Dentitio difficilis quid proprie, ejusque definitio. 394. Ejus differentia, & diagnosi. 395. Causa, & prognosis. ibid. Curatio. 396.

E

E Lepbantiasis quid. 431. Ejus curatio. 432.

Epididimes quid. 342.

Epilepsia infantum quid, & quomodo curetur. 397.

Erysipela quid. 433. Ejus variae species. 434.

F

F Ebris alba mulierum quid. 364.

Febres, caeterasque affectiones, solidarum partium vitio semper exoriri, falsum. 434.

Ferrum quid praestet in usu medico, & quomodo propinetur. 366. Magis idoneum est in usu medico, quam chalybs, & quare. 367.

Fistula lacrymalis quid. 331.

Fluor mulierum albus quid proprie, ejusque descriptio. 360. distinguitur in benignum, & malignum. ibid. Ejus causa, prognosis, & curatio. 361.

Foetus, ejusque partium anatomes.

368. Quomodo nutriatur in utero.

369. Quomodo in utero vivat. 370.

Foramina peculiaria ejus corculi.

369. Hi, respirante foetu, occluduntur, & quare. 370. Ejus sanguinis circulatio. 369.

Foetus quomodo excludatur in puerperio. 371. Quo pacto pariundi nisus provocet. ibid. Quare nascendo caput edat prius. 374.

Foetus in utero mortuus qualia praebet indicia. 383. Quomodo in hoc casu ei occurrendum. 384.

Foramen ovale foetus quid. 370.

Funiculus sive ligamentum umbilicale foetus quid. 369. Nervos utrum habeat. ibid.

Furor uterinus, quid, ejusque descriptio, & curatio. 373.

G

- G** Angraena quid. 434.
 Generatio. Vide Conceptio.
 Glandulae lacrymales quid, earumque vascula excretoria. 325.
 Glandulae salivales quid, earumque situs. 339. Earum usus. ibid.
 Glandulae maxillares quid. ibid. Earum structura, situs, & usus. ibid.
 Glandulae sublinguales quid, earumque descriptio, & usus. ibid.
 Glandulae vaginae uteri quid, earumque descriptio. 354.
 Gonagra quid. 419.
 Gonorrhœa quid, ejusque definitio, & descriptio 346. dividitur in veram, & notham. ibid. Veræ causa, & prognos. ibid. Curatio. 347.
 Gonorrhœæ benignæ symptomata quid. ibid.
 Gonorrhœa notha, sive spuria quid, ejusque definitio, & descriptio. 348. Causa. ibid. Prognosis. 349. Curatio. ib.
 Gonorrhœam erodentibus medicamentis curare, pessimum. 351. In exordio numquam sistenda, & quare. ibid.
 Gonorrhœa muliebris quid proprie, ejusque descriptio. 361. Quomodo curetur. ibid.
 Granum hordeaceum quid, ejusque descriptio. 343.
 Gutta serena quid. 331.
 Gummata gallica quid, & quomodo curari debent. 427.

H

- H** Ernia quid, ejusque variae species. 351.
 Herpes miliare, & serpigo quid. 433.
 Hydrocele quid, ejusque descriptio. 351.
 Hydrocephalus quid. 416.
 Hydrops quid, ejusque definitio. 412. Causa. ibid. Prognosis. 413. Curatio. ibid.
 Hydropicorum sitis expleri nequit, & quare. 415.
 Hydropicis medicamentis exiccantibus

- occurrere reprobatur. ibid.
 Paracentesis utrum conferat. ibid.
 Hydropem vini abusus excitat. ibid.
 Hydrops pectoris, aut pulmonum quid. 416.
 Hyponemia quid. 371.
 Hysterica passio quid, ejusque descriptio, & variae denominationes. 362. Ejus descriptio. ibid. Prognosis, & Curatio. 363.

I

- I** Chor quid proprie. 436.
 Icterus quid. 416.
 Impotentia virilis quid, ejusque causa. 352.
 Inflammatio quid proprie. 433.
 Intertrigo quid, ejusque curatio. 400.
 Ischiades quid. 419.
 Ischiade affectis luxatur quandoque caput femoris, & quare. 420. Partem affectam inurere quid praestet. 421.

L

- L** Ac quare sub finem gestationis augetur in mammis. 386. Quomodo dignoscatur, an proli optime nutriendæ sit idoneum. 389. Quales exigit conditiones. 390.
 Laetumen quid, & quomodo infantibus accidat. 400.
 Lacuna quid. 354.
 Lepra quid, ejusque species. 431. Ejus curatio. 432.
 Lingua quid proprie, ejusque descriptio. 336. 337. Eius frenulum, & membranae præcipuae. 337. Eius substantia interior. ib. Ejus musculi peculiare. ib. Eorum nomina propria, & munus. 338. Ejus usus. ibid.
 Linguae affectiones variae: frænum, ranula, fissura, aphonia, blasitas. 340.
 Lipodermus quid. 352.
 Lochia quid proprie. 371. Eorum excretionis modus, & tempus in puerperio. 372. Excretionis necessitas unde. ib. Prætermo dum fluentia quomodo sistenda. 382. Si mature sistan-

sistantur, quomodo revocanda. 383.
Lus venerea quid, ejusque definitio,
et variae denominationes. 422.
Ejus diagnosi, et causa. ibid.
Prognosis. ibid. Curatio. 423. De
hypocaustis, quae sudorem eliciunt
quid credendum. 426.

M

M *Ammae quid proprie, earum-*
que descriptio. 384. Earum
papilla, et areola quid. ibid. Ea-
rum vasa sanguifera ibid. Nervi,
ductus lymphatici, et adiposi. 385.
Ductus lactei. ibid. Earum usus.
386.
Mammarum affectionibus in puerpe-
rio quomodo occurrendum. 383.
Mars quid proprie, et quid praestet
in usu medico. 366. Ejus crocus,
et variae preparationes. ibid. Ape-
riens quid. ibid. Eius dosis. ibid.
Meatus auditorius quid, ejusque si-
tus. 332.
Meconium quid, ejusque descriptio.
387. Quomodo Infantes ledere
possit. ibid.
Meconii retenti in Infantibus signa.
388. Quid respiciendum in cura-
tione. ibid.
Meconium quare congregatur in vi-
sceribus foetus. ibid.
Mensium defectus, imminutio, et
suppressio quid. 357. Ejus diagno-
sis, et causa. ibid. Prognosis. 358.
Curatio. ibid. Plurimum confert
mel hispanum, et quomodo pro-
pinandum. ibid.
Mensium fluxus immodicus quid, et
quomodo sistendus. 359.
Mercurius quid, ejusque usus. 425.
Quid praecavendum antequam pro-
pinetur. 426.
Mola quid proprie, ejusque descriptio.
377. Diagnosi. ibid. Quomodo dif-
ferat a vera conceptione. 378.
Causa, et prognosi. ibid. Cura-
tio. ibid. Dum adhuc in utero
existit difficile dignoscitur. ibid.

Morbi quomodo differant inter se,
eorumque complicatio. 443.

Morbilli quid, eorumque definitio.
403. 404. Diagnosi. ibid. Causa.
405. Prognosi. ibid. Curatio.
ibid. et seq.

Morbillis quare semel in vita ut pluri-
imum corripuntur homines. 409.

N

N *Arium affectiones praecipuae:*
sarcoma, polypus, verruca,
zena, coriza. 336. et seq.

Nasus quid proprie, ejusque descri-
ptio. 334. Ejus partes exteriores.
ibid. Ejus membrana interior. ibid.
Ejus caro papillaris. 335. Ejus
meatus in fauces. ibid. In oculos.
ibid. Ejus musculi. ibid. Ejus
vasa, et nervi olfactores. ibid.
Ejus usus. 336.

Nutricem commutare, ut melius la-
ctetur infans, res est plena periculi.
390.

Nutrix, ut infantem probe lactare
queat quid requiritur. ibid. Si
lactando egrotare incipiat quid pra-
standum. ibid.

Nymphae pudendi muliebris quid.
353. Earum usus. ibid.

O

O *Bstructiones quid. 433.*

Oculi quid, eorumque partes
exterioris. 323.

Oculorum palpebrae, et cantbi quid.
324. Cilium. ibid. Puncta, et
glandulae lacrymales. ibid. Globus.
sive gemma. 325. Ejus vasa.
327. Ejus membranae. 325. A
nervo optico explicantur. 326.
Eorum humores. ibid. Eorum mu-
sculi sex, et nomina propria. 327.
Eorum uligo pinguis unde prove-
niat. ibid. Eorum usus. ibid.
Eorum affectiones. ibid. et seq.

Ophthalmia quid, ejusque definitio,
et diagnosi. 328. causa ibid.

Pro-

Prognosis, & Curatio. ibid. Sanguis in ophthalmia ex qua parte educendus. 329.

Oscitatio quid, & quomodo producat in corpore humano. 410.

Ossicula auditus quid, eorumque numerus, nomina, situs, & usus. 332.

Ovaria Mulierum. Vide Testes.

P

P*Alpebræ quid, earumque musculus elevator. 324. Orbicularis. ib.*

Earum puncta lacrymalia ibid. Earum vasa. 325. Usus. ibid.

Pandiculatio quid, & quomodo excitetur in corpore humano. 410.

Paraphimosi quid. 352.

Parastatæ. Vide Epididymes.

Parotides quid. 339. Earum structura, situs, & usus. ibid.

Partus quid, ejusque causa. 360. Septimestris habet ut plurimum imperfectionis notas, & quare. ibid.

Partus difficilis quid, ejusque definitio. 378. Difficilem futurum qualia indicent. 379. Causa. ibid. Prognosis, & curatio. ibid.

Pediculatio quid, & quomodo curetur. 411.

Penis quid. 344. Ejus corpora nervosa. ibid. Ejus septum, & glans quid. ibid.

Penis vasa. 345. Ejus musculi. ib. Quo pacto intenditur, atq; erigitur. ib.

Penis affectiones exteriores quid, earumque variæ species. 352.

Penis inflatio morbosa quid. ibid. Ejus verrucæ. ibid.

Phimosi quid. ibid.

Placenta quid, ejusque descriptio. 368. 369. Quomodo paulatim ab utero excidat sub finem gestationis. 374.

Plethora quid. 416.

Plexus retiformis uteri quid, earumque descriptio, 354.

Podagra quid, ejusque descriptio. 419. Ejus variæ species. ibid. Diagnosi. ibid. Causa, & prognosi. ibid. Curatio. ibid.

Podagræ obnoxia est mulier, licet non deficient menses. 421. Improbatur usus aquæ frigida pro podagra eximenda. 422.

Pollutio nocturna quid. 347.

Preputium quid. 344.

Prostatæ quid. 343. Earum usus. ibid.

Priapismus quid. 348.

Psora quid, ejusque curatio. 431.

Pudendum muliebri quid, ejusque partes. 353.

Puerperæ quomodo tractandæ ab obstetrice in puerperio. 381.

Puerperarum victus qualis esse debet. 382.

Pupilla quid. 325. Ejus affectiones: procidentia, dilatatio, angustia, & suffusio quid. 330.

Pus quid proprie. 436.

R

R*Achitis quid, ejusque definitio. 401. Ejus diagnosi, & causa. ibid. Prognosi, & Curatio. ibid. & seq. Quare ossa in rachitide incurventur. 403.*

Rheumatismus quid, ejusque descriptio. 436. Ejus diagnosi. ibid. Causa, & prognosi. 437. Curatio. ib. Quomodo differat ab arthritide. 439

Rheumatismo an conferant cathartica, sanguinis missio, & diuretica. 439.

S

S*Anies quid proprie. 436.*

Sarcocèle quid, ejusque descriptio. 351.

Satyriasis quid. 348.

Sarsa parilla quid, ejusque usus. 424.

Scabies quid, ejusque variæ species. 431. quomodo curari debet. 432.

Unguentum peculiare pro scabie evincenda. ibid.

Scabiem præsidiis tantum exterioribus curare, improbatur. ibid.

Scorbutus quid, ejusque definitio. 427. Quomodo ab Hippocrate vociteretur. ibid. Ejus diagnosi, & causa, ib.

Prognosi, & Curatio. 428.

Scir-

464 INDEX RERUM, ET VERBORUM.

Scirrhus quid. 434.
Scrotum quid proprie. 345. *Ejus*
dartus quid. 346. *Ejus* usus. *ibid.*
Secundina quid proprie. 371. *Quare*
id nominis habeant. *ibid.*
Sensus omnes specie quadam tactus
excitantur. 338.
Sperma quid. 342.
Sphacelus quid. 434.
Sterilitas quid, & unde proveniat. 375.
Sternutatio quid, & quomodo excite-
tur in corpore humano. 410.
Suffocatio uterina quid, *eiusque descri-*
ptio. 363.

T

Testes quid proprie, eorumque
descriptio. 341. *Eorum structu-*
ra. *ibid.* *Eorum tunicae interiores,*
& exteriores. *ib.* *Vasa.* *ib.* *Nervi,*
& ductus seminales. 342. *Usus.* *ib.*
Testes mulierum quid proprie, eorum-
que descriptio. 356. *Eorum vasa,*
sive corpora pampiniformia. *ib.* *Tuba*
Fallopiana, sive oviductus. 357.
Tophi articularum in podagra unde
proveniant. 420.
Tonsillae, sive amygdalae quid. 339.
Earum structura, situs, & usus *ibid.*
Tuba Eustachii in auribus quid, *eius-*
que situs. 333.
Tubus arteriosus foetus quid. 370.
Tussis ferina quid, *eiusque curatio.* 398.
Tympanites quid, *eiusque descriptio,*
& curatio. 417.
Tympanus auditorius quid, *eiusque*
membrana, & situs. 332.

V

Variolae quid, earumque definitio.
 403. 404. *Diagnos.* 404. *Causa.*
ibid. *Prognosis.* 406. *Curatio.* *ibid.*
Quo tempore periculosa, & majoris
afflictionis sunt. 408. *Alvum ciere*
non semper improbatur. *ibid.* *Cutis*
scarificatio falsum est, quod eas
foras extrudat. *ibid.* *Cubiculus ni-*
mis calidus eis potius officit. *ibid.*
Variolarum pustulae acu pungendae, &
in quo casu. 409.

Variolis quare semel ut plurimum ten-
tamur. *ibid.*

Vas deferens quid. 342.

Vasa umbilicalia foetus quid. 368.
Quomodo recidenda, & liganda in
foetu in lucem edito, 389.

Vena ranina quid. 337.

Vermes in corpore humano quomodo
exoriantur. 394. *Quid de hac re*
crediderint Veteres. *ibid.*

Verminatio quid, *eiusque definitio.* 391.

Diagnos. *ibid.* *Causa, & prognos.*
ibid. & *seq.* *Curatio.* 392.

Verrucae penis quid. 352.

Vesiculae seminales quid proprie, *ea-*
rumque descriptio. 343. *Eorum*
usus *ibid.*

Vipera *eiusque caro quomodo adhibenda*
in usu medico. 430. *Quomodo mor-*
dendo venenum immittat. *ib.* *For-*
mulae, quibus praescribitur in Clinice.
 431. *Eius abusus valde nocet, &*
quare. *ibid.*

U

Ubera maximum habent consortium
cum utero. 360. *Earum mor-*
bi. 383.

Ulcus quid proprie. 434.

Ulcus cum carie quid. *ibid.*

Urachus quid. 369.

Urethra quid proprie, *eiusque descri-*
ptio. 344.

Urethra foeminarum quid, *eiusque si-*
tus. 353.

Uterus quid proprie, *eiusque descri-*
ptio. 354. *Ejus usus, & situs.*

355. *Ejus ligamenta quatuor.* *ib.*

Eorum nomina propria, & situs.

ibid. & *seq.* *Uteri substantia, &*

textura. 355. *Ejus capacitas.* *ibid.*

Ejus vasa peculiararia. *ibid.* *Ejus*

usus praecipuus. 356. *Uteri vagina*

quid, eiusque descriptio. 353. *Ejus*

sphincter. *ib.* *Glandulae.* 354. *Usus.* *ib.*

Uvula quid, *eiusque variae denomina-*
tiones. 339. *Ejus substantia, situs,*

& usus. 340. *Ejus muscoli peri-*

staphylini quid. *ib.* *eorum usus.* *ibid.*

F I N I S.

ALE-

ALEXANDRI

PASCOLI

PERUSINI

PROLUSIONES,

Olim habitæ in Templo Archigymnafii
Romani ,

Pro Studiorum Solemni renovatione .

ANATOMIE LITTERARUM

S E U

PALLADIS PERVESTIGATIO

*Pro solempni Studiorum Renovatione in Templo Archi-
gymnasii Romani XV. Kal. Novembris MDCCVI.,
Die Festo D. Lucae Evangelistæ, post Missarum
Solemne Sacrificium.*

P R O L U S I T

ALEXANDER PASCOLI
PERUSINUS,

ARCHIATRORUM IN URBE COLLEGA,

Anatomen, & Praxin Medicam in eodem
Archigymnasio Romano Professor.

ANATOMIE LITTERARIA

WILHELMUS REVERENDISSIMO

Magistro Johanni Baptistae ...
in ...
...
...

1717

ALEXANDER PAVLOV

PERPETUUS

...

...

CLEMENTI XI.

PONT. OPT. MAX.

ALEXANDER PASCOLI

FELICITATEM.



UÆ a TE nuper accepi Talenta, BEATIS-
SIME PATER, exercui, & lucratus sum.

Ad Pedes itaque Tuos quid erubescam? Ex

Anatome Corporis humani, quam in hoc Orbis Celeberrimo Archigymnasio profiteor, ad eam Munificentia tua non ita pridem evectus, jam me contuli ad Anatomem, titulo saltem, longe nobiliorem: Palladis videlicet, aut Scientiarum, quam oculis tuis modo subjicio. Si rebus nostris tandem aliquando paululum vacare datum erit, exequar quicquid, & diu nonnulli expectant a me, & ipse pollicitus sum. Rebus tum publicis, tum domesticis in Urbe pressus, ac pene obrutus, nondum cu-

Gg iij

ris

ris Animum solvere valui ; nec mihi ita feriari , ut quod reli-
quum est Lucubrationum mearum , commode possim concinnare .
Si quid Otii erit , non cunctabor ; nec quod superest tempus
agendo , deliberando impendam . Prolusionem hanc interim si
vel parum perpendes , BEATISSIME PATER , Tui Exemplar ,
feu potius Rudimentum quasi neglectum , respicies . Scientias
hac Anatome perquirimus , Maxime Principum ; qui Artes om-
nes liberales , atque honestas Disciplinas in TE unum graphice
colligis : quibus propterea ut ad plenum consulas , ferva TE in-
columen . Id enixe precamur . Et ut feliciter nobis omnibus pro-
sis , vive diu .



PROLUSIO.



Uemadmodum ipse miror, ita inter Vos & mirari plures opinor, Præsules, Patres, Præceptores, & Vos omnes quotquot adestis Præclarissimi Auditores, quod Rhetoris vices audacter gerens, pro rostris dicens, modo contendat is, qui in hoc eodem amplissimo, ac toto Orbe celeberrimo Sapientiæ Theatro Anatomen professus, miram humani corporis structuram oculis vestris, ut poterat, non ita pridem objiciebat. Floribus eloquentiæ lasciviant eloquentiæ Cultores; atque concinna periodorum titillatione prurientes aures scalpant ii, quibus id oneris incumbit. Non decet me penes vos, Romani Archilycei Moderatores, Rhetorices scitamenta delibare. Cur id mihi muneris imposuistis? Faciam tamen ita ut vultis. Exedram anatomicam ad breve tantum tempus, in obsequium, & observantiam erga Vos, linquo, Patres, non derelinquo, Exteros, æque ac Romanos Adolescentes hortaturus, ut renascentibus studiorum initiis, Sapientiæ cultum alacriter suscipiant. At *ne Sutor supra crepidam*, vulgatum illud, solemne non minus, quam acre Apellis, aures jam ferit nostras. *Supra crepidam!* Non utique. Orationem auspicalem omittam, & veteris proverbii non immemor. *quam quisque norit Artem, in hac se exerceat*. Anatomen exponam vel in hoc Templo, quamvis non ad Anatomen, sed ad studiorum renovationem pie quotannis celebrandam, magnifice extructo. Num horret Animus? atque pavidum inter cadavera, ob recentem diræ Mortis imaginem te illa jam terrent extrema? Triceps apud Inferos Cerberus, Cocyti fremitus, transvectio Archeruntis, mento summam aquam attingens siti enectus Tantalus?

Num tibi viscera secta teterrimas excitant species, & redeunt in mentem

*Acheruntia Templa, alta Orci pallida
Læthi, obnubila, obsita tenebris loca?*

Num te commovet

*. Rostroque immanis Vultur obunco
Immortale jecur tondens?*

Num illud, quod Sisyphus versat

*Saxum sudans nitendo, neque proficit bilum?
aut inexorabiles Judices: Minos, & Rhadamantus?*

Gg iiij

Ades

Ades animo , pax sit rebus , & omitte timorem Spectator . Seditio hodierna fœda non est , non lurida , neque cruenta . Varias Litterarum classes perscrutabor : uno verbo *Anatomen Litterarum aggre-*
grediar .

En præ oculis in eximio tot Virorum litteris illustrium confes-
su non Cadaver exanime , sed divinitus afflatam Mulierem ; cu-
jus formam venustissimam adhuc auget nitor quidam exterior , haud
sane fucatus ; vel si fucus est , non mollis , quum procul ab omni
mundo Muliebri , nescio quid Bellonæ præferat potius , quam Ve-
neris . Tantam venustatem , tantumque nitorem , ac pene dicam di-
vinam in Terris plenitudinem , eoquod oculorum acies infringat ,
perferre vix possumus . Vitam vivit perennem . Inter Divos recen-
setur . Mole gigantea . At præ cæteris elegans , suavis , honesta ,
minitabunda tamen , & gravis . Hanc inter gigantes non progenuit
Tellus irata in Deorum perniciem ; quinimmo sine matre ex cerebro
Numinis discisso insurrexit , liberalibus præsidens Artibus , atque ho-
nestis disciplinis ; quæ iccirco totidem veluti membra vastissima gra-
phice coguntur in unum , sibi invicem aptantur , eique molem corpo-
ris immensam compingunt . Extitit unquam inter mortales majestas
elegantior ? Eam vos , vos alitis Patres ; quum non alia ex causa
ita adoleverit , nisi quod ex mentibus vestris , ex pluribus tamquam
uberibus inexhaustis , ambrosiam affatim exuxerit . Hæc ad for-
mam , & lineamenta Palladis personam gerit . Pallas utique , Pal-
las est ; cujus galeatum , ac formidabile Caput intus cranio repo-
sitas condit , quasi in arce editissima , non cerebri molem , at pro
cerebro Facultates Philosophiæ universas , non secus ac cerebrum
in Homine triphariam distributas ; ut veluti per nervos inde de-
fluat vita in universum Corpus , Litteris , ac Scientiis undique con-
gestum ; quæ propterea vivunt , & agunt ; atque virentes ad orna-
tum tanti corporis germinant ; nec non etiam varias , tum inge-
nuas , tum non ingenuas emittunt Artes ; quæ , utpote partes mi-
nus nobiles , & quasi recrementa uberrime decidunt in pensum Opi-
ficis industrii . Adeout , Palladis capite affecto , langueat ilicet ne-
cesse sit virtus omnis , & robur membrorum , quæ pene emortua con-
tabescerent , & ictu quasi apopletico tacta resolverentur , si nervi
Philosophiæ deficerent . Languerent Mathematicæ , Res Medicæ ,
Jurisprudentia , Ethicæ , Mechanicæ , Chymia ; item & Litterarum
bonarumque Artium Cultus langueret omnis , nisi philosophicas co-
luisset prius , qui & reliquas Facultates colere instituit . Neque Di-
vinæ , Theologicæ videlicet , omnium licet excellentissimæ , & a
superis , ut in tanta rerum Caligine veræ lucis fulgor identidem in-
termicet , profectæ , diu vivere possent a philosophicis amotæ ; &
quamquam reliquæ inter nos aut non viverent scientiæ , aut vitam
vive-

viverent nonnisi ferinam, eamque informem, quum a Divinis recederent; hæ tamen in Terris quæso quid agerent, ubi non philosophicis inniterentur? perinde ac si Res philosophicæ, respectu Divinarum, cerebrum essent humanum, & Divinæ, respectu cerebri, Anima, sive Mens fuissent humana; quæ quamvis expers materiæ nullam tamen in Homine, nisi per cerebrum, actionem edere valet; quamobrem, prævia exercitatione in philosophicis, ut reliquas aggrediamur disciplinas, rite a Majoribus institutum accipimus. Tullium audite de Speusippo loquentem, de Xenocrate, Pallemone, Crantore, Aristotele, cæterisque in Philosophia versatissimis, atque ad Brutum de finibus scribentem. *Ad eos igitur prius converte te quæso, inquit; Ex eorum enim scriptis, & institutis, quum omnis doctrina liberalis, omnis historia, omnis sermo elegans summi potest; tum varietas est tanta Artium, ut nemo sine eo instrumento ad rem nullam illustriorem satis ornatus possit accedere. Ab his Oratores, ab his Imperatores, ac Rerumpublicarum Principes extiterunt. Ut ad minora veniam Mathematici, Poetæ, Musici, Medici denique, ex hac, tamquam ex omnium Artium officina, profecti sunt.*

Verum, ne ab instituto deflectamus, rursus ad Anatomen. Cerebrum non modo in Homine, verum etiam in Animantibus omnibus, quantum scio, agere haud potest, nisi per materiam quamdam tenuissimam, maxime mobilem, volatilem, defæcatissimam, & pene dicam ætheream, naturam redolentem ignis, seu potius Astrorum; quæ propterea motu citissimo, huc illuc radiando, fibras, & nervos intime subit, varias afficit membranas, & musculos concitat. Hinc in organis motus. Hinc in Animo sensus. Hinc Mens percipit, & vivimus. Ex quo factum videtur, ut materia præfata dicatur a Physicis *Spiritus animalis, ignis æthereus, succus nervus, & nectar cerebri*. Hæc glandularum ope in cortice secedit a sanguine præterlabente: ab eo nimirum, quem sursum urget ad Calvariam, ac impellit cordis vis; qua seu infirma, seu deleta, minime mirum, si confestim infirmetur, & deleatur una & cerebri virtus, & corporis vita; ideoque cor, apud Stagiritam, *principium fuit motus, lætitiæ, tristitiæ, sensuumque omnium, & terminus*. Ubinam cor in hac tam mira, tamque eleganti scientiarum congerie, quam *Palladem* diximus.

Oculos, & animum intendite, Spectatores, in ejus Præcordia. En micat in meditullio nescio quid *corporis organici*, quod cordis instar Hominis, pulsat, & vibrat. Immobile tamen eundem utique situm servat semper, omnia movens in hoc veluti parvo Litterarum Orbe, non secus ac in Orbe Terrarum maximo, ex Copernici damnato systemate, Sol; qui, licet ad centrum habeatur immobilis, reliquos tamen omnes ille convertit Orbes ad nutum, ut ita

ut ita dicam, vertiginis illius, qua & ipse in centro convertitur. Corpus ferme videtur variis organis apposite instructum, ac pluribus in locis sectum. Diversas perhibet membranas. Sub membranis musculos. Inter musculos glandulas. Sub musculis, & glandulis condit Ossa. Artus habet, & ventres. Ventribus insunt viscera: idest vitæ animalis præcipua instrumenta, quibus hinc inde variis characteribus sparsim inscribitur: *Nosce teipsum*: Nonne id cognitionem eam indicat, quam sapiens quisque scite, per Anatomen, sui habere debet? Hæc profecto, quis credat? Palladis cor est. Anatome scilicet, unde cognitio quædam Hominis certa, & evidens, blande per sensus defluit in animum. Hæc, inquam, quæ utpote lucubratio vilis a pluribus negligebatur, tanti factam olim a Superis invenio, ut in medio Palladis Thorace, eam procreaverit Jupiter, quo & cordis vices gereret, & inter honestas disciplinas, tamquam motus, & vitæ principium, vitam, & motum cæteris omnibus impertiretur. Hæc sane in Viro erudito veram fovet Philosophiam; ac per Philosophiam, veluti per cerebrum, & Sapientiæ nervos, reliquis omnibus Sapientiæ partibus prospicit; quæ, ut opinor, rite vigere neutiquam possent, quinimmo languentes, exsuccæ, ac pene dicam excarnes, contabescerent; nisi miram Corporis organici structuram optime calleat is, qui earum cultum perficere contendit. Aristoteles, & Theophrastus, Scientiarum ambo fontes perennes, nonne id apprime senserunt? Quum animantium omnium alter, alter autem Stirpium, omniumque fere rerum, quas effert Terra, accuratissimam historiam, atque Anatomen profecutus est; *qua ex cognitione facilior fit*, uti affirmat Romanæ Parens eloquentiæ, *investigatio rerum occultissimarum*.

Ades dum quisquis es, qui animale corporis fabricam ignoras; & tanti expers præsidii fare age, obsecro te. En vastissimum Orbis Theatrum, ubi varia, ac recondita Naturæ phænomena, ut varia jugiter præbeant Mortalibus spectacula, assidua ludunt Metamorphosi. Age, ad Operam; atque meditabundus philosophare. Naturam primo sensuum inquire, & de iis luculenter iudicium profer, si potis es? nisi præclare teneas cutis texturam, oculorum, aurium, narium, item & linguæ: organorum scilicet, quibus varias corporum affectiones excipimus. De objectis, quæ tactus organa afficiunt, quid nam probe sentire poterit in Physicis, qui non percepit papillarum nexum, villorum, fibrillarum, ac tubulorum, quibus mirifice cutis intexitur? Quid nam cogitet, efferat de iis, quæ per radios luminis reflexos, infractos, seu in Conos, seu in pyramides collectos, oculos subeunt per pupillam, ac visum eliciunt, quum ignoret tunicarum situm, humorum, muscutorum, nervorum, & fibrarum, quæ oculorum aut gemmas, aut globos perbelle compingunt?

Qui

Qui chelyn digitis, & eburno verberare pulsat

apud Lucanum, aerem ferme exagitat, quem impellit; ut tremulus, undosus, & fluctuans, aures intime pervadat, ac Tympanum concitet; attamen earum fabricam nisi rimatus fuerit, haud deprehendet, quo pacto intus varii excitentur concentus. Si diversos ubique efflant Myropolia odores. Si sudant culinæ, ut nauseanti palato gratos tandem prebeant excogitados sapes, fieri minime poterit, quin Anatomes indoctus in his allucinetur, ubi perquirat, num in naribus, num in ore odor sit & sapor, num extra, num una cum aere inspirato naribus excipiamus particulas, quæ, narium membranas interiores scalpendo, olfactum moveant; num sales alimenterum per salivam fusi, ut gustum cieant, linguæ papillulas titillent. At nos quotidie fallunt, dices, sensus? Ita prorsus; fallunt utique, fallunt; quum eorum pravitate *simul atque in lucem editi, & suscepti sumus, ita obruamur*, Tullio teste, *ut pene cum lacte Nutricis errorem suxisse videamur*. Veruntamen sensuum fallacias quisnam avellet? quum sedulo non agat, ut sibi maxime constet organorum structura, a quibus tot per sensus hauit errores.

Sol jam viget, atque ab Occasu ad Meridiem properans, Telluris corticem lustrat, ejusque viscera fovet, fæcundatque; quocirca in hac tam liberali Luminum Patris largitate, ex bulbis suis plaudentes excluduntur flores, atque omnigeni frutices ubique pullulant; ipsæque Paludes, ac uliginosi recessus, quamvis de more livescentes, & luridi, ne sterilitatis vitio fædentur in tanta lucis munificentia, fertiles fiunt. En itaque veluti de repente feracissimas Insectorum soboles, quibus suis, pene dicam, uberibus Materia putris indeficientem utique præbet alimoniam; nec finit, ut victus ægestate in ipso Parentis gremio pereat immatura progenies. At enim vero tam concinna, tamque miranda, ac perjucunda objectorum varietas, ex inopinato in hoc spectaculo edita, quos non progenuit errores in animis Spectantium; qui unanimi fere consensu, aut *ex putri*, aut tamquam *ex putri*, hæc omnia fieri autumabant; donec per Anatomem, ovulis, seminibusque detectis, sententiam hanc rejecit Anatomicorum solertia; penes quos minus ferme caligaret qui, vel ex ligno contabescente extitisse opinaretur affabre factam Architæ Columbam, mechanice volitantem; vel ex innumeris vitreis, casu fractis, fragminibus emeruisse crystallinam Archimedis Sphæram Orbes æthereos æmulantem; vel inter Brittanos horologia recenter ex sola ferrugine, solius ope Naturæ, non Arte concinnari; quam si proferret viventium, ac Vegetantium solertissimum opificium compingi ex sola materia, quæ putrescit, præterquam quod vel in semine, vel in ovulo, vel in bulbo, seu radice, prius coercita eorum minima rudimenta, & in artum quasi coacta, mox

ex-

excludantur succi cujusdam prolifici beneficio; qui partes ibi contractas urget valide, ac impellit. Nonne illud chimæram sapit? Nonne redolet hypocentaurum? Id percipere si quis æquo animo quid valet, inde amentem irridet Democritum, qui mentem perperam, & inconsulto levibus, ac rotundis corpusculis effecit, huc illuc sine lege vagantibus? *Quid suos sonare facit clangore cachinnos*, cum ex impiis Lucretii Carminibus, ubique sparsim blande in superos execrantis, nihil esse in Orbe acceperit, quod non atomorum turba conficiat concursu quodam fortuito? Ex Tumulis suis Caput emittat consopita Vetustas, ac intentos per Orbem undequaque circumducatur oculos, obstupescat, & fileat. *Nil sub Sole novum?* Sanguis a corde per arterias fluit ad reliquas omnes corporis partes, ut exinde per venas refluat ad cor. Nonne id novissime nobis, Animantia secans, aperuit Harveus? Chylus ex intestinis, minime per venas meseraicas tendit ad Hepar, immo per ductus minimos chylicos ad glandulas meseraicas, chylique capsulam, unde per Thoracicum ad venas subclavias. Nonne hoc præ cæteris patefecit Asellius, Pecquetus, & inclytus Bartholinus? qui præterea lymphatica mesenterii, non eadem cum lacteis esse comperiit. En papillæ cutis pyramidales, musculorum, & glandularum soboles, eorumque compages, atque textura. En Cor, Renes, Cerebrum, Nervi, & Viscera omnia, quæ modo luculentissime patent. En Mulierum ovaria, ossium tubuli, pilorum, æque ac unguium fibræ, bulbi, calices, & uno, eodemque tempore en totidem non prius excogitatae sententiæ; quæ omnia recens e latebris eduxit Culter anatomicus. Quo non pervenit, temporibus nostris, Scientiarum cultus, quum ex humilibus Chirurgiæ Gymnasiis ad Lycæa Sapientiæ exercitationes anatomicas evexit Recentiorum sedulitas?

Malpighius, Redi, Bellinus, Fracassatus, Vartonus, Sthenonius, Sylvius, Rudbechius, Glyssonius, Lovverius, Borellus, Renatus, Gassendus, aliorumque tot virorum clarissimorum Manes ex Elisiis huc vos advoco. Adeste, inquam, adeste. Vos, vos utique pluribus observationibus, æque ac ratiociniis in naturam pro viribus inquirentes, quicquid Priscos diu latebat, celerrimo, faustoque eventu Posteris detexistis; quum a rebus, per Anatomem, sensibus obnoxii, ad eas, quæ sensum fugiunt ob tenuitatem, ascendentes, veram quoque rerum insensilium existentem naturam aperuistis. Hinc innumeris pene ejectis erroribus, lux, nisi meridiana, crepera saltem effulsit. Si deinceps ignoramus, id tamen ipsam luculenter scimus; eoque cæteris, uti Socrates, præstamus, qui sapientissimus omnium ab Apolline habebatur, *quod illi, quæ nesciunt, scire se putant*.

Scire se putant, eoquod fortasse, Animantium sectione nequaquam adju-

adjuvare consueverunt mentis aciem, quæ licet prorsus incorporea, haud agit in Homine, nisi *cum carne*, & *ex carne*. Quapropter si cogitat Socrates, si percipit, si ratiocinatur, unacum animo in cerebro Socratis agunt nervorum fibræ identidem excitatæ ope spirituum, qui per eas fluunt, refluuntque. Si amat Xantippe. Si odit Mittonne. Si pavent, si irascuntur, nescio an Socratis zelotipæ Uxores, an ut pacatam viri constantiam exercent; earum Animi, materiæ quantumvis omnino expertes, & afficiunt organa, & ab organis afficiuntur; itaut vel habitus ipsi, qui apud Philosophum ex *frequentatis actibus* eliciuntur, seu probi, seu pravi sint, fieri haud possit, quominus emergant ab affectione quadam, quæ præsertim in cerebro nervorum afficit villos, ac per villos membranas, & musculos, item & viscera corporis potissima; quæ propterea novum induunt ingenium, & *manibus quisque suis alteram quasi sibi cudit naturam*.

. *Corpus onustum*

Hesternis vitiis animum quoque prægravat una,

Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

Cecinit Flaccus.

Sensum a cœlesti demissum traximus arce.

Apud Satyricum.

Verumtamen ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in Terram ex Tullio, ad Leges, ut ita dicam, mechanics agit in organis, & per organa. Ex quo sapiens sine Anatome erit insipiens; & quamvis morum suorum moderator oculatissimus, & censor, cæcutiet tamen, quum ab eo rationes, ac genuinas causas, quispiam exquirat sapientiæ suæ. Enervis quasi deficeret, & excors, quum vires non sibi reficiat ex corde Sapientiæ: ex pluribus nempe notioribus, quas ex animantibus sectis educit; & quibus non modo abditos sibi corporis pandit recessus, verum & animi latebras incorporeas, & mentis defæcatissima penetralia.

Sed obstrepat Fama, & ubique locorum plaudente Minerva non ovationem, sed paret Triumphum. Cur superbiens, reperto sanguinis circulo, se diutius jactitat Harveus? Harveum vicimus *hac Anatome litteraria*; atque victor tanta nunc gestio lætitia, quanta *primam, aut superior Africanus, Annibale victo; aut posterior, Cartagine eversa; seu quanta L. Paullus, quum Regem Persen captum adduceret, festo illo die tiberina decurstone invehit*. En spectatores circulum longe nobiliorem, qui universa Palladis membra alit, & fovet. Quum nosmetipsos mature perpendimus, ab hac pervestigatone interiori, motu quasi circulari, eoque perenni, tamquam a corde, vel centro sapientiæ, non sanguis, sed lux quædam purissima, quaquaversum effunditur ad reliquas omnes Sapientiæ partes, ut exinde iterum radiet ad centrum, seu cor Sapientiæ; cujus indoles, & natura magis magisque in dies palam fit, iis porro, qui ab Anatome sui, ex ordine incedentes, ad res transeunt exteriores; & a rebus exterioribus

bus per vices redeunt ad sui perquisitionem . In semetipsum inquirat prius necesse est , ne laboret incassum , qui & alia noscere studet ; & postquam alia noverit , in semetipsum denuo se conferat ; ac per varios ambitus , & anfractus , & veluti per circuitus , a cortice subeat medullam : ab exterioribus nimirum interiora , & a corpore animum , quinimmo & animi recessus : idque iterum , atque iterum , ut cum rebus exterioribus sese conferens , naturam sui luculentius rimetur ; quippe qui semetipsum accurate perscrutatur , is vere sapit , Auditores . Is profecto scit , qui sibi notionem sui comparare valet undique perfectam , & absolutam : rem unam præclarissimam omnium , maximeque laudandam ; quæ non adumbratam , sed veram habet formam honestatis . Hanc avide curate . Hanc præ cæteris concupiscite , Sapientiæ candidati . Ad hanc omnes ingenii vires , omnesque conatus intendite ; quum ab hac non futilem , atque inanem , sed veram , solidamque Sapientiam eliciat Animus . Id , per *Anatomen Scientiarum* , hætenus proludentes , palam fecimus . *Anatomen Litterarum* confecimus . *Intus transigetur , si quid est quod superest . Plaudite .*

F I N I S .

DE VERA IN LITTERIS
S A P I E N T I A
P H Y S I O L O G I A M
E X P O S U I T

*Pro Solemni Studiorum Renovatione in Templo Archigymnasii
Romani XV. Kalend. Novembris MDCCXV.
Post Missarum Solemne Sacrificium*

P R O L U D E N S
ALEXANDER PASCOLI
P E R U S I N U S

Archiatrorum in Urbe Collega , & Physiologiae
Medicae in eodem Archigymnasio
Professor Primarius .

DR. VERA MANTLER

1900

1900

1900

1900

1900

ALEXANDER PASOIS

1900

1900

Eminentissimo, ac Reverendissimo

PRINCIPI
JOANNI BAPTISTÆ
SPINULÆ

S. R. E.

CARDINALI CAMERARIO.

ALEXANDER PASCOLI P. F.



Ut anceps essem, recurrentibus Studiorum primordiis, an iterum proluderm in hoc Urbis celeberrimo Archigymnasio, plura erant in *Causa, EMINENTISSIME PRINCEPS*. Eloquens non sum; & quamvis olim id Litterarum genus a primo tempore ætatis aliquantulum delibaverim, iis tamen tantam operam, tantamque curam, nequaquam adhibui; neque in eo studio adeo unquam profeci, ut possim modo floribus eloquentiæ proludere. Distrahor præterea, a mane summo usque ad vesperam, Rebus medicis, ut scis, quotidie exercendis, exponendisque. Hinc si qua, vel in aliis Facultatibus, me leviter imbuerat eruditio, hæc omnino defecit, ac otio veluti

contabescens, obsolevit. Sed quod maxime obsistebat, ne id muneris hoc anno susciperem, id præ cæteris fuit, quod, ob consuetudinem quamdam, jam multis ab hinc annis, in celeberrima quaque Universitate provectam, quasi cogerer de more, ut Prolusionem Typis evulgarem. Eam sane tanti non facio, ut publice præ manibus evagetur. Languet enim pluribus ex Causis, & præsertim languet, eoquod vel ipse languens, dum Sirius hoc anno vehementer ardebat, *Physiologiam* hanc, sive Orationem auspicalem, *de vera in Litteris Sapientia*, subcisivis, & subsecundariis temporibus, ut potui, concinnavi, a nimio æstu, prope meridiem, Domum recedens. Attamen langueat quamvis, ne penitus tamen obscura sit, sine, Princeps Eminentissime, ut evulgetur sub Auspiciis clarissimi Nominis Tui, late nitentis, non modo ob eam, quam sibi peperit, gloriam præclarissima Vetus perquam illustrium Majorum Tuorum; verum etiam, quia veram, absolutamque Sapientiam in omnibus semper ostendis; & potissimum eoquod, inter gravissimas Reipublicæ occupationes, Litterarum tamen, atque hujus Florentissimæ Orbis Terrarum Accademiæ, tantam curam geras, eique tantum adhibeas studium, ut nunc, ut cum maxime, & vigeant, & floreat in ea Litterarum Facultates; ne quis, Sapientissimi Principis Nostri CLEMENTIS XI. ad exemplum, in quolibet Litterarum genere vere sapiens illic fieri non possit. Et, ut nos omnes Romanæ Sapientiæ cultores, ad Exteros quoque instruendos incitares, effecisti insuper, favente Pontifice Optimo Maximo, ut accuratissimum Typographium in eodem Archigymnasio magnifice extrueretur, quo quisque Nostri lucubrationes suas Typis commode mandaret. Perge igitur, Romanæ Sapientiæ Protector vigilantissime; & ut nobis, ac universæ Litterarum Reipublicæ, bene sapienterque diu consulas, Tibimetipsi consule prius. **Serva Te incolumen, & vive.**

PROLUSIO.



UT Sapiens in Terris non immerito dicatur Homo, ratione litterarum, bonarumque artium, hæc duo potissimum in ea, quam profitetur facultatem, præstare debet, *Recte* nimirum *cogitare*; & quæ recte cogitavit, *recte exponere*. Quid sit in Homine sapienti, & recte cogitare; & quæ recte cogitaverit, recte exponere, paucis proludens, in hoc amplissimo Sapientiæ Moderatorum Confessu, physiologicè exponam; ut quisque vestrum, Adolescentes ornatissimi, ex iis, quæ postmodum brevi, luculenter, & candide procul ab omni furo, dicturus sum, addiscat, quid ei faciendum sit, & ut *recte cogitet*, & ut rectas cogitationes suas *recte exponat*; quo profecto addiscat, & quid ei faciendum supersit, ut *vere sapiens* evadat.

Is recte cogitat, Adolescentes, qui ea omnia, de quibus erudiri studet in rebus naturalibus, sive contemplatrices sint, sive actrices, sive superiores, sive inferiores, sive ad Theoriam, sive ad Praxin spectent alicujus liberalis Disciplinæ, luculentissime imprimis, quantum fieri potest, æque ac recte, ratione comprehendit. Qui ea, quæ recte ita perceperit, mature comparat inter se, ut clare distinguat eorum quænam sit proportio, ratio, sive respectus; ne a rebus incertis assensionem non cohibeat, ne falsum sentiat, ne quid non satis explorete perceptum, & recte cognitum habet, affirmet aliquando, & sine ulla dubitatione defendat. Qui de re probe judicata, ad rem probe judicandam, non præcipitat, sed gradatim ratiocinando ex præcedentibus descendit. Qui conceptus suos universos, sive simplices sint, sive compositi, sive natura ingeniti, sive ex visceribus præmissarum educti, ita concinne in animo ex ordine sibi disponit, ut clare deinceps præ oculis habeat Rationis naturam, affectiones, ac circumstantias Rerum, quas mente agitavit; secus enim quo pacto opportune unquam

innotescerent earum inter se cognationes, nexus, discrimina, origines, interitus, successiones, defectiones, incrementa, vicissitudines, & conversiones, quæ aut evenerunt, aut eveniunt, aut eventura sunt, aut evenire possent? Atque adeo quo pacto fieri unquam posset, ne de iis præpostere cogitetur, & audacter? Hoc est sine intelligentia, sine ratione, sine prudentia, sine consilio tum in Physicis, tum in Moralibus, tum in Politicis, tum in œconomicis.

Neque id tantum requiritur pro facultatibus, quas speculando assequimur; quæ, quoniam in contemplatione versantur, Superiores nuncupantur; quinimmo & pro cæteris omnibus inferioribus; in quibus quoque, nisi perperam omnia fiant, temere saltem pleraque fiunt sine optimo ratiocinio. In omnibus enim, utpote ratione præditus Homo, ratiocinatur. Hinc de iis omnibus, de quibus perperam cogitat, perperam ratiocinatur. Si perperam ratiocinatur, & perperam agat necesse est; non modo quoad doctrinas spectat, ad mores, & reliqua, quæ in nobis moderari debet recta ratio, & prudens consilium; verum etiam quoad litteras attinet humaniores, ipsamque Poeticen; cui etiam si, perinde ac Picturæ, *quidlibet audendi fuerit semper æqua potestas*, nihilominus, eo quod Naturæ sit imitatrix, fieri non potest, ut recte subsistat, quominus vel prout sunt revera, vel prout esse possunt in Natura, rerum exponat affectiones. Qui de rebus igitur non optime cogitet, qui recta de iis non ferat judicia, qui præpostere ratiocinetur, qui, quod poetice tractandum susceperit argumentum, ex ordine non digerat, is profecto, habeat quamvis, ut cum Tullio loquar, *& inflammationem animorum, & quendam quasi furoris afflatum*, veram tamen Poeticen profiteri nequaquam audeat; quippe qui Naturæ imitandæ impotens sit. Enim vero non vulgares fuisse Philosophos, inter Græcos, habemus, Poetas celeberrimos, Homerum, Eupolim, Hesiodum, Nicandrum, Panyasin, Pindarum, Anacreontem. Non vulgares inter Latinos, Ennium, Pacuvium, Accium, Cæcilium, Attilium, Aquinium, Lucretium, Virgilium, Horatium, Catullum, Ovidium, aliosque complures Artis Poeticæ Parentes olim extinctos; quorum Poeses, & carmina satis-superque declarant, quam venuste, quam scite, quam eleganter de rebus, licet falsis omnino, aut saltem incertis, cogitabant.

Verum enim vero, optime quamvis cogitet Homo, vacillat tamen, & claudicat ejus in Litteris Sapiencia, nisi præterea, quæ optime cogitavit, *optime vel exponat*, vel saltem *valeat exponere*. Hoc quid sit: quid sit nimirum, ea, quæ optime cogitamus, optime exponere, finite quæso Adolescentes, ut id vobis deinceps exponam. Una ex partibus præcipuis, quæ Hominem constituit in rerum natura, Mens est, sive Animus; qui corporis licet profusus expers, cum corpore tamen ita consociatur, ejusque partibus, organis, & membris intime ita unitur, ut corporis molem universam animet, vivificet, & informet. Altera pars confurgit in Homine ex quantitate quadam materiæ ab opifice ter Optimo Maximo mirifice constructa Automatis ad instar, sive machinæ semoventis, cujus organa agunt per partes solidas fluidis concitatas; siquidem corpus-humanum, utpote organicum est, variis sese indefinenter accommodat operationibus edendis, tum ut conservetur, nutriatur, & augeatur, tum ut propagetur, tum etiam ad arcendum, declinandumque, quicquid infensum sibi nocet, aut nocere contendit. Idque nonnisi per facultates instrumentorum ab humoribus in organis excitatas. Ope Mentis nos Homines cogitamus: percipimus videlicet, judi-

judicamus, ratiocinamur, nec non etiam cogitationes nostras, five ideas in ordinem digerimus, atque disponimus. Organorum beneficio cogitationes jam elicitas, five ideas jam perceptas, judicatas, eductas, & quoquo pacto digestas, qualescumque sint, quantumvis interiores, & abditas, si libet, declaramus. Declaramus *agendo*. Declaramus *loquendo*.

Loquendo; tum quum verbis utimur ad sensus animi exprimendos. Ita ferme sese declarabat, declamans Tullius pro Rostris. Ita dissertans in Academii Arcefilas. Ita Pythagoras docens ab Exedra. Ita symposium scribens, & Oeconomicum, Xexophon Socraticus.

Agendo; tum quum ea usu efficimus, quæ intus ratione cogitamus. Interdum respectu ad *mores*; quemadmodum Socrates, qui, ut se excelso, constantique animo, moriens adhuc, ostenderet, Judicibus arridens; cicuta intrepide arrepta, eaque leniter ingesta, supremum vitæ diem clausit pacatus. Interdum ratione operis exterioris, five ad usum vitæ, five ad animi oblectationem, artificiose construendi; non secus ac olim Archimedes Syracusanus, & non ita pridem Gallileus Florentinus. Sphæram Crystallinam, quæ, mira conversione, motus Orbis dissimiles imitabatur, fabrefecit Archimedes; quo declaravit, quam subtiliter una, & quam apposite de rebus astronomicis, æque ac mechanicis, cogitabat. Tubum opticum, fama quadam obscura eventus fortuiti admonitus, speculando, temporibus fere nostris ingeniose construxit Gallileus, & confestim, longe lateque per Orbem evulgavit, quantum ipse profecerat in meditatione Doctrinarum ad Optricen, & Dioptricen, spectantium.

Ita propemodum, Auditores, ea quæ intus Mente cogitamus, Corporis organis adjuvantibus, five sapimus, five desipimus in aliqua facultate, declaramus. Cogitat enim sapiens, perinde ac insipiens. Loquitur, & agit Doctus, perinde ac indoctus. Disertus, perinde ac indisertus. Recta tamen sapiens, Disertus, & Doctus. Perperam, temere, obscure, duriter, impudenter, inconsulto, sine ordine, licenterque ut plurimum Insipiens, Indisertus, & indoctus. Recta loquitur Litteris edoctus, disertus, & vere sapiens in eo, quod profitetur, Disciplinarum genere; quatenus id, quod intus recta cogitat, rectos nimirum Animi sensus, clare, distincte, breviter, eleganter, proprie, & si conveniens est, eloquenter, docte, congruenter, & ex ordine verbis exponit. Adeo ut, si narrat, luculenter sese explicet, sine verboritate, & vaniloquentia. Nihil frustra, & ad nauseam profert. Prout natura fert rerum, rebus exprimendis voces apponit, eas idoneis dicendi formulis exprimit, figuris identidem animat, sententiis exornat. Scite cavet tamen, ne quid sit præter modum, ne quid fidenter; ne quid sine ad pompam inanem, five ad futiles captandos vulgi imperitorum plausus. Si declamat, facunde. Si dissertat, acute. Si probat, valide, & concludenter. Si demonstrat, evidenter. Flectendos animos, suaviter flectit, perorando. Terrendos terret opportune. Animat animandos. Suadendis suadet. Æquos Auditores, Lectoresque, five scribat, five loquatur, in omnibus denique delectat, sibi gratos, atque attentos efficit. Et ut paucis omnia complectar, loquitur, non blaterat. Non garrit, ratiocinatur. Rectas Animi Sententias graphice profert, non projicit ampullas, & voces inanes effudit. Quod quantæ sit molis, Adolescentes Ornatissimi, quomodo, & quandiu in hoc elaborandum sit, mox intelligatis oportet; ut rem utramque pro viribus agendo, veram tandem in Litteris Sapientiam acquiratis.

Interea temporis, relaxandi animi causa, ab Insulis advectus Ægeis, accedat

dat huc Arion. Arion, Arion Citharam arripe tuam. Concita nervos. Numeris accine. Et, acuta cum gravibus temperans, suaves elice concentus. Non ut Sylvas moveas, & Saxa, alter veluti Orpheus. Non ut undas sitas per Tybrim defluentes. Non ut tricipitem Cerberum lenias. Neque ut Plutonium flectas, una & Proserpinam, atque Eurydicen evoces ab Inferis. Neque ut alter veluti Amphion, ad muros Thebarum struendos, lapides attrahas. Sed ut harmonicum in medio ponas exemplar Tyronibus hisce nostris non injucunde imitandum.

Citharam, Tyrones, ut ad rem nostram redeamus, mirifice pulsant Arion; & ut, canendo, resonantibus consonet nervis, vocem suam, ad Citharæ cantum, æqualiter erigit, deprimit, circumflectit. Idque profecto nonnisi per habitudinem quandam Organorum, quam sibi comparavit ex actibus frequenter elicitis recta citharizandi, rectaque canendi. Actus autem istos frequenter elicit a primo ætatis tempore, tum recte cogitans, tum recte agens, quicquid sibi faciendum foret, ut Citharædus eximius evaderet. Hinc revera evasit eximius. Et si quis physicam de hoc, ac genuinam rationem adhuc requirat, nihil est, quod tam facile expedire possimus. Eosdem actus frequenter elicit Corpus-humanum ope spirituum animalium, qui in cerebri interioribus, pro libitu voluntatis, concitati, fluunt, refluantque, iterum, atque iterum, a cerebro per eosdem nervos ad eosdem musculos. Fluxu, refluxuque perenni, sibi tandem explicant aditus per mollem cerebri, nervorumque substantiam; perque eam faciliorem sibi sternunt viam, qua facilius semper deinceps transire queant ad eosdem musculos pro iisdem muneribus obeundis.

Hinc prope littus maris, ad fluctus aquarum alacriter declamando, linguam suam ab ætatis initio balbutientem extricavit Demosthenes, actus jugiter frequentans naturæ vitio plane contrarios. Hinc alii complures, sese diu in eadem re pro viribus exercentes, aut pravam organorum habitudinem emendarunt, aut novam induxerunt rebus quibusdam præcipuis agendis apprimè accommodatam. Hinc & noster Arion, postquam Citharæ chordas diu apposite concitaverit, Citharæ chordis apposite concitandis agilis fit.

Quicquid dicimus de exercitationibus hujusmodi, quæ perficiunt tantum actiones corporis exteriores, longe fatius dicendum existimo de reliquis omnibus sublimioribus, quæ, non modo corpus, verum & Mentem ipsam erudiunt. Mens enim humana, licet prorsus incorporea utpote tamen in corpore, & cum corpore, Animal constituat ratione compotem Hominem, agit pene semper in Homine, non secus ac corpus humanum, per habitudinem acquisitam. Hanc ipsa quoque sibi comparat in Organis corporeis per affluxum Spirituum animalium; qui, eosdem actus identidem frequentantes in sensorio communi, per easdem identidem excursitant vias; & iccirco peculiaris quædam cudunt in cerebro vestigia, sive notas, ex quibus extat habitudo peculiaris qua Mens in nobis eosdem actus facilius semper educit in dies. Quandoquidem Spiritus animales, actibus iisdem iterum, atque iterum, commoti in Sensorio, a Sensorio iterum, atque iterum effunduntur in proximam substantiam; quam tandiu pulsant, ut ita dicam, subigunt, atque exagitant, donec tandem apposite disponatur, ut, per phantasmata, ad nutum Animi agentis facilius respondeat, & iis cogitationibus, & iis, sive signis, sive vocibus, in quibus sese frequentius exercuit, tum cogitans, tum cogitationes suas, loquendo, declarans. Hinc de rebus qui-

quibusdam facilius præ cæteris & cogitamus, & loquimur; eo quod de iisdem rebus sæpe sæpius cogitando, & loquendo, eam tandem cerebri dispositionem, sive habitudinem, acquisivimus; cujus beneficio, spiritibus excitatis, facilius excitamus in sensorio phantasmata, & per phantasmata, non modo easdem cogitationes, verum etiam & voces, & signa, nec non item loquendi formulas, quibus exprimendæ sunt.

Quod quum ita sit, Adolescentes, ut rectam sibi comparet quisque vestrum cogitandi, loquendique habitudinem, operæ-premium est; ut indefinenter insudet iisdem actibus frequenter eliciendis recta cogitandi, rectaque loquendi. Optimos iccirco Præceptores audiat quotidie, optimos consulat Scriptores, eorumque cogitationes optimas, item & voces ipsas idoneas, aptasque dicendi formulas, quibus, nisi ornate, accurate saltem, dilucide, pure, & emendate sese declarant, sedulo, solerterque meditetur. Doctrinam perpendat, vim, simplicitatem, elegantiam, facundiam, sive eloquentiam, proprietatem, & venustatem, qua quicquid intus animo recta sentiunt, verbis exponunt. Sese diu exerceat in abstrusioribus Philosophiæ quæstionibus, metaphysicis præsertim, geometricis, & mechanicis, quæ miram sane inducunt habitudinem recte cogitandi, & sine quibus, ut opinor, scire funditus in rebus pure naturalibus, nemo potest. Quamobrem vacet quandoque æquationibus ipsius Algebræ, maxime speciosæ, utpote quæ mirum in modum rectæ Rationis aciem perficiunt, vim acuunt ingenii, crassamque Mentis Minervam diluunt, atque extenuant, alacritatem fuscitant ad res vel abstrusissimas pervestigandas. Attamen *cave peius*, & *lingue* vitet Astrologos divinatores. Vitet Aruspices. Vitet Augures, somniorum vanos interpretes. Vitet Chiromantes, Cabalistas, & reliquos, quos Philosophos, & Mathematicos vulgus inique vocitare consuevit, & quorum scriptæ fraudes subdole imponunt cervicibus nostris, & præcipue a primo tempore ætatis. Quapropter sunt in causa, ut, ratione rerum variarum, & perperam cogitemus in posterum, & perperam loquamur. Floci faciat, aut risu saltem excipiat genus illud Amentium, quos angit auri sacra fames, & qui propterea mendace quadam Hermetis Philosophia Metallorum essentias funditus immutare molientes, rectam Rationem sibi prius, mox & aliis, per Alchymiam evertunt. Non procul tamen recedat a Musis, ne torpeat Animus, ne arefiat, ne languide cogitet, ne sese exprimat invenuste. Eos potissimum, tum soluta, tum numeris concinnata oratione, loquendo, scribendoque imitetur, qui cogitationes suas recta dispositas, rectaque digestas, verborum proprietate, sententiarum doctrina formularum simplicitate, stylo puro, ac facili, citra lenocinium inanis eloquentiæ, luculenter exposuere. His autem, eo quod perquam pauci extiterint semper in Orbe Litterarum, cautus valde sit, sollicitus, ne dicam scrupulosus, feligendis sibi imitandis. Hos legat indefinenter. Hos consideret, examinet, contempletur. Satius est enim, uti Lucilio suo suadebat olim Seneca, *pauca bonaque potius legere, & iis immorari, quam per varia scripta, & per varios Auctores curiose discurrere*. Siquidem mollis est cerebri substantia. Laxe subsidunt fibræ, leve concidunt de causa, occluduntur tramites, evanescent rerum imagines in Sensorio, immutantur, invertuntur, nisi Mentem caute exerceas. Quocirca, si evagemur, si distrahamur variis promiscue legendis, imitandisque Auctoribus, distrahantur quoque actus, evagantur Spiritus; atque adeo optima cerebri phantasmata, alte quamvis semel infixæ, sive delentur, sive perturbantur, sive

penitus evertuntur. Hinc perperam agunt Animi facultates. Hinc perperam cogitat Animus. Hinc perperam exprimitur; idest ratione Litterarum, bonarumque Artium, aut desipit omnino, aut veram non callet Sapientiam; quæ, uti hæcenus exposuimus, subsistere in Homine minime potest, nisi & *recta cogitet*, & rectas cogitationes suas nisi *recta exponat*. Id ipse in singulis rebus meis, vel quum nondum ex Ephebis excesseram, pro viribus semper conatus sum. Id vobis, Adolescentes, dissertans in Accademis suadebam semper. Id insurgens de Cathedra. Id me scribendo profundens. Id modo proludens suadeo. Id vel in posterum, donec vobis Præceptor futurus sim, suadebo semper. Et quamvis ipse, ob tenuitatem ingenii, nihil unquam fortasse profecerim, faxint Superi, ut per hanc, *de vera in Litteris Sapientia, Physiologiam*, plurimum vos proficiatis ... Prolusimus.

E I N I S.

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula I.

FIGURA I.

*Indicat Musculi partes
exteriores.*

F G C Musculus biceps cubiti
flexor

G C Tendines

G Venter, sive caro

F Caput

C Cauda

K Humerus

L Cubitus

b Carpus

i Metacarpus

1. 2. 3. 4. 5. Digiti

M Vola manus

N Femur

O Tibia

k Tarsus

m Metatarsus

o Digiti

P Malleolus internus

FIGURA II.

*Indicat partes exteriores Corporis
humani anterioris.*

A Caput

B Thorax

C Abdomen

a Facies

b Collum

D Jugulum

E Scrobiculum cordis

cc Axillæ

F Epigastrium

dd Hypochondria

G Regio umbilicalis

HH Ilia

I Hypogastrium

e Regio pubis

ff Inguina

g Pudendum

FIGURA III.

*Indicat partes exteriores Corporis
humani posterioris.*

A Calvaria

B Cervix

C Dorsus Pectoris

DD Lumbi

EE Nates sive clunes

F Dorsus manus

G G Sura

H Dorsus pedis

I Planta pedis

KK Poplites

a Calcaneus

b Malleolus externus.

Fig. II.

Fig. I.

Tab. I.

Fig. III.





FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula II.

FIGURA I.

*Indicat ossa anteriora Sceleti
humani.*

- A Os Frontis
- B Ossa temporum
- C Maxilla superior
- D Maxilla inferior
- E E Claviculæ
- F Sternum
- I. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Costæ legitimæ
- 8. 9. 10. 11. 12. Costæ spuria
- a Cartilago ensiformis
- G G Ossa ilium
- H H Ossa coxendicis
- I I Ossa pubis
- K Humerus
- L Cubitus, sive focile majus
- M Radius
- N Ossa carpi
- O Ossa metacarpi
- P Ossa digitorum
- Q Ossa femorum

- b Rotator major
- c Rotator minor
- d Rotula, sive patella
- R Tibia
- S Fibula
- T Os Sacrum
- e Ossa tarsi
- f Ossa metatarsi
- g Ossa digitorum

FIGURA II.

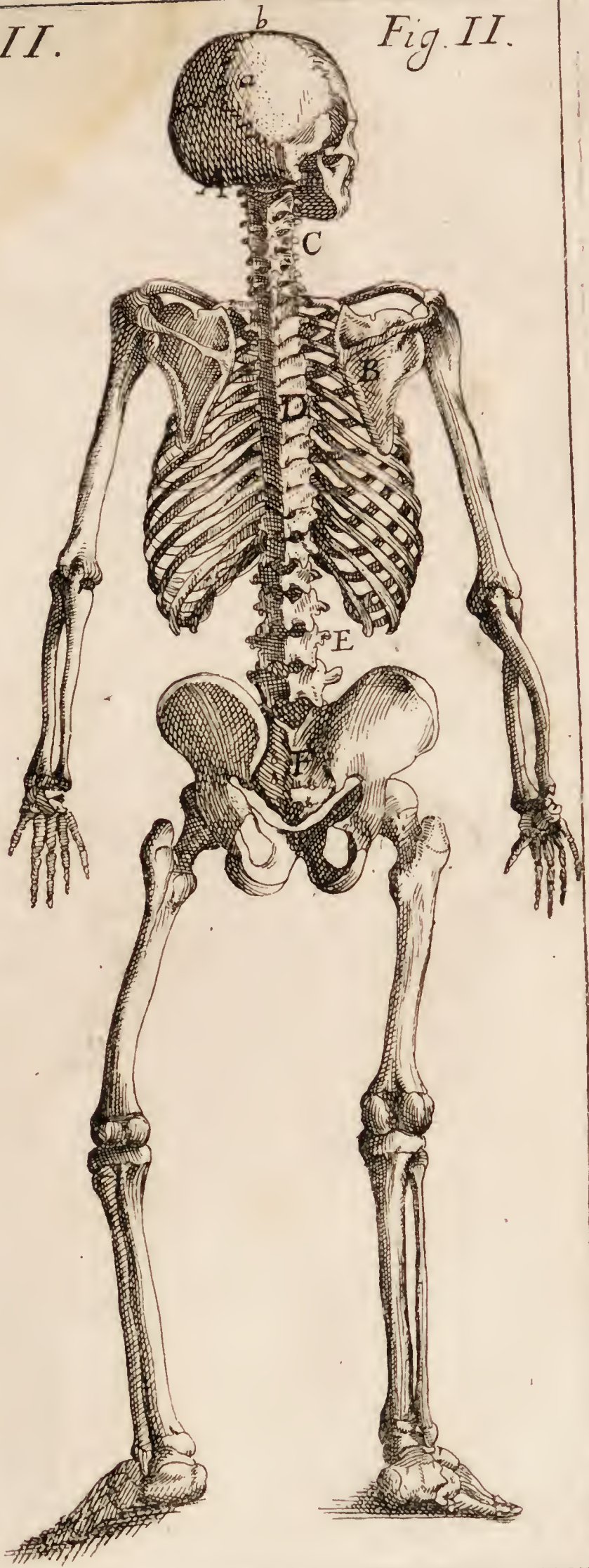
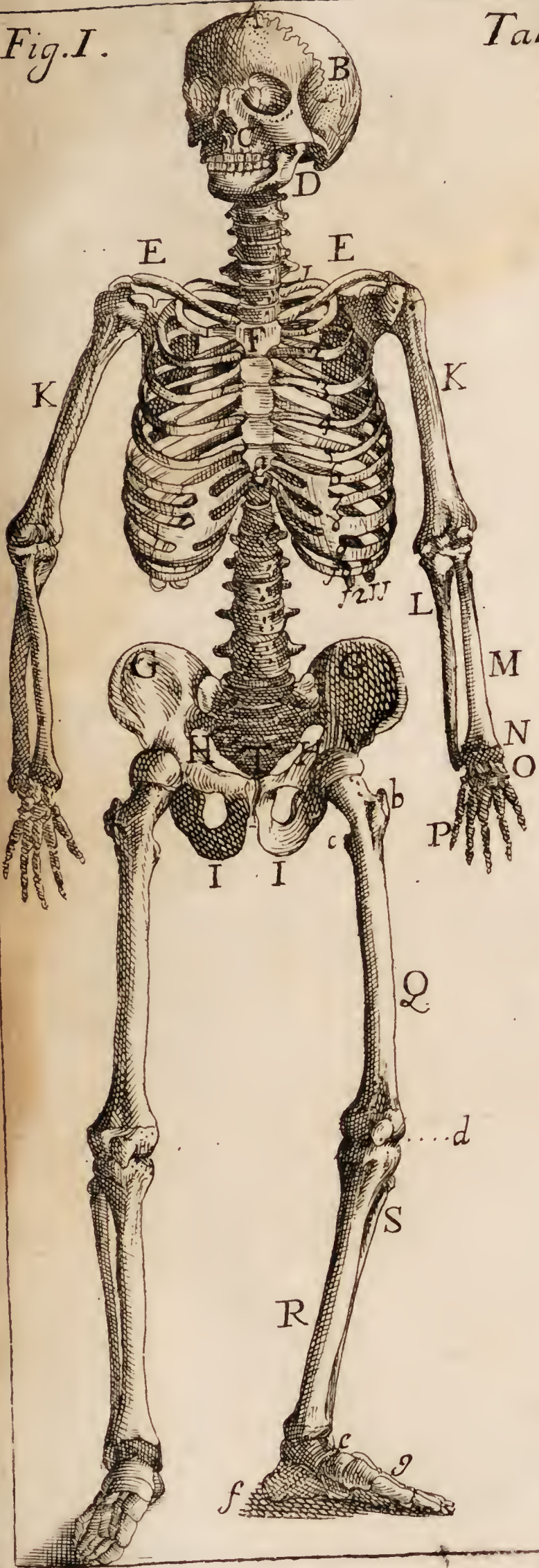
*Indicat Ossa posteriora Sceleti
humani.*

- A Occiput
- a Sutura lambdoidea
- b Sutura Sagittalis
- B Scapulæ
- C Vertebrae cervicales
- D Vertebrae dorsales
- E Vertebrae lumbares
- F Vertebrae ossis Sacri.

Fig. I.

Tab. II.

Fig. II.





FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula III.

Clarè indicat Auriculas , & Ventriculos cordis sectos , & adaptos , necnon etiam motum sanguinis per universum corpus .

- A Ventriculus cordis sinister
- B Locus , qui indicat ejus orificium
- CCCCC Truncus arteriæ aortæ
- DDD Rami ejusdem , idest superiores , & inferiores
- EE Rami venæ cavæ , idest superior , & inferior
- F Auricula dextera secta
- G Ventriculus dexter , qui meliùs occurrit in sequenti tabula
- H Arteria pneumonica secta
- II Rami ejusdem
- K Truncus venæ pneumonicæ
- LL Rami ejusdem
- M Auricula cordis sinistra
- N Ejus cavum adaptum
- O Locus , qui indicat ejus orificium
- aaa Valvulæ Sygmoides

Sanguis a Ventriculo cordis A sinistro per orificium B ingreditur truncum CCC arteriæ aortæ . Exinde per ramos DDD effunditur per universas regiones corporis humani . Ex quibus refluit per ramos EE venæ cavæ in truncum communem ejusdem venæ cavæ , qui evomit eundem sanguinem in auriculam cordis dexteram F . Unde per ejus orificium defluit in Ventriculum G dexterum ejusdem cordis . Ab hoc per arteriam pneumonicam H effunditur per universam pulmonum substantiam , a qua per truncum K venæ pneumonicæ remeat in auriculam sinistram M . Exinde per orificium O descendit in Ventriculum cordis sinistrum A ; a quo iterum per truncum arteriæ aortæ , & sic deinceps .

Tab. III.



FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula IV.

Quæ clarè indicat eadem in eodem corde, alio modo inspecto.

A Ventriculus cordis sinister

B Locus, qui indicat ejus orificium

CCCCC Rami arteriæ aortæ, idest superiores, & inferiores

DD Rami venæ cavæ, idest superior, & inferior

E Auricula dextera secta

F Ejus cavum adaperitum

G G G Ventriculus cordis dexter

H Arteria pneumonica secta

II Rami ejusdem

K Truncus venæ pneumonicae

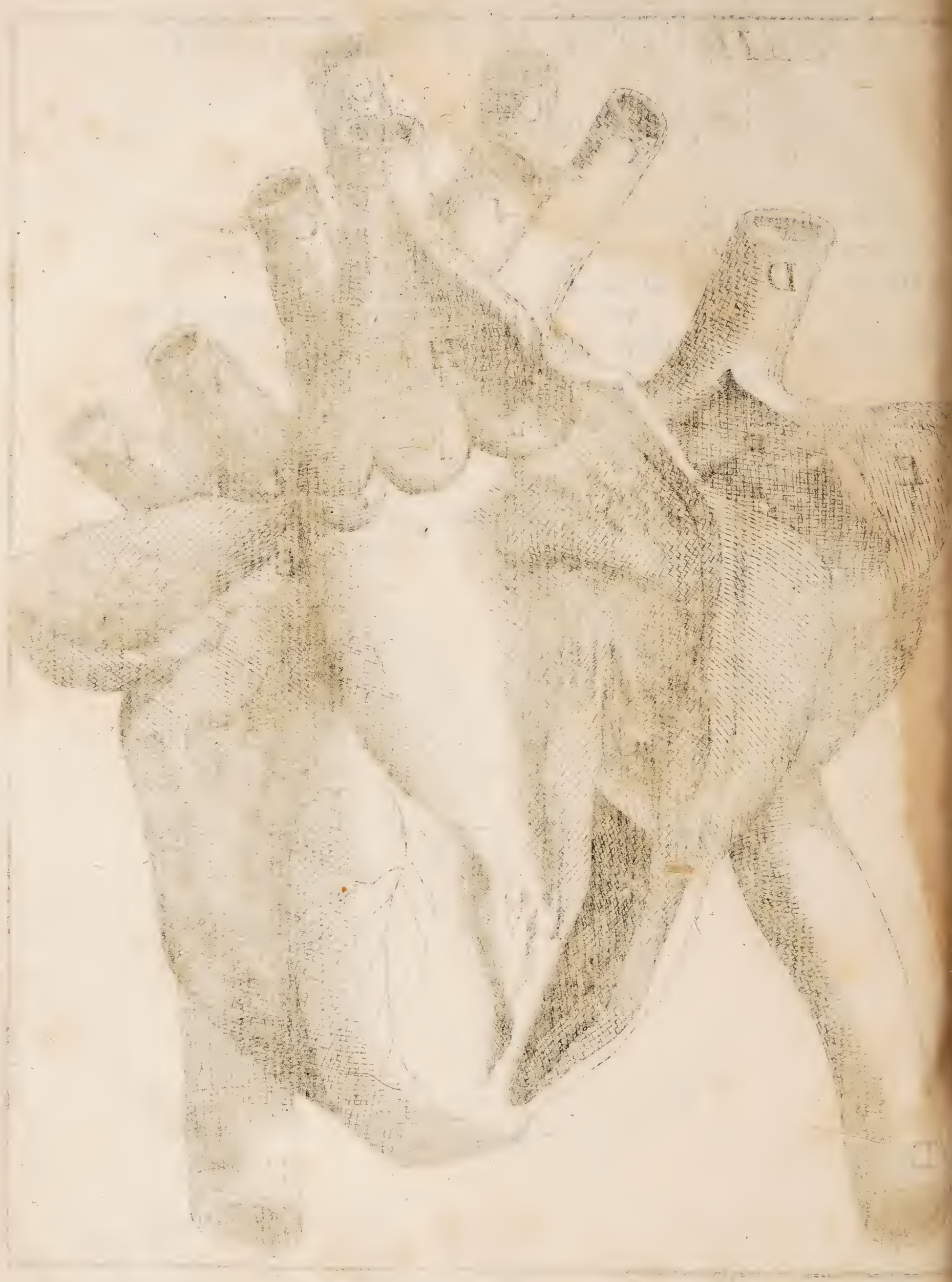
LL Rami ejusdem

M Auricula sinistra secta

aaa Valvulæ Sygmoides.

Tab. IV.





FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula V.

FIGURA I.

Exhibet viscera, quæ medio, infimoque ventre resecto, in conspectum veniunt ab Eustachio excerpta.

- A Cerebrum pia matre involutum *a* Falx mesentoria
BB Pulmones
C Diaphragmatis lymbus exterior DD Hepar
EE Omentum
F Intestini ilei portio
b Hepatis vinculum suspensorium

FIGURA II.

Ostendit trachæam, atque pulmones in parte anteriori.

- A Laryngis pars anterior
B Trachæa *a* Thymus
CC Lobi pulmonum
D Diaphragma

FIGURA III.

Indicat trachææ, & pulmonum partem posticam.

- A Laryngis pars posterior
a Trachææ pars membranacea
b Arteriæ aortæ portio

FIGURA IV.

Indicat Duodenum, Pancreas, & Mesenterii substantiam.

- A Ventriculi portio

- BBB Intestinum duodenum
C Pancreas membrana exutum
a Pancreatis ductus communis in duodenum hians
D Glandula mesenterii
E Cysterna Pecquetiana
F Ductus thoracicus
b Vena mesenterica
ccc Nervi mesenterii, qui inplexu deinde uniuntur
GG Vasa mesenterii, quæ turgent humoribus; quæ verò frequentioribus valvulis instructa apparent per totidem veluti nodulos vasa sunt chyli-fera, & lymphatica; reliqua sunt sanguifera

FIGURA V.

Indicat œsophagum, ventriculum, atque intestina in situ naturali.

- A Oesophagus
a Orificium œsophagi sinistrum
B Ventriculus *b* Pylorus
C Intestinum duodenum
DD Jejunum EE Ileum
F Cæcum
GG Colon
H Rectum
I Podex
cc Podicis muscoli.

Tab.V.

Fig.I.

Fig.II.

Fig.III.

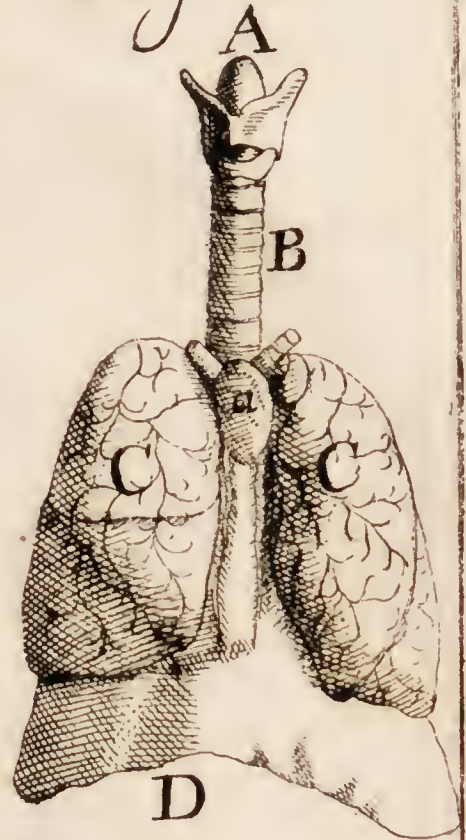
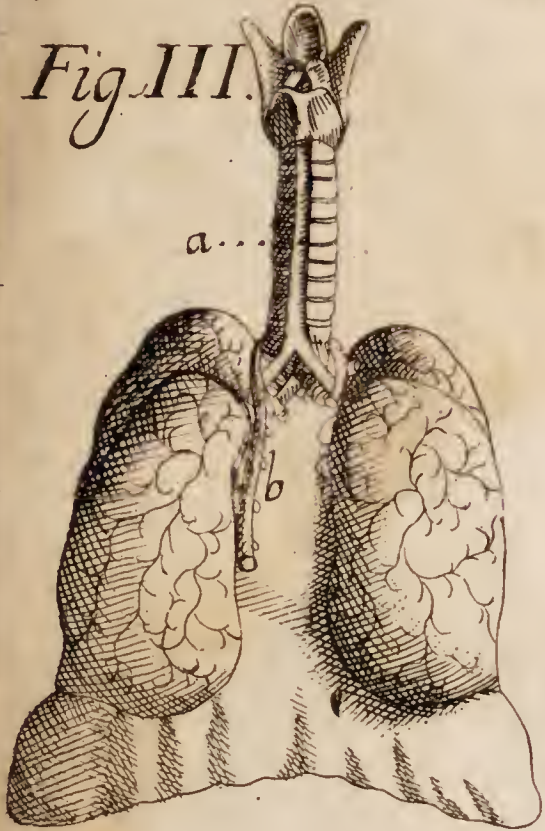
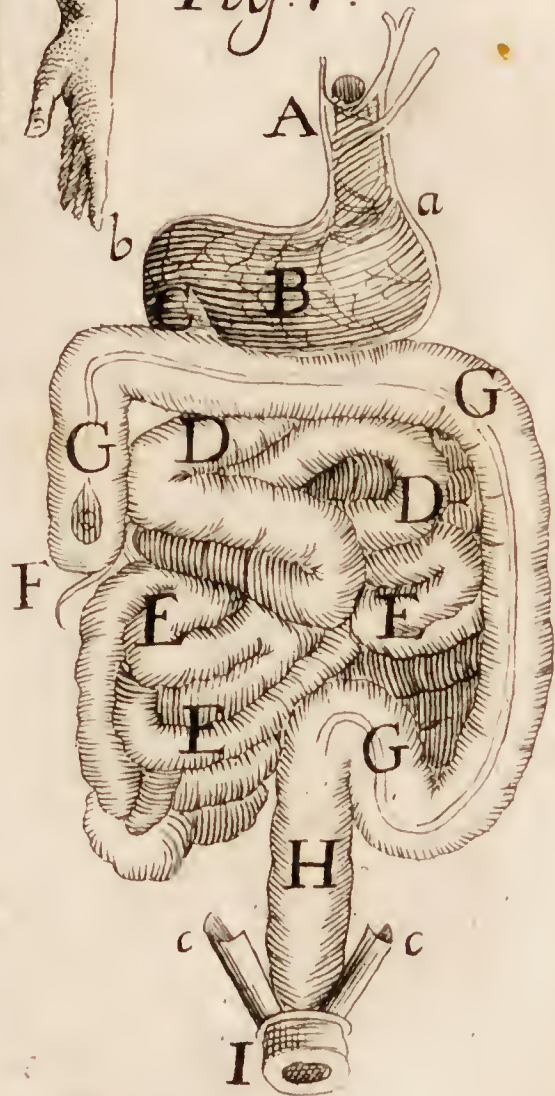


Fig.IV.



Fig.V.





FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula VI.

FIGURA I.

*Exhibet Renes , Ureteres , Vesicam
urinariam , ac generationis
organa in mulieribus .*

- A Truncus arteriæ aortæ
- B Truncus venæ cavæ
- CC Vasa emulgentia
- DD Renes
- EE Ureteres recisi
- FF Vasa iliaca
- G Uterus distentus , ut existit
tempore puerperii
- H Vesica urinaria
- I Ejus sphincter
- a Clytoris
- bb Nymphæ
- c Meatus urinarius
- dd Labia pudendi
- KK Testes , sive ovaria
- LL Tubæ Fallopiianæ
- MM Alæ vespertilionum
- N Intestinum rectum
- OO Uteri vincula rotunda
- PP Venæ , & arteriæ spermaticæ , quæ in fasciculum apta-

*tæ , per testium substantiam
effunduntur .*

FIGURA II.

*Indicat Renes , Ureteres , vesicam
urinariam , ac generationis
organa in maribus .*

- A Truncus arteriæ aortæ
- B Truncus venæ cavæ
- CC Renes membrana exuti
- DD Renes succenturiati
- E Vesica urinaria
- aa Ureteres
- b Cervix vesicæ urinariæ
- d Prostata
- ee Musculi penis erectores
- cc Membranæ penis recisæ
- F Penis
- GG Testes
- HH Vasa emulgentia
- II Venæ , & arteriæ spermaticæ , quæ in testes effunduntur
- KK Vasa deferentia
- L Epididimes , sive parastatæ .

Tab. VI.

Fig. I.

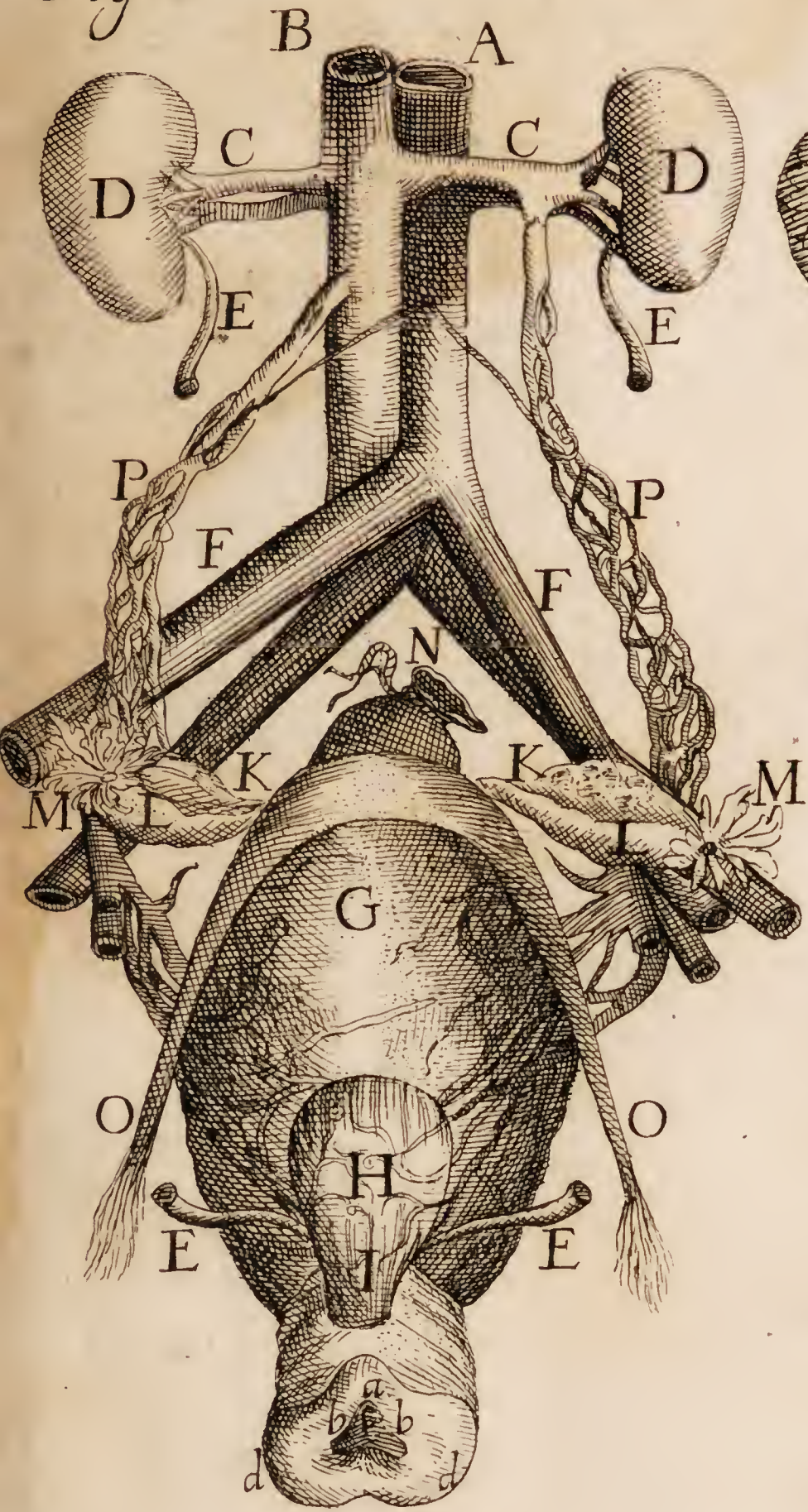


Fig. II.

